

QUERCETANI REDIVIVI

TOMUS III.

HOC EST,

ARS MEDICA
PRACTICA.

Videlicet

- I. DE PESTE.
- II. DE PLEURITIDE.
- III. DE EPILEPSIA.
- IV. DE APOPLEXIA.
- V. DE VERTIGINE.
- VI. DE PARALYSI.
- VII. DE CACHEXIA VIRGINEA.
- VIII. DE LUE VENEREA.
- IX. DE CALCULO.
- X. DE ARTHRITIDE.
- XI. DE DOLORE.

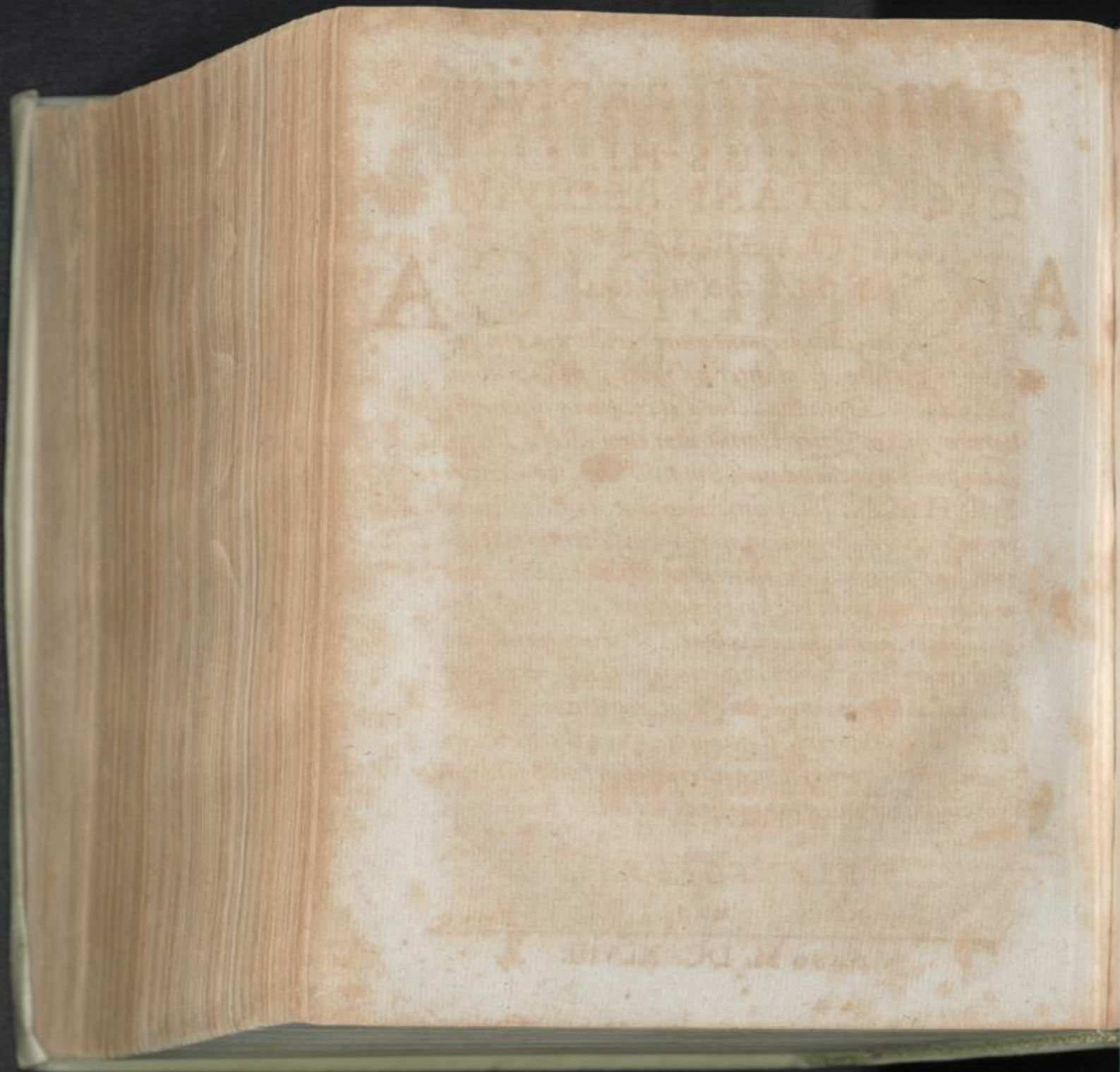
FRANCOFURTI,

Sumptibus JOANNIS BEYERI.

ANNO M. DC. XLVIII.

QVERCETANI REDIVIVI
PRACTICÆ
PROLEGOMENA.

PRACTICAM dicimus qua precedentia ceu generalia, specialiter ad morbos deducuntur. Optanda nobis esset centuria illa consiliorum, quam Quercetanus una cum altera Pharmacopœe parte edendam sub manu versasse dicitur. Epist. Horst. li. i. Illis enim dubio procul enodationem pro more suo doctissimam morborum saltem precipuorum, tum interiorum, tum externorum nobiscum communicasset, nempe hoc sibi propositum, ut ex loco allegato patet, animum induxerat. Verum quia mors eius immatura communicationem illam interceptis, qua ante mortem divulgavit, contentos esse oportet. Rogo interim, si qua sint, qui vel centuriam eam, vel Pharmacopœe alteram partem possident, communi bono ulterius eas ne denegent.

PESTIS ALEXICACUS
sive
LUIS PESTIFERÆ FUGA.

CAP. I.

De Definitione Pestis.

SI celebriorum quibus de pestis natura & causis sententiam suam nobis olim reliquere, opiniones tam inter se, quam cum modernorum Medicorum placitis conferamus: mirum est si tantæ animorum varietates, imbecilla adhuc discen-
 turum iudicia non magnopere conturbent, quibusdam pestis naturam nudo ac simplici Epidemii morbi nomine expressisse sese satis dilucidè arbitrantibus, aliis eam per solam *Febrim malignam* definentibus, aliis quoque vocem *Contagii* ad mali huius naturam exponendam plus quam sufficientem reputantibus.

Quibus opinionibus sive conciliandis sive refutandis diutius immorari, præsentis instituti non est. Si quidem pestem plus quam epidemicum morbum esse, itemque eam minus accuratè per febrim definiiri malignam, (utpote quæ ne quidem cum omni peste concurrat; nedum, quæ tamen probè definitionis nota melior exiit & probator, cum ea reci-

procetur) ex ipso tractationis nostræ decursu satis patebit.

Nonnullos verò in quorum numero Gregorius Nyssenus reponitur, contagii notionem & epitheton cum à peste, tum ab universa morborum classe removeutes haud multum morabimur, sed scriptis nostris subsequen-
 tibus, & ipsimet experientia evincendos relinquemus.

Verum enim vero ut in hac nostra tam sua natura difficili, quam opinionum varietate intricata materia, ea qua par est perspicuitate procedamus, operæ præteritum fuerit, ad probatissimas morborum divisiones, à generalibus ad speciales descendendo, recurrere, atque ad harum singularum definitiones pestis naturam examinando, quoniam sub genere morbi jure collocari possit ostendere.

Cum itaque omnes in universum morbos, in duo summa capita ^{brevis} ^{supradictorum} ^{Epitoma} ^{& collectio} ^{libro} distraherimus, videlicet in sporadicos & communes (quos & vulgares seu universales nominare possis) simulque sporadicorum natura breviter declarata, per parallelismum quendam, pestem minime sub ho-
 rum

*Varietas
causæ
naturam
sententia.*

rum titulo collocari posse offenderimus, necessarium utique fuerit eam ad communes morbos referre.

Rursum cum morbos communes in Epidemios & Endemios distribuerimus, pestemque ostenderit, ne quidem Endemiis annumerari posse: convincitur Epidemiorum classe eam contineri.

In hoc tamen intellectus nondum acquiescere potest: cum enim morbi Epidemii aliam insuper subdivisionem patiantur, qua videlicet distinguuntur in simpliciter tales, & pestilenciales: Illi verò definiti fuerint, quòd licet sæpenumero uno eodemque tempore plures aggrediantur, citra tamen tantam mortalium id fieri solere stragem, quanta plerunque pestem ut umbra corpus comitatur: omninò planè consequetur, *pestem proprie esse morbum Epidemium contagiosum, venenatum, & perniciosum.*

Atque in hac quidem definitione ad amulsim & leges definiendi logicas accommodatâ, cuius prima pestis lineamenta satis ob oculos proposita existimo. Verum ut eam magis perfectam omnibusque suis numeris absolutam, ac ut uno verbo dicam, physicam quodammodo efficiamus, quæ desiderati in ea insuper videntur breviter subiungemus.

Pestis igitur est venenum, quod omnes quidem in genere corporis nostri spiritus, in primis verò, cor arcem vitæ cum dependentibus ab eo spiritibus aggreditur.

Nisi enim hæc insuper adjiciantur, proposita descriptio pestis characterem nativum sufficienter non exprimet.

Concludamus ergò: *pestem esse morbum Epidemium, perniciosum, contagiosum, & venenatum, qui veneno quod gremio suo occultat Arsenicali, Napellino, & Aconit. ali, cor inficiat facultatemque vitalem: sive hoc venenum communicatum fuerit per aeris inspirationem, sive etiam in nostris ipsorummet corporibus sit ingentum.*

Definitionis prædictæ dilucidatio.

CAP. II.

Adpositæ à nobis pestis definitionis naturam ac proprietates paulò penitiùs intraspiciendas, operæ pretium fuerit singulas ejus particulas paulò accuratiùs prosequi. Quo quidem studio abrepti, si prolixiores jussu videamur quam instituti ac materiæ propositæ ratio requirat: benevolo tamen, ut confidimus, lectori, tum singularis quem in juventute fideliter erudiendâ habemus, affectus, tum in primis ipsius materiæ dignitas, simul ac obscuritas abundè satisfaciet.

Nomen.

Ut igitur titè & quod rei natura postulat primordio explicationè huic definitionis inchoemus: primò quidem nominis ipsius diligens & accurata habenda ratio est, proinde quibus aliis titulis ac epithetis hoc malum à Antiquis, quam modernis Medicis fuerit insignitum necesse sit referre.

A. 3,

Ac.

1. *Pestis*
Nomina
Greci.

At ut à Græcis rem ordiamur, si licet ad pestis contagium designandum variis ac diversis nominibus utantur: communissimè tamen id expriment per λοιμός, id est, pestem vel pestilentiam, interdum cum adjectione εἴτε λοιμός, vel λοιμώδης, id est, morbum pestilentem seu pestilentialem. Omnium tamen communissimè vocant εἴτε ἐπιδημία, & ἐπιδημία. Abolutè ἐπιδημία, non tantum Græci (Galeno plurimis in locis attestante) sed & Latini & Galli frequenter, in hac usurpant significatione.

Latini.

Latini præterea una cum Gallis eandem nominant, Contagium, la Contagion, vel luem, quasi dicas, quæ plurimos homines inficiat, labem, vel quasi luctum, quod luctu repleat omnia.

Latinis dicitur Pestis à pascendo quod veluti efferatus rabie Draco, aut fera venenata, civitates populosque depascatur.

In summa, si horroris ac consternationis causam inquiras, quam vel ipsum pestis nomen omnium animis injicere solet, id fieri observabis ob solum vitæ, quod cunctis à se infectis adferre solet, periculum. Hincque per translationem in vulgato loquendi usu, hoc nomen ad quodvis in suo genere excellens malum, sive animi, sive corporis accommodare solemus.

Ac in communi quidem vita, si viris in dignitate constitutis, quibusque consequenter salus & utilitas Reip. ultima lex esse debebat, pessimè verò demandato sibi munere de-

fungentibus, promeritum tribuere honoris titulum velimus, communi sanè proverbio in gallica nostra lingua Pestes eos appellare non veremur. Neque in Galia modò, imò & olim in civitate Romana, cum & ipsi Ciceroni malos consules Pestes Reip. appellanti, hanc malorum civium usitatam fuisse periphrasin videamus. Atque hæc de variis ipsius pestis nominibus eorumque notationibus breviter dicta sunt.

Gentis porro pestis *Morbum con-* 2. *Genu-*
stituiimus, cum malum: quod nomen non raro κατ' ἐξοχήν seu per excellentiam pro peste accipitur, ut videre est ex Tito Livio, qui lib. 7. ait. Cum vñ morbi, nec humanis consiliis, nec divinâ ope levaretur, cum de peste sermonem institueret. Virgilius quoque ait, *Malis diralues.*

Nec minus in Gallico idiomate *Cur pestis* vox *maladie*, vel Germanico die *Senn* *morbis* absolute uturpata, de peste sola simpliciter dicitur. intelligitur, sive quod omnium morborum maxima ac periculosissima existat, sive quod omnes quasi ac universos morbos (ut majus à minori contineri solet) sinu suo complectatur: vel etiam quod regnante peste reliqui morbi vel cessent, vel in eam transformentur.

Ac ne quod de transmutatione *Quid ca-* aliorum morborum in pestem dicitur *teri morbi* à veritate cuiquam alienius videri *ea regnan-* queat, id ex virorum magni nominis *te in po-* auctoritate quoque confirmare *stem tras-* placet. *Marsilius Ficinus in Epid. an-* *tid. cap. 4.* sic scriptum reliquit: *Et* *omnis quacunquæ suis infirmitas in pesti-* *len-*

lentiam facile transire poterit, febres praesertim furiosa & continua, unde plerumque evenire solet, quod hoc morbo tempore nulla praeter pestem agritudo appareat. Mercurialis quoque in tractatu suo de peste cap. 13. in hunc sensum scribit: Dico quod pauci admodum pestis tempore, Padua & Venetia alio genere morbis laborarint, reliquis videlicet morbis in pestem transeuntibus.

Hinc sane pestem Proteum quendam aut Chamaleontem appellare possis, omnium morborum faciem assumens, ac universorum malorum colore ac pallio se obvelantis. Unde morbos qui sua natura benigni ac curatu existebant faciles, reddit malignos, incurabiles, aut mortales. Id quod in morbo venereo experientiam edocti sumus, qui ut contagiosus existit, sic saepe numero sub alterius cuiusdam mali frequentioris, cuius causae sint satis manifestae, velo delitescens, qui que per consequens curatu haud difficilis videatur, stupendam quandam malignitatem (in medicorum saepe opprobrium) imbuat. Huius rei exempla manifesta habui in doloribus capitis, ophthalmicis, ischiaticis, adde & Nephriticis, qui citra medicamentorum sui venereae appropriatorum admixtionem, nulla mitigari ratione, nedum tolli potuerunt.

De Scorbuto idem moderna edocet praxis, qui adeo in locis praecipue maritimis increbuit, ut morbi alii non pauci illius indolem adsciscant, atque Medicos etiam eruditissimos fateantur.

Sequitur in definitione nostra ^{Morbus Epidemius.} vox Epidemii. Dicitur autem pestis Epidemius morbus, quod plures, eodem tempore, eadem regione, eodemque loco commorantes, adoriatur. Videas quoque non paucos auctores Graecos & Latinos, ut iam supra à nobis indicatum est, voce Epidemii in peste denominanda absolute citraque adiectionem ullam, & inter ceteros Galenum locis complurimis, usos fuisse. Avenzoar etiam inter Arabes lib. 3. tractatu 3. famosam apud Athenienses pestem à Thucydide descriptam, non aliter quam Epidemii titulo insignit. Cuius verba latinè, licet non sine barbarie versa, huc apponere placuit. Certè à tempore Hippocratis usq; nunc, non fuit Epidemia tam pessima ac malitiosa sicut illa.

Subjungimus in definitione nostra ^{Morbus perniciosus.} Perniciosa, idque autoritate & exemplo Galeni, qui definiens pestem lib. 1. Acutorum textu 9. eam dicit esse *ἰσθμιασὶ ἀλιόγαν*, id est, Epidemiam perniciosam: Epithero sanè quam accommodatissimo. Siquidem in genere morborum etiam gravissimorum genus humanum exercentium, nullus hoc hoste datur capitalior: quandoquidem quos semel aggressus fuerit & infestaverit, vix, ac ne vix quidem illius declinent exitum.

Sequitur vox ^{Morbus venenosus.} venenosi, quam idè subnectimus ut malignitatem huius morbi magis magisque oculis discernitium subjiciamus.

Potè licet hoc venenum novis ac inusitatis terminis *Arsenicale*, *Napellinum*, vel *Aconitale* vocitemus; quibus delicta

deliciorum Galenicorum aures non parum offendere videntur; tamen qui dicti huius rationes ex causis infra dicendis, æquâ mentis statera perpenderit, ipsi fatebuntur, terminos hos non tantum ad pestis naturam aptè dilucidandam, verum etiam ad nebulas, quæ hætenus multorum oculis in tractatione loci communis de peste obversatæ fuerunt, penitus discutiendas, prorsus esse necessarios.

Ultimo denique, subjunximus *Contagi-* vocem *Contagiosi*, siquidem hic mor-
sm. bus infinitis penè modis communicatur, & de uno subiecto in aliud transmigrat & commutatur. Cujus modus ex superiorib⁹ erit repetend⁹.

An vox contagii in definitione pestis sit aliena?

Principiò autem ante omnia occurrendum videtur cavillis eorum, qui contagii vocem è definitione pestis absolutè rejiciendam putant, moti autoritate, vel potius taciturnitate Hippocratis in lib. suis Epidemicis huius epitheti nullibi mentionem facientis, cui Galeni similiter in sua quam proponit, pestis definitione, dictam contagii vocem non admittentis, suffragium annectunt.

R. Horum telorum ictus sic prudenter declinando excipimus, quòd videlicet apud omnes probatos logicos, infirma planè argumentandi ratio judicetur, concludere ab autoritate hominum quantumvis extra omnem iudicii aleam positorum (quales in Medicina nostra Hippo-

crates & Galenus) privatim è in hunc modum: *Gravissimis autoribus in tractatione morborum Epidemicorum, in quorum serie pestis non infimo loco subsistit, non placuit adhibere vel expresse ponere vocem contagii: Ergo pestis vera per contagium minime desuiri debet: Unica siquidem experientia hujus argumenti robur satis infringit. Nam inter omnia morborum genera, quibus à lapsu generis humani exercere Deo opt. Max. mortales huc usq; placuit, Pestilentia sane nulli ob suum cedit contagium. Verum potius ad rationes quibus sententiam nostram stabilimus, descendamus.*

Ac licet operæ pretium minime videatur, subtilius inquirere quænam rationes, præfatos Medicinæ nostræ dictatores Hippocratem & Galenum ad abstinendum à voce contagii impulerint (siquidem si in rimandis alienorum dictorum causis sæpè hallucinamur, certè omissorum ab aliis rationes reddere, non ita censetur necessarium) id ipsum tamen hoc loco tantum præstabitur, ut omnibus pateat dictos Medicinæ principes talibus usos esse in pestis definitione epithetis, quæ à contagii significatione ne latum quidem unguem recedant.

Ac Hippocrates quidem lib. de flatibus expresse ponit Græcam vocem *catarrhi* *quæ dicitur esse naturæ inimica* & per consequens contagii à nobis propositi seminaria, Galenus quoq; lib. de diff. febr. loquens de febris pestilentialibus, ait: *Ex Æthiopia fluxisse putrida quædam iniqua-*
crates & Galenus
catarrhi
quæ dicitur esse naturæ inimica
Medicorum Pe-
stem con-
Agua ve-
rina,
menta,

menta, hoc est aëris infectiones putredinem maximam arguentes. Ex quo manifestum est Galenum in dicto loco contagium quoddam indigitare: id quod ex loco relatorum maxime convincitur. Infectio siquidem nec esse in rerum natura, imò ne mente sola cogitari potest, nisi simul nobis repræsentemus id quod corrumpat & inficiat. Inficere autem & contagiosum esse pro synonymis haberi ex Grammaticis debet esse notum.

Quomodo
& unde
procreatur
contagio.

Fit namque tam infectio quam contagium seminibus putrefactionis è subjecto iam infecto progerminantibus, ac aliud propinquum corpus ad suscipiendum dispositum, per mutuum contactum in suam labem trahentibus. Cum verò contagium ipsi etiam ambientia aëri, venenatis suis vaporibus eum inficiendo, communicetur: pestis mali maxima celeritate progredientis infectio, non potest non esse admodum formidabilis. Si quidem aër infectus cum ab omnibus inspiretur, contagium quod suo gremio fovet, uno quasi momento in omnia corpora simul facile effundit, dum non solum homines, verum etiam bestias reliquas contaminat, id quod non obicere innuit Virgilius, dum canit.

Ne mala vicini pecoris contagia ladant.

Ex dictis ergo patet Hippocratem & Galenum, morborum pestilentia-
lium, contagium, individuum agnoscere comitem: id quod etiam ex verbis Galeni, in loco supra citato, manifestissima consequentia eruitur, ubi ait, *Cum peste corruptus inhabitare lubricum &*

Tom. II.

minimè tutum: periculum enim est ne concipiatur ut scabies & lippitudo. Scabiem verò ac lippitudinem contagiosos morbose esse, vel mulierculis cognitum.

Nomen itaque *Contagii* immeritò à recentioribus quibusdam Medicis, inter quos est Mercurialis, tanquam novum ac venerandæ antiquitati profus incognitum exploditur. Mercurialis verò dum confidenter nimis asseverat, hanc vocem à paucis admodum historicis, nullis autem Græcis, Latinis, aut Arabibus, imò à paucissimis nostri temporis clarioribus Medicis usurpari: si de re ipsa, receptaculo videlicet contagium diutius in sese occultante intelligat, vix video quomodo hanc suam opinionem tueri queat.

Contra
Mercurialis
opinionem
plurimi
veterum
contagii
vocem
usurpant
illi.

Nam ut à Philosophis incipiamus, ejus expresse meminit Aristoteles in probl. sect. 1. probl. 7. Inter Medicos Græcos post Hippocratem & Galenum, Aëtiius plius contagii voce expresse utitur Tetra. 4. cap. de Elephantia, sequentibus verbis in Latinum sermonem verbotenus ita convertis: *Est autem gravis morbus (intelligens lepram) & prope ex eorum numero qui incurabiles existunt, & gravis quidem est in agro, intolerabilis autem conspiciantibus, utpote qui ipsum omnino aersantur, ad id plerique ex necessariis & domesticis agris ipsius conversationem devertunt: etenim suspicionem de se præbet malum tanquam sit contagiosum: Atque ego malum existimo cum ipsis conservari, inquinatur enim aër quem inspirando atrahimus ex ulcerum fatore & ex vitiosa spiritus exhalatione.*

Aëtiius.

B Histo-

Thucydides

Historicorum quoque antiquissimi contagii meminere: inter quos Thucydides, qui describens magnam illam quæ Athenienses afflixit pestem, expressè subjungit: Aves carnivoras, quam primum peste defunctorum cadavera involassent, statim infectas, paulo que post concidisse mortuas.

Titus Livius

Titus Livius quàm plurimis in locis contagii vocem expressit de pelle loquens; ut inter alia lib. 3. ubi ait de peste Anno urbis conditæ 289. & 299. Item lib. xxv. ingentem illam pestem enarrans quæ populû Romanum exercuit anno 538. quo loco sic ait: *Quæ curatio ipsa & contactus vulgabat morbos: ut aut neglecti desertique, qui incidissent perirent: aut assidentes, curantesque eadem vi morbi repletos secum traherent.*

Appianus quoque Alexandrinus in bello Illyrico scribit, Celtas superatis Illyricis peste infectos fuisse.

Qui poetas iterum Contagii non meminisse asserunt, in eorum lectione studii minus collocarunt, sic enim inter alios quam plurimos canit Lucretius:

Lucretius

*Idq; vel imprimis cumulabat funere funus,
Quippe etenim nullo cessabant tempora a-
pisci*

Ex aliis aliis avidi Contagia morbi.

Atque sic satis à nobis commonstratum arbitror contagii vocem non tantum à philosophis antiquis, verum etiam Medicis, Historicis & Poëtis in peste describenda usurpari. De qua tamen non prætereundum in Latina lingua eam variè terminari, dum alii *contagem*, alii *contactum*, alii *contagionem* seu *contagium* sensu pror-

sus eodem, accidens hoc morborum faciliè commutabilem appellaverunt.

Et hinc manifestum evadit, nos non sine causa Contagii vocem pestis definitioni inseruisse, utpote quæ non accidens aliquod (ut multis videtur) hujus mali existat, verum differentiam ejus constituat specificam. Probe tamen soimus nos hac in re plurimorum, tum nostri quoque sæculi philosophorum placitis adversari. In primis verò ex antiquitate Gregorio Nysseno, cujus in principio hujus tractatus facta mentio: & ex recentioribus Alexandro Massaria qui oppositam nostræ, tum rationum momentis, tum pondere auctoritatum stabilire conatur in eassum sententiam. Dicit verò cum suis sectatoribus auctores (de quorum interim auctoritate ne hilum quidem detractum velimus) hos nostros conatus ad publicum magis tendentes bonum, quàm rei novitate vanam gloriam aucupantes, pro candore philosophico in meliorem partem interpretabuntur.

At quod attinet ad rationes ipsorum, à natura & historia morborum antiquorum temporum desumptas, respondeo: licet fieri possit, ut prioribus sæculis morbi quidem Epidemii & pestilenciales extiterint, qui quoad contagium nostri temporis morbis quàm plurimis longè fuerint inferiores; verè tamen pestilentia circa contagii characterem (quem instar stigmati frontis inulti, primo statim aspectui prodit, omnis vera pestis) ne cogitari quidem possunt.

Licet

Febris pestifera potest esse sine contagio. Licet quoque febres regnare possint pestilentiales non contagiosæ: vera tamen pestis, contagiosa ab omnibus agnoscitur. Unde & civitatibus politioribus lege sancitum videmus, ut certi quidam ac selecti tum Medici tum Chirurghi, contagio laborantibus præficiantur, iisdemq; cum reliquo populo conversatio sub pena gravissima interdicitur.

Hoc verò aliam ob causam, quàm ob solum contagii metum fieri quis dicat?

Responsio ad auctoritates pro præcedenti sententia in medium producatæ. Authoritates verò quas isti allegare solent, sequentem in modum à nobis deiciuntur. Initio factò à Gregorio Nysseno, autore inter cæteros gravissimo, qui pestem minimè contagiosam constanter declaravit. Hujus ergo privatæ opinioni opponimus auctoritatem S. Basilii, non minus Medici quàm Philosophi & Theologi insignis, in explicatione primi psalmi contrarium planè asserentis.

Alexandrum verò Massarium qui exercendi, ut credo, ingenii gratia, vocem contagii ex pestis definitione libro suo primo de peste eliminandam pertinacissimè contendit, non aliter refellendam existimamus, quàm ex manifesta operum suorum contradictione, in quibus palinodiam istius sententiæ cecinit, & contagionem agnovit potissimam pestilentiæ naturam constituere.

Ut verò paulò familiariùs cum ipso ac sectatoribus eius agamus, amice eos rogatos capimus: an non in primo ac universali invasionis talium morborum, quos contagiosos

experientia postmodum docuit, principio, ipsi cum non paucis aliis haud infimæ sortis Medicis, benigniores eos reputando: decepti fuerint? Itemque an non diligentiores in illis profligandis curam adhibuerint, quamprimum viderunt hos morbos non tantum instar flammæ ignis omnia pervadere, verùm non secus ac ignem fatuum brevi momento temporis de domo in domum transilire, modoque hunc, modò illum, modò plures simul invadere? An non item per hæc indicia sola (contagii notas clarissimas atque certissimas) non alium posse esse morbum quàm pestem cognoverint? simulq; eo ipso quòd pestem esse cognovissent, egrotos timidius accesserint, ac præservationis loco confectionem pilularum ex tribus (sic enim jocose à quibusdam nominantur) videlicet citò, longè, tardò: etiam cordatissimi ipsorum primi deglutierint? Cujus quidem præservativæ mentionem facit sub finem lib. sui de peste Anton. Gallus pluresque alii; quamque Galenus ipse traditur sedulò observasse, si auctoribus vitam illius describentibus, aut potius ipsimet Galeno id ipsum attestanti lib. de libris propriis, fidem adhibemus. Anno siquidem trigésimo ætatis suæ, cum Remp. Rom. sub imperio Marci Antonini pestis efferaatissima affligeret, eâ relicta lates patrios repetit. Luce verò meridiana clariùs apparet, solum contagii, ne ipsis quidem Medicis parentis, metum, celeritiam hujus recessionis, ac in patriam reditus

Galenus ipse contagionis vitu Româ discessit.

Galeno causam extitisse, imo eodem libro faterur se liberatum esse Æsculapii ope à lethali apostemate, quod multi de Pestæ interpretantur.

Non minus quoque experientia est comprobatum, eos Medicos qui præ reliquis singularem quandam artis suæ certitudinem, animique in ægris visitandis constante promptitudinem, ostentare volunt, hujus suæ vanæ præsumptionis ac confidentiæ promeritas sæpe numero lueræ pœnas, secundum illud: Qui amat periculum, peribit in illo: id quod Ovid. satis eleganter sequentibus versib. expressit.

Nec moderator adest, inq, ipsos sava medentes

Erumpit clades: obsuntq, authoribus artes;

Quo proprior quisq, est, servitq, fidelius agro,

In partem lethicitius venit, atq, salutis spes abiit, sinemq, vident in funere morbi.

Quis itaque non videt nos merito vocem Contagii, pestis definitioni loco formæ specificæ inseruisse?

2. *Quenam corpora ad contagionem per fomitem producendam sint idonea.*

Notandum, corpora ea in quibus pestis seminaria impressa retinentur, non necessariò naturæ duræ ac solidæ instar silicum aut metallorum existere (licet & hæc quoque à certis quibusdam pestiferis liquoribus pestem producentibus penetrari possint,) verum esse posse naturæ

paulò mollioris, & quasi spongiosæ, ut sunt lintea, panni, pelles, plura, paleæ, ligna, pili, corium & alia similia: utpote quæ antedictis ad venenum recipiendum, non modo per contactum, sed etiam per odoratum, aliis rursus communicandum, magis sunt disposita.

Venenum siquidem diuturniore suâ morâ quasi fermentatur, indiesque vires acquirit novas. Atque hæc est causa quod demortuorum ex peste cadavera, nisi brevi sepeliantur vivos inficiant: eò quòd in ipsorum nempe pilis aut cute, reliqua infectionis pestiferæ seminaria delitescant. Aut quia vapor quidam malignus & pestilens in corrupto cadavere pridem occultus, imposte- rum emergat, qui suâ subtilitate etiam per solum odoratum vicinos inficere potis existat. Inde fit nimirum ut quædam bruta demortuorum cadaveribus quibusantea vescebantur abstineant contagionis tempore. Ut sunt Canes, lupi, corvi; siquidem quasi divinitus admonita, talia cadavera ut mortem sibi comminantia refugiant & averlantur. Id ipsum eleganter enarrat Ovidius sequentibus versibus.

Corpora fœda jacent, vitiantur odoribus aura.

Mira liquor: non illa canes avidaq, volucres,

Non canit etigere lupi, dilapsa quiescunt,

Asslatq, nocent, & agunt contagia late.

Cui astipulatur Lucreti sequentib.

Multa cum humi inhumata jacerent corpora supra.

Corpo-

Qua ratione cadavera vivos inficiant.

Corporibus, tamen alituum genus atque
ferarum
Aut procul absiliebat ut acrem exiret
odorem.

Aut ubi gustaret languebat morte propin-
qua.

Ceterum vel hoc loco obiter
occurrit advertendum, non parum
cuiusvis, ad præsertim Magistratum
interesse, ut prospiciant quando tem-
pore contagiosum id genus venenum
in corporibus latere possit, idque non
alio sine quàm ut Reip. consulant
universæ, impediuntque ne mobilia
infectarum domorum suppellectilia
divendantur. Experientia siquidem
edocuit huius providentiæ neglectum
sæpe numero maximæ pestis augmen-
tationis causam extitisse.

Pestis u-
niversa-
lis stupen-
dum prin-
cipium.

Huiusce rei fidem præstat cer-
tissimam historia illa quæ facit men-
tionem ingentis illius pestis Ægypti-
acæ, quæ Seleuciæ contigit, cui initi-
um dedisse narrantur nonnulli mili-
tes avari Marci Antonini, qui cistam
quandam aperuerunt ab Ayidio Cas-
sio in templo Apollinis instar thesau-
ri locupletissimi repositam. Hæc
quippe referata, factorem tam pesti-
lentem in auras diffudit, ut inde non
modo dicta urbs: Verum etiam re-
giones circumjacentes, tandemque
ipsa Græcia ac Italia universa infice-
rentur, unde tanta hominum strages
subsecuta est, ut tertia pars universi
tum viventis generis humani è vivis
sublata memoretur. Atque huius
quidem historia mentionem faciunt
Cardanus, Portus, aliq; plures. Huic
sinos credamus historia, pestis con-

tagium non solum ad multos annos,
sed etiam ad plura usque sæcula pro-
trahi posse colligemus.

Celeberrimus ille Medicus A-
lexander Benedictus, tractatu suo de
peste cap. 3. similem ferme histo-
riam recenset in hunc sensum. Vi-
durate patre in urbe Venetorum
quamvis stragula lecti in domo ali-
cuius senatoris diu mansissent inclu-
sa suspitione contagii, tamen septem
annis post aëri, idque mandato pa-
trifamilias exposita, tantam statim
pestilentiam acrisque infectionem
circumcirca sparserunt, ut servi do-
mestici ad eorum solum contactum
morerentur: Hincq; accidere solet
(uti idem ait autor) quod infimæ fa-
cis servilisque conditionis homines,
hisce malis magis sint obnoxii.

Quidã
de conta-
giu per fo-
mitem
duratie
ne senserit
Alexan-
dri Bene-
dictus.

Marcellus Ficinus eadem hanc
pestem paulò uberius enarrat, ac mi-
nimè contemnendas de natura, se-
minariis, ac huius mali receptaculis
observationes subnectit: dum inter
alia admonet, quòd parietibus item-
que instrumentis ac vasis ligneis, ni
probè mundentur, laventur, ignive
aut suffitibus purificentur, dicta ve-
nena adhærescere queant, multoque
magis vestibus reliquisque ex lana
contextis: idque ut ait ad tres inte-
gros annos. Subiungit quoq; rem
magis miratu dignam, quod nimi-
sum per annum integrum venenum
hoc potest non solum in alicuius ve-
stibus, in ipsa cute citra noxam la-
titare, sed etiam alteri communi-
cari.

Quid
Marcellus
Ficinus.

Id si à veritate minus est alie-
num,

num, rigidam proculdubio illam Italorum legem quantumvis politicam imminuit & imperfectionis arguit, quâ ii qui ex locis infectis ad ipsos adventant quadraginta dierum spatio ante urbes degere coguntur, eò quòd nimirum pestis venenum longè diutius alicui citra eius offensionem adherere possit. Causa autem huius tenacis adhesionis ex dictis jam patere videtur: Materia

Cur contagium diutius forveatur.

namque talis veneni est viscida & glutinosa, subjectum verò inhaerentia seu persona temperamentifrigidi habitusque compacti, venas habens angustiores & arterias, quàm ut venenum hoc tam facile eas subire queat: interim tamen alia personae completionis biliosa habitusq; rarioris, quæ poros largos & amplos habeat, ac per consequens ad sudores prona sit, per cohabitationem facile communicabitur, nempe ob dispositionem subiecti recipientis: in qua ad actionem aliquam producendam, in scholis Philosophorum ac Medicorum, plurimum momenti positum esse constat. Quocirca sufficiat in huius rei fidem unius Aristotelis luculentissimum allegasse testimonium dicentis: nullum agens nisi in

Patiens accommodatum in actione physica producenda requiritur.

paciente accommodato, apto & disposito suam exercet actionem. Cui assentitur Hippocrates lib. de Flat. in principio huius tractatus à nobis allegati, sequentibus verbis per modum interrogationis prolatis: Sed dicit aliquis cur ergo non omnibus animantibus, sed generi cuidam ipsorum accidunt hi morbi? Quia (respondet ille) differt

corpus à corpore, & natura à natura, nutrimentum à nutrimento: non enim omnibus generibus animantium hæc aquæ non consentanea sunt, sed alia aliis congrua ac accommodata.

Galenus verò quàm apertissimè hæc confirmat lib. 1. de diff. febr. cap. 4. tractans de febre pestilentiali: quò lectorem in allegandis autorum verbis relego, ne modum videat excedere.

Ac licet aliis argumentis hac in parte destitueremur, unica lues Venerea, quæ & ipsa è contagiosorum morborum existit genere, dispositionem subiecti patientis ad infectionem, quòd dictum est modo, recipiendâ, quàm maximè necessariam esse, satis superq; convincit. Docet namq; experientia ex pluribus una eademque nocte scorto alicui impuro se commiscens, non necessario omnes, sed vel aliquos tantum, vel unicum, vel quandoq; etiam nullum promeritam reportare mercedem. Quæ sane diversitas contagii, fomiti, qui duntaxat unicus existit, adscribi non potest, sed diversitati dispositionis cohabitantium, quorum alii aliis vel naturæ robustioris, vel ob exercitii huius novitatem à nativo vigore minus recesserunt.

3. Q. An febris sit de Essentia pestis.

E contrario febris mentionem in pestis definitione minime necessariam putavimus, licet id à compluribus aliis factitarum videamus, verum nondum materiæ huius titulum potius de febre pestilentiali, quàm de peste inscribendum iudicantes, nullam pestem dari febre non concomitantam

Unde quibusdam non aliis lues venerea contingat

Cur autor in definitione pestis non mentionem

tam sibi met persuaserunt. Nos vero contrariam sententiam stabilimus experientia edocti, quasdam pestes tanta violentia hominem aggredi, ut intra paucarum horarum spacium ipsam è vivis tollant, sic ut febrili invasioni occasio omnis præcipiatur. His adde quod nulla in his febrilis calor indicia, neque in pulsu, neque urina appareant. Quocirca nos in adversam descendendo sententiam consentaneè magis veritati asserimus febrem minimè necessario pestes quasdam concomitari. Cumque res hæc tam manifesta existat, ut etiam plerisque mulierculis medicatricibus nota sit, ne fortè in longiore ejus probatione moras necemus, sufficere citasse sequentem *Valeriolæ* locum, quicquid etiam hac in re desiderari possit comprehendentem, qui sic habet in suo locorum communium libello. *Videns enim non raro quæ est vis in rō concepti pestilentis habitus, syderatorum instar concidere repente eos qui peste correpti sunt, cum alioqui hic neque pulsus exitialis, neque urina, nec vix ulla adversa valetudinis signa appareant, sanique videantur, & statim loquentes & incedentes tanquam fulmine icti pereunt, quod à me (adde) seorsimè per pestilentis aeris constitutiones observatum fuisse, ea præsertim quæ sub anno 1534. in Gallia Narbonensis parte grassata est, testari ipse possum.*

Autorum verò, qui tractatus suos de peste, inscribere maluerunt de febre pestilentiali, sufficiat mentionem fecisse trium præcipuorum: *Alexandri* videlicet *Benedicti* Itali, *Petri Pauli Pereda*, & *Ioannis Paschalis* Hispano-

rum, è quorum numero *Benedictus* in definitione pestis, febris notionem & vocabulum non dubitavit inserere in operis sui frontispicio, sicut & ipsemet iterum *Paschalis* lib. 2. c. 9. quod sic suum dicit initium: *Pestilens febris est febris Epidemialis, &c.*

Antonius Portus lib. de peste & *Horatius Augenus* lib. 4. epistolarum medicinalium, pestem definiunt sua natura nihil aliud esse, quàm febrem communem acutissimam: suntque in hac opinione quàm plurimi alii præstantissimi viri. Maxima vero eorum pars opinionis suæ fundamentum eliciunt ex verbis *Hippocratis* in principio huius tractatus à nobis allegatis lib. de flatibus dicentis: *Febrem omnium malorum esse comitem: itemque ex loco Galeni aph. 1. com. 7. ubi febrem morborum omnium acutorum perpetuam comitem esse contendit. Quia vero peste morbum acutiorem vix dari à nemine quod sciam controversatur: inde concludunt pestem sine febre esse non posse.*

Verum auctores isti (pace bona dixerim) locos & textus supra citatos præter mentem ac intentionem auctorum allegare certum est. Si enim secundum commune proverbium, quilibet optimus sui ipsius existit interpret, ex diligenti aliorum dictorum Hippocratorum & Galenicorum collatione manifestum evadet, ipsos, omnem pestem febre conjunctam esse, ne per somnium quidem cogitasse.

Audiamus *Hippocratem* lib. 3. *Adversa Epid.* post amplam quæ pestis temporis sententia

re con-

Pestis quoddam genus sine febre esse potest.

Quidnam prædictos auctores induxit ad asserendum, pestem esse febrem Epidemiam.

*funda-
mentum
dicuntur.*

re conspici solent, symptomatum enarrationem, tandem sic concludentem: Quibus igitur circa caput horum quid fieri contingit, his glabrities totius corporis aut mentis fiebat, & ossium denudationes ac delapsus: & multa fluxiones, & hac in febribus & sine febribus.

Utque magis ostenderet se de maximis ac deploratis loqui symptomatis, tandem subjicit: Erant autem hac horrenda magis quam mala. Id ipsum quoque aph. 5. 6. & 15. & aph. 51. tractans de iis qui derepentē vocem amittunt, vel convelluntur subito, si ve ex crapula id accidat, si ve citra eam hominibus id contingat sanis & sobriis, verbis clarioribus adhuc proponit. Ultimo vero aph. sic ait: Quibuscumque sanis repente dolores fiunt in corpore & statim obmutescunt, & stertunt, percunt in septem diebus, nisi febris apprehenderit. Quid quæro ad probandum morbos dari acuros, quin & acutissimos, quorum violentia homo citra ullam febrem è vivis tolli subito possit, adferri clarius queat?

Idem Hippocrates 6. Epidem. sect. 7. postquam plurima eaque maxima enarrasset quæ circa solstitium hybernum oboriri consueverunt symptomata, sic ait: Quibus voces frangebantur ad tussim, horum plurimi ne febricitarunt quidem, quidam veroparum. At paulo post subnectit: Celerrimè autem moriebantur, ubi febrili rigore in super riguissent. Unde manifestè apparet, mala illa licet acutissima, quandoque, tamen sine febre homines invadere.

Galenus.

Galenus quoque in citatorum locorum expositione non modo in

eandem plane abijt sententiam: verum etiam, dum in curatione pestis modum adhibendi terram sigillatam (quam inter præcipua alexipharmaca Terra sigillata merito recenset) protulit, longè adhuc manifestius sententiam nostram confirmat, ait enim eam exhibendam esse in vino puro quidem sed oligophoro, si febris non comitetur, aqua vero permixto, si febris adlit. Unde necessario concludimus, dari pestem sine febre.

Atque hæcenus ex Græcorum Medicina principum monumentis nostram sententiam satis superque arbitramur confirmatam.

Inter Arabes Haly lib. 5. cap. 2. Theoria sua, expressis verbis docet, quàm plurimos pestilenciales, febri tamen minimè concomitatos conspici morbos.

Inter modernos quoque Galenicæ doctrinæ sectatores, non paucos reperias nostræ opinionis minimè adversantes, ac inter alios, Petrum Parisium; Andream Gratiolum, Massariam, quin & ipsum Alexandrum Benedictum, cui, licet ut supra dictum contrariè planè opinionis, ex professo probationem suscipienti, vis tamen veritatis volenti molenti, circa medium capitis sui primi, hæc verba extorsit: Hoc malum (pestem intelligens) miserabile, mortalibus ita evenit subito, ut plurimum sine febre, inter domesticas aut frenes actiones, vel publica negotia, decem horarum spatio, quidam viginti, sine urina pulsuque venarum certo signo, in templis, in via, in publicis officiis, exi sperato rantur, ita miseram humana superbiam ambitionem

Terra sigillata præsentem vomitum.

Haly inter Arabes.

Et modernis aliis.

ntem ostendit sava pernicies: ut homo interdum letus, jucundus, securus, levi temporis momento statim cadat.

Ex quibus locis omnibus & singulis candidus lector perspicue satis potest videre: vel ex *Alexandri Benedicti* opinione, dari frequenter pestes febrili minimè implicitas, & per consequens, si quandoque febris adfit, eam esse referendam inter symptomata, qualia pro temporis, locorum, personarum, aliarumque circumstantiarum, diversitate, alia atque alia, modo plura, modo pauciora adesse possunt, quæque minus sunt in definitionibus inferenda, cum à differentiis morborum specificis toto genere distent.

Qua & nos ratione moti, febris mentionem è pestis definitione removimus: licet minime ignoremus, in genere paucissimas sine febris dari, quæ alicuius sunt durationis, pestes.

Alia paulo familiarior pestis descriptio, à signis ejus diagnosticis, tum internis, tum externis desumpta.

CAP. III.

De Signis Diagnosticis in genere.

Qualis à Galeno & ab aliis de peste descripta.
Galenus *libr. de Theriaca ad Pisonem*, populariter pestem describitur, introducit eam sub specie indomitæ alicuius belluæ, in quodvis reliquorum animantium genus indifferenter sævientis, nec civitates solum,
 Tom. III.

verum etiam integra regna vastantis ac in solitudinem redigentis. Alij eam assimilant draconi omnium ferarum ut sævissimo, sic generis humani hosti capitali.

Nos eam dicimus similem furæ cuidam infernali, in cuius conspectu vel ipsi morti intrepido consistere pede non licet.

Paulò vero accuratius, amabo, furiam hanc contemmini: flagellum sinistra, dextrâ tenentem facem internalem, capillo demisso ac malè pexo, capiteque tremulo, oculos insuper habentem ex inflammatione rubentes, eosque modò præ nimia somnolentia adductis superciliis semiclausos, modò ob contrarias vigiliâs exsiccatos, præter naturam amplos, temporibus excavatis, narium diductis lateribus extremitateque in acutum mucronem desinente, ore hiante, ac instar rabidi canis præ nimia siti mirum in modum diducto. Expiratione plurimum færente, æstuque interno ac latente linguam ipsius exasperante, exulcerante, ac nigranti carboni quàm simillimam reddente.

Quoad externam corporis figuram & habitum, cutem ejus à summo capitis vertice ad talos usque pluribus exanthematis exarata, nec non anthracibus & carbunculis hinc inde variè cauterisatam: terna quoque quibus prædicta purgat, emunctoria inflata ac innumeris tuberculis oblecta, quilibet animadvertet.

Heu vero quanta cum difficultate spiritum ducit: tussi nimirum

C sicca

Accurata
 et perspicua
 lentia
 cum ratione

Inspiratio
 pestiferia

difficilis. sicca & serina divexata: cui intuper tanta cordis supervenit angustia, ut copiosus ei circa collum ipsumque pectus sudor exprimatur.

Vomitibus. Præterea continuis fermè vomitionibus ac nausea laborat, quas multiplices ventriculi subversiones, erosiones, ac cardialgiæ, quin & non rarò singultus ob nimiam virulentiam convulsivi, comitantur.

Inflammatio non intermissa. Reliqua vero viscera internaque membra tam nobilia quàm ignobilia, ritè totidem ardentibus fornacibus comparantur, ob intensissimas quibus torrentur inflammationes, quæ superveniente extremitatum frigore, mortem in procinctu esse haud dubie denunciant.

Atque hæc sunt digna diagnostica atque symptomata communiter pestem concomitantia, eamque sensuum externorum firmiori iudicio subjicientia. Quibus accurate observatis haud cum magno labore ab insidiis subdoli huius morbi, & plurimos decipientis cavebimus, qui sæpius aliàs clanculum habitu incognito subrepat, tuncque præsertim, quando eundem longe à nobis remotum suspicamur. Quocirca nobis operæ pretium visum est, diutius in describendis illius symptomatibus & ad unguem representandis immorari. Non tamen pestem perpetuo comitantur signa hæc atque symptomata universa: cum in eorum observatione ac dignotione exercitatis, unicum sæpe sufficiat, quo medianse, quid tam in præservazione, quàm

curatione factò opus, sufficienter perspiciatur.

De Signis Diagnosticiis specialiter.

Reliquum est ut ex lege & methodo quam initio nobis adhibere placuit, ad accuratiorem singulorum pestis symptomatum descendamus explicationem, eandemque pro virili exemplis & auctoritatibus confirmemus. Id enim plurimum studiosis Medicinæ candidatis profuturum nobis persuademus, in quorum gratiam hic tractatus potissimum elaboratur, prout à principio non semel fuimus contestati, quamvis cæteri non minimum ex illo capere possint emolumentum.

Principio itaque pestem furæ infernalis nomine exprimere placuit, Virgilium imitando, qui omnia mala furiarum harum detestanda compendiosius exprimere se posse non putavit, quàm si pestes eas cognominaret, dum ait:

Dicuntur geminae pestes cognomine Diræ.

Fingimus deinde eam capillo demisso ac male pexo, capere licet nudo, pro calore tamen exæstivante ac tremulo, oculis oberrantibus, præque inflammatione ruentibus. Posito hoc fundamento temporibus contagii nomine suspectis, Medicus debet, antequam propius ad ægrum accedat, ante omnia capit in univèrsam ac speciatim, oculorum rharacterem ac motum, in ægro quàm accurate perpendere.

Si

*Quid me-
dici ad
agrotum
pore pesti-
evocatus
obferva-
re dolent.*

Sinamque primo statim die ipsum conspexerit capite tremulo, nec in ullo loco quiescente (id quod à multitudine vaporum copiosorum & veneno infectorum, jam cerebrum præcipuam animæ nostræ officinam ingressorum, eiusque actiones partim abolentium, partim depravantium, fieri certum est, si ægrum præterea æstuantem ac aërem frigidiorē appetentem, nec ullo modo tegumentorum cooperationem ferentem, præ nimio calore qui ad oculos usque protendatur, & ad inflammationem internam necessario tendat, eosque ut inflammatos sic vagos quoque reddat ac rubicundos, quæ tamen rubedo sæpe suos terminos dilatando totam faciem obsideat. Ex his inquam indiciis quæ nequaquam mendacio subesse possunt, necessario labem inesse concludet, sibi que consulet perspectius. Galenus libro de præfag. ex puls. cap. 4. expressis verbis testatur, non paucos homines plebeios, rusticos, ac medicæ artis ignaros, ex solius faciei caractere, citra ullum errorem, de peste præfagia ducere: inque hoc puncto sæpe superare Medicorum expertissimos. Falloppius quoque libro suo de tumoribus, cap. de bubane inter cætera pestis quæ enarrat signa, recenset vehementem capitis tensionem, cum dolore ac calore vehementissimo conjunctam.

Ac quod oculorum attinet ruborem, eum præcipuum ac pathognomicum pestis signum merito statuimus, quodque Galenus lib. supra

citato accuratè præcipit observari. *Oculo-
rum ru-
bor.*
Quin & ibidem ægrotum oculos vult ablui frigida, cuius abluitione si magis magisque inflammentur, pro certissimo ac infallibili id pestis ab ipso reputatur indicio.

Lucanus libr. 6. pestem describens inter eius symptomata, capitis titubationem oculorumque ruborem expressit sequentibus versibus:

Igneaque in vultus, & sacro fervida morbo

Pestis abit, sessumque caput se ferre recusat.

Adjungimus quoque omnem pestem ægrum continuis deicere vigiliis, & quandoque immoderato ac quasi continuo obruere somno, Idque pro diversitate tum exhalationum seu meteororum, è corporis nostri locis inferioribus, ac quasi microcosmi culina, in arcem ejus editiorem, cerebrum puta, elevatorum, tum complexionis seu temperamenti ipsius ægri. Habitu namque corporis pingviori si fuerit æger, cerebroque præhumido, ac insuper si humidi vapores hanc nativam cerebri humiditatem obsidentes in haud levem excessum abripiant: indubia subsequetur somnolentia ac torpor.

Si vero è contrario, temperamento fuerit tum universi corporis, tum cerebri calido & sicco, similesque exhalationes cerebri temperiem intendant, & actiones disturbent: vigiliæ subsequenter immoderatae, adde & quandoque phreneses. Quæ symptomata ambo ab Hippocrate lib. 3. Epidem. cap. 3. minime fuere præte-

C 2 rita,

rita, ubi ait: *Vrina turbata, multa, mala: diu soporosi & rursus infomnos, & paulo post: in totum autem plerimos aut gravis sopor comitabatur, aut parvos ac tenuis somnos habebant.*

Oris h:

Sequuntur jam explicanda verba quibus peste laborantes ore hiant: dicimus respirare, ac ob respirationis difficultatem, longe celerius ac frequentius quam soliti sunt spiritum ducere, instar canis rabidi: quæ fœtor anhelitus, ac lingvæ modo scabrities, modo ulcerosa scabies, nigredo vero semper necessario subsequitur.

Etenim cum pestis ex veneno quodam, è varia variorum humorum corruptione & putrilagine progenito oriatur, eadem plane agnoscit symptomata his, quæ venenum profert animantium venenatorum: exempli gratia serpentum & canum rabidorum, quæ vel mortu vel ejaculatione corpora inficiunt. Quemadmodum & vice versa, hæc ipsa venena assumpta, easdem ferme vires qualitatesque perniciosas, quas ipsamet pestis, exerunt. Signa namque carnis rabidi (præterquam quod nutante incedat capite oculisque variè oberrantibus, ut modo in peste laborantibus fieri audivimus) sunt, hiant ore respirare quam celerrime, avidissime siti excruciar, & lingvæ nigram portendere, quæ rugis suis scabiem mentiatur. Quæ etiam ipsius pestis symptomata existunt singula.

Quod verò pestis venenum bestiarum reliquarum venenatarum veneno assimilamus congenito ac

naturali, in eo utique ipsius Galeni autoritate haud destituimur: ut ipse qui lib. 6. de locis affectibus cap. 5. expresse dicit à Medicis olim indubio sancitum & conclusum fuisse. Quod in animantibus corruptio quadam potest excitari, tam vehemens, ut veneni serpentis similem habeat vim & qualitatem. Et comment. 1. Proverber. contex. 17. scribit: *aliquas causas eorum quæ in corpore gignuntur, habere similem vim: & rabidorum canum, & lethaliu pharmacorum veneno.* Ne verò in allegandis autoritatibus plus æquo solliciti simus: experientia quotidiana edocemur, Dipladis serpentis morsum pesti prorsus similia producere symptomata. Id quod Lucan. poetam minimè latuit lib. 9. dum historiam cuiusdam juvenis Anli nomine, à Dipside serpente vulnerati, haud minus doctè quam eleganter enarrat, & præcipuorum quæ talem serpentis ictum subsequi solent symptomatum reminiscitur.

Inter cætera verò sitim, quam & pestis individuum comitem asseruimus, miro artificio depingit, quæ sæpius tanto cætera symptomata morbi pestiferi superat intervallo, ut nullo potius genere domari superari ve queat.

Causa verò tantæ sitis non nisi perenni biliosorum ac venenatorum humorum, in ventriculi ac præcordiorum regionem affluxi, ac siccarum exhalationum ex adustis quodammodo intestinis ad regionem superam elevationi ascribi debet: quæ quidem elevatio dum oris concavum subit,

Signa carnis rabidi quadam.

Aulii Galeni suffragatur.

Cur sitis in pe nimia.

subit, ejus superficiem mica ratione desiccet, prout inspiratione quæ ore sic hiuleo, & fumum reddit cli-bani fumo simillimum, manifestò comprobatur. Hinc fieri solet, quod ore ferè semper sint hiante & aperto. Natura quippe tam infenso hosti potiùs, quàm hospiti velocem exitum expiratione molitur, simulq; inspi-ratione flaccescencia ac quodammo-
do tabescentia interiora viscera, quantum in se est, recreate medita-
tur. Unde haud mirum si lingua asperitatem comiteret nigredo. Ex-
halatio quoque hæc tanta quandoq; acredine prædita est, ut non tantum uvulam, ac interiora gurturis cum lingua superficie erodat: verùm to-
tius oris concamerationi qualitatem hanc suam indat & communicet.

Atque horum quidem acciden-
tium modo enarratorum pleraque, à plerisque qui materiam hanc lu-
cubrationibus suis illustrandam sus-
ceperunt, melioris notæ Medicis
minimè præterita sunt. Ac in pri-
mis anhelitus graveolentia ac fætor,
nec non prædicta oris excoriatio,
quæ signa huiusce morbi lethalia o-
mnes passim agnoscunt. Nam ut
Hippocr. dicit in Progn. Fauces ulcera-
te cum febre grave malum. Lucretius
etiam symptomatum in lingua ap-
parentium mentionem facit versibus
sequentibus:

*Atque animi interpret manabat lin-
gua cruore,*

*Debilitat amalis, motu gravis, aspera
tactu.*

Anhelitus verò factorem sic effert:

*Spiritus ore foras retrum solvebat
odorem.*

*Rancida quo perolent proiecta cada-
voraritu.*

Avicenna quoque desiccantis <sup>unde pu-
redo oris
oriatur.</sup> anhelitus symptomate sequentem in-
modum scribit: Plurimi ex istis quo-
rum anhelitus faceret, ex primis moriun-
tur: signumq; est putredinem jam in cor-
de esse confirmatam. Eras. astorius quoq;
lib. 2. cap. 4. de morbis contagiosis, hoc
ipsum inter symptomata pestis mor-
talia præcipua refert cap. 10. dum re-
fert verbis expressis: Quorum anhelit-
us præter solitum immodice faceret, omnes
moriuntur, quod putredo in corde omni-
no confirmata sit. Ratio horum pro-
nunciatorum est, quod in genere o-
mnis excrementorum fætor, in quo-
cunque etiam morbo, signum existat
pestimum & mortale, veluti odor
quidam à naturali plurimum distans,
utpote qui universalem interiorum
corporis humorum, corruptionem
portendat, eosdemque penitus labe-
faceret & deiciat.

De Symptomata in exteriori habitu.

Symptomata verò pestis mor-
talia in exteriori corporis habitu appa-
rentia, sensibusque tactus & visus <sup>Quædam
pustula si-
ve exan-
thematis
quæ pesti-
feris super-
veniunt,
feri debe-
at judici-
um.</sup> exposita, qualia sunt pustulæ mali-
gnæ, exanthemata, anthraces, &c.
examen & discussionem recipiunt
non minus, quàm auctoritatem ob-
viam atque perspectam. Hæc liqui-
dem cum omnem ferè pestem con-
comitari soleant, vel ipsi innotuere
plebeculæ.

C 3 Hæc

Hæc exanthemata sive maculæ & pustulæ, quæ corporis superficiem deformant, sunt efflorescentiæ sive fructus, quæ tum à peste febrili; pestilentiali, tum etiam ab omnibus morbis epidemicis quadam qualitate malignam comitatis producentur. Ubi obiter nota: licet hæc si in morbi principio appareant, symptomatice potius sint dicenda quam critica: attamen prout tardius celeriusve vel apparent vel disparent (quorum posterius conatum naturæ arguit irritum) proq; diversitate apparentium colorum (qui quidem si livorem cum duritie vel nigredine conjunctum habeant pessima quæq; prælagiunt) ex his quoq; varias fieri prænotiones. Quod si critica die hæc supervenerint, ac certam diadoseos seu translationis ac propulsions materiæ morbificæ ad superficiem exhibeant conjecturam: attestantur naturam veneno causaq; morbificæ hætenus oppressam, collectis copiis ab iisdem se vindicare harum macularum sive exanthematum beneficio, si præsertim ante tales eruptiones natura sponte, vel arte adjuncta, manifestam evacuationem, citra notabilem virium resolutionem molita fuerit. *Galen. quippe lib. 5. meth. cap. 12. ubi aliquot adolescentum à peste liberatorum meminit, in quibus omnibus critica hæc exanthematum eruptio conspicietur, ait: Hi vero ex peste convalesse mihi videntur, eo quod ante fuerit præficcatum & præpurgatum corpus: etenim vomitus nonnullis ipsorum adfuerat, & alius omnibus est turbata, & sic*

iam evacuata. His qui servandi erant, exanthemata nigræ per univrsum corpus affatim apparebant, multum quidem ulcerosa, omnibus autem sicca, & erat conspicuum aspicientibus, putrefacti in febribus sanguinis esse has reliquias, quasi cinerem quandam propellente ad cutim naturâ. Ex modo citato loco Galeni manifestò apparet error eorum, qui cæco quodam metu (ne scilicet natura impediatur ac à taliu exanthematu &c. production per purgationem avocetur) ab omni prorsus evacuatione in peste reliquisque morbis Epidemiis abstinendum, credulæ muliercularum coronæ tremula voce conantur persuadere. Quod enim expressissimo textui Galeni, ubi ait, quibus vel per vomitum vel per alvum corpus præpurgatum fuisset, obiiciant, plane non habent. Norunt enim vel medicinæ tyrones, artem dum naturam quo vergit aut vergere debet, dextrè imitando juvat: nunquam posse aberrare.

Constat itaq; contra hos mulieros homines concludimus, in dictis morbis ad imitationem naturæ, ceteris paribus purgationem per vomitum, alvumq; plerumq; utiliter administrari. Ut nihil dicam de plusquam inepta ipsorum in arguendo puerilitate: siquidem tantum abest ut tales evacuationes naturam talia exanthemata meditantem, ab intento suo abducant, ut eius potius conatus prospereant, ac dirigendo quodatu modo accelerent, modò sint specifice & ad propulsandum venenum aptæ.

Modò dicta non minus quoq; Cautela in va-

*Purgatio-
nes in pe-
ste sunt
aliquan-
do neces-
saria.*

*Quæ pur-
gationis
in peste
accom-
modata.*

in mor-
billis &
variolis
obser-
vanda.

in variolarum & morbillorū erupti-
one sunt observanda, in quibus hæc
exanthemata, morbilli, variolavæ,
principali quadam intentione, seu
robore naturæ, & non vi morbi pro-
ducuntur. Siquidem in his quoque
morbis quidam è vulgo supradicta
ratione decepti, utpurgatione, sic
languinis missione interdiciunt: eò
quòd malè censeant tales molitiones
artificiosas, naturæ laudabilem cur-
sum non modò interrompere, verùm
etiam planè invertere, dum causam
morbificam, quam ipsa à centro ad
circumferentiam in animalis salutem
ablegare totis annititur viribus, ad
centrum in quo principium mali &
fomes, purgatione in primis revocari
clamitant. Ut autem hujus sententiæ
falsitas apertius convincatur: dici-
mus à divina munificentia data ge-
neri humano esse purgantia specifica,
certisque morbis appropriata, quæ si
in decoctionib⁹, syrupis, &c. bezoar-
dicis & cordialibus, specifica qua-
dam proprietate corruptioni ac ve-
nenis in genere adversantibus omni-
bus propinentur, maximo ægotan-
tium bono, citraque ullum pericu-
lum, materiæ morbificæ non conte-
mnamdam partem forasejiciant, &
tantundem de morbi vehementia
demant. Atq; ita natura à tanta mole,
cui sustinendæ vel etiam excutien-
dæ par antea non fuerat miris modis
sublevata ac liberata, quod ex fomite
mali reliquum facilè ipsa digeret, &
per commodas vias è suoterritorio
eliminabit. Si verò totum hoc natu-
ræ committendum putemus: pericu-

Authoris
sententia
rationi-
bus con-
firmatur.

lum sanè fuerit, non ab hoste jam diu
pressa planè opprimatur.

Quin & ipsa sanguinis missio, si febris pestem comitetur, adlit ple-
thora vera, & vires simul cum ætate
ægotantis id permittunt, tuto admi-
nistrabitur. In quibus tamen probè
dijudicandis maximà opus est Medi-
ci dexteritate & prudentia, utpote ex
qua sola sæpè in gravioribus ejusmo-
di malis, pendentis litis dependet exi-
tus.

Quando
vena tẽ-
pora pestis
inciden-
da.

Quod porro ad carbunculos & Carbu-
culi.
anthraces attinet, illi vulgò habentur
indistincti, eò quod idem à Græcis di-
cantur: nos verò invicem discetni-
mus, & pro uno eodemque malo mi-
nimè habemus: cum priores à iale ar-
senicali magis septico orientur, & e-
rodente. Ac à carbunculis quidem
Hippocrates incipit lib. 2. Epidem. dicens:
Carbunculi in Cranone astivi. Et in sect. 3.
lib. 3. ubi speciatim pestilentialia sym-
ptomata persequitur, sic inquit: Car-
bunculi per æstatem multi & alia que vo-
cantur pustula magna. Galenus 14. meth.
cap. 5. quoque carbunculorum pesti-
lentialium meminit.

Cautela
circa an-
thraces.
& Car-
bunculos
pestiferos.

Bubones quoque pestilential-
les, (qui in lue Venerea circa inguina
solum pullulare consueverunt) sine
anthracum aut carbunculorum era-
ptione in peste sæpè frequenter indifferen-
terque in tribus corporis nostri con-
spiciuntur emunctoriis. Fiantque
quoad conatum naturæ pari ratione
omnes, per diadosin videlicet, &
translationem materiæ morbificæ,
dum venenum è centro & partibus
corporis interioribus ad exteriores
evo-

Bubones
pestilen-
tiales
quibus in
locu ori-
antur.

Quomodo
fiant.

evocatur. Atque hæc symptomata ubi apparuerint, pestem jam ante formatam ac terminis suis circumscriptam esse, judicandum est: si autem ante pestem tale quid conspiciatur, non symptomatis (quod hac ratione filius nasceretur ante patrem) sed præcursoris atque anteambulonis titulum nanciscetur: ejus nempe *Pestis quæ est in fieri seu in via, quasque nondum periodum suam attingit.* Secus verò judicium feratur, si quando pestem signa & indicia magis intrinseca, quæque pectori & visceribus bellum denunciant, consequuntur.

De symptomatis in facultate vitali.

Atque hæcenus examen sustinere publicum symptomata pestis ea, quæ in supremo capite, itemque exteriori corporis habitu conspiciuntur: sequuntur ordine reliqua.

Ac facultatem quidem vitalem præcipue ab hujus morbi veneno oppugnari: satis testatur conjuncta cum omni serie respirandi difficultas, hinc

Respirationis difficultas pestis Comes. Sudor.

Lucretius, *Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus.*

Itemque sudor circa regionem pectoris & collum ex labore & conflictu interno frequenter erumpens copiosus. Cujus vehementis symptomatis Hippocrates meminisse lib. 3. Epidem. sect. 3. dicens: *multi sudantes, & hi quidem qui pernitiose habebant, & paulò post denuò de sudoribus in peste loquens ait: sudores intempestivi multi, frigidi perpetuo.* Lucretius ve-

to hæc symptomata ita exprimit: *Sudorisque madens per collum splendidum r.*

Meminimus quoque supra pestiferis adesse solere, *tussim siccam maximèque ferinam*: quod quidem symptoma teste Galeno lib. 5. meth. cap. 12. omnibus verè pestilentibus affectionibus testatur commune: experientia dictum Galeni satis superque confirmante. Siquidem, morbum quem *Coqueluche* Gallicè vocamus, præ cæteris omnibus Epidemium & contagiosum, pestique secundo cognationis gradu junctum, hac tussis sicca ac estera perpetuò se prodere manifestissimum est. In cujus tamen rei confirmationem videre licebit elegantem locum *Valeriola, in appendice locorum communium, capite de pestilentibus morbis.*

De symptomatibus in infimo ventre & ventriculo.

Veniamus jam ad symptomata viscerum nutritioni dicatorum, Symptomata viscerum nutritionum. *subversionem nempe ventriculi, cardiacam, nauseam ac vomitum.*

Ac *Cardialgia* quidem voce (si Grammatica notitia aliud impetare videatur) ex primis Medicinæ fundamentis notum est, minime cordis dolorem intelligi, sed ventriculi à veteribus cordis nomine appellati, dolorificam erosionem. Atque hæc explicatio desumpta est ex Galeno 5. de locis affect. cap. 3. dicente: *Veteres cor appellabant quod è recentioribus dicitur etiam venter stomachus.* Cardialgia itaque, seu *cardiognos*, nihil aliud est quam dolor

ven-

ventriculi non quidem totius sed secundum eius orificium: idque occasione insignium qui numerosi eidem inseruntur nervorum, dum ab humore eo delato acri ac bilioso, aut etiam ab alia aliqua venenosa & maligna qualitate prædito velluntur.

Quando verò natura ipsa ad humorem hunc malignum naturæque maximè offensum excutiendum, ita vanum sæpè exurgit: sequentia

Symptomata quæ cardinaliæ coguntur.
vetriculi oriuntur symptomata. Subversiones nimirum, vomitus, & nausea: quæ inter se gradu distincta, omnes affectus causam malignam ac venenam habentes perpetuò, comitantur: sive venenum illud intrinsecum, sive extrinsecus introductum fuerit. Omne siquidem, citra ullam exceptionem, in genere venenum, conjunctam habens qualitatem acrem & malignam, continuam vetriculi subversionem, nauseam & vomitum, ob facultatis nimirum expultricis irritationem excitat. Id quod ex venenis metallicis testatur arsenicum, & sublimatum, ex vegetabilibus Helleborus albus, Tapfia & cetera similia. Ex humoribus verò in corporibus nostris generari solitis, sæpeque malignis ac virulentiam quandam redolentibus, dictaque consequenter symptomata pari ratione producentibus, sunt bilis æruginosa, bilis portacea, & bilis adusta. Atque hæc dum natura molitur, quis non videt eandem, qua in artificiosa molitione seu medicatione procedendum

Vomitus à quolibet veneni genere causatur.
fit, quasi digito nobis viam monstrare.

In dictorum tamen confirmationem audiamus quæso locum Galeni quo ait: *In ventre, inquit, non solum morsus sed etiam alii affectus, tum qui nauseam in eo excitat, tum qui (anodynum vocatur) expultricem irritant.* Quibus sane verbis Galenus innuere videtur, *anodynum* oris vetriculi morsum esse.

Qui verò Galenum lib. 5. meth. cap. 12. legerit, videbit quàm planè ac perspicuè iuter signa pestis pathognomonica, ac symptomata eam perpetuò concomitantia; nauseam quoque & vomitum referat.

Atque hæc in vetriculi orificio appaerentia (videlicet ejus subver-

sio, cardialgia, nausea & vomitus) frequentissimè adhuc alium maximè perniciosum agnoscunt comitem, singultum nempe convulsivum, ab eisdem plane causis, sed intensioribus productum.

Estque hoc symptoma plane mortale teste Hipp. Aph. 3. sect. 7. ubi ait: *Singultus à vomitu singultus malum. Maximè in peste verò is qui ab inanitione procedit.* Duplex enim apud Hippocratem mentionem singultus fieri, unius ex repletionem, alterius ex inanitione, patet ex aph. 6. & 39. quibus dicit: *ut convulsio fit ex plenitudine, & inanitione, sic & singultus.* Licet agnoscat Hippocrates (ut ex aph. 5. & 4. & ex aliis plurib. Galeni locis patet) eum qui ab inanitione est, altero longè periculosiorem.

Tom. III.

De symptomatis in Intestinis.

*Intestina
vnum ar-
dor pestis
consequi-
tur.*

Restat ut de intestinorum ardore pauca subjiciamus. Qui enim reliquorum jam enarratorum symptomatum naturam probe perceperit, mente facile concipiet, fieri aliter non posse, quin hoc quoque symptoma necessarîo subsequatur. Non aliter enim ac in urbis cujusdam munitioris obsidione contingere videmus, dum venenum hoc pestiferum corpus nostrum non apertis Matre, sed cuniculis potius subterraneis aggredi percipiunt spiritus, civitatis ac domicili sui vallis ac propugnaculis exterioribus minorisque momenti, hoc est partibus externis relictis, ad cordis unanimiter se recipiunt regionem: propugnaculum videlicet ex cuius defensione omnis reliqua salutis spes dependet. Quo facto, cæterisque jam locis à suo milite desertis & ab hoste occupatis, ad hanc quoque cordis arcem fit hostilis appulsus, idque conflictu sane gravissimo exorto inter spiritus æthereos & calidos, calore videlicet naturali & benigno præditos: & venenum pestiferum flagrans, calore externo & adurentem comitatum. Hunc verò conflictum quid quæso aliud subsequi potest, quam summa interiorum viscerum, ac per consequens etiam intestinorum inflammatio. Cujus quidem manifesta statim se produnt indicia: siquidem à morbo detenti præ nimio quo flagrant æstu vix loricibus ac linteis nedum aliis stragulis se regi patiuntur, maxima-

*Cui in-
flamma-
tio visce-
rum in
peste in-
gens.*

que concomitante inquietudine loca frigida perquirunt. Quæ omnia à Iulio Laurentio lib. de peste 8. docta sanè manu depinguntur his verbis: *Plerisque maxima, inquit, est inquietudo ob æstum & pectoris qua premuntur angustiam (quo etiam tempore pulsus est vehementior & inæqualis) quod suscitati vapores minus disflari & discutiri possint, magisque inclusus manens calor. Inde fit ut nusquam consistere valeant huc atque illuc agitati, & in lecto sese dimovere impatientes velamenta abijciant.*

Ovidius quoque æstum hunc, universa ferme peste laborantium extorremi consueverunt viscera, sequentibus versibus eleganter descripsit:

*Viscera torrentur primo flammisque fa-
riscunt.*

*Indicium robur est & ductus anhelitus i-
gni.*

*Aspera lingua tumet tepidisque arentia
ventis*

*Orapatens, auræque graves captantur
hiatus.*

*Non stratam non ulla pati velamina pos-
sunt;*

*Dura sed in terra ponunt præcordia, nec fit
Corpus humo gelidum, sed humi de corpore
fervet.*

Dum viscera cæteræque corporis partes interiores, ratione enarrata, potius officinam Vulcani quam naturalis œconomia culinam moliantur spiritibus ipsorum à sulphure quodam nitroso fervente & febrili, sicque violentissimo ac proprium domicilium conflumente, magis magisque

CAP. II.

gisque torrefactis, ac in tantam subtilitatem, quam eorundem dissipatio proxime excipiat elevatis, contingit, ex natura antiperistalticos, ut corporis exteriora præ frigore & stupore comitante interim rigescant, motuque suo priventur. Quo tempore vita è filo pendente tenui, ni divina omnipotentis intervenerit misericordia, mors præ foribus victrix adstat, januque triumphum meditatur.

Brevis
prædicto-
rum epi-
tome.

Atque ita hætenus propositâ descriptione, quasdam velut umbras & colores induximus, ad faciem pestis Hippocratico penicillo delineandam, quatenus ei tempora depressa, oculos excavatos, nasum acutum, nares diductas, & similia affinximus. Id autem ratione pestium quæ alicuius sunt durationis præstitimus, non vero illarum quæ homines subito è vivis tollunt interitu, nec idcirco faciem ullo modo immutant. Secus vero in morbis acutis accidit in quibus vultus pallidissimus & aspectu fœdissimus mortem propinquam inducit. Id totum autem ad imitationem Lucretii expressimus, qui hac graphica pestem veluti sub oculos subiicit descriptione:

ad supremum deniq. tempus
Compressa n. res. nasi primoris acumen
Tenuis, cavati oculi, cava tempora, frigida
pellis
Duraque inhorreat, rictum frons tensa mi-
nabat,
Nec nimio rigida post strati morte jace-
bans.

De signis prognosticis, caterisque
pestis stupendis effectis: in primis
vero horrore, quem univervo
generi humano incutit
hæc furia.

DE pestis prælagiis ab Hippocrate 3. Indicia
Epidem. propositis, dictum satis: ^{pestis &}
quibus, in doctiorum gratiam ac ple- ^{prælagia}
norem paulo ipsius rei tractationem ^{diversa}
sequentes insuper prognosticationes ^{propetun-}
placet annectere.

Harum autem quædam desu- ^{A cæle.}
muntur ab Eclipsibus Solis & Lunæ,
à Cometis, cæterisque meteoris igneis
in supra æris regione apparentibus.
Item à rubore cœli diurno, ac diver-
sorum motuum ac figuratum varie-
tate subdistingto: quæ omnia sinistro
suo aspectu si non subitanam luem:
tamen eam tandem adducunt, &
hunc suum veluti posthumum gene-
ri humano obtrudunt.

Quatuor quoque anni tempo- ^{Ab anni}
rum decursus præter naturam: ut ver- ^{tempe-}
calidum & siccum, ætas calida & hu- ^{statibus.}
mida, non minus ex sententia ipsius
Hippocratis, quàm terræ motus, pestent
mortalibus prælagiant.

Sic & extraordinaria quædam ^{A terra}
nubium sterilitas, vel ipsas fontium ^{moiu.}
perennes desiccant scaturigines, non ^{A nimia}
minus quàm si continuo quasi mado- ^{sociare}
re cœlum destillet, firmum ac stabile ^{vel humi-}
pestis prælagium esse solet.

Quin & ex ipsa morborum clas- ^{A mor-}
se pestis

lilla & variolu frequen- mibus.

se pestis suos habet præcursores: si nempe frequentiores morbilli ac variolæ communiter exercent atatem puerilem, sive crebra ex sententia Galeni phlegmones & carbunculi grassentur.

A nimia insecto- rum copia.

Ac licet vulgi hominum tanta capacitas, quæ de sinistris cæli aspectibus dextre judicare queat, non existat: novit tamen pestis præfagia sumere ex plurimis aliis, ut animantibus ac insectorum præcipue genere, exempli g. si plus solito campi scateant, domusque infestentur muscis: lecti cimicum defœdentur odore: à pulicibus grata interpoletur quies: erucæ hortos, ac cicadæ agros depopulentur: sique similitum insectorum major exoriatu copia, infallibiles sane prolicere solet pestis futuræ populus conjecturas. Itemque si aviculæ admiranda quadam, in aëris mutationibus tam percipiendis quàm dijudicandis, naturæ subtilitate præditæ, aëris incipientem corruptionem percipiendo, suæ præcipue salutis consulant, & pullos in prædam fami exponant. Vel si armentorum gregumque numerosa repente strages præcedat, quæ quidem venenatos terræ vapores prima omnium excipiunt, eo quod videlicet inter pascendum capita in terram gerant prona.

Ab insolita ovium fuga.

A repentinis armentorum interitu.

Ut vero hac in parte vel iis, qui nimia, ut ita loquar, religione increduli, omnem plane humanam providentiam, sicque prudentiæ partem præcipuam, quod ipsi ea careant, ut impiam ac impossibilem rejiciunt, os

Supradicta prævisiones au- Horitaci bus & ex-

obturemus: quæ de pestis præfagiis *emplis modo attingimus autoritate & ex- confir- mantur.*

Exempla prædictorum.

Legimus in Tito Livio historiam, post ipsum à Sabellico suis circumstantiis copiosius paulo exornatam. Anno videlicet 290. ab urbe condita, L. Ebutio, & A. Servilio Consulibus, cælum tempore multo omnium cum stupore animique constetnatione, apparuisse in forma flammæ ardentissimæ. Hoc vero cæleste signum brevi post maxima subsecuta est pestilentia, internecionis suæ initia ducens ab equis & bobus: hinc progrediens ad capras & oves, tandemque ipsos opiliones. Paulò verò post ipsa urbe contagio obfusa, tanta hominum subsecuta est strages, ut vespillonibus de ficientibus, ingentibus excavatis fossis, absque ceremoniis ac ordine ullo inicerentur demortuorum cadavera.

à calo.

Flamma ardens.

Consulibus quoque Cornelio Cossò & T. Quintio Pæno, tanta Romanum tractum exercuit siccitas, ut tam fluminum quàm fontium totalis ferme sublequeretur sterilitas, animantibus brutis siti percunctibus quàm plurimis. Paulo vero post earum reliquas invasit species scabiei malignæ protus ac pestilentialis, adeo ut & ipsos rucolâs inficeret, sicque facile contagium in urbem transportaretur. Inquam semel ingressum non magis hominibus quàm prius bestis pepercit. Huiusque pestis præter Livium,

Livium, Sabellicus quoque meminit. Virgilius *Æneidos* 3. describit huic plane similem his versibus:

Linquabant dulces animas & agra trahabant

Corpora, tum steriles exurere Sirius agros,

Arebat herba, & vinctum seges agra necabat.

Modus sciendi.

*Animi
caeli siccitate.*

Neque vero hoc loco exemplis certare animus est, nimiam videlicet anni constitutionem, cœlive statum plus æquo siccum, pestis solere inferre contagium: verum potius in huius rei causas paucis inquirere lubet. Ex quatuor ordine, immoderata præcipua videtur esse siccitas, quæ fragibus debitam denegat maturitatem, dum videlicet principio eas è terræ gremio obstetricæ manu, at præcipiti nimis evocat, nutrimentum dein uberius, post parcius largitur. Unde necessario semicoctæ, seu potius inæqualiter (eo quod extrinsecus sint adustæ, intrinsecus verò adhuc plane crudæ, instar carniû nimia ignis violentia adustarum potius quam tostiarum) indigestionis, variarumque cruditarum causa existunt. Quibus adde, immensam hanc siccitatem, humores quoque corporis nostri tortefactos primum inspissare, qui tandem in atram (unde anthraces postmodum progerminare solent, & carbunculib) bilem convertuntur.

Quin eadem nimia siccitas, spiritus nostri corporis caloremque nativum dissipando, cunctas illorum functiones evertit, roburque immi-

nuit. Quæ, tanquam umbra corpus, postea subsequuntur digestionis prave, cacochymia humorumque putredines, quibus tandem, vel ipsa in corpore nostro diuturniore mora, ingenerantur malignæ & petulenter qualitates.

E contrario vero, anno 194. urbis conditæ, qui ob continuas à pluvias, annus pluviarum dictus fuit, nimia de cœlo descendens, corporaque omnia disfluere faciens humiditas, non minoris quoque contagii in locis aquosis, quale totum fere Belgium existit, auctor excitit: (de quo consulere licet Jacobum Meierum) utpote quæ non tantum omnium quibus vel ei consuevimus naturalem temperiem invertendo, pessimum animantibus præstiterit nutrimentum, verum etiam probos corporis nostri succos pari ratione ad pestis seminarium facilius recipiendum dispoluerit.

*z. d. hu-
miditate.*

Anno vero 217. urbis conditæ 3. A terra M. Cornelio Megalinenfi & L. Papinio Craiso Consulibus, ingens terræ motus, maximæ subsequituræ pestis fuit nuntius.

*z. A terra
motu.*

Anno primo regni Vespasiani (quo & capitolium Romanum incendio vastatum est) tres insigniores urbes in regno Cypri terra motu subversæ, universæ Italiæ pestem maximam præcesserunt, ita ut Eusebio teste, Romæ quotidie decem hominum morerentur millia. Cuius quidem rei ratio spirans nec paucis incognita hæc adferri potest: quod videlicet per talem motum, terræ

*Cur terra
motus
pestem
prospici-
ant.*

D 3 quod.

quodammodo reſerata penetrabilia reclusaque viſcera diutius hiantia, malignos ac peſtiferos, ex beſtiarum aliorumque quæ alit, naſcentium venenatorum, ſpeluncis aſcendentes, emittant vapores & halitus quana plurimos.

4. Af-
me.

Famem quoque inſigniore per totam ac univerſam aliquam provinciam ſe extendentem, communiter peſtem portendere, hiſtorici de territorio Romano loquentes, pluribus in locis teſtantur.

Quin etiam peſtem, famemque conjunctis quodammodo viribus hanc Urbem tanta cum vehementia afflixiſſe sæpe legimus, ut vel duriffimæ cervici horrorem incutere ſola hiſtoria queat. Exempla huius rei contigerunt anno urbis conditæ 300. Conſulibus P. Curiatio & S. Quintilio. Item anno 320. Conſulibus M. Fabio Vitulano & M. Floccio Flaccinate. Sic anno 341. Conſulibus Q. Fabio Ambuſto, & C. Fario Parillo. Denique anno 361. L. Valerio Porcio & M. Manlio Capitolino Conſulibus.

Sin autem huius rei cauſas rimemur penitiores, principio reperiemur tria hæc, *Peſtem, Famem, & Bellam*, præcipua eſſe Dei omnipotentis, quibus mortalium viſitare iniquitates ſolet, flagella, ut patet ex Davidis hiſtoria, cui Deus ipſe ob duo quæ commiſerat peccata maximè enormia, adulterium videlicet, & homicidium, inter hæc tria pœnarum genera electionem permisit. Hæc autem aliquando ita inter ſe cohærent,

ut vel ratione à ſe invicem vix ſeparari poſſe videantur: uno videlicet alterius cauſa exiſtente proxima. In cujus quidem ſententiæ confirmationem, niſi ſcopi noſtri principalis potior habenda eſſet ratio, adferri poſſent hiſtoriarum myriades. Verùm enim verò cum Medicum potius agamus quàm hiſtoricum, ſufficiet nobis teſtimoniis & rationibus aliorum Medicorum, famis, & peſtis inter ſe cognationem, ac quaſi reciprocaſionem demonſtraſſe. *Galenus lib. 1. de bonitate & vitio ſuccorum*, meminit peſtis quæ Romam afflixit crudeliſſimè, quamque continuo excepiſſe haud mitior famis, *Avenzoar Arabiſidem lib. 3. tract. 3. cap. 4.* teſtatur. Plutarchus quoque in vita Alexandri narrat, poſtquam in expeditione Indica milites eius maxima cum fame diu multumque fuiſſent conſtitati, variis que promiſcuè ac peſſimi ſucci herbis, foliis, radicibus, truncorum corticibus, quin & cornibus, ac demortuarum beſtiarum ſempitridis veſci cadaveribus coacti fuiſſent: peſſima hæc victus ratione, tantam non tantum putredinem, ſed & qualitates contraxiſſe venenatas, ut in ipſo reditu, poſt tam varios exantlatos labores, peſte à veneno in propriis ipſorum corporibus genito orta, miſerè fere omnes perierint.

Deinde ex ſimilitudine ſeu potius identitate vocû Græcarum, duo hæc mala exprimentium, quæ ſunt *λοίμος & λιμός*: quis naturarum quoque in ipſis ſimilitudinem ſignificatis non arguat?

Utrum-

Utrumque satis convincit Delphicum oraculum, quod cum consulentium animos, celeritate, qua in vocum harum altera utebatur pronuntianda, reliquisset in suspensio: utrum videlicet horum duorum malorum ab ipsis expectandum esset: hoc ipso satis significavit, utrumque simul (non aliter ac eorum nomina in unum quasi contraxerat) hoc est, *Pestem & famem* conjunctis viribus Græciam afflicturum, id quod & factum est anno secundo post bellum Peloponesiacum.

s. Ab insectis. Inter bestias verò seu potius infecta, quæ sua abundantia in hoc Galliæ nostræ regno pestem vel alium saltem aliquem popularem morbum prænunciare solent: primum sibi locum vendicare videntur Cyniphes insectorum alatorum genus, qui sæpe ternos aut quaternos annos continuos, verno tempore, maximo exercitu arborum genus universum operiunt, quique dum folia omnia depascuntur, ipsorum quoque fructuum partim maturitatem præcipitant, partim ipsos corrumpendo quandam annonæ charitatis speciem introducunt: præcipue verò quod ex maxima aeris corruptione pronascantur, certissima contagia prænunciant. Hanc tamen aeris corruptelam homines prudentiores, qui de salute tum amicorum tum propria sunt solliciti, tam evacuatione pravorum humorum in corporibus per hyemale tempus progenitorum, quam diætæ mutatione facile declinant. Ad cuius confirmatio-

nem facit locus *Sabellici lib. eius 9. En. 5.* quo enarrat Africam aliquando tanta locustarum copia fuisse repletam, non solum omnes herbas arborumque folia, verum & fructus ipsos depalcerentur: quibus postmodum ab Austris in mare ipsum deturbatis, tanta subsecuta est putrefactio aquarum, ut brevi post universus inde inficeretur aer, ac tantam secum introduceret pestilentiam. ut in regno Africæ undecim centena hominum millia, brevi temporis spatio interirent. Quin & Africæ terminis circumscribi se non passa est hæc lues, sed mare in Italiam, Romam usque transvecta, maximam quoque inibi stragem exercuit, ut videre est apud *Augustinum lib. 3. de Civitate Dei cap. 31.*

Hic quasi in transitu notare lubet, pestem quandoque etiam non naturalibus præsignis portendi, ut patet ex miraculo, seu magis vocare præstigio, quod in urbe Lavinia accidit, Consulibus L. Emilio Paulo, & En. Belio, lachrymas effundente simulachro Junonis Iospitis, quas tanta mox hominum peste sublatorum est subsequuta internecio, ut tota ferè civitatis incolis orbaretur: vide *Iul. Obseq. cap. 13. de prodigiis.*

Neque hic moramur Criticorum censuras, quibus frequentiore historiarum allegationem, in hoc tractatu à nobis factam, minus placere haud ignoramus: sola quippe voluptate & utilitate sumus contenti, quæ ex illis ad plurimos propagatur.

Quod

Quanta
si pesti-
lencia
maligni-
tas &
horror.

Quod si Furia huius, qua inter necandum uti solet, spectes crudelitatem, vix fieri poterit quin ingemiscas. Primo namque corporum nostrorum strage non contenta, manifestam ingenerare solet optimè aliquin natorum animis impietatem: dum nimia pestis formidine officii ac charitatis qua proximo suo obligati sunt, turpiter obliviscuntur.

Quanta enim mentis consternatione videas, peste domum seu familiam aliquam infestante, parvulos quorum spes omnis à maioribus dependet deseri, filios à parentibus, parentes à filiis, uxores à maritis, & maritos ab uxoribus: Idque tanta animorum exolutione, (cui propellenda ne ipsa quidem ars Medica æquivalens adhuc repetit remedium) ut vel ex ipsorum Medicorum genere, nulli, aut sanè paucissimi reperiantur, qui non huius Megaræ inexorabilem tyrannidem remis velisq; omnibus, ut ajunt, fugiant. Quæ sepe ex Oriente in Occidentem, è Septentrione in Meridiem, mira se recipit, & omnes circum regiones populatur, velocitate: quæque clanculum dum nos maximè liberos ab eius incurfionibus credimus, à tergo adoriens, sine discrimine, non modo atate provectiores, sed & juniores, viros & feminas abripit: ac non solum populosissimas civitates, verùm & integra regna, sæpe momento in solitudines ac deserta tranfmutat.

Pestis ar-
bores ali-
quando
adoritur.

Neque vero crudelitas eius, obiectum in quo exerceatur ac occupetur, amplum satis reperit genus

humanum cæteraque animantia, verùm & in ipsum genus vegetabilium, virus suum frequentissimè effundit, diciturque hæc infectio à Græcis *εργαλιερα*, Latinis syderatio.

In summa si calculus eorum qui diversis in locis vel unica die peste occubuerunt instituendus à nobis esset, myriadum myriades facillimo labore colligeremus, sufficit ergo in huius rei fidem sequentes allegasse historias.

Historia multivora pestis.

Referunt antiquitates, olim in Seleucia templum Apollini sacrum inprimis fuisse celebratum truncum quodam seu cista deaurata, in qua maximum thesaurum fama mendax ferebat asservatum. Cum verò fani quidam milites etiam ipsi Deo ejusque cultui consecratis quantum in ipsis est non parentes, avaritia obcæcati, sacrilega manudictam cistam aperirent, ut recondito in ea thesauro potirentur: hanc prædam reportarunt, ut ex infesto illinc prodeunte, ac in universum moraxerem se extendente vapore, non solum Seleucia urbs, verùm etiam universa Babylonia, mox & Græcia, tandemque ipsa inficeretur Italia: ac tanta subsequeretur pestilentia, cui vix similem ab historicis reperias descriptam.

Regnante Imperatore Commodò, prout referunt Dion, Nysse- nus, & Xyphilius, contagiosi huius veneni in Italia tanta fuit infestatio, ut

ut in urbe Roma quotidie jugularentur duo hominum millia.

Constantinopoli. Volaterrano teste sub imperio Leonis Itaurici, Constantinopoli, paucis diebus Pests gladio cecidere, ter centena hominum millia.

Jacobus à Partibus quoque meminit pestis, quæ anno 1345. quinque annorum continuorum spacio, mediam universi humani generis partem è vivis sustulit.

Florentia. Anno salutis 1400. paucis diebus Florentiæ quæ urbs est Italiæ, peste è vivis discessere, triginta hominum millia.

In Germania. Ac ut parentum quoque nostrorum referimus memoriam, traditum ab ipsis habemus, anno 1529. contagiosum quendam ac peracutum morbum, quem, quod ex Anglia primum advolasse crederetur, sudorem Anglicum nominabant, tanta cum vehementia universam Germaniam afflixisse, ut homines infinitos 24. horarum spacio perimeret. Testaturque historiæ, hoc malum paulò antè in Angliæ regno sub Henrico VII. ob nimiam hominum pariter ac bestiarum internecionem tantam desolationem invexisse, ut aves sylvas inhabitantes contagii meru nidos, feræ cavernas, serpentes cum reliquo subterraneorum genere incognitos suos recessus, in vanum defererent. Id quod ipsorum demortuorum hinc inde per campos jacens multitudo satis monstravit.

Sed quare è longinquo accersimus id quod præ foribus nobis versatur. Anno siquidem 1466. hæc

Tom. III.

Parisiiorum urbs, paucissimo tempore, quadraginta civium suorum peste jugulatorum conspexit millia, Ricio Neapolitano referente.

Cuius porro præ horrore, ut cum poeta loquar, non stent comæ, dum legit inauditam illam quam pestis in Galliæ urbe Aix en Provence exercuit stragem. Eius siquidem tanta fuit malignitas ac subita pernicies, ut vel infectorum anhelitus quamcunque sani corporis partem contingeret, eam continuò plurimis ardentissimis pustulis coinquinaret: pluribus etiam mensæ accumbentibus, cibosque interdum deglutiendo, animam vomentibus. Unde non absque causa tanta animorum suborta dejectio, ut plurimi eorum, ac si de interitus sui hora divinitus fuissent admoniti, semet vivos sanosque sudariis infuerent ipsi, certò scientes post mortem, qui hoc charitatis supremum munus ipsis præstaret, fore neminem.

Silentio hoc loco præterite placet pestem nostri temporis, quæ non tantum Lutetiæ Parisiorum, verùm & apud Lugdunenses, aliasque Gallici regni insigniores regiones mirae velocitate vita spoliavit cives innumeros, eadem planè qua Londini Angliæ urbe ratione.

Leonina porro contagii huius rabies, vulgari hominum carne latiatinescia, loco bellatiorum fortissimos ac literatissimos quosque, quin & eos qui dum cunctis proderant & nemini nocbant, vitam degebant innocentissimam, absumpsit. Ut latè

E paten-

parentem suam in omnes passim, tot cladibus manifestaret dominationem.

Pro conclusione huius capituli subiecisse sufficiat, ea quæ *Thucydides*, *Galenus*, & *Manilius* narrant accidisse iis, qui in magna illa Atheniensium peste evaserunt. Videlicet quòd inter alia symptomata ac cicatrices, quas post cruentam illam victoriam circumferre cogebantur, isthæc fuerint: tanta videlicet præteritorum (quæ reliquarum animalis facultatis potentiarum haud exiguam debilitationem necessitati arguebat) oblitio: ut eorum quidam ne parentes quidem proprios agnoscerent, ne dum amicos & vicinos, alii insuper proprii etiam nominis obliviscerentur, alii præterea visu privarentur. Alii paralyti manuum corripentur: alii generandi organa orbarentur. In aliquibus verò dicti veneni tanta se manifestabant reliquæ, ut lymphaticorum instar ac ratione carentium, per plateas & vicos discurrent. Unde sanè manifestum evadit, hoc pestis venenum quandoque non solum vitalem, sed & animale simul oppugnare facultatem. Cuius quidem observatio, in abstrusiorum pestis causarum peritioris inquisitione reservatur.

Varia ac diverse pestis efficientes causa: externa, antecedentes & coniuncta: item de peste cælesti brevis enucleatio suscipitur.

CAP. V.

Quam plurimi philosophorum non minus doctrina quam auctoritate graves, sapienter sanè atque iudiciose hanc rerum universitatem in duos divisere globos, superiore videlicet & inferiore: illum ætherea regione comprehensum appellantes cœlestem, hunc verò elementarem. Simul & mirabilem illam inter utrumque harmoniam, seu

concordiam eousque propagarunt, ut *Mundi in omnium quæ in inferiori hoc globo* *duos ipsa.* *conspiciuntur, archetypum in superiori* *reperi* *globos di-* *visio.* reperiri, constanter docerent: differentiâ in solo perfectionis gradu collocatâ. Nullus enim dubitat quin cœlestia elementaribus spiritualia magis & formalia, hæc verò illis magis sint materialia & corporea. Cum verè hac de materia alibi passim egerimus: hoc loco *et* *et* indigita sse sufficere, simul facta mentione eorum, qui hanc præcæteris illustrasse speculationem videntur: Ut sunt magnus ille licet obscurus *Hermes Trismegistus*, in tabula sua smaragdina: *Joannes Picus Mirandula* in suis *Hepta*. *Franciscus Georgius Venerus* in harmonia mundi. In primis verò *Marsilius Ficinus* oculatissimus ille *Platonis* interpres in commentariis quos scripsit in *Timæum*.

Ad huius mundanæ divisionis *Hinc Pe-* imitationem, nos quoque pestem *stis in cæ-* dividemus in cœlestem, sic dictam, *lestem &* quod causæ eius efficientes magis *Elemen-* subtiles & spirituales eo ipso origine *tarum di-* sublimiorem arguere videantur: & *visio.* *Elementarem*, utpote cuius causæ prioribus

ribus magis corporeæ, ac materiales, sicque minus obscuræ seu occultæ nobis existant.

Ac cœlestium quidem pestilentiarum causæ ab Astrologis, teste *Cardano lib. 2. de venenis*, collocantur in planetarum conjunctionibus ac aspectibus sinistris, e. g. Jovis & Saturni: item Martis, Jovis & Saturni: Martis & Saturni, aut Jovis & Martis: siq; fiat sub signis aëreis, puta aquarii, libræ, scorpionis, vel etiam sub geminis, & virgine, eclipfi simul Solis aut Lunæ superveniente. Tunc enim ajunt præsentissimam ac maximam portendi pestem: *Tanquam fatali ac destinata mundi lege: conscia enim factorum ab eis habentur sydera.*

Vtrum corporum cœlestium influentia aliqua post eia hæc infestiora.

Non tamen omnes hanc approbant sententiam: quibusdam syderum cœlestium vim ac influentiam in elementis terminari, mordicus defendentibus, eo quod sydera videlicet ad creaturarum rationalium potius bonum quam detrimentum condita sint, de quo supra.

CAP. VI.

Causæ efficientes, externæ & internæ, antecedentes & conjunctæ, pestilentiarum elementarium & inferiorum.

Atque hæcenus de pestilentia cœlesti ac superiori à nobis appellata, satis superque, quantum quidem per rei ipsius obscuritatem, fixasque cruces licuit, à nobis dictum videtur: sequitur *elementaris*, cujus, prout

morbi nobis communioris causæ, ad intellectum humanum magis videntur proportionata.

Ac licet harum elementarium pestilentiarum, tam internæ quam externæ causæ adferri posse videantur quàm plurimæ: nos tamen præcipuarum selectione facta, reliquum studium in Philosophorum veterum ac recentium hæc de re opinionibus trutinandis, ac quantum fieri poterit conciliandis, in primis verò in seligenda ex utrisque saniore sententia collocabimus.

Galenus lib. 2. de diff. febr. cap. 5. Aer corruptus.

unanimi reliquorum dogmaticorum applausu stipatus, omnem pestem ex aëris putrefactione oriri contendit.

Teste quoque *Aetio & Aegineta*, post magna prælia, ex cadaverum copia sepultura carentium, aër retris exhalationibus, tanquam inquinamenti pati ratione infectus, pestis seminarium in loca circumjacentia dispergit.

Avicenna tractans de causis corruptionis in genere, postquam earum quamplurimas in medium adduxisset, tandem hanc quoque subjungit: ex lino videlicet & canabe in stagnantibus aquis (in quibus, ut certum quendam lentorem acquirant, magisque evadant tractabilia, communiter macerari solent) putrescentibus: tantum aëri communicari sæpe fœtorem, tantamque in eum disseminari putrilaginem, ut talibus in locis, hanc solam ob causam, pestis non raro grassetur.

E 2 Ue

*Sententia
prædicta
impro-
bantur.*

Ut verò de hisce authorum opinionibus, citra gravioris in nos censuræ metum, iudicium nostrum interponamus: dicimus eos qui principalem pestis causam attribuunt corruptioni vel aëris, vel aquarum, vel etiam humorum intra corpora nostra contentorum, licet ratione planè non destituantur: quæstionis tamen scopum non attingere. Si quidem in ipso quasi limine offendentes (immemores illius axiomatis philosophici, *qui bene distinguit bene docet*) necessarias ante omnia corruptionis divisiones præmittendas omittunt. Simulque spirituum Arsenicalium, Napellinorum & Aconitalium, nullam mentionem faciunt, qui tamen tum inter se variè mixti, tum per se sigillatim, pestis contagium (id quod nulli corruptionis generi, huiusmodi spiritibus destituto, contingit) excitare possunt.

Rationis.

Si enim magnus fœtor ingentis quoque corruptionis index existit: quis majore esse potest, quàm latrinarum ac reliquarum, ad quas omnis generis sordes confluere solent, cloacarum? Ab illis tamen pestis non continuò excitatur, prout qui talia purgare loca solent, satis comprobant. Unde certè consequitur, Pestes, gravissimam etiam, cæteris seclusis, corruptionem minus inferre posse.

Præterea quid quæso Empyorum purè sordidius? quid apostematis suppurati, ac diutius in corpore stabulantis odore abominandum

magis? quid Sphaceli & quidem mortificati exitio præsentius? In his verò pestis abscondita seminaria nullus unquam inesse docuit.

Ac ut exemplo, rem expediamus, nemo eorum qui peregrinando, ut plurimum regnorum ac civitatum viderunt mores, sic territorii ac loci cujuslibet observarunt commoda, ac incommoditates, nullus unquam horum visus est, qui fœtori platearum Parisiensium aliquem similem subodoratus fuerit. Non minus verò hujus urbis incolis notum est, loca sæpenumero circumjacentia pestis contagio ipsa urbe longè gravius affligi. Cujus rationem multi Medici hanc reddere ausi fuerunt, prædictam nimirum platearum corruptionem seu putredinem incolis familiarem, aëris corruptioni contagiosæ fugandæ existere idoneam.

Exemplis.

Quin & sæpius audivisse me memini, in urbe Caletæ, tempore perfumationis halecum incredibili fœtore conjunctæ, urbem sæpenumero à pestis quo tenebatur contagio esse liberatam.

Placet huc conferre similem locum ex *Alexandri Benedicti lib. de febre pestilenti, sub finem cap. 6. scribentis, Silentio hic præterire non possum, exemplum hoc, nostro maxime tempore commemoratione dignum, ab opulento quodam Cretensi Mercatore mihi relatum.*

Ipsa nimirum in Turcia negotiante, savisi- Mirum mam abortam fuisse pestem, cui cum diu pestis abbi- nullis resisti consiliis potuisset; tandem cu- genda insdam Medici inter Sarmatas habitantis consilium: suasu,

suasu, quam plurimos occisos prius canes cum in plateas eiecissent, ingentem pauld post ex cadaveribus ipsorum procedentem putredinem ac foetorem, pestem ferocissimam licet, facile abegisse: quam quidem consuetudinem in hodiernum usque diem apud Sarmatas sartam inviolatamque aiunt servari.

Putredo siquidem in dictorum canum cadaveribus correpta, in aërem exhalans, ejus corruptionem animantium generi mortiferam necessario immutat. Cujus quidem immutationis discordia ac dissimilitudo rerum, causa existit. Unde & unum venenum sapè fugate alterum, proculque abigere observamus. Quod & ipsum in lignis quidam naturæ perscrutator Zoar nomine, referente Benedicto, constanter affirmat.

Nos tamen, ut quod sentimus liberè profiteamur, horum philosophorum explicationi, ut ex parte erroræ, suffragari planè non possumus. Ut enim si malum malo addideris, sicutiam si venenum veneno miscueris, nunquam resultabit bonum vel salutare.

Ut taceam hoc loco, licet corruptiones dictas, quas illi abigere pestem contendunt, ad ipsam producendum solas judicemus impares: tamen cæteris paribus ad eam subtilitatem elevari possunt ut contagium potius promoveant, quam ejus inhibeant cursum.

Quo circa, vera causa pestis efficiens simplici corruptioni adscribi, nec debet nec potest, sed soli corruptioni venenatæ ac mortiferæ, seu si

dicere malis, corruptioni spiritibus venenatis, mortiferis, malignis, Arsenicalibus, Napellinis, ac Aconitalibus, ac in summa talibus, qui salutaribus ac vitali neccitate plenis spiritibus naturalibus è diametro adverfantur, concomitatæ. Hi namque spiritus, ut simile simili, ob subtilitatem suam, ac tenuitatem summam ipsi quoque aëri facile ac perfectè miscentur: aër verò inspiratione ac transpiratione, per os, nares, aures, totumque corporis habitum undiquaque pervium, interiora subiens, dictis spiritibus vehiculi loco substratus, ac spiritibus nostris permixtus, eos facile inficit & contaminat, è qua demum infectione pestis ipsa procreatur, ut superius patuit.

Post aërem, aqua quoque corrupta. *Aqua corrupta.* pus molle & liquidum impressionibus talium pestilentialium ac lethaliū spirituum suscipiendis, non minus accommodam existit vehiculum.

Quin & ut jam supra à nobis demonstratum est, alia plura reperiuntur (si modò rara fuerint mollia, ac spongiosa) magisterrestria, qualia sunt lana, laneæque vestes, lintea, coria, pelles, chartacea omnia, ac straminea: in quibus hi spiritus, longissimo etiam tempore, tanquam in fomite delitescere possunt.

Ac ut uno verbo quod sentio dicam, rei hujus in tam edito ac illustri loco collocata est veritas, ut de ea dubitare proprii accusare sit lumen judicii.

Quin & Aretæus anima Hippocratis à *Aqua ve-*
E 3 doctis

*Quamvis
si propria
peste ele-
mentaris
causa.*

*veno cor-
ru: 14 po-
stem ali-
qu indo
inducunt,*

doctis non immeritò appellatus, a-
quas publicas veneno, & quidem pe-
stilentiali, inficiendi consuetudinem
apud Græcos utilitatem satis declarat,
dum ait: *Quocirca neque à ratione alie-
nan fuit, in pestilentia qua Acherus tam
graviter afflxit, nonnullorum opinio exi-
stima-tium, in puteos Pyra à Peloponensi-
bus venena fuisse contacta: homines enim
pestilentis morbi cum lethaliibus medica-
men:is similitudinem ignorabant.* Ratio-
ni ab Aretæo allatæ Galenus ipsemet
subscribit, dicens: *Talem vim pesti inesse,
qualis in deleteris medicamentis inest.* Ac
ferè univèrta doctorum cohors u-
nanimèr asseverat, pestilentielle ve-
nenum non modò similitudinem,
verùm & identitatem cum bestiarum
virulentarum veneno habere. Unde &
Galenus utrumque venenum eodem
Alexipharmaci seu Antidoti genere,
Theriaca videlicet, ac Bolo oppugna-
bat.

Ex Æmilii quoque loco hæc
Aretæi sententia non parum stabili-
tur, qui sic habet: Anno 1310. regnan-
te Philippo Longo, Rege Franciæ,
pestis quædam maxima ac extraor-
dinaria Galliam afflixit, fraudeque
humana (addit) potius quàm vitio
cœli, ita ut numinis vi crederetur id
malum sævire. Additq; Judæos prius
à Philippo dicto Pulchro, in exilium
expulsos, brevi verò post à filio ejus
Ludovico Hutino in integrum restitua-
tos, partim ut præteritarum injuria-
rum vindictam inirent, partim et-
iam ut Satrapis & Regibus Sirace-
norum, fidei Christianæ hostibus
capitalibus obtemperarent, eò fuisse

*Putei
Gallia à
In-laiis
veneno
inf. His
pestilen-
tiam pro-
creant.*

impulsos: ut leprosis quibusdam, o-
stiatim ac vicatim elemosynam col-
ligentibus ad id conductis, omnes
quoscunque pertransirent, puteos
lethali ac pestifero veneno inhi cu-
rarent. Quo factò tanta aquarum sub-
sequuta est universalis corruptio, ut
contagii causa in hac delitescere me-
ritò judicaretur. Id quod ex Judæo-
rum & Leprosorum confessione,
quæstionibus & aculeis extorta, satis
patuit.

Pestis verò contagium non
modò medianibus aëre & aquis, re-
bus quodammodo universalibus, a-
liisque magis particularibus, puta ve-
stimentis, linteis, reliquisque mobili-
bus pestiferorum attræctione in-
quinatis, contrahitur: verùm à dete-
standis malè feriatorum quorundam
hominum, quos veneficos voca-
mus, ingenii artibusque diabolicis,
quarum medio certa quædam in un-
guenti formam contemperare ve-
nena, eademque portatam cornici-
bus affricare consueverunt, ita ut qui
eas vel leviter attigerit, subtili hoc
veneno statim per cutis poros, & ar-
teriarum extremitates, vehiculo dia-
stoles, quæ vectoris vicem subit, ad
coripsum usque penetrante, peste
statim corripiatur, cui vix ullam hu-
mana industria adhiberi potest re-
medium.

Ipse quoque in Sabaudia, &
quibusdam Helvetiæ locis qui undi-
que editissimis montibus circumval-
lantur degens, ac inter alios Medi-
cos in cognitione simplicium pro-
bè versatos evocatus, ad dijudi-
catio-

*3. Conta-
gium ali-
cui cor-
poris in-
hærens.
4. Venefi-
cium.*

erationem quarundam herbarum, quibus loca illa scatent, non tantum à veneficis, ad homines ac bestias necandas, verum etiam ad pestem tum generandam, tum ad eius contagium evitandum adhibitarum confessionem horum veneficorum iudicibus factam, cum aliis meis Collegis veram animadverti. Hac illi confessione se à diabolo edoctos fatebantur, ut expressos *Napelli & Aconiti*, probeque permixtos invicem succos aliis quibusdam venenis (quorum hoc loco mentionem facere, ut à proposito nostro alienum, sic minimè foret consultum) perniciosissimis admiscerent, iisque secundum artem utentur.

Quod vera venefici venena misciant.

Antidoti verò loco præstantissima quæ habemus *Alexipharmaca*, ab eodem Dæmone te accepisse omnes summa cum admiratione audivimus. Id verò satis superque iudices certiores faciebat, malignos spiritus non imaginatione tenus, sed revera, quam ipsa confirmaret experientia, mortiferas id genus mixtiones veneficos istos docuisse: cum homines imperiti, & e media plebe mulierumque maleficis artibus addictæ, per solam imaginationem & phantasmam, tam lethifera cognoscere venena & specifica alexicaca nunquam potuerint.

In hac porro indubia magis ac magis confirmatus sum multis ac variis modis sententia, postquam ulteriore veritatis solius indagazione perceptus, infinitos ferè veneficorum iudiciales processus evolvi, in quibus omnibus, miram vidi consonantiam.

Qua procul dubio consistit, me non temere pestis venenum potius qualitati cuidam *Napellum ac Aconitum*, quod à nullo ferè veneficorum hæc oblita sunt, naturæ similitudine referenti: quam nudæ exquisitæ licet, acris corruptioni tribuisse.

Venefici illius habitus Napellus ac Aconitum.

Dico autem (ne quis dicta mea in calumniam inducat) venenum quod analogiam cum *Napello & Aconito* habeat: non verò quod ipse *Napellus* aut *aconitum* realiter ac immediatè (quod esset absurdum) pestiferas omnes infectiones inducat. Hac siquidem ratione sequeretur, tum regiones & plagas his venenatis plantis carentes, tum iisdem quodammodo refertas: illas quidem nullas profus, has verò continuas pestilentias experiri. Huius quippe rei vel ipsa experientia satis falsitatem convincit. Similitudo verò quam lues pestifera habet cum *Napello*, præ reliquis videtur insignior: utpote quod pestis instar, singulari quadam velocitate, tam homines quam bestias necare solet.

Quaratione Napellus & Aconitum pestiferam producent.

His adde quod dicta hæc venena minimè qualitate agant manifesta, pura calore intensiore, caustico ac adurente, vel stupefaciente frigore, sed potius occulta, maligna, aut ut uno verbo dicam, *qualitate pestilentiali*: utpote quæ non aliter quam per solos concipi effectus, ut & ipsius pestis contagium, potest. Qua sola effectuum similitudine pestis venenum *Napellinum & Aconitale* dicimus.

Quaratione agant venena supradicta.

Cum.

*Cur ve-
nenaqua-
dam Aco-
nitata
& Napel-
lina au-
thor no-
minave-
rit.*

Cum igitur in Medicina nostra nihil communis existat, quam varias rerum, ac imprimis humorum qualitates nuncupare à similitudine effectuum (ut caloris vel alterius cuiusdam accidentis) quam cum aliis rebus habent: id quod vel ex sola bile flava fati innotescit, quam variè corruptam modò æruginosam, modò porraceam nominamus, cum pestis ad Arsenici, Aconiti & Napelli quàm proximè accedat effectus: quis tam iniquus rerum iudex nos, in hisce denominationibus introducendis, potius novitatis studio, quàm veritatis clarius proponendæ amore ductos, calumniati non verebitur?

Ut autem magis ac magis ordinem horum inter se venenorum & proportionem insinuemus: juvat *Theophrasti* sententiam hinc loci producere, qui quidem ait *lib. 9. Venenum de plantis capite 19.* Quod radix *Thelyphonij* herbæ quæ aliis scorpionum dicitur, ut scorpionem ad vivum repræsentat, sic eidem imposta ipsum momento quasi enecet, licet postmodum si *Helleboro albo* fricetur, rursus ille quodammodo reviviscat. Similiterque illud de eadem planta asserit, quod si ejusdem vel sola folia, viginti quatuor horarum spacio, testiculis animantium applicentur, eosdem interimat.

Quidni ergo vice versa in iis quæ propria experientia talem aliquam harmoniam, similitudinem, ac analogiam referre observavimus, pa-

ri ratione doctam antiquitatem imitando, mutua non utemur denominatione? *Plinius lib. 27. cap. 1. de Aconito Parthalianche* post *Theophrastum* in sequentem scribit sententiam. *Qui ergo sollicitæ antiquitatis labor ac diligentia, quæ par est observatione non coletur, in explorando Aconitorum natura, quæ mira celeritate, solo videlicet contactu animantium genitalibus applicata enecant? Quin & odore ipsius glires (unde & Myodonon Aconitum dicitur) perimuntur.*

Cum verò pestis majori adhuc violentia ac subtilitate (utpote quæ ipsos homines ac reliqua animantia non solum contactu, verùm & odoratu solo, & aspectu, è longinquo ferire solet) venenum præcedat: nihil erit absurdi, si ob actionis similitudinem, eandem Aconiti denominationem exprimamus.

De Napello.

Sagax verò ac provida natura malignitatem ejusdem Napelli quod Aconitali longè subtilius agit & velocius, hieroglyphico veluti calamo ad vivum expressit, dum in floribus eius cranij humani live mortis figuram expressit.

Ac licet integra planta subtili hoc veneno sit pestifera, radix tamen reliquas partes malignitate longè superat: quia vel exterioribus solum digitis leviter attrita, per eosdem, ob innumeras nervorum, venarum, & arteriarum propagines quodammodo

*Quomodo
venenum de
plantis capite
19. Arsenicali
& aliis
compara-
tur.*

*Quintum
sit Aconi-
ti vene-
num.*

*Quin &
My-
odonon
Aconitum
dicitur*

perimuntur.

*Signatu-
ra
descriptio.*

*Mira Na-
pelli na-
tura &
descriptio.*

modo eò desinentes, via facta ad cor, reliqua; nobiliora viscera momento quasi interimat. Non aliter ac ubi pestiferi unius sudantem aliquandiu detinueris manum; quamprimum contagio infectum te senties.

Proprietates.

Symptomata verò, quæ Napellus à pestisymptomatibus vix latum unguem distantia profert, sententiam nostram haud leviter confirmant. Eorum siquidem qui ejus venenum hauserunt, frontem conspicimus sudore gelido madentem, totumque externum corporis habitum quodammodo glaciale, frigidibusque rigentem, intrinsecis partibus nobilioribus interim æstu conflagentibus. Oculi quoque ipsorum horribili circumvolutione adstantes terrent, facies eorum livida, labra omni planè spoliata vigore, maxilla detortæ, lingua exsiccata ac nigra, arteriarum pulsus interceptus, cor denique oppressum, omnesque cerebri sensus turbati, concomitantibus lipothymis ac deliriis frequentibus. Quæ pesti pari prorsus ratione symptomata adesse solere, tum quotidiana experientia confirmat, tum ex supra dictis manifestum est. Unde merito concludimus, propter hanc effectuum Analogiam, pestis venenum, Napellinum haud ineptè vocari.

De Arsenico.

Cur pestis venenum dicatur Arsenicale.

Arsenicale verò non minus verè à similitudine dici, hinc patet. Quem admodum enim corporeum ac septicum Arsenici mineralis sal, cutem no-

Tomus III.

stram contactu suo quàm promptissimè cauterizat: sic & cauteria, quæ pestis corporibus nostris sub forma anthracum, pustularum, & carbunculorum inurere solet, salis ejus Arsenicalis corporalis, ac septicæ, certi indices existunt.

Verùm ut penitiùs horum venenorum naturam & proprietates inquiramus: observandum est, quod sulphur Arsenicale maligna sua subtilitate cordi præcipuè, ac spiritibus vitalibus bellum indicit: Mercurius Antimonialis animalibus: & sal auripigmentale, aut sandaracale, naturalibus spiritibus ac facultatibus in primis adversantibus.

Ex ordine verò venenorum in animantium corporibus latentium; rabidi canis toxicum, utpote cum veneno Mercuriali & Antimoniali majorem similitudinem habens, cerebrum in primis oppugnat.

Venenum viperæ ob qualitates sulphuri Arsenicali similes cor adori tur. Scorpii virus participans de proprietatibus salis nitrosi sandaracalis, secundæ coctionis officinam reliquasque nutritionis partes infestat: id quod ex symptomatibus frequentibus (videlicet vomitibus, singultibus, calore pallido, ventris tumore & inguinum, desiderio perpetuo desidendi, & flatuum comitante caterva) cognoscitur. Omnia hæc siquidem salis Sandaracalis actimoniz adseribi debent.

Varia venenorum inter se comparatio in quibus corporis partibus adversentur.

Ex morborum venenatorum hoc est à quadam perniciofa ac maligna qualitate ortorum numero; epilepsia

Quæ venena cum certis morbis

F

psia

habeant *psia* veneno suo Mercuriali ac vaporoso cerebrum: *pestis*, venenum arsenicale, sulphureum & comburens, cor: *Luis* *ve. d. venera. venenum*, acere, nitrosum, ac *Sandaracale*, hepat directo pe-
tunt.

Quanta
su spiri-
tuum na-
tura
lium, vi-
talem,
& ani-
malium
connexio.
L. Ven.

Tanta verò horum trium spiri-
rituum, Vitalis puta, Naturalis, & Ani-
malis, est connexio: ut vix citra reli-
quorum consensum unus eorum affi-
ci possit.

Hinc *luis venera* gravioris sym-
ptomata in cerebro sæpe gravissima
excitati conspiciunt: Cephalalgias ni-
mirum intolerabiles & nocturnas,
nodulos & ulcera virulenta in cranio,
naso, palato, & ore, aliisque exteriori-
bus capitis regionibus sæpè conspi-
cua: quandoque ophthalmiam, nulli
communium remedium, cui specifi-
ca contra luem veneream admixta
non fuerint, cedentem: quæque vel
sola sæpè luis hujus sufficiens index
existit reliquarum partium functio-
nibus, nullo prorsus symptomatum
genere infestatis.

Pestis.

Ad hujus planè rei similitudi-
nem, *pestes* quoque sæpenumero cru-
delia in primis *cerebro* symptomatum
suorum imprimere vestigia consueve-
runt: excitando in eo soporem quo-
dammodo lethargicum, quandoque
vertiginosum; quandoque & phre-
neticum: cujus indicia manifesta in
parotidibus & bubonibus pestilen-
tialibus pone aures, aut circa colli
partes cerebri eunctoria continen-
tes, exortis (natura victrice manu eo
venenatam materiam sæpe ablegan-
te) conspiciuntur. Febris quoque ar-

Quod pe-
stis qua-
dam cere-
brum in-
vadant.
Et quo-
modo di-
gnoscun-
tur.

dens, si sudores frigidus, virium re-
pentinam dejectionem, & lipothy-
mias frequentes comites habeat, in-
superque natura huic nocentissimo
veneno exitum parare studens, sub
axillis bubones efformet: pathogno-
mica sanè hæc signa profert, quod
cor, sicut in omni *pestis* specie, hic *pe-*
ris afficiatur.

Porro si bubones ad inguina, *Ei quada-*
concomitantibus non paucis exan-
thematis & carbunculis siti sint: fo-
mes ac seminatium pestiferæ virulen-
tiæ in *hepate*, venis, aliisque partibus
nutritioni destinatis est perquiren-
da. Hæcque *pestis*, quod terrestra ita-
tem (ut ita dicam) majorem conjun-
ctam habeat, minus occultare peri-
culi creditur: cum è contratio priores
duæ, à veneno subtiliori magisq; spi-
rituali productæ, ut damnium majus
corporibus adferre solent, sic ani-
mis quoque majori sunt consterna-
tioni.

Probè quidem novimus non
paucos *pestis* causam efficientem *Pestifera*
non alibi quàm in *immensa humorum* *febris un-*
corruptione, calorem simul putridum *de nam*
(ut verbis *Galeni* 6. *epidem. com. 1.* *Et illarum*
contex. 28. utar) inducente, col-
locare. E qua quidem corruptione,
habita ratione discriminis humo-
rum, febres pestiferas in quatuor
classes discernunt. Pestem quippe a-
liam dicunt sanguineam, aliam Bilio-
sam, aliam Pituitosam, aliam Me-
lancholicam. Quibus astipulari vide-
tur *Galenus lib. 1. de diff. febr. cap. 4.*
ubi pestilenciales febres omnes, tan-
quam ab insigni putredine ortas,
putri-

putridarum quoque febrium ordini subjicit.

Sunt & alij, qui magis adhuc apparenter & speciosè pestilenciales febres ad reliquarum imitationem in *Ephemeras*, *Hecticas*, & *Humorales*, partiuntur: & dicunt, *Ephemeras* pestilenciales non humoribus sed spiritibus, iisque non incensis, sed corruptis radices agere, ita ut licet 24. horarum spatio, non aliter ac *Ephemerae* communes, periodum suam absolvant: patientem tamen, ob subiecti mobilitatem, & nimium causæ morbificæ à naturali statu recessum, vix elabi patiantur. *Hecticam* pestilencientialem dicunt, quando malignitas ipsi substantiæ aut cordis partibus solidioribus impingitur. *Tertiam* speciem videlicet *humoralem* pestilencientialem, licet putridarum ordini accenseant, à communibus tamen putridis triplicem eam differre ratione volunt.

Quarta in febric pestifera ab aliis differat.

Primo quidem differt quoad ipsum corruptionis gradum, qui in pestilencientiali sanè longe major existit.

Deinde respectu subiecti fomitis seu partis laborantis. In pestilencientiali siquidem, ex ipsorum sententia malum radicaetur non solum in propria cordis substantia, sed etiam in spiritibus & humoribus, tum corde contentis, tum vicinis. Id quod in reliquis febribus putridis locum non habet, cum earum basis sit sanguis corruptus in majoribus inguinum, axillarum, aliisque similibus vasis, hepatis aut cordi propinquis.

Tertio respectu magnitudinis ac vehementiæ symptomatum, quæ in pestilencientiali ut repentina esse solent, sic plerumque in syncopas, lipothymias, virium exolutiones, mentisque alienationes ac inquietudines (quæ omnia & singula ut Hippocrati, sic etiam post eum *Aetio* horrenda ac stupenda existunt) solent desinere.

His adjicere licebit differentiam *quartam*, eandem videlicet febrem semper à causa interna produci, qualis est plenitudo, nimia sanguinis abundantia, Cacoehymia, aut obstructions liberam transpirationem sanguinisque ac spiritum ventilationem impediens unde eorundem inflammatio necessaria, ex inflammatione verò corruptio humorum, tandemque febris subsequitur. Id quod de putridis pestilencientialibus juxta illorum principia minimè dici potest, quas à causa externa, aëre nempe infecto ac pestilencientiali, inspirato: aliisve seminariis ac contagionis receptaculis, infinitis penè modis (ut ex præcedentibus satis innuit) in corpora nostra agentibus: necessario, forinsecus tamen, progeminari volunt.

Atque hæc sunt species & differentia febrium pestilencientialium ad sententiam gravissimorum sane authorum explicatæ, à quibus tamen diversæ ac contradicentes inter se opiniones emergentes satis superque colligunt, earundem fundamenta non super immobile saxum, sed are-

nam fluitantem esse iacta, nec idcirco confutatione indigere.

Minimè tamen negamus (experientià id satis comprobante) sæpe numero febres ab humoribus venenatis ac putrilagine in corporibus nostris genita excitari tantæ malignitatis, ut etiam symptomata, puta exanthemata, anchiaces, carbunculos proferant, pesti quàm simillima: quæ tamen cum contagiosa minimè existant, proprie & accurate loquendo pestes dici nequeunt. Cujus quidem ratio est, quod *præcipuum & fundamentale pestis subiectum sint spiritus, in primis vero vitales*, quibus non simplici quodam caloris febrilis excessu, & corruptione humoralis in corpore nostro præcedente, pestis contagia adversantur: verùm malignitate quadam spiritali, quam tanta promptitudo ac stupenda violentia subsequitur, ut nullatenus in febrem possint excandescere: prout superius à nobis & rationibus, & auctoritatibus, & exemplis fuit comprobatum.

Atque hi tam pestis quàm aliorum venenorum stupendi effectus, per propria symptomata se manifestant: quorum hæc cerebrum, illa cor, alia hepar, alia intestina, & alia demum pulmones, aggredientia, neutiquam attribui possunt, *vel totius compositi crasi, vel qualitatum elementarium alicui, utpote quæ sunt agentia ipsorum, solam, qua pollent, extrinsecam qualitatem in patiens corpus imprimunt* (qua quidem ratione ignis calidus calefacit, glaciesque refrigerat) *vel etiam qualitati occultæ, in*

imis penetrabilibus compositi reconditæ, quas qualitates doctissimus Fernelius aliique Medici celeberrimi à tota substantia seu substantiali forma fluere docent, earumque effectus *non ita distincto fieri dicunt*. Nam ut horum venenorum facultates ac potentia, in natura reperiuntur, à dicta elementari longè diversæ, sic quoque effectus producantur *formales ac spirituales*: non illos quidem imaginarios, sed plerisque ipsorum reipsa inlitos. Et illæ præterea innotos corporum nostrorum spiritus non solum alterant, sed planè corrumpunt, inficiunt, ac mortificant: idque solius qualitatis Venenatæ (V.G. Nappellinæ, Aconitalis ac Arsenicalis,) formaliter ipsis inhærentis vi ac robore. Non aliter ac salutaris, nostræque naturæ familiares spiritus ex nutrimentis generati, inlitos illos nutritionis spiritus, non elementaliter & qualitativè, sed formaliter ac secundum substantiã restaurant, roborant, & vivificant.

Cum autem nomen spiritus multifariam accipiatur, ut citra homonymiam ac amphibologiam vocum, in ardua hac quæstione versari nos, ab omnibus intelligatur: quænam ejus accepto huic nostro instituto propria existat, notandum est, Philosophis Hermeticis, spiritus seu substantias spirituales, quibus ab iisdem omnes actiones, proprietates, facultates, impressiones, ac signaturæ tribuuntur vitales, ac generativæ idem esse quod Aristoteli est *divinæ intelligentiæ, potentia essentialis & cuique substantiæ*

Quod febres quædam sint venenatae nec tamè proprie pestifera.

Vera pe-
stifera
f. bre in-
dicia qua
nam sint.

Venenorum
differen-
tia.

Quidam
Hermeti-
e propriè
n mine
spiritus

speciem falli nesciis subjiciunt effectis, merito acquiescimus.

De signis pestis indicantibus & prognosticis.

Pestis inter morbos periculi plenos, curatuque difficiles, vel hoc in primis nomine recensetur, quod reliquorum dissimilis per cuniculos admodum occultos nihil non molitur. Unde sit certe, ut ex tot insidiis, nihil aliud quam summa ejus inconstantia, variaque symptomatum confusio subsequi possit.

Varia pestis symptomata describuntur.

Primus ejus insultus sæpè fit in instanti & subito, comitantibus frigore, horrore, ac tremore corporis universi. Quandoque calore ardentissimo, quandoque præcedentibus nausea & vomitu, quandoque Lipothymia, ac vitalis roboris repentina resolutione. Quandoque cephalalgia, eaque vel cum continuis vigiliis, vel somnolentia stuporifera conjuncta: quandoque etiam telam suam exorditur, à summa quadam inquietudine cordisque anxietate, comitantibus sudoribus frigidis calidive.

Qua signa pestem adesse de facie.

Colorem faciei quod attinet, ejus tot ferè sunt idæ, quot laborantium individua. Quidam subito pallescunt, & afficiuntur livore vario, qui præsertim in oculorum palpebris elucescit. Alii verò sunt oculis vagis torum respicientibus, lingua subito atrescente, primisque duobus diebus, carbonis instar, nigricante: voce debili ac exili, sermone ad lapsum præcipite, linguaque tremula, viribus

momento concidentibus omnibus, ita ut vel robustissimus quisque sibi ipsi sustinendo non sufficiat. Pulsu in agnitione hujus morbi nihil inconstantius: principio siquidem dum spiritus vitales æqualibus quodammodo viribus veneno resistunt, ipsi in multis videas plenum, satisque fortem, æqualem & ordinatum: si verò paulò post examinaveris, pro mensura decrementi virium ab hoste oppressarum, à vigore ac æqualitate paulatim decidere senties, percipiesque ipsum primò debilem, mox palpitantem, ac convulsivum. In summa, quæcunque repentina se offeret mutatio, maximum quoque inter vitale robur, ac contagi venenum conflictum significabit.

Ex pulsu.

Sic quoque mendaces pestiferorum urinae in præfagiendi arte, nihil, quod alicujus ferme momenti sit, subministrant. Iple enim quandoque, licet admodum malum premar, nihil prorsus immutatæ, sanorum urinis existunt quàm simillimæ: quandoque subito jumentorum urinas referunt.

Ex urinis.

Hæc autem signa, principio signa tantum sola nituntur conjectura: at ubi mali contagium aliunde manifestum evadit, existunt ferè pathognomonica. Mali verò contagium certò cognoscitur, si non aliquibus tantum, verùm quàm plurimis facili occasione communicetur, comitantibus anthracibus, carbunculis, bubonibus, pustulis, & exanthematis ex nigro livescentibus, idque vel statim à mali invasione, vel sub ipsum mortis

at si quando sint pathognomonica.

mortis articulum. Nasi quoque, auricularum, ac unguium in digitis livor, magis quam in morbis non contagiosis, ad nigredinem vergit. Hæc namque si appareant, certissimam contagii præsentiam arguunt. Nec verò hanc morbi præsentiam Medico certis quibusdam signis cognovisse ac judicasse sufficiet, ni simul de ejus periculo aut evasionis spe, non minus certis quibusdam ex arte sua depromtis indicis, astantium satisfecerit desiderio, artisque propriæ tueri noverit auctoritatem.

Facies pestiferi aliquid quando decipit.

Vera itaque pestis in genere, morbus existit maximus, acutissimus, ac lethalis. In quo, cum prognosticationes sæpè fallant, præstabit magis ad pejus prætagiis nostris inclinare: quam dubio rerum eventu, maximo auctoritatis nostræ præjudicio, inani fortè spe, tam ægrotantem, quam adstantes amicos lactare. Expertissimi namque hoc in casu, propriæ conjecturæ nimium tribuendo, decipiuntur sæpè Medici, ex facie ægrorum admodum immutata, nedum Hippocratica, omnia prospera sibi imaginantes. Cum tamen interim mors à tergo, alexipharmacorum, Theriacarum, aliorumque Bezoardicorum remedium specificorum robore fracto, ægrum præter omnem spem, continuo è vivis jam jam sit sublatura.

Signa quæ ab exteriori morbo pestis denunciant.

Sequuntur signa prognostica exteriora, quibus peste laborantibus certum interitum prænunciamus, dicta vulgo, signa ad mortem.

Facies ægri horrenda multum-

que immutata, quæque ex rubore præcedente mox livefeat, non secus ac extremitatum rigor, cum interiorum viscerum conflagrante æstu, lethalis existit.

Pulsus quoque inæqualis & formicans, cum extremitatibus quodammodo gelu rigentibus, ac sudore simul frigido faciem ac pectus irrorante, nec non maximis animi deliquis, mortem præ fortibus astare significat: non minus quam si venter ægrotantis languore & anxietate comitantibus turgat.

Hæmorrhagia quoque omnis in mali principio lethalis est: tertio verò vel quinto die post invasionem, narium hæmorrhagia aliquando, rarius licet, periculi evasionem subministrat.

Vrina, ut & sudores copiosi ac intempestivi, diaphoretici potius sunt, quam Critici, ideoque pessimi. Si soporifer aliquis affectus diu durans, aut phrenesis cum balbutie superveniat: spes in angusto posita est.

Excreta alii nigricantibus ac fetentibus, nativi caloris extinctio demonstratur.

Omnis generis exanthemata, ægro ne quicquam solati adfuerint, sinistra sunt judicij.

Anthraces & carbunculi, quorum pustula nigra, & dura, agere aperiuntur, apertæ vero putis loco spumam continent: non minus ac anthraces parvi qui ad ventriculi regionem siti sunt, nihil salutare præstigiunt.

Carbunculorum quoque multitudo, pessima quæque minatur, utpote quæ

quæ magnitudinem causæ, ac veneni vehementiam arguat.

Bubonum vero multitudo reputatur in bonis, ac diadosi materiæ morbificæ laudabili facta, naturæ triumphantis arguit robur.

Si tamen bubones hi ad maritatem non perveniant, sed dispartendo ad interiora remeent: regionem cordis veneno repetente, jam conclamatum est.

Pustula & exanthemata rubra, paucis post diebus subito nigricantia ac livescantia, mortem propinquam significant.

Exanthemata & pustula, initio mali copiose erumpenti, nec rursus evanescentia, eò quod præcipua materiæ venenatæ pars foras à natura ablegatur, bene sperare jubent.

Erysipelas pesti superveniens, factoque ulcere saniei multum concipiens: salutaris è loco nobiliori ad ignobiliorem, materiæ revulsionis iudicium esto.

Inter prognostica generalia primas tenet, quod habitus cachectici huic malo suscipiendo præ reliquis sint expositi: hinc ad præcautionem sæpius purgandi.

Bilio quoque ob majorem cordis calorem, qui necessario frequentior ac copiosior æteris postulat inspirationem, huic malo sunt magis obnoxij: cum ær tunc temporis veneni contagia suo gremio occulter & contineat.

Senes & famine peste laborantes, frequentius Luna decrecente, *Plethorici* in plenilunio plerumque intereunt.

Primus *Luna* quadrans omnibus pestiferis minus est infensus, ut & tempus matutinum in omnibus ferme morbis.

Ut *Austri*, æterem pluviis crassisque exhalationibus varia putredine concomitatis, replere solent, sic *Etesis* venti Septentrionales, instar scoparum eundem repurgare: utque hi pesti adversari, sic illi ipsam fovere traduntur.

Pestes autumnales pessimæ sunt, & longioris durationis, ut & reliqui ferme morbi omnes, ac præsertim febres quartanæ.

Hæc igitur de prognosticis signis dicta sunt, de quibus in genere hæc sit regula. Quod signorum sinistra judicia præsentia Medicum à succurrendo fideliter ægro minime revocare debeat: cum adversis sæpe nostræ opinionis vestigiis natura incedat.

Hinc Latinorum Medicorum Princeps: *Spem dubiam certa desperationi ait præferendam.* Tutius itaque fuerit qualiacumque, implorato potissimum divini numinis auxilio, quam nulla prorsus remedia adhibere.

Atque hæc de natura, essentia, differentiis, causis, signis in curationis, ac prognosticis pestis dicta sufficiant.

Reliquum est ut ad ejusdem curationem descendamus.

PESTIS

PESTIS ALEXICACUS

SIVE

LUIS PESTIFERÆ FUGA.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

*De cura pestis generali ac prae-
cipue pestis caelestis.*

Estilentiarum alia esse caelestes seu superiores, aliae vere elementares seu inferiores, ex distributione superius propofita, manifestum evadit.

Priorum causae cum existant occultae, remedia quoque supernaturalia exposcunt. Quum, inquam, ab omnipotente Dei manu ad iniquitates mortalium visitandas imittantur pestes superiores, solo contritionis, ac poenitentiae, nec non orationum & supplicationum, tam publicarum, quam privatarum alexipharmaco declinantur superanturq;. Hinc secundum Prophetiam *Ezechielis c. 5. & 9.* ad misericordiam altissimi fugientes, litera Thau notati instar Hierosolymitanorum fidelium, a

Tom. III.

malo contagij praeservantur reliqua infidelium caterva peste simul & fame exterminata.

Ideo contra pestes caelestes, quibus tanquam flagellis vindicibus divina justitia hominum facinora punire solet, nullum pharmacum est accommodatius, quam in cinere & sacco poenitentiam agere, & cum vera cordis contritione & lacrymarum effusione domum Dei, ad iram illius mitigandam accedere.

Hujusce rei nobis exemplum suppedirent vel ipsi olim Ethnici, qui lumine quadam naturae, in tam gravibus afflictionibus illustrati, precibus ac lachrymis veram & unicam parari medicinam: hisce malis suspicari ad idolorum suorum invocationem sollicitè se accingere consueverant.

Id satis convincit magna illa pestis, cujus est supra facta mentio, quae Cosl. Lucio Ebutio & Publio Servilio Romam exercuit, cum prius

G ab

Quodam ab ingenti cœli rubore per multos dies præfagiretur. Subjicit namque historia. *Supplicatum est omnibus templis, matres passim strata crinibus templis venerant, cœlestium irarum veniam pacemq; poscentes.*

Idem quoq; patet ex alia peste quæ contigit Coss. A. Cornelio Cosso & T. Quintio Pœno, quæq; magnam siccitatem excepit: in hujus enim enarratione sic adjungit *Sabellicus*. Hujus contagionis occasione multa introducta est superstitio, ita ut non minus spiritus quam corpora contaminarentur. Fiebant sacrificia in usitata in omnibus templis, viarum quadriuis ac suburbiis. Hinc sacrificulorum numerus supra modum fuit adactus, ita ut Senatus, edicto cavere cogereretur, ne in posterum sacrificiis solitis, ac ab antiquitate receptis plura celebrarentur.

Fit quoque non rarò apud timidam plebeculam, eosque in genere omnes qui tremenda hæc contagionum mala, non qua par est animi constantia sustinent, ut cæca quadam liberationis spe ad media illicita, puta characteres, sententias, aliasque magicas ceremonias, (quas tamen toto cordis affectu judicamus detestandas) se convertant. Cujus rei plura exempla, non solum apud Ethnicos contigisse legas, verùm etiam magno religionis nostræ dedecore inter ipsos Christianos.

Scribit *Diodorus*, Aristæum quendam, filium Apollinis & Cyrenæ, Græcia à peste vehementer afflicta,

immolatis in insula Chio victimis, ardore Syrii mitigasse: ac Etesis (ventis præ reliquis omnibus saluberrimis) adductis, Græciam à peste liberasse.

Suidas quoque meminit alicujus *Iachen* Egyptij lachen nomine, hominis ut ait religiosi utilisque Reip. quæ carminibus non solum variorum morborum ac symptomatum curam feliciter susceperit, verum etiam iisdem mediis Caniculæ ardore moderarit, ac Egyptum à maxima peste liberarit. Meminit idem autor, sacrificulos Egypti in quovis malo graviore, peractis prius in hujus Iachen templo sacrificiis, postmodum igni ex altari ejus secum assumpto, rogos hinc inde per urbem incendere, sicque pestem fugare, fuisse solitos.

Ecce deplorandam populi hujus superstitionem, qua non modicam astruebat virtutem igni qui ex lampadibus coram altari dicti præstigiatoris incensis accendebantur: cum tamen id omne ad solam illam referri par esset ignium efficaciam, qui diversis in locis urbis infectæ, ad corruptiones aëris absumendas, extruebantur.

Atron quidam Agrigentinus, Empiricæ sectæ coryphæus, id ipsum *Plutarcho* teste, etiam ante Hippocratem in Athenarum urbe expertus fuerat, inque talibus morbis plurimum ignium accensionem, pro singulari remedio prædicaverat.

Hippocrates quoq; idem testatus est, in magna illa peste ex Æthiopia per divers-

Incruentia Hippocrates pestem Graeciam ablegavit.
 in Græciam tranſvecta, in qua præcipuum ejus conſilium erat ad tantam acris corruptionem ablegandam, in omnibus Græcis civitatibus quàm plurimos ignes accendendos eſſe.

Venefici aliquando à Chriſtianiſ ap- probati.
 Galenus fideliffimus Hippocratis interpres, hanc de eodem teſtatur ſolectiam, lib. ſuo de Theriaca ad Piſonem: licet quidam hunc librum genium Galeni haud agnoſcere aſſerant. Neque verò hoc incantatorum genus Chriſtiani luminis fulgore diſparuit, verum ut ex revolutione hiftoriarum ſatis patet, vel ad hæc noſtra ſque tempora, diabolica quadam traditione perduravit.

Retert Paulus Iovius, temporibus Papæ Adriani VI. peſtem Romæ graſſantem ſedatam fuiſſe incantationibus cujuſdam Demetrii circulatoris, qui populati fretus benevolentia, & pontificio decreto, ne quiſquam tunc temporis artes magicas in remedium adhiberet, refragatus, taurum quendam ferociſſimum in medium produxit, cui poſtquam cornua reſecuiſſet, & quibuſdam carminibus in aures immiſſis, ipſius ferociam ita edomuiſſet, ut per plateas urbis ſiſo annexus circumduceretur, ac eum poſtea in Amphitheatro immolaſſet: in vulgi creduli mentes induxit ſeiſam brevi à contagio liberaturum.

Gilbertus Cognatus lib. 8. narrationum ſuarum, eandem hiftoriam, licet circumſtantis paululum immutatis recenſet, referens eam ad annum 1522. ac ſub ſinem ejus

annectens, gubernatores ac Antiſtites populi Romani præcipuos, cum propter ſuam ab urbe abſentiam, enormem hanc ſactorum profanationem impedire non poſſent, poſt reditum ſuum, magnum hunc carceribus incluſum pro meritis quidem tractandum decreviſſe: verum tamen ipſo præfurore populi è manibus erepto, Juſtitia alia ratione ſatiſfactum non eſſe, quàm librorum quos habebat magicorum publica concrematione ejuſque in perpetuum exilium relegatione.

Verum enim vero, qui Chriſti nomen profiteſtur, quoties peſtilentia, cœleſtis inprimis, cujus cauſæ nobis abſcondita, & effectus ſunt pernicioſi, flagellis, ſicut & ſimilibus divina ulſionis inſtrumentis, ob ſcelerum noſtrorum immanitatem corripimur: ad ſolius divina miſericordia aram debemus confugere, in eaque preces noſtras ardentes cum cinere & ſacco immolare, nec hoc præſtantius ullum alexipharmacum inveſtigare.

Porro cum veritas ſeu juſtitia altiffimi ejuſdemque miſericordia, pari paſſu ambulent: remediis male huic amolendo idoneis nos minimè deſtitui voluit Omnipotens, nec multò minùs laudato eorum uſu nobis ulla ratione interdixit. In vanum namq; non creavit medicinam Altiffimus, qui ex multitudine remediorum ſuorum, tam intactos præſervando, quàm reſtituendo obleſſos, non mediocrem ſibi gloriam comparat.

G 2 Cura

Cura igitur in hisce cælestibus pestilentibus hæc esto: ut divinâ ope ac protectione, ardentissimis precibus imploratâ, quamprimum locis regionibusve infectis valere jussis, tentoria nostra in solo figamus à contagio remotissimo, neque temere cogitemus de revertendo, secundum regulam libro primo citatam: *Ciò, longè, tardè: cede, recede, redi.*

Cùm verò hic noster labor universo generi humano dicatus sit, neque magis respiciat magnates, quàm consideret pauperes, fugæ verò opportunitas illis solis, licet non semper cum eventu concedatur prospero, his verò contagii periculo undique circumdatis ut plurimum denegetur: operæ pretium fuerit, talia tam præservationis, quàm curationis præscribere remedia, quæ non tantum omni temperamento, verum etiam omnis generis ac conditionis hominibus possint esse salutaria.

Remedio-
rum qui-
bus posse
attendum
sic divi-
sio.

A curatione itaq; ut tutissima, sic necessaria maximè initium sumendo, Præservatione videlicet ipsam dividimus in Diæticam, Pharmaceuticam, & Chirurgicam.

CAP. II.

De Præservatione Diætica.

Diæta nomine intelligimus legitimam administrationem sex rerum non naturalium, ut sunt: *Aer, cibus potus, somnus vigilia, motus quies, excreta retenta, & perturbationes animi.*

Libro primo demonstratum est, ac rem pestis contagii causam esse instrumentalem præcipuam: in

hujus igitur emendatione principalis *Aeris* nostra haud immetitò versabitur *mendacisio.*

Cùm autem aëris corruptioni & alterationi infinitæ propemodum pateant rationes & viæ: ille non tantum pro cujusque particularis industria, verum etiam publica corrigi debet vigilantia. Cujus correctionis ergò, imò verò & præservationis, nonnulla præcepta tradere conabimur: incipiendo à mediis generalibus, in politici magistratûs manu ac potestate repositis.

Præcepta concernentia Magistratum.

I. Principio igitur cum aër communiter infici soleat à platearum sordibus, cæteraque habitationibus propinqua eluvie: his in primis remo-
Aer ab omni sordium fonte immuni esse debet.

Poliria probè instituta facillimo negotio occurrer, si plateas frequenter à talibus sordibus repurgari jubeat.

Si verò situs urbium ad vallium ima depressus: si paludes & reliquæ stagnantes aquæ bufonibus & similibus ex putrilagine enatis animalculis scatentes, nec non cæmæriorum aliarumque cavernarum terros ac venenatos halitus emittentium vicinia, infectionis talis causa extiterit: cum illa penitus obfocem ac seaturiginem mali perennem corrigi nequeat, habitationis sedisve translatio unicum, remedium fuerit.

Quod si præterea loci cujusdam penes nos electio fuerit, eligatur potius

aer tem- pore pestis feligendos tius editus quam profundus, & potius Orienti aut Septentrioni, quam Meridiei aut Occidui expositus.

Me minimus in præcedentibus, idque Hippocraticis placitis congruenter, ignem in aëris infectione corrigenda, quodammodo sibi arrogare primas. Hinc sub utrumque crepusculum, in compitis seu triviis & quadriuis platearum, incendantur ignes ex lignis, iisque si haberi possint odoriferis. Qualia sunt laurus, pinus, abies, genista, rosamarinus: majorisque efficaciam ergo aspergantur herbæ & flores odoriferi, loco corallorum Hippocraticarum, quarum in famose illius pestis Atheniensis à Thucydide descriptæ, sedatione fit mentio, 3. *Epidemia*. Itemque apud Galenum lib. de Theriaca ad Pisonem.

Varia aeris purgandi rationes referuntur.

Lemnius vero in libello quem scripsit de oculis rerum cautus cap. 10. alterius cujusdam purificandi aeris rationis meminit. Cujus verba ob elegantiam huc transponere placuit: Factum apud Nervios quos Tornacenses modo vocant. ubi milites præstidarii, machinas tormentarum bellica, pulvere bombardico non globis oppleta urbi obverterunt, eaq. sub diei noctisq. crepusculo, incenso funali explodi curabant: quo effectum est, ut sonitu violento, fumantiq. odore, aeris contagium discuteretur, ipsaque civitas à peste facta fuerit immunis & libera. moxque addit Lemnius: neque minus præsentaneum est hoc remedium in dissipandis nebulis, infectisq. aeris contagio, quam, quod Hippocratem factitasse legimus, extructis pyris per compita ignes excitare.

Portarum insuper civitatis custodes, speciali magistratus edicto, temporibus vicini contagii, è locis infectis redeuntes advenas in urbem haud quaquam intromittent. Quem laudabilem morem per universam Italiam magnamque Galliarum partem observari notum est.

Exoticis peregrini tempore pestis minime recipiendi.

Præterea civitate aliqua contagio obsessâ, cum per canes, feles, columbasque è domo in domum transferri lues facile possit, de his quoque bestiis vel prorsus removendis, vel accurate custodiendis, necessaria cautela fuerit.

Columbaria inter cetera.

Conventus quoque publici contagij tempore parcius celebrandi, nundinarumque in talia tempora incidentes interdiciendæ penitus.

Nundina.

Mendici ostiatim elemosynam colligentes, similesque erronee in urbes ne intromittuntur, intromissi vel ejiciuntur, vel certo loco continentur: ipsorum interim necessitatibus alia ratione commoda curatis.

Mendici.

Ædes verò contagio correptæ ad colloquium inquilinorum commerciumque interrumpendum, non tantum autoritate prætoria observandæ, verum & contagij caractere, qui vel è longinquo prætereuntes de periculo commonere valeat, sunt insigniendæ. Hæ tamen Christianæ charitatis accedat moderatio, ne infecti auxilio destituantur: imo magistratus sollicitudine, viris autæminis vitæ probitate, ac talium ægrorum tractandorum cognitione insignibus committantur. Quæ quidem constitutione minus probè observa-

Ædes infecta observanda.

ta, miseros hos sæpe videas, in gulam potius incidere luporum rapacium, quàm fidelem ad id conductorum ministrorum curam nancisci. Videas, inquam, miseros à vespillonibus, ipsorum bonis inhiantibus, sepeliri nonnunquam semivivos. Cujus quidem enormis delicti, cum requirente id necessitate plura à nobis allegari exempla possint: magistratus utique officium fuerit, non tantum Medicos ac Chirargos expertos: verùm etiam viros ac fæminas vitæ morumque probitate conspicuas, ægrotantibus assignare.

Pestiferorum cura viris piis demandanda.

Novorum a pestiferorum quo loci, & quomodo adificanda.

Hinc fit scilicet, ut in bene constitutis Rebus publicis, in miserorum solatium, ac reliquorum civium securitatem, ædificari videamus domos ab hominum consortio paulò remotiores, in loco aperto, flumini-que præterlabenti vicino, januis ac fenestris Orientem ac Septentrionem versus spectantibus, forma cœnobiorum, dormitoriis quàm plurimis interdistinctorum: ita ut quilibet ægrotantium quasi in proprio domicilio commotans, tractari commodius ac securius possit. Tunc enim ab aliis secretus, miserabilem illorum stragem minimè conspiciat, nec idcirco omni plane spe dejicitur. Cujus quidem, quod in aliis multis civitatibus inolevit, Christiani maxime operis, Parisinos quoque nostros brevi futuros audio imitatores, qui plurimùm hoc in labore moventur pietate & imperio Christianissimi nostri Regis Henrici III. qui non secus ac aliis præstantissimis ac Reip.

utilissimis ædificiis: sic vel hoc in primis ad pios usus destinato, nomen suum immortalitati consecrabit

Præcepta concernentia subditos.

Atque hæc quidem de Magistratus officio dicta sufficiant: sequuntur partes singulorum subditorum explicandæ.

Principio autem accuratè perpendendum venit: utrum videlicet contagium ab aëris infectione, an verò aliunde dependeat. Si enim ab illo descendat, locorum inhabitatio in imas valles depressorum, montibusque undiquaque oclusorum, seligenda potius fuerit, quàm locorum editiorum, apricorum, qui que ventis ab omni parte perflentur. Tunc enim, cum in aëre libero versari, præsentis periculo non careat, tutissimum fuerit, in ædium nostrorum concavibus inferioribus probè oclusis, nosmet ipsos ad tempus quodammodo continere captivos. Quod si è contratio à caulis inferioribus contagium oriatur: contraria quoque modo dictæ habitatio ratio erit suscipienda.

Qua nam domicilio vario tempore pestis invennda,

Mundities tamen ædium utriusque, non parum infectioni resistit, præsertim si in ædificiis atæas seu hortos posticos habentibus, fenestras plateas respicientes publicas, quantum fieri potest, contineantur oclusæ.

Cum ex supradictis manifestum evadat, contagij seminaria, medi-

mediantibus aëre & ventis, in loca sæpè transportari remotissima: probati patrisfamilias secunda cura fuerit, omnes portas, fenestras, quin & minimas si fieri possit rimas, lateris plagam contagio infectam respicientes, sollicitè tenere occlusas.

*Cubicula
qua rasi-
one pro-
curanda.*

Canaacula quoque, dormitoria, cæteraque in quibus degere soleamus conclavia, singulis matutinis, maximè verò temporibus caliginosis, & pluviosis, quibus aer quendam sæctorem diffundit, odoribus huic malo appropriatis studiose fumigentur: ditiorum quidem ex pastillis seu trochiscis Cypris, ad imitationem Hispanicam confectis, quoniam odoris, illi sunt præ reliquis suavioris, vel etiam ex gallia & alipta moschata, similibusque odoriferis præstantioribus compositis. Mediocrius verò compositiones fieri poterunt ex olibano, myrrha, storace, nucè moschata, floribus salviæ, rosmarini, Baccis lauri & Juniperi, cæterisque similibus.

*Varia fumigatio-
num ge-
neratione
pore pestis
insurgan-
da.*

Cumque omnia hujusmodi thymiamata, ingredientia habeant calida & odorifera, (fortiora quippe teste Galeno, aph. 28. lib. 5. spiritus potius dissipant, quàm fovent) ad hoc seligenda erant leviora, ac præ cæteris suaveolentia.

Pauperiores utantur baccis lauri & juniperi, quæ ubi vis locorum facillè pretio comparantur.

Aëre quoque ob vim radiorum solis incalcescente, sicque usu respirationis aucto, modo dictæ Juniperi baccæ incoquantur aceto optimo,

adjectis caryophyllis, rosis, malorum cydoniorum ac citriorum corticibus, quæ (Avicenna lib. de simplicibus medicamentis attestante) aeris corruptioni præ cæteris resistunt. Fumigandi ratio præ cæteris hæc videtur accommoda, si palea, aut lateres igniti dicto decocto irrorentur.

Æstu verò caniculæ magis ac magis incandescente, ad aerem ambientem eventandum ac refrigerandum, utile fuerit per conclavia dispergere manipulos juncorum, fol. vitis, salicis, violarum, nymphææ, flores rosarum, cichorij, buglossi, & similes, aquæ frigidæ cum aceto mixtæ, immersos.

*Aer quo-
modo re-
frigeran-
dus.*

Quod si præservationis, vel etiam curationis ergò, opus sit majore adhuc proximè ambientis aeris refrigeratione, spirituumque instauratione magnates ad imitationem Rhafis lib. suo 4. ad Almanforem Regem, lintea vel pannos lectis citcumtenso intingi curabunt aqua rosæ, nenupharis, aut simili, adjecto aceto ros. opt. quantum suff. sique huic prius immacerati fuerint santali, flores nymphææ, rosarum subearum, violarum, buglossi, cum tantillo camphoræ: major adhuc aeris correctio, accuratiorque spirituum in ægrotis resuscillatio subsequetur. Interioris verò conditionis hominibus, strophiola hisce succis intincta, naribus admovisse sufficiat.

Cum aer præterea qui facile permeat, sua rebus ambitis facillè imprimat contagia, & vestimentis potissimum insinuetur: quoniam am-

Etus

ctus ratio contagij temporibus videatur accommodatior, paucis docebimus.

Locupletiores ergo, vestes fericas laneis præferant, easque in primis quas multitia Juvenalis vocat, itemque Plautus vestes undulatas, quod è maximè tenui filo contextæ, difficiliùs contagii venenum contineant. Omnes verò in genere, ut munditiei, sic vestium crebræ transmutationi studeant. In primis verò ubi infectis fortè fortuna (id quod vel maximè circumspèctis accidere potest) conversari fuerint.

Ij verò quibus multiplici negotiorum cura distractis, domi quodammodo, ac in tuto latere non datur: in foro vel etiam campis degentes, variorum hominum commerciis impliciti manibus alternis, contineant pomum artificiale odoratum, compositum ex storace Benioino, ladanò, santalis, floribus arantiorum, rosarum, & pulvere Cypri, quæ omnia aqua rosarum & flor. araut. irrigata vel aspersa, mediantibus gummi Tragacanti & Arabici, partibus æqualibus, in dictis aquis dissolutis, in pomum efformentur odoratum, pyxidi eburneæ undiquaque perforatæ, commodioris gestationis ergò, imponendum: vel etiam dictæ pyxidi includi poterit spongia, aceto rosato, in quo dicta aromata prius macerata fuerint, tincta.

Eorum verò sententia qui dicunt, huiusmodi odoribus suaveolentibus spiritibusque proinde vita-

libus acceptissimis, aëris contagia, ^{si aëres} tanquam subministrato vehiculo; ^{odores} regionem cordis subire faciliùs, ^{valens,} ex ^{pluribus} supradictis facile absurda convincitur; quibus odores pravos ac abominandos contagia mirificè promoverè comprobavimus, atque etiam ex eo, quod odores suaves ac grati, tanquam mutua contrariorum iuxta se positorum collatione, contagio potissimum resistant. Huc etiam accedat authoritas divini tenis Hippocratis, lib. de natura hominis, qui dum Diætæ contagij tempore observandæ, in primis rationem inculcat, aëris odorati nullatenus obliviscitur, dicit enim: *Nempe primo providendum, ut quàm paucissimus aëris influxus in corpus ingre diatur. Secundo ut ille ipse quàm peregrinissimus existat* (hoc est ut interpretatur Galenus) *nullo inquinamento corruptus, sed sit purus, attenuatus, odoratus, & salutaris.* Avicennas quoque libro suo de peste cap. 4. per loca fœtida & pestifera transituris author existit, ut odoribus fragrantibus ad aëris correctionem probè linte muniti, addit enim: *Bonis odoribus spiritus oblectari maximè, & putridis ledi.*

Quod porro attinet ad purificationem conclavium, in quibus pestiferi expirarunt: sciendum, ante omnia supellectilem existollendam, & ab usu hominum esse removendâ, in primis verò lectos ipsos: deinde varò calcem vivam in aqua frigida, cui parum aceti admixtum fuerit, intra idem conclave, fenestris apertis extinctam, suffimentum excitare præstantissimum.

Præ-

Pomi odoriferi
se in pora
pestu gerendi
compositio.

Quantum
compositum
trapezium

Quomodo
infecta
locare
purganda

Præcepta singulos spectantia.

Atq; hæc omnia ad legitimam aëris administrationem tempore grassantis pestis, præservationis ergò, in genere dicta sufficiant.

1. Agenda.

Quod autem ad ipsa individua speciatim attinet, consultum fuerit singulis matutinis temporibus, antequam in publicum egrediamur, manus, os, nares, oculos & aures ablute aqua limpida, cum pauco aceto rosato permixta, ac in cujus quadrante sive pinta macerata prius fuerint, corticis citri semiuncia cariophyl. numero xxv. vel xxx. salviæ exsiccata: tantum folia aliquot. Quandoque etiam antequam domo egrediamur, uti poterimus tabellis cordialibus de Electuario quodam Bezoardico: quandoque assumere dimidium cochlear aquæ Theriacalis, cujus varias formulas infra proponemus.

Sequens quoque observatio iis, qui ob negotia civilia domi se continere prohibentur, viderur necessaria: ut quantum fieri potest, fugiant aërem pluviosum ac turbulentum.

Egressus. Egressus præterea matutinus sit, & quidem Sole jam per integram horam supra Horizontem nostrum apparente. Solis verò occidentis radii cave fugiantur pejus & angue. Quin & ab hora diei meridiana ad vesperam usque, quantum fieri potest, à multa corporis commotione, eaque in aëre non domestico, abstinetur. Cum enim à meridiano

Tom. III.

sole corpora nostra flaccida evadant, spiritibusque exhaustis reddantur debilliora, & cutis pori apertiores ac magis dilatati, infectum aërem, à meridiano aestu magis magisque attenuatum facilius intromittant: hinc fit, quod pomeridianum tempus suscipiendo contagio valde existat opportunum: quin & nocte opportunius, in qua ut aer quodammodo inspissatur, sic corporis quoque nostri pori constringuntur. Atque hæc de aere dicta sufficiant, in cujus consideratione, cum præcipuum contagii vehiculum existat, paulò nos oportuit esse fustiores.

Ut somnus pomeridianus pe-
stis tempore est maximè fugiendus, sic nocturnus vires restaurando, humectandoque ad humorum inflammationem impediendam, valde conducit. Vigiliæ vero omnes ut desiccantes, humores incendentes, viresque dejicientes, huic morbo prorsus sunt contrariæ.

Affectus animi.

Animi quoque perturbationes, quales sunt ira & tristitia, ob repentinam quam adferunt spirituum commotionem, & incendium subitaneum, vel etiam centrum versus coarctationem, ac quasi extinctionem non mediocri adferunt periculum & detrimentum. Præ omnibus verò reliquis animi pathematis, metus, nimiaque contagii apprehensio, noxam adferre solent: utpote quæ sola sæpè ad pestem suscipiendam nos disponant. Verùm cum fustius in dicitico

H

tetrico

tetico nostro exposuerimus præcipuos esse etus, qui ab isto affectu producantur: eò benevolunt lectorem ablegamus. In præsentia causam solummodo ob quam nimia contagii apprehensio, ad ipsum facilius recipiendum corpora nostra quodammodo præparet, in medium producemus. Ea verò est quod omnis metus perpetuam comitem habeat tristitiam, seu melancholiam. Tristitiam, inquam, quæ humores corporibus nostris in generare solet attrahitios, omnium pessimos, inflammationibus, impressionibusque cujuslibet in genere corruptionis, malignæ, venenatæ, & pestilentis qualitatis, præ reliquis obnoxios, vitali facultati adversos, ac per consequens (*Ovidio in Fastis attestante, dum ait: vires subtrahit ipse timor*) omne vitale robur, plane deficientes. Quasi dicat citato loco Ovidius: timor vires clanculū suffocando, animi deliquia ac consternationem, quæ sunt veluti mortis umbræ, sæpè accersit, consternationem desperatio, desperationemque tandem ipsa consequitur mors.

Motus & impressio.

Præcipua ergo Medici cura in hoc versetur, ut perniciosissimam hanc è mentibus ægrotorum eximat impressionem. Id quod alia melius ratione fieri non poterit, quam si divini numinis auxilio, ardentibus precibus primùm implorato, in Medici sui fidelitate, ac sufficientia, ægritudinem repositam habeant: secundum illud Avicennæ: *Plus interdum prodest fiducia ægroti in Medicum, quam ipsa Medicina.* *Mercuriali libro suo de peste,*

inter præcipua præservativa reponit, gaudia mentisq; hilaritatem, dicitque, *Musica nomine, qua Thales ac cæteri milites pedem in fugam convertisse ab Homero scribuntur, nihil aliud intelligendum esse, quam mentis, cui in primis studèbant, hilaritatem, ac corporis recreationes, tanquam præcipua, quibus contagii insidiosus insultus repelluntur, instrumenta.*

Ducentas tanè hoc loco in doctorum confirmationem allegare liceret autoritates: spiritus videlicet metu præoccupatos, ad suscipiendum pestis contagium maximè esse proclives: sufficiat tamè unius *Heurnii* in celeberrima *Universitate Leidensi Professoris, ac Medici summi, cum quo in juventute haud pœnitenda mihi familiaritas intercessit, libro suo de Peste, sic scribentis judicium: Hinc est quod subitaneo metu pestis percussis, cum in se pellitiam, spiritale enim venenū facile (intro confectum revocatis spiritibus ad corpus) sintioria quadam se vitalibus spiritibus confociat.*

Exercitia.

Atq; hæc de animi pathematis dicta sunt: Veniamus ad exercitia.

In hoc morbo quies utiq; motui, utpote qui spirituū vitalium commotione atq; incendium facile inducat, multis modis est præferenda: ut taceam, quòd exercitia violentiora, ob crebriorè quam adferunt respirandi necessitatem, aerem in se lectum ad imasq; cordis penetralia faciliùs adducant. Atq; hæc est causa præcipua, ob quam *Hippocrates* vivendi rationem præscribat, contagii temporibus admodum tenent. *Ne, inquit, opus sit crebriò respirare.*

Exer-

Quibus horis exercitia capienda. Exercitiis tamen, si quæ admittenda sint, horæ tribuantur matutinae, quibusque ventriculus cibis exoneretur. Nam pleno quidem ventriculo exercitia suscepta, non tantum pestis, verum cujusvis morbi tempore esse insalubria, ac periculi plena, nemo est qui dubitet.

Quis locus aptus. Locus exercitiis designatus, sit purus, nitidus, omnique contagij suspicionem carens: nec non à regione, unde contagium advolare creditur, ventisq; inde spirantibus, aversus. Sermo namque de iis est in præsentia, qui maturius sibi prospicientes, receptam de tribus pilulis, *cib. longè, tardè*, in superioribus explicatam, primi assumpserunt.

Cibus ac Potus.

A cibus quoque, quos ex locis suspectis asportatos cognoscimus, summa diligentia abstineamus, sive recenter advenerint, sive etiam ad tempus ante transportationem ibidem repositi fuerint. Ante omnia verò seligendi cibi probi succi, facilisque digestionis.

E carniū genere præstant, vitulina, vervecina, hœdina, unâ cum carnibus leporum, ac cuniculorum juniorum, caponum, perdicum, gallinarum, columbarum, turturum, turdorum, alaudarum, ac similibus avium montanarum ac sylvaticarum.

Quibus piscibus. Inter pisces marinos, reliquis anteponuntur, soleæ, rupelliones, vivæ. Inter fluviatiles verò, lucij,

truxæ vulgò dictæ, perca, & cæteri pisces saxatiles.

Sufficit verò hoc loco præcipua tantum ciborum genera allegasse. Siquidem cuncta prosequi velle, infiniti foret operis ac laboris.

Præstat quoque uno atque altero cibi genere famem pellere, quàm multos atque diversos ingerendo, non tantum ventriculi impedire concoctionem, verum etiam pravi succi chylum sanguinis officinæ subministrare. Posterior siquidem concoctio prioris vitium emendare nequit.

[Obiter vero hoc loco notare placet, non deesse, qui tempore pestis præcautionis ergò, pisces tam marinos quàm fluviatiles, utpote à contagij periculo omni ævo immunes, longè carnibus præferant. Quorum tamen opinio manifesta absurditate non caret. Licet enim marini pisces ob domiciliij sui, aquæ videlicet falsæ naturam, putredini inprimis adversentur, non secus ac fluviatiles, qui quandiu in sede sua morantur, à contagij periculo existunt immunes, eò quod aer infectus ad illos usque adire non possit: tamen cum utriusque domicilium suum egressi, in aère etiam purissimo, longè majoris, quàm carnes, corruptionis sunt susceptivi, succos quoque ex ipsiis progenitos, viscosos, ac originem suam redolentes, laudabilium carniū chylo nemo præferret. Verum hæc obiter tantum.]

Ac licet ex carniū ac piscium ordine genera attulerim selectiora:

H 2 tamca

Cibi diversi generis sugiendi.

Virum pisces carniibus præstantiores.

tamen hoc parum sufficere videtur, ni diversam naturarum in ægotantibus distinctionem protulerimus: cum non omnes præsertim eodem gaudeant temperamento.

*Qui cibi
secundum
diversam
hominum
temperi-
em assu-
mandi.*

Quocirca corporis habitum nacti gracilem, temperamentumque calidum, & biliosum, ex cibis quidē eligant humidiores, ac minus calidos, vescantur potiùs elixis quàm asfatis. Habitus verò repletioris ac humidi, contraria quoque victus ratione utantur. Atque hujus quidem observationis tanta est longitudo, & latitudo, ut vel Medicinæ Tyrones vix aberrare hinc possint. Sufficiat ergo nobis in eorum gratiam prima tantùm duxisse lineamenta, ne videlicet exactioris singulorum inquisitione, tardium potiùs quàm emolumentum procuremus.

*Vivum
parcior
an largi-
or victus
expediat.*

Neque verò hoc loco optimi succi cibos selegisse, ac ad cujusvis accommodasse temperamentum suffecerit, nisi etiam quantitatis accurata ratio habeatur. Considerandum itaque venit, utrum Peste laborantes cibandi sint manu tenui, vel tenuissima, an verò largiore: hos siquidem tres cibationis gradus Galenus enumerat. Ac licet hic in contrarias sententias abripiantur præcipuorum Medicorum meditationes, dum quidam ipsorum, inter quos Aetius & Avicennas, victus rationem largiorem tenui vires prosterntenti oppositam approbant, & alij è contrario sentiunt, fulti sententiâ Hippocratis, qui in omnibus morbis acutis (in quorum ordine pestis haud immeri-

tò primum locum sibi vindicare videtur) tenuem victus rationem præscribit.

Cum verò in victus ratione, vi-
*Anthoris
sententia.*
res, morbi que causa paribus momen-
tis ponderari debeant, nos media quodammodo incedentes via, victus rationem eligendam judicamus mediocrem. Ut enim sæpenumero mali causa, cibo ac potu majori quantitate assumptis, exasperatur: sic ab altera parte eorum nimia subtractione, vires (quarum tamen præcipua in hoc morbo habenda ratio) mirificè prosterntur.

Hinc maxima Medici dexterrate opus videtur: qua videlicet in ponderanda victus ratione ita versetur, ne causam mali oppugnando, virium prostrationi viam sternat, vel contrâ. Medio itaque, ni fallor, ibimusturissimi. Quod medium ut teneri accuratè possit, ægris cibis administrandus fuerit parca quidem manu, ac verò crebrioribus vicibus. Cibus inquam boni succi, facilisque vel ægro digestionis: hoc est, qui per præcedentem impuræ magisque terrestris portionis separationem, ad quintam quodammodo essentiam elevatus, mediocriter vires restauret, nec interim mali causam ulla ratione foveat.

Ante omnia verò sobrietas & Sobrietatis
temperantia, in omni quidem mor-
borum genere requisita, peste gra-
fante religiosius observari fligitant:
hisque mediantibus solis, Socrates
solus à pestis contagio legitur præfer-
vatus. Pestis, inquam, illius fero-
cissi-
*tempore
contagio-
nis in pri-
mis ve-
cessaria.*

Sobrietas
Socratis
tem à pe-
stifera
vulstima
vindica-
vit.

eiffimæ Atheniensis, quæ reliquo-
rum prorsus memini, teste *Æliano hi-*
storia sua libro 5. cap. 13. pepercit, So-
cratis corpus probatum est esse modera-
tum, & temperantia beneficio continens:
& propterea cum vulgo pestilenti morbo
egrotarent Athenienses, ex quibus alii
interibant, alii ad mortis usq; periculum
graviter affligebantur, solus Socrates non
egrotavit. Galenus quoque sequen-
tibus verbis sobrietate, temperantia,
victusque ratione proba, aëris infe-
ctionem reddi nobis posse innoxiam
testatum reliquit. Offensiones enim,
inquit, aëris pestilentis, victus genere in-
stituto à tempestate dominante diverso,
facile declinaripossunt. Nam, ut scri-
bit alibi, nulla causa sine patientis apti-
tudine agere natura consuevit.

Atque hæc sobrietas unicum
Socratis, ut in peste, sic aliis graviori-
bus morbis, antidotum & alexiphar-
macum, è regione adversatur mo-
derno in ciborum varietate luxui,
qui nostræ sanitati in universum non
parum detrahit, corporaque nostra
variis cruditatibus replet. Unde
Plinius non sine causa scribit, Simpli-
cem victum homini esse utilissimum. Ac
licet schismatis hujus mox in hæresim
degeneraturi, reformationem quan-
dam universalem, sicque consequen-
ter morum nostri seculi instituere
velle, non minus videatur ridiculum
quàm effectum impossibile: tamen
hoc unicum cautè & generalis loco
attulisse, apud quam plurimos utili-
tate certa non carebit. Observan-
dam videlicet una eademque in re-
fectione semper esse ciborum con-

Confor-
mitas ci-
borum in
victu ob-
servanda

formitatem ac analogiam, qualis est
inter carnes attagenarum & perdicū,
gallarum & caponum. Una liqui-
dem cœna vel prandio carnibus vesci
pariter ac piscibus, vel etiam carne
bubula duriore, ac delicationibus
volatiliū, nihil aliud nisi maximam
chyli discrasiam, ac inæqualitatem
producere potest, siquidem teste
Hippocrate, *Qua dissimilia sunt sedi-*
tionem movent, dum ex his alia citius,
alia tardius mitigantur & in corpus de-
viduntur.

Hæc quæ de vitanda ciborum
varietate diximus, de vinorum quo-
que diversitate, aliorumque potu-
um artificialium dicta sunt. Potus
itaque seligatur, non minus loco, in
quo moramur, quàm naturæ nostræ
familiaris, absit omnis diversorum
generum vel mixtura, vel etiam in
eadem refectione assumptio: ut si,
exempli gratia, quis aliquot haustus
cerevisiæ, totidemque vini, eadem
assumere consueverit mensa, valetu-
dini suæ tandem pessime consultum
perspiciet. Præstat ergo, quodcun-
que id sit, unico tantum potus gene-
re qualibet mensa uti, idque quan-
titate quæ ad sustentationem assump-
ta sufficiat: licet pro qualitatibus di-
versitate, ipsa quoque quantitas, li-
cet minor, secundum proportionem
obesse videatur. Potus siquidem
fecibus, tartareis abundantis, usus
vel mediocris, variorum malorum
autor existit.

Ex genere vinorum seligantur o-
ligophora, & debitâ maturitatē con-
secuta, sive alba fuerint, sive rube.

H. 3. Paris.

*Quæpa-
nis.*

Panis inter albiſſimum & nigerrimum ſit quodammodo intermedius, bene fermentatus, medicriter ſalitus, probeque excoctus. Panum azymorum ac placentarum, ut & leguminum copioſior uſus, cum frequentes obſtructiones, variorum morborum cauſas producere ſoleat: plane fugiatur. In herbatum quoque & fructuum uſu ſecundam commodam vel incommodam quæ adferre ſolent, moderando, nõ minus oportebit eſſe verſatum, ut melius peſti ablegandæ proſpiciatur. Licet enim in genere ad nutritionem (ſecundum Avicennæ opinionem) reliqui cibi, de quibus haſtenus egimus, minus exiſtant idonei, ſicque à multis abſolute videantur prohibendi: attemperati cum ex ipsis multi, acidæ in primis ac vittiolaceæ qualitatibus, quæ in omni malo putredinem comitem habet, alimenti medicamentosi, ac medicamenti alimentosi naturam poſſideant, ipſorum proba accurataque diſtinctio atque uſus non parum conducet aciditate innata, ad malignitatem humorum corrigendam, inflammationes extingvendas, putrefactionesque demum inhibendas.

*Quæ herbarum
genera.*

Ex herbis ejuſmodi ſunt Bugloſſum, Borrago, Portulaca, lappathum ſativum, Endivia, licet Avicennas primas tribuat Oxalidi. Præſtant verò hæc dictæ herbæ in juſculo decoctæ, quàm commestæ crudæ. Licet multi pro remedio ſingulari habeant, præſervationisque loco, in peſte ſeptem aut octo folia oxalidis

in oxycrato macerata cruda comedere: quod ipſum quoque remedium conducit iis, qui hepate ſunt calidioribus, fortique ſimul ſtomacho præditi.

Ex fructibus mala punica acida, limones, mala citria, aurantia, ab omnibus comendantur: quorum succum ſive per ſe aſſumas, ſive aliis admisceas cibis, alimentum habebis medicamentosum, appetitum excitans, putredini reſiſtens, ac ardorem interiorum viſcerum extingvens. Quæ quidem poſteriora duo, tam in præſervatione quàm curatione morborum peſtilentialium & epidemiorum in primis intendentur. Uvas quoque crispas, ac berberis fructus; ſive crudos ſive conditos, ratione aciditatis ſimiles proſtus præſtare effectus videmus. Mala quoque cydonia cocta aut condita, ejuſdem ſunt generis, quorum ſuccus in ſyrupi conſiſtentiam, vel abſque ſaccharo decoctus, remedium exiſtit excellentiſſimum, cordiale, & Bezoardicum, movens ſudores & provocans urinas: Licet pro ea, qua præditum eſt aſtringendi virtute, in quam plurimis alvum ſubducatur.

Pyra, poma, pruna, cerasa, aliæque ſimilia acida & acerba, quo minus vermibus obnoxia, eò magis reſiſtunt, antea præſervanda: dulces verò fructus vel corruptioni obnoxij, ſic corporibus noſtris varias generant putredines. Quod ſi ſpeciatiim omnia perſequi vellemus, hic noſter in immentum excreſceret labor. Quocirca pauca hæc inſtar Ideæ ſeu Cynotaræ ſubjeciſſe ſufficiat, ad quos

quorum similitudinem ac contemplationem, reliqua victus ratio legitime efformari facili negotio poterit. Antequam vero diætæ finem imponamus, pauca quædam de repletionem & inanitione restant delibanda.

Excretionis Retentio.

Quid repletionis nomine Medici subintelligant.

Repletionis nomen redundantiæ nimiamque humorum copiam intelligimus, quæ corpora nostra gravantur: sive hi humores contineantur in capacitate ventriculi, intestinorum, aliorumque viscerum; sive etiam in ipsis venarum & arteriarum concludantur vasibus. Quibus in locis omnibus ac singulis, obstructions quas generare solent, non tantum infinitorum prope malorum causæ existunt: verum etiam in genere curationem impediunt multifariam: Secundum dictum Aeginetæ *libr. 1. de re Medica cap. 32.* ubi ait: *Pessimum enim in morbis venarum repletio.*

Repletionis causa.

Cujus quidem nimie repletionis causa principalis à Medicis traditur crapula, seu nimia cibi & potus ingurgitatio, vita desidiosa ac otiosa concomitata: cui ex diametro meritis nunquam satis laudibus celebrata sobrietas adversatur.

Ac licet crapula hæc in omnium generatim curatione morborum videatur moras necere, in primis tamen pestis perniciem promovere conspicitur. Unde hæud immerito

Hernici libro suo de peste cap. 8. ait: Nam pestis summum jus sibi vendicat in insepeliantes. Arg. id maxime suetur à peste corpus.

si vacuum sit excrementis, optimeq; sit perspirabile.

Præstantissimum adversus repletionem remedium est evacuatio: tum ea quæ fit beneficio motus naturalis, tum quæ artis naturæ imitatricis peragitur industria.

Quemadmodum vero excrementiarum superfluitatum, atque repletionum varia existunt genera ac differentia: ita quoque non eadem eorumdem à natura evacuationi emunctoria videmus destinata.

Evacuatiōni, quæ repletioni opponitur diversa genera.

Ut autem suprema aëris regio in macrocosmo, non uno modo purgare se novit à variis evaporationibus, tam humidis quam siccis, ex inferioribus terræ & aquarum locis elevatis, quæ varias meteororum species constituunt: dum hæud minimam earum partem versus terminum, unde emerferunt; ablegat: sic quoque diversi vapores humidi & sicci, ex microcosmi inferioribus (visceribus puta nutritioni dicatis) ad suprema ejusdem, cerebrum nempe, transmissi; ibidem diversorum (pro diversitate videlicet excrementi modò frigidum & humidum, modò calidum & siccum) meteororum species repræsentant, & per varios, à natura ad id efformatos ductus seu meatus, aures, oculos, nares, ac palatum, foras excluduntur.

Cæteram sicut natura per aures ac nares repurgare solet excrementa fuliginosa, calida & sicca, qualia sunt biliosa & melancholica, per oculos

vero

à natura vero & palatum magis serosa : sic
 expellatur, ars naturæ imitatrix, dictarum
 superfluitatem expulsionem (quæ
 retentæ maxima sæpè adferre so-
 lent œconomix naturali impedi-
 menta) per erchina, sternutatoria,
 masticatoria, aliæque similia iuvare
 solet.

Præcipua, ac præ cæteris insig-
 nia humani corporis emunctoria,
 utpote quæ parem ei usum præsta-
 re solent, quem navibus majori-
 bus sentinæ, sunt intestina, ac ex
 eorum numero rectum præcipuè &
 vesica. Quorum quidem emuncto-
 riorum priori, deturbati consueve-
 runt feces, quæ plus de sulphure
 participant excrementitio, ac gra-
 veolente, seu fœtido: posteriori ve-
 rò superfluitates magis serosæ, acres
 & fallæ.

Excre-
 mentorū
 retentio
 diversorū
 morborū
 causa.

Si verò aliquando isti foras eli-
 minandorum excrementorum du-
 ctus, ocluduntur, nec demandato
 sibi à natura munere pro debito de-
 fungantur variorum morborum cau-
 sas antecedentes producunt, ob mo-
 ram ac desidenciam talium excre-
 mentorum in illis remanentium:
 quemadmodum è contrario ij qui-
 bus venter non fuerit pigrior, rarius
 malis conflictari solent, teste Hippocrate
 lib. 6. Aphor. 33.

Alvi so-
 lutio.

Si igitur vel errore naturæ, vel
 quavis aliâ de causa alvus extiterit
 strictior, arte urriq; succurrendum,
 ac imminentibus hinc malis occur-
 rendum fuerit, sorbitiunculis videli-
 cet crebrioribus, ex emollientium de-
 cocto, prunorum item dulcium vel

aliis: vel applicanda suppositoria imo
 etiam si opus fuerit, clysteres adhi-
 bendi.

Cum vero non paucos repe-
 rias, qui à clysterum ac suppositorio-
 rum usu proisus abhorrent; ut ta-
 ceam sæpenumero ægri conditionem
 ac statum, itemq; operosam satis &
 longam horum remediorum tum
 præparationem, tum requisitam re-
 tentionem, quæ semper heri nequit;
 eorum usum vel dissuadere vel ad-
 mittere non ausim. Hoc loco ta-
 men familiariora ac faciliora quæ-
 dam solvendi ventris media placet
 proponere, quæ ex decoctis herba-
 rum emollientiam, vel jusculo pru-
 norum dulcium composita, longe
 potentius (citra molestiam tamen)
 alvi excrementa indurata exturbare
 possint.

℞. Prunorum Turonensium dul-
 cium conditorum numero xii. vel circi-
 ter, pro intentione quantitatis decocti, ma-
 cerentur in vino albo horis quatuor vel
 quinque. Interea temporis, simul dua-
 bus libris aqua fontana ad tertiam usque par-
 tem consumptionem incoque, foliorum sena-
 uncias duas, in cuius decocti colatura deco-
 que dicta pruna macerata, adiectu sacchari
 candi uncias tres igne lento ad consisten-
 tiam syrupi mediocris. De hoc matu-
 tino tempore exhibebis prunum uni-
 cum, cum duobus aut tribus cochlea-
 ribus syrupi: videbisque alvos etiam
 naturaliter duriores sufficienter rela-
 xatum iri.

Pari quoque ratione, loco pru-
 norum parari possunt uva laxativa,
 tam Damascenæ à vinaceis suis
 mun-

mundatæ, quàm Corinthiæ: quibus exhibebis cochlear unum.

*Tinctura Senal-
naturæ.*
Vel macerentur in sex uncis vini albi, aut aqua pomorum redolentium vel duglofi, veletiam communi, cui pauca admodum gutta aciditatis limonum ad gratam ei aciditatem conciliandam fuerint admixta: foliorum senæ semi uncia: in phiala vitrea ab igne remota, spatio duorum aut trium dierum, donec liquor, tinctura foliorum senæ, probe impregnatus fuerit. Huius tinctura unum atque alterum cochlear immisce quinque aut sex cochlearibus iusculi caponum vel simili. Quo hausto sufficiens alvi subsequetur solutio. Estque Medicinæ hæc ut gustui haud ingrata, sic extra omnem plane periculi aleam posita: qua & parvuli & gravidæ, citra ullius symptomatis metum, securè uti poterunt.

Obiterque hic notandum, dicti remedii, quod parvo comparatur impendio, quantitatem à nobis positam, pro octo aut decem vicibus sufficere.

Ac cum natura unius, atque alterius medicamenti, quorum usus ulli nimium fuerit familiaris, vim tandem eludat: quandoque variationibus erit studendum. Immacerentur igitur aquæ, in qua aloeprius dissoluta, ac in syrapi consistentiam fuerit decocta, urapassa, vel Zibeba: harum postmodum unicam in sedem immittam, unam atque alteram commotionem citra laborem ullum causabit.

Hæc & alia similia, facilis præparationis remedia purgantia,
Tomus III.

in forma vini hydromelitis, vel simili administrabis: quarum varietatem in Diætico nostro itemque Pharmacopœa restituta fideliter enarravimus: quocirca ad prædictos libros lectorem benevolum remittimus.

Similiter ubi necessitas flagitaverit, Ars, naturæ imitatrix excrementorum secundæ concoctionis, urinarum videlicet excretionem, medicamentis diureticis juvare consuevit: sicut & hydroticis, tertiæ excrementorum molitur evacuationem, quæ per habitum corporis, sudoribus vel insensibili transpiratione, propelli consueverunt.

Naturam sæpè videmus nimia sanguinis redundantia pressam, ad hoc onus excutiendum, solere frequenter excitare in matibus hæmorrhoides, & in femellis menstrua copiosiora. Ad cuius imitationem, ars quoque corporibus nostris nimio sanguine, nec sine periculi metu disfluentibus, ejusdem meditatatur evacuationem, non solum per dictas hæmorrhoidum ac mensium vias, sed etiam per diversarum venarum incisionem, pro morborum varietate, qui soliti sunt hac ratione curari vel anteverti.

Regnante verò pestilentia, sanguis quoque detrahi debet corporibus plethoricis: magna siquidem sanguinis plenitudo & abundantia, tunc temporis, non vacat periculo.

Ac de repletionem quidem, & ei contraria inanitione, longè plura,
I hoc

*Prima
provocatio.*

*Vna
sectio.*

hoc loco adferri possunt : nisi supra dicta ad pestis, de qua modo tractamus, præservacionem sufficere putaremus. *Sectione verò secunda nostri Diæticæ, cap. 13. & 14.* hanc materiam paulò latius extendimus: quo quidem libro ex professo ea quæ pertinent ad *Diæticam*, sive debitam sex rerum non naturalium administrationem, persecuti sumus. Eò igitur benevolunt lectorem remittimus, sequentibus remedia contra pestem, à Pharmacia, & Chirurgia nobis subministrata posaturi.

CAP. III.

De Præservacione Chirurgica.

Vena, & Aio.

Capite præcedente, dum tractaremus de *Repletionem*, ejusque contrario, evacuatione, sive inanitione: satis abundè demonstravimus incisionem *basilicæ* in brachio dextro extensæ, præservacionis ergò, esse necessariam tempore Verno aut autumnali, corporibus plethoricis, carnosus & rubicundis, quorum venæ amplæ ac conspicuæ sanguine turgent. Corporibus, inquam, otio diffluentibus, genio indulgentibus, ac sanguinis missione assuetis, ne dum fortè sanguis copiosior, ob viarum angustiam, motu suo familiari ac fluctuatione privatur: corpora magis ad varias aëris corruptiones, pestisque contagia suscipienda subinde disponerentur.

Quo tempore.

Verùm enim verò cum hæc sanguinis missio præcautionis ergò instituat: est quod *tempus opportu-*

num magis potius arripiamus: quàm quod nimium procrastinando, illius necessitatem quæ omnibus est legibus soluta, imprudenter experiamur. Tempus autem missione sanguinis magis opportunum, est illud quod respectu activarum qualitarum noscitur magis temperatum, sique fieri possit *matutumum*: prius tamen exclusis, vel naturæ, vel clysteris cujusdam emollientis beneficio, alvi & vesicæ excrementis.

Medicus quoque in Astrologia versatus, *Luna quadras* accuratè *Qua con-* observabit. Diversos quippe hujus *stellati-* Planetæ motus varium admodum in *no.* humores corporum nostrorum dominium exercere, vel ex criticorum dierum observatione evadit manifestissimum. Omni itaque cura cavendum, ne tempore quo ad præcautionem pestis sanguis mittitur, Magnatum in primis respectu, quorum salus & incolumitas multis nominibus nobis debet esse charissima, Luna Marti, Saturno vel alii cuidam astro maligno opponatur, aut in alio quodam aspectu sinistro collocetur.

E contrario verò tempus observandum est, quo benignis quibusdam plantis, quales sunt Jupiter & Venus, Luna conjungatur, vel saltem eos benigno respiciat, aut ab iisdem respiciatur, aspectu.

Luna similiter, dum emergit è *Qua pla-* radiis solaribus, vel oritur heliacè, nec *netarum* non dum post paucos ab ejus & solis *conjun-* oppositione dies, rursus decrescit: sanguinis *tionem* sanguinis missionem suggerit valde *mittendo* opportunam, Diæti siquidem tem- *propria,* por-

poribus, sanguis tam purus, quam aliis humoribus permixtus, non modò facilè permovetur, sed etiam ad evacuationem multò promptior existit & accommodatior.

Quamvis cæteras à prædictis observationes, magis vanas, quam utiles reputemus, cum nulla certa ratione fulciantur: interim tamen, ne hilum quidem, libertati mittendi, omni tempore & loco (modo id flagitet necessitas) sanguinis, assertionibus nostris volumus derogatum.

Si quantitatem porrò sanguinis evacuandi spectes, illa multiplex & varia à Galeno statuitur, pro diversitate naturarum, temperamentorum, & aliarum causarum, quas exactè in suis scriptis idem Auctor enucleat. In libro quidem suo de curatione per sanguinis missionem, adolescenti mediæ inter duodecimum & decimum octavum annum ætatis, ad integram usque libram sanguinem non formidat detrahere. Se quoque præsentem, ex corpore cujusdam, qui ardentissima febre conflabat, detractas fuisse libras duas integras, eodem in loco attestatur: ex aliorum verò corporibus libram unam cum semisse. Sub quorum tamen verborum calcem annotat, fuisse hos mittendi sanguinis quasi gradus summos, nec si paulò ulterius processum fuisset, rem periculo fuisse carituram.

Interim non parum absurditatis complecteretur argumentum mittendi in tanta copia sanguinis, inde

collectum, quod tantundem ætate Galeni, à mille hinc & trecentis circiter annis elapsa, profunderetur. Eò quod hominum istius sæculi corpora essent magis vegeta; ad hæc verò ultima tempora, quæ ad finem mundi magis accedunt, homines longè sint imbecilliores, minusque vivaces. Siquidem prout ferunt nostrorum corporum temperamenta, præcautionis ergò, plus quam octo, aut decem, aut ad summum duodecim sanguinis uncias, vix tutò cuiquam detraxeris.

Haudquaquam tamen imus inficias, quin sæpenumero ulterius nobis procedendum sit, quando videlicet cum interioribus inflammationibus manus sunt nobis conferendæ, Veruntamen id securiùs peragetur, si fiat crebriore missionis iteratione, quæ ad vires ægri sollicitè respiciat. A viribus quippe ægroti potissima sumi debet indicatio: cujus in sanguine, tanquam in salutari vitæ balsamo, salutis origo & conservatio continetur.

Maxima porrò hac in parte, respectu locorum ac regionum conspicitur differentia: eò quòd quidam populi largam & amplam evacuationem, etiam citra scrupulosam ætatum observationem facilè ferant: alij verò secus. Si quis enim sanguinem per universam Germaniam, & magnam Italiæ & Galliarum partem, infanti bimulo aut trimulo, bis aut semel emitteret: homicida potius, quam medicus à cunctis judicaretur.

I : In

Quæ
Quantitate.

Parvulus etiam felicitat. Medicorum Parisiensium iudicio, iungunt detrahatur.

In celeberrima tamen Parisiorum universitate, nulla planè difficultate, tam in febribus continuis, quàm in pleurisi, aliisque inflammationibus, prospero rerum successu, sanguis etiam parvulis demi solet. Ac licet tot tamque excellentium virorum placitis refragari, nostri nequaquam sit instituti: tamen si maxima in talibus casibus circumspèctione procedendum esse dixerimus, de ipsorum auctoritate ne tantillum quidem nos derogaturos autumabimus. Atque de hisce plura paulo post accuratius disserentur.

Sin autem fortè contingat, hæmorrhoidum ac menstruorum cursum, in iis, quibus hæc solent esse ordinaria, subsistere: eorum per artem évacuationi, pestis inprimis tempore erit prospiciendum. Tales enim évacuationes humorum corruptio ni excludendæ existunt opportunissimæ.

Cucurbitula.

Plethorici quoque, & sanguinei, *cucurbitulas* scarificatas adsciscere poterunt, diversis corporis regionibus applicandas: illarum quippe usum, generali purgatione præcedente, tempestivum, ad Pestis præventionem non parum conducere, ipsa testatur experientia.

Cantheria.

Cacochymica verò corpora tempore grassantis Pestis præcautionis loco, meliùs ac commodiùs utentur *cantheriis* potentialibus, inter certos brachiorum ac surarum musculos applicatis. Idque eo magis, si jam antea illorum usui fuerint assueti. Si quidem per ea tanquam per canales

quosdam, non solum maxima corruptorum humorum copia foras excluditur: verùm etiam spiritus in corpore nostro contenti, fuliginosæ ac venenatæ materiæ, à centro ad circumferentiam, beneficio virtutis naturalis, artis industria adjunctæ, extrinsecus expelluntur.

Novi utique multos Chirugos Pestiferorum curationi destinatos, viros in arte sua expertissimos, qui ad propriam præservationem, antequam infectorum curationem aggrederentur, cauteriis melius, quàm alia quavis cautione sibi prospexisse, & consuluisse asseverant.

Herculanns nominis celebritate & antiquitate non parum commendatus, habetur omnium primus, qui *cantheria* tempore pestis applicanda instituit. Hoc tamen remedium ab arte veterinaria videtur esse depromptum: si modò liceat præcautiones brutis animantibus accommodatas, in malis haud disparibus, ad hominum salutem & incolumitatem transferre.

Columella, ut pestem & contagium, quod boves solet aliquando infestare, avertat: aures illis jubet perforandas, cum radice quæ vocatur *Consiligo*, & inter *Hellebori* species collocatur: idque præstantissimi alexipharmaci locum putat obtinere. Quod in hanc usque diem à pastoribus etiam, & armenariis usurpatur, *Tithymalis* pro *Consiligine* substitutis.

Non pauci præterea reperiuntur

tur adhuc Medici, nec infima nota præditi, quibus id genus remedia, veluti præcautiones quædam accuratæ, comprobantur. In quorum numero *Mercurialis* merito reponi potest, cum palam attestetur: in sæva quadam, quæ Venetias olim afflixit, lue, plurimos cauteriorum beneficio ab omni noxa planè fuisse vindicatos.

Parisinus & *Ingraffias*, idem similiter in Pestibus, quas ipsi suo tempore exortas fuisse docent, ingenuè profitentur, à quibus *Nicolaus Massa*, nec *Palmarius* dissentiant: cum tantopere hujusce generis remedia extollant atque commendent.

Verum, quoniam parum est, utilitatem cauteriorum, in medium protulisse, nisi si pariter eorum usum indicemus: restat modò dicendum, quonam tempore, & quanam in corporis regione, ipsamet applicari debeant.

Quo tempore cauteria applicanda.
Quod ad tempus attinet, nequaquam tam diu illorum differenda est applicatio, quousque pestis incrementa sua & vires acceperit. Tunc enim Chirurgo magnopere timendum esset, ne ulcus malignitatem quandam & inflammationem conciperet, quod plerumque verum esse per celebres multi doctique Medici attestantur. Melius ergò consultum fuerit sub ortum Pestis jam grassantis, & pernicioso admodum in ovis fructus germinantis, eadem applicare.

Et cui corporis parti.
Si verò partem cui applicanda sunt cauteria, consideremus: non eadem est autorum mens, & judi-

um. *Nicolaus Massa*, & *Palmarius*, eadem suris imponi volunt: sic enim humores deorsum evacuati, & majorem revulsionem causari putant. Alij verò brachijs melius arbitrantur adhibenda, propterea quod tunc cordi sint viciniore: cui, cum semper intertinum bellum à pestilentia indicetur, magis debent inservire, neque ipsa humoribus alias derivandis, melius illorum conducunt judicio.

Ut autem hac in re meum intercedat suffragium: cum talia remedia ad vitam conservandam sint introducta: non est quod ullus veretur, cauteria suris atque lacertis, imò & alijs corporis partibus adhibere. Quod cum superius à nobis præscriptum fuerit, & plurimi felices effectus inde consecuti sint: hac in assertionem constituenda diutius non immorabimur.

Atque hæcenus quidem à nobis proposita sunt ex *Chirurgia* remedia: veniamus ad ea quæ subministrabit *Pharmacia*.

CAP. IV.

*De Præservatione Pharmaceutica
Alterante.*

PHarmacia nobis suppeditat remedia, non modò interna, sed etiam externa, quibus pestem amoliri & eandem curare licet. Illud autem potissimum hac in parte observandum est, quo omnis pestilentiae noxa procul à nobis expellatur, ut corpora nostra ab omnibus corruptionibus

*Remedia
ex Phar-
maceutica
petita, in
tres par-
tes divi-
duntur.*

Remedia
et Phar-
maco-
poe-
ta in
tres par-
tes divi-
duntur.

vacua reddantur & immunia. Efficiens enim causa vix agit, nisi in rem jam præparatam & dispositam. Cum ergo ad hunc scopum præcipuum, tam in diæta, quam in Chirurgia cuncta collimaverimus: ad hunc ipsum etiam, quæcunque ex Pharmacia depromuntur remedia, dirigemus. Majoris verò perspicuitatis gratia, in tres ordines ea omnia subdividemus.

Prima:
Alteran-
tia.

Primus omnium igitur continebit remedia *alterantia*, quæ humores possint calidiores, ac piliosos refrigerare, frigidiores ac pituitosos calefacere, nimias corporis humiditates exsiccare, ac excessivam temperamenti melancholici ariditatem & siccitatem irrigare. Singulis tamen horum alterantium, formis ea simul admiscebimus, quæ putredini resistant generandæ, quæque præterea generatæ, ac pessimo jam ovo incubanti, quantum fieri poterit, detrahant ac imminuant.

Secunda:
Purgan-
tia.

Secundus proponit medicamenta, quæ corpora nostra ab excrementosis superfluitatibus, sive ex biliosa fuerint, sive pituitosa, sive demum melancholica, eaque vel solæ, vel inter se commixtæ, *repurgent*. Ubi similiter secundaria quadam intentione, corruptioni & putrefactioni humorum, vel supprimendæ, aut præcavendæ, *studebimus*.

Tertia:
Corrobo-
rantia.

Tertius, isque præcipuus, continebit *corroborantia* partes nobiliores, in primis verò cor. In cujus quidè universo circuitu, tot, tantasq; probatissimorum alexiteriorum, ac mæ-

dicinarum Bezoardicarum cohortes collocabimus: ut nec ipsum, nec spiritus vitales, ab ullo veneno pestifero contingi possint. Ante omnia tamen divini numinis implorabimus auxilium, ut videlicet gratiæ suæ affusione, optimatum quas proponemus Medicinarum potentias & virtutes in salutarem actum perducere non dedignentur. Restat jam, ut ipsas remediorum, secundum tres à nobis constitutas series, incipiendo à remediis alterantibus, ac consequentibus, formulas subjiciamus.

Corpora itaque quæ bile circumfluunt, temperamenti existunt *Alterantia bilium*, calidi & sicci, & hepar habent calidissimum, ad ejusmodi biliosos ardores extinguendos, qui varias ex se febres facillimè producunt: febres, inquam, ardentes, & quæ tempore pestis favientis in pestilenciales facillè degenerant, frequentius utentur, præsertim statu cæli ad æstus paulò tunc inclinate:

Syrup. de Limonibus

Berberis

Granatis

Acetoso

Endivia

Portulaca

Malis cydoniis.

Itemque oxisaccharo:

Aliisque similibus, vel solis vel permixtis cum aquis stillaticis,

Oxalidis

Fragorum

Cerasor. acidulor.

Endivia

Nenn-

Nenupharis
Portulaca.

Ex quibus confectos Julepos aromatizare poteris tantillo *santal.* *citrin.* aut *specieb.* *Diatrag.* *frig.*

Atque hæc quidem remedia, quæ in officinis ad omnium usum parata pro non minus corruptionibus humorum, quàm bilis flavæ ac tenuioris ardoribus refræmandis sunt accommodata.

Contra
obstru-
ones.
In eorum verò usum, quos judicaveris viscerum obstructionibus laborare, simulque abundare bile vitellina ac crassiore: sequentes præscribes julepos:

Acetosa

Bizantiis:

Acetosum Diarrhodon.

Et similes, cum graminis, acrimonia, scolopendriæ, ac lapathi aquis commixtos.

Contra
ustramq;
bilem.
Quod si Medicinam desideres, quæ utramque simul bilem oppugnando, corruptioni quoque resistat: ad Pharmacopæam recurras, ubi in hunc finem describuntur: *Syrupi*: *Alexipharmacus frigidus*: *de Scordia compositus*, &c.

Qui temperamento sunt pituitoso & melancholico, utentur *Syrupo de ruta capraria*, quàm à paucis adhuc annis quadam proprietate pesti adversari percepimus.

Si verò aliquis à *Syrupis* abhorreat: eorum loco substitui poterit similis plane effectus *Hydromel* vel *Oxymel*, quorum formulæ pro eodem temperamento pituitoso ac melancholico ibidem in *Pharmacopæa*:

exhibentur, v. g. *Hydromel*, *Alexipharmacum*, contra pituitam ac melancholiam.

Qui commorantur in locis, quæ per aliquot annos à peste divexantur, illi vel intra privatus suos parietes, plura id genus *hydromelita* ad prædictorum normam comparare poterunt, quæ non solum per dies aliquot, sed menses & annos, sine ulla corruptione virtutem suam tuebuntur, cujus itidem formula in *Pharmacopæa* traditur. Vide *Hydromel Alexipharmacum domesticum*.

Ex eo singulis matutinis ad 2. digitos haurire poteris, ut pestem à te procul expellas.

Ad prædictorum *hydromelita* formulas poterunt talia infinita medicamenta præparantia, corruptionemque humorum simul impedientia parari.

Suntq; hæc remedia communia, quibus pro tempore & loco uti *Vulgus* poterit.

Ut verò hæc in parte *Magnatum* quoque desiderio non minus satis fiat, operæ precium erit itidem ad *Pharmacopæam* recurrere, ubi eum in finem exhibentur *Tinctura Julepi*, *Syrupi* seu *refrigerantes* *Rosarum*, *Violarum* *Cichorii*, (sive illi flores soli sunt, aut aliis simplicibus mixti) *accidentibus succis acidis vegetabilibus*, seu quod melius est, *liquoribus acidis mineralibus*, ex *Sulphure*, *Vitriolo*, &c. præparati. Plurimum enim juvant biliosos, quibus sanguis æstuans & nimis incallescens non parum sacessit negotii.

Eundem

Eundem ad scopum collimant, *Tinctura. Iulepi & Syrupi de florib. Bugloss. Borrag. Nenuphar, & Genista* compositi, nec non cum suis aquis extracti, cumque predictis liquorib. acidi redditi: Videlicet non parum temperamentis siccis & Melancholicis accommodantur.

Pro illis verò qui nimirum pituita & rheumatib. abundant, utpote quorum cerebrum & stomachus sunt frigidiora, vel ætas ad senium vergit: eadem *Tinctura Iulepi & Syrupi* præparari poterunt, cum florib. siccis & accurate selectis *Betonic. Korismar. Salvia* atque *Calendula*. Quibus etiam adijcere licebit aliquot radices leviter conquassatas *Scorzonera & Scordii* enim cortice citri sicco copulati. Sic enim remedia acceptissima conficiet & quæ cor in primis ab omnibus corruptionib. vindicet & tueantur.

Quod certe præcipuum debet esse hac in parte propositum; in qua de præservativis contra pestem agitur: inter quæ potissimum prædictæ aciditates *metallica Salis, Sulphuris & Vitrioli*, locum & sedem merito sibi poscunt.

CAP. V.

De Præservatione.

1. Per purgationem.

Purgatio sæpenumero post ipsam præparationem desideratur, ut personæ, quæ nimium excrementitiis & superfluis humoribus redundant à peste vindicentur. Præcipuæ siquidem prædictæ præservationis indicationes sunt, corpora quoad fieri potest, à fecibus & excrementis exo-

nerare, eadem à corruptione præservare; & spiritus corroborare.

1. *Pilula* hanc in rem præscribuntur *Russi pestilenciales seu de tribus* nuncupatæ, eò quod his tribus polleat facultatibus.

2. Ab hujusmodi quoque virtute non ablunt illæ quæ juxta decretum *Avicennæ ex aloë, myrrha & croco* componuntur. *Aloë* enim corpori purgando & evacuando inservit: *myrrha* ut idem à corruptione præserventur: & *crocus* ut cor recreetur atque corroboretur.

Harum descriptiones habentur in dispensatoriis. *Dos. à ℥ss. ad ℥ij. ad summum.*

N. Sunt quædam descriptiones, quæ doses prædictorum ingredientium aliquanculum variant, sed parum in alterutris interest.

3. *Pilula de ammoniaco*, Pharmacopææ quæ eadem cum prioribus bales agnoscunt.

4. *Pilula pestilenciales Alberti Ducis Bavaricæ.*

2. Per corroborationem seu Bezoardica.

Duobus præcedentibus subdistingtionis nostræ membris atque partibus absolutis, nobis in præsentiarum incumbit, de Tertia, ultima atque principali, ut à peste vindicemur, indicatione curativa, de roboratione videlicet, sive de remediis alexiteriis, atque Bezoardicis, quæ impediunt, quo minus venenum cor ipsum & partes vitales aggrediantur, imò quæ illius, si jam vitæ præcipuam sedem, atque propugnaculum inva-

invaferit, malignitatem domare possint, tractare.

Præcipua contra pestem alexiteria & roborantia. Præcipua verò magisque communia remedia, cum simplicia, tum composita, quæ huic roborationis proposito interviunt, hæc recensentur :

Theriaca
Mithridatium
Confectio hyacinthi
Alkermes
Conserva florum:
Buglossi
Viola
Rose rubre
Nymphaeae
Rorismarini
Calendula
Cortex citri condit.
Myrobalani conditi.
Species sive Electuaria:
Triasantali
Aromat. rosati
de Gemmis
Diambre
Diamoschi
Dianthos
Diascordii.
Radices:
Angelica
Zedoaria
Tormentilla
Gentiana
Scorzonera.
Inter herbas:
Ruta capraria
Ruta vulgaris
Scabiosa
Scordium
Melissa

Tom. III.

Ulmaria
Veronica
Oxalidis
Dicamnia.

Semina:

Oxalidis
Portulacae
Ocymi
Cardui benedicti
Coriandri
Citri
Grana juniperi
Kermes.

*Flores qui supra in Conserva-
 rum præparatione memorantur unã
 cum floribus:*

Hyperici
Centaureae minoris
Lignum Aloes
Santali omnes.

Inter aromata:

Cinnamomum
Caryophylli
Macis
Nux moschata
Cardamomum.
Item cornu cervi
Parvulum seu recens cervi
Os cordis cervi (cornu
Ebur
Unicornu
Camphora
Crocus
Verus bolus
Vitæ terra sigillata
Lapis Bezoar dictus
Ambra
Moschus.

Inter Lapidis pretiosos

Corallium

K

Perla

Perla
Rubini
Smaragdus
Hyacinthus
Sapphyrus
Topazium

Pro metallicis autem olea, sive
liquores acidos & balsamicos adji-
ciemus, quales sunt,

Salis marini
Vitrioli
Sulphuris.

Item Anodynum minerale, quod
sal prunella dicitur.

Croci metallici diaphoretici.

Croci metallici purgativi.

Bezoar metallici.

Mercurii vitæ variis, & alia e-
iusdem metalli celebres præ-
parationes.

Flores sulphuris.

Balsamum lactis sulphuris.

Aurum diaphoreticum, un-
cum aliis pluribus præstan-
tissimis, quæ ex eodem me-
tallo eliciuntur remediis.

Ex omnibus autem huiusmodi
remediis cordialibus & Bezoardicis,
diversa formularia maximi ponde-
ris atque virtutis describuntur in Phar-
macop. sub formula videlicet aqua-
rum, extractorum, antidotorum ta-
bellarum atque pulverum. Veluti

Aqua theriacales præservativa,
ac curativa, diversarum descri-
ptionum quæ efficaciores red-
duntur, additis propriis salibus
Extracta.

Extr. Cardiacum maius, & ex hoc
Arcanum seu Antidotus.

Alia antidotus maior.

Extr. Cardiacum minus & ex hoc
Antidotus. Cardiacum minus
appellata pro gregariis.

Alia antidotus cardiaca minor
pro pauperibus.

Alia: s. Theriaca Germanorum.

Elect. de ovo imperatoris Maxi-
mil. maius de ovo.

Aliud minus de ovo.

Opiata contra pestem. Q.

Tabella prophylactica.

Quin & remediis externor-
um sive topicorum variis ac multi-
plex usus est, diversa quoque genera
atque formulæ, v. g.

Epithema cordis in peste refrigerans
corroborans.

se pro iis qui sunt extra febrim.

Epithema siccum

Sacculus seu Scutum cordiale.

Linimenta ac Emplastra cordialia.

Quorum descriptiones ex Phar-
macop. excerpti poterunt.

Verum enim verò, non modo
pro præservatione pestis, ad cordis
regionem atque plagam confectio-
nes cordiales admoventur: verum
longo usu atque experimento comper-
tum est, res quasdam, quas vulgus
passim venenatas pronunciat, eidem
corroborando esse valde consenta-
neas. Huius generis censei debet

Arsenicum, quod in santalo rubro inclu-
sum, sacculos parvos collo suspendendos
efformat. Illi autem sacculi vel cordi
propius applicantur, vel sub axillis
reponuntur: aliis verò ad carpos la-
certorum ligati reperiuntur. Si quis
porro interroget, quid illis continea-
tur:

tur:

tur: Sciat ille, quosdam Arsenicum solum hunc in usum assumere, alios verò Arsenici ꝑ. vel ꝑ. in pulverem redacti, accipere, huicque pulveres cordiales superaddere, nimirum

Angelica
Zedoaria
Dittamni
Camphora
Croci, ad libitum.

Ex hoc autem pulvere, cum mucilage gummi Arabici aut tragacanthi pastilli, quo placet modo conficietur, qui in santalo rubro, ut supra dictum est involventur, ut exinde Amuletum fiat, collo, eadem, quam supra explicavimus, ratione suspendendum.

Heurnii inter alios, id genus Amuletum approbavit, & illo utendū esse docuit, utq; quadam veluti ratione longam huiusce rei stabilitat atq; confirmet experientiam: hæc in suo de peste lib. ca. 8. memoriæ verba prodidit: Quædam venena regioni cordis applicantur, nec puro id ratione carere: nam dum cor qualitatem illam inimicam percipit, sæpe contrahit, fitque ejus systole fortior quàm diastole, ita ut validius eo motu à se excludat venenum, quàm attrahat.

Nos infra quid hac de re totam sentiamus, paucis aperiemus. Interea que asseremus Arsenicum esse remedium utilissimum, atque tum ad præventionem, tum ad curationem pestis præsentissimum, modò qua decet ratione à vero philosopho præparetur. Ea enim præparatione, è lethali veneno, facile in mirum convertetur

Alexipharmacum, prout illud à nobis, tum ratione, tum experientia, non ita multò post comprobabitur.

Aliud præterea ex hydrargyro fit amuletum cum avellana rubra & aliquo verme arrosa, ut foraminis illius beneficio, hydrargyro repleti possit. Postquam vero metallicum illud est introductum, foramen sedulo occludetur, & avellana serico rubeo è collo suspendenda involvetur. Si vero avellana deficiat, illius vicem calamus supplebit, qui prædicto Mercurio replebitur, & è collo suspendetur, ita ut quam proximè, non secus ac præcedens amuletum, ad regionem cordis admoveatur. Hoc remedium adeo hisce temporibus est usitatum, totque illius animadverti experimenta: ut non possim præ cæteris illud non valde comprobare. Mihi tamen ipse hac in parte temperabo, ut alium in locum res solertissimas, & notatu dignissimas reiciam.

Et hæcenus quidem prædictis remediis omnibus ad pestem præcavendam usi sumus: De illis modo restat dicendum, quæ ad eiusdem curationem desiderantur.

CAP. VI.

De curatione pestis generali & primùm de curatione Chirurgica seu sanguinis missione.

Quæcunq; à nobis antea descripta fuere remedia, speciali pestilentia debentur præcautioni, licet ex iis nonnulla quoque ipsimet curationi inservire possint, quotiescunq; contagione aliquis fortè corripitur. Contagionis autem conceptæ indicia

latis abunde per nos supra fuerunt declarata, inter quæ præcipua sunt bubones, anthraces, virium subita prostratio, mentis & corporis inquietudo, molesta insomnia, appetitus dejectio, atque vomitus: quæ omnia ut plurimum febris ardentissima subsequitur.

At verò pestilentia, unus est morbus omnibus vehementissimus atq; periculosissimus, in quibus remedia pariter excellentissima, atque promptissima requiruntur.

Potissima
omnium
morbo-
rum ve-
media.
Missio
sanguinis
&
purgatio.

Inter hæc autem, cum missio sanguinis & purgatio primas partes sibi vendicent, necessarium est, ut ab illis exordiamur, eademq; diligenter discutiamus: cum majores ex illis, quam ut aliquando emendari possint errores suboriantur, eiq; debita illorum, vel indebita administratione, salus, vel exitium penitus consequatur. Interim tamen in illorum tractatione, alexiteria bezoardica non prætermissa: quoniam non ultimum in peste avertenda & curanda locum obtinent.

Varia cir-
ca missio-
nem san-
guinis in
peste faci-
endam,
nec ne,
sententia.

Potro ut à missione sanguinis exordiamur: non mediocri inter Medicos antiquiores & modernos, circa illam solennem evacuationem, in cura pestis, nec non aliorum epidemiorum & contagiosorum, observandam, versatur controversia: utrum videbit illa adhiberi debeat, an secus.

Qui pro *venæ sectione* faciunt, inter cætera referunt, illud remedium esse præstantissimum, cum in cæteris morbis, tum præsertim contagiosis: eò quod ut plurimum sine cum

febre putrida, & sæpenumero ex obstructionibus generata, copulati. Ut autem via huiusmodi obstructionibus aperiatur, & ex consequenti ut febris, uti unum è perniciosis pestilentie symptomatibus, cui præ cæteris occurrendum sit, auferatur, nullum aliud præcæsius auxilium dari posse sentiunt.

Illud præterea subiiciunt, sanguinis missione corruptionibus, & putrefactionibus, quæ semper vehementem humorum ardorem consequuntur, subveniri: sic enim ajunt impediri, ne massa sanguinis totius exæstuet & ebulliat, in o illius nimium ardorem temperari. Non secus, exempli gratia (quod ab illis usurpatur) ac vini fervor & ebullitio prohibetur, quando dolium appositè perforatur, vel tantillum ab eodem detrahitur. Quidni, cum in sanguinis missione, idem prorsus quod in dolii perforatione eveniat, cum utrobique, ne vinum, aut sanguis corruptionem aut alterationem patiatur, cura adhibetur.

Ad suas præterea rationes supra relatas, plures Græcorum adiciunt ^{Autoritas} Hippocratis, qui in omnibus morbis, pro *venæ sectione*, & potissimum acutis (quales nulli non pestes videri debent) nunquam mittendi sanguinis obliviscitur.

Quidam demum Moderni, ^{Experientia} suas in medium proferunt experientias, quibus omnibus sic inducuntur, ut crimen vix expiandum se patrasse, si tale remedium præscriberent, arbitrarentur.

Verum

Verum enim verò hisce rebus omnibus, nuper antea declaratis responsa contrariæ sententiæ, qua potero brevitate subjiciam: ut mox, quid hac de controversia mihi videatur concludendum proponam.

*Rationes
& argu-
menta
eorum qui
vina se-
ctionem
in pesti-
bus im-
probant.
Pestis non
semper ab
obstru-
ctione &
copia hu-
morum
procedit.*

Qui igitur missionem sanguinis in pestilentia cutanda rejiciunt, primo sic argumento satisfaciunt: ut confiteantur, obstructionem (a qua tamen sæpius putrefactio & corruptio humorum, unà cum illorum inflammatione febrili, eaque nimia suboritur) missione sanguinis sæpe evanescere, atque è medio tolli. Negant tamen pestilentem corruptionem ab obstructione semper proficisci, sed potius à veneno quodam & contagione, de qua supra pluribus tractavimus, cum de causis ageremus.

Eo verò casu posito, sanguinis missionem nihil dicunt profuturam, imò potius valdè obstructuram: cum valdè verendum sit, ne humores, & bilis præsertim, quæ cæteris omnibus est siccior, & inflammationi propinquior, ita incalecant & inflammentur, ut malum semper vergat in deterius.

Illud autem, ut magis ac magis exemplo quodam oculis subjiciant, aquam vitæ producunt: quæ si à suo phlegmate separetur, citius multo inflammationem concipit, quàm si eò conjugatur. In hujus quoque rei confirmationem vinum proferunt, quod si merum sit, magis quàm cum aqua permixtum calefaciat: nec non lignum aridum, quod multò facilius

quàm vitide humore suo aquoso & radicali præditum, ignescat & comburatur. Idem quoque illorum iudicio, de bile dici debet, quæ cum sit humor corporis humani siccior, si à sanguine humido, quo veluti irrigatur & temperatur, separetur: citius multò atque velocius se sola incandescit. Quoties verò venæ sectio admittitur, siccus & humidus sanguis, non secus, ac bonus & malus educitur. Imò verò id etiam incommodum accidit, ut humores frigidi, crudiores evadant atque ferociiores: calidi verò sæpius, juxta Avicennæ sententiam, magis ac magis inflammentur. Quocirca idem Auctor eleganti admodum translatione, sanguinem frænum bilis appellat: eo quod ille humido suo radicali, velociorem illius motum restænet, impediaturque ne nimis ferociatur: hoc est humiditate sua nativa ingentem illius fervorem & siccitatem temperet & moderetur.

Ad exemplum verò supra narratum, quo contrariæ partis fautores utantur, ut ostendant, missione sanguinis ardorem humorum mitigari non secus ac vinum ebulliens ea ratione sedatur, qua exhalandi libera facultas tribuitur: *Raymundus à Vinario* & *Dalechampius*, viri in primis celebres, qui sectioni venæ ut plurimam in morbis pestiferis interdicit, hæc ipsa verba subsequenter opponunt. Falsum igitur quod vulgo dicunt, ad humorum nostri corporis leniendos fervores, sanguinem educi oportere, exemplamque planè ridiculum, quod ad id excogitaverunt: ut dolio

*Exemplum
contraria
sententia
exploditur.*

« comprehensum vinum fervere desi-
 « nit aliquando, si dematur, sic & de-
 « tracto sanguine, humoris fervorem
 « compesci. Etenim vini fervor actis,
 « intromissa frigiditate, ut rerum quæ
 « bulliunt omnium injecta frigida, co-
 « hibetur, non verò ob tantulum id
 « quod effundimus. Atq; adedò quam-
 « vis non nihil mitescat hac ratione
 « profus tamen non extinguuntur. Rur-
 « sus enim post effervescunt, & vinum
 « cum aëri præcluseris aditum, & quæ
 « ad ignem ebulliunt omnia, cum nihil
 « præterea frigida instillabitur. Itaque
 « vena incidenda minimè est, nec in o-
 « mnibus sine discrimine: quod percuf-
 « soris est lanistæ, aut gladiatoris, non
 « Medici.

Quod ad Hippocratis demum
 & aliorum Græcorum scriptorum
 spectat auctoritatem, quam multo-
 ties jactitant, qui missionem sangui-
 nis, in peste, & omnibus febribus pe-
 stilentialibus admittunt: alii contra
 referunt, quod *Galenus* ipse ad pestem
 averruncandam nullum aliud reme-
 diorum genus præter Antidotus,
 Theriacam & Bolum adhibeat, quod-
 que in lib. de different. febrium, cap.
 de febre pestilenti, ne verbum qui-
 dem de missione sanguinis faciat. Imò
 verò eandem penitus ipsemet videtur
 improbare, in libro de succorum
 varietate atque vitio, cum de pe-
 ste diuturnam quandam pestilen-
 tiam subsequente loquitur: quo certè
 in loco declarat, non immeritò quos-
 dam Medicos, venenæ sectionem ob
 vitium imbecillitatem, tunc tempo-
 ris in tali pestilentia genere, relquisse.

Quibus
 remediis
 ad pestis
 curatio-
 nem *Gal-*
enus u-
 sum sit.

Hæc porò imbecillitas vitium atque
 debilitatio, est præcipua inter ceteras
 causas, quæ plurimos ad id genus re-
 medii improbandam commoveret:
 quam ex eo præterea conficiant,
 quod hujusmodi sanguis missio im-
 pediat, quo minus venenum à centro
 pellatur ad circumferentiam. Præter
 id, cum quod vires nimium in mor-
 bo pestifero debilitantur, natura
 salutari motu, quem moliri posset,
 disturbatur: cum tamen illius ope at-
 que beneficio per modum cujusdam
 metastaseos, atque translationis, ma-
 teria morbi exterius, per loca conve-
 nientia esset confestim expellenda.

Illi deinde, ad suæ confirmatio-
 nem sententiæ, subjungunt, venenum
 pestiferum non mediocrem habere
 cum aliis *Arabo* venenis, atque conveni-
 entiam, quæ corpus humanum infe-
 stant, sive animalium venenatorum
 morfu inferantur, sive potu exhi-
 beantur: sive modo quodam alio oc-
 culto communicentur: prout nos, è
 præcipuorum Medicinæ Coryphæo-
 rum auctoritate docuimus. Istis ta-
 men morbis, quos prædicta venena,
 cordis regionem ut plurimum obli-
 dentia, comitantur, nullus celeberrimorum
 ut aiunt, Medicorum, missionem san-
 guinis adhibuit: Imò verò longè, ea
 potissimum de causa submovit, quod
 per illam venenum, secundum *Avicen-*
nam, celerius multo ad cor ipsum, vi-
 tæ totius arcem atque propugnacu-
 lum expugnandum, deferatur.

Deniq; ut propriis, quæ in me-
 dium proferuntur, experimentis, cit-
 ca felicem vel infelicem talis reme-
 dii

Sanguis
 missio
 quantum
 in peste
 nocet.

Missio
 sanguinis
 corpori
 venenati
 noxia.

dii successum, occurratur: quidam bonis avibus venam incidendam præbuerunt, quidam vero secus.

*Argu-
mento ab
experien-
tia ducto
responde-
tur, con-
traria ex-
perientia.*

Quisquis celebriores Medicos qui centum ab hinc annis has observationes scriptis suis inseruerunt, perlegerit: illos proculdubio hac in parte, plurimum inter se dissidentes comperiet, illorumque præterea numerus, qui infaustam venæ sectionem animadvertent, aliorum paucitatem, longo superabit intervallo.

Fallopium inter alios observat, quotquot venam Chirurgis incidendam ab anno 1524. usq; ad 1530. admovissent, è medio fuisse sublato: alios vero qui detrectassent, ut plurimum convalescisse.

Septem aut octo anni ferè sunt elapsi, ab eo tempore, quo regionem Lemovicensem & Marchianam perlustrabam, quoq; non paucæ illic vigeabant pestilentes pleuritides: illud pro certo mihi fas sit affirmare, eos quibus ab initio sanguis detractus fuisset, exspirasse, alios vero qui postmodum à venæ sectione sibi temperassent, atque purgationibus sibi consulissent, vel ab ipso morbi lævantis initio, incolumes, paucissimis desideratis, evasisse.

Tot igitur, tamque sibi repugnantes sunt hac in questione Medicorum sententiæ: quibus, tempus postulat, ut nostram pariter subjiciamus.

*Judicium
Auctoris
in hac
contro-
versia.*

Illud in primis hoc loco, antequam ad controversiæ totius definitionem accedamus, accuratè est præstandum, ut omnes tam naturæ mali,

quam virium & temperamenti ægrotorum, circumstantiæ, recto judicij æquilibrio perpendantur.

Quod autem ad morbum attinet, illud est sedulò observandum, num malum communicatum fuerit, & à causa externa subortum: an contra in nobis per causam quandam internam, per propriam scilicet humorum nostrorum corruptionem ingeneratum fuerit.

Si pestis per causam quandam extrinsecam nos invaserit, eò quod nimirum aliquem pestilentia corruptum adierimus, vel supellestilia quadam contagione infecta contrectaverimus: à sanguine mittendo penitus est abstinendum. Nisi si magna insit corpori humorum copia & plenitudo, quæ nos in ipsa prima morbi irruptione, ad id muneris obeundum vel invitos evocaret.

Verùm si morbus pestilentialis, à se primum in nobis innatus fuerit, tunc etiam vel in sua scaturigine atque principio, vel in suo progressu spectari debet: sive ut clariùs loquar, quando primum personam subit, vel aliquem successu temporis vigorem, & incrementum accepit.

In principio quidem, si febris inardescat, æger nimium sit obesus aut plethoricus, si vasa habeat turgentia, si urinas crassiores & rubicundiores emittat, si magnis doloribus urgeatur, si quietem nullam capere possit, si vigiliis, & ventriculi ardoribus laboret, & demum pulsus polleat valido, qui vires minimè esse dejectas arguat, atque denunciaret:

tunc.

*Quanam
cautela
in sangui-
nis missione
ad pe-
stem cu-
randam
adhiben-
da.*

tunc cetè magnus error incutretur, ni sanguis ad magnam etiam quantitatem emitteretur. Id autem primo vel ad minimum secundo morbi incipientis die fieri debet. Nam si tertia lux expectetur, missio sanguinis est penitus omittenda. Tunc enim cum malum vires suas acceperit, & vires ægri in pejus collapsæ fuerint, cor, sedes vitæ, optimis quibusque alexiteriis præservandum occurrit: ut vis veneni plurimum jam progressâ expellatur, aut saltem imminuatur. Unde colligere cuius facile licet, venæ sectionem nusquam eo tempore, nisi valde periculose & importunè futuram, qua robur ægri imbecillius redderetur.

Cur remedia in pestis curatione non sint differenda.

In hanc *Fracastorius*, *Heurnius*, & alii quamplurimi, pedibus eunt opinionem, cui ego meum pariter adjicio calculum, illam interim improbando, quæ mali statum operiendum esse decernit, sive potius post mortem Medicinam. Et enim cum morbo tam lethali & mortifero præfens sit adhibendum auxilium, nec ulla procrastinatione differendum: cumque præterea duo præcipua quæ opem eidem præstent, remedia, sint missio sanguinis, & purgatio, ut antea declaravimus: illa ut quamprimum adsciscantur, in primis necesse est, vel ipsius *Hippocratis* decreto dicentis: *Si quid movendum videatur, de principio move.* Quo loco verbo oportet, aut necesse est, utitur, quo petitus atque prudens Medicus diligentem cautionem adhibeat; utrum tales eva-

cuationes procurandæ sint, vel secus. Quod si in omnib. morbis, id ipsum pondus, & locum habere debet, est quod in pestilentis accuratè potissimum perpendatur: quæ divinos vultus atque figuras, instar cuiusdem Protei inconstantis subeunt. Cum sæpenumero videamus, in quibusdam sanguinis missionem, atque purgationem saluberrimam; ac in aliis valde noxiam, quæque mortem facilius secum inferat. Sagax igitur Medicus animum huc intendat, necesse est, ut maturè secum colligat, quod ex utrisque remedium, pestibus suo tempore sævientibus exterminandis, erit aptius, atque ægri saluti convenientius. Non me fugit proculdubio, quin non secus, ac in subitis armorum tumultibus, obvii, quique initio sternuntur: sic plurimos peste incipiente sublato iri. Sed ut ad propositum redeamus, Medici laudatissimi ex partes meo iudicio censeri debent, ut magis tepidus sit quam incitatus, & parcus, quam ad effundendum humanum sanguinem, vitæ totius balsamum, prodigus atque proclivis. Quod si in Pestilentibus morbis faciendum sit, id primis quibusque diebus, quam aliis subsequenter, peragatur.

Verùm enim vero, ne in tam gravi assertionem stabilienda, sine capite & authore progrediar: audiamus, amabo, quidnam hac de re doctissimus *Heurnius* in libro suo de peste, cap. 5. præscribat. Ubi postquam multis spirantibus rationibus ad-

Pestis curatio ab auctore comparatur.

Quale sit Medici periti officium.

« ductus, ostendit sanguinis missionem
 « magis pestiferis obesse, quam pro-
 « desse, in eos agens qui lux refragan-
 « tur sententiæ, sic ait: Si nec his ratio-
 « nibus persuasi, nec autoritate vete-
 « rum moti, abire à sententia nolint, o-
 « ro, si ægrorum eis sanitas, ac vita
 « chara, ne post triduum peste afflictis
 « venam aperiant: gravis enim jam tum
 « virium imbecillitas in procinctu e-
 « rit, pabula vitæ jam invadente ve-
 « neno.

Quam
 vena in
 peste scin-
 denda.

Non est porro hic omitten-
 dum, de vena, quæ sit incidenda per-
 tractate, cum id plurimi inter sit.
 Nam si bubo in collo prima die fieri
 potest, apparuerit, majoraque sint in
 capite symptomata: cephalica secun-
 dum communior opinionem erit
 aperienda. Verum quando è collo te-
 nus versus umbilicum bubones isti
 manifestantur, basilica erit scinden-
 da. Quod si infra umbilicum anthra-
 ces pestiferi unâ cum reliquis sym-
 ptomatibus comperiantur, & bubo
 in coxendice innotescat: tunc è sa-
 phena, vel illa quæ dicitur Malleoli
 vena, missi sanguinis erit procu-
 randa.

Ea enim in tam periculoso casu
 cautio est adhibenda, ut sanguis ex il-
 lo, quo vergit & apparet malum, lo-
 co & regione emittatur, ut sic deriva-
 tioni & declinationi causæ antee-
 dentis inserviat. Si enim è latere &
 sede fiat opposita, utilis nulla, vel
 certè admodum tarda subsequetur, è
 qua nullum mali levamen æger rela-
 turus sit. Et hoc est celebriorum Me-
 dicorum hac in parte decretum.

Tom. III.

Quod si aliquando contingat
 (ut sæpè numero olim accidit) ut
 febris pestilentialis sine ulla bubonis
 utrinque manifestatione corripiat,
 in qua tamen sanguinis missio sit re-
 quilita: è quam vena aut cor-
 poris regione sanguis elicietur? ut
 huic interrogationi satisfaciat, re-
 spondemus, venæ sectionem tunc
 temporis non à brachio dextro (ut in
 morte nihilominus est positum) esse
 faciendam, sed potius è basilica sive
 mediana brachii sinistri: è quod illæ
 majorem habeant cum venis & arte-
 riis pulmonis, & cordis, quam reli-
 quæ, communicationem atque re-
 spectum. Si dicti mei rationes Lector
 studiose efflagitet, consulat *Ferne-
 lium lib. 2. Method. cap. 7.*

Quarur-
 sus vena
 in peste sic
 scindenda
 quando
 Bubo non
 apparet.

Si quantitas præterea mitten-
 di sanguinis inquiretur, illa nul-
 lam penitus aliam regulam agno-
 scit, quam vires ipsius ægri, à
 quibus prima atque præcipua curæ
 indicatio est petenda, ea nihilo-
 minus cautela adhibita, ut semper
 minus, quam nimium sanguinis de-
 trahatur.

Quantitas
 sanguinis
 in peste
 mitten-
 dum.

Horam fortassis, qua prædicta
 venæ sectio fieri debeat, aliquis inve-
 stigabit: ea meo certè judicio seligi
 debet, quæ minus negotii, & doloris
 laboranti faceffet, & matutina po-
 tius quam vespertina.

Qua ho-
 ra vena
 sectio fa-
 cienda.

Utrum verò sanguis iterato sit
 extrahendus, nec ne: celebres
 Medici non in una sunt & eadem o-
 pinione. *Fernelius* iterationem san-
 guinis mittendi, lib. 2. *Methodi*, in cura
 febrium pestilentialium videtur admit-
 tere.

L

tere.

lib. 2. de
de febre
pestilenti
c. 23.

tere. *Palmaris* è contratio, cum mul-
tis aliis improbare. Ego vero qui par-
tes illorum potissimum amplector,
quibus missio sanguinis in pestibus,
nisi raro, magna que pariter delibera-
tione præcedente, redarguitur: ean-
dem nec possum, nec de heo venæ se-
ctionem iterato repetere, quæ multo
plus semper detrimenti, quam solati
pestilentia conflictatis afferet.

Quædam sunt porro, quæ vel
ipsum *Galenii* Judicio, vicissim sangui-
nis missioni respondent, & parem fe-
rè cum illa effectum sortiuntur: qua-
lia sunt, sanguisugarum applicatio &
cucurbitularum, quæ magnis scarifi-
cationibus conjunguntur, ut in co-
piola satis quantitate, sanguis à femo-
ribus & aliis partibus, quæ venenum
à centro ad circumferentiam deriva-
re possunt, extrahatur. Sic enim natu-
ra à suo gravissimo inprimis one-
re, sine ulla manifesta virium,
qualis in venæ sectione sæpe contin-
git, resolutione atque decremento,
sublevabitur.

Mercurialis unà cum *Maffaria*,
id genus remedii potissimum com-
mendant, licet illud à veteribus
neglectum, & oblivioni manda-
tum fuisse dicant, non secus ac
scarificationes, quas olim pluri-
mum invaluisse constat. Ego ve-
rò, ut quod sentiam, ingenuè
profitear, hæc à me nequaquam
opinio reprobatur, imò verò tan-
tam culpam & que errorem nul-
quam existimare ab istis scarificatio-
nibus proficisci, quantam è san-
guinis missione, quæ nimia, nimis-

que frequenter in pestibus usurpa-
tur.

At verò antequam ad venæ se-
ctionem à Chirurgo procedatur, ego
paululum intestina evacuanda cum
aliquo clystere emolliente, & refri-
gerativo præscriberem, cui purgati-
va benigniora, & minus inter res
communes calefacientia adjiceren-
tur, vel purgativum quoddam speci-
cum Chymicum, Crocus scilicet me-
tallorum, qui certè clysterem præsta-
bit salubriorem, & quod nullo modo
calefaciat, & tamen benignè suffi-
cienterque evacuet, si ad unius vel
duarum drachmarum dosin exhibea-
tur. Cujus rei fidem faciet præscri-
ptum *Hippocrati*, frequentissimum,
qui solo nitro cum aqua permixto in
pluribus clysteribus utitur, ut sine ul-
lo caloris externi additamento ex-
purget: nitrum autem hujusmodi est
præcipuum Croci Metallorum in-
grediens & fundamentum.

Demum ante prædictam san-
guinis missionem, potionem aliquam
cordialem & Bezoardicam è nostris
supra descriptis, quæ cor instauraret
atque recrearet, propinandum existi-
marim: ut sic melius saluti laborantis
consulèretur, juxta illud *Hieronii* peri-
tissimi consilium lib. de peste, cap. 9. Qua-
re qui sanguinem ducunt, vel pur-
gant ægrum, maximè, antequam an-
tidotum propinaverint, quod
vires firmat: ægrorum
præcipitant.

CAP. VII.

De purgatione, medicamentisque
sudorificis.

His omnibus de missione sanguinis prænaratis, sequitur modo, ut de secundo maximeque solenni pestium remedio, purgatione videlicet oratio instituat: circa quam variaz sunt, multumque sibi refragantes & adversantes Medicorum sententiaz. Quidam enim purgationem nusquam non adhibendam decernunt, alii verò contra eandem reiciunt. Qui pro purgatione faciunt, eo in primis fulciuntur argumento: quod fieri non possit, quin plurimi eorum qui peste corripiantur, cacochymia non laborent, & maximis humorum corruptionibus abundant, quæ nihil aliud sunt, quàm contagionis seminaria: proindeque consequi dicunt purgationem illis præceteris esse necessariam, vel eò saltem nomine, quod Antidoti, mali veneno bellum indicentes, suo nimio quo pollent calore, nimium febre, perpetuam ferè pestilentiarum comitem intendant, & humores à quibus suboritur, atque fovetur, ita calefaciant: ut inde phlegmone quidam internus, circa vitalia cordis ipsius præcordia, atque regionem exciteretur. Cui symptomati, purgatio cautelam nunquam non præstitura sit fidelissimam.

Varia circa purgationem in peste faciendum, vel secus sententia.

Argumenta pro illis qui purgationem in peste admittunt.

Argumenta sententia contraria.

versatur, potius alexipharmacis quibusdam malo averruncando idoneis esse curandam, quàm purgativis, quæ solam quantitatem supereffluentem evacuant: cum postis nihilominus, non tam è copia humoris nimia, quàm ex occulto quodam veneno suboritur.

Huic præterea rationi subiiciunt Galenum ipsum, atque plurimos alios, feliciter in pestibus profligandis solo bolo Armeno, aut Theriaca, aut aliis similibus alexiteriis Bezoardicis (sic enim ab Arabibus nuncupantur) usos fuisse, nec ullam penitus purgationem adhibuisse.

Sic Hippocrates suam Athenis solam Antidotum, prout asserit Actuarius, usurpavit, cuius ergò, palmam publicam atque coronam promeritus fuisse dicitur: eò quod illius beneficio juxta id quod traditur à Massaria, urbem Athenas, à peste quæ illam diu infestaverat, vindicaret. Huiusmodi autem Antidoti descriptionem viderelicet apud Actuarium accuratè delineatam lib. 5. Methodi, cap. 6. quo in loco tamen nihil aliud eidem inesse reperietur, præter res communes, multumque calefacientes, quales ipsam sæpenumero Theriacam subeunt atque ingrediuntur.

Non me latet, nihilominus quosdam asseverasse, huiusce Antidoti descriptionem nunquam Hippocrati in mentem venisse: sed gravi hac in re authoris Græci, nempe ipsius Actuarii nitor auctoritate, quæ plus sola apud me habet momenti, quam

Authoritas Galeni contra purgationem.

Antidoti qua Hippocrates in fugienda peste Atheniensis usus est, describitur.

multiplīces aliquot moderatiorum, contrariam partem propugnantium contentiones.

Ex iis igitur constare potest, quomodo Medicorum plurimi, non vulgari doctrinæ nomine commendati, in varias super hac purgationis, tempore pestis faciendæ, vel secus, controversiæ, sententias distrahantur.

*Opiniones
diverse
circa
purgati-
vorum
indicationem*

Ex iis verò rursus qui purgationem admittunt, non omnes super purgativorum electione conveniunt. Quidam stant à parte fortiorum atque violentiorum, qualia sunt Helleborum, Euphorbium, atque inter compositiones utiliores, Hiera Diacolocynthidos, & Confectio Hammech: idque se juxta Hippocratis decretum præstare dicunt, asserentis: in extremis morbis, qualis merito pestis censeretur debet, extrema remedia esse adhibenda.

Alii verò purgativa mediocria commendant: ut sunt, *Rhubarbarum, Sena, Agaricus*. E numero compositionum, *Catholicum, Diaphœnicum, Electuarium de Citro, de Psyllio, Diaturbith, Diacarthami, & Tryphera Persica*, quam unum è specificis remediis pestilentia esse jactitant. In eadem, circa *Tripheram* Georgius Agricola, cum plurimis aliis versatur opinione: verum succi Solani loco, quod mentem de sua sede dimovere potest, succum Citri supponendum esse censemus.

Alii demum remedia purgativa probantur benigniora, & magis lenitiva, qualia sunt *Cassia, Electuarium lenitivum, vel manna in jure*

pulli gallinæ dissolutum, idque velut excellens specificum à Philippo Ingrassia commendatur.

Fracastorius verò solum syrupum rosarum solutivum, contra febrem pestilentialem præ cæteris extollit.

Syrupus sumi terræ, & pomorum solutivus, nonnullis inter alia celebratur, eò quod omnes humores adustos & melancholicos, qui præcipuè in febribus & morbis pestiferis abundant, benignè expurger.

At verò, si tempus quo talia remedia purgativa administrari debent, inquiratur, quidam præparationem humorum expectandam esse volunt, opinioneque Hippocratis se fultos esse dicunt, qui scriptum reliquit: *Concocta medicanda esse & movenda, non cruda*. Alii verò contra sentiunt, eò quod malum nimis urgeat & præcipitet: cuius sæpè malignitate fieret, ut mors omnem præparationem & concoctionem humorum anteverteret. Quod si ad suæ assertionis confirmationem, auctoritas Hippocratis desideretur, proferunt hæc ipsius verba: *Si quid movendum videtur, de principio move, quæ superius annotavimus*.

Causa tot sententiarum inter se digladiantium, non alia è *Mercurialis* iudicio assignari debet, quam vis, magnitudo, & malicia pestilentiarum, & id genus morborum Epidemiorum. Sive enim purgatio administratur, sive eadem retardetur: vel si purgatio cum remediis violentis, aut benignis conjungatur; vel si ipso statim morbi initio, vel postea exhibeatur;

Quo tempore hæc remedia purgativa adhiberi debeant.

Causa tot opinionum inter se digladiantium

beat: sive demum aliquis hac in parte lapis, aut opera moveatur: omnia ubiq; periculis sunt obnoxia, imò plerumque inopinatò mors præforibus, contra peritissimorum quorumcunque Medicorum experientiam accubat, aut ab ipsis etiã non prævisa, laborantem trucidat.

Respon-
sum pro
Medicis
in cura
peſtis no-
mandum.

Hanc in rem operæ pretium mihi videtur, egregium quoddam *Massariæ* responsum, ex initio libri de cura *Pestis*, mutuari, contra illos potissimum illarum, qui Medicinam atque Medicos hucusque cavillantur, eò quod nullum certum & specificum, ad pestilentiam exterminandam remedium adinvenierint, unde gravissimo ignorantie nomine traducuntur. Illo quippe responso luculenter elucescit, ipsosmet cavillatores reprehensione esse dignos, nec parum ignorantie rerum, tam humanarum, tam divinarum laborare: cum ad eò mente sint obtenebrata, ut non agnoscant, hæc mala à Divino numine nostris sceleribus inflammato sæpè transmitti, eaque esse flagella quibus non rarò crimina nostra puniuntur, nullis humanis viribus aver-

Peſtis cur-
se diſta.

tenda: nec *Pestem* propriè tale sortitam fuisse vocabulum, ni majorem eorum, quos invadit partem, de medio auferret. Hoc est nimirum Omnipotentis decretum, quod supra sub finem capituli sexti libri primi, in hæc verba produximus: Si in decretis meis ambulaveritis, dabo vobis pluviam suo tempore: si autem non audiveritis me, constituam super vos tabem, pestilentiam, & scabiem, quæ

non possit curari, ac dabo vobis cæcum sicut ferrum, & terram sicut æs.

Illud porò divinum decretum omnibus objicio, qui Medicinæ atq; Medicis detrahunt, quando minus ad votorum suorum portum appellere, nec suam ægris sanitatem adhibitum instaurare possunt. Hæc enim virtus non hominibus, sed soli Deo reservatur: ab hominibus enim quæ sunt ultra eorum vires, non sunt expectanda, imò satis superque ab illis actum est, quando suo munere fideliter, accurateque perfuncti fuerint.

Sed ad sermonem de purgatione constitutum regrediamur, & post diversas circa illam Medicorum opiniones, nostram insuper adjiciamus, ostendamusque quodnam purgativorum remedium nobis sit utilius atque convenientius:

Si corpus sit cacochymicum, & Confluitur, qui malum foveant, atque sustinent, & febrem secum invitant, abundet humoribus: non verbor agris meis specificum quoddam remedium, quod prædictos humores corruptos & vitiosos expurget, quodq; qualitatem simul venenatam retundat, exhibere.

Hæc autem est Medicorum peritiorum, & magis in arte sua versatorum sententia: ut adhibeatur unicuique purgativis suis in peste curanda Alexiteria & Bezoardica communi-ora, si aliorum usus aut cognitio illis deficiat.

Palmarius in aquis cardui benedicti rhabarbarum infundendum esse docet, aut certè in aqua scabiosa, aut alia

Purgati-
vum con-
stituitur
in aqua
scabiosa
Palmaris

L 3. qua-

quosdam Theriacali: cum quo præterea remedia quædam cor corroborantia sæpius conjungit.

Si verò cum bolo cassia & rhabarbari purgare tentet, mithridatium unâ permiscet.

Heurnij. Heurnius demum suum specificum purgativum hunc in modum præparat.

℞. Cape candidum, quod à parte superiore excavatum repletur drachma Theriaca, qua cum tantillum pulveris tormentilla & dictamni commisceatur: cape prædictum eo modo repletum charta quadam involvatur, & sub cineribus calidis coquendum reparatur.

Deinde in mortarium contundendum, una cum additione aceti, calendule, & aquæ cardui benedicti iniiciatur, ut inde fiat expressio. In quaribus, pro mollioribus & delicatioribus Tryphera persica semiuncia ab illo superadditur. Hæc compositio apud Pharmacopolas communiter reperitur, quam specificum ut suo genere contra pestem remedium, supra asseruimus. Pro robustioribus vero, idem adiicit drachmam confectionis Hamech, vel Eleſtuarii quod Indum appellatur, nec non alteram drachmam Eleſtuarii de succo rosarum, quod ad retorridos humores biliosos refrænandos sunt valdè accommodata.

*Judicium
Auctoris
de purgati-
vâ Heurnij.*

Hoc est ipsummet Heurnij purgativum, quod minus, ut arbitror, ab omnibus recipietur, licet in illius commendationem, sequentia verba subjungat: Hoc purgat & mox sudore

rem provocat, & veneno resistit, cor enim firmat. Hic enim nullus segnitie locus est, omnia illic agenda, nec metuo contrarios eodem tempore motus. Natura enim nisi illico vindicetur ab hoste, conclamatum est: usus hæc docuit proba esse. Si verò corpus purum esset, à prævis succis nollem illud purgari.

Hucusque doctissimus Heurnius qui sua tempestate infinitos penè contagione sideratos curaverat. E quibus certè verbis colligere possumus, non omnia purgativa pesti curandæ esse consentanea: verum illorum ejectionem maturo judicio esse faciendam. Nihil enim, aut parum hercè proderunt, nisi Alexiteriis & Bezoardicis conjungantur.

Gentilis scriptis suis mandavit, quosdam suo tempore Medicos non infelicitè Diagridiis quibusdam veluti pestem scammonæ, in pestium profligatione usos fuisse.

E celebrioribus Medicis, nonnulli hanc in rem Euphorbium, ut specificum contra pestem purgativum experti sunt: unde pilulas ita conficiunt, ut cum duabus partibus croci, & aliis duabus mastichis, altera pars Euphorbii prædicti sine ulla præparatione permisceatur.

Fallopium ipse, non parum id genus remedii extollit, eò quod salubres multos ex illis effectus exortos agnovit.

Ut autem, quodnam sit meum hac in re judicium aperiam: inter remedia pestis purgativa, nulla ratione probare possum Euphorbium calidum.

validum atque causticum, nec colocynthida, nec scammoniam, nec id genus simplicia gummosa, & nimium calefacientia, quæ præcipuum nihilominus inter compositiones nostras, easque solemniore, locum occupant. Quid enim aliud eadem præstent non video, nisi quod corporibus ignem admoveant, naturam violenter afficiant, tam bonos quam pravos humores sæpenumero mixtim evacuent, & illis plurimum noxæ, qui tamen eorum alium recipiunt, inferant.

*Objectione
nisi cuius
dam ro-
spatiis.* Quod si mihi opponatur: Ad vires veneni comprimendas, res bezoardicas, quæ sua sunt natura calidissimæ, unâ cum prædictis remediis calidâ, & in inflammationibus adhiberi: ego quoque respondebo, tantum abesse, ut sic humor putridus qui febrem generat evacuetur: quin imò magis ac magis irritetur, & in perniciem ægroti inflammatur.

*Purgati-
vamedio-
ria qua-
dam.* Si tunc obijciant; inter classes remedium purgativorum, præter violenta, de quibus modo locuti sumus, alia reperiri mediocria, eaque magis lenitiva & benigniora, qualia sunt habarbarum, senna, agaricus, myrobalani, casia, manna, succus rosarum pallidarum, & similia: de quibus diversæ remedium purgantium formulæ constari possunt; quæ non ita ac præcedentia inflammabunt, & violenter afficient: id ipsum libenter admitto, & benigniorum potius electio à me, quam reliquorum in febribus pestilentialibus fiet. Illud enim mihi

ob oculos in primis obversatur, ut in prædictis morbis natura benignè à suis humoribus corruptis & putridis, à quibus opprimitur, liberetur: utque simul venenum ea qua sequitur ratione propellatur.

℞. Radicum oxylapathi, tormentilla, Purgati-
scorzonera, uniuscuiusque drachmam *vum cen-
tra pestē*
dimidiam. *Anthuris.*

Endivie, portulacæ, citri, & cardui bene-
dicti singulorum ℥ij.

Florum buglossi, borraginis, violarum, &
cichorii singulorum ꝑagj.

Myrobalanorum chebulorum, & citrio-
rum, singul. ℥ij.

Omnium fiat decoctio, è qua, postquam clarificata fuerit, tantum capies quantum ad dosin sufficiet, addendo succi limonum semiunciam, ut aliquantulum reddatur acidula.

Cum macerabis per viginti qua-
tuor horas in balneo Mariæ tepido.

Foliorum sennæ ℥℥.

Rhabarbari ℥ij. cum semisse.

Santali citrini ℥j.

Omnium fiat expressio, cui su-
peraddantur:

Succi rosarum pallidarum, & florum
persicariae singulorum ℥℥. vel ℥vj.

Cornu cervi preparati ℥ij.

Pulveris unicornis, & lapidis bezoardi-
ci, utriusque gr. ij. vel iij.

Et inde fiat potio.

Aliud remedium purgativum val-
dè, contra prædictos morbos speci-
ficum, & omnibus personarum ge-
neribus, imò infantulis ac delicatulis
accommodatum.

℞. Aqua-

*A'i de-
usdem.*

℞. Aquarum oxalydis scabiose, & pomorum cartipendulorum, singulorum unciam.

Succi citri depurati, ℥ij.

In liquoribus istorum ingredientium inuicem permixtis dissolvatur salis hypericini bene depurati ℥j.

In hisce omnibus per 24. horas macerentur

Foliorum sene ℥vj.

Santali citrini

Cinnamomi optimi cuiusq, ℥℔.

Omnia in una tantum ebullitione decoquantur, & dein exprimantur: expressioni adde

Syrupi cotoneorum sine saccharo & melle preparati (prout in nostra Pharmacopœa edocetur) ℥j.

Essentia corallorum & perlarum ana grana vj.

Vnicornis, & lapidis bezoardici, singulor. gr. iij.

Inde fiat potio, quæ multum gustui erit accepta.

Nam præterquam quod sal hyperici est bezoardicum & proprium contra omnes corruptiones, virtutem senæ purgativam multum adauget: & præterea syrupus cotoneorum, ut antea dictum est, valde est bezoardicum, roborativum, atq; simul purgativum, ut inde constat potionem prædictam plurimum contra pestem profuturam.

Quod si in gratiam robustiorum, & minus delicatiorum virtutem supradictis remediis purgativis addere velis, id fiet reiectione duarum

aut trium drachmarum Tryphera Persica, Tryphera compositionis Mesue, aut Ioannis Dama-persica scens, quæ cum nullatenus calefaciat, plurimum affectibus contagiosis curandis inservit. Verùm loco solani, succum citri, vel pomorum cartipendulorum, aut certè florum violarum, ob rationes supra narratas adijcerem.

Illis præterea electuaria de citro, de psyllio, de succo rosarum, adijci poterunt, ad dosin duarum è quolibet vel trium drachmarum, pro personis biliosis & atrabiliaris. Ea enim remedia minus sunt diagraedia & calefacientia, imò verò satis omnibus obvia atque familiaria, licet eadem à me raro usurpentur. Quod ad cassiam verò attinet, sive illa transeletur, sive secus, licet illa sit remedium valde usitatum, & ad refrigerandum appositum, illam tamen parcius in usu habeo, & mecum plurimi, ob rationes supra relatas, sentiunt.

Ha igitur purgantia quæ sunt mediocria & paulò benigniora, locum quidem in simplicibus pestilentialibus febribus, variolis, & aliis id genus morbis endemicis atque popularibus, habere poterunt: modo tamen cum bezoardicis minus calefacientibus, juxta formulas à nobis antea præscriptas, permisceantur. Nec vero eadem vel ipsis infantulis, antequam malum foras erumpat, verebor propinare: Tantum etenim abest, ut eruptionem veneni à centro ad circumferentiam impediatur: quia imò ipsam magis ac ma-

ac magis promovent, & à parte ejusdem veneni, quod aliàs naturam nimium prægravaret & pessundaret, sua virtute ægrum exonerant.

Qua ratione vis pestis occurrunt.

At verò si de vera peste oratio à nobis instituat, ego certissimè confirmo, horum remediorum benignitatem atque mollitiem, nihil, aut parum profuturam. Cum enim illa usq; ad pestilentia radices atque fomitem penetrare non possint, à mali malignitate ut plurimum iridentur. Satius ergo fuerit pesti veræ sævienti, aliquo remedio bezoardico atq; præstantiori occurrere, quod sua insita & abdita proprietate Arsenicales illius qualitates nimis malignas valeat edomare, & expugnare, cui herclè expugnationi, pharmaca, magis è metallicorum, quàm vegetabilium, classe deprompta subleventur.

Quam purgativa è metallica remedia seligenda

Inter purgativa verò metallica, ea nobis eveniunt seligenda, quæ majorem habent cum venenis, à quibus pestilentia generantur, analogiam atque proportionem, ut sic magis ac magis in illa agere possint. Venenum enim unum ab alio, non secus ac clavus à clavo, ut ajunt, tunditur. Cum igitur antea satis abundè docuerimus, venena, à quibus suam pestes ducunt scaturiginem, esse Mercurialia, Arsenicalia, & Antimonialia; alexipharmacis ergo, quæ ex Mercurii, Magnesiæ, Arsenici familiis derivantur, ut procul hoc malum averruncetur, necessariò utendum erit.

Eximia circa remedia

Cæterum hoc loco observandum est, Arsenicum non modo in se continere spiritum, quo dicitur, Ar-

senicalem: sed etiam spiritus Antimonialis atque Mercuriales. Sic in Antimonio spiritus Mercuriales & Antimoniales, resident: & in Mercurio vicissim Arsenicales & Antimoniales, in quibus vires metallicorum purgativæ, sudorificæ, & vomitivæ inesse, prout supra demonstravimus, comperiuntur.

metallica observatio.

Observandum est præterea, omnia metalla etiam imperfecta, & cum metallis, lapides marchesitas, & alias substantias metallicas, de iisdem spiritibus Arsenicalibus, Antimonialibus, & Mercurialibus participare. Unde fit, ut diversis evacuationibus pro quantitate & copia istorum quibus abundant spirituum, famulentur.

Etenim cum spiritus Arsenicales, magis de natura salis fixi participent: idcirco magis sunt purgativi, quàm sudorifici, atque vomitivi. Antimonialis vero quia magis sulphurei sunt, & præcipuum inter fixa & volatilia locum obtinent: vomitionem potius quam sudorem, aut purgationem promovent. Mercuriales demum, eò quòd naturæ sint magis æreæ, atque cæteris sint subtiliores, suos potius per sudores, quàm per vomitum & alvum, sortiuntur.

Diversa spirituum Arsenicalium, Antimonialium, & Mercurialium proprietates.

Interim tamen verus Philosophus, in vitali rerum anatomia versatus, post è Mercurio, Antimonio, Arsenico, separatim, vel conjunctim, juxta artis documenta præparatis, extrahere remedia, quæ solummodo erunt vel vomitiva, vel purgantia, vel sudorifica: aut quæ simul purgandi &

Quantitas separatio horum spirituum Chymici.

vomitum ciendi facultatem obtinebunt: vel domum quæ similibus huiusmodi, purgandi nimirum, & sudorem cum vomitu excitandi, virtutibus erunt prædita, veluti sunt:

Ex Mercurio.

1. Mercurius vita vomitivus.
2. Mercurius vite fixus purgativus.
3. Magisterium Quæ solare.
4. S. dulcis.
5. S. dulcis essentialis.
6. Manna purgativa & oleum &c.

Ex Antimonio.

1. Decem aut duodecim Antidotos descriptæ sunt, quarum nonnullæ contra pestem sunt plurimum accommodatæ, sive purgatio per alvi deiectionem, aut per vomitum, aut sudores sit necessaria sive natura modo quodam non perceptibili, sit in pristinum suum robur restituenda. Eò igitur lectorem benevolum remittimus.

2. E floribus Quæ rubicundis remedium quoddam excellens purgativum & vomitivum simul extrahitur, quod postibus, quas à sua origine vomitus comitatur, innoxie dari potest.

3. Itidem flores si cum Sale petra fixantur, vel cum sale communi sublimentur, pharmacum evadunt benignum & excellens contra febres perniciennes id genus morbos.

4. Crocus metallorum utile multum & præsens contra morbos omnes Epidemios remedium suppeditat. *Dos. gr. 7. 8. in Infusione.*

Restat ut de sudorificis & bezoar-

dicis contra pestem faventibus, aliquid proponamus.

Ad communia isthæc remedia, quæ tam è vegetabilibus, ^{Diversa} tum ex animatis desumuntur, ^{contra} nihil prorsus licet adijcere: eò quod, ^{pestem} dum de præcautione pestis agere, ^{media} mus, illorum seriem in medium ^{bezoardi-} protulerimus, qualia sunt nostræ aquæ Theriacales, diversæ, atque multiplices Antidoti, tam cum ovo præparatæ, quàm cum diversis extractionibus cardiacis. E quibus componuntur diversa pharmaca sudorifica & bezoardica, quæ hoc loco reperere esset supervacaneum. Prudentum solummodo lectorum hoc erit officium, aptum earum secundum mali qualitatem, & personarum temperamentum atq; conditionem, delectum facere.

Non enim unam in classem & catalogum omnes revocantur, sed diversa genera constituunt: dum aliæ magni, aliæ vilitatis sunt pretii, aliæ rursus longam, aliæ breviorum potulant, pro gregariis, aut ditionibus præparationem.

Magnatibus interea Theriacas nostras dicavimus, quas benedictas & coelestes appellavimus. Dicavimus præterea Diatesseron nostrum regale, unum à supremis remediis Alexiterium bezoardicum: cujus descriptionem videre licet in Pharmacopœa nostra, ad caput de Theriacarum instauratione.

Licet autem tractatibus superioribus compositiones quasdam diversorum sudorificorum metallicorum,

rum, & eorum præsertim quæ ex Antimonio depromuntur meminere, è sulphure verbi gratia deaurato, & lapide bezoardico metallico: quædam alia magis contra pestem specifica & metallica ex sole & venere depromi poterunt. Cum enim pestis sæpius per aëris inspirationem invehatur, per transpirationem quoque eadem expelli debet, per diaphoresin nimirum, aut sudorum provocationem: ut libera detur venenosis & spiritualibus halitibus & vaporibus pestiferis, à quibus malum ingeneratur, exhalatio.

In hanc igitur cautelam, quædam id genus remedia ad hunc scopum spectantia semper ad manum, & in promptu servari debent. Malum enim istud cum sit violentissimum, spatio sæpissimè, & mora remediorum seligendorum interdicit, illorumq; præparationem anteverit.

*Theriaca
in usum
olim con-
tra pe-
stem ob-
servata.*

Qua sapienter hac in parte à majoribus nostris prospectum fuit, qui Theriacam semper servarent præparatam. Quæ licet minus à nobis improbetur: illud tamen adjiciam, innumeras antidotos quas è Theriaca eliciimus, & ad instar aquæ, sive aliarum formularum merè cordialium & bezoardicarum, quarum alix plus, alix minus calefaciunt, præparavimus, non esse ulla ratione reiiciendas. Cum enim pestis sæpissimè sit cum febribus ardentibus, phlegmatibus & inflammationibus coniuncta: Bezoardica remedia & cordialia, Theriacalis & id genus antidotis magis calefacienti;

bus sunt præferenda, eo quæ magis sunt temperata.

Idem pariter de Bezoardicis communibus & vulgaribus theriacalibus sit Judicium.

Metallica v. hac minus, quam cætera indigent, electione, eo quæ illorum actio, nec in calore, nec in frigore versetur. Agunt enim illa per occultam & specificam quandam, quæpollent, facultatem, sudores in magna quantitate probandi: ita tamen, ut interim venenum expellant, & cor ipsum, unà cum suis partibus vitalibus corroborent, atque præmuniant. Hinc nimirum contingit, ut id bezoardicum genus magis utile iudicemus, & aliis præferamus: & illud in primis, quod è Mercurio & auro depromitur, cum magis nostræ sit naturæ consentaneum.

Sed ut clarius adhuc juris mei patrocinium à benevolo Lectore suscipiatur, conclusionem secundi libri, à Vinatio, circa pestem conscripti hoc loco adiciam: qui amplissima omnium remediorum cordialium, & Bezoardicorum collectione facta, hæc tandem verba subiicit:

Excellit tamen omnia præstans, & divinum illud Arnaldi remedium, quod ambiguitate orationis intricatum, non ubivis explicandum esse, antea nos diximus.

¶ (o) ¶

M 2

CAP.

CAP. VIII.

De cura particulari Pestis & aliorum morborum Epidemicorum, nec non de symptomatibus precipuis que illos comitantur.

Quilibet studiosus Medicinæ Tyro, & candidatus, ex iis quæ in genere de cura pestis exposuimus, documentum cæterorum remediorum, tam generalium quàm particularium capere potest, quibus in contagione utatur expugnanda. Quod eò procul dubio præstabit facilius, si rationem habeat temperamenti & conditionis personarum. Cum hominum alii sint *biliosi*: alii *pituita* scateant: & alii iterum *melancholia*. Quidam præterea præsentent divitiis, alii fortunam novercam experiantur.

Quibus tamen omnibus & singulis sua non desunt remedia, à nobis affatim ante descripta, quorum si delectum habuerit eximium: & accommodatè, prout res postulat eadem dispensaverit: nihil certè quod intentionibus suis curativis deficiat, poterit meritò desiderare.

Quomodo Medicus erga pestiferos se gerere debent.

Si ergo tempore pestis sævientis, & morborum Epidemicorum hac illuc discurrerentium, aliquis se offerat, qui subito febre ardenti corripiatur, extremoque simul dolore capitis laboret, aut insomniis & magnis jactationibus divexetur: modo æger sanguinis abundet copiâ, & robore præstet juvenili: in capite de sanguinis missione videre licuit, quo-

modo confestim opus sit id genus hominibus venam scindere, modò antea aliquem clysterem emollientem & refrigerantem assumpserint. Visa est præterea *quantitas sanguinis* amittendi, è quo lacerto, & quamam vena. Porio demum *cordialis*, quam ante prædictam sanguinis missionem & post illam sumere debet, in medicum est illic producta.

Sin autem purgatio sanguinis missioni præferenda videatur, ob rationes à nobis supra deductas: illic remedia purgativa & specifica contra pestes, omnibus complexionum generibus accommodata reperiantur: quæ profint etiam ad purgandam bilem, vel pituitam, vel melancholiam, aut omnes demum humores simul commixtos. Hæc verò remedia tam è communi vegetantium, quàm particulari metallicorum hermeticè præparandorum familia depromuntur: ita ut junior Medicus diversa hoc in loco purgativorum genera abundè, prudenti tantùm maturoq; seligenda judicio, descripta comperiat.

Illic etiam non mediocrem cardiacorum & bezoardicorum numerum traditum deprehendit, quibus potissimum erit incumbendum: illud certo certius sibi persuadendo, *Quod Alexiteriis & Bezoardicis auxiliis venenum pestis est expugnandum.* Quorum eum amplior nobis supra descriptus fuerit Catalogus: supervacaneum est, eadem nunc in medicum repetita producere.

Quando igitur medico, talis quam

Quomodo junior Medicus in curati- one pestis progredi- tur. quam antea delineavimus, febris occurret : principio malo in univcrsum consulendum est, tum missione sanguinis, tum purgatione. Deinde continuo adhibenda sunt isthæc remedia bezoardica.

Verùm quoniam febrem ardentem, in corpore juvenili, robusto, atque, biliolo nobis proposuimus : remedia minus calefacientia in primis seligantur. Qualia sunt quæ extrahuntur è radicibus oxalydi, tormentilla, scorzonera, scabiosa, è seminibus citri, & portulacæ : è santalis, perlis, corallio, cornu cervi, ebone, & unicorni : quorum beneficio diversa componi poterunt formularia, tam interna, quam externa, in modam decoctorum, electuoriorum, conditorum, opiatorum, & similitum.

Iulepi qui nam contra pestes probati. Inter syrupos vero ii qui constantur è succo citrorum, acetose : syrupus item acetosus de granatis, violatis, & Iulepus Alexandrinus sunt magis convenientes. Quod si cum aliquibus liquoribus acidis, qualis est spiritus vitrioli aut sulphuris reddantur aciduli : multò sine comparatione majorerq; fructum afferent. Nihil enim rebus prædictis est accommodatius, ad extingvendum omnem ardorem febrilem, imò qualitatem venenatam edomandam, quam isti liquores acidi : cum ingenita sua virtute corruptionibus obsistant, & sudorem etiam, humores fermentando & attenuando, non parum promoveant.

Præsto quoque lapis adsit Prænellæ, & innumera pene hujusmodi remedia metallica, eisdem curatio-

nibus subservientia : quorum sagacem delectum facies.

Quod si præfatis alexiteriis usus fueris : nulla tibi subsit dubitatio, quin subito variola, exanthemata, & carbones appareant. Ubi verò semel illa exterius se manifestaverint : tum illuc potissimum studium & industria dirigatur, ut naturam adjuves cum vi morbi digradientem, quo facilius venenum à centro ad circumferentiam versus expellat. Naturæ autem auxilium feres, si utaris aquis theriacalibus, electuario de ovo, antidoti nostris compositis, & extractionibus

Medici scopus qui nam præcipuus in peste curanda esse debet. cardiacis : quorum omnium omnibus personarum temperamentis consentaneorum, infinitas propemodum formulas retexuimus, illud tamen præ cæteris caveatur, ut è rem diis

superioribus, ea quæ minus calefaciunt, eligantur : nec unquam tutum sit, ad iteratam sanguinis missionem aut purgationem remedium, licet febris ardens perseveret.

Natura quantum ratione juranda. Dies præterea critici tibi potissimum observentur. Quod si naturam advertas, aliquem per sudores impetum contra contagionem moliri, quem tamen ob nimiam suam imbecillitatem exerere non possit : tunc illa quodam hydrotico proprio & specifico est adjuvanda, quorum multiplex antea traditur præparatio.

Sin autem sudores nimium tibi tardi videantur, propter magnam cutis densitatem atque ariditatem quæ in pluribus personis animadvertitur : illi tunc temporis quibusdam topicis sunt provocandi. Idque ni-

M 3 mixum

mirum cum decoctione aliqua è radicibus Angelica, scorzonera: herbis melissa, origani, scordii, atque è seminibus cardui benedicti: è floribus chamomilla, verbasci, meliloti, hyperici, centaurei, stechadis, roris marini, calendula & similibus composita: in qua spongias intinges nonnullas, pedibus, axillis, coxendici, & lateribus applicandas. Præterquam enim quod hoc remedium provocandis sudoribus inserviet, epithema quoddam ad venenum foras extrudendum erit universale.

Quantum tempus aeger sudare debeat.

Quod verò spectat ad moram temporis in sudando observandam: ea duarum, aut ad summum trium horarum spatium non excedat, ne forte vires ægroti nimium debilitentur.

Quam diu verò sudorem æger emittet, nec potus illi nec cibus subministratur, & somno illi penitus interdicitur. Quod si nimium urgeatur,

Quomodo aeger inter sudandum curandus.

spongiola aceto optimo delibuta, in quo radix Angelica macerata fuerit, subolfacienda adhibeatur.

Si præterea inter sudandum aliquam cordis syncopen experiatur, aut robore nimium deficiat: somicochlear argentum aquæ theriacalis minus calefacientis propinetur: aut syrupus de vino compositus, ex maceratione radicis scorzonera & tormentilla: aut syrupi coralliorum & perlarum, quos antea descripsimus.

Quomodo post sudorem.

Inter sudandum vero ea in primis cura adhibeatur, ut accuratè extergatur, utque post extersionem bonum aliquod jus restaurans consum-

matum, in quo acetosa, borrago, buglossum, portulaca, & aliæ herbe similes in magna quantitate decoctæ fuerint, ab illo assumatur. Quod jus præterea acidulum reddi poterit, addendo succum citri, ut gustui gratius fiat & utilius.

Sin autem sudores statim à ^{vires}sumptione iusculi prædicti, ut sæpius ^{sudores in}contingit, rursus incipiant: modo ^{ægrofi-}leves sint, & tolerandi, eosdem non ^{standi an-}impedies, sed ægrotum solummodo ^{permi-}detergendum curabis.

At verò si nimii forent illi atque modum excederent, quo graviter vires ægri labefactandas pertimesceres: eosdem dicto citius sistere studebis. Quod feliciter perficies, si corpus cum oleis myrtilorum, aut cotoneorum perfricetur, & perungatur.

Postquam verò sudores istiusmodi cursum cohibuerint, vires ægroti cum nonnullis ^{conservis & tabellis cor-}diacis erunt confestim recreandæ. Illarum autem ^{Tabella}conservarum acque ^{cardiaca}tabellarum, varias in nostri scripti ^{contra}formulas proposuimus: è quibus ^{possem.}semper eæ, quæ minus calefaciunt, cæteriserunt præferendæ.

Regio interea cordis atque jecoris quibusdam ^{Epithematibus}convenientibus, quorum superius materias & descriptiones luculenter expressimus, erit fovenda & munienda.

Hæc sunt, quæ sedulo non solum in omnibus sudoribus criticis: sed etiam in omnibus aliis per artem excitandis sunt observanda: idque tamdiu, donec peltis in ægrotum inserviet.

Uc

Quomodo in curatione bubonis pestiferi sit procedendum.
 Ut autem buboni pestilentiali remedium adhibeatur, maturo opus est in primis iudicio, exactaque consideratione. Bubo quippe febrim aliquando antevertit, aliquando vero à pedibus sequitur, aliquando demum ambo sunt Comites individui.

Qui nam bubones in peste noventiores.
 Inter bubones autem illi qui febris initio apparent, sinistrius debent esse iudicii, atque *periculosius*, ab illisque velocius ceteris præcavendum est: eo quod majorem veneni potentiam subinsinuent. Natura enim nihil aliud fatagit, quam celeriter toxicum à se procul expellere. Hinc nimirum sapientissimè scripsit Hippocrates: *Mali sunt bubones qui statim initio acutarum febrium efflorescunt.*

Ad naturam in peste nunquam divertendum.
 Hoc autem casu posito, motum naturæ, nec sanguinis missione nec purgatione unquam divertendum exitum avertit: nisi si malum gravissimè urgeret: & illæ considerationes accuratè adhiberentur, quas in curatione pestium generali antea observavimus.

Purgatio cum bezoardo in peste coniungatur.
 Quod si alicui videretur, purgationem tunc temporis aliquem locum debere nancisci, ut natura ab onete veneni sublevaretur, ego certe non repugnarem: modo tamen id fiat potius cum aliquo purgativo specifico, & bezoardico metallico, quam alio communi.

Ratio sententia autem.
 Illud sapius in bubone Venereo expertum traditur: quod simul ac ægrotus purgatur cathartico aliquo vulgari, quod nihilominus ad mali

propulsionem aptum fortè videbitur: qualia sunt: *confectio Hamelii. Eletharium Indum* majus & minus, & similia: Bubo intrinsecus cursum suum ita repetat, ut vix tandem ad perfectam maturitatem revocari possit. Quid inde præterea sequitur? nihil aliud certe quàm Lues Venerea. At pejus multo bubonem pestilentialem, Mors scilicet præsentissima subsequitur: eo quod pestis venenum multò sit toxico Lues venereæ pejus & nocentius. Sed quemadmodum *pilula Mercuriales*, quæ sunt Luce Venereæ aptissima & specifica purgativa, non impediunt, quo minus bubones felicem exitum assequantur, (ut quotidiana probatur experientia) naturaque parte quadam veneni prædicti exoneretur: sic non eo inficias, quo minus ad curationem bubonum pestiferorum quadam purgatio specifica adhiberi possit, ut ipsamet suo molestissimo pondere natura sublevetur. Meum tamen hac in parte huiusmodi consilium intercedit, ut id fiat potius purgativis metallicis, contra pestem specificis & accommodatis, quàm alio quolibet remedio. Quæ tamen omnia sic accipiantur, ubi purgatio penitus necessaria videbitur.

Sin autem advertas, evacuationem minus esse necessariam, malum vero ita urgeat ut nullas moræ locus relinquatur: tunc in primis illud tibi spectandum est, ut venenum domesticum, & illius expulsionem iuxta motum ipsius naturæ consulatur. Cui certe rei *cucurbitula* super bubonem, si ap-

paruerit, applicatæ aliquando inferviunt: At fomentationes quæ subsequuntur, præcipuum obtinent locum, modò ea quam mox præscribemus ratione conficiantur: eò quod nullos dolores excitent, nunquam febrim accendant: quodq; præterea veneni attractioni & evaporationi, licet sine ullo sensu, plurimum inserviant.

Fomentatio contra pestem.
Prædicta autem fomentatio fiet cum rad. liliorum, scabiosa, ruta: summis fraxini, maluis: seminibus lini, fenugraci, floribus genestæ, camomillæ, anethi, & similibus. Quæ omnia in iuteulo decoquantur capitæ vervecini: in eo stuppe admodum tenues immergantur, immersisq; calide prædictus bubo, modo quo melius fieri poterit, fomentetur.

Cataplasma contra pestem.
Si verò malum aliquam intermissionem concedat, & bubo ad quandam videatur maturitatem pervenire: tunc utendum est aliquo cataplasmate cum rad. althea, liliorum: ruta, scabiosa, & oxalyde, composito, quæ ad ignem decoquenda curabis. Compositioni addantur gummis opoponax, galbanum, & ammoniacum, in aceto dissoluta, & per fetaceum transcolata, cum tantillo fermenti, Theriacæ, & croci: è quibus postmodum cataplasma formabitur.

Bubo pestifer citò est apeririendus.
Non est porrò expectandum, ut bubo ad perfectam perveniat maturitatem: quin imò ferro calido citius erit apeririendus, ut exitus veneno præparetur. Bubone autem aperto, medelana more solito procura-

bis: ita tamen ut semper ægrotus remedia quædam cardiaca intrinsecus assumat, & cor ipsius Epithematibus extrinsecus muniatur accommodatis.

Nonnulli verò satis feliciter, modo qui sequitur, in peste, postquam apparuerit, progrediuntur. Hac quippe ratione inhnitos prope modum, in ea, quæ tam graviter annis elapsis Angliam infestavit contagione, incolumes accepimus evasisse.

Primò igitur, Accipe mentha ^{Aquas singulari} crispa, absinthii, chelidonia, ruta, singu- ^{cardiaca} lorum m. j. è quibus succum exprime: ^{contra} cui adde radicem gentiana, angelica, tor- ^{pestem.} mentilla, & enula campana, leviter contusarum, an. ʒ. ʒ. omnia misceantur: his addendo vini albi lb. ʒ. digerantur per viginti-quatuor horas, in vase vitreo bene ocluso: deinde tantum aqua vita, quantum vini albi superaffundatur: materiz probè commisceantur, & in infusione rursus per viginti-quatuor horas relinquantur. Deinde arcte admodum omnia per linteam exprimantur, & expressio in phialis bene clausis, ut nihil expiret, usq; diu ad usum assumi possit, reservetur. Hæc aqua singularis est, non solum ad curationem pestis, sed etiam ad illius præservationem. Singulis maturinis ad duo argentea cochlearia sufficit exhaurire, nec non digito in illa intincto, nares, oculos, aures, & ipsos dentes perfricare, ad prædictam præservationem.

Protinus vero ac aliquis peste cor-

corripitur, ad tres uncias de illa eidem propinetur: qua statim assumpta in lecto decumbet, atque linteis cooperietur undiquaque & tegumentis, ut per tres aut quatuor horas desudet.

Sudore peracto, emplastrum qua sequitur descriptione erit componendum, & prope bubonem applicandum: ut docebitur.

Emplastrum
contra
pestem.

℞. Fermenti per sex aut septem dies asservati ad libitum, quod manibus comprimes & super linteum extendes in quatuor undulas replicatum, latitudine folii papyracei dimidiati. Extensum aceto optimo irrorabis, deinde super fermentum aliud folium papyri dimidiatum appones, ita tamen ut in medio aperturam ad molem mali aurei relinquant. Cujus superficiem pulvere cantharidum cooperies, ut statim prope bubonem emplastrum istud opponatur, eo quo sequitur modo.

Quibus
locis em-
plastrum
istud ap-
plicanda.

Si enim prædictus bubo in faucibus appareat, emplastrum istud inferius ad trium vel quatuor digitorum spatium, & latere quo se manifestabit, collocetur. Si vero sub axillis apparuerit, super brachium vel subris ad distantiam, de qua supra, reponatur. Si demum in inguinibus suboriatur, pari quoque ratione ex eadem parte super femur applicabitur. Quando vero semel emplastrum applicatum fuerit, illic per duodecim aut quatuordecim horas relinquetur, postea auferetur, & vesica magna, inde formata perforabitur, & qua ut plurimum aqua subrufa & virulenta,

Tom. III.

maxima veneni materia effunderetur. Super vesicam præfatam, folium crambes rubicundum, aut viride, quod per cineres transmittes ut magis emolliatur, applicabis: ea parte qua costa solidior sublata fuerit, folio prædicto aliud in ejus locum substitues: idque tamdiu facies, quamdiu vesica curationem suam non assequetur. Inde tamen majorem veneni sententiam sigillatim exhauries.

Super bubonem vero remedia superius à nobis descripta, eaque quam tradidimus methode, applicabis: illius enim, divinæque misericordiae beneficio, plurimi à contagione fuerunt liberati.

Heurnius quoque hunc vesicatorii modum, in suo de peste libro cap. 9. non parum commendat: sed illum sic componendum esse docet.

℞. Cantharides decem, aufer ab eis extremas partes.

Passular. unciam unam.

Fermenti semiunciam.

Scabiosa, cynoglossa, consolid. majoris, vincetoxici, singul. unciam unam: incorporantur cum oleo liliorum.

Ea igitur ratione suum componit vesicatorium, quod infra tumorem, eo modo quo supra, ad sex digitorum spatium applicandum præscribit.

Duo iterum mala granata capit, & rotidè mala punica, quæ in duas partes diffusa in aceto decoquit, donec in pastam quandam reducantur: quam postea contundit in mortario, & in for-

N

for-

formam cataplasmatum, super partem bubonis superiorem, & undique circum apponit.

Ut inflammationi autem occurrat, Unguentum de bolo in suppetias evocat.

Bezoardica in primis contra pestem afflicti debent.

Interim tamen dum hæc peragentur, providus Medicus non omittet remedia cardiaca & bezoardica: quinimò illa, ut cor magis ac magis præmuniatur, & à veneni impetu præservetur, intrinsecus assumenda proponet.

Quod verò ad anthraces & carbones attinet, quæ sunt frequentiora Pestium symptomata: id nominis ea potissimum de causa facta fuerunt, quod partes quas occupaverint, instar ignis & carbonis ardentis depascantur. Color pariter ater & lividus, quo illorum crusta circumtegitur id nominis indicat. Quod si illorum origo prima inquiratur: certum est illos à sanguine quodam adusto & venenato proficisci, prout ille minus aut magis adustus fuerit. Carbonibus varii imprimuntur characteres, hoc est, illorum ulcus minus aut magis est lividum.

Carbonum pestilentialium causa.

In illorum porrò notis accuratius describendis haudquaquam immorabimur, quoniam, dum antea de Pestis signis proloquebamur, satis abundè declaravimus, quinam essent lethales atque maligniores, quinam verò secus, ut tutius de illis fieret iudicium.

Scopi Medici contra

Scopi omnes Medicorum curativi, eò potissimum spectare debent, ut nimius ardor & ebullitio

sanguinis mitigetur, atque omnis putrefactio una cum veneno septico propellatur.

pestem qualis esse debet.

Generalia nihilominus remedia, quæ tum ad missionem sanguinis, tum ad purgationem spectant, nequaquam repetemus: eò quod satis superque de illis antea pertractaverimus, cum de aliorum remedium bonitate vel noxa disputaretur.

In universum etiam de ratione diæta, quæ in tali malo servari debet, egimus: semper res humectantes & refrigerantes præferre debet: & cibum, licet medicamentosum, in exigua admodum & parca quantitate exhibendum.

Quanam diæta potissimum ægroto pestis afflicto observanda.

Quocirca in ægroti potu, in iusculis, in consummatis, nec non in aliis cibis boni succi & facilis concoctionis, ius Citri, Granatorum acidorum, aut acetosi adhiberi debet.

Potus præterea ægroti, sit aliquis Iulepus Alexandrinus, aut certe pisanus, quædam cum hordeo, radice oxalydis, endivie, & rasura eboris atque cornu cervi pro mediocribus: & unicornis pro magnatibus præparata in qua pisanus, succus citri, ut subacida fiat, adicietur.

Qualem potus pisanus esse debet.

De illa autem inter & extra ecenandum, ad sitim nimiam & febrilem ardorem extinguendum, tuto illi propinabitur, modò cum liquore sulphuris acido ad majorem efficaciam acida reddatur: aut si mavis, ex eodem liquore acidum facias syrurupum violatum, de quo cum vitto aqua fontana frigidioris pleno, permiscere poteris, ad libitum: qui potus.

potus personis biliosis & ardentioris temperamenti erit plurimum ex usu. Nihil enim adeò refrigerat, nec magis ardorem bilis compescit.

Iulepus verò, qui fit cum *tinctura rosarum*, cuius nos supra descriptionem tradidim⁹, in magna copia exhaustus, eidem famulatur intentioni.

Vel iterum hanc in rem permisce in aquis destillatis fragorem & cerasorum acidorum, scrupulum aut semidrachmam salis prunella, cum tantillo syrupi violarum, aut limonum ut præstantissimum aduersus prædictos ardores remedium experiaris.

Illud tamen, iterum Medicum juniorem monitum esse velim, ut nunquam *Bezoardica* minus calefacientia omittat: non secus ac epithemata cardiaca & hepatica cordi ipsi, & jecori applicanda.

Topica autem quæ super prædictos carbones apponi debent, sunt eadem prorsus cum illa fomentatione, qua ad bubones curandos usi sumus.

Super tamorem verò & pustulam pestilentialem linimentum sequens applicetur.

℞. Unguenti Macedonici, vel basiliconis unciam unam.

Adipis viperarum seminiunciam.

Extracti scorpii drachmas tres.

Theriaces drachmas duas.

Succi limonum, olei scorpionum, singular. seminiunciam.

Misceantur & reducantur in linimenti formam.

Ut verò impediatur, quo minus inflammatio latius divagetur: cataplasma sequens sic præparabis.

℞. Duo mala granata in frustra divisa, quæ cum æqualibus partibus aceti rosati, & aqua spermatis ranarum vel plantaginis decoquantur. Omnia contundantur, & per setaceum traiciantur: trajectis

Adde terra sigillata seminiunciam.

Pul. ros. rubr. drachmas sex.

Camphora semidrachmam.

Et farinæ lentium unciat duas: ut demum in formam cataplasmatum reducantur, quod circum carbones pestiferos undiq; applicabitur.

Sin autem carbones isti suam intendere videantur & promovere malignitatem, pustulam cum oleo sulphuris, aut vitrioli perfricare poteris, quæ si aliquantisper sensu quodam doloris afficiant, carbonum interea malitiam sensim ita compescunt, ut intra paululum temporis, magnum mali totius sequatur solamen & levamentum.

Tandem ad scarificationes undiquaque faciendas, & ad cauteria actualia, super eandem corporis regionem applicanda, recurrendum erit.

Et tantum de peste.

II.

DE PLEURITIDE.

N. *Pleuritidem morbum Author expresse non descripsit, sed solum incidenter ea, quæ sequuntur in defensione Hermetica Medicina contra Antagonistam suam, qui purgantia benigniora semper vehementioribus præferenda esse disputavit, exempli gratia adduxit, quibus probare nititur purgantia benigniora, & ab Hippocrate vehementioribus nonnunquam postposita.*

Pleuritis est inflammatio pleuræ cum febris, dolore punctoria, tussique molesta, & plerunq; cruenta. Estque sine malignitate vel pestilens.

Pleuritis pestilens ex spiritibus arsenicalibus corrosivis, qui sese in membranas, arterias, venas musculos pectoris insinuarunt, ibiq; pleuritidi pestilenti materiam suppeditarunt.

Id apparet ex tussi, dolore pungente, viribus statim prostratis, sputo cruento, purulentoq;.

De Venæ sectione.

Pleuritis morbus utiq; frequentissimus est, in cuius praxin & theoriam nusquam aliorum morborum frequentius magisque peccatur, præsertim in missione sanguinis, quam juniores liberius & fortasse audacius quam par est, profususq; celebrant,

nulla habita specierum pleuritidis distinctione, an ea sit superiorum costarum, quam superam vocat, occupante scilicet superiores costas dolore, & sanguine per venam intercostalem affluente? An verò sit pleuritis mediastini seu septi recti & musculorum intercostalium, quam *mediastinam* vocant, quæq; sit per mammariam venam? an vero sit pleuritis, *thoracica* vocata, in qua dolor in basi scapulæ adhæret, quæ sit per venam thoracicam, quæq; est omnium pessima? an denique sit inferiorum costarum, quam *hypochondriacam* aut *inferam* appellant, quod dolor ad hypochondria usque pertingat? Quæ distinctiones apprimè notandæ, quod tres priores pleuritidis species venæ sectionem desiderant, non tantum ad revulsionem, sed etiam ad materiam jam fluxæ, ut loquuntur, *hoc est, sanguinis jam collecti extractionem*

ctionem & ablationem, quæ causa morbi coniuncta.

At contra in *hypochondriaca* sanguinis eductio fieri non debet, præterquam ad causæ antecedentis revulsionem. Citiùs enim alioqui totus sanguis exhauriatur, quàm materia coniuncta detrahatur?

Habenda porrò est temporis ratio, quò vena opportunè secetur: nec non ætatis, temperamenti, ægrotantis, virium, quæ rarò à multis observantur, qui modò sit dolor lateris pungens, cum quadam anhælitus difficultate, citra ullam cautionem, sanguinis missione aucter incumbunt: quam etiam nonnulli juvenes inexperti unicam judicant solvendi morbi Medicinam, non habita, ut diximus, ratione, an morbus sit in fieri, ut ajunt, an in facto, an sit in tempore remissionis, necne: citra etiam considerationem naturæ, an ad laudabilem aliquam anacatharsin parata sit, quæ optima est metastasis, & pleuriticis tutissima: quamque utilius sit, pectoralibus remediis, fortibus, unctioibus, & id genus aliis auxiliis, ut docebat Hippocrates, sollicitare, quàm debiles jam vires ægrotantis immoderata (ut plerumque fieri solet) sanguinis missione prosternere.

De Purgatione.

Hippocrates venerandus ille senex qui maturo iudicio præditus, post totos illos statim in nonnullis pleuriticibus purgationi manum admovebat, idq; morbi initio juxta *aph. 29. lib. 2.*

quod tunc temporis materia turgeat, ut idem docet *aph. 2. lib. 3.*

Quam autem purgationem instituebat? An aliquam eccoproticam? An aliquid quod naturæ familiaritate sit, & tanquam medicamentum alimentosum blanditur? Nihil minus. At excipitur, tunc temporis defuisse illa eccoprotica, *rhabarbarum nempè, agaticum, fennam & cassiam.*

R. Hæc exceptio, ut nihil certi demonstrat, sic nec potest fidem facere, veteres illos caruisse similibus medicamentis, quæ morbis blandirentur, ac ægris arriderent.

Legimus Regi Antigono ad subducendam aluum ab Hippocrate Mercurialem, quin etiam brassicam fuisse præscriptam, ut valetudini consulere. Sed interdum similia prudenter respuit, ut fallacia, quod ad multos abigendos morbos nihil conferant. Vide quæ in *curæ pleuriticis* remedia seligat idemmet Hippocrates, & in temperamento bilioso *lib. 2. de diata in acutis*, et si multa alia haberet cognita. Præ aliis omnibus veratrum nigrum & peplum deligit, ut ad purgandam & evacuandam per alvum causæ coniunctæ materiam præ aliis omnibus aptissima, sive ea matoria sit vitiosa, sive serosa, putrida & maligna, quæ morbum parit.

At mihi audire videor obstrepentem, Hippocratem ipsum incusare temeritatis aut audaciæ, qui ex tam violentis, acerbis, urentibus & maleficis medicamentis periculo mortis tot hominum vitas exposuerit, præsertim in tam ardenti morbo ab in-

N 3 flam-

flammatione excitato, quem frigidiora recreare debeant, aut saltem illius impetus temperare ac remorari? Sed sulsne doceat Mineruam? sciatque obstrepens non citra iudicium delecta à prudentissimo sene esse ejusmodi præsidia, qui alibi apertè docuit, extremis morbis extrema esse adhibenda remedia. At nec in omnibus pleuritidibus iisdem utitur purgationibus: at quibus novitèa congruere: Si quidem ubi iis non videt esse opus, sed phlebotomiam desiderari, ad eam circumspèctè in aliquibus pleuritidibus recurrit. Ita enim singula in hoc morbo, ut in aliis omnibus, cum iudicio examinat, ut etiam usu prorsus aliquando ægris pleuriticis interdixerit, præcipuè ubi nimiam respirandi difficultatem animadvertit, quod prorsus viscositas ac tenacitas gutturi adhærens difficultatem augeat; Quin etiam in nonnullis pleuritidibus reformidavit usum *oximellis* ob anacatharsin, nec non vini aut aquæ exhibitionem, nisi magna cautione, aut opportunè apteque administrantur.

Notavi in *Centuriis Mart. Rulandi*, inchoatam semper fuisse ab illo pleuritidis curationem à purgatione, quam statim initio præmittebat, dilutam aqua eius benedicta, quæ semper vomitum aliquem levem proluciebat, ut ipse refert. Hanc descripsit licet obscuris verbis, cuius basim constituit *crocum metallorum*, quem *aqua ulmaria*, aut *cardui benedicti* (unde nomen ei imponit benedictæ aquæ) diluebat. Hunc *crocum me-*

tallorum credidi esse illam magnesi-
am, quæ prima est origo & radix metallorum, cum nitro calcinatam, calcinatione Philosophis chymicis nota, qua nigrum suum colorem in rubrum commutat, croco non dissimilem, unde etiam nomen croci adeptæ est. Vide *Pharmacop. cap. 11*. Qui quidem crocus etsi omnia sapore destitutus est, non caret tamen per inferiora purgandi viribus levem simul atque utilem vomitum interdum excitans. Nec miror inter specifica illius remedia istud ab illo usurpatum in pleuritidum curatione, præsertim pestilentialium. Siquidem in multis pleuriticis ea jugulatis etiam senibus; quorum corpora post obitum apertè curavi, deprehendi magnos interdum lumbricorum cumulos in ventre aut abdomine collectos; ex quorum sordida & putrida materia, seu virulentis ac acerbis vaporibus, pectus inficiebatur atque incendebatur, adeoq; pleuritis nascebatur, quæ in omnibus veram & legitimam non autem spuriam æmulabatur, quam sanguinis expulsiò, spirandi difficultate febris & alia symptomata, quæ veram pleuresin comitari solent, sequebantur.

Unde constat quàm aptè purgatio potius quàm venæ sectio morbi principis congrua præscribatur in illis pleuritidibus. Hanc eandem observationem juvenes quidam, optimæ & maximæ spei Medici, quorum nomè mihi excidisse doleo, notarunt & testati sunt, quod in reditu ex Italia, ubi in Xenodochio
Fer-

Ferrariensi, observaverant, & per Helueticos, vbi tum degebam, iter facientes, mihi illis occurrenti explicaverunt, certissimamque istorum fidem fecerunt. Quod cum, ut jam dixi, certa experientia jam confirmassem, non difficile fuit mihi persuaderi. Hinc subiit judicare *crocum* istum *metallorum*, eiusmodi virulentis putrilaginibus abigendis maxime proprium, & congruentissimum esse specificum remedium, convenientiusq; ac tutius *Helleboro* & *Peolo*, quod careat violentis istis ardoribus, quibus *Helleborus* corpus incendit, quamvis si *Helleborus* arte debite præparatur, ut docemus alibi inter vegetabilia præstantissimum purgans medicamentum futurum sit, tum in pleuritibus istis, tum aliis gravissimis ac pestilentialibus morbis & venenosis, quæ eccoptotica non pertingunt, quæ alius in radices morborum penetrare nequeunt.

Hujusmodi igitur pleuritides, quæ ab iisdem quibus pestilentes, ortus sunt causam ducunt, auxilium tale exposcunt, quod facultatem habeat vermes expellendi & corruptionum incommoda tollendi: qualis est virtus & proprietas *Mercurij*, rerumque *mercurialium*, sicut id omnibus constat. Nec dubitandum, quin dicta *Magnesia* (♁) quæ eandem participat proprietatem, in ejusmodi affectibus tam suscipiendos & prope divinos effectus sit ostentatura.

In aliis pleuritidum generibus Remedia experientia multoties comprobata sunt:

1. *Aqua papaveris rhaadis*, ex qua exhibentur ℥ij. vel iij. cum ℥j. pulveris ex corallo rubro, avellanis rubris & lucii piscis mandibulis, compositi.

Hoc solo remedio, nulloq; altero, sive interno, sive externo adhibito, elegantes simul & certi experimentorum effectus sequuti sunt.

2. Si malum perseveret, ultra tertium diem, dandum erit sudorificum aliquod, quod eidem morbo sit congruum & specificum, cum pomo curripendolo excavato, & olibani sive thurru masculi ℥j. repleto & ad ignem cocto, adeo ut pulvis olibani ac pomi substantia, inter coquendum commisceantur.

Sunt qui adjiciunt tantillum *Sacchari candi* & ita pomum edendum offerunt. Post deglutitum pomum assumat æger subito duas vel tres uncias *aque cardui benedicti* & stragulis cooperitis multum iudet. Hujus remedij beneficio innumeros pristinae valetudini restitutos novimus.

N. Hippocrates pleuriticis, quibus dolor hypochondria infestat florem æris exhibuit. Quod remedij genus contra pleureses sanguineas, & ad illos juvandos, qui spuendo plurimum laborant itidem probat. lib. 3.

de morbis sub finem. Vide
& supra *minera-*
log. c. 2.

III.

DE EPILEPSIA.

HISTORIA CUIUSDAM NOBILISS.
 MULIERIS EPILEPSIA AFFECTÆ; QUÆ
 HUIC TRACTATUI PRÆBUIT AR-
 GUMENTUM.

Nobilis quadam mulier, eaq̄ juvenis, utpote decimum octavum duntaxat annum ingressa, & duos ab hinc annos matrimonio juncta viro, licet ex parentibus integra sanitate, ac ab omni hereditario morbo prorsus ex optima sue originis constitutione, immunibus orta sit: primos quidem annos satis habuit salubres: ut quæ omni variolarum & morbillorum aut exanthematum genere tunc caruerit, quibus tamen, ab ipso primo ortu, puerilis ferme omnium ætas inquinatur, quo tempore natura, ad sui operis conservationem, omnes conceptionis sordes solet eluere ac repurgare. Quum verò illa annum circiter duodecimum aut decimum tertium attigisset, nec natura tunc temporis reservandis menstruorum claustris præfixi, satis intenta esset, aliquo, forte

Syn. lrome
Sympto-
mat. ex
retent
mensuum. viarum aut nobiliorum corporis membrorum impedimento interpellata, cepit juvenis tum virgo vitiosis coloribus descedari, & sensim ingravescente cachexia, palloribus infici: ut quæ etiam tum simul, & cordis palpitationibus, & capitis doloribus, & anhelitus difficultate, ac faciei albicante tetroq̄. tumore, atq̄. id genus aliis symptomatibus tentata sit. Quibus paulo post icteritia, cum lenta febre, adiuncta est: nec non continua atque quartana. Neque id satis: Quo enim longius ætate provehitur, hoc majore malorum copia premitur, & quasi obruitur, tandemque & crebris ver-

vertiginibus, temporis serie crescentibus, usq; adeò atrociter impetitur, ut modò visu & voce (non tamen auditu) prorsus percellatur, modò omni iudicio & cognitione destituatur. Idque non semel tantum quotidie, sed etiam decies aut duodecies, in dies singulos, malum recrudescit: Alioqui, extra paroxysmos, hilaris letique animi speciem satis præ se fert & exhibet, viridioremque colorem recipit. Cum autem para-
Prædromi paroxys. Epilept. ex-præcedent.
 tur illi à morbo obsidio, prænuncios subodoratur sensim hos ad se accedere. Primò in gyrum illi rotatur caput: rubescit facies, exclamat, se ab hoste impeti, quod confestim accidit: protrahiturque insultus iste ad integram horam. Hic notandum est, nunquam fluxisse menstrua: observatumque est, à quadam juniore puella crebris olim paroxysmis fuisse percussam. In isto morbo quosvis illius regionis celeberrimos medicos in cura experta est, quorum opera cachexiam quidem illam in meliorem corporis habitum commutavit. At vertigines, & quo atrocius torquetur, malum, in quod consilium nostrum efflagitatur, nulla adhuc arte coerceri, nec retundi potuit.

Hæc morbi historia, quæ accuratè à quodam Pharmacopæo per scripta fuit, certam nobis fidem facit, Epilepticum esse affectum: cumque ab inferioribus corporis membris potius non à capite dicitur derivari, quam id est à dicitur primigenio affectu cerebrum laborare. Quamvis autem ex nobilissimo ægra affecta conspectu & presentia, licuisset nobis fortasse circumspèctiùs rem totam expendere, & tutius, quod à nobis expectatur, consilium & auxilium promittere: utpote qui oculis multa certissimè notare soleamus: & coram de multis inquirere, quæ non parum & ad firmam morbi cognitionem, & ad validas curationum indicationes faciunt. Siquidem ex auditu multa nobis de ægræ tantis complexione, ut vocant, temperamentis & vivendi ratione, ex visu ipsa insultuum forma, ad accuratum iudicium necessaria, innotescunt. Veruntamen ex ipso scripto satis superque edocti sumus, quæ sedes sit morbi, & ubi seminarium ac radix ejus delitescat, quique fructus, quamque maligni, suo tempore epilepticum insultum inducentes, ex illa producantur. Quæ duo capita, inter cetera omnia, apprime cognitu necessaria fuerunt.

Vnde etiam colligimus, malum hoc suas in tota sanguinis massa, ab ipso utero, tanquam hæreditario jure, tam in maribus, quam feminis cor-
Foris origo hæ- ritæ affe- ctum.

rupta, vitata & infecta, scaturigines fixas habere. Quæ cum in muliere nobili de qua agimus, nunquam hæcenus à suis impuritatibus, per variolas, morbillos & alia corporis emunctoria, à natura dicata, repurgata sit, & defæcata: prout citò vel tardè ejusmodi purgationes accidunt, juxta balsami naturalis vim & robur, in aliis languidius & remissius, in aliis

Simile ex
Macro-
cosmo po-
tius.

vigentiùs existens: quemadmodum in ipsis arvis videre est, quorum alia fecundiora, alia aliis steriliora & infelicitiora, ex radiorum etiam solarium, hanc vel illam terram obliquè vel directè, benignè vel malignè intuentium virtutibus modo tardius, modo maturiores, modò crudiores, è sinu suo flores fructusque explicant ac producunt: Sic in hac nostra agro-

Balsami
imbecilli-
tas causa
imper-
fecta de-
puratio-
nis. Scidit
hæredita-
ria.

tante, cum nondum, ex nimia balsami vitalis imbecillitate, emunctoria pateant, tardiusque sanguinis massa hereditariis suis sordibus expurgatur, sit, ut illa diutius, quam par est, retineantur, & ex ejusmodi radicam impuritatibus tot symptomata per universum corpus diffundantur. Neque id mirum: Si enim ex Galeno toti corpori expurgando menstruus fluor à natura, inter cetera emunctoria, destinatus est: non absurdum fuerit, ex ejusmodi impuritatibus retentis, totum corpus ubique labo-

Menstrua
purgant
tutum
sanguinè.

rare. Ex hoc igitur tam venenoso mali seminario: in quo, per totam sanguinis massam, tanta sordium impuritas recumbit, ex denegato præcipuè statis suis periodis mensium cursu: cujus vis est, insignem sanguini puritatem summumque vigorem conciliare, ab omnique putrefactione massam illam penitus liberare, tot tamque varia symptomata

Aqua à
fluxu præ-
pedita
putrescit.

concurrere necesse est. Instar enim fluentis aqua in perpetuo suo fluxu vitam conservantis: à quo si præpediatur, aut ab eo separata, in quantum vis capaci vase reponatur, statim putrescit & corrumpi-

Sanguis
motus vi-
ta ejus.

tur, destituta videlicet suo fluore, in quo vita illius constituit, Sic & sanguis libero suo aere & fluxu per obstructions interceptus, in quo vita ejus posita est, statim depravatur & emoritur eo loco, ubi fluor ejus fuerit interpellatus. Sic enim Medici Hermetici sanguinem in corpore

Sang. est
mare
Micro-
cosmi.

microcosmi collocant, ut mare vel Nilum in toto macrocosmo, aut aliqua illius regione, constituunt. De qua sympathia aut inter utrumque mundum collatione & analogia, fusius alibi, & ubicunque dabitur locus, posthac adhuc pluribus agemus.

Mechani-
cum

Hæc ratione igitur, in muliere ista nobili, vitatus & corruptus jam

jam pridem sanguis, à duodecimo aut decimo tertio ætatis anno, cœpit generati-
 viscera & membra nutritioni inservientia obsidere: cuius infectionis ^{oniz pra-}
 ant contagii parte jecur, lien, & tota viscerum æconomia depravata est, ^{dicti mor-}
 nec non circumvicina partes omnes corporis. Vnde ubique perversis ^{bi proces-}
 omnibus, multa cruditates obortæ sunt: ac inde icteritia, pallor virgi-
 neus, febres: ac tandem frequens illa vertigo, ortum & incrementum
 sumpserunt. Quæ quamvis ex doctorum medicorum auxiliis & re-
 mediis utcumque adiuta sit, manente tamen impuritatum seminario, ex
 quibus omnia in corpore pervertuntur, non dubium est, quin cruditates
 crescant in dies, ex quibus genita varia ubique obstructions sanguinis
 fluxum, & aeris illius libertatem remorantes, menstruorumque viam
 intercipientes, varios paroxysmos & symptomatum concursus pariant.
 Vnde potius incrementum morbi & habitum contrahat, quam ullo sym-
 ptomate agra liberetur. Movetur enim natura quidem ad sordium
 illarum expulsionem: sed cum impar sit mali viribus, auget potius, quam
 minuit morbum. Omnis enim materia commota, ut testatur Gal.
 deterior est seipsa quieta. Præter igitur aliorum membrorum alia ^{Gal. lib. 3.}
 accidentia, cerebrum quoque ipsum successu temporis his modis enerva- ^{de lo. aff.}
 tum, fumisque vaporibus & exhalationibus in ipsum continuè evertis,
 indeque maiore acrimonia & aciditate virulenta ac nitrosulphurea
 qualitate contracta, ex simplici scotomate aut vertigine, quæ ab anti-
 quis, vel ipso nomine, parva epilepsia insignita est, in generalem ac uni-
 versalem totius corporis convulsionem, cum omnium sensuum deperditio-
 ne, & motus depravatione, quam antiqui epilepsiam vocant, planè de-
 generavit. Veruntamen, quæ notatur in hoc subiecto, epilepsia potius ^{Epilepsia}
 sympathica, quam idiopathica dici debet, quod in ipso cerebro, omni ^{sympa-}
 per se corruptione carente, sed ex acerbis, acidis, malignisque vapori-
 bus, aut potius fumis & exhalationibus vitriolatis in ipsum elatis, &
 magna copia, qualitateque venenosa receptis, forma sit sympathica po-
 tius, quam idiopathica epilepsia. Eiusmodi enim perniciose qualitates
 exhalationes cerebrum ita conturbant, caligine suffundunt, aciditate
 sua comprimunt, constringunt & coarctant, ut hoc modo expirationis ^{Cursus}
 ac respirationis libertas, quæ spiritum animale, à cerebro ad cor, & à ^{acru in-}
 corde vitalem ad cerebrum permeare necesse est, aeris sui intercepto cur- ^{tercipitur}
 su, propè tota eripatur: unde concidit agra, tanquam ex animis & quæ ^{ob respi-}
 prorsus ^{rationis} ^{lasiõ rem.}

profuse extincta. Sed quum in nervorum & menyngum genere, quae exquisitissimi sensus sunt partes in cerebro, acrimonia, malignitate, ac virulentia vaporum sese vellicari ea partes, compungi & erodi, ac acriter feriri sentiunt: hinc fit, ut inopino insultu, violentoque, & quasi per proditionem impetitur cerebrum, vel potentia animalis, cum causa morbifica, tanquam cum capitali hoste, confligat & colluctetur: haecque ratione se in sese contrahat, & veluti in sua colligat arma: ut tum ab obstructis, tum erodentis materiae offensione se tueatur. Unde spasmi & convulsivi illi motus excitantur, nunc longiores, modo breviores, ob materiae halitusse maiorem vel minorem copiam; modo graviores, modo mitiores, ob illorum halituum qualitatem magis vel minus acrem virulentam. Eundem ferè motum patitur in singultu ventriculus: cum vel acris halitus mordetur aut vellicatur, vel cibo corrupto, aut alienae qualitatis infestatur, vel cibi potusque copia gravatur, ut scribitur à Galeno.

Origo fa-
racymsi
epileptici
Constitus
spiritus
animalis
cum c.
morbifi-
ca.

Singultus
ventricu-
li.

Causa
externa.

Incom-
m. d. ex
pavore.

Indica-
tione.

Atque haec sunt interna ac precipua cause, ad quas in consulta-
tione, ex communi consensu percelebris viri D. nostri primarii, morbum
hunc revocavimus. Quod enim ad externas attinet, pavorem videli-
cet, de quo in scripto ad nos misso fit mentio. Item ad depravatam viven-
di rationem, qua virgines eiusmodi palloribus conflictatae uti continne
solent; eas causas, inquam, silentio pratermittimus: quum ex iis indi-
cationes curativae nequaquam peti debeant: cum à subiecto recedant, non
illi inhereant, nisi quatenus antecedentium causarum pars potuit ali-
quando ab illis excitari. Quamquam quod ad pavorem attinet, is in-
ter alias causas magnoperè potest spiritus commovere & perturbare, ac
proinde cerebrum ad eiusmodi proxysmos proclive reddere: qui tamen
raptim citoque solvuntur ac avolant: ut pavor ipse ex spe redintegrata sta-
tim abigitur.

Hæc itaque sunt, quæ accuratè expensa de natura morbi, de illius
causis, & de partibus affectis indicavimus & pronunciamus: unde
curationum indicationes duas in genere mutuabimur. Quarum alte-
ra morbi seminarium ac radicem spectet: altera verò fructus & paroxys-
mos inde nascentes excutiat.

Sed priusquam scopos illos curationis aggrediamur, par est, ex do-
gmaticorum & hermeticorum medicorum sententia, ut promissimus, de
essen-

essentia, sede, causis & formatione tanti, tamq̄, occulti & horrendi morbi, nos disserere. Porro hoc utique malum tam formidabile & horrendum, quod ne post annum quidem vigesimum quintum creditur prorsus & indicatur ab omnibus medicis tractabile, ullamve curationem admittere, eò nos compellet, ut relicta regia ac detrita via, aliam quandam spinosam etiam scabrosamq̄, & ambagibus deviis refertam ingrediamur, ut, quo tendimus, si non citius, saltem tutius appellamus: hoc est, cogemur singula cominus rimari & excutere, quæ à dogmaticis medicis & Philosophis Hermeticis in naturam partis affecta, & tanti mali causas disputata sunt & iudicata: unde facilior nobis aditus ad curam & remedia sternatur.

Quum autem hic morbus multis aliis affectionibus, tanquam germanis sororibus, hoc est, affinis, & quæ in ipsam epilepsiam pronæ sunt, aut contra, stipatus sit: opportunum ac iustum fuerit argumentum, de singulis una eademq̄, via dicere: quum præsertim tanta sit illorum pericities & exitium, ut potissimum hominis propugnaculum, ac fortissimam arcem, cerebrum nempe, rationis & anima summam sedem, ausint invadere, hacq̄, obsidione & incautis insultibus prorsus equent ea solo, ac extremam ruinam sensibus nostris tum internis, tum externis, nec non ipsis spiritibus, vitæ nostræ assertoribus, intentent & moliantur: Vnde tota statim adificii humani ruina, morsq̄, subita & inopina ingruat. Agnati autem & affines morbi, de quibus agere instituimus, præter epilepsiam, de qua hoc nostrum conceptum fuit imprimis consilium, sunt vertigines, tanquam aliorum præcursores, apoplexia & paralyse, tanquam in extremo agmine collocati: quæ summa vi cerebrum, ut supra dictum est, sensuum omnium, rationis & intellectus humani sedem, impetunt & oppugnant.

Sed ut ordine Medicorum utriusque scholæ opiniones afferamus: Dogmaticorum priore loco æquum est sententias expendere, de natura, differentiis & causis malorum huiusmodi: Ordinem autem ab ipsa Epilepsia, quæ huius tractatus nobis suggestit argumentum. Et de eius natura, qualitate, magnitudine & ferocia, quæ varia idcirco ei nomina indiderunt, edisseremus.

DOGMATICI.

De Epilepsia, eiusque differentiis
& signis.

Nomina
Epi. epi.
varia.

Hic calamitosus affectus, obsecro-
ciam & magnitudinem, varias
appellationes variaque nomina, tum
apud Philosophos, tum Medicos,
sortitus est, communi autem voca-
bulo Epilepsia à Græcis ferè omnibus
appellatur, *ἡ ἐπιληψία*, quod
cerebrum & partes sibi subjectas ita
apprehendat, ut functiones illarum
prorsus intercipiat, præsertim cere-
bri, quod idcirco omni propè motu
& sensu spoliatur in hoc affectu. Di-
citur etiam comitialis à Latinis: eò
quod, qui erant huic malo obnoxii,
in comitiis eo frequenter corripe-
rentur, & in alium diem comitia re-
jicerentur. Plinio dictus est Sonticus:

Hip. lib.
de morbo
sacro
Trall. lib.
1. cap. 15.

Lunaticus Cælio: Divinus Apulejo:
Sacer Hippocrati & Tralliano, Her-
culeus invictusque Aristoteli *probl. 1.
sect. 30.* Hercules enim Melancholi-
cus fuisse naturâ putatur, & morbum
comitalem sacrum ab illo & herculeum
prisca appellarunt, sed vult Gal. lib. 6.
Epid. sacrum & herculeum dici, quòd
ingens & immotus sit, quem difficili-
mè evulseris, quàm ab Hercule cla-
vam. Aretæus lib. 1. de causis & notis
diuturnorum affectuum cap. 4. de hoc
portentoso & terribili morbi genere
hæc scribit: *Triste medium fidius est ipsius
invasionis spectaculum: turpis & eius de-
sinentia, cum stercore & lorio & spon-
tanea ventris solutione: ipsius quoque
morbi origo mirabilis, & præter homi-
num opinionem est: quippe nonnulli fla-*

gitosis hominibus à Luna immitti exi-
stimant, cuius rei causa & sacrum mor-
bum hunc nominant: Verum & aliis
rationibus id nomen fuit ei impositum:
aut ob magnitudinem (omne enim ma-
gnum sacrum dici consuevit) aut quòd
humana ope tolli nequeat, sed divina,
aut quoniam demone correptus homo
videatur: aut ob hæc simul omnia sacer
morbus appellatus est. Nec immerito,
cum hominem omnium animalium po-
tentissimum regem, à quo omnia debel-
lari debuerunt, tam subito prosternat:
namq; horrenda distensione, concussione
atque tortura, atrocissime dilaniet ac di-
spendat, cum magno astantium pavore &
horrore. Unde aliquid sacri & divini,
quod mentes nostras procellat, in eo la-
tere, colligere liceat.

Is autem morbus (ut essentia &
natura ejus pateat) ab omnibus defi-
nitur esse, generalis omnium corporis
partium convulsio: non perpetua qui-
dem, sicut in emprosthotono, opi-
sthotono & tetano: sed quæ ex tem-
porum accidat intervallis, idq; cum
sensu abolitione & motus deprava-
tione, ex sententia Gal. 3. de locis af-
fectis. cap. 5.

Plures ejusdem constituuntur
differentia, quæ præsertim tum à loco
affecto, tum à magnitudine, desu-
muntur. A magnitudine, quòd aliàs
gravior sit, aliàs mitior. A parte
autem affecta tres numerantur diffe-
rentia: Una quæ sit per idiopathiam
cerebri. Due reliquæ sunt sympa-
thica. Morbi enim ferè omnes, ut
& Epilepsia, fiunt per idiopathiam
& sympathiam, Idiopathia duobus
modis

modis accidit, vel per *protopathiam*, id est, generationem causæ morbificæ in parte jam affecta: vel per *appulsam* ejusdem causæ ab *iis*, quæ extrinsecus veniunt, ut ab intemperie aliqua, vel ab aërea tempestate suscitata, tetris vaporibus quibusdam, vel fumis cerebro funestis: quales fumus cornuum, suffitus bituminis & lapidis gagatis esse creduntur: fit & per *deuteropathiam*, id est, secundariam affectionem: quando scilicet alterius partis vitio cerebrum afficitur, translata, seu transplantata causa morbifica ab aliquo loco in illud, relicta priore radice, foco & seminatio: quod per *metaploin* fieri dicunt: quæ duplex à Dogmaticis constituitur: una *critica* & semper ægroto salutatis, quæ *diadocha* appellatur: altera *symptomatica*, quæ metastasis dicitur, perpetuo ægotanti exitialis.

At *sympathica* Epilepsia duobus modis excitatur, nempe per *epigenesin*, quæ fit, cum causa morbifica, per venas, arterias & nervos à priore alio foco, unde promanat, quique non desinit subsistere, transfertur & propagatur in cerebrum (quæ ferè semper lethalis est.) Et per *simplicem communicationem*, quæ generis similitudine, vel operis societate, vel vasorum vicinia intercedit, accidere solet. Atque hi sunt omnes *sympathicæ* & *idiopathicæ* Epilepsie modi. Hinc illæ tres Epilepsie differentie, quarum unam comaroden Cælius appellat, longè periculosissimam, aliam quæ diverso captu corpus afficiat, tertiam ex utraque mixtam. Vel, ut placet nonnullis,

idiopathica hæc affectio Epilepsia propriè dicitur: *sympathica* verò alia vocatur *analepsia*, quæ ex vitio ventriculi emergit, alia verò *catalepsia*, quæ vel uteri, vel hypochondriorum, vel alius partis inferioris malè affectæ veneno suscitatur. Hac postrema specie nobilem mulierem illam ex signis prædictis consiliari indicavimus. Sed sunt & alia signa diagnostica horrendaque symptomata, quæ plerumque horrendum hunc affectum comitari solent, quæ ab *Aræto* apprimè describuntur. At (inquit) in ipso morbi

insultu sensibus captus homo jacet: manus ipsi nervorum distentione convelluntur: crura verò non solum distracta sunt, sed etiam hinc atque illuc à tendonibus projiciuntur: cervix incurvatur: caput variè distorquetur: siquidem nonnunquam pronum, seu accubum, inflectitur, quando pectori maxilla adherescit: nonnunquam verò in scapulas refringitur, veluti *is*, qui per vim crinibus trahuntur, usu venit: quando modo in hanc, modo in illam partem, ad humeros admoveatur. Sic miseri ægri magno hiatu os aperiant: id siccum habent, linguam prælongam, ut periculum sit, ne aut magno vulnere sauciatur, at penitus abscindatur. Interdum convulsione dentes inter se colliduntur: oculi inversi sunt: palpebra cum palpitatione frequenter dehiscunt: quod si quando connivere velint, palpebra non immittuntur, sed alba oculorum cernuntur ac subapparent: supercilia nonnunquam (ut *is*, qui ad iram concitantur) in glabellam atrahuntur: mala rubentes palpitant, labia interdum quidem in acutum clauduntur, interdum vero, sed obliquè, dilatantur, quando in ridenti

speciem

Signa Epilepsie diagnostica.

speciem dentibus circumtenduntur. Cervicæ rafa distenduntur: vox ut vi strangulata aufertur: etiamsi vehementer inclames non sentiant. Eorum vox nihil nisi gemitus & suspirium est: respiratio vero suffocatio quadam est, veluti in iu, qui lequo strangulantur, inter initia articularum motus vehementes sunt & celeres & parvi, in fine vero magni, tardi & languentes. Quinetiam, ut magni procellu concitatum mare, spumam ore profundunt, quando & tanquam jam dudum expulso morbo resipiscunt & resurgunt. Cæterum, quum à morbo quiescunt, ab initio membræ segnes sunt, capitis gravitate premuntur, dissoluti sunt, languidi, pallentes, consternati animo: ob lassitudinem morbiq; verecundiam contristantur.

Causa
Epilepsia
duplex.

Causas tam gravis & horrendi affectus medici dividunt in externas seu primitivas: & internas, nempe antecedentes & conjunctas. Magna ex parte videtur depravatus hanc passionem generare ex Gal. sententia Aph. 2. com. 45. & 5. de locis aff. cap. 6. Et alibi sic scribit: iam olim vidimus, alios convulsione comitiali, ob oris stomachi vitium, correptos: cum aut non prohè coxissent, aut vini meracioris plurimum potassent, aut Veneri immodica operam dedissent. Idem sentit Avicenna 1. & 3.

Externa. tractatu 5. Causas, inquit, moventes epilepsiam plerumq; adjuvans causa extrinseca, sicuti immoderantia cibi & potus, & satietas nauseativa, & mora longa in sole, & coitus plurimus, & exercitium super repletionem, & id, quod debilitat cor ex timore. Inter eademmet causas externas recensentur suffitus bi-

tuminis, lapidis gagatis, cornu cervi, odor hepatis caprini assati, & ipsum hepar, dum editur, & pleraq; alia, quæ ab Aetio commemorantur. Aet. teor. 2. ferm. 2. c. 14.

Potro de causis internis & generationis modo, non una & eadem est omnium dogmaticorum sententia.

Nonnulli enim ab humore crasso, eodemq; serè semper frigido & obstruente, morbum procreari sentiunt. In contrarium multa à peritis medicis afferuntur, qui censent huiusce mali causam potius esse spiritualem, quàm corpoream: tenuem potius, quàm crassam.

Cita enim illius morbi generatio & solutio materiei paucitatem, tenuitatemq; arguunt: quum id per materiei crassitatem evenire nequeat. Siquidem crassa omnia difficulter moventur, ex omnium medicorum consensu. At Galenus, qui prioris est sententia, eodem utitur argumento, quo suam, quam crassitiei attribuit, confirmat sententiam 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

Gal. 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

Gal. 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

Gal. 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

Gal. 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

Gal. 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

Gal. 3. de locis affectis, cum inquit: Non ab ariditate vacuatione: sed à crasso semper humore, hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & solvitur confestim. Nam subitanam meatuum obstructionem à crasso viscosoq; humore fieri constat. Sic medicis plerisq; omnibus persuasum est, hunc morbum à crasso glutinosoq; humore suboriri, sic docentibus Hipp. lib. de sacro morbo: & Gal. pluribus in locis: & Paulo lib. 3. c. 13. Imò ipsemet Gal. 4. de loc. aff. loquens de sopore, & poplexia, & morbo comitiali, inquit: Horu triu morboru frigiditas accrassus aut de atrabili omnino viscidus humor causa est. Similiter 2. apho. cap. 45. hæc scribit: Morbus enim

comitialis proximus quodammodo est morbo, quem apoplexiam vocant, quum idem locus in utroque patiatur, & idem humor in causa sit. Cui sententiæ astipulantur multi neoretici, ii que præstantes viri. Sed hanc *med. & logis* demolitur cita illius morbi *causa*, præceptusque & subitanea illius generatio. Quo fit, ut multi alii perquam celebres *Dogmatici* contrariam sequantur sententiam, ut *supra* monuimus. Quorum utique opinioni facile subscribimus. Atque ut illorum sententiam corroboremus, & rationibus illorum aliquid tantisper adjiciamus, dum fusiùs mox & apertius mentem nostram explicemus, cum, quid sentierint etiam *Hermetici*, abunde demonstrabimus. Hoc unum nunc demum quæremus ex illis, qui in crassa ac corporea materia epilepsia causam statuunt: & eandem esse cum apoplexia materiam asserunt, inducti scilicet & persuasi crassa illa *Gal.* opinione, quâ à crasso semper humore hanc affectionem fieri ratiocinatur, quod citò generetur & solvatur. Quæremus, inquam, si crassities materiæ, subitaque obstructio, in epilepsia subitam generationem & solutionem necessaria est, ut volunt, cur eo modo, confestim non solvitur apoplexia, quam constat præcipiti quidem insultu invadere, sed non ita citò desinere, nec nisi ægeritè, aut longo post tempore, vel morte etiam sæpissimè finiri. Si enim in causas epilepsia inducendæ concurrunt crassi ac picuicosi humores, iiq; admodum materiales: cur inter externas causas, ab ipsis etiam compro-

batas & receptas, recensentur, inpluvies, immoderatus vini et usque generosi & halituosi potus, intemperans luxuries, & coitus ingens, pavor & terror, halitus & vapores quarundam rerum, quas supra jam commemoravimus, naribus excepti & olfacti? Num & hæ causæ in crassa scilicet posita sunt materia, quæ obstructionem generent, unde hic morbus nascatur? At contra, potus & cibus ventriculo excipiuntur in crassa sua materia, nec nisi spirituosis halitibus & vaporibus in cerebrum efferuntur. Quod pariter de odoribus exitiosis dici potest, qui per halitus suos tantum excipiuntur: hacque ratione, non crassa sua materia, morbum inferunt.

Quod ad causas internas, antecedentes videlicet & conjunctas attinet: jam satis in epilepsia, de qua *supra* ægimus, evicimus, eam sympathicam esse potius, quàm idiopathicam. Quod quum ita sit, numquid causa eam generas, vel ex vitio ventriculi vel matricis, aut alij^o alius inferioris membri orta, ad cerebrum evehi debet, ut affectum procreet? Quæ si crassa est, quomodo attolletur, si spirituosis vaporibus & exhalationibus, id non fiat? cum crassæ & corpulentæ materiæ proprium sit deorsum potius, quàm sursum, tendere? Ille ipse *Galenus multis in locis* idem mecum ipse loquitur, si rectè expendatur & intelligatur: Ut cum quinto de loc. aff. c. 5. de epilepsia per consensum ventriculi scribens, exemplum de *Grammatico* adfert, qui, quoties docebat, meditabatur, irascebatur, morbo comitiali corripiebatur. Atqui hujusmodi spiritus affectiones, rectè ne humori crasso &

Causa
Epileps. est
spirituosa.

P
gravi,

Refusa-
tur opin.
vrum.

Causa
Epilepsia
non est
materia
aliqua
crassa.

gravi, qui naturâ deorsum vergit, tribuantur? Potest & alter Galeni locus eundem scopum citari: qui de quodam puero exemplum adfert, cuius à crure ad femur, à femore ad coxam, mox ad cervicem, ad caput demum sensim ascendere vapor persentiebatur, qui cerebro torporem inducebat, quo corripiebatur puer usque; adeo vehementer, ut non sentire ac ne intelligere quidem posset. Habetur & aliud exemplum de scorpionis ictu, quamvis hanc epilepsiam speciem raro contingeret adnotaverit Aetius:

Sed audiamus Aretium, de accessione morbi comitialis hæc verba proferentem: Nonnullos vero & corripit à nervis, procul à capite positus, incipientes, qui cum principium in consensum affectus inducunt. Itaque magni pedum aut manuum digiti convelluntur, unde & dolor & stupor & tremor sequuntur. Atque hæc in caput impetum faciunt, si & malum surrepens caput invasit. His porro fragor quidam redditur, perinde ac si à ligno aut lapide verberentur, quum ab humo surrexerant, quædam, tanquam si ex insidiis rapulassent, commemorant. Hoc factum est illi, quibus primo id malum incidit, decipiuntur. Quibus vero familiare & consuetum est, simul atque morbus in digitum impetum dedit, aut alicunde exortum est, qui prope eos adsunt, adiutores in clamant, futuramque ab experimento calamitatem prospiciunt: observant quoque, ut membra, unde oritur malum, constringant, reflectant, dirigant: qui etiam ipsimet sibi ipsis affecta membra, tanquam morbum inde eximentes, trahunt velluntque: Atque ita sibi met auxiliantes nonnunquam & nos ad agnitionis notitiam impulerunt.

His paucis satis liquet, quam ab-

surdè epilepsiam causa semper ad crassam & pituitosam materiam referatur: quamque sit dissimilis & aliena ab ea causa, quæ apoplexiam gignit, etiam contra sentiat Galenus.

De parte affecta.

De parte affecta in Epilepsia hallucinatur Galenus, cum, ob functionis animalis depravationem, epilepsie sedem statuit in cerebro: imò etiam in posteriore illius ventriculo. Etenim cur morbi seminarium in ea parte potius, quam in corde collocat, quum cordis functiones non minus, imò magis quam cerebri, vitientur? Quod magnæ illius visceris palpitaciones, pulsuum perversiones, suffocantes syncopæ, & animi deliquia satis superque testantur. Nec non ingens illa lucta, quæ cor vitæ nostræ fons, quum se angustiis & vitæ periculo urgeri videt, assumptis & accersitis undequaque spirituum viribus, protegere se & tueri, nec non infestissimum hostem repellere & expugnare conatur. Unde concussiones & convulsiones capitis, colli, diaphragmatis, brachiorum, manuum, & pedum, ex ea lucta potius, quam ex ficta illa obstructione cerebri, & meningum ejus vellicatione, oriuntur & subsequuntur. Nec abs re id, quum multas epilepsias ejusmodi concussionibus stipatas videre liceat, in quibus tamè, citra ullam obstructionem, phantasia aut imaginatio, nec non memoriâ integræ maneat. Quin & visus & auditus incolumes perstant, ut in nobili muliere, pro qua consilium instituimus, sæpissimè notatum & observatum est, ut ad nos perscriptum. Hac utiq; animadvertione

Her-

De subiecto epilepsia

Hermetici demonstrare possunt, in quibusdam epilepsis cor primario & per se affici: cerebrum verò per consensum. In omni enim corporis affectu pars illa non est primò affecta, cuius actiones manent integræ, genito jam affectu. Atqui in quibusdam epilepsis interdum imaginatio & memoria, aliàs usus (actiones cerebri) manent integræ genito jam affectu. In illis igitur cerebrum non est primario affectum. Atque hinc sequitur, alibi interdum, quàm in cerebro, querendam esse epilepsie primariam sedem, nec semper in cerebro esse collocandam. Cùm enim uno impetu irruens morbus hominem illicò prosterнат, ex corde hos insultus contingere, nō minus quàm ex cerebro, credibile est: siquidem in corde fons vitæ recumbit, quam his conatibus impeti certum est.

HERMETICI.

De Essentiis, differentiis & causis

4. affectuum: Epilepsia, Vertiginis, Apoplexia & Paralysis.

Paracelsus ex Hermeticis primarium unus, liberè quibusdam morbis remediorum nomina accommodat, ut ex nomine ipsius morbi, remedii specifici genus demonstratur: quemadmodum Epilepsiam vocat modo morbum vitriolatum, modo viridellum: quod in spiritu Vitrioli viridi morbus auxilium suum nanciscatur. Interdum morbos insignit nomine, à causa producente sumpto:

ut cum eandem Epilepsiam appellat etiam morbum vitriolatum, quod ex eius ipsius sententia, morbus originem suam contrahat ex vapore mercuriali vitriolato qui ex humore, extracto, aut ex mucilagine æruginosa expirat, quam idcirco vulgo porraceam nominant: quum potius vitriolata mucilago dici debeat, propter eam, quam habet cum vitriolo potius, quam cum porro, aptam analogiam. Siquidem non porri, sed vitrioli tincturas & impressiones secum circumfert, quas exhalando, temporis intervallis, malignas, acres & acidas, spiritibus vitalibus ac animalibus facile commiscet: utpote quæ etiam toræ spirituales sint, & cum spiritualibus potius, quàm cum terrestribus symbolisent, ac cognitionem consensumque habeant; quibus cor & cerebrum, ut supra diximus, cum partis affectæ sedem indagaremus, impetuntur ac obsidentur: sive id obstructione fiat, sive ab aciditate vitriolata, arterias carotides constringente accomprimente, unde facultatis vitalis in cerebrum transitus intercipitur: sive etiam ab eadem aciditate stypticitateque ventriculorum cerebri substantia coarctata: aut ex sale istius humoris armoniaco acerrimo, menyngas exquisitissimi sensus pungente ac vellicante, ejusmodi convulsiones orientur, & præcipuorum animæ officiorum, ac functionum, cognitionis nempe, memoriæ ac rationis depravationes, aut interitus etiam consequantur, idque magis vel minus, pro qualitate hu-

Radix insulturna epileptica.

P 2 motis

Fomes
quod non
semper
est in co-
rebro.

C U R A

Dogmatica generalis in ipsis paroxysmis.

Nunc tempus est, ut *curationem* aggrediamur, ac simili docendi methodo, exquisitiora, elegantiora ac tutiora remedia, quibus utraque secta utitur, proponamus: ut, qui eiusmodi morbo tentantur, utilitatem aliquam & fructum inde percipiant. Veri enim & fidelis medici precipuus est scopus, ut opere potius, quam sermone, excellat: quum linguarum, sive Hebraicæ, sive Græcæ, sive Latinæ eloquentia morbi non eurentur, sed recta utilium remediorum, & apposita ex arte præparatione ac administratione & usu opportuno proficiuntur.

Ac primo loco, omnia communia remedia, quibus bona Dogmaticorum pars usa est, afferemus. Deinde ordinem, temperationem ac correctionem, quas Neoterici iis adiunxerunt, subnectemus: actandem communium eiusmodi remediorum legitimam informationem ac instaurationem sive in electione simplicium, sive præparatione eorundem, juxta Spagyricorum ac Hermeticorum solertiam ac industriam præscribemus. Neque hoc loco, specifica illorum prædicia, ac selectissima arcana magisteriaque, quæ illi cum ex vegetabilium, tum metallicarum & mineralium substantiarum familia mutuari solent, tacebimus. Idque tanta facilitate conabimur tradere, ut vulgus inde fructum aliquem reportare queat.

Nec

moris mercurialis vitriolati majore vel minore, vel aciditate & virulentia ejus graviore aut leviore. Etenim nemo non nostrum infinitæ vaporum multitudini, qui ex variis corporis partibus in cerebrum nostrum assurgunt, obnoxius est. At si hujus proprietatis & naturæ vitriolatæ non fuerint, epilepsias non procreabunt, quibus præ aliis melancholici opportuni sunt, ex ipsius Hippocratis testimonio: *Melancholici comitiales facile sunt, & comitiales melancholici*: idque quod ejusmodi homines, humore vitriolato acido (cujus generis supra diximus melancholiâ esse) abundant.

Cur melanchol. epilepsia abnoxii.

Cur infantes ad epilepsiam proni.

Ad hunc eundem morbum infantes maxime proclives sunt: non quod cerebrum habeant pituitosum. Si enim in nuda & simplici pituita posita esset epilepsia, aut eius germanæ apoplexiæ causa, omnes ei morbo essent obnoxii, cum secus accidat: si quidem multos hydrocephalos videmus ab iis morbis immunes, etsi cerebrum aquosa humiditate scatens & refertum habeant: sed quod illorum multilac in ventriculo acefcens, non probe concoctam congerant, cuius corruptio eam naturam induit, ut in æruginosum & viride quoddam virus vitriolatum degeneret (ut ex eorum rejectionibus ac vomitibus huiusce coloris videre est) unde dolores gravissimos patiantur, & proni ad hunc morbum reddantur. Quo fit, ut ipse Avicenna epilepticum morbum puerilem vocet, aut puerorum matrem, sed melius dixisset *noyercam*.

Nec recedemus à methodica Dogmaticorum curandiratione, ad quam, quo propius fieri poterit, accedemus, in usu & administratione remedium, quam sequantur: ut sic obrestemur ac fidem faciamus mutui nostri cum illis consensus ac concordia, quam foveri inter nos perpetuò optamus: ac simul ut innocescat, proculà nobis eam esse rudimentum ac ignorantiam, nec non schismaticum studium, quorum insimulamur.

Avic. 3. tertii, cap. 2. Cura epilep. est duplex.
Epilepsia igitur (ut rem aggrediamur, ab hoc tam gravi & stupendo morbo omnibus æque, tum viris, tum mulieribus, nulla ætatem habitacione, imminenti, ut qui velinfantes etiam in canabulis adoriatur, unde ab *Avicenna*, ut iam antea monuimus, *puerorum mater* vocitatur,) duplicem curationem exigit: unam prophylacticam: alteram therapeuticam. Huius usus est in insultibus & paroxysmis, ut morbi videlicet præsentis coniuncta causa perimatur: alterius verò, ut causæ antecedentis, vel matericæ epilepticæ generatio intercipiatur: quæ non nisi temporis intervallo fieri potest: etsi morbi impressio, & maturus symptomatum illius fructus, in ipso temporis momento seu puncto indivisibili efficiatur. Ubi perpendendum est, eam interdum eò usque ferocia ac violentia devenire, ut atrocissimè ac crudelissimè læviens à miserrimo agro prius non recedat, quàm immanissimo & inaudito mortis genere cum miserrimè *Arct. lib. jugula* verit, unde ideirò ab *Arcteo*

scriptum est, *varium & portentosum* 1. de caus. morbi genus epilepsia est, quæ dicitur *Lactine* comitialis morbus, terribilu utiq; in accessionibus, & paracutus ac perniciosus: quandoquidem nonnunquam accessisse una hominem rapuit. Sic Paul. lib. 3. c. 13. Quum igitur in aliquibus acutissima sit affectio, citò occidit, tum exacerbationum assiduitate, tum symptomatum violentia. Ea etiam nobis, ut diuturna affectio, consideranda est, ut quæ varios cecat paroxysmos, modò rariores, modò frequentiores, nunc longiores, nunc breviores: qui quidem ad extremam usq; senectam, imò ad sepulchrum usq; perdurant, nec ante obitum desinunt. Quod confirmat idem *Paulus*, quum etiam hoc ad ea, quæ de illo supra citavimus, addidit: In quibusdam verò in longum extenditur, adeo ut, si non circa pubertatem, aut lunares purgationes aut impragnationes soluta fuerit affectio: aut si post hoc tempus contracta fuerit, plerunque commoriatur, præterquam si convenientem curationem consequatur.

Præter hanc acerbitatis ac diurnitatis huius mali necessariam à medico observationem, id quoque necesse est diligenter expendat: naturam videlicet morbi, differentias & causas eiusdem, temperamentum, ætatem, sexum etiam ægrotantium, ut rectam; legitimam, ac tutam curandirationem ab indicationibus ineat ac præscribat. Poterit quidem in omnes epilepsias generalis quædam cura institui: at quæ à cerebro proficiscitur, particularem quandam sibi curam expostulat, aliamque ab

Observanda quædam in curat.

epilepsia ex ventriculo prognata: aut ab ea, quæ aliunde ex membris distantioribus procreatur. Quemadmodum & illa, quæ ab ictu scorpionis venenato, aut ab alia extrinseca causa suscitatur, alia præsidia exposcit ab iis, quæ epilepsis, ex putrefactionibus & venenis in corpore genitis debentur: ut & hæc aliam curam efflagitant, ab illa, quæ ex corrupto semine, aut hysterica affectione generatur. Sic *crassa, obsesa*, ac pituitosa corporis constitutio aliam curandi rationem exigit à *maera* & biliosa constitutione: nec non sanguinea aliam, quàm melancholica. *Infans* ex ubere nutritis adhuc pendens, alia via tractandus est, ac qui iam septem aut octo annos natus est: nec non hic alia ratione, ac qui pubertatem jam attingit, & ex ephæbis excessit. *Mulieres*, quæ ex suppressis menstruis, & matricis impuritatibus huic morbo obnoxia fiunt, alias curationum indicationes nobis exhibent, ac *viri*, qui aliunde, alias ob causas, eodem morbo affecti sunt.

Atque hæc quidem nobis sedulo tum in *prophylactica*, tum in *therapeutica* observanda sunt: in quibus primò, generalia præsidia semper afferemus, ex quibus particularia remedia, pro diversis morbi differentiis ac causis, temperamentis, ætate ac sexu derivabimus ac instituemus: eamque rectam medendi methodum in unaquaque epilepsia specie usurpabimus & accommodabimus: nec non pulcherrimos quoque remediorum flores, ex celeberrimis

quibusque Dogmaticis, eum Græcis tum Arabibus & Latinis, tam antiquis, quàm recentioribus, seligemus: atque hoc *sertum eximium ac pretiosum Hermeticorum unioribus & margaritis* illustrabimus ac decorabimus, nec labori ulli aut vigiliis parcemus, quin quicquid à Deo accepimus, in usum publicum, & proximorum nostrorum utilitatem, candidè referamus.

Ab illa igitur *therapeutica* parte, hoc est, à curatione morbi, quum insultus suos & paroxysmos ciet, exordiemur. Quæ in re, præter unicam curationis indicationem, quæ in morbi exacerbatione mitiganda ac profliganda, posita est, in universum nihil desideratur. Atque ut eam, quam nobis proposuimus curandi methodum, ordine persequamur, quam à quolibet æquo iudice, ut elegantem & utilem probatum in facili mihi persuadeo: pro ea, quam Dogmaticorum scholæ vovimus reverentia, in primo huius certaminis agmine, primum locum Dogmaticis tribuemus, eorumque in tanto ac tam atroci morbo debellando methodum, quibusque usi remediis fuerint (cùm exacerbationibus suis morbus æstuat) in medium proferemus. Sic igitur scribebat *Orbasius synop. lib. 8. cap. 3.*

Vbi concidit aliquis, convulsa & distracta membra sunt perungenda, tenendaq, ac dirigenda: deinde os aperiendum, digitusq, immittendus, aut penna oleo Irino imbuta, ut pituitam evellamus. Odoramentis quoq, sensus excitare oportet, veluti pucedano, succo Cyrenaisca (id est, assa-fœtida) vitæmine, cedria pice.

Post

Curatio
epileps.
secund.
Dogmat.

Post accessiones si nihil impedimento est, vena cubiti incidenda est. Si nihil remittat accessio, extremitates synapsino oblinenda sunt. cucurbitula prae cordis affigenda. Si per haec morbus non cessavit, exigua spes est: & tamen Medicus audacter, & vi etiam adhibita, castoreum, & succum Cyrenacium, cum melle & aceto ori infundat. Per sedem verò centaurii aut colocyntididis decoctum iniiciat. Qui ex morbo convalescunt, viribus refectis ex hiera purgari debent. Atq; haec quidem est recens & acuti comitialis morbi explicata curatio. Paulus Aegineta iisdem propè verbis illud ipsum inculcat. Aetius quoq; in haec verba loquitur: irruente igitur comitialis morbi exacerbatione, convulsas & obtortas partes deligare oportet, inungere, ac dirigere. Deinde disparato ore, pennam oleo illitam immittere, cyprino praesertim, aut Irino, aut narcissino, & vomitum irritare: quo incumbentes ex stomacho humores extrahantur. Oportet etiam odorem sensum irritare, velut pucedano, aut succo Cyrenaco. Perseverante vero exacerbatione Medici confidenter cogent, ac mandibulas diducens, castoreum ori infundat, & succum Cyrenacium cum aceto melleo. Revocatis autem ipsis, per sedem infundatur centaurii ac calamintha decoctum, aut aristolochia: deinde recuperatis viribus, per hieram ex colocyntid. depurgentur. Sic Graeci auctores, atque etiam ipsi Arabes, uno & eodem remedium consensu, istius mali paroxysmos sedare & profligare conati sunt, secus haec in re Galeni consilium lib. de loc. affect. explicatum.

Atq; his veteres praesidiis aegros,

sive nobiles, sive infimae sortis homines ex paroxysmis in omni epilepsiae specie restituebant. Quorum quidem remedium formulas verbum verbo ferè ex eorum scriptis excerptimus ut, quod sit in medendi methodo inter antiquos Dogmaticos, & recentiores eorum adhuc sectatores, tum in ipsa medicamentorum varietate, tum eorum diversa preparatione, administratione & usu discrimen, elucescat, quod ipsis oculis subjiciemus. Pace facienda enim nobis est continua quadam ordinis serie (ne confusio nem inducamus) therapeutica curatio, quam speciatim in infantulis, adhuc ex mamma pendulis, & potentioribus remediis sustinendis (quae grandiores ferè possint) impatibus, observabant ac uturpabant. Cum enim lactantes infantes huic morbo frequentius sint obnoxii, ex eoq; saepius mortem incurrant: eorum saluti, quantum ab iis fieri potuit, sedulo prospexerunt.

Inter veteres Graecos Dogmaticos copiosissime ac specialissime omnium curam infantum, huiusmodi epilepticis insultibus conflictatorum, aggressus est Aretaeus Cappadox: cujus idcirco disertè ipsissima verba & voces visum est huc trahere, quod iis sigillatim ac minutim, quaecunque ad infantis, epileptico paroxysmo convulsi, restitutionem faciunt, videatur de industria aperire & explicare: Pueris itaque, inquit, quibus ex corruptione, aut ex vehementi refrigeratione; insitata haec labes incessit, vomitus aut cibi, aut pituita, aut aliorum quorundam ciborum, prodesse consuevit. Penna autem Irino unguento,

id est,

id est, oleo delibuta nauseam excitant. Verumtamen & Irino, non usq; ad convulsiones, tonsilla sunt illinenda. Comprimere quoq; leviter illis opus est, puerum in ventrem suspensum convertendo. Hic enim figura ad vomitum habilissima est. At si vellatur, aut distorqueatur inferior maxilla aut manus & crura jacentur, aut una cum toto corpore oculi distendantur, manibus perunctu tractando, demulcere convenit: torti oculi dirigendi sunt: recta partes ne torqueantur, suaviter continenda: frigida membra lanis, antiquis, sordidis, attritisq; panniculis fovenda. Sedem præterea melle cum rutaceo inungito, aut cum nitro, aut resina liquida cum his mixta. Hac quoq; leniter intra anum intrudito. Flatus enim prolucunt. Flatum autem excretio hujusce mali in pueris medela est. Porro si deglutire valeant pharmacum, istud exhibendum est: cardomomi pars, aris combusti ℥j. hac ex mulsa propinato. Aut enim evomunt una cum humoribus ventriculum infestantibus, aut alvus subducitur. Optimum quoq; est eiusmodi linctuarium: cardomomi, sinapis, hyssopi coma par pondus, radicis Iridis partem cum nitro misceto, & maxillam diducens in os effundito. Interius etiam, quam ubi sunt tonsilla, quo deglutire valeant, iniicito. Hac adeo pueris expediunt. In venibus quidem & hac quidem prosunt, verum potentiora: etiam hic medicamina ad vomitum deligenda sunt, ut narcissi, bulbi, synapis & hyssopi partes partes, aris & piperis dimidio minus quam priora, cum melle miscens, exhibe. Hac profecto ad levandam exacerbationem abunde fuerint. Hæc Aretæus, antiquissimus & celeberrimus scriptor, quem constat nulli selectæ addictum fuisse, ut ipsemet

apertè ostendit, cum à Demotrito, Archigene, Hippocrate, Aristotele & quibusdam aliis dissentiat. Hippocrate quidem ætate posterior est: siquidem eum nonnunquam testem adducit, ejusque dicendi formam, hoc est, brevitate cum gravitate conjunctam præ cæteris omnibus æmulatur. At Galeno cognita fuisse ejus scripta nullam apparet, quum eorum nullam uspiam suorum librorum mentionem faciat, & si ætate Galenus posterior fuerit Aegineta, videtur ejus libros legisse, quum sic quartum suum librum auspiciatur: Aretæum Cappadocem ita dicere arbitror, &c. Aetius de illo quoq; variis in locis verba facit. Inter Ionicos dictione, elocutione & sententiis excellit: cujus interpretem habuimus celeberrimum nostri seculi virum, Paulum Junium Crassum. Hoc unum desideratur, quod Græcum ipsum exemplar, multis in locis carie & vetustate erosum, interpretationem nobis mutilam, imperfectam, distutam & laceram reliquerit. Ita ut prima quatuor totius operis capita, quæ de causis & signis acutorum morborum agunt, desiderentur, aut tota imperfecta sint. Imò etiam quintum ipsum caput, de epilepsia, de qua hic agimus, discretens, principio suo truncatū sit. Sed ab instituto quodammodo digressi sumus, quod idcirco fecimus ut antiquitatem & præstantiam hujus authoris palam exhiberemus: qui in curatione, vel infantum hujusmodi remedia metallica, aliaq; id genus perniciofa potius quam salutifera, quæque intra corpus ingeri sit nefas & le-

& lethale ex multorum opinione, tamen non respuit: imo admittit audacter, nec veretur ipsis infantibus laetantibus æstus, citra aliam ullam præparationem, ad scrupuli unius dosim, vel majorem etiam grandioribus, ad provocandum vomitum, præscribere. Quo evacuationis genere æquè frequenter, ac feliciter in hujusmodi ac plerisque aliis affectibus utebatur Antiquitas, ut suo loco apertius diximus. Quod tamen remedii genus pleriq; omnes execrantur, tanquam in antimonium redolens. Quod tamen à perito artifice & Medico, non ignaro & apyrico, ita debite præparati & administrati potest, ut citra vim ullam, & noxam minorem eâ, quæ ex elleboro albo (convulsivo utiq; tam usitato & familiari Hippocrat. & Galeno, totique Antiquitati) felicissimo successu exhiberi possit. Exemplum de antimonio attuli, ut ostendam, perinde ac ex ære ustis, sic ab antimonio, quæ vitriolata sunt utrumq; naturæ: nec non ex vitriolo, ipsoq; mercurio, sulphure & aliis id genus mineralibus & metallicis, non minus utilia, imò etiam præstantiora remedia eliciri posse, in omnes astralium tincturarum, & fixas radices habentium affectus, quàm ex vegetabilibus parati solent, aut possunt. Veteres thermis & metallicis aquis calidis usi sunt. Quod ex ipso Aretæo videre est lib. 2. de curat. melanch. Medicamenta enim, quæ in his sunt ingenta, inquit (de aquis sponte calidis loquens) opem ferunt, bitumen videlicet aut lin asphur, aut alumen, ac multò hie plures alia facultates. Quia etiam hodie xni no-

stri medici, qui tantopere ejusmodi remediorum metallicorum usum aspiciunt & rejiciunt, ad ea ipsa confugere coguntur, & suos ægros ablegare, quibus nullam opem ex variis suis vegetabilium auxiliis ferre queunt. Unde tot tamque felices exitus sortiuntur ægri (ut omnium oculis experientia patet) ut ad ipsam experientiam ejusmodi detrectatores & contemptores obmutescere debeant, & à tam utilium ac salubrium medicamentorum contemptu ac contumeliis desistere.

Sed ad institutum redeamus, & productis in medium antiquorum auxiliis, quibus in genere, in ipsis morbi paroxysmis utebantur, nunc primò communia aut vulgaria, quorum adhuc hodie in hunc finem apud Dogmaticos continuus est usus, nec non apud eos etiam, qui elegantes illas Hermeticorum præparationes delibant, afferamus. Quo peracto, ad prophylactica ex præscripta methodo nos accingemus, in qua antiquorum quoque remedia, ad radicibus eruendum hoc diuturnum malum, ut non amplius recurat, vel saltem ad paroxysmos ejus moderandos ac mitigandos, eorumq; frequentiam remorandam apta & congrua patefaciamus. Ac tandem toti huic negotio ornamenta illa Hermeticorum præsidiorum, ac elegantes præparationes spagyricas, ex vegetabilibus, animalibus & metallicis substantiis depromptas, tanquam colophonem addeamus. Ubi nec in ejusmodi malum specificas medicationes reticēbimus.

Antiqui
tatem usi
sunt me-
tallicis.

Præstan-
tia mine-
ralium di-
cam.

Galeno
minera-
lin asphur
nansibus

eadem
sunt ex-
tremum
refugium.

Ac in primis de illis in genere agemus: postea in formulas ea redigemus, ut tyrones quoque ex nostro hoc scripto fructum aliquem reportent, avidiusque ipsum, spe fructus ex eo percipiendi, amplectantur.

Particulares indicationes paroxysmorum.

Indicationes parox. epilept. respicientes.

Ut igitur presentem mali exacerbationem aut paroxysmum profligemus, præcipue erunt intentiones & scopi, ut promptè materia dissipetur, aut excoquantur crassi illi vapores malum inducentes, aut ut materia evacuetur, revellatur, atque aliò adigatur, corrigatur, contempereur, aut infringatur venenosa illius & virulenta acrimonia, tandemque cerebrum, aliæque corporis partes affectæ corroborentur. Quod præstabitur tam intrinsecus assumptis medicamentis, quam extrinsecus admotis: ut nimirum in discussionem aut coctionem vaporum ejusmodi aquas theriacales, odoramenta & suffitus varios, linimenta ex oleis, nec non emplastra, cataplasmata, sacculos, & id genus alia usurpemus ac distribuamus. *Ad revulsionem* verò & derivationem, aut etiam evacuationem, purgantia, vomitiva, clysteres, errhina, masticatoria, vesicatoria, cucurbitas, ligaturas, frictions adhibeamus. At commoderatio & correctio malignæ ac venenosæ materiæ, alexipharmicis præstabitur anti-epilepticis, ac ex tota forma specificis propriisque medicamentis. Quod *ad corroborationem* partium & horrendorum symptomatum, hunc affectum comitantium,

lenitionem ac mitigationem attinet (quales sunt *distorsiones, convulsiones aut spasmi, denium stridores, exspirationes*, atque id genus alia) iis rationibus succurretur, quas alicubi explicabimus.

Atque hi sunt scopi, ac universalis ordo, quem citra perturbationem sequi decrevimus, quemque ab omnibus veris Dogmaticis, in paroxysmis hujus morbi profligandis, institui par est. At quum ejusmodi epileptici insultus sæpius sint ferocissimi ac vehementissimi, horrendoque modo ægrum odoriantur, usque adeò, ut non modò astantes terrore percellat, sed vel ipsos etiam celeberrimos ac in arte expertissimos Medicos in stuporè adducat: quique etiam frequentius, non prius ab ægris discessionem faciunt, quam eos jugulaverint: quàm promptissimum tum ac celeerrimè adducendum est auxiliù, non expectatà eà curandi methodo, quam suo ordine præscriptissimus. Periculum enim est in mora. At eum quidem sequemur ordinem, cum inducias morbus concedet, & diuturnitatem quandam atque temporis intervallù promittet ac erogabit.

Quum autè infantuli, vel ex mamma pendentes, hujusmodi affectionibus maximè sint obnoxii, ac in eas proclives (quorum utique major esse debet quàm aliorum commiseratio) æquè est, ut ab eorum cura auspicemur, eaque notemus auxilia, quæ pro ætate eorum tenellæ imbecillisque naturæ ratione, specificâ suâ proprietate felicè opè ferre possint.

Tunc igitur, cum insultum morbi patientur, quàm citissimè fieri poterit, *Ad parox. oris pirituola spuma*, detergebatur, *fontium*

infrin-
gendum. dentes diducuntur, ac obstabitur, ac
lingva lis contractis & cōpressis, fau-
cietur, aut etiam amputetur. Quod
præstabitur cochleari ab argenteo
inter superiores & inferiores dentes
interposito, ac satis profundè in gut-
tur demisso, aut aliquo ex liquiritia
bacillo, vel ex pœonia, vel etiam ebur-
neo, & quid solidius desideratur. In
quod apertum gutturis spatium, di-
gitus oleo amygdalarum dulcium de-
libutus, ad pituitam aut phlegma
educendum, immittendus est. Quo
etiam temporis momento nutrix ab
occipitio totam spinæ dorsii longitu-
dinem infantis perfricabit, ac inun-
get oleo sequenti composito.

R. Oleorum rutacei, lumbricorum,
ana ℥ij.

Olei de castoreo ℥j.

Aque vite parum, misce.

Eodem oleo brachia & crura,
si contrahantur, confricabuntur &
inducantur, utriusque pedis polli-
cem, nec non & manuum digitos
comprimendo, aut aliqua alia liga-
tura medio cric constringendo. Sertu-
lum etiam ex ruta & pœonia, additis
suo tempore liliorum convallium,
calendulæ & tiliæ floribus, naribus
olfaciendum præbebitur. Nec non
aurium limina, naresque atque tem-
pora sequenti compositione fove-
buntur.

R. Theriaca Alexand. ℥j.

Confect. Alkermes, & de hyacintho
ana ℥j. ℥.

Aquarum pœoniæ, liliorum con-
vallium & cerasorum nigrorum
ana ℥. ℥.

Aqua cinnamonomi ℥. ℥. misce.

Quin etiam si ad cochlearis ar-
gentei mensuram, de eadem aqua,
adiecto modico syrupi de pœonia,
infanti sorbendum detur, utilissi-
mum fuerit. Capiti etiam, nec non
ventriculi orificio, inducetur hoc
sequens cataplasmatum aut cerati ge-
nus.

R. Pulveris rad. Ireos, flor. pœoniæ, *Cata-*
visci q. ana ℥j. *plasma.*

Pul. flor. mentha, hyperici, betonica,
thymi, maior. ana ℥. ℥.

Pul. sem. pœo. bacc. iunip. ana ℥j. ℥.

Theriaces, mithridatii ana ℥vj.

Olei de castoreo ℥. ℥.

Oleianeth. rut. & mentha ana ℥j. ℥.

Mithridatium & theriaca cum oleis
ad ignem liquefiant: deinde sensim extra
ignem, pulveres addantur, & fiat instar
cataplasmatum, vel addita cera instar
ceroti. Hoc super linteo extensum,
& in emplastrum forma literæ T.
concinatum, coronali suturæ supe-
rinducetur; aliudque in scuti stoma-
chalis figuram orificio ventriculi, nec
non eâ parte colli, quâ occipitio
committitur, quam *nucham* vocant,
apponetur.

Quibus utique remediis si ma-
lum non vincatur, ac paroxysmorum
crebra recurrat iteratio, remissio-
num & quietis intervallis, vomitus
pennâ, oleo amygdal. dulcium per-
fusâ, satis altè in guttur demersâ, *vomita-*
provocabitur. Aut in eundem sco- *rium.*
pum accipe acetis scyllitici, cochlearis ar-
gentei mensuram, olei amygdalarum
dulcium semicochlear, sacchari antho-

℞ 2 sati

sati modicum: fiat mixtio, quæ infanti forbenda exhibeatur.

Ad incidendam autem materiam mucilaginosam, cuius ex vaporibus huiusmodi paroxysmi suscitari possunt, eamq; leni aliquo vomitorio educendam: pronus erit in faciem, & ventriculum componendus infans ad lenem ignem, ne frigus contrahat, quo sic facilius vomitus consequatur. Quin, & si commodè ei iniici potest clyster, cuius modum deprime ex Pharm.

Clysteris locum, si eo infans uti non potest, supplebit glans vel suppositorium satis acre. Omitto hæc ptarmica, quorum posthac plures licebit descriptiones conspiciere: quibus sub finem remedium omnium, & in extremis tantum utendum est.

Ptarmica infantibus caute adhibenda.

Etenim in infantulis & mollities & imbecillitas cerebri, ut plurimum etiam mole humiditatum & vaporum gravati, suspecta esse debet, verendumque, ne, si ea materia sternutatorio commoveatur, repentina illa agitatione ii potius suffocentur, quam in meliorem statum restituantur. Idcirco cautè & prudenter eiusmodi remedia infantibus adhibenda sunt, ne secus quam par est, res succedat.

Atque hæc commemorata sint subsidia, quæ ab urgente paroxysmo infantes liberare solent: quorum præparatio facilius, uno propè momento expediri potest, & ea, pro quavis temporis & morbi occasione, promptè administrari. Similia etiam in eundem finem occurrunt ex vege-

tabilibus remedia, quæ non desinant esse specifica, sed longioris & exactioris præparationis, quàm quæ vulgaris sunt, quæque artificem medicum exigunt, non verborum tantum peritum, sed rei ipsius, hoc est, artis spagyricæ non ignarum: quorum auxiliorum aliquot hæc formulas adnectemus: sed quum eiusmodi præparationes longiusculum aliquod temporis spatium requirant, maturè ea præparanda erunt, ut urgente necessitate præstò sint, in cuiusvis ægrorum sexus & ætatis subsidium.

Rondeletius exprimis meis præceptoribus unus, magni utique nominis vir, & qui ex variis, sive in Italiam, sive aliò, peregrinationibus singulares & raras experimentorum observationes retulit, hanc suam in utramque huius mali curationem specificam habebat hirundinum aquam, cuius ex scriptis formula peti potest. Nec scit scio, qua primùm conjectura aut ratione eiusmodi avium proprietas & virtus in huiusce affectionis auxilium perspecta sit congruere, ut ex illis aqua in hunc usum extillaretur; nisi fortè ex *Alex. Trallian.* scriptis libro 1. cap. 5. ubi de his tractat, quæ naturaliter ad comitiales valent, tracta sit experientia. Scribit enim author ille, inter alia multa specifica remedia, quæ ab *Archigenæ, Apollonio, Theodoro, Xenocrate,* & antiquis aliis medicis & philosophis mutuatur, hoc quoque mirificè agere: duos videlicet lapillos, quorum alter sit niger, alter vesò albus. Hunc, inquit, comitiali lapsu

lapso imposito, & ægrum excitabit: illum verò, nigrum scilicet, cuti alligato. At hirundines dicuntur primo pullis hos lapillos dare, qui non facillè inveniuntur, nisi univèrsis pullis in totum dissectis. Ego verò istis parum fido remediis, aliisque similibus, de quibus posthac loquemur. Veruntamen si iis radices pæoniæ, angelicæ, castoreum, & id genus alia adiciantur, ut ego admiscere soleo, quæ corroborando cerebro, discutendis & absumendis vaporibus, hunc affectum sua obstructione & maligna qualitate generantibus, apta sunt, eorum potius efficaciam & virtuti auxilii vis, tum promptè ab insultu paroxysmi ægrum expediendi, tum mali radicum evellendarum, quàm aliis, tribuenda est.

Descriptio igitur in *Pharmac. restitut.* miræ virtutis hircinorum æquæ substituantur, quæ non modo intus exhibeantur sed etiam eodem liquore aurium & narium patientis inferiora foveantur.

Non alia ratione, sed simili propè modo ex Picis laudatissima paratur aqua, huic affectui congruentissima, quam in *nostra* quoque *Dogmatizantium restituta Pharmacopœa* descripsimus.

Si mulier fuerit, quæ hoc morbo torqueatur, metusque sit, hunc affectum aliqua *hystorica affectione* stipari: succurratur illi galbani, ruta, alæ scætidæ, pennarum perdicinarum tostatarum odoramentis narium exceptis, quibus matrix ad infernas partes deturbetur: fortes etiam

ligaturæ femoribus & cruribus adhibeantur: nec non cucurbitæ, aut terra scatella, vino imbuta, in quo mellissa, calamentum, matticaria, & id genus alia incocta fuerint, linteo involuta calidè umbilico adaptentur.

Cæterum intrinsecus & extrinsecus alia, quæ jam commemorata sunt, præsidia administrabuntur, nisi fortè dosis medicamentorum augenda sit, & clysteribus, excephalica decoctione factis, benedicta laxativa, hiera *Paccii* adiciantur, atque inter metalla, mercuriale, suffocationibus matricis specificum & peculiare medicamentum: quibus adhuc unica vel duæ castorei drachmæ addi possint. Grandioribus infantibus & hominibus eadem propè modum auxilia & administrandi ratio usui futura sunt, augendo dosin, pro ætatis & virium uniuscujusque, observatione, valentiora etiam iis extra metum exhibendo. Ingentibus enim medicamentis ac validis in morbo comitiali opus est, inquit *Aretæus*.

Expediendò autem suis impedimentis cerebro summa cura incumbendum, si primaria affectione laboret, idque quàm promptissimis remediis fieri poterit, ut erithinis & ptarmicis congruis. At si ex ventriculo vitium oriatur, ea statim administrantur remedia, quæ vomitum concitent. Si aliunde suscitatur, suis quoque auxiliis singulæ partes adiuventur.

Ptarmica ex *Pharmacop.* peti possunt, quæ naribus indita magnam *serosa aqua copiam* prolicient.

Q 3 Hoc

Quomodo
mulieres
hystorica
paroxys.
epil. ut
correcta
sunt tra-
handa.

Hoc utique subsidium cuidam epilepsiae & apoplexiae speciei congruit, cum cerebrum videlicet nimia pituita aut excrementosa humiditate scatet, unde malum procreatur.

Aliud etiam potest sternutatorium concinnari, quod naribus non opus fuerit insufflare, sed solo odore eas suffire, unde crebrae, & copiosae sternutationes ciebuntur. Si ptarmica nodulo suscepta in aqua pconiae vel simili macerentur & naribus admoveantur.

Quae medendi ratio mihi magis probatur, & ad rem magis appositae est, cum insufflati pulveres vim & noxam cerebro delicatiorum hominum & infantum maiorem inferant, ipsosque violentius offendant ac laedant.

Veteres praestantius vomitivum helleboro albo nullam habuerunt. Multa describere possemus, minus quidem vehementia: at aliis omnibus citra discrimen tutiora. Sed inter omnia, hoc quod sequitur, in omnibus id genus affectibus singulare & congruentissimum subsidium est, *sal videlicet colcotharis vitrioli extractus, si ex syrupo scyllitico ad ℥j. propinetur.* Mira enim tum praestabit. Idem sal naribus inspiratus sternutationem etiam egregie ciet, citra vim cerebrum ferolis suis excrementis expediens. Atque hoc quidem ex spagyrica arte petiitum est remedium: attamen quod fortius nec non felicius operatur are usto, quod, ut diximus, in maximo fuit usu apud antiquos.

Illi praeterea, ut epilepticum

insultum sedarent, inter alia auxilia, sanguinem ab ipsis aegris profluentem (quod plerumque accidit ex confusione ab inopino lapsu aegrorum) vel ex naribus, vel ex aliqua alia cor-

potis parte assumebant, eoque labia aegri fovebant ac perungebant, ut eos expergefacerent, ac promptè paroxysmum discuterent. Si autem non flueret sanguis ex lapsu, solebant aut pollices pedum configere & lancinare, aut ab alia corporis parte vulnerata, sanguinem educere. De his sic scribit Alex. Trall. ex Apollonii commentariis, & antiquioribus auxiliis, comitiali collapsio inquit, ubi à magnis pedum digitis, sanguinem lancinatu extraxeris, labia & frontem ipsius inungito, & inde resurget.

Sunt qui hodie & huius morbi, & aliorum, qui habentur gravissimi & incurabiles, aut sint sanatione verisimilibus, chartae pendulae inscriptis, characteribus, sortilegiis & incantationibus promittere. Quam proorsus curandi rationem, ut abominandam adiicio & execror. Si quidem omnes morbi, ac imprimis qui gravissimi sunt (qualis inter alios epilepsia est) celeberrimum aliquem Medicum doctissimum, ac in arte sublimem & versatissimum desiderant, qui & morborum naturam & eorum causas optime callens, vera & apta remedia potius conferat, quam Terpander ille, Arion & Isomenes Thebanus, qui, ut scribit Agrippa, cantilenis ac suavis melodiis, vel deploratissimos morbos profligabant aut sedabant. Quae ut fabulosa planè & mera stulta

Vomitivum praestans.

Musici
concentus
facilius.

stulta apud me sunt : admitto tamen , quod & veri omnes Medici faciunt , non parum suaves illas cantiones & melodicos concentus , sive vocum , sive instrumentorum musices , imò quamplurimum , ac scelicissimè , multis affectibus prodesse. Hac enim ratione conturbatus spiritus componitur , & quieti suæ restituitur , ut ex historia Davidis apud Saulem regem disci potest. Quin & recipio , quod ab aliis quibusdam autoribus scribitur , eos nempe , qui à tarantulis punguntur , ad eam insaniam redigi , qua perpetuò saltitant , nec ista deliramenta priùs liberari , quàm suavis concentibus ac musices & instrumentorum harmonia ea sedata sit. Simile quid testantur mellitæ illæ voces , quibus suaviter demulcemur & fascinamur. Ut enim acerbis & minacibus verbis sæpenumerò commovemur , & in furorem adigimur : sic blandis contrà & amicis sermonibus componimur ac demulcemur , usque adeò tanta est in spiritus nostros verborum vis & efficacia. In hunc finem Menander doctum hoc ac verissimum scriptum reliquit :

Sermo enim est tristitia remedium solus.

Tristitiam enim benevolus scit medicari sermo.

Sermon medicus est , quæ est in animo passionis.

Animi aegrotantis est medicina sermo.

Maximum ira est remedium sermo.

Neque ex his inferri debet , incantationum , verborum insuffrationum ,

characterum collo appensorum , & id genus aliorum remediorum , certum firmumque esse fundamentum , cui inniti debeamus. Quorum quidem nonnulla à veteribus usurpata sunt , ut qui de iis etiam loquuti sint , quæ alligantur , & quæ naturaliter comitialibus obstitunt , ut scribit *Tral. Trall. lib. lianus ex commentariis Archigenis.* Quæ quidem remedia à nostris hodie amulera nuncupantur. *Iaspis aëreum colorem habens , aut similis callaino digito impositus gestatur & liberat. Itemque asini frons curi alligata , gestatq; idem præstat : ut & chryselytus & Gal. corallium faciunt ex eodemmet Tral. simpl. 5. liano. Galenus usus est , & apprimè laudavit , radicem pœonia collo appensam : cujus similem habet effectum viscus querc.*

Commendatur etiam hodie *aleis ungula* , cujus sive totum , sive pars in pugnum complicata confestim paroxysmum abigit. Ab aliis eadem in annulos conformatur , quæ ex aliquo digito vulgò gestari solet. Indagandi autem hujus auxilii causam & ansam præbuerunt multorum scriptorum commentarii : qui , cum hoc animal hujusmodi caduco morbo obnoxium esse scribant , ubi insultu se invadit percipit , solere , ajunt , ungulam pedis ad autem admove , seq; hoc à paroxysmo liberare. Sed hujusmodi virtutum ac miraculorum petræa aut nulla etiam adhuc experientia & veritas mihi innotuit. Quorum tamen auxiliorum proprietates nolim prorsus explodere aut denegare ; præsertim si à docto medico & in veterum scriptis ,

scriptis, ceu sunt Alberti Magni, & aliorum magnorum Philosophorum, qui de lapidum virtutibus, & id genus aliis, physiognomicam quandam naturam præ se ferentium commentarios conscripserunt, exercitatissimo ea in consilium & usum tutæ ac legitimæ administrationis præscripta fuerint.

Nec alia ratione compulsus est Galenus ad usum *paonia*, quam è collo suspendebat gestandam, quàm eo, quod in ejus experientia versatus, agnoscebat etiã eam citra vehementem calefactionem referendi viribus pollere, aut tenuitate partium & odoris vi, per suam anathymiasin, discutiendæ materiæ venenatæ epilepsis facultatem obtinere. Quibus

*Signatura
Paonia*

virtutibus signaturam ipsam hujus plantæ adjiciemus, cujus caliculus aut caput, ante quàm flores ex eo excludantur, analogiam quandam habet & similitudinem ad cranium humanum in quo futura coronalis spectatur, in cujus partibus interioribus rubor quidam florû, in obscuro nigrescens, fulminis alicujus similitudinem exhibet, quasi ipsam epilepsiam (sideratum morbum) in cranio repræsentans: quæ idcirco congruum huic morbo medicamentum esse testatur. Inducti portò quadam superstitione veteres ad oracula confugerunt, ut huic morbo tam gravi & occulto subsidium compararent. Quæ de re sic scribebat idem *Trallianus* ibidem: *Democratem Atheniense* serunt, quum adolescentis esset, & morbo comitiali teneretur, ad Delphos profectum fuisse, & ibi Deum rogasse (quum pleriq; ei offerrent alliganda

morbo contraria) quali ex eis interetur, hocq; à Pythia responsum accepisse:

De grege sume capra majores ruri alumna

Ex cerebro vermes, & ovis dato tergora circum

Multiplici vermi, pecoris de fronte revulso.

Democrates, quum hac audivisset, meditabatur, quid tunc Deus (Dæmonem intelligendum) loqueretur. Profectus autem ad Theognostum Democratium, nonagesimum octavum annum jam agentem, ei oraculum denunciavit: qui miratus vehementer Dei prudentiam, vati Pythia obscuritatem & obliquum dictum, sententiam vati in hæc verba aperuit. Gregariatum, inquit, capratum caput naturaliter multis vermibus juxta cerebri basim, plenum efficitur, ac sternutamentis animalit obortis multi vermes in nares capræ insiliunt. oportet igitur veste substrata, ne terram attingant, illos excipere, unum vel tres, & inditum pelli nigræ ovis, tenero collo alligare: atque hoc naturaliter adversari.

Quod auxilii genus, quis quàm turpissimum & insulsissimum esse inficiabitur? utpote quod ex authoris omnis corruptionis, falsitatis & mendacii officina emerget. Sed ista, ut & plura id genus alia, tanquam absurdissima & ineptissima missa faciamus, & quam de iis opinionem concipiebat idem *Trallianus*, audiam, quum longum postea de iis catalogum attexens, in hæc verba (quæ in suum ultum *Hermetici* ipsi trahere possunt, adversus quosdã pervicaces nostri seculi Dogmaticos) sic loquitur:

Hæc

Ac sanè à veteribus dicta sunt, tanquam naturaliter, hoc est, latenti natura, efficacia. At qua nos edidimus, secundum quandam viam & rationem, quam Græci methodum vocant, dicta sunt: ac convenit peritum omni modo auxiliari, tum naturalibus utendo, tum scientificaratione, & artificiali methodo, quod à rectà, ut dici solet, omnimodo properandum sit, ut longo morbo & pravo hominem liberet. Mihi sanè omnibus uti placet. Quia verò plerique hoc tempore indocti accusant eos, qui utuntur naturalibus, cavi, ne continuè ris, qua naturaliter operantur, uterentur, conatusque sum artificiosa via, & ratione morbos superare. At novi, non modò comiciales, sed etiam alios morbos plerosque victu & medicamentis fuisse persanatos, &c.

At quid cupiamur in tam horrendo & deplorando miserorum epilepticorum spectaculo? Cur à tam crudelibus & stupendis cruciatibus, vel fortissimum quemq; animù prostermentibus, nū deterremur. Ex hoc igitur carcere pedem tandem educamus: sed quò demum gressum dirigemus? Nunquid cupientes vitare Charibdim in Scyllam devolvemur: At humaniorem fortè, nec vinculis usq; ad eò adamantinis atrocem, cum captivos, in eo ergastulo paulò tolerabiliore, quadam dolorum intermissione frui constet, & lunari quadam quietis interpositione demulceri. At mirum est utiq; in eo censu, vel ipsos tiarà & coronà præinctos Reges, monarchas & principes annumerati, nec cujusvis ætatis ac sexus humanum genus nullo discrimine, ei ascribi. Qui quàm vultu sint mæsto ac Saturnio,

Tomus III.

cogitabundo animo & demisso, ^{lept. elat.} quàm truci & acuto aspectu, quàm ^{det.} pallida facie, contorta & deformi, quàm crebris tinnitibus aures perforant, & ad audiendum duriores ac tardiores reddantur, quàm vertiginosum & nutans sit caput, denique quàm tota corporis constitutio depravata ac vitata sit, ubique partium corporis elucescit, ut præ pudore tam turpis & fœdi morbi, cujus mancipia sese facta vident, terra potius obrui cupiant. Nec id mirandum est. Nam ut scribit Aretæus: Si se mutuo in accessibus spectarent agroti, & quacunq; patiuntur cernerent, ultra vitam ducere non tolerarent: verùm qua in singulis atrocitas, fœdaque sunt, sensuum privatio, intuentibus, sublata facultas abscondit. Attamen benè, ô amici, sperare vos jubeo, nec animù despondere: at contra omnem mæstitiam è cordibus vestris excutite, quæ potius diris devovenda, & ad Garamanthas releganda est, quàm ut animis vestris infideat: juxtaq; *Διδατοrem summum* dicite, *ἀνδρα γάρ τι γινώσκω τὸς ὀφθαλμοὺς κρύβειν*. Si enim in bonâ de restitutione vestra spè erigamini, & de medicorù fide, peritia, ac experientia salutari persuasi fueritis, attigistis jam duo restitutionis vestræ promptissima & certissima auxiliorù capita: præter quæ, nec vobis alia, quorum copiosa in hac officina suppellex ex tribulato explicabitur, quibus ab omni antiquitatis ævo tum *Dogmatici*, tum *Hermetici* hætenus usi sunt.

Post hæc ad ea transibimus, quæ ab utrisq; seriatim, suis seculis investigata

R

stigata

stigmata & experientia comprobata sunt. Atque sic in hac eadem officina, pro sexus & ætatis ratione, omnes congruas merces effusus in suum usum comperient, & inde mutuabuntur. Nec id latis: sed qua via & methodo ea sibi auxilia applicaturi sint, tutò edocebuntur. Quod ut facilius & fecundius præstemus, gratiam Dei non de futuram nobis speramus. Quem idcirco supplices oramus, ut omnia ad gloriam suam & proximi nostri utilitatem convertat, ac referat.

Antiquorum Dogmaticorum epilepsiam curandi methodus, tam pharmaceutica, quam chirurgica, cum connexis quibusdam remedium descriptionibus.

Quæ igitur remedia ad prophylactica pertinent, quæq; ab antiquis Dogmaticis, ad præcavendos & prorsus rescindendos diuturnæ epilepsie circuitus ac repetitiones, usurpata sunt, & in usum revocata, ex tribus illis medicinae instrumentis constitui debent. *Diaeta videlicet, Pharmacia & Chirurgia.* *Diaeta* explicationem ad calcem hujus consilii differemus. At quæ auxilia Dogmatici, tum à Pharmacia, tum à Chirurgia murvantur, hic enarrabimus. Sed quum perturbatè, nulloque docendi ordine veteres ea nobis scripta reliquerint: eam in illis præscribendis methodum sequemur, quæ à recentioribus Medicis, eorum sectoribus, observata est, & nobis tradita: ut inde elucescat, semper arti aliquid multumque defuisse, quod ad ejus perfectionem desideraretur.

Tria prophylact. instrumenta.

Hippocrates non ingentem remedium sylvam in hunc affectum invenit, neq; satis dilucidè aut ullo ordine illorù administrandorù formulas instituit: cum sibi etiam tantum proposuerit generalè quandam Medicinæ ideam repræsentare, ita ut ab illo juniores Medici ad praxim formari nequeant, exiguaq; messè ex illius sententia reportare possint, cum ex tam brevibus & gravibus illius sententiis non rudiores, sed docti viri & in arte versatissimi soli fructum referant. Inter omnia auxilia purgantia in primis commendat, in hunc morbum, utriusq; hellebori usum, præsertim albi, si morbus fiat per consensum, quo vomitus provocetur. Idè Hippocrates inter simplicita, quæ intrò sumi, & extrinsecus admoveeri jubet, laudavit pyrethrum. Dioscorides in hunc eundem morbum imperavit leporis coagulatum, & hepar asininum assatum & comestum jejuno ventriculo. In quem finem castoreum etiam admisit. Aretæus in eodem morbo, quatenus chronicus est, & eo primùm caput afficitur, curationem à vena sectione primò inchoat, cubitalis videlicet, ad universalem sanguinis ex toto corpore detractionem: & frontalis, ad particularem derivationem. Quin & arterias, ponè & ante aures sitas, secare præcipit. Ea tamen cautione sanguinem educit, ut citra animi deliquium id fiat. Siquidem, deliquium animæ, inquit, ciet morbum. Ad humorem expurgandum hieram laudat, eaque remedia, quæ fortiter de capite proliciunt: siquidem, inquit, istorum habitus est dolorum patiens. Adde præ-

Antiquorum Dogmaticorum Pharmacia & Chirurgica Epilepsie curandi ratio.

præterea, opus esse capiti, ignem inferre, proficit enim. Quin & tabularum cranii, per trepanum, aptam & congruam apertionem laudat, cuius modum etiam tradit. Commendat porro cantharidum applicationem ad vesicationem usque, ubi, quæ observatione digna & necessaria sunt, explicat. Si vitio ventriculi morbus suscitatur, in purgationem assumit *thymelæam*, & *chamaeleon*, quæ pituitosos humores educunt, & exiccant. Neque cucurbitarum affixionem, epithematum & cataplasmatum, quæ vim habent extenuandi, per halitus dirigendi, & fluxa spirabiliaque corpora reddendi, ut ipse loquitur, applicationem silentio prætermittit. Idem concoquentibus medicamentis, roborantibus, utiles humores creantibus, & urinam moventibus, in medicatione utebatur: ut compositione *ex viperis*, & *antidoto Mithridatica*. Sed omnibus præstat, inquit, *Fibri testiculus*, hoc est, *castoreum*, sæpius in mente ex aqua mullâ potus. Tandem concludit, sed non citra horrorem & medicamento execrationem, se nonnullos vidisse, qui plenos sanguine scyphos hominum capite truncatorum, vel aliter interfectorum, propinarent: seque legisse, ait, quendam authorem, qui in escam & cibum hepar humanum commendaret & apponeret. Sed hæc, inquit, illis scripta sunt, qui ad hunc usque miseræ terminum pervenerunt.

Galenus epilepticis succurrebat
oxyindite simplici & squillitico, Quin

& *salsamentum* quoddam ex ipsa *squilla* concinnabat, quod aloës vicem in purgatione suppleret. Intet alia medicamina, sumopere illi probata est *pæonia*, tam intus sumpta, quam foris collo appensa, ut ipse scribit de quodam puero.

Agaricum quoque *seseli* & *spondylii* fructus, & *radicem aristolochia* longæ & rotundæ ex aqua epotam, comitialibus quinetiam prædesse existimabat.

Oribasius, *Paulus Aegineta*, *Aëtius*, verbum verbo ipsum *Galenum* reddunt & sequuntur. Cujus in primis *Aegineta* vera simia est, qui, cum aliis superioribus, omnia sua auxilia ex eo mutuatur & exprimit, ut ex scriptis illorum satis constat. At privatim *Paulus* de aceto quoddam loquitur *Juliano*: sed omnium istorum facto periculo tandem ad *theriacam* confugit: quin & naturales *thermas* scribit huic morbo conducere.

Aëtius privatam quandam excellentem scilicet *theriacam* adjicit, quam in subsidium epilepsiæ describit. Sed in primis laudat & admittit certum quoddam remediū, quod ex *Sereno* mutuatur, cui nullum, ut ipse scribit, comparari potest. Idem enim concoquit & vacuat. Cujus perelegans, artificiosa & ingeniosa scilicet compositio est, ut sequitur.

℞. *Castorei*, *veratri nigri*, *scammonii*,
ana ℥ij.

Opopanacis, *cumini* *Thebaici*, *centaurii*, *nitri*, *sulphuris vivi*, *abrotani*, *ammoniaco*, *thymiamatis*, *seminis*

R 2

minis ruta sylvestris, absynthii
ana ℥j.

Contusa & cribrata excipe aqua,
& forma pilulas fabæ Egyptiæ ma-
gnitudine, & unam quotidie prebe, cum
aceti mulfeyathis quatuor.

Atque hæc una est, scilicet, ex
divinis illis compositionibus & for-
mulis, quas antiqui magnoperè com-
mendarunt: ubi tamen & nitrum &
apyron sulphur, tantoperè à multis
damnata, principem propè locum
obtinent, aut saltem inter præcipua
ingredientia eminent. Ubi etiam
& veratrum & scammonæ admittun-
tur, quorum tamen vel ipsa sola no-
mina aures, totumque hominem ter-
ritant. Sed excipiet aliquis, vene-
natam ac perniciosam illorum sim-
plicium qualitatem eleganti illa &
singulari præparatione deleri & ex-
tingui. Elegans scilicet & ingeniosa
præparatio, pulveres aqua diluere &
miscere. Attamen hæc est illa tam
celebris & divina antiquorum com-
positio. Centum alias possemus
huic similes adscribere, quas silentio
hic obruemus, ne prolixitas major,
quàm natura tractatus patitur, nobis
vitio detur: neve ad filii Noë imita-
tionem, paternæ turpitudinis dete-
ctoris, nec id impune, oblii humanæ
charitatis erga proximum, vulgares
illas crassasque & stupidas, quas et-
jam juniores rideant, antiquorum
præparationes de industria persequi
velle videamur, ut stupiditatis &
ignorantiæ notam illis inuramus.
Quod absit à nobis: quum potius ab
omnibus laudari eos æquum sit, qui

sedula sua diligentia, & perpetuis vi-
giliis medicinæ semina & fundamen-
ta nobis pepererint, suos labores can-
didè impertiti sint. Quorum tamen
seculo, multis tenebris adhuc invo-
luto, aliquid condonandum est:
quum facilius sit inventis addere,
quàm ea primùm excogitare. In hunc
etiam finem respiciunt hæc mea ver-
ba, ut Hippocratis dictum quàm veril-
simum appareat, medicinam videlicet
non eam assecutam esse perfectionem, cui
nihil addisposit: sed in qua semper, vel
aliquid modo reprehendi, modo corrigi,
modo addisci queat: in qua sententia
ego ipse non parum confirmatus
sum, ante triginta annos, à veneran-
do quodam tene, doctissimo inquam
illo viro Guinterio Andernaco, de
republica medica optimè merito:
qui cum perciperet, indies in medica
schola profici posse, perpetuis sene-
scendo addiscens laboribus incum-
bebat, nec ullis vigiliis parcebat, et-
jam septuagesimum annam ætatis
superans, quin circa carbones, ne-
glecta manuum denigratione (quam
delicatuli nostri hodie tantoperè ab-
horrent) totus versaretur, & fornaci-
bus construendis invigilaret, idque
ut naturæ arcana, quæ summè suspi-
ciebat, ejusmodi instrumentis rima-
retur, & tanquam ex Democriti pu-
teo erueret: hoc unum tantum de-
fless, quod tùm demùm aut serius,
nec à teneris annis aperta sibi fuisset à
Deo tanti boni & præclaræ huius ar-
tis cognitio. In cuius scientiæ am-
plexum, me adhuc ætate juvenem, &
omnis experientix vacuum (etsi jam
operi

Philoso-
phus An-
dernaci.

operi cum doctissimis Germaniæ Medicis Hermeticis manus admove-
ram) omnibus stimulis adigebat, nul-
lamque ut huius temporis, vel ne mo-
menti quidem, iacturam facerem,
studiosissime cohortabatur. Qui
idem usque adeo veram chymiam, &
remediorum exactam preparatio-
nem persequabatur, ut nunquam
non vel Doctores etiam medicos,
tres vel quatuor continuè foveret, &
operis consortes sibi adjunctos habe-
ret. In cuius artis laudem & com-
mendationem, utpote inter medici-
næ partes utilissimæ & maximè neces-
sariæ, librum de veteri & nova medi-
cina doctissime conscripsit.

*Sed pergamus alia aliorum anti-
quorum remedia, & præscripta, in huius
affectus curam, formulas explicare.*

Ruffus Ephesus hanc medici-
næ partem non attigit, ut qui tres
tantum exaraverit libros, de appel-
lationibus partium humani corpo-
ris: nec non fragmenta aliquot de
medicamentis purgantibus, unum-
que de vesicæ & renum affectibus
tractatum.

Alexander Trallianus, de quo jam
suprà mentionem fecimus: quem
inter veteres facili & dilucida uti me-
thodo, & in diagnostice ac thera-
peutice tradenda excellere censem-
us: de hoc morbo in hunc scripsit
modum, qui sequitur.

Primum de infantulorum cu-
ratione tractatum auspiciatur, quod
(ut ipse scribit) huiusmodi morbus illis
maximè proprius & familiarissimus sit:
quo, si fuerit infans adhuc lactans, qui

laboret, nihil molendum nec agendum
censet, quantum ad curationem attinet:
subsequitur enim atas, inquit, & calor
augefcens, qui superfluum in capite hu-
miditatem, repletemq; ipsum ventricu-
los discutit. Admonet tamen, ut sin-
gulari providentia nutricis lacti pro-
spiciatur, ne à bonitate & ejus albe-
dinis colore, qui puritatem ejus in-
dicat, in livorem, virorem, aut ni-
grorem degeneret: neve ingrati aut
tætidii sit odor, nec saporis insuavis,
aut acidi, sed dulcis: substantia ejus
non sit, nec nimium tenuis aut aquo-
sa, nec crassior aut caseola. Tale
enim lac, inquit, convulsiones po-
tissimum generare solet, & nervos
obstruere. Hinc faciliè discimus,
studiosè nutricem esse deligendam,
quæ optimæ sit constitutionis & tem-
peraturæ: aut intemperies illius con-
gruâ victus ratione (quam fusè ex-
plicat) ad lac ipsius tum alimento-
sum, tum medicamentosum reddend-
um, emendetur & adaptetur. Gran-
dioribus verò infantibus & ab lacta-
tis, præter vivendi regulam, quam il-
lis opportunam instituit, in medica-
mentum concoquens & extenuans,
imperat usum decoctionis ejusdam
hyssopi, matutinis horis hausta, idq;
præsertim per totam hyemen. Quo
remedio temporis successu asserit,
multos fuisse morbo liberatos: idem
decoctioni adjiciens aliquid
oxymelitis simplicis. Æstivis diebus
decoctionem aniseum eodem oxy-
melite propinabat. At si melancho-
lica infantis erat constitutio, deco-
ctionem Epithymi imperabat. In

R 3 solu-

solutivum medicamentum hieram
usurpabat: quam tamen junioribus
& delicatioribus non exhibebat. A-
tas enim valdè juvenilis ejus efficaci-
am (inquit) non tolerat. Vigentibus
autem ætate, & validis viribus præ-
ditis, & melancholicis utiliter exhi-
betur. Præstat igitur juvenibus epi-
thymi potius momentum cum *pietra*
exhibere. Cum autem hujusmodi
subsidii malum vinci non poterat,
ob humoris & materiæ malignitatem
ac pervicaciam, & metus erat recur-
suri paroxysmi, *antidoto Theodoretii*
purgabat, cujus ut purgandi vires au-
geret, aliquot colocynthidis grana,
aut scammonæ aliquid adjiciebat.

*Antidoti
Theodo-
reti vires*

Antidotus ista, *Theodoretum* dicta
(hoc est, divinum munus conferens)
à Nicolao Myrepsso descripta invenitur
lib. de Anti. sect. 1. c. 115. 116. 117. &
118. Huius enim quatuor descriptio-
num species exhibet. Centesima
decima sexta, aut 117. videtur à Tral-
liano inter alias usurpari, præsertim
117. quod Myrepsus ipse scribat, eam
conferre magno morbo: item comi-
tibus, dæmonio vexatis, caput do-
lentibus: quinetiam thoracis affecti-
bus, & quibus in ventriculo cibus
accescit: ut & iis, quibus malignus cir-
ca illam partem & ventrem affectus
est. Mira denique de ea prædicat,
eamque compositionem multis aliis
morborum gravissimorum & despe-
ratorum generibus conferre asserit:
ita ut tandem inferat, ejusmodi an-
tidotum verè divinum esse donum.
*Quisquis enim ea usus fuerit, prosperum,
ut scribit, successum sentiet. Si vero*

quis vere & autumnis semel aut bis ea
utatur, neq. circa victus rationem ma-
gnopere delinquat, nulli morbo fiet ob-
noxius. Data Pontica nucis quantita-
te omnia dissolvit: manè verò hanc su-
mere oportet. Hactenus Myrepsus.
Unde subit mirari, ubique tantæ vir-
tutis compositionem, quantæ esse ja-
ctatur, hodie desiderari in pharma-
copæis: quod me, ne excidat, ad ejus
descriptionem tradendam, compellit,
ex ipso Myrepsso petitam, etsi à
Tralliano suppressa sit, & silentio
prætermissa.

℞. Spica nardis, folii caryophyll. *Eiusdem*
croci, cassia, epithymi, flori iunci descri-
odorati, myrobal. ana ℥ij. *pno.*

Aloes flava ℥j. ℞.

Cassorei, Zinziberis, masticiæ ana ℥j.

Iridis Illyricæ ℥vj.

Anacardi, agarici ana ℥j.

Asari ℥vj.

Sem. apti ℥j.

Cisti ℥j. ℞.

Piperis ℥ij.

Feniculi, & succi eius ana ℥j.

Feniculum runde in matratio,
& macerato in aceto diebus tribus, ac
benè decoquito, & colato diligenter. Ad-
dite mellis Attici vel sacch. q. s. rursus-
que ad mellis crassitudinem decoquito, &
species simul tundantur & levigentur
benè. Quod si copia sit feniculi, expri-
me succum, & meliorem facies antido-
tum. Hæc in Myrepsso, à Leonardo Fuchsis
latinitate donato, & annotationibus
illustrato, scripta reperies. Multos
ex hoc morbo convaluisse hujus an-
tidoti beneficio asserit idem Tral-
lianus, adjectis, quæ supra dicta sunt,
reme-

remediis. Præter hæc, si usq; adeo pervicax esset malum, ut respueret ejusmodi remedia, & in acerbitate sua constans esset, cataportium à se confectum usurpabat; quo nil valentius invenias.

Recipit autem aloës, scammonæ, colocynthidæ, gammi bdellii ana ℥j. excipiuntur brassica succo dosi ℥iij. aut iij. pro pueri vitibus. Adultis verò etiam sex scrupuli exhiberi possunt: & si plures porrexeris, ait, nihil nocet, adeò leniter & tuto purgant. Nec comitialibus modò, sed etiam vertiginosis & articulariis auxiliantur: Atque hæc sunt veterum purgantia medicamenta.

Purgationibus universalibus subjungit particulates Trallianus: nec supprimit derivationes aut revulsiones masticatoriis, gargarismis factas. Quibus & usum addit balnei, nec vomitoria retinet.

Si ventriculus radicem morbi suppeditat, huic peccantem humorem educendo, succurrit, qui, qualis fuerit, aut cholagogis, aut phlegmagogis, aut melanagogis extirpatur. Nec, quæ ad corroborationem faciunt, obliviscitur.

At si ab aliquo alio membro trahit affectus originem, eò primùm & præcipuum confert remedium. Ego sanè, inquit, vidi, quendam lectorem in hunc morbum incidisse, qui, quum & eventurus erat, auras quasdam frigidæ à superioris pedis parte ad cerebrum ascendentes percipere se dicebat. Cum igitur hunc cataportium p. tutam & melancholicum humorem vacuantibus purgasset, imposuit pari-

affecta, etiam quæ exulcerare eam & calescere possent, ut hinc ipsa sudaverit, & ex eadem humida non pauca manifestò emanarint. Atq; hoc ubi nos fecissemus, adolescens sanus evasit. Erat autem auxiliium, quod ei impostum erat, sanaveratq; lepidium herba. Idem namq; etiam alia quadam præstant, sed nullum aquè ac herba hæc. Hæc Trallianus: qui neque, ut diximus, vomitoriorum in hoc morbo obliviscitur, nec balneorum, nec vehementis corporis exercitationis, nec reliquorum id genus ad aptam vivendi rationem facientium & necessariorum.

In veterato autem malo, quodque indomitum aliud omne medicamentum aspernabatur, hoc postremum subsidium opponerebat, h. lleborum nempe, idque album: cujus ipse Trallianus formulam præscribit, quam Paulus Ægineta verbum verbo describit eandem, in dosi tantum, aut ingredientium pondere, multum ab eo dissentiens. Paulus enim drachmas scribit, siliquarum Tralliani loco, quæ tantum tria grana singulæ pendent, totamque compositionem in unam dosim solam restringit, cui ferendæ nullam animal par esse possit. Cujus etiam Pauli descriptionem & receptum, quod habet baccarum lauri depuratarum, piperis albi, elypiadis, euphorbii, veratri albi ana ℥viiij. hoc est, ana ℥j. si lequeremur in dosi, nullas, ut diximus, futuras esse strenuissimus equus, qui tantam purgationem ferre possit: at ne dimidiatam quidem ejus partem, citra mortis periculum. Sic enim Paulus scribit: Hæc pro una vice præb.

præbe cum passo, quod est in colocynthide. Formula itaq; recepti *Tralliani* in dosi longè æquior est, ipsa *Æginetana*: siquidem loco drachmarum singularum ingredientium, quas *Paulus* præscribit, siliquas octo tantùm præcipit *Trallianus*, quarum singulæ trium sunt granorum, idq; ex infusione colocynthidis, in passo maceratæ. Quod meo iudicio adhuc plus quàm par est, excedit: nec certè potest, illius temporis ventriculos tam fortibus & violentis medicamentis sustinendis fuisse pares, nullis etiam à veteribus præmissis, ad vitandum, quod inde imminabat, periculum, præparationibus.

Quod ad naturalia præsidia attinget, ut vocat, quæ societate quadam occulta, & amica proprietate, hujus morbi curationi succurrant, idem *Trallianus* ea ex alieno ore (*Apollonii inquam*) commendat, propinatq; proprium ægrotantis sanguinem, quod crudele utiq; & detestandum prorsus ut jam attigimus, remedium est. Verba insuper facit de lapillis ex *hirundinibus erutis*, de *mustela hepate*, de *ossibus igræ avis cineribus*: at in primis de radice *solani*, luna decretescente collecta, tusa, expressa, & in succum redacta, qui ad aliquot dies matutinis horis bibendus exhibeatur, quem, ut observavit, summum arcanum, & admirandum subsidium esse asserit.

At *Athuarinus* author etiã Græcus, naturã tantùm, differentias & causas hujus mali edocet, suppressã silentio ejus curandi methodo & remediis.

Celsus medicorum Latinorum

princeps, prout est brevis & sententiosus, *Hippocratis* simiam agens, ut qui præclaris illius sententiis omnia propemodum scriptorum suorum capita illustravit, in hujusmodi mali curatione tradenda, quàm brevissimus est: attamè singulares quasdam in missione sanguinis cautiones adhibet, nec non temporum momenta, quibus remedia administranda sunt, studiosè observat: delicens ad sanguinis educationem & purgationem ex *helleboro nigro*, ipsas paroxysmorû horas, simul admonens, post insultum servandam esse, magna cura, congruam vivendi rationem, quam præscribit. Si autem istis remediis morbus non cesserit, confugiendum censet ad *veratrum album*: ac ter quoq; aut quater eo utendum, non ita multis interpositis diebus, sic tamen (addit ille) ne iterum unquam sumat, nisi conciderit. Tandem in morbi continuatione linendum præcipit, præter ventrem, totum corpus oleo veteri, multisq; exercitationibus agitandum, & longis fustionibus, excepto capite & ventre, perfricandum. Deinceps iterata ex superiorib; medicamentis purgatione, inungi de rasum caput imperat, licet ex antiquo oleo, nitro & modico aceti concinnato: intèd *castoreum* sumendum. Tandem ad revulsiones & derivationes progreditur, quas sanguinis educatione, ex *salvatellis* & *cucurbitarum* affixionibus, perficit, addens insuper in extremum subsidium, ferrû, quo incidit, & ignita cauteria, quibus occipit adurit, ut per ea, inquit, perniciosus humor effluat. Quibus omni-

omnibus pertentatis remediis, si morbus non vincatur, indomitum & incurabilem esse pronunciat.

Experimta Scrib. Largi ad Epil.
Scribonius Largus lib. suo de compositionibus medicinalibus cap. 2. sex nobis producit remedia, aut empirica experimenta. Primum ex quadam herba, quam Græci (ut vult) vocant, & Latini nervallem, de qua ab ægrotante, tota adhuc viridi ed præcipit, ante omnem alium cibum, idq; à prima Luna ad tricesimam. Coagulum etiam hienuli cervi admittit, intra novem dies sumptum, nec non testiculos crocodili, thymi usum ex ozymelite. In eiusdem libri 4. 1. compositione quoddam arcanum aulicæ cujusdam matronæ proponit, quo miranda in variis curacionibus præstata se vidisse testatur: quod utique muliebri est remedium, veneticæ potiùs quam medicæ artis officinam redolens, cum ista in compositione sic observantur, ut rasura eboris immisceatur mel Atticum, & (quæ veluti basis & fundamentum jaciuntur arcani) sanguis testudinis & palumba adjiciatur, ea cautione, ut matibus ægris ex animalibus masculis, foeminis ex fœmellis sanguis educatur & adoptetur; qui nec ex quavis animalium parte extrahendus est, cum nullius foret virtutis & efficaciam medicamentum, nisi ex collo unius animalis, & ex venis alterius, sub alis sitis, clavo acuto, ex ære Cyprio ad id concinnato, emitteretur, ipsumque remedium alia quam buxæa pyxide recondideretur & asservaretur. Ordo autem administrandi hujus medicamenti,

Tom. III.

quod per xxx. dies continuos exhibetur, ab ipso Lunæ decremento ordiendi, & in dosis quantitate observanda, is est, qui sequitur, ut prima vice tria cochlearia offerantur, postea ad septem, quarto loco ad novem, postremo tandem ad undecim usque, nec ad plura perveniatur, regrediendo postea eo, quo processum est, ordine, ut videlicet primò novem, deinde septem, & sic deinceps quinq; & tria, ac denuò idem ordo repetatur ascendendo & descendendo ut supra, dum ad trigesimum diem perventum sit. Quæ quidem omnia, metæ præstigiæ sunt ac fallaciæ, quæ alicujus utilis & salubris medicamenti locum invadunt, subitque mirari, verustos illos authores tam imperitè ratiocinatos esse, tamque frivola & ridicula inconsultè scriptis mandasse. Quæ tamen antiquitatis titulo muniuntur.

Quod ad Marcellum attinet, satis constat, illius librum ex empiricis medicamentis totum esse confarcinatum (unde *Empiricus* ipse dictus est) & ex omnibus omnium auctorum experimentis undequaque confutum, ut ex Galeno lib. de loc. aff. Archigene, Apollonio, Heraclide Tarentino, & aliis apud ipsum Galenum citatis, nec non ex Medicis Latinis, Plinio, Apuleio, Celso, Apollinari, Designatiano, aut etiam ex ipso Silurio, Eutropio & Ausonio, magni illius Poetæ Hermetici patente, qui aliquot tantum annos ætate præcesserat, quem nec puduit in suo experimentorum libro fateri, se multa ex vulgari plebecula, aut etiam ex ipsis mulieribus didicisse, nec eundem suum librum

S

brum

brum characteribus profanis & verbis incantationum, ac id genus ridiculis ex Paganismo, ab illo etiam Christiano, derivatis. Ubi etiam, sed obiter tantum & quasi perfunctorie, unicum tantum receptum in hunc morbum, de quo agitur, *primo capite sui libri* exposuit, quod commemoratione & scriptis indignum est. Nec in alium finem hujusce authoris citavimus auctoritatem, quam ut nonnullis patefacerem, inique à se proclamari & convitiis proscindi quasdam remedium formularum hodie usurpatas, quæ tamen raræ sunt & singulares in *Paracelsi* libris descriptæ: easq; ab illis, Pharisaorum more, qui cæcitatem suam plenam non agnoscentes, ex aliorum oculis festucam discutere volebant, indignè damnari & respui, cum longè antiquorum deliramentis & fallaciis præstent & excellant. Nemo enim ratione præditus, nec usque ad eò cæcè aut luscè quispiam est, qui jure eat inficias, si vel tantillum quid subodoratus fuerit de Chirurgia magna & parva *Paracelsi*, omnes alios in medicamentorum etiam vulgarij & externorum preparationibus, qualia sunt *balsamica olea, unguenta, cerata, emplastra, & id genus alia*, ab illo uno separatos, & multis post stadiis à tergo relictos. Si verò interna illius remedia spectemas, quibus usus est, quæ ex mineralium familia & æconomia deprompta sunt, fatendum est utique in sedula eorum & tuta preparatione ac administratione supremum honoris gradum inter medicos & philosophos æquissimo jure ipsi deberi. Et si enim

antiquitas ex illis aliqua usurpavit, & in usum revocavit, ut jam notavimus in hujus morbi cura, multa tamen alia, eaq; præclara & magna remedia, quæ hodie ex mercurio, sulphure, antimonio, vitriolo, & id genus aliis extrahuntur, ignota & incòperta habuit: quorum usus, etiam ab ignavis, ut venenati, maligni, & exitialis medicamenti proferibatur: experiètiâ tamè recitæ eorum preparatione adhibita, utilissi-

Præstantia chymicorum remedia.

Qui sua idcirco remedia, conferunt.

IAIM

Vatipianum Galenic. in Paracelsi fumo-usum.

tam tuta & salubri experientia, ac affectis tam potentibus, Doctores illos medicos, à quibus doctrina & eruditione longè lateq; superantur, tamen prævertunt, eosque nobilium familiarum & dibus sua admissione & introductione excludunt. Quod quàm ignominiosum sit, tædet fultus dicere. Nec istis inveniuntur hodie medicis illi Doctores, qui, ne videantur quicquam ignorasse, & posse aliquid novi addiscere, ne discipuli habeantur eorum, in quos sibi docendi imperium arrogat, veteri suæ pelli (ut ferunt) immori malunt, quàm, prudentis serpentis imitatione, novâ assumptâ, senectam deponere. Atque hac sua superbia & arrogantia id efficiunt, ut cum doctiloquis sermonibus & plausibili eloquentia nihil præstent, aliis, rerum effectibus & operationum virtutibus inferiores, cedere turpiter cogantur, Neque enim Hebraico Idiomatico, nec Græco, nec Latino, nec quavis alia sermonis elegantia curantur morbi, ac luminis naturæ cognitione, & rerum ab eo procreatarum experientia & tuta administratione. Neque hic absurdum aut abs re fortassis fuerit recitare, ante aliquod tempus me à quodam generoso & doctissimo viro in consilium melancholicæ hypochondriacæ, qua laborabat, vocatum esse: ubi, quum in ejus curationem vulgaria omnia medicorum remedia, quæ ex Pharmacopœis depromuntur, exposuissem, tanto se eorum acervo obrutum esse dicebat, ut omnem curationis spem

deponeret, si rursus in eandem curandi viam sibi esset ingrediendum, quam ventriculus fastidiret, respiceret & horreret. Addebat, se Empirici cujusdam magni apud se nominis, auxilia admisisse, ac inter omnia solutivum quoddam pharmacum prorsus insipidum, quod, vel minimæ quantitatis dosi, usq; ad eodè egregiè & citra molestiam purgabat, ut ipsum aliis omnibus medicamentis præferret & anteponeret: ut cujus vel crebrò post aliquot annos periculum fecisset, eiusque porro basim & fundamentum hujus purgantis medicamenti mihi exhiberet, (qui pulviserat, omni sapore carens & albus) & de eo consilium ex me quaereret, nullo tamen mutandi hujus in melius medicamenti studio ductus, sed quid de eo sentirem, audiret, & num mihi cognitum esset nec ne, exploraret. Cujus cum materiam agnovissem, (quod vel minimo spagyricæ artis tyroni pervium fuisset) ut ejus quaestioni & petitioni morem gererem, respondit: nec mihi probari, nec etiam rejici medicamentum. Non rejici quidem, quod certissimum haberem apud me, ex ejusmodi materia & subiecto præstantissima & admirandè virtutis purgantia remedia parari posse, quæque omnia alia vincant, cum à docto, experto, & in hac arte versato medico tractantur, & in usum revocantur.

At nec probari, quod ab Empirico, non satis fortè hujus artis perito, prodiret: cui, & ejus similibus faciendæ medicinae periculo, bonatum omnium

S e leguri

Galen.
difficiliter
ab opinione
aniqua
di-
moveretur.

Empirici
notantur

legum sanctione interdictum sit, ut qui nullam suarum actionum rationem possint reddere, sed incertis animis orania tentent, & quod ab aliis doctioribus, alicui morbo congruere fortè didicerint, illud promiscuè omnibus morbis adaptare, magno cum errore, & iudicii imbecillitate, ausing. Siquidem curandorum morborum methodi, & medicamentorum naturæ ac virium, nec non eorundem perfectæ ac legitimæ præparationis modi prorsus ignari sunt, & ut plurimum *araphædis* conspiciuntur. Idcirco nec remediis illorum, ut certis & tutis, fidendum est multum, & eorum præparatio nobis suspecta esse debet, ut qui veneni in medicamento latentis nullam habeant cognitionem, aut si norint, illius corrigendi, vel potius distrahendi & extinguendi peritiâ careant. Quæ quidem operationes & administrationes, solis medicis, iisque doctissimis, & in arte versatissimis, competunt, ut feliciter succedant. Sed non caruit responsum meum exceptione, usque aded ille Empirico suo sustinendo & propugnando erat intentus: exponens etiam, olim inter antiquos non minoris famæ & nominis fuisse Empiricos, ac methodicos Dogmaticosque: in exemplum Thessalum afferens, in quem (si fama caruisset) usque aded acerbè & animosè scriptis suis Galenus non inturrexisset. Addidit præterea, in probationem suarum rationum, id, quod Latinorum medicorum princeps Celsus scribit in operis sui medicinalis præfatio-

ne: ubi sibi familiarissimum fuisse Celsum, ac eum diligenter evoluisse, & ejus scripta firmæ memoriæ mandasse ostendebat, ut qui non integras sententias, sed totas ejus paginas, citra lapsum recitaret. At ille adhuc hoc insuper addidit: Perinde est de medicis vestris, ac de nostris Jurisconsultis, qui, etsi tenent omnes leges, easque alios docent, si tamen in tactum alicujus litigantis consilium dandum est, hæsitant, & fluctuant incerti, unde ordiantur, & quò desinant. Qui si ad litem aliquam tendendam ex pulpito aggredi cogentur, usque aded tyrones & rudes deprehenderentur, ut ad risum iudices & auditores omnes essent provocaturi, qui vel eorum discipuli fuissent. Nec unquam ex eorum schola usque aded perfecti emergunt discipuli, quin nova illis tyrocinia addiscenda sint, vel ex vulgari aliquo Procuratore, qui etsi prorsus legum ignarus, longè melius tamen ipis Doctorebus, eorum usum & praxim callet, quod caput est & materiæ præcipuus nodus. Non secus hodie quàm plurimi cernuntur juvenes medici, celebres Doctores, qui ex cathedris elegantè de omnibus medicinæ partibus, vel iis præferim, quæ diagnostice & therapeutice, nec non partium usum aut anatomicen spectant, disserunt. In simplicium & animalium historia, sive de natura, sive de forma, proprietatibus & virtutibus agatur, Dioscorides & Theophrastus dent manus, & ab iis vincit se, (si audiant) fateantur: quibus etiam in antidotis con-

*Collatio
medicorum cum
Jurisconsultis.*

*Magis
ta Do-
gmatico-
rum de
materia
medica
eloquuntur.*

roncinnandis & pharmacia componenda, atque earum conficiendarum canonibus tradendis *Mesue & Nicolaus* impares fuerint: usque adeo multa, imò omnia magnificè ex suggesto promittunt, & supercilio eloquantur. At si ad consilium alicui ægro dandum, & ad febris continuæ ab eo profligationem aut pleuresis, dysenteria, hydropsis, epilepsia, aut gravis alicujus morbi extinctionem, sive acuti, sive chronici vocentur, quanto, *Deus bone*, stupore percelluntur, et si in atrectando pulsu, & circumspicienda urina, miram industriæ & certitudinis in arte speciem præ se ferant, stuporemque suum, quantum possunt, dissimulent! Si necesse est ab illis vivendi normam ægro præscribi, à vetula quadam, ægrotantibus ad stare & ministrare solita, lectionem addiscant oportet. Si formula medicamenti ægro tradenda est, rationem ejus explicandæ à Pharmacopæo, hac in arte magis versato, & eorum, quæ factò opus sunt, audient, aut saltem correctorem illum suorum receptorum admittent. Denique novis istis Doctoribus novo rursus in praxi magistro opus est, aut hypodidascalo; non secus, ac recentioribus advocatis Procuratores (ut vocant) subsidio sunt, ut supra diximus. Atque hinc vobis constat, quàm magnificè usus & experientia commendanda sint, quamque in vestra nostraque professione, ut summè necessaria, requirantur. Nam ut ipsemet *Cellus* addit in eodem capite, *verum est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quàm experientiam.*

Multæ quidem aliæ artes tam abstrusa & recondita causarum suarum perquisitione non indigent, ut quæ non æquè incertas & imperceptibiles eas habeant: sed certis nitantur fundamentis, ac oculis ipsis conspicuis, quibus secutè & tuto superextruunt, hoc est, iis causis, quas experientia & demonstratio certas nobis patefacit. Siquidem nec agricultura, nec navigatio, alta animi meditatione, & scientiarum seu disciplinarum diuturni habitus comparatione, opus habent: at longo usu & experientia, qua earum cultores infummos magistros evadunt, & perfectionem attingunt. Quicquid sit, in vestra medicina (inquit) ejusdem rei contrarios affectus, utpote laxandi & adstringendi, proficiendi & nocendi, sive in vivendi ratione, sive in medicamentorum administratione, crebrò pote fuit deprehendere. Quæ quidem contrarietas, experientia citius quàm ratione comperta est. *Hæc similiaque, (experimenta) cum quotidie incidere (inquit Cellus) diligentes homines notarunt, quæ plerumque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere ceperunt. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, aliorum interitibus, perniciosa discernentem à salutaribus, repertis deinde remediis, homines de rationibus eorum differere cepisse: nec post rationem medicinam esse inventam, sed post inventam medicinam, rationem esse quæsitam. Vides, inquit ille, me Celsi rationibus & autoritatibus uti, ut apud vos Doctores medicos constet, non ita nihili faciendos esse Empiri-*

*Artium
magna
varietas.*

*Esus facit
artem.*

*Exordium
dem pulsi-
lanimitate
in praxi.*

*Esus &
experien-
tia Medi-
co opus
est.*

cos: præsertim eos, qui se ex Paracelsi schola & ejus sectatoribus fatentur hausisse multas egregias experientias, elegantias, ornamenta & præclara remedia, quæ in magnam ægrotantium utilitatem, commodum & salutem cedunt, & quæ in vulgarium, quibus quotidie obruuntur, defectum & nauseam exhibent ac propinant. Qui, si tam blandis verbis, & compta ac polita doctaque oratione ægros suos non norunt, ut vos, demulcere, opere tamen & effectis illis satisfaciunt, eaque remedia & curationem instituunt, qua ab omnibus suis languoribus, quos desperatos censetis, liberantur: cumq; ipso Celso vobis obtudent, *ingenium & facundiam vincere quidem, sed morbos non eloquentia, at remediis curari.* Ad quæ utique verba, & tam plausibiles rationes, auctoritate tanti viri Celsi nostri armatas, obmutuissem, si quod ex eo aliquando legissem, & accuratè observassem in eadem ejus præfatione, ex memoria excidisset. Cui idcirco respondi: in perversum sensum & usum Celsi verba ab eo torqueri, non quod quicquam ex verbis ejus & lententia truncasset, aut depravasset: sed quòd eam, quam ipse Celsus conclusionem inferebat, reticuisset: qui post hæc verba: *Ad ipsam curandæ rationem nihil tam conferre quam experientiam.* Subjicit consequenter, (quod ab illo suppressum erat.) *Quamquam igitur multa sint ad ipsas artes propriè nō pertinentia: tamen eas adjuvant, excitando artificis ingenium. Itaq; ista quoq; natura contemplatio, quamvis non sa-*

*ciat medicum aptiorem, tamen medicina reddit profectum: Verig, simile est, & Hippocratem & Erasistratum, & quicumque alii non contenti febres & ulcera agitare, rerum quoque naturam aliqua ex parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoq; majores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicina, etsi non inter obscuras causas, neq; inter naturales actiones, tamen sapè. In fine quoq; ejusdè præfationis videre licet, in majore ipsi pretio rationales & Dogmaticos medicos quàm Empiricos fuisse: quoniam illi multa circumspiciunt, hi facillima tantum, non plus quàm vulgaria ac communia. In cujus rei confirmationem, auctoritatem citat Hippocratis dicentis: *mederi oportere & communia & propria intuentem.* Atque sic superioribus rationibus satis confirmatis, totum hunc sermonem tandem hoc modo concludit: *Igitur ut ad propositum meum redeam, rationalem quidem puto medicinam esse debere, instrui vero ab evidentibus causis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte reiectis.* Cum igitur tu, inquam, Celsi auctoritatem in tuum usum revocas, non idcirco causam integram obinivisti: sed cum illo tibi dicendum est, in magno utique pretio & laude habendas esse egregias experientias, circa quas nihil sit medicus. Nec contrà in Empiricos ita acerbè invehi decet, qui longis suis peregrinationibus, & cum doctis viris consuetudinibus ac curationibus, præclara multa & admiranda naturæ secreta reportantur ac didi-*

didicerunt: quorum sedentario, & inter domesticos parietes tantum degenti medico pudenda est ignorantio, iniqua rei incognitæ damnatio, & superba nimis in melius proficiendi voluntatis aversio. Quod ad me attinet, ingenuè fateor, me multa ab isto hominum genere didicisse, nec unquam à voluntario ubiq; discendi studio discessurum polliceor. Tu vero fatearis necesse est, longè melius tutiusq; à Dogmatico & rationali medico, qualem me profiteor, & majore cum fructu medicinam fieri, quam ab ignato Empirico, cujus ignorantia, perpetuos habet, iniquitatem, temeritatem, superbiam, & convitia, comites. (Ut enim Comicus canit:) *Homine imperito nihil iniquius, nec quicquam iniustum: quia nil rectum esse putat, quam quod ipse facit. At antagonista ille meus, cum nondum se confossum prorsus & victum putaret, aliaq; in me tela retorquere esset paratus, valere tandem à me iustus est, curtumque repetii, à quo in ejus gratiam digressus eram, & quem interrumpendo potui reprehensionem subire multorum, sed præsertim Arabum Medicorum, quos diutiùs quam par erat, remorabar, & suo honore aliorum omnium laudibus pari, non satis eos opportunè dignabar: Sed & hos dedita opera in hunc postremum ordinem rejeci, quòd præ omnibus antiquis, eam in curatione morborum usque adeò facilem methodum præserpserint, ut cum hodierna nostra consentiant, & ad eam quam proximè accesserint. Siquidem quæ perturbatè remedia ab aliis tra-*

ditata sunt, ab his in ordinem ita facilem digesta sunt, ut, cum nulla fructus aut utilitatis spes ab aliis expectaretur hinc junioribus medicis, & in arte, hoc est, praxi, & in theoria magna fructuoli proventus facta sit accessio.

Qua methodo Arabes in cura Epilepsia usi sint, ex Melue ostenditur.

SED en quantus sit illorum numerus, quorum bona pars Reges, Principes & Hermetici Philosophi fuerunt, qui idcirco studiosè cupiunt, & me quasi vi compellunt, ut in illorum album asciscam, qui auctoritate sua sententiam meam tueri, confirmare, atq; etiam augere ac ditare parati sunt. Quos etiam lubens recipio, & ut patres charissimos ac observandissimos amplector & veneror, modo vos colendi partes remediis quibusdam adversus venenosos Momorum & invidorum morsus me muniatis, quos scio aulam inde in me insurgendi, & criminandi arrepturos, quòd vestri plurimorum, quos fateor hæcenus mihi fuisse incognitos, um bonibus ausim me protegere. Atque hic est illorum Catalogus, quem ordine alphabetico conteximus: *Aboali, Achme Medici Abrahams filius in suo viatico peregrinantium, Agazo, Alsal, Abumazar, Albuor, Amuran, Avicenna, Averroes, Avenczar, Ebezenzar, Elabin, Hunain, Hamech fil. Zachar. Hara fil. Hamech. Elagezar. Haly abbas. Haly fil. abbas. Isaac abei amaran. Mesue, Rabi, Razi. Sabar fil. Zuzer, Rex medoran Serapio, Serapionis filius,*

Kraff

Xirafitex med. Zazar: compluresque alii fuerunt omnes, utique magni nominis viri, quos non habita temporum aut ætatum singulorum ratione, sed alphabetici ordinis serie digessimus ac recensimus, idque in eum tantum finem, ut tractatui huic nostro honori sint, non autem ut numerosa suorum receptorum serie ipsum adobruant. Ex omnibus tamen soli hi nobis veniant in subsidium, Rasus videlicet, Avicenna, & imprimis Mesue. Hic enim cum ultimis prope omnium ætate fuerit, eosque ferè omnes oculis viderit, hic unus vice omnium nobis esse potest, ut qui eos in commentariis suis citando, illorum doctrinæ & auxiliorum quintam (ut ita loquar) essentiam extraxerit, sed præcipuè remedium quorum magno studio delectum habuit non in hunc tantum affectum, de quo hic agitur, sed omnes alios

Methodus curat. Epileps. ex Mesue.

morbos profligandos. Hic autem Mesue, de hoc nostro affectu & ejus cura, loquitur libro suo de agritudinibus capitis, cap. de Epilepsia, ubi scribit, in hujus morbi curatione sex scopos & indicationes nobis esse proponendas:

- I. quarum primam constituit in optima vite regula, aut ut ejus verbis utamur, regimen ponit in vita, quod in debita lex rerum non naturalium administratione situm est, quæ satis fusè ab eo explicatur.
- II. Secunda intentio aquas & coaptat materiam, id est, eam coquit ac digerit, ut ejus facilius fiat expulsio: quod scylla præstatur, & ejus auxiliis, quæ ex decoctionibus ejus, aut aceto, aut oxymelite patantur, additis syrupis de hyssopo, de acoro, stachade, origano, & id

genus aliis, ex quibus concinnat sibi apozemata. Tertia abscondit materiam, ut loquitur, hoc est, evacuat, atque hanc rem complent (ut vult) evacuationes, clysteria, suppositoria levia aut acuta. In evacuationem usurpat præcipuè, quod idem veteres, Antecessores ejus, tum Græci, tum Arabes factitare solebant: hieram colocynthidos, quam magni facit, vel ad omnes capitis affectus. Illius descriptionem nec non multarum hujus generis evacuationem tradit, in quæ euphorbium & alia calefacientium gummi genera, scammonium, lapis lazuli, borax, helleborus, colocynthis, turbitis, & id genus alia, benigna scilicet, pharmaca ingrediuntur, vel citra ullam præparationem aut correctionem. Inter evacuationes sanguinis educationem probat ex saphena, hæmorrhoidum provocationem, menstruorumque in foeminis. Quarta intentio ponit regimen, ut loquitur, in conversione residui eius, ad diversas partes & oppositas, quam Neoterici revulsionem & derivationem vocant: quæ gargarismis, ptarmicis, masticatoriis, vomitibus, cucurbitarum affusionibus, nec non vesicantium ac causticorum topicorum appositione, aut etiam aëuali igne, ligaturis, frictionibus, & id genus aliis præstari solent. Quinta intentio (ut utar illius vocibus) rectificat membrum mandans, si est aliquod mandans, & rectificat cerebrum. Hoc loquendi genere (crassiore alioqui, præ elegantia hodierni sermonis) designat roborationem partium, aut membrorum amandantium, ac originem motui primam con-

III.

IV.

V.

constituentiam, qualis est ventriculus, matrix, aut quodvis aliud membrum, unde malum originis suæ sumit exordium. *Sexta intentio accidentia corrigit ac emendat*, appolita & convenienti remediorum administratione, quæ virtute & proprietate sua paroxylimos coercet ac remorantur, aut leniunt, aut profus extinguunt, vel saltem crebram illorum repetitionem retinent. Atque juxta has omnes intentiones, varias remediorum formulas exprimit, partim ex suo ingenio & Marte: partim ex aliis authoribus decerptas, ut *Democrito, Hippocrate, Dioscoride, Galeno, Tralliano, Oribasio, Ioannico, Mahema Arassi, Serap. & aliis*. Si innumeras alias celeberrimorum etiam Arabum formulas remediorum audire est animus, quæque ad eandem intentiones, & cum prioribus propemodum eadem, aut illis sunt similitudine respondentes, lege *Haly fil. abbat. 21. cap. lib. 5. suæ practicae*. Item *Razem. 1. comment. cap. de Epilepsia, Avicennam Fer. 1. tract. 2. cap. 11*. Tædiolum enim foret, singula huc minutim traducere, quæ ab omnibus in hunc morbum afferuntur, quum etiam una & eadem propè remedia sint, diverso tantum stylo elaborata, & à Græcis Latinisque authoribus, ut jam monuimus, ferè omnia diducta. Aliqua tantum in hoc tractatu evolvet, (non tantum processum atterere) operæ pretium esse duxi, ut solummodo innotesceret, quibus Abavi nostri remediis, in morbis curandis usi fuerint, & quo administrationis ordine progressi sint, & quem orna-

Tom. III.

tum atque etiam auctorem tum Avium, tum Patres, qui sequuti sunt, nostri addiderint, perspectum fiet. Ut tandem mirari desinant, aut præter fidem etiam id esse asserere, (quod multi hodie incredibile putant) si a nobis majorum illorum filiis, in majorem splendorem & ornatum elegantiore, spartæ medicæ aliquid conferri potest. Nec hercle dubitamus, quin posteri, in hoc etiam certamine, factorum magnitudine, & industria majoris gloria, victoriam nobis extorqueant, facile enim inventis est addere.

Methodus Dogmaticorum recentiorum in cura caduci.

Ordo quem ab initio sequi decrevimus, nos nunc compellit ad producendos in lucem *neotericos Dogmaticos*, ut scilicet eorum & pulchriora & magis specifica auxilia, quæ in suis scriptis therapeuticis, ad curationem hujus morbi, quatenus chronicus est, attulerunt, explicemus. Celeberrimos autem singularum nationum aliquot authores seligemus, quos & scriptis & consuetudine in peregrinationibus nostris novimus. Omnes enim recensere, & nominatim appellare velle, summè laboriosum, nullusque dicendi finis fuerit. Quinctiâ hos tantum citabimus, qui post, aut paulò supra centum annos *Dogmatici neoterici* vixerunt & scripserunt in Italia, Gallia & Germania: inter quos floruerunt *Alexander Benedictus, Symphorianus Campegius, Illicoævus* & amicus, ut ex mutuis illorum literis se cognosci potest.

T test.

est. Savonarola, Catinaris, Richardus Anglicus, Arculanus, Placentinus, Guainerius, Gatinaria, Euchsius, Leonellus Faventinus, Montagnana, Trincavellus, I. Stock, Langius, Bayrus, VVitsung, Manardus, Fernelius, Rondeletius, Valeriola, Capivacius.

Horundē
methodus
curat. e-
pileps.
Dieta.

Methodica illorum curandi ratio in epileptica affectione, quatenus diuturnus est morbus, hæc fuit, ut scilicet ab optima vivendi regula semper aspiciantur: cujus descriptionē ad calcem huius consilii roiciemus, ut antea monuimus, quod simus hic, non privatam tantum victus rationem, sed & generalem, ac cum hoc aliisque multis affectibus communem, præscripturi, utpote quæ & huic morbo, & ejus affinis agnatis, de quibus simul scribimus, possit conducere.

Quod verò ad aliorum remediōrum administrationem attinet, in ea Arabum ordinem imitati, hæc, quæ sequitur methodo, sic procedunt: quam quidem methodum ego ipse & probo, & libenter in praxi amulor. Veruntamen magnā hic observacione nobis opus est: cum enim multi, sique varii homines, qui hoc affectu tentantur, variam habeant constitutionem, ætatem, dissimile temperamentum, & diversas morbi causas, ista omnia nobis erunt circumspicienda: quæ idcirco ita observabimus, & tam facili methodo singula excutimus, ut ad quosvis vel tyrones etiam medicinæ non exiguus fructus sit redditurus: cum alioqui ex ferè omnium Practicorum, ut vocant, lectione nil aut parvum utilitatis sint percipiuri.

Dogmatici igitur nostri, præceptorum summi sui Dictatoris & Coryphæi Hippocrati memores, 1. Aph. 22. nec non & Galeni 11. method. cap. 4. semper catationes suas ab universilibus vacuationibus auspicantur: veriti tamen ne ex constricta alvo duriores reddita feces, atque idcirco expulsiōne interpellata, putidos suos halitus in membra intrudent, feceruntque suo vasa eorum inficiant, unde gravis symptomata oriuntur: primum omnium emollientem clysterē præmittunt, deinde minorativum aliquod, ut vocant, eccoproticum, quæ præparaciones & purgaciones humorum præcedant, idque rectè ex sapientis sui coryphæi Gal. sententia instituitur 2. Aph. 9. Si quis extenuet, inquit, & incidat crassos atque tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus aperiat, per quos isti transmittuntur atque trahuntur à medicamentis, qua vim purgatoriam habent, tunc purgatio ritè in omnibus procedit. Qui verò istud quidem neglexerint, vomitum autem atque alvi subductionem procuraverint, his difficiles obveniunt purgationes, non sine torminibus, interdum & vertigine quadam fastidioque multo & malo pulsi ac dissolutione & difficultate.

Minorativorum horum catalogum vide in Pharmaceutica. Infantulis minorativi loco esse potest Symplicium rosæ, vel cum Senna.

Repurgata igitur prima corporis regione, in usum venit, concoctio, attenuatio, & humorum præparatio (ut vocant) siquæ antequam ad morbi radicem exurpandam transeat.

Con-

Concocta enim medicari & movere, non cruda, oportet, inquit Hippocrates. Quam quidem humorum concoctionem sic capimus in corpore aptè fieri, cum juxta Hippocratem, fluida redduntur corpora, hoc est, materia coagulata ac fixa redditur liquabilis & soluta, quæ corporea sunt, in spiritum attenuantur, aut quæ spiritualia, in corporea convertuntur, hoc est, cum crassa extenuantur, & tenuia in crassantur. Hæc verè coctionis species (quam tamen non asserimus, eam esse ubique, quæ ab Aristotele 4. meteor. cap. 2. adfertur) fufius ac clarius à nobis alibi explicabitur; cujus etiam effectus genuinos in hoc ipso tractatu demonstrabimus, cum deinceps de auxiliis & veris præparationum modis, ab Hermeticis in humorum peccantium concoctionem usurpatis, verba faciemus.

In præparantium usum usurpant apozemata, hydromelita, oxymelita & syrupos huic seopo congruos. Quo remedium genere alicuique pharmacopolarum officinæ sciant, nec non tam veterum quàm recentiorum libri practici, & imprimis quod exempli loco esse poterit, Decoctum digestivum cephalicum Pharmacop.

Ejusmodi apozemata inter præparantia primum locum obtinent, in quibus prætorum propè omnium herbæ & flores omnis generis bona ex parte capitales & calidi acervantur. In caput enim morbum grassari hunc præcipuè plerique omnes autumant, cujus in causam, cum pituitosam materiam frigidamque accu-

sent, citra controversiam ex calefacientibus propè omnibus simplicibus, apozemata sua confectibunt. Veruntamen præter primariam cerebri affectionem, habent etiam illi cordis, ventriculi, splenis & matricis ratio nem si afficitur mulier, hinc fit, ut

cardiaca, hepatica, & splenica hyltericaque immisceantur remedia. Potè cum varii etiam agrotantium temperamenta magna sit habenda ratio, cum alii sint phlegmatica, alii biliosa, alii melancholica constitutionis: quin etiam alii crassi & obesi, alii macri & extenuati, alii ætate grandiores, alii juveniores, denique sexus ipse cum magna cautione sit distinguendus, pro omnium istorum observata varietate, varia etiam adhibenda erunt remedia: ut (verbi gratia) proponatur nobis biliosus aliquis & calidi temperamentis; abstinendum erit in illius medicatione à calidioribus medicamentis, quæ phlegmatico alicui ægro possint congruere: aut saltem calidiora, si quæ usui sunt, frigidioribus erunt temperanda ut minus incendiant aut noceant. Quæ quidem ratio à Dogmaticis summo jure observatur. At, ut liberè loquar, parum fidentium censeo rationibus eorum, qui omnem auxiliorum vim ex simplicibus frigidi, calidi, &c. qualitatibus deducunt, & totam pendere autumant. Etenim in his affectibus qualis epilepsia est, hujusmodi qualitates proflus esse frigiditas, inertes & invalidas, satis superque experientiâ comprobatur: quod jam alibi attigimus, ut fustiore repetitione

Causa
variatio-
nis reme-
diorum.

Vim me-
dicatri-
cem sim-
plicium
non à
qualita-
tibus præ-
cedere.

T 2 nunc

nunc non sit opus. Nec quis putet hanc mei solius esse opinionem, & à *Paracelso* emendatam: idem nobiscum ipse sentit *Hippocrates* libro illo suo de antiqua medicina, quem jam alibi citavimus: ubi reiectis eorum hypotheseibus, qui rerum virtutem calori, aliisque id genus qualitatibus, adscribunt, ipse potentibus & efficacibus saporū, acidi scilicet amari, & c. facultatibus potius quàm illis vendicat: ubi quàm propè ad *Hermetico*rum sententiam accedat, ut fusius alibi exposuimus, elucescit.

Hinc igitur descendendum, non ad solam simplicium caliditatem respiciendum, quum nec *pæonia*, nec *viscus quer.* nec *tilia*, aut *lilii convall. flores*, *alcis ungula*, *cranium hominis*, *cerasorum nigrorum aqua*, *hirundinum & picarum*, atque alia id genus subsidia specifica, ex calidis ejusmodi qualitatibus mensurentur nec à celebrioribus ac magis expertis Medicis Dogmaticis hoc respectu in hujus morbi curationem usurpentur.

In apozematum autem superiorum locum, ad præparandos humores destinatum, ego potius hydromellicum atque oxymeliticum usum probaverim, quæ hujusmodi morbis congruunt: quod minus molestiæ & fastidii, quàm apozemata lumentis exhibeant: adde etiam, quòd diutius integris asserventur viribus, ut diu etiam illis uti liceat citra corruptionem, quod in his morbis maxime necessarium est: ut videlicet non in sex aut septem tantum dies, sed in plures menses etiam eorum usus pro-

trahatur. Sic enim chronicas affectiones & longa temporis setie contractas domari ac evinci decet.

In præparationem igitur morbifici humoris, hydromel antepilepticum congruentissimum futurum est, quod habetur in Pharm.

Huic, ut melius & utilius reddatur, adici possunt aliquot spiritus vitrioli guttulae, dum accescat, & palato gratissimum fiat. Hujus hydromelitis singulis diebus mane & vesperi duæ aut tres uncie propinentur, quod in longum tempus continuetur.

Spiritus autem vitrioli loco, et si singulare ac præstantissimum remedium est huic malorum generi, ad singulas hujus hydromelitis doses, in eorum gratiam, quibus suspecta sunt metallica remedia & invisa citra rationem, (ut paulò post dicemus) unam aut alteram, aut etiam plures uncias aceti scyllitici admiscere poteris, quod quidem totum vitriolatum est, nec idcirco à veteribus & recentioribus Dogmaticis repudiatum, sed summè inter omnia præparantia laudatum & celebratum. Aut hydromelitis loco, incoquantur oxymeliti scyllitico superiora simplicia, quod fortius incidet, & humorem peccantem concoquet.

In eundem finem uti etiam possumus oxymelite helleborato *maiori Juliani*, toties in Epilepsiam, aliosque id gen^o morbos, decantato à *Gesnero*: quod, ut ipse loquitur, mitissime abstergit, incidit, aperit humores omnes, omniaque excrementa è corpore protrudit, ac meatus, intus for-

risque referat : mira denique de eo prædicat Gesnerus, ita ut mirum sit, ipsum in apothecis Pharmacopœorum desiderari, & à medicis ab usu quotidiano excludi. Hujus descriptio habetur in *Pharmacopœa Angusti* & alibi.

Quin & aquæ nostræ antepileptica & antapoplectica, in eundem finem conducent, quæ opportuno herbarum & florum tempore parari poterunt & ad usus necessarios asservari. Has vide in *Pharm. Dogm.*

Harum vel minima quantitas exhibita, multo maiorem utilitatem pariet, copiosis illis decoctionum hydromelitem à nobis descriptorum dosibus, adiectis semper aliquot spiritus vitrioli guttulis, quod arcanum est huius morbi specificum, ut jam in lite, inter Dogmaticos & Hermeticos intentata, abundè contestati sumus, & ut patere potest ex elegantibus illis floribus, quibus Dogmaticorum præcepta hac in parte ornavimus & instruximus.

Præterea, non tantum humorum pituitosorum, melancholicorum & biliosorum præparationi usui erit eadem aqua, sive seorsim peccent ejusmodi humores, sive conjunctim: at apoplexiis etiam, vertiginibus & membrorum resolutionibus, atque id genus aliis morbis magno per se conducet, in eorum præcautionem scilicet, & paroxysmorum repetitionem arcendam, frad singulas Lunæ quadras, istius aquæ unciam exhibueris. Quæ etiam in ipsis morbi paroxysmis tuto recteque exhiberi potest, ut curationi & insul-

tuum violentiæ coercendæ ac demandæ, ægrisque ocyssimè liberandis inserviat.

Hæc aqua præservans, scilicet, ^{Examen specierum compositionem illius aqua ingredientium.} præparans, & sanitatem constituens, his tribus simul effectis admodum insignis & potens, si accuratè expendatur, partim ex cardiacis constare, utpote, radice angelica, zedoaria, citri & similibus, quæ infestis ac malignis humorum peccantium ac necantium qualitatibus opponuntur, eam animadvertetis: partim ex radicibus & seminibus pœonia, visco querno, aliisque id genus, in specificum epileptici morbi remedium ab antiquis & recentibus medicis habitis & celebratis: partim etiam ex iis, quæ cerebro, ventriculo, aliisque visceribus corroborandis maximè conducunt. In qua etiam rasura ligni buxi additamentum, à me fortè primò excogitatum, & in compositionem etiam apozematum ac hydromelitem celatum, comperietis: denique ea ingessu simplicia, ut flores sambuci, camphoram & aquam ruta de industria, quod in hunc morbum specificis quibusdam virtutibus non careant: quarum rationes mox sum redditurus, ne citra rationem aut inconsultè quid fecisse videar. Ingrati illi cotula, sambuci & camphoræ odores, satis arguunt, putido quidem ac narcotico, sed quod & mitigativo sulphure scateant. Cujus generis sulphur, mitigando, sedando, extinguendoque, tanto fulminis ardori, in cerebri nostri cælo, furenti, & insultus hos epileptiæ fulgureos

I 3 jactu.

Anato-
mia in-
terna li-
gni buxci,
eiusque
virtus
& facultas.

jaculanti, aptissimum ac congruentissimum est: quod satis testatur *aura illa nostri Nepenthes compositio*, quæ promptissimum ac singulare huic morbo adfert subsidium. Atque ut particularius causas audiatis, quæ nos ad scobem ligni buxci, alioqui admodum fœtenti & caput ferientis, addendam impulit: sciatis, in eo vim quandam narcoticam & soporiferum sulphur abundè contineri, unde fœtorem contrahit, cujus sulphuris ratione vim obtinet ferocientes spiritus compescendi, sicuti plenius patet ex *Anatomia huius ligni*, alibi exhibita.

Sive igitur decoctionem huius ligni usurpes, sive liquorem, aut oleum, miros ejus in curatione morborum, his quos tractamus, similium, ob rationes à nobis ibi commemoratas effectus experieris. Sed satis de preparatione, tempus est ut ad evacuationem transeamus.

Preparatis itaque humoribus ad evacuationem descendendum. Hic antiqui primas *Helleboro* tribuerunt, præcipue nigro, album enim corpori nimis molestus iudicatus fuit, niger ergo *helleborus* antiquorum primarium ac potissimum fuit medicamentum quo ad vomitum in *Epilepsia* & gravioribus aliis morbis, quibus congrunt, proliciendum utebantur, adhibitis tamen antea exhibitionem quibusdam cautionibus, quas vide sis in *historia hellebori*. Poterunt igitur ex *helleboro*, *Syrupus* vel *extracta* &c. exinde parata purgantium vices supplere, vel si junioribus, ut infantibus, aut de-

licatioribus, mitius aliquod & vulgarius medicamentum exhibere animusest, *Pilula catholica*, ex *aloe* *Querc.* vel similia.

Si tamen fœmina est, quæ huiusmodi morbo conficitur, addi poterit *bryoniaradix* vel eius *fecula*, quod hystericum est specificum, uti & *extractiones ex succu mercuriali* & *ruta*.

De revulsionibus & derivationibus, operationibus chirurgicis, deque medicamentis corroborantibus, tam generalibus, quam specialibus Dogmaticorum.

Quæ huic affectui adhibentur revulsionibus ac derivationibus, clysteribus acerbis, attrahentibus ac vellentibus, nec non suppositoriis commodè fient: item *apophlegmatismis*, *masticatoriis*, *errhinis*, *gargarismis* & *ptarmicis*. Atque ut ex chirurgia aliqua etiam petamus remedia, aptè *Chirurgica operationes* hæmorrhoides aperientur: venæ etiam malleolorum ad fluxum sanguinis secabuntur, præsertim si ex suppressis mensibus vitium oriatur, quod ut plurimum contingit: nec non hirudinum ad frontem, pone aures, atque ad alias capitis partes commodas, affixio futura est utilis, si in eo morbi vitium situm est primario.

At si ex infimis partibus causa mali exurgat, pedibus, cruribus, femoribus, hypochondriis, cucurbitulæ cum scarificatione utilissimè applicentur.

apponentur; nec non & in superiorum partium revulsionem, scapulis congruè affigentur. Ligaturis etiam fortibus & frictionibus, commodissimus satureus est usus.

Ufus e. an. acriorum. Quinetiam ad cauteria actualia aut potentialia, ut vocant, satura coronali, occipitio, aut colla cum capite commissura adacta, transiri felicissime potest: idq; ut exitiali materia, si caput primum ea infestetur, exitus sternatur: aut ad ea loca proximè, ex quibus virulenta causa emergere percipitur, emunctoria, ad eam materiam divertendam ac distrahendam, excaventur, quæ sæpe numero ex femoribus, cruribus & pedibus, atq; id genus partibus infimis & procul distantibus evaporat & scaturit.

Quod ad materiam eorum pharmaceuticorum auxiliorum attinet, eam sursus aut minutiùs exequere, non est nostri instituti, præsertim cum subiectum hoc omnibus sit notissimum, de eoq; aut bona ejus parte jam abundè, dum de præsentis paroxysmi cura hujus morbi ageremus, à nobis dictum sit.

Restat igitur (ut præscriptam methodum sequamur) de affectuum partium corroboratione, de intermperici earundem correctione, ac reliquarum peccantis materiae discussione, dicere.

Corroboratio. Roborationi conferunt *cons. rad. ponia, acori, pyrethri, cortices citrionum, & myrobalani conditi: conserva quinetiam florum salvia, rosm. ar. ni, stuehadol, betonica, unioes seu margarita, coralli, elux., cornu monocerosis, cornu cervi,*

præparata omnia ex arte: species aromatici rosati, diarrhod. diamb. diamoschi, latif. Gal. dianthos Nicol. diamarg. calidum Avicenna, diacastorium, consilio de hyacintho, de granatis, Alchermes, & id genus alia, quæ in usu sunt, sive simplicia, sive composita, quæ in varias aptantur formulas, ut opiatas, *cons. dila, tabellas:* quibus Neoterici semper aliquid specificorum, hodie in curam hujus affectus usurpatorum, solent adicere, qualia sunt *alcis ungula, cranium humanum, viscus quernus, semen radixq; ponia.* Quod autem ad *ungulam asini* attinet, cujus usus veteribus fuit familiaris, nunc apud recentiores Medicos, ea propemodum exolevit.

Inter autem ea specifica, vulgè recepta remedia, cum in usum admittuntur, certis quibusdam observationibus deliguntur: ut scilicet posterioris pedis potius quam prioris, *alcis ungula* usurpetur, quæ apud nonnullos, annulo inclusa, ita ut cutem attingat, gestatur: apud alios collo appenditur, nudam pariter carnem contingens: hacque administratione virtutis laudem consequitur, profligandæ proflus istius ægitudinis, nec non ipso insultu & paroxysmo ocyus ægrum liberandi, idque ex observationibus *Joannis Agric. & Ammonii.* Ab aliis, *scobis eius & pulvis* potu exhibetur, quod præsentissimum creditur esse remedium *Gesnero lib. de Quadrupedibus, cap. de Alce.*

Sic etiam in cranio cautiones adhibentur, ne scilicet pars ejus posterior, sed anterior potius in usum seligatur.

Specificum Epilep.

gatur, ut fœmineum, mari masculum adaptetur. Solet autem sic administrari, ut ab aliis pulvis tantum ejus propinetur citra ullam aliam præparationem: ab aliis calcinatus, & in cinerem candidissimum redactus exhibeatur. Qui autem calcinatione melius reddi specificum opinantur, reprehensione non carent eorum: qui ejusmodi præparationem improbant: quod in *perista* (ut ajunt) *illa calvaria* nullus superest primigenius humor, nullumq; principium vitale restet: fatiusq; in scobem derasam propinadam existimant, citra ullam aliud præparandi genus. At ne ipsi quidem latè acutè perspiciunt, aut prudenter distinguunt, utrum cranium fuerit melius, an recens, an ex sepulchris effossum, & longo jam tempore excucum ac desiccatum.

Atqui diligentes isti humoris primigenii, & vitalis principii inquisitores & scrutatores. si rerum salibus inclusa illa non agnoverint, magnorum ac verorum philosophorum, naturæ arcanorum indagatorum titulo proisus indigni sunt: at sophistarum ac pædotribarum, qui græca latine vertendo, & ex suggestis publicæ scholæ multa gartiendo, sibi grandia omnia atrogant, & ex admiratione, quæ apud juniores quosdã adhuc alphaberos discipulos sustinet, jam se ad cœlum usq; extenuum evectos, plane sibi persuadent ac ementiuntur.

Sed de his satis dilucide alibi.

Soli substantia fixa. Quicquid est: *salem*, certissimum est, trium principiorum hypostaticorum fixissimum esse, in eoq; firmissimas

tincturas ac impressiones delitescere: hinc fit, ut liquorib⁹ ac oleis animalium terra absumptis & exelis, ossa, salium domicilia, ipsaq; propè tota sales, licet exiccata tumulo, fixa tamen sic maque sola superstent, nulla temporis serie expugnabilia nec vincenda. Quæ et si exterantur, eorum tamen sales neutiquam dispareant, sed in ipsa terra permanentes deprehendantur. Veruntamen, ea et si ossa magnam saliscopiam in sese contineant, eorum sal multis terræ partibus involvatur, & viribus suis idcirco interpellatur, nullos suæ virtutis effectus producit, quales dissolutus & separatus præstare solet, nec balsami sui vires exerece, quin terrestrib⁹ illis vinculis expediatur. Quod una calcinatione fieri tantum potest, qua sales in cineres rediguntur, ex quibus à perito philosopho ac artifice, mediante propria aqua, aut quavis alia huic rei idonea, sal eximius, ac magni pretii elicitor: qui venis nostris impetitus, humidum vetè primigenium, ætvis qualitatibus longè potentius, quàm cranium simplex, in pulverem redactum, dici potest. Cujus etiam ad perfectam albedinem calcinati, humor nostro ventriculo insitus, salem dissolvere, & in partes corporis omnes diffundere potis est.

Neque hic rejicio vulgarem illam *cranis præparationem* aut calcinationem, Dogmaticis nonnullis cognitã: et si mox sinceriores, purioresq; ac earum legitimum usum subjuncturi sum⁹, quum auxilia Hermeticorum producemus, à quibus egregias illas ac elegantes philosophicasque præ-

pteparationes hausimus, iisque acceptas referimus.

In visci autem querni, radicis ac seminis paonia administratione, quædam etiam in illis colligendis traduntur observationes; ut videlicet radices & semina hujus pœoniæ decrescente Luna decerpantur: nec non & eodem tempore viscus quoque quernus colligatur, sed cum Juppiter in aliqua domorum suarum fortunatus admodum fuerit, Lunam scilicet trino vel sextili aspectu intuens.

Sed jam satis experientias hujusmodi præsidiorum in hunc affectum ejusque curam rationibus suis confirmatas supra attigimus: nonnullas adhuc porro subnectemus suis locis.

Hoc tantum loco, formulam unam roborantis medicamenti in opiata formam adjiciemus, ut sequitur:

Opiata
corrobo-
rans.

℞. Conserva florum Anihos.

Paonia.

Buglossæ ana ℥℞.

Corticis citrii saccharo conditi ℥ij.

Pulveris visci querni & seminis paonia
decrescente Luna collecti.

Vngula Alcis ana ℥℞.

Cranii humani calcinati ad albedi-
nem ℥j.℞.

Coralli præp.

Margaritarum præparatarum

Cornu cervi præp.

Vnicornu ana ℥iiij

Lapidis Bezoardici veri ℥ij.

Diamofchi dulcis.

Diatris sandali ana ℥ij.

Theriace veteris,

Tomus III.

Confect. de hyacinto ana ℥j.

Cum syrupo conserva citrii fiat opiata mollis, de qua capiat ad molem nucis avellana singulis matutinis idq; in longum tempus protrahatur; statim ad doles haustulum aqua liliis convall. florum tilia, qui etiam huic malo specifici ac congruentissimi sunt, assumendo. Nec non in eundem usum propinentur etiam aqua hirundinum aut picarum, de quibus antea locuti sumus.

Habentur etiam in nostra Pharmacopœa, nonnullæ aliæ theriacales aquæ antiepileptica, quæ corroborandis partibus etiam conducunt: quarum huc supervacaneum sit descriptiones traducere.

Possumus etiam ex superioribus medicamentis alias formas concinnare, utpote electuariorum, tabellarum, & id genus aliarum, in usum diuturnura matutinis horis exhibendarum.

Atque hæc sunt generalia corroborantia, quæ præcipuè affectum cerebrum respiciunt, ubi hujusmodi morborum, ex Dogmaticorum sententia, sedes constituta est.

At si radix & seminarium morbi in ventriculo situm est, ea superioribus adjiciuntur remedia, quæ ei conducunt. Si verò ex matrice affecta morbi causa procreatur, ejus etiam habenda erit ratio.

In peculiarem etiam partium corroborationem, epithematis, fociibus, suffitibus, cuculis, scutis, balsamis, emplastris, & id genus aliis, partibus affectis accommodatis, utendum erit.

Ex his perspicuum est, in generalibus ac particularibus roborantibus,

bus, Dogmaticos in frequenti & vulgari usu habuisse flores salvia, rosmari- ni, stachadia, betonica, semina ponia, iuniperi, & alia id genus omnia prope modum calida & odorata; nec non moschum, ambram, ejusmodi compositiones ingredi: quod, ut jam alibi, causam eorum propugnando, exposuimus, opinentur propè omnes à causa frigida hunc affectum procreari, eaque crassa & pituitosa, ideoque incidentibus, calefacientibus & attenuantibus habere opus remediis. At-

AGalenus in hoc affectu calida & odorata perperam exhibentur. Moschibinaura.

tamen frequenti experientia didicimus, ejusmodi calefacientibus & odoratis remediis auctos potius & excitatos fuisse hos affectus, quàm imminutos aut superatos. Nunquid id accidit ideo, quod moschus & similia odorata sint *нарвѣжна*, hoc est, caput gravantia, & opplentia cerebrum, & plethoricas causas augentia? Quin re ipsa quotidiana nos docet experientia, mulieres hysteris affectibus, huic morbo germanis laboribus, obnoxias, solo chirothecarum moscho suffitarum odoratu, & id genus aliis, in insultus incurrisse hystericos, iisque illas uno momento concidisse & prostratas esse. Quin etiam ipse vidi, multos ne rosæ quidem odorem sustinere potuisse; nec citiorum, quin statim rheumate corripentur, & perpetuis sternutationibus concuterentur: imo etiam gravissimis capitis doloribus torquerentur, usque ad eod odores illi fragrantis & vaporosi cerebrum opplent, agitant & perturbant. Quod summopere à Dogmaticis & accuratè notan-

dum est, in quotidiana roborantium suorum administratione, ubi frequentius peccatur, quàm proficitur. Ideo paulò post, suo loco, videbimus, specifica Hæmeticorum roborantia longè aliam diversamque naturam habere, quorum etiam probabiliores ac dilucidiores certioresque rationes redduntur, cur in usum hujus morbi appetantur & conducant.

Radicalis Epilepsia fomitis extirpandi ratio.

RESTAT modus explicare, quibus hujus morbi reliquæ radicitus erui, & funditus extirpari queant. Cum enim alta & occultissima sint illius seminaria, simplicibus agrè & levioribus tantùm medicamentorum preparationibus solvi ac subigi possunt: quibus etiam edomandis, vulgares vacuationes, revulsiones, derivationes, roborationes ad aliquot dies administrare, impares fuerint. At longiore multò tempore ad ejusmodi radices eruncandas opus fuerit, ut scilicet sensim & paulatim, ac continua diuturni temporis serie exhibeantur ac administrantur: quibus vel sic quidem vincendo malo non satis patib. ac validis, necessarium fuerit ad chronicas dietas (ut vocat) per fugiũ, hoc est, ad subsidia hydrotica, diaphoretica ac diuretica: sed nec specifica propria, quæ ad occultas illas prorsus evellendas, malignam que ac perniciosam morbi qualitatem, qua stipari consuevit, coercendam ac extinguendam, respiciant: ut hac ratione viscera crassis illis impuritatibus

Seminaria Epilepsia difficiliter à globis suis eliminantur.

Indicationes hujus scopi inferuntur.

ac

ac obstructionibus, quibus scatent, expedianur, supervacaneque humores incisi, attenuati, soluti, & per urinas expurgati, protus exhauriantur & absumantur: atque sic venenati ac maligni illi vapores sudoribus excludantur, ac exhalent, ut œconomia membrorum depravata in integrum restitui possit, & temperata firmaque corporis constitutio reddi. Sic enim concoctiones juvabuntur, & tota sanguinis massa defœcabitur, omni contagii ac veneni labe sic exclusa, qua sæpenumerò omnes hujus mali causæ foventur ac crescunt.

Inter remedia, hos curationis & corroborationis scopos spectantia, *basamicum & odoratum guaiacum, Indicum illud lignum, nec non lignum Sassafras*, quod ex Florida, in qua crescit, ad nos advehitur, cujus aromaticus sapor, dulcedinem fœniculi æmulans, gustui est gratissimus, principem locum inter hydrotica omnia & diaphoretica, occupant: quæ etiam pervicacibus morbis omnibus ac chronicis, quorum frigida sunt causæ; nec non constitutionibus ac naturis obstinatis, crassioribus ac pituitosis, administrari utiliter & adhiberi solent.

Diaphoretica
principalia.

Inter sudorifica, quæ vulgariter usurpantur, *Salsaparilla & radix China*, minùs calefacientia habentur: quæ ideo in id genus morbis administrantur, qui radices occultas habent, & diurnitatem temporis consequuntur, omnibus aliis remediis frustra tentatis: quæ quidem hydrotica à nonnullis Dogmaticis ma-

cris & macilentis adaptantur, & in eorum ulum servantur, nec non eorum, qui jecur impensè calidum obtinent, ratis, ejusmodi simplicium decoctionem minùs noxiam, quàm quæ ex *guaiaco*, aut alio calidiore medicamento paratur: quanquam alii laudant *guajacum*, principemque locum tribuunt in curationem, non tantùm variolarum, sed epilepsiarum etiam, paralysis, & chronicorum ejusmodi morborum ac nullis remediis vulgaribus cedentium: cujus tamen temperatur *decoctio scobis rhodii ligni* admixtione, ut apud Pharmacopœos nomen habet, vel quod aliter *rosæum asphaltum* dicitur, santalum non tantùm similitudine exprimens, sed odorem rosæ valdè referens, cujus hodie frequentissimus est usus, ejusque cum omnibus ferè aliis decoctionibus mixtio fit, in quibus *guajaci* & aliorum calidorum hydroticorum calor moderandus est, pergratum simul ac suavissimum odorem, saporemque decoctioni impertiens.

Inter ea etiam hydrotica communia *laurinum* ac *juniperinum*, ligna recensentur; quorum in morbis frigidis & pituitosis temperamentis ac humidis, qualia sunt quædam paralyseon, contracturarum & catarthorum generatus evidens est. In eodem albo numerantur *ulmaria, carduus benedictus, radix petasitis* aut *bardana*, & id genus alia, quæ longum esset omnia recitare, satisque hic esse possit communiora quædam enumerare, ad quæ celebriores &

majoris notæ Dogmatici, in gravioribus morbis, & pervicacioribus, tanquam ad sacram anchoram ex vegetabilium familia petitam, hodie confugere solent. Ex quibus vari generis decocta parant, quibus unum aut alterum sudorificorum istorum immiscent modò majore, modò minore copia, prout res exigit, & varia ægrotantium constitutio ac temperamentum suadet.

Nos verò qui hoc loco de Epilepsia agimus, ea nos medicamenta hydrotica, quæ opportuniora, aptiora, & magis affectui specifica nobis videbuntur, inferemus, ob commemoratas jam à nobis rationes, quas hic supervacaneum sit repetere. Atque ne ab ordine nostro, & instituta methodo aberremus, posthac etiam suo loco, quæ opportuniora etiam, ac aliis morbis huic germanis sororibus magis congrua ac specifica fuerint, docebimus.

Hæc utique portio cujusvis ætatis & temperamenti hominibus epileptico hoc malo affectis, commode exhiberi potest; quum ea magis ad virulentas ac malignas qualitates edomandas respiciat, quam ad crassos pituitososque cerebri humores calore suo attenuandos, solvendo ac vacuandos sudoribus excitatis.

Nonnullæ sunt corporum admodum humidæ naturæ constitutiones, in quorum usum, decoctioni non verear *ʒij. scobis guaiaci*, admodum balsamici, ut jam monuimus,

adjicere, ut quod, cum inter sudorifica annumeretur, non possit non corruptionibus ac verminosis malignorum vaporum putrefactionibus, quæ sæpenumerò epilepsiam sympathicam concitant, obistere. Ditiorebus ex *aquis ulmaria, fumaris, vel storuntilia & lili convallium*, hujusmodi morbo specificorum (loco aquæ communis) decoctiones propinavimus. Aut etiam decoctionum loco, cum in iis, pars mercurialis, aut acidulus ejus & fermentativus ac sudorificus spiritus vi ignis exhalet, ut alibi scripsimus: satius fuerit, & malim ego ex simplicibus illis, in Bal. Mar. per triduum aut quatrimum digestis, liquorem *cornuta*, ut vocant, igne balnei vaporoso ad siccitatem usque extillare, unde tota rei substantia citra adustionem proliciatur, ac secundam decoctionem ex hæcibus parare, quæ loco vini in potum tibi tempore aut extra cibum etiam exhibeatur. Quod præstabitur commode, si aridis illis hæcibus, fontana & communis aqua superinfundatur, ex qua fiat decoctio, ac demum decoctione effusa, exiccatoque capite mortuo, ex eo in cineres candidos per reverberium redacto, cineribusque istis in manicam *Hippocratis* injectis cum *cinnamomi* conquassati modico, velim ego per eos destillatam identidem ac crebris vicibus traducere & reaffundere priorem aquam, quæ salem sæcum extrahat, unde efficacior & magis vitriolata reddatur. Hujus autem aquæ sic demum paratæ satis fuerit in singulas doses duas
aut

aut tres uncias offerre, unde admirandos effectus videre liceat.

Atque sic, quibus ornamentis spagyricis vulgaria illa Dogmaticorum remedia obiter augeamus, ac elitemus, perspicuum est: quæ alioqui parum fecunda, & profuse etiam inani deprehenderentur, si qualia sunt, nec arte spagyrica adaucta, administrarentur. At expectate paulisper amici, ut suo loco, illa elegantiore ac nobiliore cultu induta, vobis prodeant.

*Præparata
Diatæ
Dogmat.*

Cum huiusmodi remediis utuntur Dogmatici, hanc administrationem, *Diatam* facere, vocant, quod tunc strictum admodum vivendi genus, idque attenuans, & exiccans ut plurimum impetetur. Nonnulli ad longum satis temporis spatium, hanc vivendi formulam, hoc est, ad 24. 30. aut 40. dies protrahunt, ut paulatim & longa serie, tam rebelles affectus, longoque tempore contracti, domentur ac vincantur. Aliis 10. aut 15. dierum *Diatæ* satis, ne ultra progrediuntur. Quod mihi nullo modo probatur. Tanta enim temporis brevitate agitantur, non autem discutiantur aut absumuntur humores morbifici.

Toto illo temporis *Diatæ* curriculum purgatur æger (ut & ante illius inchoationem commodè fieri solet) idoneo specificoque medicamento, idque sexto quoque die. Cui si stricta fuerit alvus, biduo quoque perfundetur emolliente clystere, ultra medicamentum superius allatum. Quodque postremum est in hac cura, ut in-

choata est potione medica laxante curatio, sic potione simili finitur medicatio. Quod quidem medicandi genus in nonnullis, adversus ejusmodi chronicos & pertinaces affectus, qui carnosæ & obæsa constitutionis, humidique ac pituitosi temperamenti fuerint, felicem ac efficacem fortitum est exitum. Aliis plus damni, quam commodi peperit. Quæ enim expectatur cerebri exiccatio, tantum abest, ut fiat, ut contra humidius, ac catarrhis cerebrum reddatur opportunius. Huiusmodi enim calefacientibus remediis incensus sanguis, majorem vaporum copiam exhalat & emittit, quibus magis oppletur cerebrum, sicque turbidum ac nubilum, nec non pluviosum redditur, hoc est, defluxus ac destillationes in varias corporis partes concitantur & crescunt. Cujus rei sedula habenda est ratio, ne quid huiusmodi remedium, citra delectum & inconsultè, præscribatur. Quin potius procurandum est, istiusmodi medicamentis urinæ potius provocentur, sudorifica enim omnia, diuretica quoque haberi solent: aut per insensibilem transpirationem sanguis expurgetur, ne ad sudores violentius adactò corpore plus justo sanguis incalescat.

*Talis Dogmat.
medicatio non in omnibus solum finem assequitur.*

Diuretica commendantur.

Atque hæc est compendiosa medicamentorum series, tam internorum quam externorum, varias indicationes & scopos respicientium, quibus hæcenus Dogmatici in Epilepsiarum curationem utuntur.

CURA HERMETICA.

Nunc quid in officina chymica contineatur, & quæ auxilia ex his erui possint, tempus est patefaciendi: videndumque est, inter tot, quæ ibi habentur remedia (licet exiguum locum occupent, & minimis pixidibus ingentes summeq; rari thesauri concludantur) quæ seligere nos oporteat: ea videlicet, quæ istis affectibus, de quibus agimus, juxta varios curatio-num scopos, maxime congruunt, ubi eam rursus sequemur, quam instituimus à Dogmaticis methodum.

Indicatio-
nis curat.
Epileps.
ab Her-
metici
disjuncta.

Ut igitur ab epilepsis exordiamur, sive ut morbi acuti considerentur, tum potissimum, quam paroxysmus repente ingruit, & ægrum opprimit, statimque desinit: sive ut longi & chronici, per intervalla recurrentes, aut interdum etiam diuturnum paroxysmum foventes, nec nisi morte desinentes. Horum affectuum causas astrales potius & spirituosas esse indicant *Hermetici*, quam materiales & crassas, ut jam abundè diximus, nec non malignis & virulentis quibusdam qualitatibus copulari, quibus idcirco, non expectata digestionum, concoctionum & præparationum methodo, promptè succurrere, & virulentam eorum vim infringere, totis viribus contendunt. Cùm autem jam supra originem & feminaria prima nonnullarum epilepsiarum, quas *analepsias* & *catalepsias* vocavimus, exposuerimus, easque ex pravis, acris & venenatis vaporibus suscitari, qui vel ex impuro sanguine ab origine, vel corrupto lacte

& inquinato semine, aut quovis alio atrabilario humore, potraceo & æruginoso (qui aptius *vitriolatus* dici potest) exhalant: minerasque morbi delitescere, vel in ventriculo, sanguinis massa, intestinis, splene vel mesenterio, matrice, aliisque corporis partibus, dixerimus, unde contagium ab infantibus etiam lactantibus contrahi possit, & sic mali labes ad eostraduci: Ea deligemus idcirco auxilia, quæ omnibus horum affectuum generibus citra discrimen, omnibus etiam ægrotantium ætatibus ac sexui congruant, & accommodari possint, qualis est *theriacalis aqua* major in Pharm.

Ulus autem ejus hic esto, ut in Prædictis scilicet, qui hoc morbo tentantur, in ipsa accessione, ad semicochleate exhibeatur, idque vi intrudatur, si aliter fieri nequit, adjectis aliquot *olei succini guttis*, una aut altera neimpe: quo fiet, ut statim à paroxysmo resurgant. A quo excitati, non quiescent nec cessabunt ab usu medicamenti ejusdem, quod ad 15. vel 20. dies, aut plures etiam, matutinis horis erit continuandum. Quo utique remedio complures eorum à morbo, citra repetitionem, profusus convaluerunt, simul injectis crebris clysteriis, & eorum nutrice, optima vivendi norma, ad rectam temperiem revocata. Omnibus potro cujusvis ætatis & sexus hominibus eadem aqua in præcautionem & curationem affectus, commode & feliciter propinatur.

Si autem mulier sit, quæ ab hysteri.

Mulier:
hysteri.

sterica affectione in hunc morbum incurrat, eidem aquæ admiscenda erit *tinctura granorum maturorum astes*, ut vocat *Parac.* cujus descriptione docuimus in *nostra Pharmacopœa restituta*. Admiscendum etiam (si velit) *oleum buxinum & castorinum*, arte spagyrica prolectum, singulorum ad tres aut quatuor guttas, cujus medicamenti usus sit & diurnus, & sine intermissione administratur.

Si ex vitio ventriculi ortum habet affectus, siue sint *viri, siue mulieres*, quæ laborant, diluendæ erunt in ea aqua *dua aut tres olei menthae, cinnamomi, rorismarini guttae*, nec non totidem *olei seminis anisi, peoniae*, arte pariter Chymica extractorum, quæ ex simplici aqua, more educendi ex *seminibus olei*, extillata sint, ut Chymicis omnibus notum est.

Si verò extillatio prioris & posterioris aquarum istarum *theriacalium*, alicui videbitur non carere difficultate, & temporis diurnitate, (cùm tamen res *secus* habeat) ut ostendam, quàm copiosa abundant *Hermetici* remediorum suppellestiles, & quam variis modis ea effingant ac præparent (usque ad eò ex solertia & sagacitate artis ingeniosi homines) eorum in locum substitui possunt alia remedia, quæ in syrupotù formâ concinnabuntur, quorù usus jucundior, gratior & facilius futurus sit, quiq; citra exceptione, vulgaribus aliis omnibus, & præstant, & longè utiliores sint. Quorum etiam in *nostra Pharmacopœa*, descriptionem tradidimus.

Quum autem in id genus affe-

ctibus soleant ut plurimum corruptiones & vitia, in visceribus contenta, purgationibus educi, (ex quorum vaporibus malignis hoc malum creari solet) ut hoc præstetur, purgantium medicamentorum loco ex *vegetabilibus* peritorum, hoc est, loco *cassia, catholici, diaphanici, triphera pers. elect.* *Indi maior. & minor. confect. hamech, hiera simpl. aut Paccii, & id genus aliorum*, aut leniorum, aut violentiorum, quæ plus damni sepe numero, quam utilitatis adferunt, seligenda sunt ea, quæ ad seminaria usque morbi penetrant: inter quæ, ab antiquitate semper commendatum vidimus *utrumq; helioborum*: sed in primis *nigrum* laudamus, quia *alium* in nostris montibus frigidis collectus usq; adeo crudus est, exitialis & convellens, ut illius usum prorsus improbem & rejiciendum tuaserim.

Hujus ergo adhiberi possunt *Quinta essentia, Extracta* diversæ sortis, quam vide in *historia Hellebori*: Ei, si *Epilepsia* ab utero fiat, addenda est *Bryonia*.

Hæc igitur sint, quæ explicata fuerunt *Hermeticorum*, in hoc genere morborum purgantia remedia, ex *vegetabilium familia* petita: quæ ob *inignes suas virtutes* non *Epilepsis* solam accommodantur, sed & *Vertigini Apoplexiæ* maxime competunt. *Metallica* autem purgantia longe nobiliora & præstantiora, ab illis ad occultas superiorum morborum causas expurgandas habita desumi possunt ex *Mercurio, & Antimonio*, quæ vide suis locis.

Spe-

Specifica Hermetica varia dari possunt, videlicet 1. *Cranii humani Magisterium, Sal* & similia ex eodem præparata.

2. *Gemmarum Tinctura.*
3. *Salis marini Crystalli dulces.*
4. *Vitrioli Spiritus volatilis.*
Spiritus antepileptici varii. Tinctura Elixir.
5. *Sulphur narcoticum &c.*
6. *Antimonii Tinctura varia & Antidoti.*
7. *Solis Tinctura, Elixiria*
8. *Luna liquor viridis Tinctura.*
9. *Mercurius essentificatus, diaphoreticus.*

Hæc cum aliis quamplurimis describuntur locis suis propriis quo lectorem remittimus.

De Revulsionibus & derivationibus reliquisque curationum scopis, item de Corroborantibus Hermeticorum.

Quod ad *revulsiones & derivationes* necessarias attinet, eas æquè cum Dogmaticis recipiunt & commendant hermetice ac in primis frequentem clysterem vel etiam irritantium usum, citra tamen decoctiones illas cephalicas nimis incendentes & calefacientes: quarum loco, & *hiera Paccii aut Logadii*, aliorumque id genus medicamentorum, nimium calefacientium & attrahentium, quæ vulgò ejusmodi clysteres ingrediuntur in horum morborum cura, quæq; ut plurimum (quemadmodum dictum est) materias quasdam vaporosas, calidasque exhalationes & siccas

excitant, atque idcirco longè magis noxia, quàm utilia sunt. Horum, inquam, omnium vice, longè præstantius medicamentum purgans in suis clysteribus substituunt, & citra omnem nimii caloris manifestum sensum, & qualitatem, attrahentem tamè abundantè virtutem & facultatè possidet, quæ eximie operatur. Cujusmodi est *crocus metallicus vel metallorum*, ut vocant, quæ præparationis antimonii quædam species est, cum *nitro* parati: à quo figitur, & *arsenicali suo sulphure* spoliatur antimonium, ut sic etiam excoctum intrinsecus & ore, citra vim ullam aut corporis perturbationem, sumi possit: multoq; minus corpus exagitet, decoctioni clysteris immixtum & infusum. Sed de hujus medicamenti virtute ac præstantia paulò pòst fusiùs, nec non utilitate ac admittendis ejus effectis disseremus.

Præter crebrum ejusmodi clysterum usum, qui propriam quandam horum morborum naturæ congruentè vim habent ac energiã specificam, quiq; operantur etiã, juxta decoctionum, quæ variari possunt, facultatem ac proprietatem, addito semper specifico aliquo medicamento, nulla habita calefaciendi aut frigefaciendi ratione: quod tamen curiosè nimium observant vulgares Medici.

Laudant quoque iidem Hermetici æquè cum Dogmaticis *vomituum provocationem, hæmorrhoidum apertionem, ac menstruorum, nec non saphena vena aut alterius etiam, prout expedit, sectionem cucurbitularum appositionem, frictionem, forisum ligaturam, præ-*

*Clysteres
Dogma-
ticorum
impro-
bantur.*

mic-

micorum, erubinarum, masticatoriorum, idque in privatam cerebri expeditionem. Denique nullum non ejusmodi remedium admittunt, ut quietiam cauteria, sive potentialia recipiunt: quod revulsionum & derivationum usum præstent.

vomito-
rius.

Veruntamen singulare hoc vomitivum ac sternutatorium usurpant, aliorum omnium loco, Hermetici: *salem* videlicet vitrioli ritè præparatum: quo felicissimè utuntur, paucorum granorum exhibitione, in congruenti decocto, aut stillatitia aqua solutorum, quo lenis vomitus, ac utilis educitur. Idem *sal*, si naribus insuffletur, privatam cerebrum expedit, & mirè repurgat: Cujus usus longè salubrior est & innocentior *helleboro ipso albo*, qui vulgè in hunc finem usurpari solet.

Corrobo-
rantia
Dogmaticorum.

In corroborationes & confirmationes cerebri, aliarumque oblectarum partium, nec non intemperiei correctiones, & reliquiarum resolutiones, in hunc finem Dogmatici usurpant uniones, margaritas, corallo, granata rubina, sapphirus, hyacinthum, jaspidem, lapidem Lazuli, aurum & argentum in folia aut limaturam redactum, cornu cervinum, unicornu, capburam, sericum crudum aut chermes, & id genus alia: ex quibus confectiões alhermes, de hyacintho, de granatis, diamargaritum, de rubinis, de lapide stellato seu lazuli, nec non antidotum Alexandrinum, diamargaritum calidum & frigidum, aut etiam antidotum è margaritis, & è corallis, à Nicolao Myrepto descriptam, concinnant. Quæ quidem confectiões & au-

De anti-
dot. sect.
10. c. 25. &
26.

Tom. III.

ram recipiant, & omnes propemodum pretiosos lapides, aliaque id genus roborantia, quæ pro fundamentis & basi variarum aliarum antidotorum quoque admittuntur, idque sine ulla ingredientium præparatione, quàm in pulveres redactorum, ut mox dicemus. In illorum, inquam, medicamentorum roborantium, crasse præparatorum, locum, quæ ad ventriculum cum stomacho inaurandum & inducendum lapidibus potius conducunt, quàm ad cerebrum corroborandum, cum ejusmodi crassa medicamenta à ventriculo coqui & vincinequeant, nec idcirco in venas sic exhibita traduci, quibus substantia corporis nostri frui possit: inter Hermeticos vel minimum etiam exercitati surrogare solent corporum crassiuscu-

lorum loco *magisteria corallorum*, & *unionum* artificiosè extracta, cum aciditate vitriolata montana, vel ea, quæ ex junipero, guajacio, ligno quercino, (ejusmodi aciditate supra alia omnia abundante, ut iam pridem lib. 5. magni nostri mundi speculi docuimus) extillat: nec non etiam, rubinorum, granatorum, smaragdorum, sapphyrorum essentias, ejusmodi aciditatis vitriolatæ beneficio extractas, quæ in sale marino, aut nitri & petre delitescit, quamque vel minimus spagyricorum artifex novit prolicere ac separare ex ipsis salibus, qui ejusmodi lapides pretiosos in essentias resolvunt, propriis suis coloribus tinctas, ut rubinorum & granatorum servato colore rubro, & solati: hyacinthi tinctura flavæ: smaragdi virore & venereo colore: sapphyri sapphytico & luna-

Corrob.
Hermeti-
corum.

Tinctura
lapidum.

X

ii.

ri. Quibus etiam notum est artificium extrahendæ tincturæ ex chermes, longè aliud, ac ab illo diversum, quo ab insectoribus ex grano tinctorio aut scarlata, ut vocant, color educitur. Sic essentias & olea caphuræ, croci, arte extrahi in Pharmacopœa nostra docuimus: nec non aurum & argentum in calcem primum redacta, ut in liquorem potabilem sint traducenda, solis juniperi & salvia oleis, aptè ut decet, preparatis, ut in hanc rem accommodatis, perspicuè ibidem demonstravimus. Quæ quidem essentia, sive salis consistentiam, sive olei formam obtineant, sive eæ solæ sint & separatæ, sive etiam inter se commixtæ, ex juscule, aut aliquo alio congruente liquore exhibentur: quæ idcirco sic in venas distribuuntur, balsamum suum, & spiritus in nostros spiritus & naturalè balsamum traducunt ac commiscentes: quibus nostri corroborati,

ac fortiores redditi, nullo negotio seminaria, vel radices etiam occultissimas hujusmodi morborum evellere: & prorsus eruncare possunt.

Præterea in eundem scopum Hermetici conservarum rosmarini, pœonia, salvia, & aliorum id genus loco substituant olea & essentias suas: nec non theriacæ aut mithridatii loco, essentiam illarum aqua corniculi cervini extractam usurpant: aut aquas etiam, quas vocant theriacales, antepilepticas, antapoplepticas, & antiparalyticas, & id alias specificas aquas, morbis istis congruentes & aptas: de quibus jam supra loquuti sumus, quarumque formulas in eadem nostra Pharmacopœo, ex spagyrica aut Hermetica schola petitas, descripsimus, quibus Dogmaticorum præsidia auferentur, & illustrarentur: quæ alioqui per se & seorsim omni ornamento ac decore destituta sunt.

IV.

DE APOPLEXIA.

De apoplexia, eiusque causis, differentiis & signis sententia, Dogmaticorum.

Ratio nominis. Hujus morbi, quem siderationem & attonicum Latini dicunt, Græci verò ἀποπληξια, ἀπὸ τῆ ἀποπληξια, hoc est, à percussione vel

percussione, nuncupant: quod qui ea corripuntur, veluti de caelo tacti & percussi videantur: vel quod tantam ex lethali ictu & percussione repentinum faciunt casum: hujus inquam morbi & naturam & differentiam, & partem affectam, & causas paucis ex Dogmatico

ticorum sententia perquiram: Est enim repentina motus & sensus, adeoque omnium facultatum animalium privatio. Sic Gal. Paul. Aetius, Avicennas, Celsus, & quotquot sunt, ferè omnes antiqui & neoterici medici eum nominant, talique nomine naturam ejus exprimunt. Qui autem hoc malo corripiuntur, interdum nullis signis, aut indicis aliis proximè antegressis, subito cadunt: & veluti fulmine quodam icti, jacent attoniti, sine motu, sine sensu, sine mente: cum stertore interdum gravissimo: qui vocati non respondent: nec divulsis pilis, vel stimulo puncti quicquam sentiunt. Quam apoplexiam (inter quatuor, ipsius quas constituunt, differentias) gravissimam & actualissimam dicunt. Interdum nonnulla concurrere & præcedere signa accidunt, ut gravitates & dolores capitis, vertigines & scotomæ, error judicii & universarum facultatum animalium: totius corporis tremor: dentium stridor: vox tremula & interrupta: in somno gravitas & pigritia: membrorum palpitatio, ac inprimis labiorum: jugularium venarum suspensio: extremitatum partium, sine ratione, algores: urina æruginosa, atra & punicea: de quibus consule Paulum & Avicennam. Apud quem videre etiam poteris, quibus signis apoplexia differat à carō seu sopore, ab uteri strangulatu, à syncope, ab extasi melancholica: ab epilepsia, à similibus denique affectibus apoplexiæ affinis.

Quam igitur ex superioribus

compertum habeamus, focum & sedem apoplexiæ in affectione cerebri existere: qua animalitas, ut ita loquamur, tollitur, hoc est, sensum & motum corporis in omni apoplexia extinguere: aliasque celebri functiones animales prorsus abolere (quæ quidem descriptio ex symptomatis tantum desumpta est.) Nunc videndum est nobis, quæ sit illa affectio, quæ ex se primum uno momento, tam inopino & veluti proditorio insultu, distributionem, cursum, effluxum, & penetrationem spiritus animalis in nervos, motui ac sensui dicatos, remorari potest: eoque modo viam omnibus elegantissimis animæ functionibus obstruere & intercipere. Præterea expendendum est, an idem sic cum epilepsia affectus, ratione sedis & causarum, ut censet Gal. An verò vicinus, affinis, & germanus sit inter se uterque affectus.

Quod si ita est, unde ambo inter utramque affectionem nascetur differentia? qua epilepsia depravatum tantum, cum membrorum concussione & torsione sustineat? In apoplexia verò corpus omni motu sensuque prorsus sit destitutum? Adde apoplexiam, ut plurimum in paralytissim degenerare & terminari: quod nunquam epilepsiæ contigit, ut omnes tum græci, tum alii per celebres medici, quotidiana ipsa experientia nixi, uno ore pronunciarunt, excepto uno solo Avicenna.

Ut quæstionem hanc ex multorum dogmaticorum opinione expediamus: in apoplexia perfectam,

Diff. apoplexiæ & epilepsiiæ dogmaticorum.

completam, ac integram obstructionem ventriculorum & meatuum cerebri esse autumant: quæ cursus & fluor animalis spiritus in nervorum genus prorsus abruptitur: quo fit, ut corpus sensu motuque simul prorsus orbetur. At in epilepsia dimidia tantum obstructionem quandam augurantur, neque eam omnium simul ventriculorum cerebri: sed quorundam tantum, qui sensum prorsus extinguerent, motum vero tantum depravandi vim haberent: idque ob nervorum varietatem: quorum alii sensui: alii vero motui à natura destinati sunt. Atque hæc est, quam statuunt inter utrumque deploratissimum affectum differentiam dogmatici. At si cominus intruemur & repetamus, quæ jam supra de causis epilepsie edisseruimus: compariemus, non tam ex humorum aut calidorum vaporum obstruente copia malum nasci, quam ex maligna & venenata quadam qualitate, ex diametro cerebro opposita & noxia: Quod ex morfu scorpionis, qui epilepsiam induxit, & aliis testimoniis quam plurimis, quæ huc afferri possent, nobis facile innotescit: Ita ut inde liceat inferre, epilepsiam non tam organicum esse affectum, quam rotius substantiæ cerebri corruptorem ac depravatorem, ac proinde longe aliud esse inter utrumque hunc morbum discrimen, quam statutum sit: quod dilucidè explicabimus, cum Hermeticorum sententiam excutiemus. Ut autem ad apoplexiam redeamus, & exactius tam subitæ sen-

sus ac motus privationis causas time-
mur: confirmabimus, quod supra *lymptem.*
diximus: Impedimentum illud esse, quod *apoplex.*
spiritus animalis transstrum in nervosas
partes interpellat: communicationem
eius membris omnibus interdicat: eamque
affectionem, qua huiusmodi impedimen-
tum causatur, unam & solam esse omni-
um istiusmodi symptomatum radicem:
ac proinde concludemus, *imph.*
esse, seu *lymptem*, hoc est, obstructionem
eam, de qua jam loquuti sumus, vel
quandam coarctationem ac compressio-
nem viarum & ventriculorum cerebri:
qua præpeditur, quò minus in cor-
spiritus animales transfundat, vel
spiritus vitales ab eo excipiat: quos
postea in partes nervosas trajiciat.
Etenim si facultas vitalis denegetur *Madur.*
cerebro, propter compressionem & *hendi.*
obstructionem venarum jugularium,
& arteriarum carotidarum, cere-
brum jam quasi vita destitutum, &
veluti sepultum, aut tenebris obru-
tum, nulla vi pollet, animales suos
spiritus in nervosa membra distun-
dendi, & functiones suas pertotum
corpus obeundi. Nihil enim præsta-
re potest, si vita destituantur, hoc est,
vitali spiritu orbetur, cujus appulsa
animatur, & ad particulares functio-
nes, quæ secundæ sunt energis, obe-
undas compellitur. Nam sic vita,
quam cerebro impertitur, ipsi desit,
secundas quoque energis deficere,
& proprio motu prius privari ne-
cesse est. Quod in *synopsi* & utri *synopsi*
suffocationibus videre est: ubi cor præ-
fertim, non cerebrum invaditur. *suffoca-*
Omnes enim animales cerebri fa-
cultas.

cultates hinc silent, tanquam extinctæ, omnique sensu & motu orbantur corpora, eodem propè, quo in apoplexia, modo: quod videlicet oppresso corde, vitali spiritu cerebrum destituatur. Sic Assyrii, ut testatur *Alexander Bened. lib. 10. cap. de apoplexia*, similem propemodum affectionem juvenibus & antiquis inducunt, quibus præputium volunt circumcidere. Qui, ut doloris sensum omnem eripiant, colli & juguli venas constringunt ac comprimunt, eosq; hoc modo tanquam apoplecticos, sensus & motus expertes reddunt.

Causa ob-
fruct.
particu-
lares.

Externa.

Interna.

Atque hæc de *causa formali apoplexiæ* dicta sunt. Ubi tamen inquirendæ & investigandæ sunt istius obstruptionis & coarctationis particulares causæ. Quæ quidem *causæ* sunt & *externæ*, & *internæ*. *Externæ* sunt, nimia frigoris intemperies, cerebrum constringens, comprimens, & quasi congelans: caloris vehementioris excessus, ipsum colligans ac dissolvens: concussio capitis ex casu aut ictu excitata: & id genus aliæ *externæ* causæ, quæ *internas* commovent. *Obstruptionis* enim, ut ab ea ordiamur, à qua apoplexia procreatur sæpius, quàm à *coarctatione & compressione*, fit, aut ex humoribus in vasculis cerebri contentis, (hoc est, in *venis & arteriis à iugularibus & carotidibus*), id est, *soporiferis*, productis: aut ab humoribus extra illa vasa dispersis nascitur. Quæ ab humoribus in vasis contentis fit obstruptionis, ea tum generatur, cum humor, hoc est, sanguis crassus & melancholicus ea su-

pra modum opplet vascula. Unde in cerebro species quadam phlegmonis oritur, ut vult *Gal. comment. aphorif. 42. 2.* quales in carnosis partibus, ex nimia sanguinis copia, ex vasculis resudante, aut copiose affluente, intenduntur. Si quidem in ventriculos cerebri effusus sanguis eos replet, unde generatur obstruptionis, motu, & sensu corpus destituens. Quæ si in arteriis fiat, spiritus vitalis ascensum in cerebrum prohibet: cujus inopia & defectu cogitur cerebrum suis functionibus & actionibus carete, ut supra diximus.

Atque hæc sunt istius obstruptionis causæ. Eisdem *externæ* coarctationis causæ origines habent. At compressio arteriarum carotidum, qua vitalis spiritus in cerebrum ascensus intercipitur, si manu, aut laqueo fiat suffocatio: sive vapore aliquo eas partes opplente, ut in strangulatu matricis fieri solet, alias habet causas, & rationes, quas aliò rejicimus explicandas: quum ex *Hermetica schola* petendæ sint.

Hæc sunt igitur *causæ internæ* & antecedentes apoplexiæ: quibus re ipsa cerebrum oppugnatur: & ex quibus meatus ac vias cerebri occultentibus, conjunctæ ipsæ affectus causæ nascuntur.

Superstunt aliæ *causæ internæ*, remotiores, ut *diathesis & propensio naturalis* ad hoc malum, sive aliunde, sive hæreditario quodam jure parta: ut quibus cerebrum imbecillius ac intemperatius est: quibus crassum & amplum caput est, ut pote multo-

Gal. com-
ment.
aphorif.
42. 2.

Diathesis
hæreditaria.

rum vaporum capax, quos nequeat aut coquere aut discutere. Nonnullæ sunt externæ, quæ gignunt, præparant, & aptas huic malo internas reddunt: qualis est ingluvies. aut cibi & potus excessus: vitus ciborum frigidorum & vaporosorum: venus immodica: locorum & regionum natura & proprietas, nec non temporis constitutio, quæ huc multum confert: quum hujusmodi affectus facilius hyeme, quàm alio tempore excitari soleat, juxta Hippoc. *Ætas enim nullo negotio eum procreat: siquidem is ex sententia ejusdem Hippoc. aphor. 31. primi lib. aphor. veteribus familiaris est, atque idem generatur maximè ab anno 40. ad 60. usque, eodem Hippoc. teste 6. aph. 57. Cujus rei ratio est, quòd nunc temporis omnium humorum hi duo crassissimi, pituita scilicet & melancholia præcipuè in corpore abundant. Ex quibus, propter utriusque humoris communem crassitudinem, ut docet Gal. aphorif. 6. com. 56. apoplexiæ & convulsionem enascuntur. Hunc autem inter stupendos & reformidandos affectus, gravissimum esse testatur ipse Hippoc. quum scribit:*

*Hip. aph.
42.2.*

Solvere morbum, quem apoplexiam vocant, fortem, impossibile: debilem verò non esse facile: quia in paralyfin plerunq; desinit. Unde colligere est, hujus morbi curam calamitosam & deploratissimam esse. Atque id ipsum est, quòd scribit Ægineta his verbis: Apoplexia morbus nequaquam aut raro curatur, ut qua minetur mortem in proximo: Si verò etiam remedia ad-

mittat, ut plurimum cum partis aliqujus resolutione discedit. Non est igitur perfecta hæc cura: sed potius universalis mali in particulares permutatio. Quo fit etiam, ut obiter de eo aliquid nobis dicendum sit.

Hermeticorum theoria de natura Apoplexiæ.

Quod ad causas Apoplexiarum attingit, quas Galenus easdem esse dicit cum causis Epilepsiæ, quasque venenatas & activa omni qualitate præditas esse negat: ad humorem esse asserit simpliciter frigidum & crassum, qualis creditur esse pituita: ubi etiam inter hos duos tam graves ac stupendos affectus differentiam aliam non statuit, quàm quod Apoplexia generetur ob privationem absolutam potentiam animalis, quæ nervi destruuntur: epilepsia verò fiat ob depravatam motum: qui quidem in quatuor species dividitur, tremorem videlicet, palpitationem, concussionem & convulsionem: quorum duorum postremorum epilepsiam participem esse volunt ipsius assertores, ac præsertim convulsivus morus. Hæc inquam absurdissima opinio est, qua Apoplexiæ causam uni soli frigido & crasso humori temper adscribitur: nec minùs ridicula est, quàm quæ ex eadem causa epilepsiam oriri statuit. Quam jam multis rationibus. hi frustra repetendis, abundè confutavimus & explosimus, explicatis fulè utriusque sectæ, & Hermetica & Dogmatica, in hanc questionem,

Causa apoplex. Dogmaticorum. nem, sententiis. Qui tamen Dogmatici ferè omnes, uno eodemque consensu, verarum apoplexiarum causas, in quantitate pituitosi humoris collocant, quæ confertim uno momento

Paul. Æg. li. 3. c. 18. Gal. aph. 4. com. 56. ventriculos opplet: qualis est *Ægineta* sententia, qualisq; sententia *Galeni*, loco jam à nobis citato, ubi scribit: *Apoplexias & convulsiones fieri propter humorem pituitosum, aut melancholicum: quoniam communis est, inquit, utriusq; crassitudo.* Unde infert, in utriusq; humoris crassitie, unde oppletur meatus, istius mali causam & originem esse repositam.

Causa apopl. non consijere. in crassitie mali. Quod si ita est, unde tanta hujus mali præcipitatio, & tam subita aggressio, ut uno ipso momento ingruat & inopino, velut turbine, ægrum percellat ac syderet: ut inde non immeritò nomen mutuata sit *ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ*, à percutiendo vel percellendo, quòd, qui ea invaduntur, quasi de cælo percussit aut quodam fulmine icti videantur. At, cedò, crassie gravisq; naturæ materiæ, quæq; difficulter moventur (ex omnium medicorum sententia) hoc habere possint proprium, ut tam subitum, præcipientem, ac tam stupendum motum excitent? Non potest enim non aliquo temporis intervallo, nec nisi sensim ac paulatim ejusmodi crassus humor in cerebro aggregari, cum ejus ortus momentaneus & præceps esse nequeat. Interea dum congeritur, aut aliqua pars ejus congesta est, cerebrum opplet, ut licet conijcere, quid, ante quam paroxysmum cieat, tandiu ille stat otiosus? ut nihil priùs re ipsa

producat, quàm sero ac tandem maturum apoplexia fructum: quum saltem minorem aliquem affectum præmittere priùs deberet & posset, ut cataphoram, aut soporiferam aliquam aliam gravitatem. Ferunt quidem, ejusmodi aliquos prænuncios solere præcurrere, qualis est *gravedo, dolor & rotatio capitis in gyrum, propensio ad somnum*: qui tamen præcursores testimonia potius vaporum spirituosorum exhibent, quibus oppletur cerebrum, & quos, præ imbecillitate, neq; concoquere, neq; discutere, vel per emunctoria propria de turbare possit: sed quibus nubilum ac turbidum aptumq; sit ad ejusmodi symptomata concipiendum, quàm ut ex crasso humore, qui in cerebro aggregatus fuerit, & ibi ad tempus resederit, ista proficisci credamus.

Nunquid satis testati sumus, in plerisque infantibus tum pituitosis, tum aliis, *hydrocephalæas* conspici, a quosam in cerebro repletionem, arguentes, qui tamen nec apoplexiam incurrant, nec ullum præcursorum ejusmodi signorum, hoc est, gravitatis, rotationis, indormitionis & doloris capitis, perferant: quæ tamen vinosis ac crapulosis contingant, ex fumis & vaporibus vini liberalius hausti in cerebrum elatis? Qui quidem vapores, cum sint spirituosissimi, non crassi, calidi, non frigidi, ejusmodi effectus in cerebro creant: imò tam profundum aliquando veternum, & *ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ* somnum inducunt, ut nunquam, nisi solutis prorsus vaporibus, temulenti isti eo liberari & expe-

dira

diti queant. Quinimò ipse Hip. l. de flatibus, non procul à sine hunc morbum à flatibus fieri scripsit. Et ad finem libri de glandulis hæc scribit: *Cerebrum si quid rodatur, turbationem multam sustinet, & mens desipit, & cerebrum convellit ac distrahit eorum hominem, qui in se ipsa vocem non edit, at suffocatur, & hac affectio syderatio appellatur.*

*Fu-
rum ex
carbon.
effectus.*

Nunquid etiam ejusmodi symptomata sulcitati cernuntur, ex carbonum fumis & vaporibus? nec non uno momento concidere, ac sæpè etiam exanimari, tanquam apoplecticos, qui eo loco sopiti dormiunt, ubi ignis carbonum accensi fuliginosi vapores retinentur, nec exhalare possunt? Nunquid istorum symptomatum causa ad fuliginosas illas exhalationes calidas, acres, rodentes ac penetrantes, magnatumque virium, cerebrum opplentes, majore jure referantur: quàm ad cerebri obstructions, ex lentore & tarditate crassorum ejusmodi & frigidorum humorum natas?

*Hermeti-
sententia
de
caus.
apopl.*

Ergo ex Hermeticorum sententia concludimus, non semper ejusmodi apoplexiarum causas euidam frigidæ crassæque pituitæ, aut alii id genus humori, esse tribuendas: at nebulosis potiùs exhalationibus, in cerebrum eVectis, & in eo conclusis, instar nubium in aère expansarum: quæ quidem si aqua & humore refertæ, non tantùm frigido & humido simpliciter, sed efficacem & activam qualitatem possidente, sive sit ea salina, sive mercurialis, sive sulphurea, illicò congelentur aut congelentur,

ut ex spiritu vitriolato glaciali illuc eVecto potest contingere, ejusmodi nascitur uno momento affectus ex glacie illa & congelatione, quam aciditas vitriolata constringendo ac coarctando parit: ac inde apoplexiam oriri certum est gravem aut levem, pro quantitatis aut qualitatis materialium vi & copia.

Sed jam *suprà tot locis*, tamque apertè, insignem illam & admirandam spiritus vitriolati virtutem coagulantem deteximus, quæq; in mediis flammis, in quibus omnia, ex vulgi opinione, solvuntur, invicta perstat, viresque etiam suas congelandi, vel invitis ignibus, fortiter exerit: ut de *his pluribus* agere tædiosum & supervacaneum sit.

Inter Dogmaticos, Avicenna, meo judicio in causis ejusmodi apoplexiarum indagandis, aliis videtur ad scopum feliciter collineasse, cum eas materiam euidam stypticæ, aut constringentis qualitatis adscribit: *Hæc quidem oppilatio*, inquit, (de apoplexia loquens) *fit, quum id ad cerebrum pervenit, quod dolorem facit, aut impedit aut movetur, motu contractionis: aut qualitas perveniens ad ipsum, stypticum faciens, &c.* Cæterum admittimus, nonnullas apoplexias ab aliis quoque causis produci, ut à phlegmone seu inflammatione aut apostemate, aut ab aliqua sanguinis effusione in cerebrum, per venæ apertionem aut rupturam. Qua in re à Dogmaticis dissentire nolumus.

Attingimus præterea nonnullas alias apoplexiæ causas, quum Dogmaticorum

ticorum partes tuerentur, spiritus videlicet interceptionem, cum ejus in cerebrum transitus & communicatio prohibetur, ab obstructione arteriarum carotidum & venarum jugularium, ob vapores fortè stypticos, & virulentos, ejusmodi partes comprimentes ac coarctantes, vel alias ob causas: ubi etiam *Alexandri Benedicli* auctoritatem attulimus, in præputii circumcissione, citra dolorem & sensum. Nec non hunc morbum ex contusione, & cranii fractura, atque aliis id genus causis suscitari posse affirmavimus. Sed apoplexiarum ejusmodi nullam hinc mentionem facimus, in quarum curam cum Dogmaticis consentimus, & cum iis laudamus sanguinis missionem, crebrò etiam repetitam: præsertim si ex phlegmone, aut alia sanguinis in cerebrum effusione malum ortum ex signis comperitum sit. At de *veris* hoc loco *apoplexiis* & internam, latentemq; originem habentibus, differimus: quarum quidem origo & causa, si crasso & frigido humori tantum, & simpliciter adscribatur, ridiculum id sit, & Hermeticorum labris (quorum doctum est palatum) prorsus insuave, incommodum & insipidum.

De indicationibus curativis Apoplexiæ, tam generalibus, quam specialibus, cum adjunctis remediis, juxta methodum Dogmaticorum.

In apoplexiæ verò tractatione, quæ in morborum acutissimorum numero censetur, quæq; sæpius ægrum

Tonnu RI.

ad mortem rapit, aut saltem in gravissimum alium affectum paralyticum, inquam, degenerat, nonnulla sunt privatim observanda ab iis diversa, *Peculiariter observatio hic notanda.* quæ in curam epileptiarum usurpantur; etsi in genere, quæ uni morbo conducunt, alteri etiam prodesse possint, cum sint affines morbi, & ex iisdem propè causis nati, quique juxta Dogmaticorum sententiam eandem corporis partem occupant: ut *com. aph. 45. 2.* aliisque locis jam citatis scribitur.

Quod igitur à Medico observandum id est, ut scilicet morbi naturam accuratè intueatur, & expendat, num apoplexia sit gravissima, an mediocriter, an parùm tantum lacescens. Siquidè tot illius gradus à Medicis agnoscuntur ac constituuntur: qui præcipuè distinguuntur usu respirationis, magis aut minus liberæ aut impeditæ, vel fortis aut debilis. Anhelitus enim in minore aut debili apoplexia aliqua servat ordinem, quamvis inæqualem; in fortiori ac magna vim patitur & ægrè procedit. At in fortissima usq; ad eò deficit respiratio, ut sensu & motu prorsus privata membra videatur, & præter obscurem in pulmonibus & pectore anhelandi officium nihil restare perspiciatur. Sic enim discernitur affectionis magnitudo, ex noxa, quam spirationi infert, vehementis, *Galen.* ut scribitur *3. de locis affect.*

Atq; id est, quod sagaciter à Medico prudenti perpendendum est, nec nõ pulsus diligenter illi etiam notandus est examinandusq; color vultus, nec non alia quæque observanda, quæ ad rem faciunt, num videlicet eger gravi somno

Y

somno

somno prematur, num altius aut de-
missius stertere audiat, atq; an ma-
gna vel parva molestia respiret, num
etiam variis corporis locis vellicatus
& cōpunctus, sensum ex corporis mo-
tu præ se ferat, nec ne. Quo in casu se-
quendū erit Archigenis consiliū, ut ni-
mirū à prognostico exordiat, quo
ejusmodi apoplexiam fortissimā *lethalē*
esse significet & judicet. Sic enim fa-
mę ac honoris suo prospiciet, omnem-
que calumniandi ac convitiandi an-
sam eripiet, & à se molietur, memō-
scil Magni illius Dictatoris aphorismi 4. 2.
aph. 2. lib. Solvere morbi, quę apoplexiam
vocant fortem, impossibile: levem verd non
facile. Debilis tamen curari potest, ut
addit Galenus in com. &c. Sed ut pluri-
mum in paralyfin terminatur.

Lata igitur & pronunciata pro-
gnostici sententia, non tamē à Medi-
co æger citra subsidium præstus defe-
rēdus est (licet in suo genere hic mor-
bus gravissimus ac periculosissimus
nullā salutis sp̄ polliceri videatur) ni-
si forte in ipso mortis agone, extre-
mosq; anhelitus educēs deprehenda-
tur. Tunc enim animæ Medicis com-
mittendus est. At dū quid sp̄i Medi-
co subesse videbitur, quo eger recrea-
ri possit, invocato primū illo summo
Namine Medicorū Archiatro, ut re-
mediis benedicat, omni Medicus di-
ligentia & industria ægotanti suo suc-
curret, observabitque in primis ægri
vultus colorē: qui si fuerit rubicūdus,
pulsus utunque plenior & validior,
corpus nō extenuatū, ac plethora po-
tius refertū, indiēat, apoplexiā ex va-
sorum plenitudine. & sanguinis co-

pia suscitata; primam medicandi
rationem, quę singularis & intera-
lias præsentissima est, à sanguinis e-
ductione auspicabitur.

At quas venas secari oporteat, *phlebotomia.*
quę quantitas sanguinis educenda, an
magna, an exigua, an paulatim sen-
simque, an simul & semel haurienda:
quid vē sanguinis missioni præite de-
beat, non satis constat inter auctores
Græcos, Arabes, nec Latinos, tum antiquos,
tum recentiores, ut qui hac in re senten-
tiis discrepent.

Archigenes, præjudicato, ut dixi-
mus, infelici morbi exitu, aucter de
vena dextri brachii, sanguinem pro
viribus emittit. Galen. in introd. sangui-
nem statim mittendum suadet. *Aetius*
primo loco, unctioes huic affectui
congruas ac utiles usurpat, totumque
corpus is imbuit, at caput præsertim,
nec non vomitum provocat, ac cly-
steribus acerbis ventrem lacessit.
Quibus peractis venam secandam ef-
se docet, sectionemque & sanguinis
detractionem è dextra manu fieri de-
bere censet, nec non copiam sangui-
nis, quę educenda est, dividendam.
Commovere enim, inquit, oportet tantum
non exolvere vires, & calorem extinguere.
Inspiciendus etiam pullus in evacua-
tione, & faciei color ac respiratio.
Quibus non obstantibus, nihilque
mali imitantibus, securè etiam repe-
tenda erit detractio.

Oribas. *synop. lib. 9. c. 5.* ex senten-
tia Philomeni, eundem ferè sequitur
processum. *Paulus Aegineta* contra, om-
nibus aliis postpositis, statim
ad sanguinis missionem confugit,
modò

Apople-
xia luti-
na.

Methodus
proceden-
di in Apo-
plexia
aura.

Paul. lib.
3. c. 13.

modò ex causis superiùs allatis ea necessaria sit. *Eis itaque, inquit, qui quomodocunque parari possunt, statim vena secanda est. Et si remissionem aliquam habuerint, repetita sectione, sanguinem detrabere oportet eadem aut sequenti die. Nec tamen hic venam designat, quam nihilominus cubiti venam notari subintelligendum est: cujus cum plures sint, alii cephalicam deligunt, cujus est opinionis Avicenna, a qua vult etiam copiosum educi sanguinem.*

Avicenn.
Fen. 1. 17.
8. 24.

Rhases alicubi jugulares venas pertundi suadet, cujus sententiam improbat Marcus Gatinarius, praeclarus ex Neoteriis Medicus, quod ægerimè earum vulnus claudi possit. Aliibi idem Rhases utramque cephalicam aperendam esse censet, vel intra horæ spacium. In eam it sententiam Mesue, consulens, ut quam celerimè utraque cephalica incidatur, idque cum emissionem multi sanguinis, ut cerebrum, inquit, patiatur.

Lib. 11. vi.
Fannum. 6.
12.
Tra. de
agris. ca.
rebr. cap.
de apopl.

Haly. 5.
Prac. 6. 22

Haly filius Abbas sentit in hoc apoplexiæ genere, quam, ut dictum est, ex sanguinis copia nasci constat, ut cephalica secetur, aut saphena etiam, ad majorem revulsionem.

Alex. Bened.
lib. 1.
c. 35.

Alexander Bened. inter Neoterios percelebris, hanc primò laudat revulsionem sanguinis missionem, extalo, vel creure, mox eam quæ ex venis circa guttur turgentibus & conspicuis fieri potest.

Atque hæc sunt diversæ ac dissepantes authorum, quos modo citavimus, circa hujus remedii administrationem, sententiæ, quæ inter Græ-

cos & Arabes excellunt ac eminent. Omnes enim hic recensendi nullus unquam fuerit finis. Rogo autem lectorem, & juniores Medicos, quibus hæc mea scripta consecro, ut quicquid paulò post scripturus sum, æquibonique consulant. Probo quidem ego & laudo in apoplexia, quæ ex sanguinis copia suscitatur, subitam phlebotomiam, si modo vires ferant, & judicium jam de morbi gravitate & periculo pronunciatum fuerit. Si quidem movendum videretur, principio morbi moveto, inquit Hipp. in hoc præsertim tam acuto affectu, quod nullas det inducias, inprimisque sanguinem ex mediana vel cephalica utriusque brachii educto, prout urgebit necessitas. Quin etiam si vires ulterius progredi patiantur, & suadeat jugularium venarum distensio, ut sæpè fit, quando per anarrhopen sanguis ab inferioribus partibus sursum traducitur, vaporumque multitudo, ac halituum superiora petens, & jugulares venas distendens, strangulationem ac suffocationem minatur, tum censeo securè & intrepidè secandam esse venam, ac præsentissimum istud esse præsidium, tutissimumque, si Sphagetides aut jugulares illæ venæ pertundantur, quarum majore plenitudine, ex trajectu sanguinis, aut vaporum sursum elatorum, spiritus vitalis interceptur, ne in cerebrum transferri possit, unde affectum hunc suscitari, tanquam ab una exprimitis causis, supra notavimus. Frustra autem Marcus Gatinarius earum apertionem metuit, quod

Autovis
de phle-
botomia
sententia.

zgrè vulnus coalescat. Si enim ejus claudendi rationem probè, citra fascias aut ligamenta, tenuerimus, cui modo jam pridem assuevimus, levis aut nullus prorsus futurus est labor. Huic enim rei *emplastrum de pice*, aut simili glutinosa materia vulnere inductum, satisfaciat, & planè ipsum concludat. Vel si digitus apertioni appositus, ei ad horas aliquot adhæreat (ut fieri solet in venarum & arteriarum incisionibus, ex ingenti vulnere illatis, quarum sanguis aliter sisti non potest) idem commodè præstari possit.

Ut autem ostendamus, in hoc apoplexiæ genere unicum subsidium esse sanguinis missionem (quod tamen non caret periculo) addâ & illud (ut tandem finem faciam) quod scriptum reliquit Celsus his verbis: Si omnia membra resoluta sunt (quod de apoplexia intelligit) sanguinis missio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpè mortem tantum differt, vitam interius infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus, & mens: nihil spei super-

Lib. 3. de
remed.
6.27.

est, ut è contrario. Post educationem sanguinis, utile fuerit acres clysteres injicere: quin & ipse *Rhasus* consulit, ut ab iis curationis sumatur initium, qui morbificam materiam attrahant & deturbent ad inferiores partes, sicque revellant. Cui etiam revulsioni frictiones vehementes, validæ ligaturæ & strictæ, cucurbitulæ inferioribus partibus affixæ, somnoq; ægri profundo excutiendo, summopere conducunt & commendantur. Con-

sultum etiam fuerit, ex ejusdem *Rhasus* sententia, in sanguinea hac apoplexia cucurbitam magnam futuræ coronali apponere, nec non & humero sinistro cum ingenti flamma: revocat enim ad vitam deploratos. Nam obstructa itinera spiritibus etiam vitalibus patefacit, & liberam eorum virtutem reddit.

Nec in hoc genere morbi omit-
tendæ erunt perfusiones ex oxyrrho-
dinis, idque incipiente morbo, quæ
rato capiti inducentur. Fiet autem
oxyrrhodinum ex oleo & aceto rosato,
cui serpillum incoctum fuerit. Cas-
toreum verò naribus ad olfactum
admovendum, ut vult *Archigenes*,
quod multis probatur veterum, ne
iniciis ad resolventia vehementiora
& magis calefacientia statim veniat.
Commodissimus etiam fuerit
ptarmicorum usus, ut privatim cere-
brum obstructionibus liberetur: ubi
observandum, semper à levioribus
remediis inchoandum. Atque sic
agro omnibus modis, uti supra,
promptissimè succutendum. Cui si signum
nulla ratione altus ille sopor excuti-
tur, nec liber sermo restituitur, cer-
tissima sunt proximæ mortis argu-
menta, cujus nequaquam reus Me-
dicus fuerit, præsertim si de omine
præmonuerit, & talis morbi eventus
periculum maturè fuerit auguratus.
At si administratis ex arte apposis
& congruis remediis, quibus Deus
cœperit benedicere, spes aliqua afful-
get restitutionis, audacter continu-
anda curatio est, ut seminarioruna
morbi reliquiæ, digerentibus, eva-
cuan-

Perfusio-
nis oxyr-
rhod.

Signum
morte.

quantibus, resolventibus, ac partes affectas corroborantibus medicamentis, prorsus evellantur & discutiantur, cerebrumque ipsam suis incommodis expediatur, idque purgationibus & corroborationibus idoneis: quarum myrmecciam aut formicariam supervacaneum fuerit hic acervare: quum ex iis, quæ jam in epilepsiæ curam attulimus, judiciosi Medici, quæ ad rem fuerint, desumi possint: siquidem ob utriusque morbi inter se consensum & affinitatem, communionem etiam præsidiorum uterque affectus sortitur, quibus mutuo se juvare possint. Hic mihi tantummodo satis sit proposuisse, quid privatim in apoplexiis observandum sit, quæ ex sanguinis copia nascuntur, ut indicia & notæ testantur, quas supra attulimus.

De preparantibus nihil attigimus, quod morbus, ne in ipso quidem principio, ullas offerat inducias. At versus declinationem præscribi possunt.

Signa & aura apoplexiæ phlegmaticæ. Si verò apoplexia, expituitosa, frigida & congelata humore generetur, ut frequentius contingit ex Dogmaticorum sententia, has habebit notas: pallidum vultus colorem, temperamentum pituitosum, gravatum & consopitum cerebrum, nec non senescentem. In ea autem seversabitur Medicus, ut, si agrum restitui posse confidat, nec prorsus deploratum esse morbum agnoscat, edito prius prognostico, ut supra, primò curam à clystere admodum attrahente ordiatur, qui ex cephalicis

decoctione, melisse, origani, ruta, majorana, calamenthi, betonica, seminis peonia, granorum juniperi, floram chamacontaur. & similiarum concinnabitur, in cuius q. suffic. incoquantur pulpa colocynth ʒj. s. agarici, senna, ana ʒiij. deinde in colatura huius decocti solventur mellis anthosati ʒij. salis gemma ʒj. olei nardini & anethini ana ʒj. s. vide Pharmacop.

Si præsto non fuerint Pharmacopola, aut remotiores ab agro fuerint, ne tamen æger præsentis auxilio destituatur, quod inter alios affectus, hic morbus promptissimum remedium postulet, sumendum erit iusculum ex olla culinaria ad lb. j. in quo tantum marini salis dissolvendum, quantum capi aut ferri possit à iusculo, quibus oleum nucum aut olivarum, aut butyrum adicietur, nec non tartarum viui succum vel liquidum: quæ promptè omnia, vel in quavis domo reperiri possunt, atque ex iis clyster inveniendus.

Si licet per otium iusculo vel aqua salivam, ratam, thymum, origanum, hyssopum & aliquot brassica capita, quæ ubiq. facile occurrunt, incoquere, commodius fuerit, huicque decoctioni (si ruri aut in arce aliqua, alioque loco ab arbe remoto, hoc fiat, ubi desit Pharmacopœus) adiciendus erit cortex sambuci, qui ubique reperitur, aut grana ebuli ad suff. quant. & prædicti salis quantitas cum oleis, melle & butyro ubique pervio, solvenda, ex quibus fiat clyster.

Si res verò in urbibus geratur, cephalicis clysterum decoctis, qualia su-

pra attulimus, addentur, *diaphœnicon, benedicta, hiera Paccii, hiera diacolocynth. & id genus alia*, quibus clysteres majorem vim trahendi acquirant.

Ut autem in cum finem prompta & parata semper habeantur remedia, descripsimus in nostra Pharmacopœa *oleum colocynthidis simplex & compositum*, quæ possunt æquè facile à Pharmacopœa parari ac confici, ac quodvis aliud simplicissimum, ut præstò sint in ejus officina, quum usus postulabit. *Si enim huius olei ℥j. sumpseris, quam in iusculo aut decocto aliquo cephalico, aut simili alio solveris, confestim paratus habebitur clyster, qui injectus magnam utilitatem asseret, attrahendo & discutiendo materiam omnem morbificam, huius generis mali causam.* Ilte enim affectus, ab initio, alvi solutionem per vehementem & potentem clysterem desiderat, quo materia peccans à cerebro avellatur, & ad infernas partes revellatur, ut ait *Damascenus lib. 3. c. de apoplex.*

Præter hæc *colocynthidis olea* tam simplex quam compositum, quæ in officinis Pharmacopœorum non sunt usitata, attamen summè necessaria, alia nos docet *ars spagyrica*, quæ longè majores attrahendi vires & utilitates, quibusvis aliis, possident, quorum extrahendorum industriam suo loco describemus. Eiusmodi clysteres, prout opus fore videbitur, repeti debent, nec non in eorum locum prostera aut suppositoria substitui, ex *trochiscis alhamaal, sale nigri & euphorbia confectis*:

quæ etiam commodè indentur, si tardior fuerit injecti clysteris exitus, & pigrior operatio. At ne, dum diutius fortè ejusmodi expectantur remedia, ullum vel temporis momentum pereat, frictions deorsum versus, & ligaturæ fortes in partibus corporis inferioribus, administrentur, & rejecto clystere, plures variis in locis cucurbitulæ, collo videlicet, scapulis aut humeris, natibus, coxis & cruribus, idque cum scarificatione affigantur: statim verò post hoc, quod sequitur, vomitorium exhibeatur. Ex Pharmacop.

℞. Rad. asari, sem. raphani, anethi, vomit. urtica ana ℥ij. fiat decoctio ad ℥v. in vino, qua solve oxymelitis simplicis ℥ij. fiat vomitorium. Ante tamen vomitorii usum, si validus percipiatur pulsus, æger non admodum senex, attamen boni & plethorici habitus, etsi omnia non sese prodant sanguineæ apoplexiæ indicia, non vereretur tamen, post redditos clysteres, sermone non revocato, ex utraque cephalica venæ sectionem præscribere, è qua tamen parcius educatur sanguis: quamvis & veterum & recentiorum pauci in hac apoplexia phlebotomiam suadeant, & mihi objici possit, citra omne exemplum, à me uno eam imperari. Sed ad *Mesium, Medicosq; Parisienses* provoco, qui ne in ulla quidem paralyssi & apoplexiæ specie phlebotomiæ parcunt. A quibus fateor, me in ea audentiorem esse factum, etsi liberiozem aut largiorem phlebotomiam non probeam.

Clysterum in hoc affectu usus.

Si æger autem ad se redeat, hoc est, sensum & sermonem recipiat, ante ipsum vomitum levis purgatio non erit negligenda, quæ cum pilulis trochis, aureis, de agarico, fecidis erit exhibenda, modo catapotia possit deglutire: sin minus, gutturniolo apposito, quæ sequitur, portio erit propinanda.

Potio purgatoria.

℞. Agarici trochiscati ℥ij. follicul. orientalium, senna ℥iij. macerentur & coquantur in aqua bitonica, lilii convall. ana s. q. pro dest, in qua colata solve hiera Paccii ℥j. B. castorei ℥℥. theriacæ veteris ℥j. oxymelitis simplicis ℥vj. fiat potio. Quantitas hieræ augetur aut minui poterit, pro viribus ægrotantis. Nec enim habenda est ratio ingrati saporis remedii, cum careat omni sensu æger, omnibusq; modis & ingratorum & vehementiorum medicamentorum, nec non nauseam & vomitum provocantium, excitandus & agitandus sit ægrotus. Hoc in casu veteres longè violentius remedium usurpabant, nimirum helleborum. Neque enim in huiusmodi morbis sequendus est Hippocratis aphorismus, *consolida medicari*, &c. At potius si quid movendum videatur, de principio move, idq; quam ocyssimè. Hinc etiam fit, ut præparantium & consequentium nullam hinc, in ipso scilicet paroxysmo, rationem habeamus.

Præter generales huiusmodi vacationes ac revulsiones, administrandæ etiam particulares veniunt, quæ caput suis impedimentis expellant: qualia sunt ptarmica, aut sternutationes, quæ in nares ægrotantis insu-

stabuntur ex canaliculo pennæ, licet lenius sit proflus expers. Errhinorum enim & masticatoriorum nullus usus esse potest: præ alto sopore, quo opprimetur, nisi ab eo resurgat, & sensus recolligat. Ubi nec prætereunda silentio sunt medicamenta, quæ vim illam cerebri sopitam excitare & vellicare possunt. Quales sunt suffitus ex castoreo, assâ fetida, opopanae, galbano, quos naribus hauriet, & ad motos excipiet: vel cum pulveribus illorum, aqua vite, aut oleo salvia, vel nardino maceratis & exceptis parabitur linimentum, quo os, nares, & aurium limina inducentur, nec non etiam utrasum caput ad coronalem suturam, & eam partem, qua collum occipitio committitur, eo perfundi poterit. Quinetiam in morbis desperatione, vertici capitis aut sincipiti sartago candens imponatur, cuius calore congesti & congelati humoris liquatio promovebitur: cui succedat linimentum ex pulv.ibus, salvia, baccharum lauri, paonia, hyssopi, granorum synapi, castorei, caryophyllorum, macis, piperis, iridis granorum alhermes, opopanae, benjoini, oleo castorino, vel nardino exceptis, & id genus aliis, addito aqua vite, & si lubet, euphorbii modico, quo caput imbuetur. Ex his etiam concinnabitur emplastrum ut sequitur:

℞. Pulveris synapi ℥j. B. stercoris ^{Cataplasma} caprarum & columbarum ana ℥℥. pulveris ^{fina} sem. paonia, gran. iuniperi, rad. iricos, & stigrum salvia an. ℥ij. foliorum ruta minutim concisorum, m. j. cum vini, mellis & aceti, q. suff. fiat emplastrum vel cataplasma, quod commissura colli cum occipitio inducatur.

Roborantia etiam in hoc affectu ^{Rub. rancios} Audi.

Præparantia
habes re-
novat in-
versiones.

studiosè usurpanda sunt, quæ, si fieri possit, per os ingerantur, idque præmissis universalibus vacuationibus: qualia sunt *iberiaca*, *confectiones de hyacintho*, *alhermes*, *anacardina*, *aurea Alexandrina*, in aquis aut decoctionibus aptis ac idoneis infusa & macerata: cujus generis sunt *th:riacales aqua*, *An:rapoplectica*, in nostra Pharmacopœa descriptæ: nec non alia complura roborantia, tam universalialia, quam particularia in usum cerebri, quorum etiam aliquam fecimus mentionem, cum de cura *Epilepsie* ageremus, aptissima in hunc finem futura sunt.

Si ad se redeat æger (quod ex remediorum serie congruè administratorum fore conjiciendum est & sperandum, alioqui frustra hæc præsidia præscripsimus) licebit per otium, reliquiis mali prorsus tollendis, & sensim extinguendis invigilare. Præparantes enim tum vacuationes, revulsiones, detractiones & roborationes otiose venient in usum: quæ non tantum obstabunt, ne recidivos paroxysmos patiatur æger, sed quæ etiam curationem integram ac absolutam præstare possint.

V.

DE VERTIGINE.

De causis Vertiginis secundum Dogmaticos.

UT res clariùs demonstraretur, quis asserat, *vertigines*, quæ parva ab antiquis *Epilepsie* vocitantur, ex hujusmodi crassis, pituitosis & frigidis humoribus procreari?

*Causa
vertig.
externa.*

Si ad *externas causas* respiciamus, à quibus excitantur: propemodum similes illis comperientur: quæ à nobis in generationem *Epilepsie* commemoratæ sunt: quales sunt *ingluvies*, *viam*, & id genus alia: quæ vapores suos & fuligines in cerebrum efferunt. Id maximè accidit, inquit

Galenus (de causis primitivis vertiginis *Gal. 3. de loquens*) *quum vel sub sole astuarint, vel aff. 3. aliam ob causam calefacto fuerint capite: aut ex calido vaporoso, spiritu caput opplente, &c.* Idem sentit *Aëcius*: *Facile capiuntur, inquit, ab hac affectione, quibus consuetæ excretionis sunt oppresse. Sed & cruditas & ardores asidui, & ebrietates, affectionem hanc efficiunt.* Ex idem author in *septimo cap. eiusdem libri ex Archigene & Posidonio* hæc scribit, *vaporibus calidis & acerbis ad caput elatis, & animaltem in cerebro spiritum evertentibus, primum hebetudines quadam sunt, &c.* Quibus omnibus rationibus expensis, liquebit, ex so-

ex solis vaporibus, in cerebrum elatis, ejusmodi vertigines excitari.

Antecedentes.
Gal. aph. 3. com. 27. Quod ad antecedentes & conjunctas hujus mali causas attinet, hæc sunt, quæ scribit *Galenus de Antecedentibus*: Fit vertigo, inquit, ab humore, cum spiritus crassitie, in corpore moto. Idem *Galenus Aphor. 3. com. 31. de causa conjuncta* verba faciens: Vertigines, inquit, accidunt propter spiritum vaporosum, qui in partibus cerebri inordinato motu cietur. De vertiginibus item sympathicis & earum causis, quæ ex consensu partium inferiorum excitantur, idem *Gal. diversis locis*, cum de illis disserit, eas omnes ad fumos, vapores & spirituosas exhalationes revocat. Quod videre est ex ejus *commentario 31. in 3. lib. Aph. & 3. de loc. aff. cap. 8.* Idem senserunt ipse *Avicenna, Oribasius & alii*: Ex quorum scriptis, omnes vertiginum causas, constabit, ad halituolos, vaporosos spirituososq; fumos potius, quam ad crassos & pituitosos humores esse referendas: sive spirituosos & fuliginosi illi vapores sedem suam fixerint in cerebro, aut aliunde eò delati fuerint. Quando enim ad plexum choroidem fertur terra & fuliginosa anathymialis, per arterias cervicis: quo loco spiritus animalis flatulentos vapores gignit: ibidem & ubique iisdem vaporibus obruitur & suffocatur: aut si in nervos opticos ea detrudatur, ibi gyros & vertigines parit. Atque hujusmodi etiam & eadem cause epilepsiæ necessariò tradendæ sunt: quum vel ipse *Galenus in lib. qui introductio sive medicus appellatur*, scripserit, caliginos oculis offusas, & vertigines cognata

Avicenna.
prim. tertii.
tra. 5.
Oribas.
aphor. 3.
com. 20.

Tom. III.

esse vitia morbo caduco, quæ ab iisdemmet Non sunt causis procedunt, atque eadem sedes occupant, hoc est, caput. Quod quum ita sit, dem epilepsia & apoplexia. consequitur, nequaquam unam & eandem epilepsiæ & apoplexiæ causam, quod tamen alio loco, à nobis jam citato, asseruerat *Galenus*. quum apoplexiæ origo ab eodem *Gal. & ex omnium* propè medicorum consensu, ex frigidiore, lenta, crassaque pituita vel melancholia progignatur, satisque ostenderit, vertiginum, quæ parvæ sunt epilepsiæ, radices longè aliam habere naturam. Cum autem incidimus denuò in sermonem de apoplexia, quam *Galenus* prorsus epilepsiæ affinem esse censuit, ut supra diximus: sive sedem, sive causas spectes. Quemadmodum etiam te ipsa videmus, epilepticos multos re ipsa in apoplexiam delabi, ac vicissim apoplecticos sæpillimè insultibus epilepticis impeti: ex qua malorum complicatione mors sæpiùs ingruit. Exactè nobis & natura, & sedes, causeque tam horrendi affectus, privatim excutienda sunt: cum videamus, potissimum hominis propugnaculum, cerebrum scilicet, non legnitiùs imò crudelius & ferocius quam ab epilepsia oppugnari & invadi: quum omnes sensus uno momento concidant & extinguantur, motusque ut plurimum sequatur: aut saltem transeat morbus in resolutionem & quasi siderationem dimidii, aut etiam totius corporis nostri.

Accurata hæc perquisitio & examen, quod de hujusmodi affectu instituimus, clarius fortasse nobis, quic-

Z

quic-

quicquid occultum est & latitat in
cantis epilepsia, aperiet: hacque ra-
tione duobus istis gravissimis, atque
stupendissimis omnium malis, prom-
ptiorem & tutiorem opem ferre no-
bis licebit.

*Hermeticorum sententia de causa
vertiginis.*

*Causa
vertigi-
nis.*

Vtrique in causis vertiginum
afferendis consentiunt, cum ad va-
pores halituosos ac spirituolos eas
referunt. Veruntamen *Hermetici*, ut
spatium in hac tractatu monuimus,
minutim interna quæque dissecant,
& singulas anatomia partes acutè &
subtiliter rimantur ac excutunt:
unde fit, ut dicant, ejusmodi vapores
aut halitus, qui vertigines inducunt,
ex resinosis, tartareis aut sulphureis
in ventriculo, aliove viscere conten-
tis: aut ex unctuosiore, magisque sul-
phurea sanguinis substantia, proma-
nate: quæ secum tincturam nigrae fu-
liginis, admodum ad tingendum &
denigrandum efficacem, convehunt,
citra tamen acrimoniam ullam: qua-
lem sal armoniacus in suis mercuria-
libus exhalationibus contineret: ut
videre licet in fumis quorundam li-
gnorum, qui secum salis armoniaci
halitus, quorum sunt ejusmodi ligna
feracia, efferentes, sursum ad oculos,
rubore & acrimonia eos feriant ac in-
ficiunt. Quod idem ex aquæ simplicis
fumo aut halitu, aut ex pingui jusculo,
aut ex vaporibus, ab aqua terraque,
nubilofo tempore, excitatis & sur-
sum evertis, non contingit. Etenim
fumi aut halitus, qui vertigines ejus-

*Halitus
effectus
diversi.*

modi inducunt, nullos inferunt dolo-
res, quod naturam salium nullam, sed
resinosam, oleosam & sulphuream
possideant: à quibus idcirco nulla, sed
à salibus omnis acrimonia proficisci-
tur, ut experientia quotidiana cõ-
probat. Etenim unctuosus ille fumi,
nigerrimi quidem sunt & spissi, ex
quibus etiam tinctura nigredinis ex-
trahitur: at nulla pollens mordacita-
te, aut acredine salium. Ut autem hi
ex salibus expirantes fumi, dolores,
hemicranias, vigilias, delitiasque varia-
cient: unctuosus verò simpliciter & ci-
tra acrimoniam, dolorisque sensum,
vertigines, & tenebrosas ejusmodi, ac
nigras affectiones concitant, sive in
cerebro sedem localem habeant, sive
aliunde exurgant, per causæ morbifi-
cæ propagationem: ut quando per
venas, vel arterias interiores & exte-
riores cervicis, ad arteriæ plexus cho-
roidis defertur anathymialis quædam
tetra, quæ inæqualiter in iis arteriis
vel cavitatibus cerebri circumacta,
humores variè impellit, spiritusque a-
nimalis subagitat, vertiginemque sim-
pliciter dictam efficit, prout ejusmo-
di fumi magis vel minus densitatis &
nigredinis habuerint.

Hæc etiam simplex dicta verti-
go, aliquando procedit tum ex ventri-
culo, tum ex præcordiis malè affectis,
per simplicem communicationem
fraudenti cujusdam vaporis, ab a-
liquo corrupto humore suscitati.
At tamen ejusmodi fumi, à quacunque
causa excitati si verè resinosi & tin-
ctoria nigredine repleti fuerint, tunc
affectus verè scotomaticas efficitur:
in

in quo mens tenebris obducitur, ac oculi turbantur, ita ut, qui sic affectus fuerit, cerebrum totumque corpus in gyrum circumagi opinetur. Quare non regit se ita, ut firmetur (quemadmodum loquitur Avicenna) ut dicitur, &c. Unde aliquando contingit, ut non tantum visus pereat, sed ratio & iudicium omni cognitione privetur. Quod ex huiusmodi nigerrimis fumis accidit, qui luci, claritati & splendori spirituum nostrorum densissimas tenebras offundunt, quibus lux eorum obrebraatur, instar solis, qui crassissimis ac nigerrimis nimbis obductus, lucem suam nobis impertiri non potest.

At nunquid audio subsannantes aliquos, quod in nostris corporibus resinas & gummi reponant, ex quibus tinctoris nigror elici possit? Substitite paulisper, amici, & tandem sanguinem dissecate, ut ex illius anatomia discatis, longè plura tingentium nigredinum genera in eo contineri, quàm vobis enumero. Inspicite lac, quod sanguinem apprimè coctum esse volunt, & exprimate ex eo sulphuream illam ac butyrosam substantiam: quam si incendatis, quàm nigras quæso fuligines, denigrandi vi præditas, elicietis? Nigredo utæ tunicæ adhærens satis monstrat, sanguinem in nutritioni humoris vitrei & crystallini in oculo nigra excrementa deponere. Revocate etiam in memoriam, & attempta mente perpendite, quicquid de analogia & consensu metallicorum cum vegetabilibus, & vegetabilium cum sensitivis docuimus. Inde fa-

cilè, quicquid hinc dicimus, concipietis. Non ibitis, credo, inficias, animantium lac, tincturam, vim & impressionem earum herbarum, quibus pascuntur, retinere. Quod si negare audebitis, en vaccas, quæ cum alliarum herbam depastæ sunt, vobis lac, allia redolens, expriment: vel eo etiam floris colore tinctum referunt, quem comederint. Hinc igitur vobis liqueat, quàm verum sit & firmum, quod de analogia & consensu ac sympathia rerum inter se diximus. Atque hæc satis, iuxta Dogmaticorum Hermeticorum sententiam de causis vertiginis.

De indicationibus atq; observationibus Dogmaticorum, tum veterum, tum recentiorum in cura vertiginis.

Quod ad vertigines attinet, quæ ab omnibus ferè Dogmaticis, vel ab ipso etiam Galeno, parvæ vocantur epilepsie, iisdem propè remediis (quæ juxta indicationes curationum eadem, proposuimus in epilepsiarum subsidium) et ab illis tractari & curari solent: aut tam exiguum saltem inter utrorumque morborum auxilia aut curandi modum subest discrimen, ut separatas curas id non mereatur. Nullus enim Medicus, vel tantillum in medendi arte versatus, non novit medicamenta seligere, eaque huic vel illi morbo adaptare, prout tempus & locus postulant: cum etiam & in aetate, affectis partibus, causisque magnum consensum habeant & affinitatem. Hoc tantum modò

Z 2 priva-

Avicenna
prima
tursus 5.

Com. aph.
17. 3.

Cura vertiginis iuxta Dogmaticos.

privatim observandum, ut in ipsis pa-
toxyfius, præter ligaturas, cucurbita-
rum affixiones, clysterum acrium & ir-
ritantium iniectiones, quibus ad revel-
lendum uti solent, caput cum aceto ro-
sacco irrigetur, oleo verò incoquatur ser-
pillum, aut spondylium, aut hederæ, aut

Aretæus
de curat.
morb. di-
urno-
rum c. 3.
& 4.

id genus alia: odorandumque acetum,
pulegium, mentha, aliaque eiusmodi
ex aceto, idque juxta Aretæi senten-
tiam.

Actius tetrabibl. 2. sem. 2. c. 7. ex
Archigenis opinione & *Posidonii*, venam
secari suadet, sive principium fuerit
affectio, sive tempus jam progres-
sum fuerit, dummodo vires ferant,
nihilque reluctetur, ac inprimis si ex
materia sanguinea ac calida affectus
oriatur.

Lib. 3. c.
12. de cura
vertigi-
nu.

At in hac sanguinis missione,
prout notat *Damascenus*, cavendum,
ne confertim is detrahatur, aut acer-
vatim evacuatio fiat, ut loquitur *Æ-*
tius: eò quod ex qualibet occasione
ægrî concidunt. Quapropter plu-
ribus detractioibus per intervalla
repetitis utendum esse sentit, ut con-
grua mensura expleatur. Hanc ad-
dit porò observationem, ut scilicet,
cum educitur sanguis, caput oleo simul,
seccionis tempore, aceto & rosaceo, poly-
goni, aut hederæ succo admixto, irrigetur,
& *Lena convoluta*, rosaceo, aut æ-
nanthino madesacta, eodem tempore ven-
tri imponatur.

Idem *Actius* eodem libro & capi-
te, post alia omnia, tum universalia,
tum particularia tentata frustra re-
media, generalesque vacuationes
purgationis & missionis sanguinis

præmissas, incisionem arteriarum in ca-
pite, iuxta tempora supra aures (ut utamur
ipsissimis illius authoris verbis) fieri suadet.
Eandem tuetur opinio-
nem *Paul.* circa finem 12. c. lib. 3. de re
medica. Veram (inquit) in quibus cali-
ditas capitis, & aurium sonitus est, ut-
pote calidioribus vaporibus per arterias
illabentibus, etiam arteriarum seccionem
assumimus retro aures. Eiusdem sen-
tentia est & ipse *Damascenus* eodem
cap. Cum verò, inquit, ista vertiginis

passio dolorosa, nascitur ob vaporosos spi-
ritus, sursum ad caput elatos, in utriusq,
arteriis post aures impactos, ut foris in-
sarta compareant arteria: tunc unicuique
eius ferè & presentissimum fuerit præsi-
dium, earundem arteriarum pertusio.
Quæ tamen sanguinis per arterias
missio non omnibus probatur, quod
sic à scopo curationis sapius aberre-
tur, juxta sententiam ipsius *Gal.* 3. de
loc. aff. cap. 8. *Avicenn.* Fen. 1. tract. 5. c. 3.
In hujusmodi affectu laudat venæ
seccionem, quæ ponè est aures, quam
quietam vocat. Est enim, inquit, optima
in curatione omnium specierum vertigi-
nis materialium. Et quandoque cau-
terisatur: idque meritò, quod ea se-
ccionem, vapores & halitus omnis ge-
neris transparent & exhalent, unde
cunque in cerebrum cecidi fuerint.
Quod post præmissas universales va-
cuationes fieri constat. Caput enim
ante totum corpus curare non licet.

4. Therap. Quin & hæmorrhoidum in
viris, & menstruorum in mulieribus
provocatio, in his affectibus utilissima
& necessaria futura est. Est enim san-
guinis missionis quoddam species congruen-
tissima.

tissima. Post eiusmodi tentata remedia, caput ipsum ad occipitium est scalpello convulnerandum, ut ait Oribas. syn. lib. 8. cap. 5. In eundem finem Moderni & Neoterici cauteria, sive actualia, sive potentialia, præsertim suturæ coronali admoveat, quibus per cerebrum, tanquam per fumale, exhalationes & nigrae fuligines ac resinosa, horum morborum producti-

ces, expirent & traducantur. Atque ex sunt indicationes ac observationes, quas tum veteres, tum recentiores in praxi horum affectuum, vertiginum, inquam, curatione sequi solent. Cætera quæ ad præcautionem aut ad curationem eligi & administrari possunt remedia ex ipsarum Epilepticarum cura in præservationem & curationem posita, peti possunt.

VI.

DE PARALYSI.

De causis & diff. Paralyseos, eiusque cum aliis affectibus affinitate, ex mente Dogmaticorum.

Quod omnes Græci Paralytin vocant, Latini nervorum resolutionem interpretantur.

Hic autem affectus, ut loquitur Avic. 2. tert. cap. Avicennas, duplicem habet descriptionem: unam propriam: alteram communem. Paralytis enim, inquit, quandoque dicitur sermone absoluto: quandoque sermone proprio, &c. Hanc alii eodem sensu in exquisitam ac consummatam, & in imperfectam dividunt: exquisitam vocantes eam, quæ sensus & motus in una aut pluribus corporis partibus, in uno aut altero corporis latere, extinctus est:

Aut cum dimidia corporis pars, aut totum ipsum corpus, à capite ad pedes, prorsus percussum est. Quum verò motus tantum, salvo sensu, sublatus est: aut sensus, permanente motu, extinctus, ea est, quam paralytin imperfectam vocant. Verum quidem est, Galenum scribere, cum motus sublatus est, integro remanente sensu, hunc affectum proprie dici posse paralytin. At sensu extincto, si motus restat integer, eiusmodi membrum non posse proprie dici resolutum: at sensu destitutum.

Sed qui fieri potest, ut interdum motus pereat, citra sensus extinctionem: quum omnis nervus, quantumvis durissimus, sit sensu tactus præditus? Hanc Gal. quæstionem solvit quàm optime, cum scribit:

Z. 3. quibus-

II.

Quæstio.

Solutio Gal.

quibusdam partibus, utpote, inter alias, oculus & lingua, motum & sensum per distinctos & diversos nervos à natura impertiri: Aliis verò per eundem nervum communi. Hoc posito faciliè intelligere est, cum soli motus nervi detrimentum acceperint, ipsum etiam motum solum vitiat, citra ullam sensus jacturam, & contra. At non ita faciliè res capi potest, cum ab iisdem nervis motus & sensus procedunt: si alter istorum, altero manente integro, extingvi solus possit. Quam tamen experientia satis nos hoc posse fieri, & sæpè contingere edoceat: afferendæ sunt hujus dubii rationes, & expedienda solutio est. Dicimus igitur interdum motum deleri posse, citra sensus deperditionem: At nequaquam sensum, citra motus jacturam.

Nisi enim paralytis gravissima, integra & exquilita fuerit: motum quidem vitare poterit: at non sensum, quod motus majorem animalium spiritum copiam, ad actiones suas obeundas desideret; Sensus verò, utpote qui patitur, & non agat, paucis indiget. At si magnus est affectus, confirmatus, & altis radicibus corporis infixus: tunc utriusq; simul apparet interitus: quum tantillum quidem spiritus animalis impertiri queat, qui ad sensum excitandum satis esse possit. Itaque in exquisita paralyti, certum est, utrumque perire: at in imperfecta & non plenè consummata, alterutrum stare potest.

Paralyf. Stupor, quem Græci *κατάληψις* & *ἄρρωστος* vocant, est huic incompletæ

paralyti cognatus morbus, in quo *vis affinis* sensus motusque non prorsus perierunt: sed torpent & hebetescunt. *diff.* Hoc vult Gal. 4. de sympt. causis, dum inquit: Si nervi à principio fiant stupidi: deinde omnino sensum & motum amittant, paralytis, id est, nervorum resolutio dicitur. Ex quibus patet paralytin à stupore, sola tantum magnitudine differre. Est enim *ἄρρωστος*, & tanquam præcursor paralytis.

Est & alia *ἀνύσθησις* paralytis, & alia *παράλυσις* appellata: quæ nihil aliud *paralyf.* est, quam partium mollificatio, & *vis* effata: ut, quando quis penem attingere nequit, eum paralyticum nominare possumus, non eò quod spiritus aut facultas, sed pars ipsa suscipiens in vitio sit, de qua hic non loquimur, non minùs quàm de ea, quæ *paraplegia* dicitur, quæque vel præcisione, aut nervorum luxatione vertebrarum cervicis efficitur, aut ex humeribus, ex pulmone decumbentibus, de qua mentionem facit Hippocrat. *sectione 2. lib. 2. Epid.* in muliere illa, cui resoluta manus dextra fuit, atque crurum sinistrum, sine ulla mentis facieque alteratione, idque ex tussiculoso affectu.

Atque hæc est magna illa affinitas & societas inter ejusmodi morbos: præsertim inter *apoplexiam* & *paralytin*, debili scilicet apoplexia in paralytin desinente: hæcque est, quæ propriè *paraplegia* nominatur: cum totum videlicet corpus occupatus ab ipso capite ad infimas usque corporis partes, vel dimidia pars corporis tantum, quæ tùm dicitur *hemiplexia*,

miplexia, vel hemiplegia, ut idem Gal. testatur, Pro. 3. com. 26. At illa longè deterior est hac: quæ alterum tantum latus, aut unam duntaxat corporis partem obsidet, ut aurem, linguam, maxillam, labium, manum, coxam, pedem, quarum causæ & externæ & internæ accuratè per vestigandæ sunt & excutiendæ, ut nempe intelligatur, num à cerebro vitium oriatur, an vero à spina dorsii, unde nervorum origo producitur. Quæ partes præcipuæ, si ab hoc vitio & affectione immunes fuerint, querendum, num in aliquo particulari nervo causa hæreat: quæ si in eo est, an in toto ejus processu, an vetò in parte aliqua locata sit, sive ea principium sit nervi, sive medium, aut ipsa ejus extremitas. Siquidem radici & origini mali non adinvenendum est remedium, ut cura rectè instituat. Quum enim cerebrum, spiritus animalis fons & origo: aut quum medullaris spina, via scilicet per quam emergunt & diffunduntur in corpus nervi, sensui & motui dicati, oblata sunt & depravata: illa ipsa remedium expetunt, non pars resoluta. Exempli gratia: Si alicuius partis faciei motus perierit, querenda est causa & origo mali: ex primis spina vertebræ. Si sensus solus extinctus est, ex tertia nervorum contugatione vitium oritur. Si cum dimidia corporis parte, dextra vel sinistra, eadem faciei pars resoluta est, ab eadem parte cerebrum quoque patitur & affectum erit. Si quæ sub facie posita sunt partes omnes sunt resoluta, principium spina percussum quoque fuerit,

Quod ad hemiplexiarum causas ^{Causa hemiplex. unde pericula?} attinet: eæ non sunt in tota spina querendæ: sed in aliqua tantum ejus parte: ut si altera tantum, coxarum resoluta est, ad lumbos tantum, nec altiùs causa est revocanda. Si tota in transversum spina effecta est, omnes corporis partes inde patientur, quum suorum nervorum ex ea originem mutuentur. Si ex parte tantum laboret, pars quoque corporis aliqua ex ea reportabit incommodum. Plura istorum videre licet apud Gal. ac in primis particulare exemplum, quod de Pausania Syro adfert: qui ex casu in principio dorsii laesus, duos sinistra manus digitos amiserat. Atque ut omnia isthæc rectè comprehendantur, & certò, peritissimum esse anatomix seu dissectionis necesse est, ut inde omnium nervorum origines, processus, & in partes distributiones teneantur. Internæ autem ^{Causa interna.} particulares causæ, paralysis inducentes, apud eundem authorem videri possunt: atque etiam cognosci ex iis, quæ jam à nobis de apoplexia dicta sunt. Si morbus ortum habuit ^{Externa.} ab externa aliqua causa, utpote, à ptava vivendiratione, à vehementiore frigore, aut etiam calore, à casu aut ictu, ex ipsius ægri relatione disci possunt.

Causæ secundum Hermeticos.

Supra prolixè causas Epilepsix ac Apoplexiæ ex Hermeticis descriptimus, ex quibus veræ etiam paralysis causæ deducuntur, in quas hæpè apoplexias degenerare jam antè demou-

monstravimus. Siquidem vitriolatus ejusmodi humor & glacies statim vi naturæ aut artis auxilio liquata, soluta, & in aliquam cerebri partem, aut in totum etiam cerebrum diffusa, nec non per totam dorsi spinam, in nervorum propagines trajecta, aciditate, stypticitate, mordacitate & acrimonia partes ejusmodi vellicando, stupesciendo & consopiendo, prout dentes solent ejusmodi acidis vitriolatis irritari, contrahi, & stupefieri, ut inde *insensibilitas* nascatur, ejusmodi affectus & symptomata, ut stupores & indormitiones membrorum, quos præcursores & affines paralytis esse diximus, procreant & invehunt. Unde etiam facile colligere est, ex iisdem causis, humoris scilicet acerbitate, stypticitate & acetositate, non autem ex simplici frigiditate & crassitie, apoplexiam generari. Quot enim defluxus humorum in dies cernimus ex cerebro, in spinam dorsi decumbere, quibus nervorum genus imbuitur, citra stuporem & indormitionem, citraque spiritus animalis in illas partes trajectionem: unde etiam membra, hac defluxione perfusa, non desinant sensum morumque suum retinere?

Fernelius accuratæ ac subtili causarum arthriticarum inquisitioni invigilans, ex hujusmodi defluxionibus illas deducit, ubi tamen nec percelli membra, nec sensu carere, satis restantur ægrotantium querimoniarum & ejulatus. Atque hæc sunt Hermetico-rum rationes, quas illi in hanc quaestione in Dogmaticis obtrudunt.

Cura Dogmatica.

AT cum, ex more, ejusmodi apoplexiæ frequenter in paralytin degenerent ac terminentur, eamque vel unius tantum corporis partis, vel dimidii corporis etiam; restat nobis pauca de hoc etiam affectu dicere: quæ etiam, quæ in *cura chronica epilepsia* attulimus potissima remedia, eadem & huic morbo aptari possunt & exhiberi, quod juniores Medicos revocamus, ut ex infinita auxiliorum varietate, quæ copiose illic explicavimus, ætiores flores, elegantiores, & utiliores seligant ac decerpant. Nec enim ad quosvis scopos & curationis indicationes varias, quicquam desiderari animadvertent. Quo sit, ut nihil in curam hujus symptomaticæ paralytis addituri simus, quàm capita quædam observatione ac administratione remedium particulari dignissima, sive hæc paralytis ab apoplexia originem trahat & derivetur, sive (ut fieri potest) aliunde generetur. Etenim quædam sunt etiam colicorum affectus, nec non febrium, quæ per crises, & (ut volunt) per metastasin in paralytes transeunt ac degenerant. Nonnullæ etiam matricis suffocationes, ut vidimus aliquando, in id genus affectus desierunt & terminatæ sunt: quin & Luis quædam species, quarum longo jam ante exortum tempore gravitates capitis & stupidi sopores, crebris vertiginibus stipatæ, præcesserant, eundem exitum habuerunt: quæ quidem alia ratione domati & vinci nequiverunt, quàm solis iis reme-

remediis, quæ specifica quadam proprietate affectum extinguunt: qualis est Mercurius philosophicus, aut philosophicè paratus, ut paulò post docebitur. Si igitur contingat, ut apoplexiæ paralytis superveniat, aut in eam degeneret, cui jam aptata fuerint, quæ dicta sunt remedia, evacuationia, revellentia, exiccantia & corroborantia: ut omnibus modis porò juvetur natura, & sarcinæ mole expediatur, cujus propemodum pondere succumbit gravis: quod juveni Medico præstandum restabit, id erit potissimum, ut nempe diuturnis iisque congruis præparantibus ad concoquendam materiam, fluidamque reddendam, ac ad evacuationem aptandam, utatur, reliquiasque humorum sic excludat ac deturbet, aut deturbandas præparet. Huc enim magni illius *Diastatoris Hippocr.* refertur aphorismus aptissimi meq; usurpatur: *concocta medicari & movere oportet, non cruda.*

Remedia.

Quæ jam ante in cura epileptiarum chronicarum præscripta sunt hydromelita, nec non alia præparantium genera, cum magnus sit inter hos morbos consensus & similitudo huic quoque morbi generi congruentissima sunt, seligiq; poterunt, quæ commodiora & aptiora esse videbuntur, hucque traduci: Præ cæteris tamen quod accommodati & prodesse poterit, tanquam inter præparantia omnia, unum ex præstantissimis specificum & accommodatissimum remedium est *Hydromel antiparalyticum Pharm. rest.*

Ejusdem hydromelitis continuandus est usus, non ad multos dies tan-

tum, sed ad multas hebdomadas, aut etiam menses. Adjeci illi medicamento de industria, quæ visa sunt magis attenuantia, coquentia & calefacientia initio: etsi morbifica materia prorsus sit crassa, frigida, pituitosa & obstruens, qualis ut plurimum esse conjicitur: atramentum admiscui etiã, (ut videre est) lignum rhodium disertè, ut ad temperiem reliqua revocaret. Est enim adstrictionis magis & corroborationis, quam attenuationis particeps. Hęc igitur à me putentur ita esse facta, ne nimis colliquatione & attenuatione materiæ, principio morbi diffluentis & excedentis dispergantur huc & illuc in nervosum genus variæ illius partes, quæ malum potius augeant, quam minuant. Quod maxime junioribus Medicis observandum & notandũ est, ut rectè & tutò gerant omnia.

Examen prædicti Hydromelitis.

Interea verò, dum hydromelitis usus administrabitur, frequentes injiciendi erunt clysteres, idque uno quoque saltem biduo. Sicque tractata ac præparata mali materia, tandem expurgabitur, non simul & semel forti aliquo medicamento, ac per intervalla & sensim, apozemate aut decocto solutivo in plures dies exhibendo, cujus formula in *Pharm.*

Atque sic purgatus æger denuò repetet usum hydromelitis præparantis, cui per aliquot dies sumpto, alternatim succedet purgatio. In hunc modum alterna illa hydromelitis & solventi medicamento administratio ad aliquod satis longum temporis intervallum continuabitur. Si quis autem

nova decoctione lubenter carere velit, accipiat ℞. ij. superioris hydromelitis, quibus incoquat & maceret senna, turbit, hermodactylorum ana ℥ j. dum reflet de. o. ℞. j. clarificata, cujus tres aut quatuor unciae agro (prout ad purgationem fuerit preparatus) propinari poterunt, idq; per tres aut quatuor varios, aut etiam continuos dies, si ferat natura ejus minus delicatula tantum purgationis.

Post longas & diuturnas ejusmodi preparationes ac vacationes, minus calefacientes & vehementes, transiri potest ad fortiores ac vehementiores: quales sunt pilule fetida, de bdellio, de euphorbio, hiera Pascii, aut Logadii atque alia id genus hiera, aliaque medicamenta, vehementius attrahentia, & compositiones, quae scamoneam, helleborum & euphorbium excipiunt, nec non plura alia presidia, quibus veteres & recentiores sciant. Quae tamen citra cautionem, aut temere non sunt exhibenda, etsi à causa prorsus frigida prognatum malum agnoscitur, ægotanq; crassi, obesi & pituitosi temperamenti sit, ut censet Trallianus. Quae enim paralyses extenuata & macra corpora, hepatisque bullientis in vaserunt, & causam morbi ex calidis siccisque exhalationibus ac qualitatibus obtinuerunt, ex hujusmodi remedia, ut noxia potius, quam utilia respuunt, ut postea docebimus.

At excipient nonnulli: tantum abesse, ut ea noceant aut contraria sint, ut contra antiquitas senserit, exhibenda esse ea medicamenta, quae vel febrem ipsam possint inducere, à qua nervolum genus morbis suis re-

medium mutuatur, juxta Hippocr. aph.

Hanc utique medendi rationem minimè probate possum, nec solus sum, qui eam improbem: utpote quae parum testata ac tuta sit. Exigua enim febris parum utilitatis adferre possit: at magna exitium potius pariat, & mortem acceleret, quam salutem restituat. Probamus tamen hieram Galen. simplicem, quam tota antiquitas commendavit: pilulas de hiera cum rhab. & agarico, pilulas de aloe rosata dictas, eò quòd succo rosarum sæpius elote sint, aut quòd eundem succum sæpius imbibierint, ut videlicet duae pilulae paulò ante prandium, vel cenam degluciantur, idq; vel eo etiam tempore, quo præparans hydromel propinabitur: ut quæ & ventriculum sint corroboraturæ, & simul unam & alteram sedem excitaturæ, unde natura levetur & adjuvetur.

Neq; hinc etiam prætermittendus ^{Revol.} ^{fiunt.} revellentium usus, in quos frequens clysterum injectio commodissima futura est, à quorum lenioribus primo loco inchoandum, ut dictum est, deinceps ad fortiores & vehementius attrahentes, ac magis vacuantes, transeundum; in quibus solvi possunt jam supra commemoratæ hiera Pascii, Logadii, nec non benedicta laxativa, & id genus alia.

Psarmica autem, Erribna, mastica ^{Pisni.} ^{ta.} ^{Gr.} toria, in particularem cerebri à suis impedimentis expeditionem, magnopere conferent, ea semper cautione, ut leniora, benigniora, ac minus vehementer attrahentia præmittantur.

Restat

Remed.
vehementiora.

Trall. lib.
3. cap. 16.

Objeclio.

Restat nunc (ut ordinem institutum sequamur) de remediis cerebrum partesque nervosas corroborantibus dicere, nec non de iis, quæ reliquias mali educunt, ac intemperiem corrigunt. Inter roborantia censentur *conserva florum calendula, betonica, salvia, rosmarini: radices acori condita, anacardina confectio, diacastoreum*, nec non ipsum per se *castoreum* in numero præstantiorum habetur, apud omnes antiquos & recentiores. Idem *diamoschum, diambra, rosata guaiaci, falsaparilla, ligni juniperini & similia*.

Externa. In externis numerantur remediis, quæ partes resolutas ac paralyticas magnoperè juvant, *fortis ex vinaceis vindemiaram*, si illis calentibus æger incubet, aut iis foveatur, nec non *decoctio vulpis ad tabem usque & ossium separationem consumptæ*, si hæc decocto adjectæ fuerint, inter coquendum, *herba cephalica*, & nervis congruentes. *Vaporaria* item *sicca* conferunt, nec non *balnea* ex eiusmodi incoctis herbis in vulpis in sculo, vel vino, *parata*. Ex quibus vel solus vapor ab ægro ex capsula congruente, in qua fuerit collocatus, exerto capite & libero, satis receptus fuerit, vel in vasculo ad id accommodato, in quod lateres igniti, eiusmodi decoctis suffocati, vapores suos depollant, quos æger excipiat. Ex quo eductus æger, & in lectum calentem trajectus, ad sudores componi debet. Ex fortibus tamen emergenti ægro, vel ex vaporario sicco aut humido, operæ pretium fuerit, non

tantum resolutas partes congruis oleis aut litibus inungi, sed collum etiam, qua parte occipitio committitur, dorsi spina, nec non principia & nervorum origines, unde ejusmodi resolutiones tanquam ex partibus primariò affectis iisdem perfundi debent. Illis enim potissimum, non solis iis secundariò affectis, externa isthæc remedia accommodari debent.

Inter ea autem remedia, quæ in apothecis Pharmacopœorum occurrunt, sunt, unguentum, Aragon dictum, Martiatum, Agrippæ, oleum vulpinum, costinum, nardinum, laurinum, de castoreo, de piperibus, de lateribus, de palma Christi, canabynum, oleum salvia, ruta, lumbricorum, de therebinthina, & id genus alia, & quod nobis etiam à natura datur, petroleum. Ex quibus vel solis, vel medullis & axungis cervi, ursi, pardis, taxi, anguilla, & similia (inter quas axungia humana excellit) admixtis, additis etiam succis & pulveribus herbarum cephalicarum, coctis omnibus & cum cera ac therebinthina in unguenta, aut litus aptatis, extrinsecum partes affecta foveantur, perlinantur & inducantur: nec non commodissimum & adrem fuerit, superioribus oleis & pinguedinibus unguentum catellorum compositum adiungere: unguentum ex impinguato ansere, cum simplicipice nigra insarctum, vel etiam additis foliis visci pomi, salvia, herba paralytis minutissimè concisis: adiecto quin etiam castoreo, & gummi ammoniaco, bdellio aceto solutis, ad majorem penetrationem: Baccæ etiam juniperi & lauri conquassata, caryophylla, nuces

moschata, cubeba, piper, crassiuscule con-
rusa omnia, superiori sarcimini indi-
commodè possunt, iuxta convenientem
singulorum quantitatem & dosin. His
enim omnibus anserenti abdomine con-
farto, & ad lenti ignis assationem apta-
to, defluet ex eo, in pinguariam, aquis
salviae & betonicae imbutam, liquamen,
quod istis aquis supernatans, ne adura-
tur, tandem post perfectam anseris cocti-
onem segregabitur, & in linimentum
aptabitur, quo resoluta partes, vel solo,
vel admixtis aliis congruis, perungentur
& fovebuntur.

Guay. tr.
9. de pa-
ral. c. 7. ol.
serpentis.
Oleum serpentis à Symphoriano
Campegio, & expressius ab Ant.
Guaynerio præclaris Medicis de-
scriptum, omni paralysis generi singu-
lare præsidium est, nec non omnibus ner-
vorum affectibus summè conducit.
Quod quidem serpentis oleum, cum
aliis quibusdam remediis optimis,
experientia à se comprobatum asse-
rit Guaynerius: cujus receptam here-
mitæ cuidam chymico acceptam
refert: qui cum diurnam ope-
ram & oleum frustra ac temerè in
sufflandis carbonibus & chymicis
follibus impendisset ac lusisset, ani-
mum tandem ad aquas stillatitias &
olea extrahenda, quæ ab eadem
chymica arte fœlicius didicerat, con-
verterat & appulerat. Hoc fatetur
ipse Guaynerius, & testimonium atti-
spagyricæ, tanquam ad medicinam
utilissimæ, sic perhibet & adscribit:
nec pudet eum fateri, licet celebrem
Medicum, ab ignaro & nihili ho-
mine alchymista, tam præclarum
& utile remedium didicisse. Sic

candido animo, quæ bona sunt per
se, bona agnoscit, nec aspernatur.
undecunque prodeant; quod per-
verli, superbi que homines non ita
fideliter & candidè, etsi convicti, am-
plectuntur & recipiunt: sed ætas pa-
trum sic nos tulit nequiores, mox
daturus progeniem vitiosiore.

In eodem tractatu idem Guay-
nerius Ciconiarum oleum, cum un-
guento de gummi inscripto, ad eius-
modi affectus etiam præstantissimo,
describit.

Valeriola observ. medic. lib. 4.
observat. 4. eximium etiam ad para-
lysin unguentum depingit. Nos præ-
clara quoque multa descripsimus in
Pharmacopœa nostra, quæ ad eundem
finem spectant, hausta quidem ex
Dogmaticis, quibus mox & alia hæc
adscribemus topica, ab arte spagyrica
Hermeticis tradita, tam ex metallico
genere, quam vegetabili, & animali
extracta: quibus Dogmaticorum sup-
pellectilem augebimus & ornabimus
(ut nostri est instituti) ne dum ut
eam improbare ac damnare ani-
mus sit, ut falsò nonnulli aliis per-
suasum volunt, & eo nomine convi-
tiantur, ac nos, nescio, cujus insi-
mulant.

In hunc finem vel ipsi vulgares
Medici respiciunt, cum, frustra ten-
tatis omnibus aliis remediis, paraly-
ticos suos ad aquas minerales rele-
gant, balneaque sulphurea, alumi-
nosa, bituminosa, nitrosaque, ex
quibus indies mira spectare licet.
Ejusmodi sunt Borbonenses balnea
Valconicæ, miræ præstantiæ & utilita-
tis.

*Aqua
minera-
lis.*

tis. Quod testari possit nobilissimus Dominus de Beaulieu, *Spaenses aequat*, & multa alia superius commemorata remedia, magna felicitate expertus. Cuius cum totum crurum femore, ex lapsu graviore, in paralytin & resolutionem incurrisset, nec non motum ac sensum amisisset, ita tamen tandem summo Dei beneficio restitutus est, ut libere nunc incedere & gradi possit, muniaque sua, alioqui seria & regia obire, ut jam antea diximus. Quem ut conservemus, & in meliorem statum semper promoveamus, defungentes officio & promissis, quibus erga tantum virum particulari quadam fide devincti sumus, aliqua hic explicabimus remedia, quæ singulare & præstantissimum id genus morbis subsidium afferant, quæ ex catalogo Hermeticorum remedium, arte spagyrica prognatorum, mutuabimur.

*Quaedam
notanda
in adm-
nistratio-
ne topico-
rum.*

Juniorem autem Medicum oportet, in administratione superiorum remedium, ac imprimis topicorum jam commemoratorum, quæ ut plurimum calefaciunt & attenuant, ac curatè expendere (ut supra obiter monuimus) paralytis naturam, ægri temperamentum: ut videlicet, si morbus à materia frigida, pituitosa, crassa ortum habet: si similis temperamenti est æger, hoc est, pituitosi, membrumque paralyticum intumuit, sensum deperdidit, cuius sopor sit exacuendus & excitandus, ut in hunc finem unguenta & linimenta, sive simplicia, sive composita

selegat in remedium morbi, quæ plus subtilitatis & penetrationis, calefacientis ac attenuantis virtutis possident. At verò etsi causa morbi materialis est, ægrotansque temperamento bilioso, si tamen pars affecta emarcescit, & in atrophiam labitur, ut jam incidit (quod sæpè usu venit) à vehementius solventibus ac calefacientibus, quæ magis exiccare ac atrophiam augere possunt, abstinere Medicus: qui alioqui plus noceat, quam profit. Quo in casu satis fuerit, meo quidem iudicio, *decolium ex vulpe, intestinis & capite vervecinis, cui anodyna semina incolta fuerint, si eo pars ægra soveatur, & linimentis, aut oleis congruis, hoc est, lenioribus & minus fervidis inungatur, quæ unctæ succida lana, aut canina pelle, ad id accommodata, obvolvatur.*

Hæc igitur remedia prudenter & judiciosè paralyticis affectibus adaptentur, sive ii sint ex apoplexiis nati, sive ex sese crassam materiam possidentibus.

At si non redundantia humorum crassorum, sed exhalationum potius qualitas, quàm quantitas fuerit huiusce morbi effectrix, ubi quidem siccitas simul cum caliditate potius, quàm cum frigiditate & humiditate infestat, quid tunc præstandum erit? Tunc utriusque curandi ratio prorsus immutanda erit.

Posse autem paralytes ex huiusmodi causis suscitari, testis est *Trall. lib. 1. c. 10.* *Trallianus*, qui inter veteres id accuratè observavit: inter verò Neotericos *Guaynerius tract. 9. cap. 8.* Ubide

Alia pa- paralyſi non tantum ſanguinea, me-
ra ſi ſpec. lancholica & cholericā loquitur, ſed
ſuſcepta à & de ea, quæ à mala complexionē,
diverſa ſine materia, procreatur.
curanda

a. 10. In hoc affectus genere Medi-
cum peritum eſſe oportet non tan-
tum externæ & ſuperficiariæ illius
anatomix, ſed internæ & vitalis, de
qua à nobis alibi inſtitutus eſt ſermo,
Anato- nec non ſuprà, cum de veris paralyſis
miſ eius cauſis diſſereremus: quarum bonam
interna. partem aciditati cujuſdam humoris,
non frigidi ſimpliciter & humidi, ſed
acidi, pungentis & ſtupefacientis
etiam ac planè vitriolati (ut ſuo no-
mine tandem deſignetur) adſcripſi-
mus: qui quidem ex vaporibus me-
lancholix in nobis natæ proficiſcitur,
quam Dogmatici etiam acidam
agnolcunt: cuius reſoluti vapores,
& in genus nervoſum diſſuſi, ſtupo-
rem ac *at. 10. d. 10. 11. 12.* inducunt.

Hunc itaque humorem qui di-
ligenter expendet, & facultates illius
ac effectus, quos humori melancho-
lico vindicavit Antiquitas, conferet
cum liquore vitriolato, quanta ſit
utriuſque ſympathia & conſenſus ac
ſimilitudo, ne dicam Identitas, facilè
animadvertet, ut fuſius à nobis alibi
dictum eſt. Quod cognitum maxi-
mè neceſſarium eſt & conſideratione
dignum. Vix enim aliter multarum
paralyſe^{on} cauſæ & remedia digno-
ſci ac comparari poſſunt. Fruſtra
enim in horum affectuum curatio-
nem laboretur, ſi opinio ſit, com-
munibus ac vulgaribus remediis,
hoc eſt, calefacientibus & ſiccantibus
omni paralyſis generi ſuccurrendum

eſſe. Quod optimè utique Trallianus
(etiſi ſub ſimplici caloris licci, aut fri-
gidæ qualitatis ſpecie) agnoſcens
(quæ quidem qualitates melancho-
licum humorem, aut vitriolatam
ſubſtantiam, non ſecus ac umbra
corpus, comitantur) appoſitè in hec
verba, ſcripſit lib. & cap. ſuprà citatis:
Talibus igitur, inquit, purgans aliquod
medicamentum præbere; commodum non
eſt: univerſa enim ipſis inimica ſunt,
praſertim hiera, & quæ euphorbio con-
ſtant. Nam præterquam quod nihil
juvant, ſiccitatem nervorum adhuc ma-
gis augment. Novi ſanè ego quendam, re-
ſolutionem ex marore, multa ſollicitudi-
ne & inedia expertum: deinde ſumpta
hiera adeo laſum, ut totus ipſe immobilis
fieret, & prompenodum interiret, niſi in
contrarium mutatus fuiſſet, & hume-
ſtantibus omnibus, cum porionibus, tum
cibus & aëris, quæ temperatum ipſum red-
didiffent, uſus fuiſſet: maxime verò bal-
neis compluribus, unctiōe ex hydreleo,
mutatione aeris temperati & omni bi-
laritate. Etenim triſtis erat, ad iram pro-
clivis, à medicamento nimirum excitatus,
qui ſlavam bilem collegiſſet. Hac ſanè
ratione, ſi qualitas fuerit, præſertim in-
temperies calida, vitari debent cibi acio-
res: adhuc autem magis, quæ medican-
tem ac purgantem vim obtinent. Pari-
modo etiam frigida intemperie præditis,
medicamentis utendum non eſt purgan-
tibus, cum ſolo viciuſales curari poſſint.
Atque hæc Trallianus.

De ſpecificis verisq; remediis,
omni paralyſe^{on} generi congruis, ſer-
monem in ſuum locum diſſerimus:
cùm videlicet, quæ curandi ſit ratio
Herme-

Hermeticorum, tractabimus: ubi videbitur, usum præscribi posse purgantium, præparantium, revellentium, corroborantium, quæ specifica fuerint, & congruè adaptata causæ morbi legitimæ ab Hermeticis privatim agnitæ: ubi ea etiam auxilia enarrabimus, quæ paralytibus ex prava & maligna qualitate nascentibus ac stipatis, prout supra diximus, appositè congruunt, quibusq; inest vacuandi, purgandi ac domandi morbi specifica & particularis quædam energia, & quæ in tutissimum usum venient. Malam enim complexionem inductam non corrigunt solum, sed & extinguunt, dolentque, calorem suffocatum vivificant, nervolumq; genus à tota proprietate corroborant.

Paralytes humerales. Quod ad aliquas alias paralytes, quæ raro contingunt, à quibusdam Dogmaticis recentioribus descriptas attinet, quæq; vocantur humorales, hoc est, ex sanguinis copia, aut ex bile aut ex melancholia sulcitate, præter vulgates illas, quæ humori pituitoso, frigidissimo & congelanti adscribuntur, legi potest, quod inter alios docet *Guaynerius tract. 9. c. 8.* cujus si verba ipsa non referimus, sententiam tamen authoris explicabimus,

Cura paralytici sanguinea paralytis. Curacionem sanguinea paralytis, vult primum à clystere inchoari, quem subsequatur phlebotomia, si vires adsint: & reliqua omnia concesserint. Ad hanc vacuacionem, Medici Parisienses, inquit, vel ad tres libras sanguinis, aut etiam amplius, consequenter educunt, hæc præteriti ne, quòd phlebotomia copiam & quantitatem minuat ac vacuat. At tu,

inquit (lectorem compellans) si ali- ^{Non tam} quando cogeri ad tantam sanguinis copiam ^{largè} educendam, tantamq; vacuacionem, cave, ^{cum san-} ne confestim & uno momento tam præstes. ^{guis pro-} ^{functio-} Tutius enim operaberis, si in duas aut tres aut.

eam repetitiones distraxeris, matutinis horis basilicam secundo, lateris oppositi; vespere cephalicam eiusdem lateris, & post-ridie lingua venas incidendo. Quæ quidem sensim sic administrata sanguinis missio minus (ut inferi) habet periculi, & longè tutius alia celebratur. Unde videre est, non ex hodierno seculo, sed ex prisca jam olim avorum ætate, Parisienses Medicos magnorum phlebotomitarum famam reportasse: quanquam sunt, quos ab isto proverbio, ut prudentiores & magis judiciosos excipere fas est, & de vulgariis istorum medicaltorum numero eximere, qualis & ipse fuit suo tempore *Guaynerius*, qui aliorum methodum damnabat: quales etiam fuerunt nostro tempore celeberrimi Medici, *Grandus ille & Durvus*, qui tantam sanguinis missionem ubivis, & in omni morbi genere non ferebant: quam audacter nimium & incircumspectè, nulla cautione adhibita, nulla ætatis, criticorum dierum, & aliorum id genus habita ratione, multi profusus, quàm par est, celebrant, & temere administrant. Ad quam quidem sanguinis missionem, ne in apoplexiis quidem & paralytibus, ex copia sanguinis progenitis, quibus tamen phlebotomia singulare præstat remedium, usq; ad eò præcipites erant veteres, ut ex abrupto, & citra ullam cautionem & circumspectum iudicium, ad eam imperandam

rape-

Aret. l. 1. raperentur. Atq; hæc sunt, quæ de ea de curat. at. 1. mor. c. 4. loquitur *Aretæus*, cum curam apoplexiæ & paralytis instituit. *Aequale* s. à (inquit) adiutorium, utpote magno affectui magnum remedium, missio sanguinis, s. nisi quis plus, quam conveniat, mittendo delinquat. Modum autem conjectare difficile est. Nam si paulo plus detraxeris, hominem plane strangulasti. Ad vitam enim tuendam hic vel paucus sanguis efficacissimus est, cum sit vitæ cor, orisq; alimenti fomes. Si minus detraxeris, quam causa postulat, nihil magis per magnum auxilium contuleris. Adhuc enim causa permanet. Sed prestat minus destrahendo delinquere. Nam si minus destractum esse visum sit, aliqui vero optimi successus apparuerint, iterum venam rescindere congruens fuerit: scindenda est autem vena in concavo cubiti: hæc enim in sinistro fluida est. Simul quoq; in pusilla apoplexia (id est, paralyti) & resoluta partes consideranda sunt, in sinistra, an in dextro latere resolutio sit: à salubribus enim partibus (ut dicere mos est) sanguinem haurire oportet. Hæc enim sanguis faciliè delabitur. Hæc etiam à laeis partibus materia derivatur, &c.

Alexander Trallianus, de paralyti sanguinea differens, hæc scribit, quæ sequuntur: Siquidem igitur copiam sanguinis ex notis deprehendas, liquet moderatam eius evacuationem, ante aliam universam, adhibendam esse. Non enim convenit in his multum sanguinis, etiam si abundet, destrahere: sed ad auxilia potius, quæ locis inducuntur, perveniendum est.

Aëtius de phlebotomia apoplexia congrua loquens, vult missionem sanguinis divisim fieri, hoc est, sensim & paulatim separatimque. *Com-*

movere enim tantum oportet, inquit, non exolvere vires, & calorem extinguere. Deinde sequenti ca. ite addit in hunc sermonem de sanguinis missione in paralyti, ex humorum copia, & sanguine genita. *Manifestum igitur est, inquit, quod redundantem humorem evacuare oportet. Nec verò aptius principium in his reperire datur, quam à vena sectione, siquidem permisit atas, habitus, tempus, studium, progressus, victus & reliqua, quæ prohibere solent vena sectionem. Oportet autem moderatam destractionem facere, ne perfrigeretur. Frigiditas enim cum siccitate affectionem inducit. Quapropter solum imminuenda est materia paululane per vena sectionem, & præsertim in proventiori atate, destractio vero fiat à sanioribus partibus.*

Qua'em igitur oporteat esse phlebotomix in huiusmodi affectibus legitimum usum, his testimoniis satis superq; liquet. Ubi diligenter observandum, summa cautione & circumspeditione, non temerè (multorum more, qui omni alio carent subsidio) ea utendum esse. Quod quum à multo secus fiat, quantum sit illius abusus, fallaxq; aut exitiale remedium, perspicuum est nimis, eamq; diuturnam ac inveteratam consuetudinem in legem transiisse, quæ abrogari nequeat, iniquissimum est iudicium, & perverissima opinionis regula.

Celebrata phlebotomia, pergetur ad sanguineæ paralytis curationem reliquam, ubi adhibebuntur præparantia ad commodandum sanguinem, evacuantia congrua, revellantia & derivantia opportuna ac neces-

cessaria, & topica affectui accommodata: quæcuique mali speciei propria & apta, ex eorum numero, quæ copiosè tradidimus, seligentur.

*Paralys.
biliosa
curatio.*

In *paralysibus ex humore bilioso, acris & calido natis*, ut purgationi reddatur opportunus humor, non attenuandus & calefaciendus fuerit: sed contra refrigerandus & incrassandus, idonea ad id victus ratione, & legitima medicamentorum, in hunc finem delectorum, administratione, hoc est, ut ex præparantibus minùs calefacientia, & expurgantibus pariter temperata usurpentur. Qui etiam delectus in topicorum exteriorum, hoc est, fortuum, lituum, unguentorum emplastrorum, balnearum applicatione observabitur.

*Paralys.
melanch.
cura.*

Si ex *melancholia paralysis* ortum habuerit, eadem curandi methodo utendum erit, ut causæ suis remediis appositè respondentibus tollantur: quæ comoderanda erunt & ita temperanda, ut citra nimiam exiccationem id præstetur. In quibus paralysen omnis generis curationibus sedulo animadvertendum erit, ut ea remediis aliis immisceantur medicamenta, quæ specifica quædam proprietate malo adversantur.

Quid jam ex me desiderent, aut de me conquerantur *Dogmatici*, non video, qui usque adeò penitus in officinas omnes Galliarum, aliarumque regionum introivi, & exactè lustravi omnia, ut ex illis, quicquid fuerit divitiarum & ornamenti, in apertum ex capsulis & pixidibus aureis, argenteis, ligneis elegantissimè pictis

TOMUS III.

& variegatis evolverim & in curam horum affectuum, de quibus hinc agitur, profusè explicaverim, & elargitus sim: quibus etiam ipsemet ego *Dogmaticus* læliciter uti soleo: Quod si à me prætermisum quid videbitur, id non satis adhuc solerti & exactæ indagini, quàm malæ fidei meæ tribuant. Neque enim eo animo omisi, ut tam præclaris thesauris ac gazis quæquam (ne dum Rempublicam medicam) private velim, quàm omni industria ditare, & ornate pro sparta meâ contendo: sed in tanta remedium fecunditate ac multitudine, fieri nequit, quin aliquid nobis elabatur & excidat; ubi Doctorum & celebrium virorum iudicium hinc imploro, qui initam à me rationem calculis suis comprobent, & suffragentur; meque non ut invidum & malæ fidei hominem, sed candidum & sincerum ac sibiamicum, germanumque fratrem agnoscant.

De *Hermeticis* etiam hoc mihi promitto, fore, ut nullo modo in me insurgant & corripiant, quò eo nomine & sine in collegia ipsorum introeam, ut scilicet aliquid ex eorum monumentis, extractis nempe, essentiis, magisteriis, arcanis, tincturis, aliisque id genus specificis auxiliis, ut quintis essentiis, balsamis ad curandum potentissimis & summè efficacibus, mutuer & decerpam, ut ex virtutibus & effectis, de præstantia eorum, & sedis eminentia, qua aliis omnibus præluceant, iudicetur. Simulque hoc rogatos velim, ut mecum in adita & penetralia sua ingredi pa-

B b

tian-

riantur aliquot doctissimorum ex Dogmaticis ac celeberrimorum virorum: qui, etsi antiquitatis zelo & studio, mordicus veteres suas opiniones retineant & tueantur, eo tamen animo tam candido, modesto, recto & non obliquo ducuntur, eaque solida pollent prudentia & doctrina, ut saltem nobis amicas aures potius præbituri sint, quam præcipiti invidia, & odio in nos ferantur, & convitiis laceffant, ac ut improbos & deceptores damnent. Illudque ausim etiam mihi persuadere, ubi ipsis oculis medicamentorum præparationem, & remediorum efficaciam conspexerint, & in Hermeticorum schola docti fuerint, non minore animi ardore ea amplexuros, pro viribus tutaturos, & summis laudibus evecturos, quanta aliquando invidia & odio, in illa explodenda, damnanda & execranda, conflagrarunt.

De Paralyfi post Epilepsiam vel Apoplexiam.

De seminarii prædictorum affectuum plenaria resolutione ac consumptione, deque topicis, juxta Hermeticos & Dogmaticos.

IN resolutionem & consumptionem prorsus integram reliquiarum Epilepsiarum, vertiginum diuturnarum & Apoplexiarum in paralyfos degenerantium post præparationes evacuationes, aversiones, derivationes

ac roborationes superiores, Dogmatici, dicitur utuntur, ut vocant, hoc est, hydroticis ac sudorificis decoctionibus ex *Guajaco, china, salsaparilla ac sassafras* atque id genus aliis vulgaribus sudatoriis concinnatis. Hermetici verò in eundem finem ac scopum, talia quidem remedia admittunt: at illis præterea sales suos admiscunt aut liquores acidulos, qui minore dosi, & citra exuperantem calefactionem, longè magis in eisdem affectus conducunt.

In hoc etiam Dogmaticis sunt superiores, quòd inter hydrotica vegetabilia norint & habeant singularia quædam *specifica* singulis istis morbis proprietate quadam congruentia: ut adversus epilepsiam hydroticum hoc specificum habent, viscum nempe quernum præparatum: *semen paonia, & rasuram ligni buxei, qua inveteratis etiam vertiginibus operem ferre potest.* Adversus paralyfes hydroticum usurpant ex ligno juniperino cum floribus calendula, lavendula, & rosmarini magnâ copiâ, addentes singulis hydroticis suos sales in majorem utilitatem, nec non aliquot liquorum acidorum guttas ex sulphure aut vitrioli spiritu. Præter hæc omnia, alia possident hydrotica ex metallica substantia desumpta, longè adhuc aliis & præstantiora & meliora, de quibus suo loco postea dicemus, unde discatur illorum intermediis fœcunditas & divitiæ, nec non in præparandis & coquendis hydroticis ex vegetabilibus præstantia & industria: unde quam egregia

giæ observationes, vulgares illas omnes superantes, eliciantur, perspicere licebit, si omnis absit invidia, & res ex æquo & bono judicetur: quod præter eas, quas jam supra descripsimus, formulas, clariùs patebit ex iis, quæ in *restitutâ nostrâ Pharmacopœa* abundè tradidimus.

Topica. In remedia topica eundem curationis scopum spectantia, nec non tam inveteratis epilepsiis, quàm apoplexiis conferentia, ac paralytibus, loco *oleorum castorei, salvia, betonica, rutacei, vulpini, nardivi, laurini, piperini & similia vulgarium*: nec non unguentorum, *Martiani, Agrippa, de bdellio, communium*, ex quibus præscribuntur formulæ in unctionem membrorum affectorum, *Hermetici* usurpant *olea arte & citra vulgaris olei olivarum additionem extracta longè aliis subtiliora, penetrantiora, magis attenuantia & discutientia, nec non nervosas partes corroborantia, ex omnibus Gummi generibus, ex castoreo, styrace, benjoïno, floribus salvia, rorismarini, betonica, calendula, seminibus pœonia, ex bacis lauri, juniperi, Balsama, piperis, & aliis id genus aromaticis.* Ex quibus etiam cum aqua vita præstantissima *balsama & odorifera* ad easdem intentiones conficiunt. Quod autem hodie multi Dogmatici, oleis *therebinthinæ, petroleo, de cera & lateribus, sive simplicibus, sive compositis* utantur, palam est eos ejusmodi remedia ex *spagyricis* esse mutatos: ut olea etiam alia, quæ ex omnibus resinis, pinguedinibus & axungiis, ex quibus etiam admiranda linimenta componuntur, de-

stillatis solent: quæ potissimum contracturis & paralytibus conferunt. Horum præparaciones videte licet in *nostrâ Pharmacopœa*, exempli gratia. *Balsamum seu oleum nervinum destillatum. Balsamum s. oleum nervinum minus.*

Docuimus etiam in *eadem nostrâ Pharmacopœa*, ejusmodi olea, nec non laurinum & de pinguedinibus, citra olei alieni additionem, elaborare. Quarum formularum exemplo, quivis Medicus, vel tantillum chymicis extractionibus initiatus, sexcenta alia ejusmodi remedia ad illarum imitationem præclarissima, nullo negotio excogitare ac parare possit, ut dilucidè cui vis videte & experiri licet. Si porrò iis de cera & lateribus oleis, flores sulphuris adjeceris, non ineptè feceris. In illis enim perinde ac in oleo *terebinthinæ* dissolvi possunt, modò id fiat in calido aliquo loco. Veruntamen balsamus ingratus hinc odorem sibi compararet, quo fit, ut hîc flores non addamus: quorum tamen usum si expetis, ad majorem exiccationem, balsamo sulphureo *Martini Rulandi*, in centuriis ejus descripto, uti possis: quo tam rara & admiranda præstitisse se scriptis affirmat.

Hic igitur tam internorum, quàm externorum præsidiorum chymicorum omnibus curationum indicationibus, quæ hujusmodi morbis congruunt, tanquam ex picta tabella, oculis subjecta habetis ornamenta & gazas, quæ, tum ex vegetabilium familia, tum animalium deprom-

praesunt, reiectis in alium ad calcem
hujus scripti locum, metallicis: ut
quæ & præstantiora aliis omnibus

Dogmaticis mineralibus tantoperd ipsi invisa, extremum sunt refugium.
magis prædita sint: ubi etiam Dogmaticorum methodum sequimur, qui ut plurimum præmissis imbecillioribus remediis, frustra que tentatis ex vegetabilibus & animalibus, ad metallica tandem confugiunt, dum ægros suos ad thermas aut minerales

aquas, tanquam ad tutiora subsidia, relegant: quas tamen boni illi viri, sui immemores, alibi damnant & respuunt: quiq; (ut nonnulli alii, qui veteri fenestra & crassa suæ ignorantia immori malunt, quam turpiter, ut putant, a sententia dimoveri se patiantur) parum norunt, quam sibi sic contradicendo cæcitas & ignorantia, nec non in erroribus suis pervicacia ac obstinationis reos se faciant, ignorantem, ejus fundamento, ars superextruit, posse etiam in his remedium generibus superari, & de præstantia arti cedere. Quod & in aliis rebus omnibus videre licet, quæ aut medicamenti, aut nutrimenti usum

Ar: Natura donata ad usum hominum reddita idonea.
præstant, ubi natura, sive rhab. sive coccythidæ aut alia purgantia, sive frumentum & racemos in alimentum producat, requirit tamen artem, quæ naturalia ista in usum hominis perficiat, & consentanea ejus naturæ, ac magis vel ad medicandum, vel ad alendum congrua reddat & aptiora: quod vel cæcis ipsis perspectissimum est ubiq; ex infusionibus medicamentorum, ex panificio & vini elaboratione, quæ

egregiæ utiq; & excellentissimæ sunt artis præparationes, citra quas crudiores illi cibi, & medicamenta assumpta, vitæ humanæ longè essent nocentiora, quam utiliora, & altiore radice ac occultis seminariis carentia, vulgaria quidem & communia remedia, quæ natura sponte sua fert, fortè usui esse possint, citraq; ullum exquisitius artificium. Quæ si nihil proficiant, æquum est ad fortiora & validiora confugere: ut sic ad debellandas grues Pygæorum aut stilponum robur satis esse possit, ne dum ad mures aut formicas longè imbecilliores expurgandas: ad hydram verò, leonem, aut aprum Ætolicum subigendum, fortius longè robur opponendum sit. Hujusmodi sunt hi morbi, Epilepsia, lepra, apoplexia, lues Hispanica, & id genus alii, quos hic tractamus: quorum immanis ac indomita ferocia non nisi Herculeâ clavâ devinci ac opprimi potest. Idcirco aptè summus ille Dictator Hippocrates & ad rem dicebat, *extremis morbis extrema esse adhibenda remedia.* Inter antem extrema ejusmodi remedia, hoc est, valentissima & fortissima, supremum occupant locum, quæ *metallica* esse diximus, de quibus nunc nobis restat dicendi oportunitas.

Vitæ ratio.

Aerem perpetuò calidiorē & sicciorem deligant, ac hyemali tempore cubiculi aerem igne luculento emendent. Fugiant longiorem moram sub dio & radiis lunaribus, non min' quam in aëre nubilo caliginoso, aut

aut alias intemperato, maximeque si flaverit Auster vel Aquilo.

Caput semel ad minimum singulis mensibus tondeatur, quotidie verò manè depectetur, & linteorum aut spongiarum ope à sordibus & squalore probè detergatur, noctu æquà ac interdiu, ne plus iusto, sed mediocriter tantum caput ipsum contegatur, habita scilicet temporis & consuetudinis ratione: fugienda & alia, quæ illud ipsum calefaciunt & opplent, veluti balnea, lotiones capitis, & quæ sunt ejusdem generis.

Reliquum verò corpus à frigoris æstusve injuria, quantum fieri poterit, accuratè vindicetur. Suffitus vaporum copia caput replentes, aliaque odoramenta summoperè calida omninò vitentur. Exercitium ante cibos mediocte, depositis prius alvi excrementis, haudquaquam erit inutile: Sed à cibo perpetuò tutior erit quies, aut certè levis deambulatio, ne, quod ferè fit, semicocti aut etiamnum crudi succi intempestivè nimium à ventriculo in totum corporis habitum rapiantur, nullo verò ludo aut exercitii genere utantur, in quo vehementius caput inclinare opus sit, aut vehementer in gyrum vertere. Caveant & inspectionem è loco alto in declive, itemque conspectum torrentium & similiarum rerum: exercitii vicem interdum supplebunt frictiones linteolo asperiore facta, primò quidem brachiorum, deinde pedotis, crurum, tandemque ipsius capitis.

Porro sobrietatem ac temperantiam, cibive ac potus moderationem, ut aliàs semper, ita maxime in hoc affectu, & hoc corporis statu, magnoperè utilem esse constat apud omnes: prandere tamen perpetuò paulò liberalius, parcius verò cœnare præstiterit.

Bis enim in die solummodò cibum sumi velim, idque ex justis intervallis, quæ concoctioni sufficiant, famem tamen æquè ac cruditatem vitandam censeo.

Alimenta deligantur & laudabilisucci & flatus expertia, quæque sint ad concoquendum facilia. In iisdem studiosè hic ordo observetur, ut quæ concoctu facilia sunt, reliquis perpetuò præmittantur; ac nihilo minus, quoad ejus fieri poterit, vitetur multiplex varietas. Nec enim præter rem est, quod solertissimus ait Plinius, simplicem cibum esse homini utilissimum. Quod sitamen varius placeat, at certè in eo ipso similitudinem observari non fuerit difficile neque inutile. Nam dissimilia quæ sunt, Hippocrate teste, seditionem movent, dum ex his alia citius, tardiùs alia & mitificantur, & in corpus ipsum dividuntur.

Jurulentis aut nunquam, aut parçè utantur, nec nisi maturitico tempore: Tum verò iis incoqui poterunt, ex oleribus, hyssopus, thymus, pulegium, serpillum, salvia, majorana; À lactuca verò, portulaca, herbisque cæteris frigidioribus & humidioribus abstinendum censeo: sed & fugiendum apium, quippe

Bb 3 quod

quod propriet. tem habeat excitandi & detegendi Epilepsiam.

Ex volatilibus eligendæ carnes pullorum gallinaceorum, caponum, pipionum, perdicum, atragenum, phasianorum, cæteratumque avium montanarum, turdorum itidem, turturum, alaudarum & passerulorum; At damnantur carnes anserum, anatum, cæteratumque palustrium.

In quadrupedum genere laudantur vitulina, hædina, vervecina, & lepusculorum carnes. At fugiendæ vetustiorum leporum carnes, cervina item, suilla, aprugna, omniumque maximè caprina. Cæterum asiaticæ carnes elixis perpetuò præferuntur. Piscium rarus sit usus, ac horum tantum, qui in fluviis rapidioribus degunt; nam fugiendi penitus, qui in lacubus, paludibus, aut stagnis victitant. Sed & illi assati super craticula, elixis aut in sartagine frixis anteponendi.

Inter *ὄζυμα καὶ ἰστυρία* alimenta non ultimum locum sibi vendicant ova gallinarum tremula, gammari item & ptisanarium, quod hordeatum vocant.

A pinguibus, falsis, piperatis, aut alioqui acribus, itemque à vaporosis omnibus aliis ac nidosis abstinendum, qualia sunt cœpæ, allia, porrum, cruca, raphani, sinapi, & quotquot alia vapores in cerebrum transmittere apta nata sunt: neque his minus legumina, ac præsertim lenticula, caseus, lac, & quotquot ex lacte parantur fercula.

In fructuum genere commen-

dantur, cappares, una passa, pistacia: at nuces & palmulæ vitentur. Panis secundarius primario utilior, dummodo sit benè fermentatus, mediocriter salitus, & accuratè coctus. Placentæ, lagana, farcimina, crustula, & quotquot alia è pistoriis operibus minimè fermentata sunt, summo perè fugienda. In aromatum genere convenient interdum macis, nux myristica, cariophylli.

Parcior sit potus & in pastu solo, quoniam immoderatus corpus gravat, & concoctionem omnem impedit, potus verò sit aqua mulsæ, aut vinum rubellum, & *ἀλυσίφου* dilutum aquâ, in qua Coriandrorum præparata decocta fuerint. Vaporosa & potentia vina omnino fugienda sunt.

Secundâ mensâ assumi poterit pitum austriusculum probè coctû: aut cydoniati vel conf. ros. tantillum aut tale quid, quod os superius ventriculi claudat exactè, atque adeò concoctionem adjuvet, & vaporum ad caput ascensum inhibeat. Vitandus somnus omnis, meridianus ac nocturnus etiam immoderatio.

Alvus ut quotidie liberè fluat, diligenter prospiciendum, quod si sopita, astrictave fuerit, arte aliqua elicienda. Veneris usum lubens sciensque prætermitto, quia cum moderatissima & temperatissima juvencula rem esse persuasum habeo.

Cæterum vitet subitam omnem animi motionem, uti triste seu letum nuncium, & terrorem quàm maximè.

Sic

Sic & ira, graviore curæ, mœror, ac totum denique animi perturbationum genus maximopere fugiendum est. A cibo statim, gravioribus studiis, lectioni aut scriptioni severiore ne incumbat.

Inter amuleta Epilepsiam inhibentia commendantur *semina pæ-*

nia collo subnexa, ut & radix eiusdem: coralli item, iaspis viridis, ita tamen, ut ventriculum contingant. Ungula quoque aleis, vel collo appensa, vel annulo inclusa & gestata accessione Epilepticam inhibere creditur.

VII.

DE CACHEXIA VIRGINEA.

Consilium:

Pro Nobili quadam Virgine, morbo immensum complicato fatigata, quippe gravissimis & severissimis symptomatis, vertigine, cephalalgia, tinnitu aurium, catarrho in varias partes, palpitatione cordis, syncope, dyspnœa, tumore hypochondriorum atq; pedum, œdematoso, cachexia, denique malorum lerna stipante.

ANtequam devoniamus ad curationis scopos primùm particulatim, qua decet serie, ac ordine, symptomata sunt recensenda: tum partes affectæ, omniumque cause, & hoc per signa diagnostica: non subitentes interim, si quid iudicii ferat modulus, quid de prognostico eventus decernendum videatur.

nesta virgo, annum nunc agens circiter decimum octavum, optima corporis & partium figura symmetrica, ad hæc, gemo, intellectu, & sensu integro atque perspicacissimo prædita, à parentibus utriusque prosapia vegeta natura, ac integra constitutionis oriunda, postquam primam suam ætatem omni morbo vacuum transsegerat, ante quatuor vel quinque annos, ætatis nimirum duodecimo, desubito & ex insperato syncope fuit correpta, & talis quidem

Historia.

Nobilis itaque, egregia, atque hõ-

chia, denique totum ferè corpus occupant, & dolorifico sensu affligunt.

Causa.

Quæ sanè singula symptomata procedere possunt à proptio idiopathico, & protopathico cerebri vitio, nempe intemperie plus æquo frigida, & humida, atque ob id imbecilliori, quàm quòd particularem, sibiq; propriam alimenti digestionem pericere possit.

Affluvio.

Hinc excrementorum in eo redundans copia: quibus obsecundant, & quasi fomitem subministrant exhalationes atque vapores continuo sublevati à partibus infernis: qui nec in alimentum conveniens subacti, nec dissipati, aut per loca convenientiæ rejeçti ob eisdem cerebri intemperiem imbecillitatemque, & cathari materiam ingeminant, & cerebri œconomiam pervertunt: unde postmodum tot symptomatum incurfus, & tanti mali fructus: conatur siquidem calor natus, ac facultas concoctrix & expultrix, cerebri humores excrementitios, exhalationes & vapores omnes, vel in eodem cerebro generatos, vel aliunde transmissos diffundere & dissolvere. Sed quia languet, tenuare ac dissipare ipsos seu per purgatoria sua, seu per insensibilia foramina excernere cum non possit, tantoque minus subigere: nunc

Tinnitus.

sonis & tinnitibus implentur aures, propter halituosos, aut flatulentos spiritus, qui egressum haud reperire possunt: nunc vertigo suboritur dum fuliginosa evaporatio in cerebri cavitates insiliens ac inæquali-

Vertigo.

ter in iisdem circumacta, in plexu choroide humores variè impellit, spiritusque animales agitat, unde motus ille ac opinatio, ac si totum corpus in gyrum convertatur: nunc

fit *cephalalgia* illa, aut capitis dolor, in anteriore præsertim capitis parte, dum halitus lentus, & difficulter dissipabilis, aut certè mordax, ac subinde succrescens, & non in syncipitis meatibus inclusus, coercitus, coactus, & velut impactus: aut denique pericranium, meninges, partes exquisitissimi sensus acrimonia sua ferit, aut copia distendit. Hinc denique

odontalgia, seu dentium, & maxillarum dolor, & variæ tum in os, tum in scapulas & brachia dolorifica fluxiones

promanant ex vaporibus frigiditate cerebri condensatis, & in aquam resolutis, qui tandem in subjectas illas corporis partes destillant. Perinde ac

terrarum expirationes in nubes crescentes mox dissolvuntur in imbrem: haud secus ac vaporarii, aut alembici halitus in sublime elevatus, densatur in aquam. His itaque symptomatis, atque his de causis affligitur caput.

Nec suis caret malis thorax, seu

morbi pectus, partesque respiratori dicatae,

tantoque ipso etiam cerebro præstantiores, quippe ad vitæ usum magis necessariae. Respirationis enim fructu & opera, ne ad punctum quidem

temporis carere posse animal, quis nescit? Respiratio namque fovendo ac rejiciendo, refocillandoq; vitali spiritui, qui in sinistro cordis ventriculo generatur, eidemque temperando à

natura est instituta: ut nihil respiratione optabilius, nihil vivificum sit magis. Huic itaque debetur laus prima vitæ, quandiu enim spirat animal, tandiu vivit. Hæc est illa vitæ officina, quam tam sævissimis insultibus oppugnatam videmus, nempe dyspnœa difficilissimam reddente respirationem, quam & febris lentè comitatur, & insignis palpitatione cordis. Hæc pectoris symptomata sunt, quorum causas antedictæ methodi nostræ memores, nunc paulò diligentius diducamus.

Causa interna.
Dyspnœa.

Dyspnœa, δὲ σπνία Græcis, nomen est generale, quod si etymologiam spectes, quemvis etiam affectum cum difficili respiratione complicatum, larga amplexuque vocis usurpatione, denotat. Ejusmodi sunt Asthma, & orthopnœa, secundum *Celsum* nostrum. De qua multa passim *Galenus*, cujus plures constituit gradus speciesque diversas. Quarum etsi (de qua hic sermo nobis est) dyspnœa minoris periculi esse videatur, quippe quæ segrè nocendo, tardius suffocet; ne utiquam tamen flocci facienda est, sed vel imprimis curam, diligentiamque nostram etiamque singularem desiderat. Extat enim solemne illud dictum *Hippocr.* omni medico, si sapiat: eximie considerandum: liberam & facilem respirationem, in omni morbo acuto præsertim, maximum habere ad salutem momentum. Hæc dyspnœa symptoma est in genere motus imminuti tantum, & debilitatur Asthma & orthopnœa symptomata sunt respirationi depravatæ, & ἀνωσια deperditæ,

Symptoma istud morbum sequitur organicum, obstructionem nempe pulmonum, seu per *idiomatiam*, nempe proprio pulmonum affectu, ut ab obstructione fiat, sive per *ειρωτικές* aliarum partium id accidat, à quibus tum diaphragma, tum ipsi pulmones, & gravati, & opprimi possunt. Cujus dyspnœæ *interna causa* sunt, virium imbecillitas, vehemens in corde & pulmone calor, & viarum spiritus angustia seu obstructio, ut prudenter dogmaticorum ille coryphæus *Gal.* annotavit. Spiritus liquidem calorque tutissimus, fidissimusque vitæ janitor, interclusus via, obseptus humorum factu, præpeditus transpirationis expirationisque libera, vitæque illa tantopere expetita facultate agitatur, commoveret, sed coactus, & quodam quasi pondere oppressus, æquin possit aliter? quam imperu faciundo, si non vehementi, at qualiquali possit, cerebro suffracto, titubatur, moritur, & non sine patientis angore, istud quicquid est, respirationis labascens molitur? Enim verò sanè, sat sit in hoc nostro subiecto caloris immoderationis imbecillitatem, hoc est impeditam exercendam, obeundæque actionis ordinariæ facultatem, pro causa dyspnœæ adduxisse. At verò quod ad obstructionem spectat, istud iudicii mei esto, causari potius à crasso vapore, vel exhalatione quadam fuliginosa halituosave illa, sed spissa, seu turbida potius, quam ab humore quodam crasso, glutinoso adhærente, vel pulmonum bron-

bronchiis, aut fistulis impaſto. Et ratio est in promptu: nulla nec tussis, nec purulenta exspitio, vel anhelatio rauca hanc nostram infestat. Noti sunt sagacioribus ejulmodi fumigantium exhalationum malignarum effectus: qui non debilem tantum præbent respirationis motum, sed quasi penitus abolitum, ut abundè apparet in syncopes, & suffocationis matricis accessibus. Ecquid quæso mirum? cor siquidem viscus nobilissimum, impuram illam tabificamque auram nec trahit, nec verò trahere quit: quid fit? dura illa, & legis, & conditionis nescia necessitas, interea urgens attrahere cogit invitum, & vel reluctans. Hinc frequens, crebra, adeoque vitæ ardua illa respiratio. Sic venis plerumque impuris succis, sanguineque corrupto turgentibus, videmus carnes contabescere: quia citius partes vitali suo balsamo, emphyto calore, & nectare illo cœlesti fraudari, urgens cogit tantisper bene vivendi necessitas, quam impuram sanguinem, aut pestilentem spiritum trahendo substanti antagoniste tyrannide miserè vitam transigere. Et cogitur tamen miserè hoc, & jam ab aliquot annis querula oclamitante nobilissima nostra adolescentula.

Causa
externa.

Internarum causarum hæc est ratio. Sed quid de externis dicemus, quæ eandem dyspnœam creare possunt? Talis est vapor crassus, uti dictum, isque metallicus prorsus, potissimum argenti vivi, quem penetrantissimum est, & cuncta (ut liberè

quod sentio loquar) pervadentem, notius est exercitatoribus, quam ut longa egeat demonstrationum serie.

Nec vanè rationes subministrat res, atque discursam. Quippe edocti sumus, nobilissimam nostram cum nondum decimum tertium annum superasset, temerario, ideoque detestando, & pernicioso cujusdam vetulæ consilio, laminam plumbeam argento vivo, seu mercurio abundè refertam, pectori appressam supra unius integræ diei spatium retinuisse. Ecquid non audet temeraria ignorantia? quid no subit spei plena (licet vana) bene vivendi necessitas? Nempe sic fit medicina, ut agnoscat, scilicet si videatur experimenta fecisse, per temeritates, per plagas, addam & si lubet cum *Plinio* per mortes. Mirum verò: unicuique medicinam profitenti statim credi, etjamque vetulæ ac alteri fortè Proserpinæ, cum in nullo mendacio periculum sit majus. Misella hæc nostra uberrimum hujus peperit exemplum. Nam nescio quo fato, ingeniosa aliqui, detestandum consilium gravissimis illis, & vel dictu gravioribus fuit tacta symptomatis, omnisque ejus dispositio, & valendi consuetudo, quæ prius bona, nunc abiit certè in deplorandam, si non deploratam. Opportunè huc quadrat, quod *Gal.* alicubi refert de quodam, qui in cupreis laborans fornacibus, in insula Cyprî, ab exhalationibus suffocatus fuit. Idem alibi meminit cujusdam dyspnœæ à refrigeratis nimii præordiis imposito medicamento abortæ:

Cc 2 ut

ut non amplius restet nobis dubitandi occasio, cur hoc idem acciderit in hac nostra, cum illud & occasio, & causa sufficiens, & rerum demonstrator effectus abundè declaret. Nam licet externa tantùm videatur, valida tamen est, ac certè ejusmodi, ut & difficilem respirationem, & syncopen, atque cordis palpitationem, reliquaque symptomata superioris enarrata produxerit, & quasi post se traxerit, ex causarum præternaturalium serie quadam, se mutuo consequentium. Primum siquidem Mercurii ille vapor crassus (quà tamen est mobili penetratione præditus) introsubiens, pulmonum ductus offarciebat: præterea maligna sua qualitate in syncopen misellam præcipitavit, adeoque prius vegetam & sanam, nunc reddidit ægram, nec ullam ferè facultatem probatam, & salubrem eidentem. Non temerè itaque Arabes, imprimis *Rhazes* & *Avicennas* inter alias difficilis respirationis causas resiccationem numerant, à qua confidentes, & graviores facti pulmones thoraci officiant, molestiamque movent, non morem gerunt: quæ resiccatio ut plurimum contingit ab aura fumoque metallorum crasso & venenato, à quo & pulmones tabescere, & cerebri, vel potius, ut cum *Aristotele* loquar, cordis vis motrix resolvitur, atque imminui potest.

Causa febrilis. Quod si causam rogitet febris lenta, palpitationisque cordis: ecce illam in promptu: nam difficilem respirationem communiter lenta quædam, & quasi occulta, intusque

delitescens febris comitari solet. Quippe à causis quæ syncopen pariunt, oppressit præcordiis, calor, qui intus agit, quod sufficiat, cum eventilari nequeat, intus coercitus excandesceat, quare & spiritus: unde ejusmodi febris.

Palpitationem quod attinet, quàm *Palpitatio* Græci vocant *καρδίας πάλσις*, quæ cretio quidbra, *velox, vehemensque quadam est cordis* *σι* *dis* *αυτοῦ, ἢ διὰ τὸ αὐτὸ* ea non est operatio secundum naturam, & à *Galeno* affectio dicitur *πάλσις, seu πάλσις*. Ipsum enim cor dum liberè distendi & constringi non potest, tremere, palpitareque sentitur. Siquidem ad utrumque motum festinat, & neutrum benè peragit. Talis palpitatione in nostra hac virgine perpetua ferè, quamvis interpolata quodammodo appareat, & periodica dici possit, quod accrescat, & certis temporum intervallis multum intendatur: Remittit itaque palpitatione, non intermittit: nam per periodos quasdam exacerbatur, uti dictum: quod antequam eveniat, oscitationes quædam, pandiculationesque, ceu præcursores quidam sese ostentant: vires mox faciunt & non mediocriter prosteruntur: caput quoque debilitatur, & corporis prostrationem minuitur: nec tamen cadit in syncopen totalem: nec ullus unquam motus inordinatus, præter jam dictos, in ea observatus.

Periodicam hanc, inquam, *palpitationem* debilitatamque à fuliginosis, malignis, & quodammodo venenatis vaporibus orti statuimus, qui certis

certis temporibus magis, quàm aliis, ex partibus inferioribus nutritioni dicatis sublevantur: nempe ex liene magna terrestrium impuritatibus colluvie factis, ut dicitur postea: aut ex intestinis, & alvo perpetuò ferè in ea adstricta: aut ex mensium retentione, quas nec ordine debito, nec copia legitima fluere in nostra hac nobis constat. Hinc itaque ex diversis locis, & quasi corporis cloacis maligni vaporis sublimati, cor tentant, ipsumque ad eò cerebrum invadentes, vertigines, & motus quosdam attonitos, mox totius corporis debilitatem adducunt. Cor verò fons & origo spiritum vitalium, & vas illud preciosum nectaris vitæ nostræ, tetros istos halitus, & cum eo quasi ex diametro pugnantes, discutere, atque repudiare tentans collectis viribus intentius movetur in se, ut expellat, quod noxium est. Unde palpitatio illa, aliàs vehementior, aliàs debilior, atque remissior: modò longior, modò brevior: nunc majore virium jactura, nunc minus vehementi prostratione stipata, pro qualitate vaporum pernicie funestioris, & tolerabilioris, & pro ejusdem quantitatis magis minusve excedentis ratione. Nam quemadmodum vaporosa substantia ab odorabilibus corporibus fluentes, variè nos afficiunt: (savæ enim ad eò familiares homini existunt, ut spiritus restaurent, & in nutrimentum convertantur: fœtidi è contrario, è rebus putrefactis exhalantes, spiritus inficiunt, atque nauseam excitant) ita assidua halituum in nobis ge-

neratio diversimodè quoque nos afficit, quippe è sanguine optimo, laudato, nulloque superfluo humore inquinato, placidi & utiles halitus cor ipsum spiritusque nostros reficientes & foventes procreantur. Itemque ex halitibus suavibus (quos de nutrimento calor excitat) in cerebrum sublatis, placidus, & quietus conciliatur somnus.

At ex vaporibus fuliginosis, perustis ac retorridis fiunt è contrario somnia turbulenta, capitis dolores, vertigines, tinnitusque aurium, & similia jam à nobis commemorata symptomata: ut & à corruptis, & virulentis vaporibus suscitatis (seu ab aliqua materia impura in ventriculo, liene, utero, & aliis præcordiis congesta, seu à putri vermium materie suborta) & per arterias ad cor transmissis, in ipso corde illæ venenatæ prædictæ exhalationes, & lypotymias, & dyspnœas, & palpitationes cordis commemoratas producant. Et solent herelè ejusmodi symptomata sequi aut comitari mensium, hæmorrhoidumve suppressiones: quemadmodum & melancholias hypochondriacas dictas & præ istis omnibus vel maximè etiam cachexias: quod plerisque ferè filiabus pica laborantibus seu pallidis coloribus evenire videmus. Ut non mirum sit, si eadem ipsa, huic nostræ nobilissima juvenulæ acciderint, quæ ejus ætatis, & constitutionis adolescentulis, ut plurimum evenire consueverunt.

Morbi infimi ventris.

Aff. Dis-
nes partiu
nutritio-
n dica-
tarum
varia,
que agru
torque
bant.

Restat ut de affectionibus partium nutritioni dicatarum aliquid etiam dicamus. Eæ sunt, imbecillitas, & dolor oris ventriculi, quem *καρδιαχ-γία* Græci nuncupant (vel à consensu, quem stomachi orificium habet cum corde, vel sanè, quod ipsiusmet cordis dolorem interdum mentiatur.) Item obstructio hepatis & lienis menstrua ex parte suppressa, inappetentia cibi que fastidium, crura per vices & dematosa, pallor, & quædam quasi livida faciei inflatio, hæc, inquam, sanè omnia signa sunt pathognomica, cachexiam, pravamque corporis habitudinem demonstrantia; Pallidum colorem nostri nuncupant. Affectus adolescentulis femineis apprime familiaris, ut dictum est antea. Hujus causæ esse possunt & externæ, & internæ. Ad externas refero usum, vel potius abusum fructuum crudorum, acetariorum, oleaceorumque: intempestivum frigidæ potum, & similis ejusmodi inordinata vivendi ratio.

Causa
externa.

Causa
interna.

Internas dico, crassos, tartareos, viscidos atque terrestres humores, qui hepatis, splenis, atque mesenterii vasa, & ductus facientes omnium naturalis œconomix bonitatem depravant, ordinem pervertunt, functiones, facultatesque alteratricem, concoctricem ipsamque adeo expultricem prosternunt, aut certè abundè vitiant. Hinc ex consequenti, sangyficatio depravata, denique cachexia prædictis symptomatis quasi

satellitibus stipata procedit. Hæc de affectuum & partium affectionum causis causarumque diagnosi abundè proposita mihi videntur. Transeamus ad prognosticum, ut quid boui sperari, quid mali possit metui, ea de re nostrum constet iudicium.

Dicam in genere: Symptomatum, & eorum quidem gravissimorum, ad hæc partium offensarum nobilitas morbum hunc complicatum reddunt, difficillimæque curationis: eoque id magis dico, quod plarium doctissimorum expertissimorumque medicorum consilio (absque tamen successu aut effectu effatu digno) sit usa. Ad hæc ventriculus ejus tot medicamentorum impotunitatibus fatigatus est atque prostratus, ut vel dictu tantum medicamina fastidiæ abhorreatque. Nihilominus tamen, quia vel secundum *Celsum* spes licet dubia in medico semper laudabilior utiliorque quàm desperatio certa: nobisque res sit cum ægra florentis ætatis, & quæ sana suadentibus, nec nimis fastidienda medicamenta, morigeram atque obtemperantem se sic præbitura, auxilio divino confidentes, pristinæ sanitati perfectè restitui posse, indubiè affirmare ausim. Quam ut consequatur, nullis non precibus ad Deum factis, nec laboribus, aut industria, quam idem impertiar, fatigati, fidelem operam, omnesque ingenii conatus pollicemur, & re ipsa præstabimus.

Ergo ut *optè rî dicit*, ad id quod est opus, hoc est, *regulas* tandem accedamus, organa quibus nobilissimæ nostræ

Curatio.

nostræ

nostræ ægræ subveniendum, ex triplici fonte desumi possunt: ex *dieta*, seu vivendi lege: ex *chirurgia*, seu manuali operatione: denique ex *pharmacia* seu legitima medicinarum administratione.

Dieta. *Dieta* seu vitæ consuetudo legitima versatur in sex rebus, quas medici non naturales appellant, ritè administratis. Quoniam verò ægra nostra in vivendi consuetudine, & in plerisque suis actionibus se moderatissimam præbere consueverit, cumque de vivendi ratione jam plus satis à nobis sit edocta, magisque etiam porro, si ita videatur, quæ vitæ, quæ item amplecti debeat, & sequi, simus docturi, idcirco minutius nunc singula pensitare, nobis non videtur consilium.

Chirurgia. Similiter silentio præterimus remedia è *chirurgico fonte* de prompta, cum apud nos sit sententia, ad eradicandam cachexiam, qua cum nobis erit propugnandum, plus conferre purgationes, quam sanguinis missiones. Ad hæc, nec cucurbitis, aut ventosis maximè opere fuerit opus, cum nulla defluxio impetuosior in nobiliores partes decumbat: tantoque etiam minus ruptoriis ad revulsionem detractionesque opus esse putamus. Si quid tamen instrumentorum chirurgicorum utilitatem aliquam adferre posse nobis videbitur, nos illud, quod ajunt, & debita occasione ac modo ad usum transferre haud intermitteremus. Hoc fortè ut velut obiter, & velut pertransierim addam, venæ malleoli

sektionem pro mensibus in legitimum ordinem redigendis præstari poterit. Quod si quid fortè (ut est nulla calamitas diu sola) novo maligne aliquo fuerit confictata: & tum quid factum sit opus, consilio non destituemur.

Nihil itaque superest amplius, *Pharmaciam* terrium curationis organum, nempe *pharmacia*, quæ consistit in debita convenientique medicamentorum tam internorum, quam externorum administratione atque applicatione. Jam verò in tanto malorum concursu symptomatumque diversitate, quis tenendus modus, quæ ratio, quæ via incunda, ut ad scopum, ad quem intendimus, sanitatem felicibus auspiciis collimemus? Nimirum ita procedendum. Diversæ indicationes curativæ nobis sunt proponendæ: sed ea lege atque ordine, ut tendant omnes ad causam tantorum symptomatum evulsionem: sed qualem? Talem, inquam, quæ nec violenta, nec naturam jam plus justo fatigatam omnino destruere sit potis. Attamen sufficiant ad earundem quæ firmiter infixæ sunt, & quasi radices jam egerunt, eradicationem festivissimè movendam.

Primum ergo quæ cruda sunt *prima* indigestaque, digerenda dilutione *indicatio*, daque: viscida & crassa attenuanda: compacta, & quasi coagulata, liquefacienda atque dissolvenda: hærentia atque impacta, incidenda, segreganda, extirpanda. Haud levis ac tartarum vinorum cadis sive doliis firmius.

firmius adhærescens, ita in hoc sub-
jecto fœces humorales affixæ radici-
tus exturbandæ. Sed continuato opus
est usu, nec intermissione hic locus, ut
ritè sufficienterq; materia digeratur,
atq; ad expulsionem faciliorem præ-
paretur. Crassa namq; difficulter mo-
ventur, ex omnium rectè sentiētium
medicorum dogmate. Concocta
quinetiam medicari & movere, non
eruda scripsit summus medicinz di-
ctator Hippocrates.

Secunda. *Secundo* per intervalla mitè, &
absq; ulla commotione purgandam
suaserim: humores quippe debitè
præparati medicamento etiam fami-
liariori cedent facilius, quin vel solius
naturæ beneficio, aut certè levi artis
adminiculo, hostiles, si qui restabunt,
morborum symptomatumq; insul-
tus superabimus.

Tertia. *Tertio* ac ultimò partes omnes
animales, vitales, naturalesq; sunt
corroborandæ, firmandæq;: eæ potif-
simum quarum œconomiam vitia-
tam esse diximus: cujusmodi sunt,
cor, ventriculus, lien, hepar, & de quo
primo fuit sermo, ipsum quoq; cere-
brum. Interim non omittenda pro-
pria & specifica antidota, quæ fuligi-
nosorum malignorumq; vaporum &
qualitatum tabum refrænare, ob-
tundere, atque emendare, vel etiam
supprimere possint. Haud secus nam-
que ac fermenti exigua quantitas to-
tam pastæ molem in suam naturam
convertit, ita causarum malignarum
vis, & qualitas symptomatum proter-
viam conservare, & in insulibus ob-
firmare potest.

Has omnes indicationes, inten-
tionesq; curativas, qua fieri poterit
cura, atq; prudentia, benignis, con-
venientibus interim specificisque, re-
mediis expediemus. Ea deniq; tam
interna, quàm externa ita accommo-
dabimus, atq; dirigemus, ut causas
evellere, & morbos emendare, &
symptomatum incursum arcere pari
efficacia, felicitateq; possint. Subinde
vero temperamento & nobilissimæ
adolescētulæ complexionis studen-
tes, tempore, loco, occasione, arte de-
nique, ac methodo singula ita aptabi-
mus, ut & delicatæ eius naturæ, (sive
temperamentum spectes, sive æta-
tem) &, quod in primis statuendum,
stomacho jam prostrato, & medica-
mentorū usum prorsus fastidienti
consulamus. Ita enim comparata esse
videtur, ut si pluribus remediis, ma-
ximè quæ in communi sunt usu, ma-
gis exerceatur, metuendum sit, ne
unà & ægram, & ægritudines tolla-
mus: & quod proverbio dici solet,
Oleum perdamus & operam. Huic in-
commodo ita præveniemus, si alte-
rius formæ, & qualitatis medica-
menta, quæ tamen ad eundem scopum
colliment proponamus, quæq; præ-
paratione sola, gustu sint gratiora,
virtute efficaciora, & in minimis dosi
exhiberi possint.

Nunc itaque serie quadam de *Quem de*
singulis acturus, quid in principio, *in presenti*
quid postea, quid deniq; in fine agen- *cura sit*
dum, declaremus: *proceden-*
dam.

Curationis initium lubenter à
clystere orditemur, nisi certo no-
bis constaret, hos illam mirifice
abhori-

abhorrere. Quapropter minorativi, & longatam præparationum loco, quæ attenuando, digerendo, incidendo, tergendo, ac vicissim roborando, *julepis, apozematibus, compositis ex radicibus, herbis, seminibus, fructibus & floribus simplicium* perfici solent. Item vacuationum, quæ vel simplici aliqua infusione, vel decoctione syrupive, & his vel simplicibus, vel longis & magistralibus dictis aliisque ex *rhabarbaro, foliis sennæ, agarico, & his similibus, vulgaribus* præstari possent: nos illa omnia præmittentes ad gratiora selectioraque recurtemus. Etsi verò jam dicta medicamenta præ cæteris ferè tutiora benignioraque habeantur, ita tamen virgo hæc nostra ex diutino illorum usu abhorret, ut vel mortem oppetere nterdò malit, quàm iis, aut talibus potionibus, alteriusve vulgaræ formæ medicamentis ulterius molestari aut obrui. Igitur par est, inquam, ut nobilissimæ patienti nostræ & morem geram, & nihilominus interim nostris remediis illam neutiquam destitutam esse re ipsa, hoc est, arte atque industria nostra comprobemus. Hoc fiet si dulcissima, benignissima, gratissimaque nec vel odore vel gustu nauseam moventia delegerimus. Purgationi sufficere arbitror, eam ipsam medicinam, qua jam tersatis feliciter est usa, qua tamen & jucundè, & sufficienter fuit purgata. Istud remedium purgationis communis loco accommodari potest, ita ut omnibus intentionibus requisitis abunde sufficiat. Paratur autem ex *essentia Aloes per balneum mar.*

calens, extracta cum aqua endivivæ, in quam illa tincturam rubinæ instar transfundit, sæcesque in fundo ut inutiles subsident. Sic purum ab impuro separatum, aquam seu liquorem tinctum in patella argentea, aut alembico exhalare permittimus, unde residet aloes extractum consistentia mellea; colore rubilo, instar rubinæ, atque perfectissimè dilutum, purificatumque. Hæc Aloes essentia basis est dictæ nostræ medicinæ purgantis quam sic paramus.

℞. *Essentia aloes, eo modo, quo jam dictum parata* ℞iij.

violarum succ. florum.

Pescorum

rosarum pallidarum

Cichorii

Buglossi

Calendula

primula veris ana ℞iij.

(Omnium debito tempore ac modo, hoc est longa digestionem à terrestri substantia, seu sæcali, artificiosa separatione depuratorum, ut velut in syrupum ferè abeant, qui absque saccharo, absque melle diutius cæteris vulgaribus syrupis conservari possunt; adhæc viribus longè superiores)

Extract. rhabarbari.

Sennæ ana ℞ij.

Essentia Croci ℞j.

Olei myrrha ℞j.

Olei Caryophyll.

Cinnamom. ana guttas viij.

Cremoris tartari in tenuissimum atque ad idè impalpabilem pulverem redacti quantum sufficit ad prædictarum omnium essentiarum reliquiarum-

℞d   que

*Pilula
catholica
Quercetani.*

que inter se mistorum proportio-
nem, ut ex arte fiat massa pilula-
rum.

*Præstans est hæc medicina, & verum
catholicum: jucundè admodum purgat, nul-
las perturbaciones movet, stomachumque
firmat ac roborat, ita ut tuiò etiam delica-
tissima natura, ac debilissimi venticuli
tum hominibus, tum mulieribus cu-
jusque sexus, ac ætatis exhiberi pos-
sit.*

*Datur pilula unica, & sola, quam
cum spiritu vitrioli genuino omnium pur-
gantium correctivo malaxamus, aut
ab ipso statim principio dum paratur
massa.*

Nolui eximiam harum pilula-
rum præparationem particulariùs
describere cum & in promptu nobis
sint semper in nostrum, & amicorum
usum, & cum tempus nunc non sit
eas præparandi, & denique quod
modus parandi eas, addiscatur po-
tius *curiosius* & propria inspectione
quàm ex simplici & nuda descriptio-
ne, etsi vel curiosior ea sit. Non leve
quippe artificium est in depurgan-
dis ritè succis per digestiones, deco-
ctiones separationelque, id quod so-
listantùm artificibus & re non nomi-
ne talibus notum est, & manifestum.
Cæteri qui hæc aut nesciunt, aut non
curant, ideoque nescire malunt, digni
profectò sunt, qui nesciant atque ob
id tales laudes in curationibus (ve-
rius dixerim agrorum tractationi-
bus) reportent, quales pleròsque su-
percilioforum istorum reportare,
notius est, quàm ut à me hoc loco i-
tonico lusu prædicetur. Non vident

nimirum, aut videre nolunt, in illa
nobis propofita præparatione artem
imitati naturam, quæ & ipsa in o-
mnibus, quæ sub cælo sunt, quod
crassum, fœculentum, ingratum at-
que inutile est, propria consuetaque
digestione separatur. Sic vinum depu-
ratum sapidiorem, sic panem fermenta-
tum suaviorem, sic cætera omnia ri-
tè digesta gratiora suavioraque esse
vulgus novit: & nos, qui medici esse,
aut haberi volumus ista ignoremus
aut scientes negligamus.

Porro præparationis loco, ju-
leporum, ac apozematum vice, sua *Insculum*
deo, ut singulo manè *iusculum* hau-
riat ex gallinarum, pullorum, cæterorumve
volatilium, aut etiam arietina aut vituli-
na carne elicium, quæ omnia faveiri pos-
sunt capparibus, passulis Corinthiacis: in
quo incaxerint radices dentis canis, a-
sparagi: Item herba acetosa, pimpinella,
boraginis, buglosi cum tan-
tillo hyssopi, & thymi: latis denique
magna copia stirum calendula: qui
omni ferè tempore habentur recen-
tes.

Fugiantur *brassica*, aut his si-
milia herbarum genera. Præterea a-
maræ, & nauseosum gustum crean-
tes.

*Iusculo bene cocto, & carne cæ-
terisque ritè consumptis, colatisque
addendus noster cremor seu crystallus
tartari, cujus descriptionem tradi-
mus in nostra pharmacopæa dogmatico-
rum restituta.*

Hunc crystallum elicimus ex tar- *Crystallum tartari*
taro vini optimi per solam ebullitio-
nem

nem, qui, quod crystalli candorem, & luciditatem sortitur, tali à nobis appellatur nomine. Gustu quidem est insipido, sed si drachmæ semis pondere iusculo permisceatur, saporem ei conciliat acidum, atque gratissimum.

Excellentissimum remedium ad purificandum ventriculum, ad expurgandum hepatis, lienem, mesenterium à crassis terrestribus, & mucilaginosi: vel ut verius loquar & exactius à fecibus tartareis, quæ ductibus obherentes, viscera prædicta obstruunt atque offerciunt, adeoq; seminaria infunctorum propemodum morborum ingenerant. Idem crystallum nostrum insignis diureticum est: nam urinas festivissime provocat, & dosi prædicta sumptum, unam atq; alteram sedem, præter consuetum, benignè admodum excitat.

Ejusdem crystalli vice interdum prædicto iusculo ad majorem deteriorationem addi possunt salia absynthii, artemisia, melissa ceterach cum aquis propriis extracta. His salibus ritè paratis, communis salis loco condiri possunt iuscula. Ex quorum usu continuato, bonus & salutaris effectus digestionis & roborationis viscerum prædictorum, ipsiusque adeo nutritionis indubie consequetur. Sal item extractum è cineribus. Corticum arantiorum, aut citriorum cum aquis suis propriis ad eosdem usus, eodemque modo administratum mirifice confert. Nam & cachexias potenter diluit, & pica laborantes virgines in integrum restituit. Sed ac mensibus sciendis nobilissimæ huic virgini plurimum præ-

stabit: maximè si eo, quo fluere, (licet imperfectè) solent tempore, aut paulò antè aliquot guttule essentia croci adiciantur: poterunt quin etiam in eisdemmet usus hydromellitatum præparantia tum purgantia ex reb. convenientibus præparari. Hoc de præparantibus & purgantibus nostrum iudicium esto. Deinceps ad roborantia specifica transeundum. Scimus in usu communi, ^{Roborantia} nec sine profectu, esse tabellas conditas, opiatas, singula peculiari alicui visceri destinata atque ex pulveribus cordialibus, corallis, margaritis præparatis, rasura eboris & similibus itemq; ex confectioibus de hyacintho alkermes, troscis dialacca, de eypatorio, de Alchehen. de rhabar. acroliquis eius generis, quibus uti dictum, non infœlici successu ad infarctus prædictorù viscerum liberandos, eademque roboranda artificiosè concinnatis formulis vulgò medici utuntur.

At cum constet nobis ægram hanc talia & ejusmodi planè abhorere, alia deinceps ineunda est via, & ex gratissimis aliquid conficiendum, quod ei & morem gerat, & operam nostram non ludat, sed multum etiam adjuvet. Quare sequentium tabellarum, nullo nauseoso gustu præditarum usum svadeo.

℞. Essentia coralli, & margarit. Tabellana ℥j.

Ambra grysiæ ℥j.

Limatura chalibis vite parata ℥iij.

Spodii ℥j. ℞.

Flor. sulphuris itidem legitime & ex arte paratarum ℥℞.

Dd 2 Salis

Salubaccarum iuniperi.
 Absynthii &
 Salyria ana ℥j.
 Conf. alhermes ℥ij.
 Saccari ros. dissol. in aqua cinna.

℥j.

Ut fiat electuarium per tabellas pond. ℥j. extra ignem illinantur cum oleo anisi. Aut si istud advesetur, alio quodam liquore, vel oleo ipsi gratato, ut cinnamomi, sœniculi, aut aliquo simili. Capiet tabellam unam singulo manè, quando aliis remediis eadem die non utitur.

Tabellarum prædictarum loco sequenti aqua theriacali interdum utitur: est n. præstans specificum ad omnia supra posita symptomata: Roborat partes mobiles, cor præcipue, quod cum assidue ferè palpitatione fatigetur, imprimis tallieget auxilio.

Aqua
 theriacalis. Vide
 & in
 Pharm.
 restit.

R. Rad. angel.
 Prœonia.
 Caryophyllata.
 Barba hirci.
 Tormentilla.
 Petasites.
 Visci querni ana ℥ij.
 Santali cirt.
 Ligni aloes ana ℥℥.
 Semin. cardui benedicti.
 Acetof. citri. & cort. eiusdem ana ℥j.
 Baccar. iunip. ℥j. ℥.
 Epithim. flor. calend.
 Anthos ana p. j.
 Flor. viol.
 Nymphaea.
 Borrage.
 Bugl.

Cichor.
 Ros. rub. ana p. j. ℥.
 Vmariam. j.

Macerentur in lib. iij. hydro-mel. vel vini albi generosi per iij. dies ad ignem bal. mar. calid. dein exprimantur fortiter. Hinc expressioni adde.

Theriac. Alex. ℥iij.
 Croci ℥j.
 Cinnamomi.
 Cariophil. ana ℥ij.
 Spec. latif. Gal. vel Gabr.
 Spec. diamarg. frigide. & diacortall ana ℥ij.

Macerentur denudè per duos tresve dies ad ignem baln. dein destillentur per cineres ad siccitatem. fiat aqua theriacalis.

Ut præstantior, & efficacior fiat hæc nostra aqua theriacalis, extrahendus est sal ex fœcib. residendis ea qua decet arte, atque cum aqua prædicta commiscendus. Dosis est cochleate argenteum, media tantum parte repletur.

Eximia sic evadit hæc aqua, & mirifica ad omnia prælibata symptomata, & ad omnes morbos, in quibus maligna alicuius putrilaginis, aut venenata qualitatibus, vel suspicio emicat, & quamvis ad omnes ferè alios affectus similes usurpari possit: imprimis tamen cor respicit & partem respirationi dicatam, quemadmodum & cap. atq. cerebrum. His itaq. roboratio universalis perfici potest.

Nunc speciatim partibus ad nutritionem facientibus prospiciendum. Vinum nostrum chaliceatum illud egregie præstabit. Tale etiam adverte

adverto neotericos etiam quosdam maximopere commendare id ob-
structiones & cachexias, felicissi-
misque auspiciis, & nos quoque uti-
mur ad cachecticas, & pallidulas ju-
venculas restituendas. Sed debita
opus est præparatione dispensatione.
Nam temerè adeoque nimis confi-
denter video ferri limaturam simpli-
cem injici, quæ profecto crassa, di-
cam liberè, non medica sed fabrilis
est ejus præparatio, quæque non
possit, non multum offendere ven-
triculus. Nihilominus tamen non
desunt, qui in tabulas concinnant, &
opiatis immiscent & exhibent, idq;
aliquando cum felici successu. Lon-
gè nobilior est *crocus* noster martis
debitè paratus; aut quod plus etiam
in hoc negotio potest, sal extractus
ferre. Tutius, convenientius, feli-
ciusque & in minori quantitate talia
exhibentur istis malis oppressis. De-
scriptio vini nostri *chalibeati* habetur
in Pharm. Resti.

*Mira istud vinum præstat in omni-
bus cachexiis, opilationibus hepatis, sple-
nis, aliarumq; œconomia nutritiva par-
tium: cit urinas, & mensuræ, prædicta-
que membra mirifice roborat.*

Præter universalia prædicta ro-
borantia recurrendum etiam ad par-
ticularia, & topica remedia, cujusmo-
di sunt cucupharæ, sacculi, scuta, epi-
themata, frontalia cerebro & cordi
roborando adhiberi solita. Horum
omnium loco unica fomentatione
ventris inferioris, & utriusque hypo-
condrii, regionisque splenis, hepa-
tis & mesenterii ad infarctus dissol-

vendos liberandosque mucilagino-
sas impuritates eradicandas, quæ fe-
rè sunt reliquorum symptomatum
semita. Usus potissimum esse
potest horismacutinis.

R. Cort. med. frax. & rad. abuli
ana ℥iij. Fomen-
tatio.

Corticis cappar.

Thamarisci ana ℥j. ℞.

Santali citrini.

Rad. cyperi.

Filicis.

Polip.

Quercu.

Eringii ana ℥ij.

Briou.

Alth. ana ℥j.

Eypat.

Ceter.

Chamed.

Chamappt.

Meliss.

Menth.

Absinth.

Pont. ana m. j.

Abrotani.

Prasfi albi.

Sambuci ana m. ℞.

Sem. earth. contusi.

Baccar. iunip. ana ℥ij. ℞.

Coriand. ℥vj.

Semin. alth.

Lini.

Cardui benedicti ana ℥j. ℞.

Epith.

Spica nard.

Rosar. rub.

Flor. genista.

Sambuc.

Chamamel. ana p. ij.

D. d. 33 Fiac.

Fiat omnium decoctio in aqua chalybeata q. l. adde sub finem vini albi odori lb. ij. acetivof. lb. β. cum filtris infusis & express. foveantur prædictæ partes manè.

Fomentatione peracta eadem ipsa hora exhiberi potest, modò jusculum cum cremore nostro tartari & sale absynthij, modò vinum chalybeatum paulò antè descriptum. At sexto quoque die supra citatæ nostræ pilulæ exhibendæ, vel pulvis diasennæ nostræ descriptionis. His præparationibus, purgationibus & roborationibus, cum internis, cum externis satis longo tempore præcedendum esse suadeo. Sed continuato opus fuerit usu, ut mali contumacia industriæ, ac artis natura adjuta, efficacius, atque radicitus extirpetur. Interim perpetuò quoque laudabili illa sibi consueta victus ratione utetur.

Hæc sunt remedia ex vegetabilium familia deprompta: quibus nobilissima nostra ægra, quod maximopere svademus, uti potest ac debet, modo & ratione dicta in sum bonum, hoc est, ad sanitatem, & corporis vigorem recuperandum, quod unice optamus, atque vovemus. Quod si fortè malitanta sit contumacia, (quod neququam futurum speramus) ut his artibus atque remediis domari, atq; evincinequam possit: non idèò protinus ad thermas aut aquas metallicas Nivertenses, Leodicenses, aut alias similes vitriolatas, alteriusve qualitatis ablegandam nostram ægram censue-

rim: (licet haud nos fugit hoc fieri solitum in morborum deploratissimorum declinationibus vel curationibus imperfectis, & qui nullis mediis perfectè emendari potuerunt) sed potius ad eorundem metallorum artificiosam, atque debitam præparationem recurrendum existimarem. In iis, n. vis & *divinitus* est specifica ad profligandos tales hostes, extutandaq; ante dicta symptomata: atque omnibus & singulis intentionibus curativis appropriari, accommodarique possunt. Hæc genuina est veræ & legitimæ medicinæ *vincens*: hic ille Hercules tantis monstris superandis sufficiens, denique ut uno dicam verbo, hoc opus, hic labor totius negotii. Quapropter inter purgantia specifica metallica, aliaque quæ à summis artis magistris adinventæ, multaque experientia comprobata sunt, magnificimus *terram sanctam, aquam auream, & Panaceam*, de quibus tum expertus ille medicus *Martinus Rullandus* tum præstantes alii medici mirifica prædicant in suis scriptis. Quæ remedia cum nobis nota esse credamus illustris genii atque ingenii, nostræ patientis gratia lubens ipsemet præparabo, aut fidelis amanuensis ope parari curabo. Horum tamen remediorum descriptiones trademus in nostra *pharmacopœa spagyrica*.

Nec minus tamen probantur *pilula benedicta* nobis *pilula nostra benedicta*, sic appellata propter perjurandam, & per-*Quærat*, benignam, interim efficacissimam purgandi rationem: quarum balis est
Mer.

Mercurius ex prioribus metallis elicitus, & in essentiam redactus: vel arcanum tartari, & magisterium vitrioli simul juncta atq; unita: *eximias enim virtutes, & pari jucunditate atq; efficacia purgantes obtinent: maximè ad extirpandas saccharias mitissimas, si qua alia vacuationis genera, & per ventrè & per urinas naturam expurgantia, haud secus ac ab aliquib. aquis metallicis evenire videmus.* Ut: non temerè à doctis atq; expertis medicis, diuturnis morbis fracti ad eas ablegentur. His, in quã nostris preparationibus: præ istis tamen facillè primas concesserim, artificio nempe in iis, si in qua te alia, naturã superante. Tantoq; magis quod eas & nobiscum domi habere possimus, & omni tempore atq; occasione ad usum transferre.

Specifica
roboran-
tia.

Roborans specificum ad prædicta cordis symptomata efficax est *essentia auri, extracta cum oleo juniperino, ad cerebri robur oleum argenti cum oleo salvia elicium: hoc sulphuris pro pulmonibus: aqua vite, essentia & tinctura corallorum, itemq; essentia, oleum & magisterium perlarum; arcanum tartari, pro hepatis & partium naturalium corroboracione: deniq; ad dolores sedandos, spiritusque reficiendos nostrum laudanum, quod ab insigni virtute Nephentes appellamus.*

Hæc, inquam, sola summa, vera atq; specifica sunt remedia, aut quæ nostrum erit refugium, si antedictis votis atq; intentioni nostræ superiora nõ satisfacient. Ad hæc dico, tanquam ad sacram ancoram, extremumq; refugium, quæ extrema dicimus, non violentia, aut agendi importunitate,

(cum his nihil sit cordi atq; adeo vitæ benignius atq; familiarius) sed excellentia & potiendi facultate. De hoc *Nephente nostro, vide Pharm.*

Quibus remediis cura hæc peracta, atque nobilis illa virgo sanitati restituta sit, recenset author, his verbis:

Parata sunt hydromelita cum radic. Enul. camp. Filic. Chin. & passulis Corinth. acis aromatizata Cinamomi modico in cujus singulis dosibus aliquot liquot guttule spiritus acid. vitrioli inspergebantur, in quo prius corall & perlas dissolvebam, hincque fiebant potiones acidula, suavissimi & gratissimi saporis. Quibus quidem potiunculis non tantum obstructions sensim tollebantur: sed viscera etiam intrinseca simul & unã corroborabantur: hæc q; remedia prebarabam ad imitationem eorum, quæ à natura nobis ex fontibus mineralibus acidis præbentur, quales sunt Spadenses & Poguenfes, aquæ, utpote vitriolatæ & acidulæ. At quis reprehendet aut damnet ejusmodi medicamenta: cum ad similia, hoc est, ad ejusmodi vitriolatas aquas gravioribus & difficilioribus morbis conflictati, præsertim ab obstructione quotidie amendantur.

Obibant vices Apozematũ vulgariũ prædicta hydromelita, seu diuturna juscule: ù sumptio: quæ juscule hebãt: cum rad. graminis fœniculi, oxyl. aristosa, foliis pimpenell. borrag. floribus calendula, genista, cum pullo, capparibus, & ruis corinthiacis factis. Lubens abstinebam à Cichoraceis, aliisq; amaris, fastidium facientibus, etiam si morbo congrue-

rent,

cent, eò quòd agra eiusmodi temedia abhorrebat. Pro fale marino condiebantur fale Cetherac, absynth. vel melissæ, quæ viscerum obstructionibus expediendis movendisq; urinis & mensibus aptissima sunt.

In eundem finem quandoq; indere iubebam pro singulis iuculis ꝑ. B. crystallorum, vel tremoris tartari, qui crystalli præterquam quòd obstructionibus pellendis sunt apti, ipsa iucula grato acore perfundebant, suavio remq; gustum aliquo quovis oxyfacato conciliabant.

Ad majorem crassorem & tartarorum humorum attenuacionem, ante hau-

stum hydromelitis, sumebat pilulam unam & alteram ex sequenti massa, quam concinnabam cum gummi ammoniaco, in vino albo, vel aceto scillitico dissoluto, additis salib. corallorum, absynthio Chrystallis tartari essentia aloës, mirha, croco martis, cornu cervi præparato, & margaritis præparatis.

Ad deturbandam vel evacuandam sentinam utebatur meis pilulis de Aloë, quarum descriptio habetur in prædicto meo Consilio, quæ & temperici agræ, & causæ morbificæ exhauriendæ, aptissimæ erant. Hisq; utebatur sexto quoque die.

VIII.

CONSILIUM.

Pro quodam Lue venerea in veterata molestato.

Syndrome causarum, atque symptomatum: ad hæc signa diagnostica atque antecedentia, cujusmodi sunt ulcera virulenta, atque cancrosa exorta in virga non multo post coitum cum femina imputa: itemque ulcera in palato & faucibus, quæ iam penè totam vulvam exederunt adeoque ad ipsum quoque os spongiosum nasi penetrarunt: præterea æconomia facultatum corporis, sed naturalium potissimum, quas plurimum depravatas in hoc corpore, de quo nobis hoc loco habenda est consultatio, cernimus, satis manifestè produnt hunc egrum laborare lue venerea. Signa enim prædicta, tam pathognomica, quàm epigenomena, evidenter nobis ostendunt naturam, & qualitatem mali, adeoque inter eius morbi differentias seu gradus, summum iam attingisse.

Desi-

Definitio.

Lues venerea affectus est contagiosus, tuberculis, ulceribus, maculis, cruciatibus & doloribus sæviens, concubitu, aut alio impuro contactu suscitatus. Quem morbum, atque symptomata omnia, licet jam multis remediis atque diætiis vulgò dictis pro omnimoda eradicatione multi sanare aggressi sunt (ut guajaci decocto, frictionibus argenti vivi, seu mercurii) jam à biennio, ex quo aeger primum tactus, atque infectus tuerat, nihilominus tamen ita semper, atque etiamnum denuò repullulat, ut altius ac firmitus eum radices egisse certum sit, quàm ut levi nunc & ordinaria illa regiministatione extirpari possit. Quapropter hanc in quarto gradu constitutam, seu quartam, postremam atque perniciosissimam dicimus differentiam.

Differentiæ.

Constat. Constat enim & in cõfesso est apud medicos doctiores quatuor esse hujus inquinamenti venerei differentias.

I. Prima omnium levissima est atque mitissima, in qua solum capitis, & barbæ pili decidunt; & signum, seu ratio potius est, quod hujus vis maligna in tenui aliquo vapore consistit, cujus vehiculo ad summa corporis, ac pilorum usque radices diffunditur. Hæc frequensest in Italia.

II. Secunda species deterior existit qua universa cutis maculis pluribus lentiginum instar est referta, quæ ma-

Tom. III.

culæ modò rubræ, modo flavæ non extuberantes apparent: quæ speciem comitatur interdum gonorrhœa ipsa virulenta. Hæc in tenuissimo sanguine venenatam qualitatem habet, neque graviora ulla sequuntur symptomata.

III. Tertia species gravior est ac veralues, in qua pustulæ rubræ, ac flavæ, exque siccæ apparent per universum corpus, maximè verò in fronte, temporibus, ac propè aures: nunc ulcera maligna, & circa pudenda & in ore ipsisque faucibus, ut in hoc subiecto efflorescunt. Hujus vis maligna jecur ipsum occupat, ac proinde sanguinis humorumque massæ inquinata est, à quibus mox partes molles, atque carnosæ inficiuntur.

IV. Quarta species omnium perniciosissima, funestissimaque est, nempe cum solidæ partes, ut ossa, vincula, membranæ & nervi infestantur: unde trophi, nodi, dolores & cruciatus, nocturni præsertim, infestissimi. Nam signum est mali semina jam altius subisse, ac adeò firmas jam radices egisse, ut pulchros ejusmodi fructus ad perfectam maturitatem produxerit, qui misero huic patienti tam sæva pariat symptomata.

Causæ.

Ex quibus profectò satis apparet, contagiorum morborum causas (atque adeò hujus, de quo modò nobis est sermo) potius esse tenues, subtiles, atque spirituosas, quàm crassas materiales, & pituitosas, ut nuperi quidam statuere non sunt veriti, licet

E c pater

præter rationem. Nam cum in spiritu essentiam suam collocaverint, adeoque spirituales sint, spiritibus quoque facillimè communicantur insinuanturque. Id quod etiamnum apertius patebit, si causas ejus externas, internasque attentius perpendiderimus, ac æstimaverimus: in quibus major rectè sententium, sapientumque medicorum pars consentit.

Causæ externa.

Quippe externa hujus mali causa, eorum opinione & sententia, quæ à me comprobatur, est impurus concubitus, aut aliqua alia contagio ex sudoribus, halitu, sputis venenum morbi in aliud corpus inferens. Hæc externa causa ex spiritu maligno, aut quadam aura venenata suborta, cum spiritus nostros, seu potius nostrum *ἰμφοῦν* & *σπμφοῦν*, innatumque calorem, mannam nostram cœlestem, vivificam illam balsami humani radicem, inficere, & afficere videmus, non solum hujusce contagiosi morbi radices patefecit, sed & ipsa transplantationis documenta ponit: cum ex impuro illo contactu, ab uno subiecto infecto, in aliud venenum transfundatur.

Causæ interna.

Inter has causas consent omnes esse spiritus, atque humoris quendam tabum malignum, qui nobiles dein partes eo veneno inquinat, quæ maligna illa qualitate imbutæ, istud virus

in corpoream molem inferentes, satis superque declarant, ex spiritali eademque impura, & tabifica impressione, seu tinctura, aut aliqua alia maligna, & venenata qualitate balsamum illud radicale, vitale illud principium, & semen vivificum infectum esse: unde fructus illi venenati, commemorata nempe symptomata efflorescunt. Quod vitale semen aliqui nobis (ut & rebus omnibus) essentiam vivendique facultatem præbet quodque mobilem, & momentaneam individuorum naturam stabilis, & firma specierum conservatione ab interitu præservat. Hic universam œconomiam corporis humani regit, moderatur atque gubernat; qui rector & gubernator Archeus nonnullis dicitur ab *Hipp. φῶν ἀρχαῖον*, faciens alimentorum attractiones, expulSIONES, mixTIONES, separationes, concoctiones: qui dat, qui accipit, minora minoribus, majora majoribus adaptat, homogenea homogeneis, heterogeneis heterogenea, quantum in se est arcer, evincit, abigit, tum maxime, cum purum, & ab omni labe mundum est vivificum id vitæ nostræ principium. Interdum tamen ad eò perniciosè inficitur vitale illud semen, ut propagatione in tertiam, & quartam generationem, consertitur illarum impuritatum impressiones. Sic morbi contagiosi in hæreditarios degenerare possunt: qui morbi certa illa, atq; continua propagationum constantia, præsentè seminis sui, hoc est, maligni vigorem ostendunt.

Quod

Quod si dixerim hunc morbum, ut & plures alios, & radices, & semina habere, loquar cum summo nostro dictatore Hippocrate, qui in libro de flatibus scripsit in hunc modum: morborum omnium modus unus est, nempe is, qui ex seminibus, & radicibus proficiscitur. Sed ista omnia nobis plus satis representantur in hoc morbo, de quo nunc est quaestio: cujus origo nobis sufficienter ostendit impuritatem, malignitatemque sui seminis. Deinde progressus, dum totam corporis æconomiam penetrando, ipsa etiam præcipua, denique & solidissima membrum occupavit, atque infecerit, ita ut nullis nec artibus, neque remediis, etiam propriis atque legitimis, quibus toto ferè anteacto biennio usus est hic noster æger, hæcenus evinci, & extirpati potuerit. Hæc sunt illæ radices, quæ tam firmiter inhaerentes germina isthæc, atque stolones sibi similes, hoc est, malignos atque venenatos proferunt, atque expullulant: cujusmodi sunt ulcera faucium, ceteraque antedicta symptomata.

*Quaestio-
nes per-
difficiles.* Latissimum hinc hic ingressi sumus campum, in quo de morbis contagiosis, & speciatim de venereo contagio, de quo sermo nunc est, discurrere licet, ut de qualitate eius veneni: cur infectæ metrices hoc maiori, atq. infectiori, alios minori, leviorique virulentia inficiant: cur item alii nulla ratione infecti prorsus impunè evadant: aut si vel aliqua ex parte aliquo contagio inquinentur, id tamen adeò sit leve, ut facillima curatione promptè extirpetur. Tales, & alia multa

elegantes atque utiles quaestiones circa hunc affectum suboriri possunt, quæ vel curiosiorem indagacionem mereantur.

Sed consultandum mihi hoc loco esse video, non docendum: & postulat consultationis ratio contemplationis succinctam atque expromptam breviter, administrandorum verò, exhibendorumque medicamentorum rationem fidam, apertam, sufficientem, hoc est indicationibus omnibus, quod satis sit, respondentem. Quapropter prædictas dubitationes, nunc sicco pede transimus; Dicam tamen, & tribus tantum verbis, magnam prælibatarum difficultatum solutionem referendam esse ad insignem vigorem exactamque necitatis vitæ nostræ, vel balsami radicalis puritatem. Hæc illa est interna, atque congenita antidotus, hic oppugnator est contagiosi illius tibi, ne primigenia sua sedes, atque fundamentum radicale inquinetur, occupeturque. Balsamus; inquam, vitæ, Hercules ille est, qui vel in principio statim, primaque invasione arcet, oppugnat, ejicit. Hoc eximie patet in expulsibus illis venereis, quos, si cum Græcis loqui libeat, *αἰσθητὰ κατὰ μετὰ τὸν* haud ineptè dixeris. Bubonibus dico, venereis, quos natura, & insitus ille vigor protrudit, atque viam ostendit, ac modum, quo velit juvari, ac liberari: ut medico sagaci nunc facillè sit dijudicare attractionem, vel potius extractionem illius contagii venenati moliendam esse, ventosis atque emplastris attractivis convenientibus.

Ecce 1 bus.

bus. Deinde ad materitatem redactum bubonem, diu ad apertum esse tenendum: ut longo tempore omnis maligna lues exhalet, atque extillet: non neglectis interim evacuationibus universalibus antidotisque propriis & specificis.

Quare ut ad priora redeamus, istud volumus, statimimus, & pro rato indubitatoque habemus. *subiectū, locum & quasi portitorem* luis venereæ, esse *spiritum naturalem*, potissimum qui in sanguinea massa consistit. Hic quippè contactu illo impuro qui per copulam fit veneream, primum atque primariò contaminatus, paulatim sanguinem cui inhaeret inficit, inquinat, quo cum in corpus diffusus, ut alimenti vices subeat, pro nutrimento, quod natura appetit, tam pulchra fercula, ulcera, tophos, nodos, atque cruciatus immanes apponit. Atque eò usque tandem progreditur, ut post sanguinem hepar primum, dein partes carnosas, tum nervosas, membranosas, tandem etiam vincula partisque solidas invadat, occupetque: uti jam dictum. Et qui possit aliter? nimirum alimento suo inhians natura cum eo, quod jam inquinatum est contagio, massa, inquam, sanguinea contaminata, prædictos sibi asciscit fructus.

Opportunè hic adducere mihi videbor pulchram illam sententiam nostri Hippocratis: *isilem nutrimur, quibus constamus*: cuius explicatio exiis, quæ modò dixi haud intempestivè desumi potest.

Elegans etiam hoc loco institui pos-

set disquisitio. si perquirerem, cur aliqua venena citius atque potius hos spiritus quàm illos inficiant: canis rabidi morsu iniectus livor, quacunque tandem id fuerit parte, cerebri spiritus animales: viperarum & scorpionum vitales cordis: lepus marinus pectus atque pulmones: cantharides vesicæ: luis deniq; venerea labes naturales spiritus, ac potissimum hepar contaminet.

R. Morbi venerei venenum, in spiritu naturali, & speciatim in tota massa sanguinis residet, cui primum & principaliter contagium impertit, quod omnino exactè sciri atque intelligi nobis oportet, ut eò feliciter ad curam, ad quam nunc accingimur, perveniamus.

Prognostica.

Omittentes etiam hoc loco præter ordinem & morem nostrum, ipsum prognosticum, quod non potest esse, nisi dubium & iudicii suspecti. Etenim morbus inveteratus, magnitudo, & in iteratis etiam curationibus contumax magis atque ferocior redditus, nihil aliud quàm sinisteram conjecturam promittunt. Adferamus sanè licet omnes scopos indicationesque curativas ad emendationem purificationemque sanguinis, ad corroborationem & restaurationem facultatis naturalis, cujus œconomiam in hoc nostro agro planè pervertam novimus, sed vereor, & vereor herclè, ne id frustra, conandum tamen aliquid, ne arte & artifice, aut etiam remediis hic noster destitutus videatur.

CURA.

Xing.

Cura.

Non temerè vulgò nostri dicunt, ludare lucem aut pustulas venereas (*suer les verolles.*) Est enim sudor haud secus, ac urina, ferosior pars massæ sanguinæ: quamvis sudoris substantia multò sit tenuior, quàm urinæ. Cum itaque naturam videamus in plurimis morbis, ac febribus potissimum continuis, & putridis, quæ ex corrupto sanguine excitantur, magna ex parte moliri crises salutare, malique solutionem per sudores: hinc ars, vel potius sagaces artifices naturam imitantes, etiam vi, sudores provocarunt, ut sanguis venenalis venereæ labe infectus purificetur, malique immanitas atque ferocia dometur.

Remedia quibus illud præstant hydrotica, diaphoretica, & sudorifica vocantur. Horum plurima extant genera diversissima accommodata: at communissima sunt, *salsaparilla, china radix, sassifraga*, quod à paucis annis innotuit, & luis venereæ specificum, *lignum graiaci*, alias Indicum, quod ex India primum attulerunt Hispani. Atque utinam non mercedem hanc indicam, detestandam, inquam, hanc luem, nunc (proh dolor) toti ferè Europæ familiarem, nobis pro perlis orientalibus importassent. Nostra etiam Gallia à perfectione Regis CAROLI OCTAVI Neapolim facta, cujus milites ibi cum Hispanis impuris conversati sunt, in eorum reditu hoc contagio conspersa fuit: nimirum ut florentissimum

hoc regnum nullo careret malo, quo non ultimis istis temporibus affligeretur. Sed ad propositum.

Ab Indis itaque primum contagij venerei remedium atque antidotum nostris Europæis innotuit. Estque Indis *grajacum* semper proprium certumque remedium: vel quod lues hæc (quam malè ab origine quidam Indicam dixerunt) non tanto, & tam firmas radices agente contagio infestet, ut apud nos sit: vel quod jam assueti ab eo minus patiantur: vel denique quod naturæ atque temperamento, quàm Europæi nostri sint fortiori. Nam, ut liberè fatear, quod res est, à nobis solum illud remedium insufficiens est deprehensum, forè quod istud venenum transplantatione plus malignitatis atque contagij contraxerit. Quapropter ad sufficientem tanti veneni expulsionem, jam dictis sudorificis opus fuit addi multas præparaciones, evacuationes, atq; aliorum alexipharmacorum purgationes: ad hæc, tam strictam atq; exactam vivendi regulam, ut hujus mali cura, diætæ nomen generale, sibi tanquam proprium apud vulgus ascriberit.

Porro in remediorum atque regiminis administratione, ne voto suo frustrentur ægri, & remedia sine ullo profectu notabili, (sicut plurimum evenire videmus) adhibeantur, multa sunt consideranda.

Primum itaque hujus mali differentia, species, atque veneni qualitas perpendenda, num modò incipiat pullulare, an jam altius radices infi-

Ex 3. xerit.

*Curatio
& quid
in ea con-
sideran-
dum sit.*

xerit. 2. Tum *Temperamentum* atque *natura* ægri: 3. Deinde *tempus*, atque *ordo*, seu *methodus*, quàm sequi debeat in remediorum usu.

V. inveterata.

Nam ut rem paulò specialius attingamus: si ægrum infestet vel sola aliqua inveterata vel incurabilis gonorrhœa, quàm comiterur ardor urinæ, sitque verè venerea, hoc est, contagiosa, omnino tum ad specificum est deveniendum.

In quo sanè casu diætæ atque hydroticorum usus suspectus est, quod & sanguinem calefaciat, & urinas reddat acriores, ideoque lues jam præsentem nobis ostendat. Tum igitur ad specificum deveniendum est. Nam hydroticorum usus cum diætâ consveta, sanguinem, ut dictum, ardentius inflammant, ac proinde serositatem quæ est in materia urinæ, reddunt ardentiorē: ideoque malum augent potius quàm sanant: ac proinde non sunt admittenda, ac tantò etiam minus, quod appareat ejusmodi gonorrhœam inveteratam jam altiùs radices fixisse, quàm ut prædictis hydroticis tanto, & tam valenti hosti, imparibus expugnari possint. Hæc secundo loco sunt consideranda. Tertio si fortè æger hepate sit impensè calido, ac sicco, ipsumque corpus extenuatum, ut non raro observare solemus, in his profectò provocatio sudoris non est turba, & utilis, sed potius noxia, ideoque rejicienda, quod plus obsit, quàm prosit.

V. recens.

Quod si verò lues hæc recens sit admodum, & veneni vis consistat

tantum in vapotibus, & materie halitiosa, seu spiritali, tum sanè sudorificis facilius dissolvi, atque exturbari potest, quod nondum hepar occuparit, aut firmiter contagii balum collocarit in partibus membranosis, atque solidis: quodque nondum humori crasso permixta, evaporationem, transudationemque subeant facilius.

At verò, si æger, *robustus*, hoc est bene carnosus, & pingvis sit, aut complexione molli, humida atque crassa, tum guajaco ut sufficienti remedio malum evinci, totaque curatio ad votum absolvi potest.

Methodus curandi.

Sed tempus præterea considerandum ordo item ac methodus, qua sit utendum, aut incedendum, sicut jam dictum est supra. Nullatenus enim probare possumus illas diætulas, quas in duodecim aut viginti tantum dies præscribunt: quibus ægris, aut ipsi etiam morbo adalantes, humores commovendo, ac laceffendo, lues potius exasperant, ac irritant, quàm superent, aut extirpent. Quin potius quinquaginta, aut etiam sexaginta, vel si ita factu videatur opus, plurium dierum spacium, veris & legitimis diætis dicandum judicari. Jam quod ordinem spectat, vel methodum, qua plerisque uti comperio in administratione dicti hydrotici, quam levi quadam præparatione, hoc est purgatione, missio- neque sanguinis, si opus sit, auspicantur: mox sudorifico propinato extra-

extraordinarie, & importunis stragulis ægrum cooperiunt, involvunt, & lateribus calefactis variis corporis partibus applicatis magna vi sudores proliciunt: talem, inquam, sudores provocandi rationem profus improbamus, quippe quæ & naturam violet: & ante debitas, atq; legitimas præparaciones peractas, res crudas, atque indigestas expellere, contendunt, contra Hippocratis præscriptum. Unde fit ut attenuati & ad extremam debilitatem redacti ægri, in media cura deficientes, eandem negligant, planeque desistant, quod se plus lesos, quàm adjutos intelligant.

His itaque aliisque incommodis prævisis, nostrum est in ordinem, debitamque administrationis formam redigere usum prædicti remedi, ut & huic ægro, (de quo modo agimus,) & cuius alteri indigenti, cum majori honore medici, sanitatis commodo, possit administrari, quàm fortè ante hæc præstitum fuit. Hocque faciemus nullo præsumptionis aut vanæ gloriolæ captandi studio; sed ut faciamus, quod pium circumspèctumque deceat medicum, proximi que amantem. Quapropter dona, quæ Deus singulari sua gratia nobis liberaliter in pervertigandis naturæ secretis variisque cum doctissimis expertissimisque artis utriusque Atlantibus Europæ, jam per triginta annos à nobis comprobata tandem proferamus, atque demus in publicum. Atque hoc non ut legem præscribamus aliis, sed

ut censura atque judicio celeberrimorum artificum Asclepiadæorum, quod candidè facimus, nos subjiciamus.

Ergo minorativi alicujus, ut *Methodus vulgaris.*
castia cum rhubarbo, alteriusve similis loco, quæ ad expurgandam primam corporis regionem, itemque *missionis sanguinis loco,* quæ die sequenti, minorativi, si plethora adsit, & venæ turgeant, institui solet: præterea vulgarium illarum præparationum vice, quæ apozematibus perficitur, paratis ex decocto polipodii, seminis carthami radicis tormentilla, acetosa, oxilapathi, barba hirci, graminis, asparagi, herbarum cichorearum, buglossi, scabiosa, agrimonia, lupuli, betonica, chamædrys, can. epythios, & herbarum capillarum: seminum cardui benedicti, anisi, citrii & corticis eiusdem: florum genista, calendula, rosmarini, stæchados, violarum, boraginis, buglossi, rosarum rubrarum: in quibus decocto dissolvunt syrupos conservationis citrii, de limonibus, de succo acetosa, de pomis redolentibus hisque similibus, ad præparationem, digestionem alterationemque humoris maligni atque peccantis accommodari solitis in sex, septem, octo, pluresve dies.

Item loco purgationis, quæ fit ex infusionibus rhubarbi, senna, agarici, adiectis etiam confectiionibus, hameli, triphera Persica, electuarii indi maioris, vel minoris, aliisque id genus medicamentis crassis atque viscosis, torridis atque malignis humoribus evacuandis destinatis.

Horum, inquam, omnium plurimorum.

morum aliorum præparantium, atq; purgantium loco (quæ in communi sunt usu, quæq; non alia de causa improbamus, quàm quod à plerisque mirum in modum fastidiantur) nos una & simplici decoctione specifica ex eodem guajaco parata, erimus contenti, quæ ægritudinem talem contagiosam, uti diximus, plus satis oppugnabit, & humores malignos eadem opera præparabit, atq; purgabit: idque paulatim, nulla vi, nulla violenta commotione, sed benignè, sed lentè, & multo tempore, sicut omnino opus esse iudicio in morbo adeò contumaci, atque diurno, & veneno, seu contagio jam materiæ crassæ, ac retorridæ impresso. Nec fatigabitur eo remedii genere, nec ullam manifestam debilitatem incurret: sed firmior potius reddetur de die in diem, partibus à maligna illa colluvie liberatis, medicamenti que benigna facultate roboratis. Sic itaque parandum censeo.

Decoctum Guajaci solutum.

℞. Rasura cordis ligni indici, & rasura cort. ejusdem an. ℥ iij. sem. cardui bened. ℥ j. ℞. ulmaria m. j. florum hyperici p. ij. florum rorismar p. ij. santali citrini ℥ b. aquarum fumarie lupuli an. ℔ iij. maceventur per 2. 4. horas ad ignem lentum: dein coquantur ad unius tertie consumptionem. In colatura clarificata adde soliorum senna mundatorum ℥ iij. maceventur denuo ad ignem lenissimum per duos integros dies, tandem transcolentur per manicam Hippocratis, dulcorentur, & aromatizentur

cum sufficienti quantitate sacchari, & cinnamomi.

Capiat de hoc decocto ℥ iij. vel ℥ iij. manè tribus horis ante prandium. Continuet hujus decocti usum per quindecim vel viginti dies ad minimum. Primis quoque diebus, si aliquot exhibere voles cochlearia, ut ℥ j. aut alteram de eadem decoctione, hora quarta vespertina, non fuerit inconsultum: præsertim tum quando alvus fortè non satis sit lubrica, atque aperta. Quod si tamen natura sufficienter purgetur, sufficiat consueta potiuncula matutina. Eadem temporis proptersu paulatim de die in diem potest imminui.

Hoc remedium continuatum eo, quo dictum est, tempore, optatum effectum producit, nec ullam molestiam ægro creat. Nec intermittere idcirco negociis suis domesticis incumbere, aliusque, ut propterea in lecto, stupha, vel conclavi, ipsum detineri minimè necesse sit. Cum igitur prædicto decocto, quod præparationis simul, & purgationis vicem præbet per viginti dies fuerit usus, sine dubio magna humorum delinquentium pars evacuabitur. Tum reliqua pars etiam, quæ restare potest, digesta atque attenuata, ut facilius, & commodius consumi, atq; per exhalationem sudorificam extirpari possit: tum utique hydrotici specifici tempestivus erit usus ergò.

℞. Rasura ligni indici ℥ vj. salsa Hydrotic. parilla ℔ b. sassaphras ℥ iij. rad. petasites cum. filicis, an. ℥ ij. cinnamomi caryophyl. an. ℥ b. Guajaci. mace-

macerentur per 24. horas in lb̄ xij. hyāromelitis simplic. Deim coquantur ad medietatis consumptionem.

De colatura moderatē calida capiat ℥vj. vel vij. manē hora quarta vel quinta matutina, atque mox superdormiat, si possit, tectus plus solito, sudet, tergatur: caveat à frigore & vento, prandeat nona: cœnet verò sexta. Antequam autem prædictam capiat potionem, prius deglutiat avellanæ majoris magnitudine de opiata sequenti:

Opiata.

℞. Conserva florum cicchor.

Buglosi ana ℥j.

Yorismarin. ℥j.

Thiaca Alexandrina ℥j. ℞.

Consect. alhermes, & de hyacintho ana ℥j. ℞.

Diacoralli diatria sans. diambra, & diamosci dulcis ana ℥j.

Lapidis bezoardici ℥j.

Cornu cervi præpar.

Margar. præpar. ℥iia ℥iij. cum syrupo conf. citrii. Fiat opiata qua utatur ut dictum est.

Quod si sub finem prædictæ decoctionis nodulum lineum cum ℥ss. mercurii excinnabari extracti, atque calcinati, & rursus in pulverem redacti per odorem spiritus sulphuris immerseris, mirabiliter ejus vires intendes, atque augebis. Eritque specificum hydrotricum ad extirpandam sanandamque lœm veneream.

Dieta.

Quamdiu verò prædicto hydrotrico utetur, necesse est, ut dietam, seu vivendi consuetudinem exactissimam,

Tom. III.

strictissimamque observet: comedet igitur bis coctum tantum panem: decoctum, propotū ordinario parabitur, ex saissaparilla, china, & ligno rosarum, coctis in prædicta quantitate aqua dulcorari, & suavius reddi potest saccharo & cinnamomo, ut palato sapiat magis: quo uti potest, & intrapastum & extra, omni hora.

Non comedat nisi unicum genus cibi, ut pullos, vel pipiones, asatos potius, quàm elixatos. Pro mensa secunda contentus erit uvæ damascenis, aut orinihiatis.

Quod si fortè accidat, ut tempore usus prædicti hydrotrici alvus sit sicca, aut astricta, remollienda erit clysteribus sæpè reiteratis, sexto quoque die repurgandus erit cum levi aliquo pharmaco intermittendo eadem die usum hydrotrici.

Hanc dietam, atque vivendi rationem studiosè observabit per 25. aut 30. dies ad minus. Quam ut eò facilius, immò absque ulla urgente molestia ferri possit, nolim ipsum ad sudores tanto rigore compelli, sed via media tenenda, ut id quasi impelente natura fiat. Tales enim sudores longè esse utiliores, quàm qui arte fiunt cogente, potius est, quàm ut à me demonstrari conveniat. Ad hæc scopus, & præcipua curationis indicatio nequaquam ad illud tendere debet, ut naturam vi aut violentia compellamus per vehementes evacuationes, ut à multis fieri adverto. Neutiquam verò. Tales quippe morbi causam habent potius qualitate contagiosa ac venenata, quàm copia

℞

℞

i. Ali-

menca.

peccantem: quapropter, nec tanto, aut tam effeto vacuandi opus est modo, ceu quadam quali Tyrannide. Quin potius correptioni hic esto locus & malignitatem emendantem, seu, ut uno verbo dicam, antidoto specificæ, quod directè collimet ad malignæ qualitatis emendationem, expulsionemque.

Simile.

Haud secus namque ac vaccam, aut bovem, & in universum jumenta æstre, alylo, horrisono quodam tabano percita exemplo post ictum aculei intumescere videas, in quo veneni illati latitet tabus, quem haud facillè extirpes feliciter, quàm si aculeum tollas infixum, vel manuali industria, aut apposita quadam antidoto specifica parti, in qua veneni vim delirescere intelligas: ita quòque plane in hoc contagio accidit: nec multis intrò sumptis sudorificis aut purgantibus pellitur vi, sed prudentia, sed industria, & ritè ad naturæ, & morbi convenientiam administratis remediis. Nam omnino ea est nostra sententia, ut naturæ motus, ac impetus diligenter observemus: perspectos, atque cognitos sequamur, atque juvemus: nequaquam verò eamus audientiores contrà.

Hydrotica sunt quidem diaphoretica, & sudores movent. Nihilominus tamen interdum fiunt diuretica, & naturâ, per urinas malignos humores exturbare conantem, adjuvant: quam omni studio imitari debemus, cum, ut jam antea dictum, putrida colluvies sanguinis per urinas evacuari non rarò soleat, atque melius,

& feliciter interdum quàm per sudores, quod diversitati naturæ personarum tribuendum censeo.

Atqui hoc præcipuum est medici munus, ut naturam imiteretur, sequatur, & quantum ad ejus conservationem roborationemque conferre posse intelliger, juvet etiam. Quod nisi fecerit, ineptè sanè naturæ magistrum, (sic solent nuperi quidam) & frustra ministrum ejusdem se profitebitur.

Ecce, quæ in genere *pro luis venereæ curatione* nobis dicenda videbantur, in quantum guajaco præcipua medelæ dignitas sit tribuenda: ex quibus tempestivus ac legitimus ejus, à quovis sagaci ac circumspècto medico facillè intelligi potest.

Jam verò non latet nos, magnos aliquos artis nostræ Atlantes, ac perdoctum potissimum illum nostrum *Ferneli*, huic guajacino ligno omnem & solam vim alexipharmacâ luis venereæ statuere, aliisq; omnib; præferre. Nec extollere tantùm præ aliis, sed aliorum, ac inprimis hydrargyri usum tanquam perniciosissimum, ac noxium valdè damnare, atque repudiare. Non desunt tamen alii viri doctissimi, atque expertissimi, qui contrarium sentiunt, ac statuunt argentum vivum verum esse hujus mali alexipharmacum. Hinc major medicorum atque chirurgorum post usum hydroticorum (quæ duntaxat leviter admodum, & superficialitè admittit: at, sicut jam dictum) ad hydrargyrum tanquam aylum atq; extremum refugium quoddam recurrunt.

Horum

De hydrargyri

Horum equidem laudo conatus, primasque in hoc morbo curando tribuo Mercurio, quem *Luis huius V.* præsertim inveteratæ unicum & verum alylon atque alexipharmacum reputo. Suppeditat enim quibus præter salivationem cieri possint sudores, urinæ ac insensiles transpirationes. Nempe omni medio tentandum est, ut veneni malignitas evincatur.

Nempe enim arbitrandum est, salivarem oris fluxum, hujus morbi esse solam crism, sed & urinas & sudores copiosos, quos juxta diligenter continuatam Dietam promovete oportet, ita tamen ut nulla accedat violentia, ne magis à remediis quam à natura ipsa prolecti videantur. Ad quam rem certè prudenter medici aut chirurgi opus est, ut benè deligere onrnt, tempus dictarum crism & solutionis morbi, cum ad vires ægrotantis, quas omni studio conservare debemus, sit prospiciendum.

Verum enim vero non convenit mihi cum ipsis, quantum ad præparationem & usum. Nimirum

1. *Crudum adhibent in unguentis & Emplastris.*
2. *Eundem exhibent in pilulis.*
3. *Præcipitatum edulcoratum solummodo sine ulteriore elaboratione propinant.*
4. *In oleum seu liquorem redactum plantis pedum ac palmis inungunt.*

5. *Idem oleum intrinsecus usurpant, &c.*

At ego posthabitis hisce, mercurium ulterius elaboratum seligo, inter quas elaborationes non ultimas sibi vendicant, quæ in mercurii historia titulo veratû mercurium præparationum describuntur.

Juxta Mercurium & Guajacum magni æstimandum est. E quo vase clauso destillando elicitur 1. Aqua & cum ea mercurialis liquor acidiusculus, sulphureaque i. e. oleaginosa potio spirituosior, quæ potionem sudoriferam simul & gratissimam constituunt.

2. *Liquor potui ordinario inserviens.*
3. *Oleum fetidum pro usu alio reservandum, vel ulceribus Luis V. applicandum.*
4. *Ex fecibus incineratis elixiviatum sal, quod aqua illi prima additum, fortiolem eam reddit, & ad pellendum sudorem promptiorem.*

Quinimo vim insuper alyum leniter commovendi conciliat. Vide Phytolog.

Atque hæc sunt præcipua medicamenta ex promptuario Chymico deprompta, quibus hostis ille iniucus & malignus domari ac deturbari poterit.

IX.

DE CALCULO RENUM ET VESICÆ.

IN calculi essentia pervestiganda mirum quam varie se lancinarunt atque torserint Dogmatici auctores. Alii morbum dixerunt: alii symptoma. Nonnulli apertius & rectius causam dici efficacissimè contendent. Dicamus ergo, si lubet, ut placeamus omnibus, Calculum & morbi, & causæ, & symptomatis nomen sibi merito usurpare, diverso respectu.

Morbum esse tradit Galenus, & post hunc acriter tanquam pro aris & focis peculiari à se edito libello, defendit Fuchsius. Et quidem morbum esse ajunt in numero, quatenus nimirum sit substantia præternaturam in corpore nostro. Sic illi philosophantur. Quam recte sentiant, norunt, qui quid morbus sit ex eorummet sententiâ tenent.

Essè etiam morbum in via quidam Dogmatici tradunt. A calculo siquidem viam intercipi & obstrui, quominus urina liberè vel per uteræ, vel per vesicæ cervicem defluat,

aut excernatur. Quamvis hoc ipso, ut liberè fatear quod res est, causam magis esse probent quàm morbum. Causam, inquam, non sui. (Quis enim ita statuat?) sed obstructionis, & impeditiæ transcolationis urinæ. Dici etiam potest *ut supra* quod & in aliis plurimis evenire novimus.

Partes affectæ, ut & morbus ipse, à signis facillè deprehenduntur: quorum præcipua sunt, & ad sensum patientiæ, suppressio urinæ, nonnunquam urina suberuenta sedimenta arenosa, stillicidium & tensio crebra pudendi, si calculus sit in vesica. At si sit in renibus, circa illam regionem dolor apparebit fixus, per intervalla accedens & recedens cum gravitate: & plerumque vomitu, ac colicis doloribus, aut certè colicam passionem quàm proximè mentientibus, quæ sunt signa calculi renum, ex Hippoc. Maxime si in urinis arenulæ subsiterint, quod utique signum est *ut supra*.

Causæ hujus affectus, (ut & arthritici-

thritidis) est prava victus ratio, nempe ciborum crassorum, & crudorum, atque viscidorum: utpote leguminum, casei & ejusmodi.

Hinc pueros lapidissime calculo etiam vesicæ laborare constat: primò quæ edaces sint: à cibo statim ludant & agitentur, profusosque impetuosius, calorem à ventriculo avellant, ut concoctrix sufficere nequeat. Hinc cruditas, & materiei ad generationem calculi quædam quasi *si dicitur egypti magis* causa. Deinde quia neque horas sumendi cibum ordinatas, neque etiam eundem quem assumunt, ritè conterunt. Sed quæ inter internas, præcipua collocanda esse videtur, quod fructibus omnis generis etiam lapidosi atque viscosi delectantur. Ex his sanè ut in pueris calculi: ita in senescentibus & calculi & arthritidis causæ antecedentes progigni possunt, & solent.

Antecedentes. Ex cruditate coacervata non multò post crassa atque viscosa materia generatur, cominisceturque sanguini, & per venas emulgentes ad rennes, in quibus calor ipsorum merentum (ut illi ajunt) hujus materiei humorem, seu liquidioram substantiam evaporat, siccatur, & cogit in lapidem: Vel à renibus sanguinosam illud naturale lixivium per ureteres ad vesicam deferitur: Ubi retentum diutius, tanquam in vase convenienti, atque capaci, ac ceu in balneo quodam maris naturæ, illa materia purificatur, fæcesque (beneficio hujus digestionis) in fundo vasis relinquuntur: purior verò pars urinam, tanquam per

inclinationem, ut vocant, separatur. At sedimentum illud crassum in fundo prædicti vasis naturæ relictum, in unum coeans, concretionis & coagulationis aut coagmentationis initium capit. Quicquid deinde viscosi, seu glutinosi, simul in vesicam delabitur, priori massa facillimè agglutinatur.

Causam ergo conjunctam calculi Dogmatici constituunt humorem quondam viscidum crassum, atque terrestrem, cujusmodi est pituita. Hanc materialem faciunt.

Efficientem verò dicunt calorem, qui prædictum humorem crassum cogat, induret, & in lapideam substantiam convertat.

Ex his duabus causis omnis calculi generationem derivant.

Hæretici de calculi causis materiali præsertim aliter sentiunt. De materiali, inquam, hoc est ex qua, non in qua (quod morborum subjectum vocant in scholis) generetur & fiat calculus.

Etenim meherclè quem illi tam insignem calorem renum in calculosa lenum constitutione reperiant, quos ut plurimum frigidissimæ naturæ esse constat, nondum adverto.

Arena multò antè eam urinis egesta & in matula fundo subsidens, aut si vel pura & limpidissima illa videatur, diutius tamen subsistens & in tartaream materiam vasi adhaerescens, satis opinor potius convincit, non à crassa aut viscida tantum, sed tartarea quadam materia à proprio sale concrefcere atque in renum ca-

Ff. 3; vitate:

Congelationem calculi non esse à calore, probatur.

1. à senibus. 2. Ab arena in matula.

3. à M r- vitate condensari. Haud secus sanè
curio vi atq; in vinorum cadis illud quod tar-
n. tareum est, (in quo sal vini præcipue
later) convexæ vasis superficiei adhæ-
rescere atque in lapidosam subitan-
tiam concrefcere videmus.

Prolepſ. Quod si quid glutinis quoque
cumarina interdum egeratur: nihil
id mirum, cum iidem & vel multò,
sæpius per alvum magna copia mucii
rejiatur, in qua tamen nunquam
secundum Galenum, aut certè per-
rarò secundum quotidianam experi-
entiam calculi generantur.

4. E fan- Et magni Athlantes illi non ven-
damen- dent, causam generationis viscidii il-
to ad lius humoris semet facere frigiditatè
versario crudilitatemq; ut frustra nunc sint, si
vium. à renum calore in calculum cogi opi-
nentur, cum tantum calorem in reni-
bus absq; febre esse posse, non sit ra-
tionis, qui calculum ex materia frigi-
dissima concoquere & lapidescere
possit. Ceu verò fornax quidam esset,
in quo gluten istud calcinetur.

Coagula- Quinimo potius existimandum,
tionem esse ex tartaream illam calculi materiam, si-
esse ex ne calore ullo extraneo, suapte natu-
principio ra vegetere ad coagulationem & in-
interno durationem. Sic videmus in multis
coagula- fontibus aquisque frigidissimis ligna
tivo. ipsa tandem lapidescere. Sic in Aver-
nia nostra, rivulus, quem incolæ Ti-
retjæ nominant, ex propria spuma
pontem sibi lapideum construit: ibi
tamen nullus fervor nullusque calor.

Sed sit ita, adsit gluten, adjuvet
calor, non habent tamen quod inten-
dunt, materiam calculi esse simplici-
ter viscidam sed potius tartaream,

arenosam, quam visciditas illa citius
conglutinet, visciditas inquam, non
mucosa tantum, sed tartarea & ipsa
salsuginosa: qualem qui in corporis
humani lixivio, (nempe in nostra
urina) ut & in reliquis omnibus sa-
ponariisque lixiviis non deprehen-
dit aut agnoscit: quid urina, quid-
que lixivium sit ignorat. Urina
enim omneque lixivium, si diutius
stent in vase tartarum proprium af-
figunt: Nullusibi calor eximius nisi
qui vel in urina vel in lixivio inest
proprius. Sic videmus simili de causa
ex eademque prorsus materia, calcu-
los in vesicula fellis, in hepate, sple-
ne, cerebro, ventriculo, intestinis,
articulis, denique in omnibus ferè
corporis partibus etiam frigidis, ge-
nerari, quod certè notius est, quam
ut pluribus convincere nunc sit opus.

Processus ergo generationis
secundum Hermeticoshic est: Serum
tartarea materia gravidum cum in
Renes pervenerit, vel vesicam, ulte-
rius subinde digestum seponit terre-
stem illam materiam sali immixtam.
Separata ea coagulatur vi salis, pau-
latimque accedente nova materia
accrescit.

Et sic semper major, ac major
calculus, vel tartarum creditur.

Perinde sc. ac tartarea materia
ex vinis in doliis separata, ejusque su-
perficiei internæ, seu cavæ adhæref-
cens: Primo anno in tenuem pellicu-
lam tartaream, ac tandem temporis
progressu in lapideam materiam at-
que cophaceam concrefcit.

Quia

Quin & qua ratione tartarum fiat, non tantum in vinorum cadis ex vino: sed aliis quoque rebus externis manifestè deprehendere licet. Videmus namque urinam, si diutius in matula remanserit, lateribus & fundo adhærescere: ibique, ut in dolio vinum, in tartaream substantiam concrefcere. Ita ex omnibus ferè succis, qui per aliquod tempus in vase subsiderint, tartaream illam materiam concrefcere, ut in cervisia: citrio, defuato, ac omnium quoque fructuum decoctis, vel succis licet depuratis. Iam verò si calor quoque vel mediocris concurrat, non parum operatur ad condensandum lapidem. Sed præcipuè ac primariò materiæ qualitas cruda, indigesta ac vitriolata infernæ istius compactionis causa existit. Sic sanè videmus vina cruda, atque subaustera & immatura: qualia ferè sunt Tigurina, multum tartareæ materiæ in dolis deponere. Unde fit ut incolæ ejus loci, calculo & arthritidi plurimum sint obnoxii. At generosa vina, qualia sunt Hispanica, Cretica, Falernitana, & multa talia quæ nimirum & solum & Solem habent propitium: quæque à natura magis digesta sunt, vel nihil, vel certè parum sæcum & tartari deponunt. Sed video nos latius diffundi in hoc disputationis campo. Quod ideo fit, quoniam & materiæ dignitas, quam à nemine dogmaticorum hæcenus ad vivum (ut liberè fatear quod sentio) tactam novimus, id postulare videatur: & ualæ quoque difficultates apprimè cognitu & explicatu necessa-

riæ, ad verum intellectum morborum, qui ex tartarea materia originem trahunt, dissolvantur, atque patefiant. Quod vix aliter fieri potest, nisi eandem materierum coagulationem exactè intelligamus, tantoque minus dextrè curam, hoc est, earum resolutionem veram tentare atque moliri valeamus.

Curatio.

Sed his missis, reſta ad curationem me confero, maximè cum hæc omnia in nostro de Arthritide consilio fusius jam à nobis explicata & comprobata sint.

Duplex igitur instituenda est cura: 1. Prophylactica seu præservativa, & 2. Therapeutica seu curativa.

Hæc causam conjunctam tollit, nempe calculum & arenas seu tartaream illam materiam quæ cruciatus Nephriticos excitat, in sensibili renum & ureterum cavitate, quæque strangurias aliquando, aliâque gravissima symptomata inducit.

Illam causam antecedentem auferit, corpus nimirum à mucilaginosa tartareaque materia expurgando a-liâque impuritates, ne generationi calculi deinceps sit locus atque occasio.

Utraque hæc curandi ratio, tribus perficitur instrumentis, nempe Dietetico, Pharmaceutico, atque Chirurgicali.

Ordinem suadeo à prophylaxi seu præſervatione, tanquam utilissima, nobilissima tutissimaque. Nam ut habet verſus:

Turpius

Turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes.

Nec parum herclè profecerimus dummodo recidivam tam execrandorum cruciatuum impediamus.

Diaeta.

Quod ut consequamur, ante omnia necessarium est, ut quovis loco, quovis tempore, bona convenientiq; utatur victus ratione.

Hæc consistit in legitima debitaq; administratione sex rerum, quas medici non naturales appellant.

1. Caveat itaq; quantum fieri poterit, ne aëri turbido atq; nebuloso sese exponat: nec item radiis solaribus, aut crepusculi humidis exhalationibus.

2. Exercitium ante cibum, horis præsertim matutinis apprimè confert: improbatum plurimum violentum, maximè quod statim obitur à cibo. Nimio enim illo motu, cibus adhuc crudus aut certè semicoctus tantum, intempestivè rapitur à venis mesaraicis ad hepar, ac inde in renes.

3. Abstineat quantum potest à somno pomeridiano, quippe quod repleat caput, unde magnæ incommoditates in corpore oboriuntur.

4. Alvus semper sit lubrica: quod si non sit natura, saltem arte: in quam rem horis matutinis capiat juscula, in quibus summitates violarum, malvæ, borraginis, buglossi, aliarumq; lenientium bullierint: aut horum loco decoctum prunorum. Idem præstabunt interdū utiliter suppositoria atq; clysteres emollientes.

5. Longè absint tristitia, ira, melancholia, cæteræq; animi perturbationes: item graviora negocia vel occupationes à cibo præsertim.

6. Porro sobrietatem ac temperantiam, cibi inquam, ac potus moderationem, ut aliàs semper, ita vel imprimis in calculoso omni affectu, hocq; corporis statu magnopere utilem esse constat apud omnes medicos: Prætere tamen petpetuò paulò libertiùs, parciùs verò cœnare præstiterit. Bis enim tantum in die cibum sumi velim, id quæ ex justis intervallis quæ concoctioni sufficiant. Famem tamen atque cruditatem vitandam censemus: illam tanquam omni ætati senili, & senilis proximæ, nocuam, & ne repentina fiat consuetudinis mutatio, qua nihil magis suspectum viris auliculis præsertim: hinc ne calculosæ materici præbeatur occasio.

Alimenta itaque sint boni sacci & facilis coctionis, omnino varios & diversi generis cibos evitet præsertim in uno eodemq; pastu. Quod si cibo delectetur vario, ut delectatur, & antehac assuetus fuit, deinceps paulatim remittat: quamvis in ea ipsa varietate aliquam similitudinem, & naturæ *ἰσορροπίας* observare non fuerit difficile neque inutile. Nam dissimilia quæ sunt, vel summo illo medicorum Hippocrate teste, seditionem movent, dum ex his alia citiùs, alia tardiùs & mitificantur & in corpus ipsum dividantur.

Vitabit in genere omnis generis cibos crudos, vaporosos aut flatuosos,

fos, viscidos & crassos: Animalium partes extremas: omnis generis acetaria, legumina, lacticia, sed ante omnia caseum & quæ à pistoribus in furno parantur nec ricè fermentata sunt: item friza, pisces omnes, quibus tamen si uti velit (in quadragesima diebusque aliis prohibitis) eligat saxatiles, & id moderatè rariusque.

Utatur quin etiam tunc temporis astacis seu cancris fluvialibus, ovis sorbilibus, atque etiam butyro: Butyrum enim prohibet generationem calculi, si manè præsertim sumatur ante omnes alios cibos rationem exposuimus alibi.

Potus.

Aquas fugiat crassas atque limosas arenosasque tam in cibis quam in potu. Præterea vina dulcia, crassa, nigra, turbida & plurimis fœcibus tartareis referta. Talia quippe præ cæteris materiam suppeditant calculorum generationi: Quare eligat potius rubellum aut album oligophoron, benè maturatum, non famosum, mediocriter aqua limpidissima temperatum. Panis sit benè coctus & fermentatus. Hæc sit Diætæ seu vivendi consuetudinis summa, quam sequetur qua poterit cura atque diligentia.

2. Pharmaceutica.

Pharmacia.

Indicationes.

Secundum instrumentum prophylacticum est pharmacia, ex qua depromuntur remedia cum interna tum externa, ad præparationem, vacationem, derivationemque causæ materialis vel antecedentis, & ad roborationem partium quæ id postulant. Et talia remedia certis temporibus atque locis ex arte parari atque

Tom. III.

convenienter administrari debent.

Suadeo itaque, ut singulo Vere atque autumnò purgetur præmissis prius præparantibus. Tempore igitur dieque convenienti electo curationis initium ordietur à clystere anodyno & emollienti ad evacuationem intestinorum, quem capiet sub vesperam paulò ante cœnam. Sequenti matutino accipiet bolum pro minerativo, talem.

℞. Cassiæ rec. extracta ℥j.

Rhab. i. pulv.

Minerativum.

Diatriag. frigid. ℥j. misce fiat bolum.

lusquem deglutiat cum syrup. violato. Quod si adsit plethora, & ea vel levis tantum, postera die fecetur vena hepatica cubiti dextri ad quantitatem sanguinis convenientem. Sequentibus diebus utatur sequenti apozemate:

℞. polypod. quern. ℥j. ℞.

Rad. gram.

Apozema digestiv.

Asparagi

Feniculi

Eringij

Raphani ana ℥j.

Passul. mundatarum à vinaceis.

Liquirit. ana ℥vj.

Iujubarum

Sebst. ana p. ij.

Cichorii

Fumar.

Beton.

Lupul.

Pimpinell.

Capillarium omnium ana m. j.

Sem. alb.

Saxifrag.

Bardane an. ℥℞.

Gg

Sww

Sem. anisi.
Fœniculi
Citrii & corticis ejusdem ana. ℥iij.
Florum genista
Viol.
Borrag.
Bugloss. ana p. j.

Fiat decoctio in hydromel in lb. j.
In colatura clarific. dissolve sy-
rupi de limonib. ℥iij. misce pro q. dolib.
atomatisatis: ℥j. Cinnamomi.

Si addideris guttulas aliquot
vel spiritus vitrioli, vel aciditatis sulphu-
ris, præstantius multò fiet istud reme-
dium.

Sic itaque ritè præparato cor-
pore, deinceps purgabitur, sequenti
medicamento:

Purgans ℞. polypod. q. semin. carbami
ana ℥℥.

Anisi
Epithymi & sem. malva an. ℥ij.
Tritum florum cordialium ana p. j.

Fiat decoctio in suff. quantita-
re colaturæ clarificatæ, macera ad i-
gnem lentum: & tandem decoque
folliculorum orientalium ℥℥. in expresso
adde rhubarbari, seorsum in aquis partibus
vini albi.

Aqua endivia & rosarum macerati
& expressi ℥ij.

Syrupi ros. sol. cum agarico ℥j. misce
fiat potio, quam sumat finitis apoze-
matis cum custod. & regimine.

Vel si velis, in eodem met apo-
zemate addes sufficientem quantita-
tem prædictorū purgantium, ut una
& semel humores præparentur, atq;
deturbentur, idq; per epiera sin.

Hiz aut similibus præparationis

atque purgationis formulis uti pote-
rit omni Vete atque Aurumo.

Reliquis verò temporib. suadeo,
ut purgetur aliquo grato ac miri me-
dicamento, ut bolo ex cassia præscripto, &
lect lenitivo, diasebese, aliove simili. Aut
cum syrupo aliquo magistrali, parato
ex decoctione prædicti apoze-matis:
addito succo rosarum optimè depurato,
quibus admisceri poterunt sennayba-
barb. agaricum cum suis correctivis, & sac-
carum in sufficienti quantitate. Hoc blan-
do remedii genere uti poterit singulis
lunæ declinationibus aut decrescen-
tiis. Quod si his non delectetur pro-
pter ingratum saporè, utatur nostro
diatattaro solutivo quod descripsi-
m in nostra Pharmacop. restituta.

Dosis hujus remedii est cochlear
argenteum, nullum ingratum habet
sapore. Adustos, retorridos, melancholi-
cosq; succo sufficienter & blandè tamè pur-
gat, tartaream & mucilaginosam mate-
riam in ventriculo atque in ipsius vasis
conceptam & solvit & deturbat, eoqueno-
mine tartareis omnibus affectibus confert
calculosis præferim.

His aut similibus ritè & beni-
gnè purgatis, quatuor matutinis se-
quentibus sequens capiet julculum.

℞. rad. graminis

Asparagi

Fœniculi

Petrosel.

Eryngii quantum lubet

Actosa cum ro. o pimpinell.

Summitatum malva violar.

Seminum cucurbitæ

Melonum

Bismalva, itidem pro lubitu:

Frn-

Fructuum alkekengi num. vj.

Florum genistap. j.

Limonis mediæ segmenta cum suo cortice, cum pullo sarco uvu corinthiacis, atq; scapparibus, infusculasent pro quatuor matutinis. Quod si fuerit quadragesima, parabuntur cum butyro recentis: & salis communis vel marini vice, condientur sale extracto ex cineribus restabovis, eo modo quo dicitur: cum constet nobis tales præparaciones in omnibus officinis non fieri. In eodemmet jusculo addes si velis vel ℥j. prædictorum cristall. tartari: vel guttulas aliquot aciditatis sulphuris, quo sua vius & efficacius palato jusculum reddatur. Hæc, inquam, singulis noviluniis sunt facienda. Reliquis verò temporibus ad purgandum stomachum à mucositatibus & viscida seu materia tartarea, eundemq; una eademque opera roborandum, suadeo ut semel in septimana etiam in hyeme capiat duas aut tres pilullas mastichinas aut de hiera cum rhab. idque paulo ante prandium aut cœnam.

Pilul. de aloes Quæ-
Pilule aloes nostræ descriptio-
 nis (cujus essentiam extrahimus cum
 aqua endiviæ in Baln. Mariæ) sepa-
 rando terrestrem atq; inutilem ejus
 fœcem, additis succis depuratis rosa-
 rum pallidarum, rosarum moschatarum,
 florum querciam cichoris & bugloss. &
 essentis, seu extractis rhab. senna cum
 paucis guttis olei anisi, pulveribus item
 mastiches, myrrha & croci, ut omnia in
 pilularum massam redigantur) longè
 præstantiores sunt ad hunc scopum
 quam omnia prædicta. Nam benignè

admodum purgant, & balsamicis
 locosunt stomacho atq; hepati.

Dosis exigua pilula, magnitu-
 dinepili, quæmira præstat pro eva-
 cuatione, & roboratione prædicta-
 rum partium.

Hæ pilulæ descriptæ sunt susus
 in nostrapharmac.

Ad roborationem verò parti-
 cularem ventriculi, plurimum con-
 fert pulvis digestivus sumendus post
 pastus, ad quantitatem unius parvi
 cochlearis, studio ad id parati.

Roboratio

℞. Anisi

Feniculi dulcis ana ℥ij.

Coriandr. præpar. cum succo cid-
 norum ℥vj.

℞. in
 digestivus

Salvia exsiccata & in tenuissi-
 mum pulverem redacta. ℥ij.

Coralli præp.

Margarit. præparatar. ana ℥ij.

Conserva rosæ sicca ℥j.

Cinnamomi ℥ij.

Mastiches ℥ij. ℞.

Saccari ros. tab. ad duplum omni-
 um. Misce: fiat pulvis quo utatur, ut
 dictum est.

Aut loco jusculorum quorum
 supra mentionem fecimus, singulis
 mensibus sumendorum, post levem
 aliquam purgationem, quæ semper
 præcedere debet, capiet parvum co-
 chleare de pulvere antinephritico speci-
 fico contra generationem calculi, hic rest.
 pulvis qui etiam ad utinæ tarditatem
 & disuriam confert.

Vide ph.

Eo sumpto superbibat parum
 vini juniperati, vel aquæ nephroca-
 tharticæ præservativæ, cujus descri-
 ptio in Ph. rest.

Gg 2 Hac

Hæc aqua etiam per se sumpta crassas materias incidit & attenuat: leniendo detergit renes, ureteres ipsamque vesicam, ab infarctu vel arcularum vel crassorum humorum liberat, itemque præservationi ut & curationi nephriticorum mirum in modum conducit: exhibentur huius aquæ ℥ij. pro dosi per se, aut cum syrupo aliquo convenienti: vel ex iisdemet commemoratis simplicibus, ejusdem parabuntur vina hydromellita, oxymellitaque antinephritica, qualia descripsimus in pharmac. nostra. Hi poterit hisce remediis duobus tribusve matutinis continuis (post prædictas evacuationes) jusculorum loco. Atque hæc cura prophylactica inserviant sive præcautioni.

Therapia.

Therapia. Quod verò attinet ad *therapeuticam*: ea utemur tum cum morbus & dolor nephriticus eminentissimum virum infestabunt.

Doloru. In quo negotio clysteres plurimum possunt & promptè proficiunt: clysteres, inquam, convenientes & ex arte idoneo tempore administrati. Vide Pharm. rest.

Clysteres. Dolore urgente, utendum frequentè iteratis clysteribus, additis decoctioni seminibus carminativis (si flatus adsint, sicut ut plurimum accidit) & baccis lauri atq; juniperi, dissolutaq; ℥ij. bened. laxativa, elect. de baccis lauri: ultimis clysteribus addes therebinth. ℥ss. cum vitello ovi dissolutis, atq; tandem olei scorpionum compositi ℥j.

Fasus. Si dolor infestè toveatur locus decocto clysterum, postea sequenti linimento inungatur:

℞. Mucaginis s. altheæ lini ana Linimentum. ℥ij.

Axungia cuniculi ℥ij. ℞.

Olei scorpionum & amygdal. amararum ana ℥j.

Croci ℥ss. spermatis ceti & cere q. suff. ad fingendum linimentum.

Quod si fortè dolores non remittant post injectiones trium aut quatuor clysterum: antequam ad alia remedia quæ morbos radicitus evacuant deveniamus, repurgandum erit vel cum bolo ex castis, vel syrupo magistrali, ut supra à nobis descripto, vel alio aliquo benigno medicamento. Nec dubitatum, etiam cum dolor immanis perseverans excruciat, aliquot sanguinis uncias extrahere primùm ex basilica vel mediana brachii dolentis, postea ex vena malleoli, aut saphena pedis ejusdem lateris: idque ad revulsionem, derivationem, inflammationisque prohibitionem.

His remediis generalibus præmissis, ipsoq; morbo etiamnum perseverante, agrum collocabimus in semicupium paratum ex decocto simplicium prædictorum clysterum. Sed antequam in eo constituatur clyster injiciendus erit, & in eo per quadrantem horæ constituto exhibebis sequentem potianculam:

℞. Olei amygdalarum dulcium red. Potio extracti ℥ij. ℞. vel tres vini albi & aquæ nephrocathartica, vel betonica aut argentine an. ℥j. succilimonum ℥ss. mitce, fiat potio.

Quod si morbus adeò rebellis & contumax perseveret, & prædictis

NON

non cedat remediis, nihilominus sæpè iterandus continuandusque usus præcedentium clysterum. Præterea imperabis denuò balneum vel semicupium: tumq; ad ea deveniendum quæ calculum in ureteribus retentum dissolvant ac rumpant, unde intolerabilis ille cruciatus. Inquam rem prisca varia remedia præscripserunt cum simplicia, tum composita ad lapidis attritionem expulsionemque.

Calculus rumpentia s. solventia. Inter simplicia sunt lapis lycis, Judaicus, lapis spongiarum, vitrum combustum, sanguis hircinus preparatus secundum Aetium aliaque plurima.

Inter composita primum locum tenent elect. lithontrib. nephrocatharticum, & Iulium Nicolai, elect. de cineribus Clementis, de cicadis Manlii, de lepore combusto Montani, compositiones novem Myrepsi calculum conterentes, aliaque similia prisca & nostro ævo comprobata etiam à doctissimis, expertissimis & celeberrimis medicorum. At nos ad suppressiones urinarum & comminutiones contractionesque calculi utimur non cineribus, sed

salibus benè purificatis, extractis ex cineribus convenientibus, ut restæ bovis & ex radice Buphtalmi, betonica, milio Solis, cortice fabarum, & similibus quæ singularem effectum producunt in hoc casu: quibus adnumerandum sal extractum ex ovorum corticibus, ex osse sepiæ, itemque sal tartari dulcoratum cum spiritu vitrioli, vel liquore acido sulphuris aliisque similibus ad quantitatem mediæ drachmæ exhibitis cum aqua raphanis, cepæ, aut allii, vel cum aqua antinephritica curativa nostræ descriptionis. Vid. Pharm. rest.

At vera & genuina ad attritionem & expulsionem calculi specifica sunt, essentia seu crystalli liquor: & oleum camphoracum proprio menstruo paratum, & ad ℥ss. exhibitum cum vino albo aut unâ ex aquis prædictis aliisque convenientibus. Hæc, inquam, extrema sunt remedia, extremis his morbis adhibenda, aliisque omnibus præferenda.

¶ (o) ¶

X.

DE ARTHRITIDE.

Arthritis seu morbus articularis. læsa, Galeno auctore. Est enim articulorum dolor ex intervallis fere invadens.
Gg 3.

Jens, ab aliqua humorum fluxione vel congestione excitatus.

Nam cum humor redundans affectam occupat articulationem, fit ut ligamenta & membranæ & nervosæ partes omnes distendantur: unde dolor ille accertimus excitatur.

Non enim doloris causa est *diversitas* aut inæqualis intemperies, cum omnis alteratio temporis successione fiat, quæ motus est, ut scribitur ab *Aristotele*. Igitur *diversitas* illa, cum sensim generetur, & nunquã tota simul & præcipiti ac quasi momentanea invasione, idcirco dolorem parere non potest, qui conferuntur fiat, seu ut loquuntur *arabes*. Hac de causa *Galenus* pluribus in locis scribit, nihil dolorem inferre posse, nisi idem continuum solvere valeat. Merito itaque diximus, arthritidem esse articulorum dolorem non à nuda, seu simplici intemperie: sed ab aliqua humorum fluxione, seu potius congestione excitatum.

Potio Articulorum appellatur, quod articulos occupet ille affectus. *Articulatio* autem nihil aliud est quam ossium quædam connexio seu cohesio. At tribus modis connectuntur ossa in universum. Vel enim invicem coalescunt, modò sine materia aliqujus interventu, ut in mulieribus & fungosis: modò intercedente aliqua materia, ut in duris & siccis *κατὰ φύσιν*. Vel ita connectuntur inter se, ut obcurum & difficilem habeant motum *εὐκίνητον*: vel manifestum & evidentem per *διεχέρον*. In prima articulorum connexionione dolores non

fiunt, ut in ossibus cranii videre est. In *secunda* tarò, nisi topi & œdematosi tumores interveniat, ut in articulari carpi & metacarpi accidit. *Tertia* arthritidis sepes est inter membranas, tendones & ligamenta, quæ oriuntur à periostio, & proinde sensum habent: ex quibus omnibus formatur articulus. Unde dolor vehementissimus excitatur, si aliqua materia illic intercipiatur, vel distendens, vel acrimonia pungens.

Ex partium illarum affectarum, *Articulorum* scilicet numero & nomine sequentes differentias constituerunt medici.

Nam si malleus vel articuli digitorum pedum doloribus illis excruciantur, *podagram* appellant.

Si genua intestantur, *gonagram*.

Si in coxendicis aut inguinum regione inferna adsit dolor, *ischiatricum* nuncupant.

Si manum torquet, *chiragram*.

At quando simul & una multi articuli doloribus divexantur, verè & propriè *Arthritis* nuncupatur.

Qui morbus facillimè excitatur, tum propter robustam principum partium expultricem, quæ fit ceuper *μαρτύριον*, uti Græci vocant: tum verò propter imbecillitatem, frigiditatem & *διάρθειον* partium articularum, scilicet tendinum, vinculorum & membranarum, quæ ossa connectunt, vel ambiunt. Quæ quidem quo acutiori sensu sunt præditæ, eò magis eam dolent. *Ista paucis de natura morbi, partibus affectis, & Arthritidis differentiis dicta sint.*

Medici

Lib. de
inag in-
comp. c. 6.
lib. 4. de
sim. med.
fac. cap. 2.
& comm.
ad part.
37. scilicet.
lib. de
fracturis.

Partis
affecta.

Causa. Medici causas hujus gravissimi affectus dividunt in *externas*, *antecedentes* & *conjunctas*. *Causae externae* sunt, equitatio assidua: sed potissimum ea quae pedibus sit pendulis, aut non firmiter stapedi innixis. Unde Scythi tradunt frequentem hunc morbum, quod stapede equites careant. Item motus vehemens, praesertim si statim fiat à cibo: Assiduus & immodicus crassorum & crudorum ciborum, ut casei, leguminum, & fructuum non rectè digestorum vel maturorum usus. Vita genialis ocio gaudens, & palati deliciis. In summa *Arthritis* est Dea *μυρίαρτος*, odio trahens pauperes, quod sit Bacchi & Veneris filia, ut veteres Poetae finxerunt. *Hippocrates* etiam, eandem ob causam eunuchos, mulieres, & pueros ante ulum venereum podagra non affici dixit: Quod tamen intelligendum est, modò temperanter vivant. Nam Eunuchi alioquin *Arthritide* consicari possunt, ut & mulieres. Atque haec fuit causa cur *Seneca*, in quadam epistola, in eas invehitur, quod per luxum *Hippocratem* mendacem fecerunt. Non minima etiam causa est vini ingluvies continua, praesertim generosioris & meracioris vini. Nam

*Pt Venus enervat vires: sic copia:
Bacchi*

*Et tentat gressus, debilitatq; pedes: ut
ait Poeta.*

*Tecirco Cleomenem Spartarum
Regem cum Scythiis agentem, & illo-
rum crapulas imitantem in Leonem.*

versum fuisse, ac tandem tremulum, & planè podagricum senem exitisse tradunt.

Causae arthritidis antecedentes, ex ^{*Causa*} *eorummet medicorum sententiis,* ^{*antecedentes.*} *sunt humorum à capite, vel aliis partibus defluxio, & partis imbecillitas.*

Nam citra illam (ut ajunt) haud evenire potest haec passio. Etenim quae nihil colligunt, aut suscipiant supervacui, eæ tempore in tuto manent, ut ait *Galenus* alicubi. Origo autem defluxionis est vel à capite, vel ab hepate. Omnes enim qui hisce doloribus consicari solent, sunt hepate ut plurimum calidiorè & frigidiorè ventriculo, in quo variae mucilaginosae impuritates atque cruditates procreantur. Ex cruditatibus à calore imbeciliore fiunt vapores, qui evecti in caput, ac proinde ipso etiam cerebro magis ac magis intemperato reddito, moxq; vaporibus in humorem convertis, irruunt & destillant in subjectas imbecillasq; corporis partes: sed maximè in articulos propter motum atq; imbecillitatem eidemmet humori recipiendo aptissimos. *A cerebro* namq; inter tunicas tendonum per foramen pituita exudat, quae per palatum aut nares repurgari debebat. Ab hepate verò, quando venae magnae, & ipsum hepatis humorum copia gravatur: quam si continere vel non possunt: aut si qualitate quadam viciosa molestantur, fit, ut vel à plenitudine, atq; venarum redundantia fiant reflexiones in articulos vel à recementis aliarum partium, potissimum cerebri.

Per

Per quas
vias de-
fluxio de-
scendat.

Per quas autem vias ejusmodi defluxio descendat, non eadem est omnium medicorum celeberrimorum sententia. Alii enim per venas & arterias decumbere statuunt, cum sit defluxionis species talis, qua partes robustæ ad imbecilliores excrementa sua transmittant. Alij verò à capite sub cute materiam per summa corporis, ad extimas partes influere putant. Prioris sententiæ Galenus, & ejus sectatores: posterioris Fernelius vir doctissimus author est, qui primò se eam introduxisse contendit. At quæcunque articularis contingunt, eorum circa articulos causa est imbecillitas. *Arthritici enim omnes articulos habent imbecilles.* Nam citra imbecillitatem non fit ista passio, ut ipsi volunt: quoniam membra fortia, quod in ipsis abundat, ad infirma delegant: & hæc rursus ad infirmiora transmittunt, donec in partem decumbat, quæ vim excretricem omnibus imbecilliore obineat, & proinde propellere aut digerere rectementum nequeat. Ex quo liquet idem fere evenire in partibus humani corporis: quod in Republica illa vitiosa, quam Aristoteles *inorgazicus* vocat, in qua scilicet qui plus possunt, minus potentes opprimunt. Patet etiam qua ratione partes situ inferiores, omnium primæ, excrementitiis morbis corripuntur, juxta Celsi sententiam. Quoties enim offensum est corpus, vitiosa pars maximè sentit, hoc est, quæ magis est imbecillis. Est autem imbecillitas naturæ robori contraria, quæ vel ob *dysequationem*, vel

propter meatuum *dysequationem*, eveniunt: membrum autem imbecillius facile recipit defluxiones, vel ob raritatem, vel ob amplitudinem, aut capacitatem viarum, ut idem Celsus: vel propter situm ampliorem, ut vult Serapio.

Hæc est trita & vulgaris, de antecedente istius affectus causa, omnium medicorum opinio.

Fernelius novam, & à prædicta diversam suam sententiam propugnaturus, contra Galenum acerrimè contendit, omnis arthritidis materiam esse pituitosam omnino & ferosam: neque ex aliis humoribus, sanguine scilicet & utraque bile fieri. Addit insuper, tenuem illum humorem, non è cerebro, & interioribus ejus ventriculis, per spinalem medullam: sed à pericranio, parte capitis externa, per summa corporis sub cute deorsum decurrere, ut jam diximus.

Causa autem conjuncta est humor in articulis interceptus dolores illos excitans: sive acrimonia sua id præster, ut bile: sive frigiditate, ut pituita: sive asperitate ex gypsea materia, ut vocant, sive distensione membranarum & ligamentorum: aut inflammatione: quod ab omnibus humoribus fieri posse contendunt.

Porro quoniam dolores interdum suboriuntur absque humorum præcedente aliqua defluxione: æverant præstantes medici, materiam illam in articulis colligi, non tantum per affluxionem humorum ab aliis

ab aliis partibus: sed & per ipsorum congestionem, malè scilicet concoquente parte.

Ius hereditarium inter causas arthritidis recensetur.

Præter hæc omnes causas tam externas, quam internas, addunt & quartam, quæ quasi hereditario iure accidit, qui patres, vel avos habuerunt arthriticos. Nam seminis ea est natura, ut tale quid actu efficere possit, quale id à quo est excretum. Sperma enim est secundum complexionem generantis, ut loquitur *Avicenna*: unde genitale semen hominis abstractum esse non temerè à *Zenone Stoicorum* principe dictum est, & tanquam animal potentia, quemadmodum sulphur potentia est ignis.

Atq; hæc sunt ex dogmaticorum medicorum sententia, omnes arthritidis causæ: à quib. suos scopos curativos, vel indicationes therapeuticas, quas vocant, deducunt. Ablata enim causa tollitur effectus, ut celebre illud habet axioma. Curationis igitur indicationem à causa desumunt, ut ea extirpata ipsum morbum cesset citius, felicius & tutius.

Et hæc est dogmaticorum medicorum doctrina, de causis Arthritidis perspicua, nisi fallor, brevitate à me collecta.

Hermetici de causis morborum.

Hermetici Philosophi, quos & spagyricos & chymicos nominant, morborum causas eorundemque remedia non qualitatibus, sed substantiis: non quatuor tantum humoribus: sed tribus illis hypostaticis principiis potius accepta ferenda censuerunt: sili, inquam, liquori, quem *mercurium* vocant, & sulphuri, seu substantiæ oleaginosæ. Quæ tria principia sive

Tomus III.

substantiæ reperiuntur in resolutione mixtorum omnium corporum, ut alibi clariùs docuimus. Substantia salis, quæ reliquis omnibus est crassior, solidior, & densiore corpore prædita, diversa morborum genera produci ac inter alia arthritidem, & calculum, &c.

Morbi ac substantia salis.

Ac primum quidem in causis externis, atq; antecedentibus utrunq; conveniunt inter se *Dogmatici & Hermetici*.

Arthritidis causam conjunctam & ipsi quoq; eandem faciunt, nempe pituitosam atq; terrestrem: nimirum quia vident & in ea manifestè generari tophos atque calculos in juncturis: at moti immanitate doloris, quo miserè torquere podagricos perpexerunt, adjecerunt & pituitam salis & biliosam, ac æruginosam quandam materiam torrefactam: aut similem quandam acrem interim & mordicantem, à qua ejusmodi cruciatus intolerabiles excitari statuerunt, in membranis, tendonibus, ligamentis, cæterisq; nervosis juncturarum partibus, acerrimo sensu præditis.

Ergo consentiant utrique in eo, generari nempe, & reperiiri in corpore nostro humores crassos atque terrestres, quique sint salsi, acres & mordicantes. At qua ratione generentur non conveniunt.

Galenus dogmaticorum coryphæus, humorem crassum atque terrenum ut plurimum dicit pituitam & melaancholiam, quos ille humores arthritidis aquæ comparat, atque terræ: Quæ duo elementa sunt crassissima. Ideo aliquando inter humores crassos refert humorem quandam biliosum, quea

Ratio generatio- nis ar- thritidis secundum Gal.

Hh

quea

quem vitellinum vocat. Causam verò crassitudinis istorum humorum, attribuit frigiditati, à quo ejusmodi pituita congeletur, coaguleturque, ut in glacie fieri videmus. Bilem verò contrà ait indurari ac torrefieri à calore vehementi dissipante exhalanteque parte ejus liquidiori.

Haec sunt causa conjuncta, & rationes generationis calculi, atque arthritidis secundum doctrinam Dogmaticorum.

*Hermeti-
corum
sententia.*

At Hermetici his sese opponunt, moti rationibus, quas docebimus postea. Sanè si utriusque partis sententia, & fundamenta sine præjudicio, atque affectu asstimatorum: utique conciliari possent: nec id absque ingenti plurimorum ægrotantium commodo atque solatio. Non frustra herclè remedia quæras, aut adhibeas non bene cognita causa. Curationis siquidem initium est cognitio morbi. Hic non cognoscitur nisi perspecta prius causa. Tum demum enim rem scire nos putamus, cum causam ejus cognoscimus, quòd ita sit. Nec aliter fieri potest, ut legimus apud Peripateticorum principem.

*2. de De-
monst.*

Ergo ut specifica & propria remedia sciamus, intelligendà est morborum causa.

Sed age, audiamus nunc Hermeticos de causa conjuncta arthritidis. Hi ut supra quoque monuimus, causam morborum ex tribus illis principiis hypostaticis diducunt. Siquidem ergo Hermeticos in cau-

sa antecedente cum Dogmaticis convenire diximus utique affluentem humorem pro causa antecedente approbant. Sed qualem? talem qui in se contineat aliquid coagulabile atque dolorificum, adeoque salinum ac terrestre. Nimirum hoc in podagra nodosa vel ad oculum demonstrari potest. Saluginosa enim substantia, quam semper admixtam habeat aliquam portionem terrestrem (licet liquefactiva in ea prædominetur) in homine appellatur tartarum ob analogiam, quam cum tartaro vini tum quoad essentiam tum quoad modum separandi obtinet, de quibus causis morborum: Ex separatione illa Tartari (quis sale is gravidus) mirum quot morborum genera, & speciatim Arthritis & calculus, qui morbi, ut & ipsi meti sentiunt Dogmatici, frequentius eis superveniunt, qui hepato sunt calidior atque ferventior & per consequens ventriculo frigidior, quique multas ingenerant cruditates & mucositates, quæ non itè coctæ atque digestæ conferuntur cum fructibus crudis, qui defectu maturationis debitæ & convenientis (quæ fit à calore contemperante omnia, coquente & dulcorante) remanent acidi, austeri, acres, acerbis atque crudi. Hi sanè permixti cum sanguine ac de integro coquantur à calore naturali, fitque separatio partis crudioris atque tartaræ, quæ postmodum & vi-

& visceribus obharefcit, variasque caufans obftrudiones, in articulos protruditur atque decumbit: Natura quippe cuiusvis corporis partis gaudet suo fimili: partes carnofæ portione fanguinis magis liquidiore & mercuriali vefcuntur; adipofæ & medullofæ ea portione fanguinis delectantur, quæ magis eft oleaginofa feu fulphurea.

At quum articularum partes fua præ natura glutinofæ fint, glutinofum etiam & per confequens fal fuginofum & tartarum polcunt. Quæ partes in quibusdam naturis, cum vel ob imbecillitatem vel ob difpofitionem innatam, feu hæreditariam, vel ob fimilem aliam caufam, crudam & indigestam illam materiam, propria & particulari digeftione, digerere aut expellere non poffint, fit ut illa materia de natura falfa & vifeida coagulatur, & articularum ligamenta, partesque alias fenfiles offerciat, atque tandem excruciet.

Hac eft vera atq; ex veris, hoc eft, natura fontibus dolorum atq; typhorum arthritidis caufa coniuncta atque proxima.

*Differen-
tia.*

Diversitas itaque tartari aut falis contenti in ipsis juncturis arthritidis, atque dolorum etiam differentias facit, de qua diverfitate vide alibi. Hinc alii immaniffimis doloribus torquentur; alii tolerabilibus: alii minimis: alii nullis. Ratio eft, quia fal aliis alio eft acrior, ac mordicantior: alius amarior, alius mitior: alius fatuus prorfus atque infpidus.

N. Quod de fale dico, intelli-

gendum eft de tartaro feu fale in tartaro comprehenfo. Nam quando tartarum dico, fub eo falem comprehendendo, & non contra.

Actio autem & doloris caufa proxima, eft falis acrimonia, aut alia aliqua qualitas, articularum partibus fenfibilibus noxia atque infelta: nil forte tartarea materia, eoque excreverit, ut vel afperitate, vel tensione, aliave aliqua de caufa, à duritie & copia proficifci folita dolores moveat. Tartarum ergo congeftum atque contentum in juncturis, caufa eft proxima atque immediata arthritidis. Fiant autem dolores arthritici comuniter, vernis & autumnalibus temporibus, uti summus Hippocrates fcribit. Quippe iis temporibus terra calore Solis vivifico excitata, finum fuum aperit fœcundum, ut balsamicos fpiritus fuos per naturalem fublimationem, plantis omnibus communicet, easque femifeultas & veluti mortuas vivificet vegetetque ut revirefcant, atque fuos fructus uberrimos proferant. Tunc etiam res omnes, quæ in ea degunt, commoventur. Imò ipfa etiam vina, licet dilutiffima & limpidiffima turbari folent. Ita & fanguis & humores & fpiritus corporis noftri. Unde fit, ut in vere crebrioribus fimus obnoxii defluxionibus: quæ cum in arthriticis ut plurimum à ferofis humoribus (quod unus Fernelius obfervavit) nempe à faluginofo humorum lixivio fiant, atque in arthriticorum juncturas jam per fe imbecillas facilius incumbant; caufam conjunctam

H h 2 fin

seu materiam tartaream vel augment, vel interdum ingenerant: aut jam generatam dissolvunt, unde dolores ingeminantur. Haud secus enim ac calci affusa aqua, à qua sal calcis dissolvitur, & fit ardens quædam ebullitio. Ita analogia quadam & in juncturis fieri existimandum est. Defluxio itaque causa est quidem arthritidis, sed non proxima & immediata, sed accidentaria, quam *Plato*, sine qua non, appellat. Nam materia illa quæ in juncturis continetur, aliquandiu otiosa manet, & non tam promptè dolores semper excitaret, nisi nova quædam accederet defluxio, quæ eam commoveret. Quemadmodum item jam aquæ copia, tusa calce atque diluta, paulo post cessat calor: & aqua rursus exhalata vel consumpta denuò induratur: ita fit in quibusdam arthriticis insultibus. Nam dum spiritus materia in articulum, summus est dolor, utpote defluxione, perfusa calce tartari, & incensa: quæ jam fluxa, & parte propter copiam humoris, dolorisque vehementiam in tumorem elevata, paulatim cessat dolor. Tum sensim evaporatur humiditas, vel à calore partis, vel à remedium impositione: à quibus materia tartarea vel mitigatur, vel resolvitur & dissipatur. Quod quàm rectè fiat à multis, dicitur in curatione.

Obiectis. At, inquiet aliquis, videmus interdum podagricos dolores infestare, etiamsi nulla adsunt defluxionis indicia.

Solutio. Cui ita respondendum, hoc fieri tum, quando materia jam dige-

sta à natura, certis temporibus suos quasi fructus parit & profert: hoc est, suas evaporationes spirituales nitrosas, viriolatas, aluminosas, aut ejusmodialias, quæ acres atque pungentes (quales sunt spiritus saliam & quæ fortis) tendones, ligamenta, cæterasque articulorum partes sensibiles pungunt atque corroduunt, unde acerrimi illi dolores, quos vulgò putant à maligna quadam qualitate proficisci: ut non desint, qui & malignam podagrâ stauerint, quam tamen vix aliam puto, si non sint luis venereæ quædam reliquia. Nam manifestus alioqui vapor est à materia excitatus, quæ per viam congestionis (ut loquantur, & de qua supra aliquid dictum) in parte fuit accumulata, quam digerere nesciens, ipsa interim exaltata fit, ut & vires exerat, & symptomata podagrica producat.

Restat aliquid dicendum de illa causa antecedente, quæ acquiritur ceu jure quodam hereditario: quod jus nihil est aliud quàm *diathesis*, seu vis quædam seminalis impressa semini, quod parentes contribuunt ad generationem liberorum: vel, ut cum *Hermeticis* loquat, est impressio quædam tincturæ fixæ arthritidis in ipso semine, quod ideo suo tempore eisdem producit fructus, quales fuerunt in causa, seu typo generante, nempe alterutris vel utriusque parentis. Nam, nempe, & à matre hereditario quodam jure descendit podagra, ut liberi non tam bonorum quàm malorum interdum fiant heredes: eo quod *famina*, ut & *maris semen*.

Ita hereditarium quid sit.

lemen de natura salis participet. Sal enim solus & minus ex tribus principis hypostaticis est fixus atque firmus.

Dispositio ergo illa nihil est aliud quam impuritas salis hypostatici, habens propensionem ad emergendum, atque arthritidem suo tempore, producendum. *De qua alibi:*

Quaestio hic moveri posset, qui sit quod Parentes arthritici nonnunquam procreent liberos sanos nec arthritidi obnoxios? verum cum responsio ex iis quae in transplantationis doctrina dicta sunt, satis liqueat, eò lectorem remittimus.

Et haec dicta sunt in generi de natura atque essentia praedictorum morborum magnam inter se affinitatem habentium. *De arthritide inquam atque calculo.*

Nunc rectè tramite ad curationem accedamus ac ceu in tabula per *καταγραφας* quandam proponamus omnes intentiones curativas: tam Dogmaticorum quam Hermeticorum, atque ostendamus, in quo differant & in quo convenient, in quo utrorumque *νεπεργασίαν* propositurus, primum remedia Dogmaticorum, tam generalia quam particularia, & tam interna, quam externa exponam. Subjiciam deinde quae sint specifica eorum remedia, eorumque usum & administrationem praeter vulgi morem docebo.

Non agam hoc loco de cura calculi nisi in genere: licet de causis abunde discuterim. Illud enim factum à me, uti dictum, propter ma-

gnam utriusque morbi affinitatem. Tradam itaque hoc loco potissimum curam arthritidis, calculi curationem specialem, in quod loquitur consilium reservaturus. Idque ne remedia diversarum partium affectarum, juxta se invicem posita, aliquam parere queant confusionem.

Ergo de cura arthritidis, ex mente Dogmaticorum acturus, primo loco proponam quasi ob oculos, illorum remedia omnia, quibus utuntur ad domandam tanti morbi ferociam: sed haecenus sine ullo profectu, effectu digno, ut notum est omnibus: sed potissimum miseris podagricis. Quapropter operae precium me facturum arbitror, si ostendam, qua illi utuntur methodo ad evincendum hunc morbum, cui tanto opere hucusque insudarunt, ut jam factas sit quasi opprobrium non tantum medicorum, sed ipsiusmet etiam artis medicae, juxta illud Poëtae:

Tollere nodosam nescit medicina podagram. Certè nescio quae fundi nostrorum dogmaticorum est calamitas. At in expositione eorundem medicamentorum, pro honore artis & artificis, aliquas descriptiones praeter morem vulgi dabo, quas non ex libris, sed maximo illo medicinae volumine, ipsi, inquam, natura hausi, multaque inquisitione propria, & collatione cum celeberrimis medicis Europaeis didici.

Arthritici itaque curam suscipiendi dogmatici, duplici incedunt via. Nam & ad praecaventionem respiciunt, & ad curationem perfectam.

Præcautio debetur causæ antecedenti: *Curatio* conjunctæ. Utraque perficitur tribus illis celeberrimis organis: nempe diæta, pharmacia, & chirurgia. Incipientes itaque à præcautione, ante omnia exactam vivendi regulam præscribunt, quæ consistit in legitima administratione sex rerum non naturalium, quas vocant. De qua re quilibet ferè sunt pleni, & eadem quilibet vel à mediocriter experto, ac docto ingenio habere possit: idcirco his superfedebø; hoc saltem innuens, maximè proficuum esse, si patiens omnes suas actiones ad temperantiam dirigat.

Pharmacia ad præparandos humores. Sic ritè instituta diætica vivendi regula, singulis annis bis purgant ægrum, vere nempe, atque Autumno, quibus temporibus arthritides maximè pullulare solere, jam ex Hippocrate dictum est. Primum autem intestina alluunt clystere aliquo emolliente; sequenti die propinant ægro minorativum eccoproticum, quod vocant ad expurgandam primam regionem corporis. Tale conficitur vel ex cassia cum paucò rhabarbato, vel ex electuariis, diascebesten lenitivo: catholico, aut simili aliquo in forma boli. Vel infusiones parant ex rhabarbato, agarico & similibus cum decocto senna, prout fuerit natura ægrotantis; in quibus dissolvunt syrupum rosarum pallidarum ex novem infusionibus, vel alium aliquem similem, qui expurget serositates.

Humorum præparatio. His peractis transeunt ad præparationem humorum peccantium in quibus itidem respiciunt ad tem-

peramentum ægrotantis, & ad qualitatem arthritidis, sitne calida, vel frigida, biliosa an pituitosa. Nam causarum seu humorum peccantium diversitates respicientes, singulos convenientibus remediis contemperant, atque expulsionem præparant: quod cognitum esse debet cuivis medico. Ad quod præstandum parant apozemata, seu decocta ex radicibus oxylapathi graminis, asparagi pro una intentione, additis radicibus caryophyllata, helenii, aut similium: pro altera, cum herbis cichoraceis, agrimonia, fumaria, betonica, qua arthritica, capillaribus: seminibus ebuli, cardus benedicti, citrii, cum corticibus eiusdem, passulis, liquiritia cum mirobal. citrini, chebulis, floribus genista, primula veris, calendula, stæchados, violarum, borraginis, buglosfi, atque similibus: Ex quibus decocta parare jubent, aut in aqua, aut in sero aut hydromelite pro natura ægrotantis, & porissimum morbi: respicientes interim ad hepatis, vel cerebri intemperaturæ emendationem, eorundemque roborationem. In prædicti decocti uncis sedecim, plus minus, dissolvunt aliquem syrupum convenientem, vel saccharum cum paucò cinnamomo, vel sandalo citrino, ad dulcorationem atque gratiam: sitq; apozema clarum & aromatizatum, ut inquirunt, pro quatuor dosibus matutinis. Quibus sumptis, purgationem eradicantem instituunt ex electivè purgantibus, quæ vocant. Tales fieri solent ex decocto polypodii, carthami, senna, singulorum ꝑ℥b, epithymi, se-

minis

minis anisi & florum cordialium quod
sufficiat. In quo decocto intundunt
rhab. ℥ij. agar. ℥iij. in expressione
addunt syrupi rosati ℥j. pro delicatio-
ribus, aut sumunt syrupum de cychorio
cum rhab. aut rosarum pallidarum cum
agarico: Cum decocto senna, si infu-
sionem facere nolint. In universum
autem sequentia parata habent, quæ
dissolvere solent, in suis decoctis: ut,
si pituita purganda sit, & mitiorem
purgationem efficere velint, dissol-
vunt hieram puram, vel hieram cum
agarico, diaphenicum, diaturbith minus.
Si valentius medicamentum redde-
re sit animus, priorum loco ad-
dunt hieram compositam, electu. Indum
masus, vel minus, diacarthami, dia-
turbith maius. Si purgandam cen-
seant bilem, mitiora habent, cas-
siam extractam, elect. lenitivum diapr.
simplex, diasebest. cathol. Valenti-
ora, elect. de succo rosarum, elect.
ros. Mes. elect. de psyllio, Catharticum Im-
periale.

Denique ad purgandam me-
lancholiam mitiora habent Cassiam
cum senna, diasennam. Valentiora,
elect. de epithymo. Conf. Et. hamech. tripho-
ram Persicam, hieram Paccii. Si mixti
humores vacuandi sunt: diversa in-
ter se mixta adjiciunt in suis decoctis:
atque ita potiones parant quatuor,
quinque, aut etiam sex unciarum eradi-
cantes, si ve electivè purgantes humo-
rem peccantem prioribus illis aut si-
millibus apozematis præparatum.
Qui suis ægris etiamnum magis pla-
cere cupiant tabellas exhibent per se,
vel ex suis decoctis, aut jusculis disso-

lutas: cujusmodi sunt tabella elect.
de cyro: de elect. ros. Mesua, vel diacar-
thami. Has & similes potiones ea
dosi qua dictum est, exhibent. Sed
quo cum successu norunt qui tales
hauserunt. Quantitas enim & qua-
litas ipsa nauseam creare solet: & vel
odore fastidendas detestantur ejus-
modi potiones arthritici ferè omnes,
quotquot hætenus novimus, aut vi-
dimus. Sed nimirum digna sunt tam
ingrata, putida & diatridiata reme-
dia, quæ prædicentur, quod nauseam
creare possint & vomitum, antequam
degustentur: immo vel solo odore.
Ausim addere & istud, solo aspectu.
Norunt illud pharmacopœi, qui ne-
nihil egisse videantur, linteis aceto-
madidis, sua pocula argentea medici-
nalia ægotanti propinanda obte-
gunt: ut si non verbis, at odore sal-
tem fallant dubium. Quod si & eò
audaciæ: vel invito etiam palato &
ventriculo devenerit, ut haustum il-
lam hauserit æger, Dii boni! qui sin-
gultus, qui ructus, & quid non deli-
quiorum miscellam non premit!
Pharmacopœus adstans, & rubore
sæpè & madore (si inconfirmatio-
nerit) facie delibutus atque per-
fusus, ne medicamentum quod fe-
cit imperitante medico in novas
molestias miserum adducat, pomi-
stuscula mastiganda præbet, sic falli
putat stomachum & fauces. Animum
addit spem faciens salutis futuræ. Sed
quid sit? Nempe novas turbas jam
potio movet in stomacho: quærit exitum,
nuspam nisi per superna. Quæ-
propter ventriculus hunc hospitem
terree

ferre nequiquam potens, contra-
hit se ad excutiendum iniquum colo-
num. Sed nova arte instructus,
atque in procinctu stans, non am-
plius odoramenta atque gustui grata
adhibet: sed ceu vi quadam naturam
coërciturus, ovum frigidum palato,
& collo extrinsecus apprimit, ne
regurgitet quod infudit. Medicus
adveniens propter ingentes ægri la-
bores fortè vocatus, clysterem ex-
templò vel suppositorium subdi præ-
cipit, ut statim descendat, quod ex-
hibuit.

*At ego vel unicum vomitum etiam
decuplo conducibiliorem in eo casu duxe-
rim, quàm vel octonas sedes. Denique
quod ad ejusmodi potiones attinet,
vel statim te intacta redduntur ab
ægro, vel certè plus molestiæ quàm
solatii bonis illis patientibus præstare
solent. Quod si non in omnibus,
certè in plenisq; observare licet. Sed
mittamus isthæc, & ad institutum re-
deamus.*

Multi igitur, quòd tam impuris
violentisque remediis vel nihil, aut
parum tribuant, vel quòd benignio-
res in cura esse velint, malunt ista-
rum purgationum diagrediarum
loco, parare decoctum senna, cum aga-
rico & hermodactylis (qui peculiariter
articulos respiciunt) ad quasuos vel
quinque doses: in cujus quantitate
colata dissolvunt syrupi de cichorio cum
rhab. ℥ iij. vel ℥ v. sicque præparant
& purgant simul, idque per epi-
crafin, ut vocant. At quando vi-
dent ægrotorum naturas omnino ab-
horretere ab usu potionum, tum uni-

cum est eis refugium ad pilulas. Ergo pilul. bi-
pro diversitate humorum diversitas tam expur-
prescribunt pilulas: Si calida sit ar-
thritis, patientique sit biliosus, atque
delicatissimæ naturæ, pilulas habent
mitiores bilem expurgantes, ut pilu-
las de rhab. & sine quibus. Fortio-
res sunt aureæ & aggregativæ. Qua-
propter & robustioribus accommo-
data. Pituitosis humoribus, atque
naturis delicatis, mitiores hæc con-
veniunt, pilula de agarico, Arabica, degantes,
hiera cum agarico, imperiales. Fortio-
res sunt sequentes fortioribus na-
turis competentes, coccia, de sarco-
colla, lucis. At si purgandi sint hu-
mores pertinaces, adulti atque re-
torridi, mitiores has habent: Indae
de fumaris. Fortiores has, de lapide
lazuli, & de lapide armeno. Quod si Bilem &
etiam bilis & pituita simul, ac una
eademque operasit purganda, pro-
sunt pilula de euphorbio & mezereo. Si
pituita & melancholia, pilula & co-
lochintide. At si omnes sint simul
exturbandi humores, conducunt
eæ, quas de octo rebus appellant.
Et ne quid omittatur, quod spe-
cificum videatur dogmaticis ad ar-
thritidem, supersunt adhuc pilula
arthritica, fetida majoris & minoris,
de hermodactylis, benedicta, de opa-
panace, ad quas tanquam ad sa-
cram quandam anchoram confuge-
re solent, ut frustra sit hac in par-
te, qui de remediocum defectu
conqueri velit. Nam & delicatis &
robustis, & pituitosis, biliosis at-
que melancholicis electivè purgan-
tia medicamenta dicata esse vides.

Dosis

Dosis autem ejusmodi pilularum est à ʒj. ad ʒiij. Ex quibus formantur pilularum novem, septem aut quinque, prout faucium meatus ad deglutitionem fuerit promptus & expeditus. Sed quod mirum, semper in numero impari consistunt, argumento sumpto ab eo, quod ait Poeta:

Número Deus impari gaudet.

Quasi verò & Divi ipsi imparitatem in medicinis, quarum auctores esse perhibentur, spectari velint. Sed sunt, qui & ratione aliqua naturali suffulti, inæqualitate positas aut sitas in ventriculo, undique latera melius contingi, atque camini instar extergi sibi persuadeant. Præter prædicta purgantia omnia sunt adhuc alia quibus dogmatici utuntur, in delicatis & ditioribus, quos benignè & placidè sanare, iisdemque plurimum placere gaudent. Nam *syrupos* conficiunt *magistrales*, quos vocant, quorum usus est, ad morbos longos seu chronicos dictos: cujusmodi est *arthritis*, atque in iis corporibus, quæ frequentè purgatione indigent. Tales autem bis in anno præscribunt, nempe Vere & Autumno. Parantur ex eorundem aut similium decoctis, quæ in apozemate prædicto citantur: vel ex succis depuratis herbarum atque florum convenientium, in quibus infunduntur aut decoquantur *folia fenna*, *hermodactyli cum cantillo cinnamomi* aut *caryophyllorum*, quod correctionis loco adjiciunt. Quorum dein liquorem transcolatum cum sacchari sufficiente quantitate coquant: & circa media deco-

Tom. III.

ctionis affundunt *infusum rhabarbari* factum in *aqua cichorii*. Sicque ad syrupi perfectionem coquant, qui benignè admodum purgat sine ulla offensa ventriculi vel stomachi delicatissimi.

Atque his absolvunt totam *Remedia* prophylacticam seu præcautionem, *quibus* quod quidem faciat ad pharmaciam *dogmatici* purgantium. Interim & stomacho *ei stomacho* prospiciunt, & quæ eundem roborare possunt, præscribunt. In quem scopum instituunt pilulas usuales, quas vocant: quarum usus est ante cibum singulis septimanis semel aut bis, prout plus aut minus stipata fuerint alvo: cujusmodi sunt *pilula de hiera simplici*, *pilula assajeres*, *elephantina* aut *similes*. Nec intermittuntur *pulveres digestivi*, ut vocant, quos sumunt post pastum. Sed & diversioni materiam peccantis studentes, quidam hydrotica commendant, sed talia, quæ hepatis non calefaciant, itemque diuretica, ad divertendos & evacuandos superfluos humores per urinas atque sudores. Alii solis frictionibus matutinis contenti sunt. Ad partium verò affectatum roborationem utuntur *lixiviis & lotionibus*, quibus pedes & manus abluunt. Tales conficiunt *ex decocto salvia*, *iva arthritica*, *betonica*, *primula veris*, *absinthii & similibus*.

Jam quod ad *chirurgiam* attinet tertium præcautionis organum, statim post minorativam tempore verno, una vel altera interjecta die mittitur sanguis: aliquibus etiam autumnali, idque aliàs in brachio, aliàs

Chirurg.

li in

Benigniora & gratiora remedia.

in pede ex vena malleoli. Utuntur & ad revulsiones atque derivationes causticis: applicatione cucurbitarum etiam cum scarificatione sæpius iteratarum.

Ecce omne mysterium, quo ad præcautionem utuntur medici Dogmatici ac etiam qui ex illis doctiores habentur, atque exercitiores, quique consilia sua ex arte præscribunt atque methodo.

Hermeticorum prophylaxis.

At ego huic ipsi Dogmaticorum legi obtemperans, mitius & paulò benignius agam. Interim magis utemur specificis, & quæ morbo huic si non penitus extirpare, frænum saltem injicere queant: sed id ex Hippocratis præscripto, citius, tutius & jucundius. Primum itaque quod ad præcautionis præcipuum caput attinet: approbamus planè debitam ac legitimam dietæ, atque rerum sex non naturalium administrationem.

Humorū præparatio vera, qualis.

Ad præparationem ergo humorum, loco oxymelitis simplicis, mellis rosati aut anthosati, syrupi de betonica, de stoechade, & succo acetosa, de succo boragini, qui & præparationi humorum peccantium cum aquis convenientibus ei partes principes (sed maximè hepar calidum) respicientibus prodesse possunt. Item loco apozematum quæ in quatuor vel quinque dierum usum præscribuntur, ut dictum est supra, quæ omnia parum prodesse possunt: cum ejusmodi remedium nihil aliud sit, quam elixatio quædam simplex variarum rerum, uti dictum. Depurata cum albumine ovis, quæ que

vel quattriduo facilè acefcat aut corrumpatur, ut tæcum de gustu nau-seabundo, atque ingrato. Florum inquam, tam syruporum quam apozematum loco, suaserim ego præparati hydromel quoddam simplex communi modo paratum, quod fieri potest in propria domo: in cujus libris sex bul-
Hydromel digestivum.

licent
Radicis enula campana in talleolas dissectæ, ac mediocriter siccatae ad Solem, aut lentum calorem, ℥ij.

Radicis filicis

Acetosa ana ℥ij.

Ligni rosarum ℥ij.

Chamadrys

Chamapytis ana m. j.

Macerentur & digerantur omnia per viginti quatuor horas ad lentum calorem: postea coquantur ad consumptionem tertiæ partis: addendo sub finem decoctionis

Florum verbasci

Primule veris

Calendula ana p. ij.

Colentur per manicam Hippocratis, aromatizentur tantillo cinnamomi, aut coriandri præparati cum succo citoniorum: transeoletur aliquoties per eandem manicam, donec dilucissimum evadat, & lucidissimū. De quo capiet ℥ij. in principio: postea sentim augebit dosim. Radix heleni aliquem amatorem huic hydromeliti conciliat, qui tamen non ita sit ingratus, quin consuetudine fiat gratior atque acceptior. Gratissimum est alioquin, & nulla nau-seabunda qualitate molestum. Ad hæc color & luciditate refert vinum album. Quod si etiam

*Digestio
seu fer-
mentatio
tartarea
superflui-
tatis.*

oriam gratius ad gustum reddere ve-
lis, & ad præparandos corrigendos-
que humores aptius: addes, aliquot
guttas spiritus vitrioli dulcorati, vel aci-
ditatis sulphuris. Hoc enim ceu fer-
mento acido naturæ, melius fermenta-
buntur superfluitates tartaræ, &
ad expulsionem aptiores reddentur.
Sed singulis hebdomadis hydromel
hoc conficiendum & singulis matu-
tinis assumendum ad ℥iij. vel ℥iiij.
tribus vel quatuor horis ante pran-
dium: continuando, non ad quatuor
vel quinque dies, uti solent vulgo:
sed per plures menses, aut etiam an-
nos. Sicque perfectè detergentur
viscera, ut stomachus & reliqua mem-
bra interiora, à tartareis & mucilagi-
nosis impuritatibus, quæ tuni-
cis eorum obhærescunt. Atque sic etiam
una & eadem opera corroborabun-
tur. Ita demum fluidi reddentur hu-
mores: atque hoc ipsum est quod
Hippocrates præcipit quum dicit: *Vbi
quis corpora purgare voluerit, oportet
fluida prius facere.* At mehercle vi-
deo paucos hodie novisse quid sit il-
lud fluidum reddere. Nam si, uti con-
venit, talia reddantur, vix levi phar-
maco aliquo opus est ad exturbanda,
vel fluida, vel quicquid humoris et-
jam peccantis restare possit. Semel
namque natura victricem manum
ad movens, non cessat, donec omnem
ejiciat hostem. Et boni isti tribus
vel quatuor diebus id peragere ten-
tant. Tentant sanè, nec efficiunt
quod sperant. Nam ut fluida reddan-
tur quæ intus latent morborum cau-
sæ tenaces, tempore opus est, & na-

tura functionibus suis adjuvante,
cum crassa difficultet moveantur ex
medicorum decreto. Hoc autem
non fit brevi, sed arte, tempore, lon-
gaatque continuata vivendi ac me-
dicandi industria: & quidem tali quæ
nec partes prosternat, nec naturam
frangat, aut molester, nec ullam ef-
fatu dignam, vel corpori, vel naturæ
interiori creare possit molestiam. Sic
medicandum est: sic expellendæ mor-
borum causæ: sic denique morbi sa-
nandi: ut natura & vigor ille vitæ, ve-
rus morborum antagonista, atque
expulso conservetur. Quem, ca-
ve credas alium esse, quàm ipsammet
naturam, seu balsamum naturæ, sed
interim efficaci remedio adjutum.
Postquam ergo fluida reddita fuerint
corpora, natura per se, per crîsim, ut
per alvum, per urinas, per sudores,
aut alias vias excrementorum sic ritè
præparatorum, exitum molietur cer-
tis temporibus, sed tum præcipuè,
quando à molestantibus causis dive-
xata fuerit, ipsa interim artis & medi-
camenti ope victrice existente. Im-
mò vel absque arte tandem hostem
ejiciet, ubi vires nuperas recolle-
gerit.

Ergo ut ad has operationes,
purgante aliquo naturam promove-
amus: hoc est impedimenta suble-
vemus: quo melius illud præstare
possit, purgans in eam rem præscri-
bemus: sed facile illud, nec nauseam
movens, interim ex dogmaticorum
penu depromptum, sed arte nostra
claboratum.

In eodem igitur hydromelire

℥i & ad

*Causa
expellen-
da, mor-
bis sa-
nandi,
normina
roboran-
da.*

*Purgans
lene.*

ad lentum colorem per aliquot dies macerabis flores recentes violarum (nam talia suis, hoc est, convenientibus temperibus paranda sunt) persicorum, rosarum pallidarum, florum prunorum sylvestrium, & purgans efficies gratum, quod abundè serositates evacuabit. Quod si efficacius reddere voles, addes aliquid radicis mechoacam, in talleolas sectæ atque siccatæ. Sed longiuscula opus est digestionem. Nam hæc sola & vera est correctio ejusmodi remediorum. Adjicies tamen aliquid, si lubet cinnamomi, aut seminis anisi in eadem infusione, ut gratior fiat potio, atque correctior: cujus dosis est duarum unciarum, quæ sufficienter purgabunt. Aut si virtutem etiam augere lubeat, & simul purgare efficaciter atque benignè, humores crassos atque serotos: aut etiam purgans specificum efficere in hoc affectu: addes fennam, vel turbit. album & gummosum, aut hermodactylos: aut de singulis aliquid. At diu digerenda sunt in prædicto hydromelite ut dictum est. Nam à calore extrinseco adjutus calor interior, fermentari incipiet, digeri, atque tandem bullire & depurari: sed longè alio atque nobiliori modo, quàm in officinis vulgò fieri consuetum, leviaque momentanea ebullitione unius semihoræ, aut horæ integræ ad summum. Ebullitio siquidem hæc atque digestio, non tam ab externo calore, quàm ab interno: Imò ab hoc vel multò etiam magis. Omne enim optimum, quod à natura fit. Quid tum fiat, si natura artis ope fue-

rit adjuta? Nimirum & coquetur & digeretur, & depurabitur: sed absque ullo albumine ovi: fietque magna separatio impuri, quod in fundo residet, à puro limpido atque claro, quod vini diluti instar supernatabit. A tali medicina utique, nec nausea nec vomitus, nisi ei exorietur, cui vel nomen medicinæ exolum: At qui semel sumserit: ille & gratiam commendabit, & effectu commendabiliore sine dubio fruatur. Sic purgabuntur humores tutò atque jucundè: fidem faciet ipsamet dejectio.

Tales purgationis rationes plurimas, tam vini quàm hydromelitis forma in nostra pharmacopœa restituta, juris publici facio. Potest etiam prædicto hydromeliti suo tempore flores prunorum domesticorum addere. Itemque rosas muscatellinas. Nam his & excellentem & gratissimam efficies purgationem. Talia quippe aut similia in hydromelite (quod verum est nectar cœlestis à rore nimirum collectum) materia, quavis castia, quovis syrupo magistrali: quavisve alia purgatione vel gratissima, visa sunt præstantiora: ut cessent hic syrupi magistrales ubi istud adsit. Quod si syrupi placeant, eorundem trademus descriptionem, in nostro prædicto libro. Porro à prædicta portione non opus est custodia, aut ut patiens maneat domi: sed liberè exire potest ad negocia. Placidè enim ad naturæ officium vocabitur, nulla vi nullaque naturæ prostratione: tantùm abest ut stomachus quicquam, vel aliud, ullumve viscus ab ea patiat. Sed

Sed continuatō uſu opus eſt. Nam ita demum fluida reddentur corpora ad excretionem; maliſque ferocia, ſi uel altiùs radices egerit, domabitur, nec quicquam ab eo natura gravabitur. Nec dubito hanc meam ſententiam, à quouis ingenuo & candido medico approbatum iri: uelint modò etiam quod unicè opto & ſuadeo, relictis impuris & nauſeam moventibus apoze-matis hujusmodi artiſicioſioribus digeſtionibus, & medicamentorum præparationibus ſtudere, atque uti. Norunt enim (nec nos fugit) in medio uſu iſtarum coctionum uulgarium, quæ tamen uix ad quatuor dierum ſpaciū conſervabuntur, ſæpè deſiſtendum eſſe: quod æger propter ingentem, quam concepit, nauſeam, uel diſto provocabilem, ſaſtidiat ejuſmodi apoze-mata. Hoc autem non fit de hydro-melite illo, aliſiſque tam præparantibus, quam purgantibus quæ publici juris feci in Pharmacop. Dogm. reſt. cum aliis rariſſimis at nobiliſſimis præparantibus omnibus generis morbis accommodatis: doceo præclara Extra-cta, Eleſnaria liquida, ſolida, corroborantia, purgantia, ſed mitiſſimè, & unius drachmæ doſi, cum in uulgaribus, uel uncie uix ſufficiant: ſed longius protrahor quam ſperaram.

Salutare & benignum quin etiam purgativum eſt pulvis noſter Diſſenna. Concinnatus eſt ex ſenna, ex cryſtallo tartari purgantis & aciduli, quæ duo baſim conſtituunt. Adjectum eſt aliquid ſaccari & aromatatum ad majorem gratiam: ſaciliſſimè aſſu-

mitur: eſt enim gratus nec nauſeam movet, ut ne os quidem ſit colluendum, uel alia faciendā, poſt purgantia aſſumpta fieri ſolita. Doſis eſt à cochleari ſemis, ad cochlear unum argenteum pro natura ægrotantis. Quo ſumpto ſtatim hauries juſculum. Eſt enim familiare & egregium purgans, naturæ convenientiſſimum. Non addo hinc deſcriptionem, quam doceo in noſtra prædicta pharmac. Porrò loco pilularum Elephan-ginarum, Maſtichinarum, de aſſajeret aut ſimilium, quarum uſus eſſe ſolet creber ante paſtus ad corroboratio-nem ventriculi, atque hepatis, eorumque expurgationem à tartareis & viſcidis impuritatibus. Harum, in-

*Pilula ſto-macho-
Hepatica
ad tar-tareos
humores.*

quam, loco *Pilula ſequentes*, inſervire poterunt, quibus aſſines *Panchyma-goga. Pharm. Reſt.* Primo præparetur Aloe cum ſucco Endiviæ d.l. Hæc aloe ſic rectè præparata erit baſis noſtrarum pilularum: quam pones in vitrum, aſſundendo ſuo tempore ſucci ſtorum violarum optimè depurati in balneo maris (ut docebimus in noſtra pharmacopœa reſtituta) ꝑiiiij. niſi neceſſitas urgeat, expecta donec tota inſpiſſetur in conſiſtentiam aloes: quod ad calorem Solis fieri poteſt. At ſi promptè perſicere voles, exhalare facies aqueam humiditatem ſuprà cineres, donec redeat in conſiſtentiam mellis. Adde ruſus ſucci primule veris optimè depurati ꝑiiij. aut ſi voles ut citius res peragatur, ſtorum ſuccos qui eodem tempore florent, ſimul & junctim aſſundere potes. Item

Succi florum pruni domestici & sylvestris ꝑvj.

Rosarum pallidarum,

Florum cichorii ana ꝑviiiij.

Florum calendule ꝑiiij.

Omnes hos succos probè depuratos, aloë consistentiæ mellis affunde, vel simul plures, vel seorsim singulos, prout libuerit: Et subinde digere & coque ad lentum calorem, dum ad pristinam consistentiam redeat. Quod si in principio aloës fuerint in tantum unciæ quatuor, jam ad decem adauctam ejus massam videbis, ab extractis succorum quos adjecisti. Huic massam adde

Foliorum senna electorum, & in tenuissimum pulverem redactorum ꝑj.ß.

Rhab. pulverisati minutissime ꝑj.

Myrrha ꝑß.

Croci ꝑj.ß.

Macis ꝑj.

Hos pulveres paulatim admisce prædictæ massæ optimè miscendo, & malaxando, addendo aliquid syrupi rosati solutivi, si opus sit, ut omnia redigantur in debitam massam pilularum. De qua formabis pilulas duas magnitudine pisi, quas sumes paulò ante cibum, vel prandii, vel cœnæ, prout libuerit.

Eadem basis aloës misceri poterit cum succo esula, extracto senna, hermodactylorum, aliorumq; purgantium prædicto modo præparatorum: & fiet specificum purgans pro arthritidis præcautione, dosis est pilulæ duæ, quæ sufficienter purgabunt.

Addam & descriptionem pilu-

larum mearum *hellevatorum*, anti-*Podagricarum*, quas voco. Nam & alias *hellevatori* antepilepticas dictas parare soleo, & ^{na ar-} *thritica*. plures alias diversis morbis accommodatas. Præstantest hoc remedium ad ipsam etiam *arthritidem*, *hereditariam* aut *inveteratam*: & in qua vulgarè remedia nihil proficiunt.

Accipe radicem *helleb. nigri* transplantati in aliquem hortum, vel qui in aliquo loco calidiore creverit, non in montium jugis ꝑiiij. depurentur optimè ab omni immunditie, atque terrestreitate. Bulliant integræ in mensura vini rubri optimi, in quo adde

Cariophyllorum, seminum citri ana ꝑß.

Bulliant omnia simul in olla terrea vitreata per quartæ horæ spatium. Postea aufer vinum & radices siccato ad ignem lentum: siccatas crassiusculè contunde. Similiter seorsim pulveris crassiusculè

Hermoadactylorum ꝑiiij.

Pulpa colochyntidis ꝑj.

Rad. angelica & gentiana ana ꝑj.

Pulv. sanicula.

Centaurii minoris.

Hyperici ana ꝑß.

Pulveris chamædryos.

Chamæpityos.

Florum primula veris & betonica. ana ꝑvj.

Pulveris seminum cardui benedict.

Acetosa & sem. citri ana ꝑj.

Seminum anisi.

Caryophyllorum ana ꝑß.

Croci.

Castorei electi ana ꝑiiij.

Omnes

Specificum
cum ar-
thriticum

Omnes isti pulveres secundum artem probè inter se mixti ponantur in cucurbita vitrea ampla, affundendo feri lactis per destillationem facti quod satis sit, ut prædicti pulveres benè humectentur, quod videbis, si probè miteas in vase: tantum autem affundes, ut duos vel tres digitos superemineat. Claudatur & obturetur vas probè, ne quid expiret valeat: & pone ad digerendum in balneo maris per dies sex ad minus. Postea liquorem effundes, & materiam intra lineamina conjectam torculari exprimes, ut omnis liquor substantivus extillet: quem digere in balneo calido, in vase optimè clauso, & materiam postea digere denuò, & purifica, atque omnem humiditatem exhalare permittit, donec resideat consistencia crassitudine mellis: Ad cuius materiae ℥vj. adde senna ℥ij. & fiat massa pilularum: quarum dosis ℞j. pro pauperibus. Sed pro re, tuæq; conditionis hominibus, melius adhuc præparare oportet. Nam prædictus liquor, postquam ritè fuerit digestus, infundendus in cucurbitam vitream cum recipiente, optimè juncturis obfignatis, ne spiritus, qui subtilissimi sunt, exhalare possint: Pone ad ignem cinerum mediocrem, aut ad ignem balnei vaporosi, si melius efficere velis, donec omnia destillent ad siccitatem usque. Liquorem extillatum serva in vase bene clauso: cum quo

Syrupus purgans præstantissimus.

Sed ut fiant nostræ pilule belleberrinæ, ita procedendum.

Si prædicti liquoris fuerit libra una, addes

Rhab. pulverisati ℥j.

Pulver. sennæ.

Agar. trochiscati & in pulverem redacti an ℥vj.

Pulveris hermodact. ℥℞.

Masticis ℥ij.

Aromat. ros. Gabr.

Diamoschi dulcis an. ℥iij.

Omnibus his pulveribus probè mixtis affundes prædictum liquorem, sensim imbibendo ad lentissimum calorem, donec prædicti pulveres omnem liquorem imbibent. Adde sub finem essentia aloës præparata ut dictum, ℥iij. & fiat massa pilularum, addendo sub finem inter malaxandum aliquid syrupi myrtillorum. Diu ac multum malaxentur, & pistillo tundantur.

In podagra confirmata, aut in qua jam nodi fiunt, atq; tophi datur ℞j. ex quo duæ exigua pilulae formantur, quas capiat singulis septimanis semel, superbibendo jusculum, in quo bullierit acetosa, borrago, buglossum, portulaca & his similes herbae refrigerantes, idq; continuandum à Novembri ad finem usq; Aprilis. Postea adventante tempore æstivo cessandum. Hæc remedium ad radicem usq; malipertingit, & servit tam præcautioni quam curationi. Valent & eadem pilula in aliis plurimis morbis chronicis & contumacibus.

Pro divertentibus & revellentibus, nihil est quod addam. Quantum verò pertinet ad roborantia tam universalia, quam particularia, nos loco condi-

conditorum, opiatatum, tabellarum, quas formulas omnes præscribere possemus, ut respicerent cerebrum, hepar, ventriculū, aliasque partes quæ roborandæ sunt in hoc affectu. Item loco pulverum digestivorum, qui parantur ex aniso, coryandro præparato in succo cidoniorum, conservarofacum siccarum, cinnamomo, saccaro rosato, & similibus, quæ plurimum valent ad roborandum ventriculū. Horum, inquam, omnium vice suademus usum pulveris specificis, (Stomachi aronifati in Pharm. rest.) cujus vis sit efficax ad dissolvendas tartareas impuritates, mucositatesq. stomachi seu ventriculi, & viscerum nutrientis facultatis, in quibus causa materialis & quali minera arthritidis atq. calculi (qui morbi per coagulationem fiunt) consistit ac generatur.

Cum enim horum morborum generatio, ut dictum, fiat per coagulationem tartari & mucositatum, consequens utiq. est, ut cura procedat à resolventib. ejusmodi tophos tartareos, Ea autem fiunt ex remediis propriis atq. specificis, quorum alia vim habent resolvendi tartarum hujus, alia alterius generis. De quibus vide supra.

Capias ergo de pulvere illo (Stomachico aronifato seu Brickmanni) cochlear semis, idque alternis diebus, ut uno videlicet alternorum prædictum sumas pulverem, alterum hydromel superius descriptum, sed non desistendum ab usu. Nam ita dissolvantur tophi tartarei, qui jam sunt coagulati & prohibebunt eorundem

coagulationem atq. generationem. Valet, certe idem pulvis ad calculos quoque, cujus etiam usus esse potest ad præcautionem.

Et hæc ex mente Hermeticorum itaq.

Hæcenus de Cura arthritidis prophylactica dixisse sufficiat, in quibus dantur remedium formula, quibus præcaveri possunt omnis generis morbi, qui fiunt per coagulationem materiæ tartareæ, quorum in numerus est numerus.

2. Therapia.

Restat nunc itaque ut aliquid etiam dicemus de Therapeutica, vel curativa quæ malum præsens respicit, seu symptoma dolorificum, quod misere sæpe miseros torquet & lacinat.

Dolor sane vehemens arthriticus est qui etiam annumeratur inter atrocissima symptomata, quæ ægros affligere solent. Nullum enim symptoma aliud æque ægrum molestat, sicut vehemens dolor, ut ipse testatur Galenus.

Quapropter in dolore arthritico summopere infestante dolore, omnes Indicationes nostræ eo collimare debent, ut sedetur dolor, qui interdum non tantum symptoma est, sed morbus ipse, & graviorum symptomatum sit causa.

Sedatur dolor Hermetice ac trib. illis salib. dolorificis mitigatis, de quibus vide supra.

Dogmaticorum Remedia dolore sedantia alia sunt paretgorica: alia

*Pulvis
Stomachi
cum Aro-
nifato.*

alia *anodyna*: alia *narcotica*: quorum *fericem* aliunde habes. Ex quibus parantur *variae formulae* remedium ad *sedandos dolores* accommodatum.

Ex *Galenii* praescripto jam dictum sit, in magnis doloribus & cruciatibus, statim ad compescendos eos animum esse adhibendum, relictis etiam aut postpositis tantisper aliis intentionibus, donec doloris *carnificina* cesset. Nihilominus tamen sunt inter dogmaticos nec infimi quidam, qui tamen volunt semper generalia praesire particularibus atque topicis. Quapropter etiam cum quando dolor premit aegrum, v.g. *arthritis* purgant aliquo leniente. Praeterea frequentes injiciunt *clysteres*, ac in *summis & intolerabilibus cruciatibus*, tandem etiam recurrunt ad *venae sectionem*: quam tantopere tot locis *Galenus* celebrat ad *sedationem doloris*. Ergo si dolor fuerit *in pedibus*, aut *genibus*, sanguinem mittunt ex *basilica*, aut *mediana brachii dexteri*, aut *sinistri*: in qua & *lienarem* secant. Si *in brachiis aut manibus* dolor infestet, *venam saphenam* aperiendam praecipiant: & conferre affirmant multum ejusmodi sanguinis *missiones* in tempore factas *in omnibus doloribus*, maximè verò in *temperamentis biliosis & melancholicis*, quibus etiam *speciatim haemorrhoidas* provocant *sanguifugis*.

Probo autem omnes intentiones generales, atque scopos, quos suscipere possunt docti & experti medici: Interim non video, quid gra-

Tom. III.

tius atque utilius aegro adferri possit, quàm certum & tutum levamen, tum quando maximè excruciat, & in eum *carnificinam* exercet dolor. Hic clamat, hic opem poscit aeger. Quid sit Accurrunt medici plerique, & *cataplasmata* applicant confecta ex *mica panis* cum *lacte & croco* addito *pulvere rosarum & chamemeli*, suntque *variae formae* ex *supradictis rebus* ad *sedationem doloris*. Sed quali id fiat cum *egri* levatione, norunt miseri v.g. *arthritici*, & lugent. Nam ista omnia *vanè*, & sine ullo profectu. Ipse verò *medicus astans*, non minùs saepe *tubore suffunditur*, & pudore, quàm aeger ipse *dolore*. Quod videns *dolore pressus*, *relieto saepe medico*, alioquid docto, ad *extrema* recurrit: & nunc opem ab *ignorantissimo quodam rustico*, nunc à *Judæo*, nunc ab *empirico* nescio quo, nunc à *vetula* *reposita* secreta existimans quæ ab *ignaris* *proficiscuntur*: quasi à quodam, nescio quo *genio ipsi* essent *inspirata*. Et *dolendum sanè unicuique se medicum* *profitenti* statim *credi*: cum in *nullo* *mendacio* *periculum* sit *majus*. Sed *mundus vult decipi*, *decipiatur ergo*.

Singula vulpino more modoq; patent.

Singula vulpino tegmine cæca latent.

Quapropter adhibentur interdum res, remedium loco, quarum nec vis, vel virtus, vel facultas talia praestandi, nec ratio ulla inest. Ideo dico, ut ostendam in ejusmodi *paregoricis*, nullam aut exiguam esse *dolores sedandi* certitudinè quacunq; *tandè* *forma & modo fuerint administrata*.

Quod si praedoloris ferocia ne-

Kk ccl.

cessitas cogat (ut sæpe ac nimis fit) recurrere ad narcotica: illaq; non aliter nec majori artificio administrata, quam solent vulgò tum interdum quidem sedant dolor, sensu nimirum partis extincto. Sed ex podagrigo tandem fit contractus & claudus. Quare ejusmodi narcoticorum electio, preparatio & adaptatio artificiofa, summè necessaria est, ut his sanè rebus medico necessariò incumbendū sit, si ægrotorum salutem, & honori, & artis dignitati consultum velit. Perquirere igitur eum decet, quæ verè paretorica sunt, etiam si nō pugnent qualitate manifesta, ut vulgò postulant. Pervestiganda etiam, quæ propriè & ex effectu anodyna sunt: nec magno opere respiciendum quid calorè contemperet: denique vera comparanda sunt narcotica, non stupefactiva, & quæ sensum auferant, quales ferè sunt opiatæ & mandragora, atque his similia: sed quæ verè narcotica sulphurea sunt discutientia ac resolventia: qualia sunt sales vitriolati; atque mercuriales: & si ad qualitatem respicias manifestam, potius calidæ quàm frigidæ potestatis: quæ remedia subito, & quasi incantamento quodam dolorem sedare possunt ad miraculum etiam usq; tum ægri, tum eorum qui adstant. Sensus verò, ceu jucunditate quadam perfundunt, si ve intus assumantur, si ve extrinsecus applicentur, ut fateri cogatur æger vere ac propriè esse medicinam dolorum: quale fuit quondam Nepenthes illud Heleaz.

Contribuamus ergo & nos ta-

lentum nostrum nobis à Deo optimo maximo post diuinam pervestigationem benignè concessum.

Remediorum internorum vi-
ces abundè supplebit meum ^{Lauda-}num, quod jam à multis annis ^{num.} Nepenthes appellavi, propter eximias virtutes quas habet, non tantum ad sedandos dolores, sed etiam fluxiones sistendas, inflammationes prohibendas & extinguendas, &c. Dosis est granum unicum magnitudine grani piperis minimi. Nimirum tale longè aliud comperies, quam Philoniam illud officinarum, aut pilulas de cynoglossa, aliaque his familia, quæ pro basi habent opium. Non quòd improbem opii usum, quod scio etiam ingredi theriacam, quamvis longè aliter preparatum velim, quam fit à vulgò. Preparacionem legitimam docebo alibi. At nostræ opiatæ longè sunt alterius naturæ, quæ potius sunt nitrosulphuræ, & per consequens calidæ potius quàm frigidæ, ut ex descriptione ejusdem facile deprehendes.

Describam autem hic formulas quasdam verè Anodynas & paretoricas, communes tamen atq; desumptas ex schola dogmaticorum: at quæ electione & preparatione vulgata illa longè antecellunt, cujusmodi ante me pauci hæcenus, vel ediderunt vel in lucem emiserunt. Postea subjiciemus & illa, quæ Spagyrici multa inquisitione, & diligenti anatomia interna rerum, ipsarumque ad eò metallicarum inveniunt, & iis felicissimis auspiciis hand semel postmodum usi sunt. Quibus sanè multa

multa tribuo : & spero iisdem me plus solatii allaturum, quam omnibus istis formularum centonibus, qui passim prostant. Formulas autem has, huc conferam in eum finem, ut quilibet uti possit, & frui.

Anodyna generalia ad dolores podagricos.

Oleum
visci-po-
morum
Quercet.

R. Foliorum visci pomorum minutim concisorum lb. ℥. florum verbasci albi, chamæmeli, liliorum, sambuci, hyosciami omnis generis cum suis capitulis (quæ pericarpia, vascula, aut thecas seminum appellant herbarii) recentibus, necdum perfectè maturis ana p. j. ramularum viridium, aut earum loco, spermatis ranarum, quod in stagnis & purgibus sub initium Martii reperiri solet lb. j. seminis papavetis albi contusi ℥iij. cancrorum leu astacorum fluviatilium itidem conquassatorum cum suis crustis num. xx. limacum rubrorum, & lumbricorum terrestrium utrorumque prius ex optimo vino albo lorum ana ℥iij. pingvedinis taxi ℥vj. spermatis ceti ℥iij. olei violati, aut nenupharini, recenter facti lb. vj. Aut si voles ejus loco accipies olei olivarum tantumdem. Si tempus permittat, & occasio non urgeat, conjecta in vas vitreum conveniens & probè obruratum, pones in vino æquino per septem aut octo dierum spatium. Aut si necessitas urgeat, & citius absolvere velis, bulliant omnia in vase cupreo ad ignem per duas horas : postea fortiter exprime. Quod etiam facies, si ad di-

gestionem in fimo collocaveris. Huic oleo, ab aquositate per coctionem secundum artem separato, addes croci ℥ij. camphoræ ℥℥. Omnia infundantur in vas vitreum, & denuò collocentur in fimo, aut in balneo, aut ad Solem per aliquot dies, Et

Habebis balsamum præstantissimum, ad sedandos quosvis dolores podagricos. Valet etiam ad puncturas nervorum, ad contracturas & dolores, qui ab eis excitantur. Et si valerim profectò omnibus pharmacopœis paratum haberent, cum eo nihil habeant præstantius, & cujus usus ita frequens esse possit, ut fortè ne multa vasa plena ipsis sufficere possint. Quapropter & idem dabimus in pharmacopœa nostra restituta.

Cataplasma anodynum ad omnis generis dolores podagricos.

R. Medulla castia ℥iij.

Iheriacæ recentis (quò recentior fuerit, eò melior) ℥℥. Remedia
antipoda-
grica

Farina hordei & avenæ ana ℥iij.

Micapanis albi ℥iij.

Lactis vaccini lb. ij. vel iij.

Coquantur omnia in formam cataplasmatum, quod applicabis calidè partibus dolentibus. Si addideris ℥j. vitrioli calcinati & subtilissimè pulverisati, multò præstantius efficies.

Aliud cataplasma.

R. Aqua distillationis verbasci albi, & Aliud.

Filicis cum toto ana lb. ℥.

Vitrioli calcinati ut prius, & mundissimè triti ℥j. ℥.

℞ a Farina

Farina avenæ ℥iij.

Croci ℥ij.

Fiat cataplasma.

Aqua antipodagrica.

Infestantibus maximis doloribus, parte rubore & multo calore oppressa, confert plurimum aqua sequens, suo tempore parata, ex mea descriptione.

Aqua antipodagrica.
R. Aqua distillationis spermatis ranarum.

Tapsi barbati ℥r

Filicis ana ℔.j.℔. In his macera

Tutia

Lithargyri ana ℥ij.

Vitrioli calcinati.

Aluminis ana ℥j.

Foveantur partes dolentes tepidè, sæpè nova immersione renovando lintamina. Potest etiam foveri locus dolens, aut propria ægri urina, vel cum sale fusco, in liquore convenientè dissoluto, vel salis musia.

Aqua alia antipodagrica pressantissima, qua omni tempore ferè parari potest à D. Michelio, patrio Lucensi, doctissimo medico communicata.

R. Saponis Genuensis albi ℥j.

Salis fusi ad fortissimum ignem.

℥j.℔.

Vitrioli ℥j.

Acaciae ℥℔.

Bulliant omnia in mensura, seu pinta aceti rosati, aut alterius communis. Cola, & de colatura tepidè foveatur pars dolens.

Emplastrum excellens, quod superpositum nodis & tophis podagricis, eos dissolvit.

R. Olei visci pomorum nostræ descriptionis ℔j. aut ℔ij. Calefiat in vase ad ignem. Calefacto adjice.

Saponis rasi ℥iij.

Misceantur semper probè cum spatula, donec sapo cum oleo bene incorporetur. Postea adde

Cerussa veneta.

Litharg. an. ℥ij. (semper miscendo cum spatula.)

Vitrioli ad rubedinem calcinati, & pulverisati ℥j.

Cinnabru ℥℔.

Semper agitabis dum adjiciuntur prædicta, donec optima fiat emplastri consistentia.

Applicabis nodositate, Conducit etiam ad tophos venereos, ad omnes callositates, atq. ulcera phagadenica.

Atque hæc sunt quidem remedia præstantissima, quæ ex dogmaticæ scholæ præscripto parari possunt.

Specifica remedia chymica.

At longè nobiliora efficacioraque remedia, ex mineralium familia depromuntur, quæ ad sedandos dolores, nulli alteri cedunt, ut experientia multijuga compertum habeo.

Ergo calcem vivam per quinque vel sex dies immerge in aquam fontanam, ut salejus elicias: Aqua autem supereminet calci ad quatuor vel quinque digitos. Hujus aquæ accipe ℔iij. In qua laminam chalybis ferventis duodecies, aut etiam sæpius extin-

*Aqua
præstan-
tifi.*

extingves. Postea in eandem im-
merge as usum in pulverem redactum
ad ℥iij. cinnabris ℥℥. Stent per qua-
tuor aut quinque dies, & viridemea
aqua acquirat colorem ex vitriolo
interno arisulti.

Et habes excellens remedium ad su-
bilo compescendos dolores.

Sunt qui loco prædictorum
addam mercurium dissolutum in aqua
forti: sed melius, magisque placet
ratio prior: quamvis & hæc quoque
sit bona, atque probata: quamque à
nonnullis audivimus esse eandem,
qua felicissimè usus est *Martinus Ru-
landus* vir percelebris, ut videre est in
ejus curationibus empiricis.

Denique omnino necessarium
est ut talia metallica præstent hosef-
fectus: & inter omnia, potissimum
vitriolum. De cujus stirpe ex sen-
tentia Spagyricorum est quoque cu-
prum. Quæ metallica sulphur in se
continent verè narcoticum, non fri-
gidum aut stupefactivum, sed tale
quod corporeas materias dissolvat
& spirituales coagulare possit. Aut
in prædicta aqua vel infusione addi
possunt *marcasita, antimonium & similia*:
Omnia in eum finem, ut sal ex eis eli-
ciatur. Aut in eadem aqua decoquan-
tur.

Flores verbasco albi.

Flores & cortices sambuci: & in
eadem per biduum aut triduum ma-
cerentur ℥iij. vel v. *colchotarbo, vel se-
sum* quæ restant post aquæ fortis ex-
tractionem: qua aqua tepide fove-
antur partes dolentes, cum linteami-
nibus læpissime iteratis.

N. Phlegmavitrioli suo proprio NB.
sals & sulphure narcotico imprægnatum,
singulare quoque est specificum reme-
dium.

Quemadmodum etiam viridi-
tas, seu oleum salis marini qui nobis
in cibos venit: ac in eo tantum in-
tincto linteamine partes dolentes
oblinantur.

Aqua antipodagrica Quercet.

Reservo mihi meam aquam an-
tipodagricam, tum quia difficilior ejus
parandi modus, quam ut à vulgari
pharmacopœo confici possit: tum
verò mihi tanquam veterano militi,
aliquid athletici artificii reservan-
dum esse censeo. Dicam tamen uni-
cum esse singulare, nec vulgari indu-
stria à me conquistum, interim cer-
tissimum atque tutissimum remedi-
um. Dicamne?

*Aqua antipodagrica Quercet.
præstantissima omnium.*

Fit ex aqua fontana simplici, in
qua iteratè & aliquoties extingvo
quædam metalla, ♀ & ♂ cui addo
duas substantias metallicas, (*vitrum
℥ij & ℥ albi*) quas vel per os ritè
præparatas dare solemus, quarum
spiritus impressi in aqua prædicta,
vim ei tribuunt penetrandi ad radi-
ces usque morbi, atq; verè resolven-
di & evacuandi materias tartareas,
gypseas, atque sales in juncturis con-
cretos: à quibus tam intolerandi do-
lores excitantur. Nam ingens eis
inest vis dissipandi omnis generis
gummi, tophos & nodositates poda-

Kk 3 gricas,

gricas, ipsasque adeo etiam venereas, ut experimento confirmare possumus. Ad hæc vim habent reprimendi, atque contemperandi simul earum acrimoniam, adeoque prohibendi novas generationes, atque influxus materiæ tartaræ. Ut paucis dicam, vera ea sunt resolventia & refrigerantia simul: sed longè præstantiorum virium, quàm oxycrata, aquæ plantaginis aut solani, aut talia, quæ à vulgo parari solent: quæque obstruunt potius atque incrassant magis materiam tartaræam, gummolam atque gypseam, jamque plus satis crassam, atque in articulis & juncturis contentam: ac proinde dolores potiùs ingeminare & augere, quàm sedare aut placare solent. Sed sufficere possunt prædicta: cum sciam talia à nemine unquam ante me tam dilucidè explicata. Quid, inquires, gloriaris senex? Juvénile hoc est. Audi amicorum summe. Glorior, sed in vera, non momentanea vellevi illa gloria, quæ merè juvenilis est. Hanc autem mihi concessit Deus, peperit labor. Nec ramen mihi adeo suffenus sum, ut Nemesim non semper

post me stantem reverear atque obsecrem. Sic soleo, nunquam non mihi esse similis, & interdum potius meas nugas gravioribus inserere. Neque hic maximopere curo. Censores salutiores, obgannientes fortè livida nare, & fronte superciliosa: quod uni & eidem remedio tribuam, vim reprimendi aut repellendi, & attenuandi: quodque confidenter astruam & asseverem, illud idem vim habere coagulandi & dissolvendi. Sunt enim quæ dico, talia, quæ oculis objicere, & manibus palpanda exhibere possum. Talia enim & jam dictis & aliis metallicis tribuimus, quæ præstant beneficio salis, quem in se continent, & aquæ prædictæ communicant ac imprimunt, beneficio macerationis atque infusionis, qua & acrimonia materiæ tartaræ atque salis tollitur. Quapropter eodem medio refrigerant & attenuant, resolvunt, dissipant atque consumunt, causam conjunctam hujus mali. Et per consequens sunt vera patergorica, gemina anodyna & specifica narcotica dolorum.

XL

DE DOLORE.

De dolore.

Cum de dolore doctrina, à priscis philosophis & medicis adhuc non sit nobis satis enucleatè propo-
sita, nostrique dogmatici longè à scopo

scopo abesse videantur, par est de eo, aliquid dicere, ne quid intactum, nobis excidat.

1. *Dolor quid sit.*

Docent dogmatici dolorem, existem esse sensationem à subita & violenta mutatione factam; sensui tantum tactus propriam.

2. *Pars affecta.*

In partibus tantum sentientibus hanc affectionem doloris repositam esse volunt: Verum quid sit illud quod sentiat in parte aut membro, non exprimunt. Illius autem sensationis causam esse volunt alterationem, & solutionem continui. Alterationem quidem fieri ab intemperie qualitarum elementarium: Solutionem vero continui, ab incisione ferri, adustione ignis, & acris humoribus corrodentibus vel inflammantibus, & id genus aliis. Humores ejusmodi volunt secunda illa corporis elementa, sanguinem, pituitam, & utranque bilem, sese in diversas figuras instar alterius Prothetæ convertentia. Ubi adhuc hærent, quum non explicent, quid sit illud quod tam acutum sensum habet sentiendi. Et si enim veras causas doloris afferrent, vereque affirmare possent corpus esse quod patitur. Quum tamen cada verformam adhuc & substantiam corporis retinens, omnem tamen sensum deposuerit, ut dolori amplius non sit obnoxium: sequitur aliquid esse in corpore aliud, quam crassam illam corporis materiam, quod sentit, &

corpori omnem sentiendi facultatem impertitur: Quid illud autem sit, norunt hermetici: Qui (ut dogmatici) agnoscunt quidem materiam & formam corporis: sed virtutes omnes vitales, non crassæ illi materiæ adscribunt, sed spiritali substantiæ. Triplicem igitur hominis agnoscunt esse substantiam, unam terrestrem & elementarem, alteram astralem & celestem, tertiam vero divinam, de qua hæc ultima hinc nobis sermo non est futurus. Terrestris aut elementaris corpori materiam substernit. Astralis vero substantiam spiritualem, quæ balsamus vitæ est, in quo vita, ratione & vi spirituum astralem facultates omnes toti corpori ubique suppe- ditat.

Cum igitur in vita positæ sint ejusmodi vites omnes: vita vero consistet spiritali balsamo: sequitur in spiritibus balsami omnes facultates corporis esse reconditas. Ergo & illa vis sentiendi in illis posita est.

Quid est igitur quod sentit & dolet?

Spiritus scilicet ille astralis per totum corpus diffusus, qui omnes etiam alias corporis functiones per sua instrumenta obit. Ergo si spiritus patitur, à te corporea pati non potest, præterquam à sibi simili, hoc est à corpore spiritali, vel à spiritu corporali. Dum enim concurrunt spiritus corporei, inter se contrarii & repugnantes, turbas excitant, & bellum movent: siquidem spiritus spiritui bellum infert, ut inimicus inimico: qua-

Quid sit quoddam

let.

qua-

quales videmus esse venenosos spiritus, qui spiritibus nostris salutaribus vim inferentes, tandem vitam illis subtrahunt si fortiores fuerint. Sic calor alterans ut vocant dogmatici, si intentior est igneis spiritibus suis, per cutem subit spiritus nostros, ubiq; per totam cutem diffusos (ut nulla sit cutis atomus quæ vita aut spiritu suo virali careat,) ac nostros violentia sua offendit & lædit: Qui alioqui ignei spiritus, quum benigniores sunt & moderatiores, imminutum frigore, vel alia re nostrum calorem fovent, nedum destruunt, ut non secus afficiantur nostri spiritus ab adurente calore, ac suffocatur vita nostro ciborum ingluvie, & nimia eorum copia. Quamquam præter quantitatem, alii cibi sua qualitate lædunt & molesti sunt. Quod præstat vehementior calor, idem efficit ferrum, sed alio instrumento & alia proprietate: si quidem dum in corpus intruditur, harmoniam & compagem corporis quam spiritus corporis sustinent, dissuit: idcirco ipsos spiritus afficit ipsos vellicando & pungendo, illorum scilicet continuum solvendo & disseccando, qui soli vim sentiendi obtinent, eamque ex consortio corporis cum omnibus membris communicant. At quòd varius sit dolor & multiplex, benè quidem dogmatici, quum diversas species illius constituerant, ut alium pungentem, alium gravem, alium stimulantem, alium distendentem, alium ulcerosum, & id genus alios stabilierunt. Quod nascitur partim ex diversorum spirituum

diversis proprietatibus, partim ipsorum membrorum differentiis.

3. *Causa doloris*

Sed hætenus de ea parte corporis, quæ vere dolorem sentit dictum sit, quibus pauca præter ea quæ superius ubiq; conspersa sunt, de causis doloris adjiciemus: quarum cognitio veram sedationis doloris methodum suppeditabit.

Causas diximus à dogmaticis referri ad qualitates elementorum quæ alterationem inducunt, & ad continui solutionem: Quod ad alterationem attinet, Galenus ex aspectu & levi tactu dolorem inferri scripsit qui symptoma est tactus, idque contendit contra Archigenem, qui alia doloris principia & causas ex Hippocrate statuebat, acerbum videlicet, acidum, austerum, mordax, dulce, salsum, amarum, & alia saporum nomina, quæ suis proprietatibus sensum tactus afficiunt, prout natura spiritus eorum, vel violentior vel moderatior existit: quod videre est in saporibus linguæ admotis: quamvis enim tactum omnibus sensibus communem esse apud philosophos, tum Peripateticos tum Platonicos in confesso sit: neq; ullam actionem nec passionem sine ipso tactu fieri posse, affirmant: sapes tamen acres, acidos, austeros, falsos linguæ dolores inferre etiam differentes ipsi non negabunt: quum id quotidiana experientia comprobet. Etenim ex re acii: ut à fumo oculi dolent, & lacrymas emittere coguntur, atque inde ophthalmie ple-

plèrumque generantur: ex falsa à cerebro in tracheam arteriam aut fauces destillatione, doloribus etiam acerrimis illæ partes conflantur. *Galenus* igitur immemor, quod vel ipse *Hippocrates*, febrium differentias, quæ tactu ipso dignoscuntur, mordaces, appellasset, acutas & saluginosas, injultè Archigenem accusavit, quod dolorum differentias saporum nominibus manifestas reddiderit, eisque nomina ex saporum differentiis desumpta accommodarit.

Dogmaticis. Discrepantes me herclè ad eos sunt inter dogmaticos de dolorum causis sententiæ, ut illud quod in dolore sentitur, hætenus incognitum illis fuisse scripserit *Boninus*.

Conciliat. enim ut & ipse *Boninus* disputabant num dolor sit passio tactus sensusve communis: an imaginativæ imperfectæ, sensui exteriori conjuncta.

Doctus *Scaliger* asseverat dolorem non sentiri neque voluptatem, sed speciem quæ dolorem parit. Alii autem dolorem non esse sensum, sed affectum seu passionem in appetitu ortam ex sensu. Cum enim sentimus sequitur in appetitu affectus & passio. Animal enim in sentiendò laborat, ut scribitur *Septimo Ethic.* Sentire autem pati est, ut secundo. De anima opinatur *Averroës*.

Hermetici. In hac tam inconstanti & fluctuosa Oceano ad portum tranquillum, & tutum hermeticum me confero, atque cum illis constanter assevero dolores in universum omnes à spiritibus salium resolutis proficisci,

in quibus saporum dona & proprietates adesse alibi diximus. Faciliùs enim intelligitur dolores quosdam colicos ex acetosissimis, acerbissimis & acutissimis salium tincturis per omnia penetrantibus proficisci, quàm si ex frigidityte (quæ tanta in vivente vix esse potest, ut tam immanes dolores ciere possit) vel ex siccitate eos ortiri dicamus. Notum est acida valde dentes & gingivas dolentes reddere: salia verò & actia oculos, linguam, palatum, ut jam diximus. Similes igitur dolores in aliis quoque partibus fieri, ex similibus causis non est dubitandum: quarum acrimonia & erosionem vera causa dolorum ex dogmaticorum sententia excitatur: cum *Galenus* scripserit multis in locis, nihil inferre dolorem posse, nisi idem solvevere continuum valeat. At verò sapores qui non sunt extremi dolores non inferunt, etsi tactu sentiantur, quales sunt dulces nutritivi, mitesque potius quàm corrosivi, aut ulcerantes.

Cæterum loca quæ intensissimis doloribus afficiuntur, considerationem habent cum salibus potissimis, ut orificium ventriculi, intestina, vesica, ipsique articuli, de quibus nunc agimus. Continent enim mucilagines, in quibus spiritus salium acutissimi & extremi sæpè latent: tandemque post longam digestionem separantur, atque effervescentias suas pariunt, hinc dolores isti arthritici prodeunt in juncturis: similesque dolores in aliis partibus, ut hemicrania in capite, orax in ventriculo, dysenteria in intestinis ardores urina in vesica

inde efflorescunt. At viscera quia non habent magnam salium tincturam, magisque de mercuriali & natura sulphurea participant, tantis doloribus afficiuntur.

Qui verò dolores fiunt ab iniuriis externis, ut à contusione, sectione, ustione, calfactione vel refrigeratione toto genere à prædictis differunt, quòd non fiant à tincturis, seu qualitatibus vitalibus in corpore existentibus, sed à qualitatibus externis & mortuis producantur.

4. Indicatio Anodyna.

Cognita verè dolorum causa cum partibus dolentibus simul intellectis, ut suprà demonstratum est, vera anodyna doloremque sedantes investigari poterunt. Atque dolores ex salium acrium vel coagulatione, vel resolutione aut effervescencia subortos, cum salibus, tanquam specificis anodynis medicandos esse ediscunt qui hoc nesciunt, vel scire nolunt. Spiritus enim salis vitriolati exaltatus, acerrimus, acutissimus non solum cum liquore aliquo anodyno, suæ acri qualitati contrario temperabitur: imò etiam cum sale vel oleo tartari acerrimo & acutissimo, ita ut ex illorù mixtione, à quadã antipathia alter alterius acrimoniam ita absumat contemperetque, ut ex his, vel per se exhibitis, vel cum pauco saccharo commixtis fiat medicina vel syrupus suavis gustu, & valde gratus atque potabilis ad febris omnes intermittentes, intermittias, cachexias, hydropes, ut ad roboranda, & ab obstructionibus liberanda nu-

tritioni famulantia viscera, utilissimè. Atque hæc sunt à fundamentis medicinae hermeticæ, yetræque medicinae Hippocraticæ deprompta: quæ qui luscus aut lusciosus videre & faber fabrilia tractans mentis oculis contemplari negligit, meretur sanè ut in cæcitate sua, & caliginosa inscitia relinquatur.

Dolorem sedantia dogmatica.

Porrò omnia remedia, quæ dolorem dare possunt, secundùm doctrinam dogmaticorum (quos merito semper præfero & honore prosequor) sunt in triplici differentia. Alia enim sunt pægorica: alia anodyna: alia narcotica.

1. Pægorica.

Pægorica sunt ex eorum sententia, quæ diversè quocumque mutante quæque qualitate contraria causam morbosam oppugnant: ut quando ad intemperiem calidam applicant frigida aut refrigerandi vim habentis ad frigidam calida.

2. Anodyna.

Anodyna dicuntur ea quæ verè dolores sedant: quibus resolvendi tribuit facultatem Galenus: quæ tenui sunt substantia, calida primo gradu, & ita contemperata, ut familiaritate elementorum, naturæ partium consentiant: cujusmodi sunt butyrum, lac & pinguedines omnium animalium tam terrestrium quam aëreorum & aquatiliū. Inter ani-

animalia terrestria, *axungia et axi, vulpus, ursa, felis, cuniculi, meliores habentur.* Sed his omnibus præfertur axungia humana. Inter aves pinguedo gallinæ & anatis primas tenent. Ex piscibus præferunt *axungiam anguille,* cujus usus proinde vulgarissimus est. Inter olea commendantur composita sequentia. *oleum catellorum, lumbricorum:* Inter alia olea, *oleum visci pomorum simplex & compositum,* quod a libi descriptum. Item olea chamæmeli, liliorum, florum, sambuci, florum, verbasci, amygdalarum dulcium, seminum papaveris albi; hæc præ aliis celebrantur. Inter semina sunt semen lini scænu græci, malvæ, bimalvæ, coroneorum, psillii, & eorum mucilagines, quæ in officinis elici solent. Inter farinas sunt farinæ hordei & avenæ.

Supereft ut addamus aliquid de tertio ordine, qui *narcoticorum* est. *Narcotica* vocant dogmatici, quod stupefaciant, ut opium, cicuta, mandragora: qualia existimant esse summè frigida: & improprie dicuntur à Græcis, *νεωδυνα,* seu somnum inducentia, quum pro somno veterum inducant atque stuporem, ut & summè frigida: verum non quatenus talia, ut sentiunt vulgò. Nam ita & ab aqua hoc fiat, nive aut glacie, quæ summè sunt frigida: quod earum rerum

vapor aut halitus, seu fetidus odor ad cerebrum pertingens, ejus actiones offuscet, obruat, & in veterum præcipitet. Adde quod ea ipsa calidipotius sint dicenda, quàm summè frigida, quod, præter evaporandi vim quam habent, sint oleaginosa atque sulphurea, ut patebit ea rectius intuenti: qui reperiet ex similibus, papaveris, hyoscyami oleum elici flagrans, flammam que concipiens.

Ex prædictis omnibus tam paregoricis, quam anodynis & narcoticis, parantur variae formulæ remedium, ad sedandos dolores accommodatorum, ut sunt olea, unguenta, linimenta, cataplasmata, embrocationes, fomenta, & similia, quæ partibus dolentibus applicata dolores sedant, ut ajunt: aut quod qualitate prædita sint contraria causæ morbi: quod paregoricorum proprium est: aut quod offuscet, & quasi auferant sensus. Ejusmodi sunt narcotica: aut propter magnam similitudinem atque familiaritatem cum partibus, quæ calorem contemperant: quod anodynorum est. Plura

narcotica, tum Dogmatica, tum Hermetica videre li-

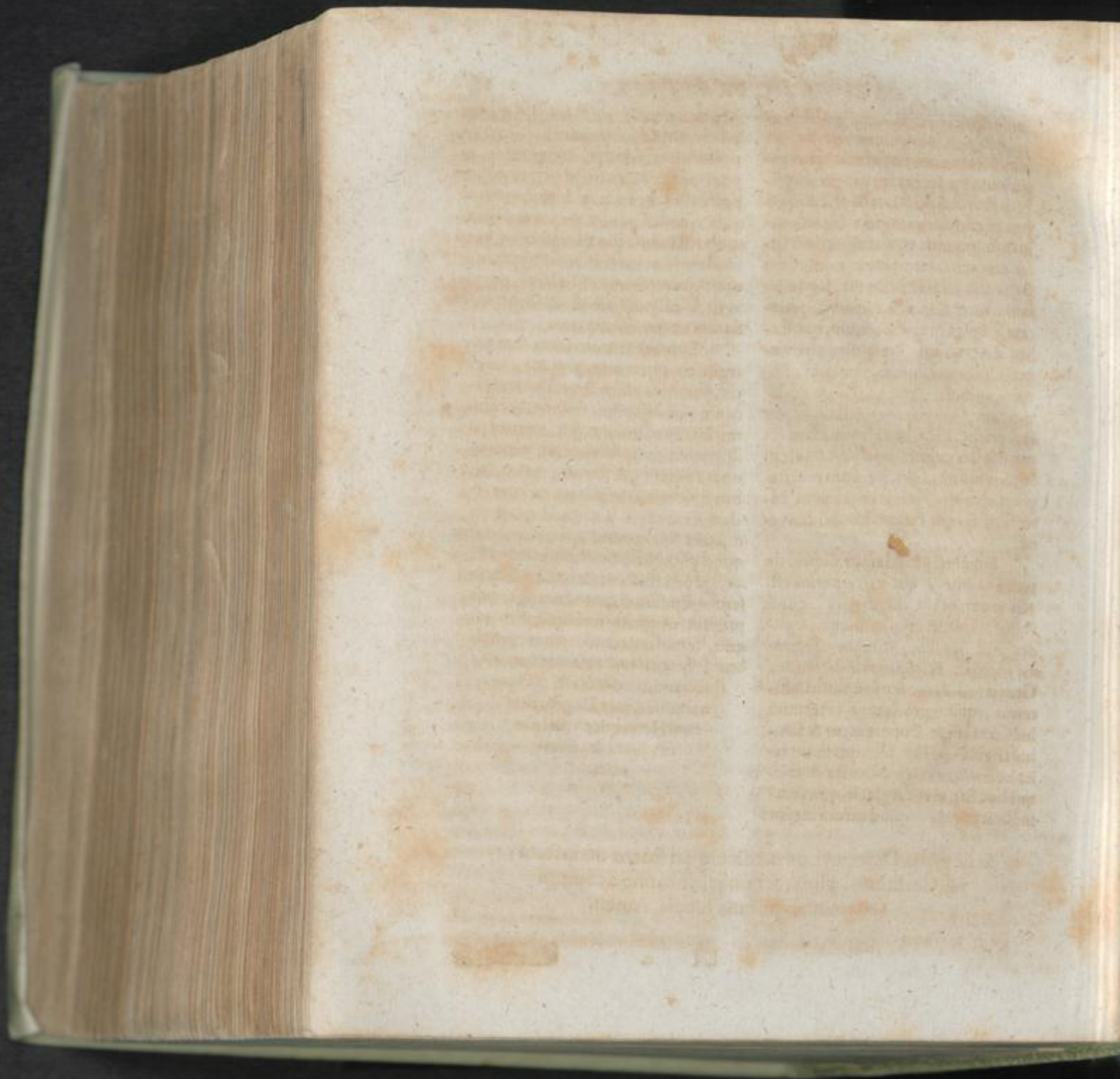
cet supra de Archi-

ritide.

* * *

Et sic gratia Dei opus hoc medicum ad finem deductum est. Cui sit laus, gloria & honor, cum filio ac Spiritu sancto, in sempiterna secula, Amen.

IN QVERCETANVM REDIVIVVM.

Index rerum & verborum locupletissimus
ubi numerus primus tomum, secundus paginam
denocat.

<i>A.</i>			
A D abortum expellendam nitrum utile 2. 556		oleum & sal	2. 787
Acerbi saporis qualitates	1. 746	quâ ratione inflammationibus utile	2. 763
Acera montana quid	1. 360	quâ ratione curet febres	2. 763
Acetum acetosam vitrioli qualitatem representat	2. 589	cum oleo mixtum in venteribus sclopetaciu uti iussi- mum	2. 829
Acetorum varia discrepantia	2. 636	Achilles artis culinaria peritissimus	1. 75
Aceta quazdam metallorū dissolutioibus utilia	2. 687	Acida non omnia frigida	2. 749
Acetum caridorem reddit suppurationem	2. 893	Acidi qualitates	2. 746
Acetum vini albi à rubelli longè discrepat	2. 685	Aciditatum mineralium excellentia	2. 718
Acetum gummata calefacientia succosque venenatos corrigit	2. 463	Aciditas rerum omnium fermentum	2. 772. 1. 104
Aceti virtutes		Acida omnia sudorifica	2. 774
quibus noxium		Aciditatum vegetabilium imperfectiores	2. 717
neruus & pectori inimicum	1. 70	Aciditates balsamica minerales nulli corruptioni obno- xia	2. 118
varius in medicina usus	2. 71	Acidi ac reperitur in omnibus rebus	1. 104
Destillatio ut fiat		Aciditas an causa fermentationis?	1. 205
ut aciditate suâ spoliandum	1. 130	Aciditates ex mineralibus extracta prestant iis qua ex vegetabilibus	
Acetum inter omnia vegetabilia proximè ad vitrioli naturam accedit		Aciditatum maxima differentia	2. 717
singulare remedium ad ius serpentum		Acipenser piscis Gallu dicitur esturgeo	2. 35
Aceto terra reserpta quare spumet		Aconitum venenum maximum	3. 40
facultates habet dissolvendi attenuandi ac inci- dendi		Acria omnium maxime calida & seica tenuium sunt partium	2. 747
eius acilitas ad qualitates frigidas nō est referenda alio alia quare acriora	2. 785	Allie quid?	1. 6
eius aciditas unde	1. 126. 2. 787	est triplex	1. 6
continet in se sal armeniacum	2. 763	Allie externa microscopi	1. 143. 1. 65
medicata	2. 317	interno-externa	1. 40. 1. 64
scylliticum		hominis interna	1. 131
rosaceum	2. 318	laxse quid?	1. 41. 1. 145
simplicium usus	2. 319	rerum naturalium externa	1. 41
effectus refrigerantes unde		rerum naturalium triplices	1. 40
		interna	1. 40
		laxiones pro variis ac partium varia unde omnes predeant	1. 155
			1. 171
			Ada.

INDEX RERVM

<i>Adamus</i> cur omnium lapidū solidissimus & durissimus apud veteres quare in usum medicum non venerit 2. 731	<i>Azovici vires & corrigentia</i> <i>Agencia</i> <i>μηνή</i> <i>αυτ' ενδι' οναρ</i>	2. 810 1. 18
ad dissolutionem eiusdem præter menstruum requi- ritur etiam salex sanguine hircino extrahitum 2. 729	<i>Alauda</i> <i>Al' rdo non sanct' est' unitatis canis</i>	2. 184 2. 45
<i>Agineta</i> primum inter Græcos usus argento 2. 657	<i>Alchymi</i> quid? septem organa ad rerum perficiendas mutationes in- diget gradus	2. 657 2. 117. 2. 107 2. 118
<i>Aeris</i> necessitas 2. 4	<i>Alchymista</i> de falso num. puniendi 2. 673	
vocabulo eiusdem in homine quid voluerit Hippo- crates 2. 5	<i>Alexandri Magni</i> vig' lant' a 2. 107	
refrigerandi novem modi 2. 5	<i>Aleph</i> arum acum' r' s' santissimum multis experimen- tis in præbaturum 2. 896	
humidi & frigiditatis correctio 2. 6	abund' paratu' facillimum 2. 897	
inquinatum & corruptum corrigentia 2. 7	procuratoribus 2. 897	
cum terra tanquam duo extrema per tertium utri- usq; medietatem aquam se. optime coniunguntur 1. 39	<i>Alimentorum</i> hominibus usualium arte inventum es- sorum artificum genera varia 2. 15	
quid? 1. 81	<i>Alimenti</i> & re' lementi diversa considerandi ratio 2. 141	
quale principium 1. 35	<i>Alimentosa</i> entia ex carnis 2. 81	
dispositionis consideratio	<i>Alu' en' a</i> animalium præcipue vero hominis quæ ratio- ne convectatur in sus' untrubundū dulce 2. 474	
quoad qualitates elementales	temperamentis corporum alendorum dissimilia ante preparationem omnium in jucunda preparatione ed- duantur sua via quod minus dulce, maturum ac dulce eo minus etiam calcium 2. 747	
quoad hypochondriacas 2. 81	purè talia quæ medicamentis sa 2. 756	
transmutatio unde? mutatio à celo ratione solis 1. 85	Aliquid ex alio si dupliciter Album 2. 10	
luna 1. 84	<i>Theriac</i> Vasconia proprietas magna 2. 780	
ratione stellarum quarundam fixarum 1. 84	conglutinandi virtus mira usus quibus populus familiaris ntum visui visus odorè eius Leopardi & Pantheræ. nec nequeunt 2. 781	
ratione meteororum in illo genitorum 1. 91	adhibetur pro quævis vitandis infortunio coctione multum acquiritur nativa acrimonia 2. 782	
ob situm loci & exhalationum globi inferi rit à corruptione substantiali 1. 92	<i>Alces</i> vera preparatio 2. 376	
corruptio in modis 1. 92	usus & vires panchymæloga ex calcem multis varia purgantia 2. 379	
in corpore humano manifestat motus totum microscopium maxime autem cavitate re- plet & pro diversitate regionis in qua dominatur va- riat 1. 144	molana ziga 2. 380	
& venti ut fiant morborum causa 1. 158	corrigentia 2. 388	
sa' uberior utilitas 1. 187	<i>Alisa</i> Galb' abuse Vasconibus colat' p'icis moderatim sit usus 2. 69	
quomodo ad conservandam sanientem tractandus ibi? 2. 380	<i>Alteratio</i> in morbis quid? 2. 168	
<i>Aerea</i> qua & qualia possint coagulari 2. 605		
<i>Aeris</i> spuma cum peplo in pilulis formata purgat aquas hydropicorum 2. 557		
<i>Aese</i> in emplastro & unguentis suis a' chirurgiam tan- tium utuntur Medici in diversis modis præparatio 2. 641		
<i>Aerugo</i> cum melle trita & Smyrna potione bibenda dota parvurientes juveni 2. 557		
<i>Affectus</i> nonnulli per e' isin in paralyse' desinunt 3. 184		
<i>Affectum</i> p. n. distinctio dogmaticorum 1. 155		
<i>Affectiones</i> animi quam evellendi 2. 16.		
<i>Ex affectu</i> in dia' hirci quomodo fiant affectus in ven 2. 168		

remedia

ET VERBORVM.

remedia qualia?	1.204	Analozia varie hominis naturalis & supernaturalis	
Alvus quibus est citata, illis partibus quiescendum		1.07.98	
2.141		asterorum & meteororum errantium cum morbis mi-	
Alumen Querc. salisuga terra	2.712	eris suis	1.122
ex eo preparata	2.713	Anaxagora constantia & patientia audita filii morte	
Amarara non omnia sunt calida	2.749	2.105	
Amaritudo rerum amnic digestionem & coctionem in MB.		Anchovy Gallo:um qualis species	2.57
soluitur	2.516	optimos producit mare mediterraneum	ib.
dependet à sale gemma		Angelus quid?	1.7
Amarara habent virtutem detergentem ac evacuantem		duplex sunt sortis	1.199
absq; his exercitio in corporibus rite non expeditur		Angina signa & remedia	2.714
2.761		Anguilla plus noxia quam utilitatis in corpore parit	2.62
Ambitio		Anima quid?	2.155
remedia		diffinitio Aristotelica	1.12
exempla punita	2.156	humana à brutorum differentia	1.62
Ambra preparatio	2.482	Per Animam mundi quid intelligendum	1.67
Contra Ambusia aq. ex cancriis	2.900	Animam unam sive spiritum universi animatus quo mo-	
medicamenta chymica	2.861	do in hac inferi ra agit	1.66
Ametria principiorum quid?	2.144	Animam humana à spiritu distinguitur	1.97
triplex		naturalis fundatur in natura	1.98
elementalis quid?		ut in se cuilibet semini	1.51
hypostatica		Animalium capita	2.46
specifica		Animalia quaedam hominibus maxime infesta nō tan-	
eiusdem ex anatomia mellis & sacchari cognitio		tum ob nocendi propensitatem verum etiam ob	
2.145		utilitatem	2.189
Principiorum simplex		Ex Animalium felle Medico Philosophus elicit egre-	
c.	146	gium purgans	1.213
partium solidarum elementaris		In Animalibus omnibus tria principia hypostatica repe-	
hypostatica	1.155	riuntur	1.819
Ametriana gregaria mulieris notabile constantia ex-		Animalia longeva ad vicia propagationem valensia	
emplum	2.208	2.717	
Amphora pendens quis dicitur?	1.192	Animalia venenata plurima reperiuntur, qui proprio	
Amoris Venerei fructus	2.163.164	suo veneno vera sunt antidota	1.819
basis & origo aliarum affectionum	2.163	Animalia subterranea quomodo radicali natura balsa-	
virtutem in virtutum ut Circe hominum in pecus ver-		mo tempore hyberno nutriantur	2.831
tit	2.164	Animi passiones quatuor	2.150
ex hoc quot & quanti morbi	2.164	Ad Animi affectionem remedium universale	
quare deest cæcus		particulare	2.170
qualis		Animi affectus vera felicitas	2.203
exempla	2.166.2.167	Animus corporis gubernator insinitas siderum proprie-	
vehementia eiusdem insignes historia	2.167	tates in se naturaliter possidet	2.154
remedia tria		Annulus gestus ab vultu movet	2.220
praecipuum alimentum luxus	2.171	Anodyna generalia ad dolores podagricos	3.219
Ametum contra pestem ex arsenice		quid?	3.266
primus huius inventor	2.727	Anser	2.43
contra epilepsiam	3.199	podagrica quali sulphure debeant esse veseria	
alia	3.127	3.261	
Amygdala	2.34	encomium	ibid.
Analepsa quid?	3.111		domesti-

INDEX RERVM

<i>domesticus</i>	ibid.	Antigonus per morbum sapere discit	2.190
<i>Antepilepticus Paracelsi</i>	2.706	<i>Antimonii</i> florum aliorum miranda efficacia	2.399
<i>Anthraxes undæ</i>	1.112. 116	<i>antonia</i>	2.565. 678
<i>Antidotus diaspipereon quibus affectibus utilis</i>	1.72	<i>in eiusdem regulo mercurius conspicitur</i>	
<i>Antidotorum & Eleluariorum differentia</i>	1.431	<i>in eo continetur sulphur solare, quod extrinsecum argenti faciem in aurum potest</i>	
<i>varia</i>	2.436	<i>ex eo separatur sal ad vomitum proliciscendum utile</i>	
<i>cephalica maior</i>	2.437	<i>sal quomodo preparandum ad morvendam se'ummodo alvum</i>	
<i>cephalica minor pro gregaliu</i>		<i>Antimonialis mercurii mira proprietas in amplexando praeteris metallis auro</i>	2.366
<i>thoracica maior</i>	2.439	<i>Antimonii vera preparationes à Fr. Basilio Valentino traduntur</i>	2.674
<i>minor</i>		<i>Antimonium quid?</i>	2.675
<i>cardiaca maior</i>		<i>veterum de eius qualitatibus opinio</i>	2.673
<i>minor</i>	2.440	<i>fusione in plumbum mutari falsum</i>	ib.
<i>stomachica maior</i>		<i>de eius facultatibus opiniones recentiorum</i>	2.675
<i>minor</i>	2.441	<i>preparata varia</i>	2.676
<i>hepatica maior</i>		<i>ad vum morvenda adaptatum omnibus corruptis ac venenosis hu moribus eleli'vè repurgandum maximè idoneum</i>	2.677
<i>minor</i>	2.442	<i>virtutes</i>	
<i>pleurctica maior</i>		<i>omnes morbos tollit</i>	
<i>minor</i>	2.443	<i>quinta essentia & magisterium corpus mundificat à lepra contra vesaniam utile</i>	
<i>nephritica maior</i>		<i>magisterium confortativum in caduro oleum praeservat ab omnibus amonia. speciebus</i>	2.678
<i>minor</i>	2.444	<i>virtutum</i>	
<i>hysterica</i>		<i>vera eiusd. m preparatio non consistit in vitru fractione</i>	
<i>maior contra pestem</i>		<i>pra' varia preparatione effectus varii</i>	2.679
<i>alia</i>	2.444	<i>virtutum post unam aut alteram macerationem virtute sua non destituitur</i>	
<i>minor contra pestem</i>	2.445	<i>non est, ut veteres voluerunt, astringentis qualitate</i>	2.680
<i>de granis masuris juniperi</i>	2.446	<i>tinctura</i>	2.682
<i>de mar garitu Galeno perparata ascribitur</i>	2.618	<i>diaphoreticum</i>	ibid.
<i>Myrsi & Zinzibere proprietas eiusq; ingredientia</i>	2.675	<i>vires</i>	
<i>panchrestos antimonii</i>		<i>panacea</i>	
<i>virtutes</i>		<i>vires & dosi</i>	2.683
<i>antimonii pantagoges</i>		<i>si diaphoretici</i>	2.682
<i>vires</i>	2.684	<i>de stirpeoli & gente vitrioli</i>	2.737
<i>ζωοπιλ</i>	2.685	<i>Antimonialium spirituum admirandi effectus unde t</i>	2.24
<i>affectus quibus conducibilis</i>	2.685	<i>Ex Antimonio medicamentum anodynum</i>	2.24
<i>fotarios antimonii quibus utilis</i>		<i>Antipadagrica remedia</i>	3.259
<i>Lysipvetos</i>	2.687	<i>Roethica rhymica</i>	3.260
<i>antimonii theodotos</i>		<i>Antiqui</i>	
<i>theopemptos</i>			
<i>panaretos</i>	2.688		
<i>polychrestos</i>			
<i>Isocryfos</i>	2.689		
<i>Lysipones sive anodynum diaphoreticum antimonii</i>	2.690		
<i>symphona Galeni suffensibus & tabidis utilis</i>	2.717		
<i>de sulphure omnes à Myrse'o descriptæ sunt: pallorales</i>	2.714		
<i>Antidoti Theodoresti descriptio & vires</i>	3.134		

ET VERBORVM.

<i>Antiqui robur met allicia fuerit usi</i>	3.118	<i>destructio iuxta dogmaticos unde</i>	3.200
<i>Antonii Pii Imperatoris mori casus Alpino accelerata</i>	2.50	<i>juxta Hermeticos</i>	1.133.
<i>Antiquitas nulla peracta sine saltatione ac chore Musico sacra</i>	2.123	<i>Appetitus in homine triplex</i>	
<i>Anthracis & carbunculi pro uno eodemque malo nimè habendi</i>	3.23	<i>sensitivus</i>	
<i>Apoplexia tympani definitio</i>		<i>concupiscendi sex species</i>	
<i>de ea dogmaticorum opinio</i>	3.168	<i>irascendi</i>	1.155
<i>Signa</i>		<i>Aqua visci Gallu dicitur Merlan</i>	2.56
<i>fomes & minima</i>		<i>Circa Aquam fortem mira observatio</i>	1.26
<i>& epilepsia iuxta dogmaticos differentia</i>	3.169	<i>Aq. fortis, quod metalla dissolvat, id non acrimonia e-</i>	
<i>symptomatum causa</i>	3.170	<i>jundem sed spiritibus sola asseribendum.</i>	1.27
<i>Apoplexia ut fiat</i>	3.170	<i>stagnantes ut aerem efficiant</i>	3.25
<i>causa ejus forma in</i>	3.169	<i>quale principium</i>	1.37
<i>In apoplexia obstructionis causa particularis externa & interna:</i>		<i>veneno corrupta pestem quandoque inducunt</i>	3.18
<i>causa remotiores</i>	3.171	<i>In Aqua vita unde vis & acumen</i>	ib.
<i>Apoplexia theoria Hermetica</i>	3.172	<i>Aq. vita ex hydromelite</i>	2.69
<i>causa non consistit in materia crassitie</i>	3.173	<i>Aqua sive mare. correptandæ lieni & venis gastricis</i>	
<i>causa iuxta Hermeticos: rum mentem</i>	3.174	1. 62	
<i>indicationes curativa & ac. ommoda: remedia</i>	706. 3.169	<i>Ad quid:</i>	
<i>circa ejusdem curati observati. nes</i>		<i>tria principia</i>	1.92
<i>gradus tres</i>	3.169	<i>quæ ratione dicatur passiva quæve activa</i>	1.93
<i>quando lethalis</i>	3.172	<i>qualitates</i>	
<i>in ea qua V. S.</i>	3.172	<i>usus ejusdem ad vita. conservationem maximè ne-</i>	
<i>vetitum de V. S. sententia</i>		<i>cessarius</i>	
<i>sententia autoru</i>	3.173	<i>Differentia quintuplex:</i>	2.92
<i>conducunt perfusiones oxyrrhodina</i>		<i>pluvia duplex:</i>	
<i>signa mortu</i>	3.172	<i>nivales febricitantibus ac isleriis maximè nociva</i>	
<i>In phlogmatica clyster singulariter utilis:</i>	3.174	<i>fontana accuratè consideranda in quam partem</i>	
<i>cura & signa</i>	3.173	<i>fluant:</i>	
<i>vomitivum</i>		<i>orientali ceteris præstat:</i>	
<i>clyster qualis requiratur</i>	3.172	<i>optimarum nota</i>	
<i>in loca ipsa an conveniat phlebotomia</i>	3.174	<i>Fontana ad Septentrionem è petris stillantes aliis da-</i>	
<i>potis purgans</i>		<i>terioriores</i>	
<i>indiciones particulares:</i>		<i>ad Occidentem quales</i>	
<i>roborentia</i>	3.175	<i>quales ad Meridiem.</i>	
<i>In apoplexia & epilepsia causa non sunt eadem</i>	3.177	<i>Putealis:</i>	
<i>Apophlegmatismus & masticatorium quid?</i>	2.412	<i>In Aquarum putealium & fluvialium examine ter-</i>	
<i>duplices</i>	ibid.	<i>rarum natura & loca unde secantur, probe obser-</i>	
<i>Apozema digestivum in calculo</i>	3.233	<i>vanda:</i>	2.93
<i>solativum catholicum</i>	2.287	<i>Fluvialis & stagnosa qualis</i>	
<i>Appetitus quibus excitetur iuxta dogmaticos quibus-</i>		<i>fluviorum pingues omnes ex terræ arenosa pro-</i>	
<i>vis secundum Hermeticos.</i>	1.120. 33	<i>fluentibus habentur præstantiores:</i>	
<i>Circa appetitum quis ordo ac processus</i>	ibid.	<i>bona certissima signa</i>	
<i>quid?</i>	1.132	<i>stagnosa ac palustres quis scentes pessima.</i>	2.94
		<i>Delectus:</i>	
		<i>Vires:</i>	
		<i>non alit sed alimenti est rubiculum:</i>	2.95
		<i>visali facultate non caret</i>	
		<i>an usum habeat in medicamento</i>	2.96
		<i>Singulariter curatua contra pestem:</i>	3.96
			minut

INDEX RERVM

<i>cur vita particeps</i>		<i>alexipharmaca</i>	
<i>ritus vitales possidet spiritus vino & aliis potibus</i>		<i>sudorifera</i>	5
<i>& vinum aliorum potuum basis</i>	1. 97	<i>hysterica</i>	5
<i>in quibusdam affectibus praefenda vino</i>		<i>anticolica</i>	5
<i>colica praestantior cruda est, que preparatio</i>		<i>ad hydrophobiam</i>	5
<i>panata</i>		<i>ad calculum</i>	
<i>faccharata</i>	1. 98	<i>ad lumbricos</i>	
<i>vita ex omnibus rebus alimentosis potest elici</i>	1. 104	<i>antifebris</i>	
<i>à fluxu suo impedita putre, cit</i>	1. 106	<i>Arthritica</i>	
<i>mente Iulio turbatur & florescit</i>	1. 157	<i>Ad ambusta</i>	2. 246, 275
<i>theriacalis specificum ad cachexiam praestantissi-</i>		<i>spermatis ranarum ad omnium generum phlegmonas</i>	
<i>imum</i>	3. 212	<i>utilia</i>	
<i>stillaciarum preparatio</i>	2. 240	<i>artificiosorum: osita</i>	2. 246
<i>ex extractis cardiacis elicitur omnes praestantissimum</i>		<i>imperialis communis</i>	2. 248
<i>sunt tum praeservationis tum curationis postremum</i>	1. 503	<i>theriacalis cephalica, apoplexia paralyti & epileptica</i>	specifica
<i>ut conciliandus eisdem simplicium color & odor</i>		<i>antepileptica major</i>	2. 252
<i>extrahendi ratio per balneum vaporosum</i>		<i>antepileptica major nobilior</i>	2. 253
<i>vita à vegetabilibus destillandi ratio</i>		<i>minor</i>	2. 254
<i>vita ex omnibus alimentosis potest elici</i>	2. 240	<i>specierum examen</i>	2. 255
<i>vita ex rosis</i>	2. 241	<i>ad epilepsiam, apoplexiam & paralytin</i>	2. 259
<i>ex vitico</i>	2. 242	<i>hirundinum antiepileptica varis earundem, pra-</i>	
<i>simplicium alia calida, alia frigida, alia temperata</i>		<i>parationes</i>	2. 260
<i>ibidem</i>		<i>picarum c.</i>	
<i>calida officinales</i>		<i>ophthalmica</i>	2. 268
<i>frigida officinales</i>	2. 243	<i>ex croco mei allorum</i>	
<i>temperata</i>		<i>ophthalmica corulea</i>	
<i>cephalica s.</i>		<i>aciem oculorum acuens caecitatemque in senibus in-</i>	
<i>antepileptica s.</i>		<i>ceptientem prohibens</i>	2. 269
<i>antepileptica specifica Rondelatii</i>	3. 124	<i>ex urina puvi</i>	
<i>antiaralytica s.</i>	2. 244	<i>alia insignis</i>	2. 7
<i>fraxini cum suo sale specificum ad surditatem non</i>		<i>ad hamoptoisin</i>	
<i>in veteratam remedium</i>		<i>ad phthisin & ulcera pulmonum praestantissima</i>	2. 260
<i>opib. ulmica s.</i>		<i>antipleuritica</i>	
<i>pectorales s.</i>		<i>mirabilis ad collapsus vires restaurandas, electri-</i>	
<i>papavo. urtheados</i>		<i>vita aequivalenda</i>	2. 261
<i>ad pleuriticidem singularis</i>		<i>caponis</i>	
<i>Peci S ad asthma singularis</i>		<i>ad cordis roborationem contra venena & pestilentis</i>	
<i>Ad hydropem</i>		<i>affectus</i>	2. 262
<i>Ad arthritidem</i>		<i>antipestilentialis praeservatoria & curatoria</i>	2. 263
<i>Ad grumos sanguinis</i>		<i>theriac. mas. dosis erutendi modus</i>	1. 164
<i>cordiales s.</i>		<i>theriacalis communis</i>	
<i>stomachales s.</i>		<i>hexoartica sudorifera</i>	2. 265
<i>Hepatica</i>		<i>excellens praeservatoria</i>	2. 264
<i>splanctica</i>		<i>hexoartica</i>	2. 265
<i>diuretica</i>		<i>excellens emperista</i>	2. 266
<i>emigantes</i>		<i>antifebriles</i>	ibid. & 2. 267
<i>confici. antez</i>			
<i>vinularia s.</i>	2. 245		

ET VERBRVM

<i>ad febres pestilenciales & ardentissimos</i>	2. 267	<i>cael. sis Paracelsi</i>	2. 660
<i>antinephritica varia</i>	2. 267. 268	<i>frigida potus satis etiam copiosus in febribus ardentibus salutaris</i>	2. 712
<i>ad calculum comminandum varia</i>	2. 269	<i>vita corallina ad epilepsiam & apoplexiam excellens</i>	2. 731
<i>nephro cathartica preservative</i>	2. 270	<i>vita ex margaritis</i>	ib.
<i>hysterica</i>	2. ibid.	<i>vitriolata ac acida quibus affectibus utilis</i>	
<i>praestantissima à mineralibus ad dolores podagricos</i>	3. 261	<i>ferrrea praesunt morbis partes nutritioni dicatas oculi antibus ut & matricis vitium</i>	2. 737
<i>antipodagrica D. Micheli patricii Lucensi</i>	3. 260	<i>mineralium generatio</i>	2. 738
<i>antipodagrica Quomnium praestantissima</i>	3. 261	<i>sicca Hermeticorum quid</i>	2. 786
<i>illa</i>	2. 704	<i>simplex omnifale destituta nulla unquam frigiditate accescit</i>	2. 785
<i>contra colicam vetriculi, intestinorum à cruditatibus & flatibus subortam</i>	2. 270	<i>cancrorum ad inflammationes ambusta & carcinomata</i>	2. 849
<i>scorbatica & hydropica</i>	2. 271	<i>in mellis ad gangrenam singularis</i>	2. 850
<i>dysentericæ singularis non solum in communi verum etiam pestilentiali cruento plvi suore, omnique haemorrhagia ex quacunque parte procedente</i>	2. 272	<i>stercoris bubuli hydropicos & ulcera cancro/a sanat</i>	2. 852
<i>hypnotica</i>	2. 272	<i>ex cancri contra ambusta</i>	2. 900
<i>ad gonorrhœam foetidam & virulentam, inveteratam etiam praestantissima</i>		<i>Spaenses & similes minerales quare urinas moveant</i>	2. 724
<i>ad illius scilopetatorum itaque ad ulcera & vulnera</i>		<i>Arabum natura</i>	1. 190
<i>balsamica excellentissima ad versus omnis generis apostomata, ulcera interna & externa, potissimum contra fistulas & ulcera phagœnica ac maligna</i>		<i>de distillantibus ratione opinio revellitur</i>	2. 231
<i>ad carbunculum & anhracem pestilentem</i>		<i>in curanda epilepsia methodus nititur sex scopis</i>	3. 143. 144
<i>ad vomicos, abcessus & apostomata</i>	2. 273	<i>medicorum catalogus</i>	ibid.
<i>antipodagrica varia</i>	2. 274	<i>Arbicosi qualis fructus</i>	2. 29
<i>à cancri extemporanea</i>	2. 275	<i>Arbores longeva ad conservationem vitæ humana conferunt</i>	
<i>aromatatum ad Syrupos concinnandos basinque constituendam utiles</i>		<i>multo abundant sale & sulphure</i>	2. 758
<i>cinamomum cum vino & aqua rosarum</i>	2. 276	<i>quam in corporibus humanis vermes generant</i>	2. 757
<i>caryophyllorum cum aqua communi</i>	ib.	<i>Arcanum quod vis non ab exteriori cortice sed ab interiori nucleo eruendum</i>	2. 831
<i>purgans 5. & c.</i>	2. 277	<i>Arbalsia egregii Vascones</i>	2. 127
<i>& oleum ex omnibus herbis & floribus calefacientibus pradiis simul & una elici possunt</i>	2. 278	<i>omnium praestantissimi quina</i>	2. 128
<i>benedicta vomitiva & purgativa simul</i>	ib.	<i>Ardor stomachi</i>	1. 196
<i>antepileptica ex magnesia dilu & vesusta panu reliquis omnibus antipilept. cu aqua praesentia</i>	2. 279	<i>Ardores urinae unde</i>	116. 212
<i>stillatitia ad eliciendam purgantium vim meliores sunt decocti</i>	2. 288	<i>Argentum quare humidius auro</i>	2. 561
<i>rosarum ex infusione rosarum depurata</i>	2. 244	<i>luna unde dicatur</i>	2. 52
<i>igni sancti post extractionem destillanda separata singulari ad versus tum venericam remedium</i>	2. 490	<i>prædominatur in eo mercurius purissimus</i>	2. 562
<i>vita rarisarsata omnium rerum purgantium generale potest esse menstruum</i>	2. 512. 517	<i>virum dicendum aerium</i>	2. 605
<i>salfe febricitanti exhibita spiritus effectus</i>	2. 530	<i>preparatio</i>	
		<i>proprie cerebrum spectat</i>	
		<i>tria principia</i>	2. 637
		<i>Aristippi Cyrenas sobrietat</i>	1. 190
		<i>elegans responsum militi datum</i>	ibid.
		<i>Aristotelici quod hiritibus tribuendum id toti substantiæ tribuunt</i>	1. 20
		<i>Aristo</i>	

INDEX RERVM

<i>Aristoteles somnolentia osor</i>	2. 107	<i>aut aliud septicum rite preparatum in chirurgia</i>	
<i>minus operationis chymicos illi fuisse cognitum, excu-</i>		<i>non est periculofum</i>	2. 725
<i>satur</i>	2. 231	<i>sublimati dulcis viros</i>	
<i>Aristotelis axioma, de calore congelata frigora diffusi-</i>		<i>perfecta elaboratio unde cognoscatur</i>	2. 726
<i>Et contra, non est absoluta veritatis</i>	2. 577	<i>fixum purgans excellens</i>	2. 727
<i>Aromatum catalogus</i>	2. 771	<i>Artificium, quod non perfecit natura, complet</i>	2. 811
<i>Artis medica quid</i>	11	<i>Arthriti & calculus frequentius supervenit, qui</i>	
<i>Artis medica generalis duplex</i>		<i>habere acriori ac fervidiori sunt praedicti</i>	2. 150
<i>medicatrix</i>		<i>Arthriticorum dolorum ac topiorum vera causa</i>	2. 150
<i>ejus partes</i>			
<i>quae dicuntur arti bene morandi</i>	1. 4	<i>essentia</i>	3. 237
<i>Artis iaculatoria maxime in pretio antiquitus habita</i>	2. 128	<i>partis affecta</i>	3. 242
<i>Artis gymnastica inventores</i>	2. 119	<i>differentia</i>	3. 240
<i>Artis falconaria quorum propriè exercitium</i>	2. 133	<i>in ea per quas vias descendat defluxio</i>	3. 240
<i>Aridona natura ad usum hominis reddit idonea</i>	3. 196	<i>inter ejus causas refertur etiam jus hereditarium</i>	
<i>Artis paradisi spiritus sulphuris & mercurii philosopho-</i>		<i>causa hermetica</i>	
<i>rum ex vegetabili ad faciendum verum aurum po-</i>		<i>generationis modus juxta Galenum</i>	3. 241
<i>taoile</i>	2. 589	<i>secundum Hermeticos</i>	3. 242
<i>Artis maxime praestat natura adjumentum</i>	2. 725	<i>jus hereditarium quid</i>	3. 244
<i>Artium magna est varietas</i>	3. 141	<i>curatio dogmaticorum</i>	3. 246
<i>Artis non nihil producit sed nat. vram adjuvat</i>	1. 21	<i>prophylaxie hermeticorum</i>	3. 250
<i>in variis evacuandi generibus natura imitatrix</i>	2. 143	<i>remedium specificum</i>	3. 254
<i>Artis veritas variat pro artificum ingenio, nequaquam</i>		<i>vera avodjua</i>	3. 254
<i>vero scientia</i>	2. 232	<i>Artulani qualis avii</i>	2. 45
<i>Artis spagyrica nobiles operationes</i>	2. 342	<i>pro Artu impioquandus praestat praeter ceteris simus co-</i>	
<i>scriptores Arabici</i>	2. 571	<i>lumbines</i>	2. 523
<i>Graeci</i>	ibid.	<i>Affrivi juvenibus & senibus praecipuum circumcisuri</i>	
<i>Latini</i>	2. 572	<i>affectum apoplexia similem quando iudem indu-</i>	
<i>Artis chymica ad auri preparationem quatuor instru-</i>		<i>cunt</i>	3. 170
<i>mentis indiget</i>	2. 622	<i>Affaci Gallis dicuntur Esereviffi</i>	2. 29
<i>incipit ubi natura desinit,</i>	ibid.	<i>ex iis remedia</i>	2. 59
<i>Artaxerxis vigilantis</i>	2. 100	<i>Inter Affacum & cancerum siuviatilom aut mari-</i>	
<i>Articoca siue coranua non aculeatus</i>	2. 25	<i>nium magnum discrimen</i>	2. 848
<i>Articulatio quid?</i>	3. 242	<i>Asparagerrum usu foemina sterilesunt</i>	2. 24
<i>Articuli spiritus mirifice contaminati</i>	1. 25	<i>Astra macrocosmi dum errant sidera etiam micros-</i>	
<i>avolutum de collo suspensum an valeat contra pe-</i>		<i>smi hallucinantur</i>	1. 112
<i>stis</i>	3. 74	<i>Astleyades & Erasistratus exercitiorum interditi</i>	
<i>preparatione chymica de lethali sic salutiferum</i>	3. 75	<i>reprehenduntur</i>	2. 140
<i>modus preparandi</i>	2. 725	<i>Astorum ungula usque epilepticis conveniunt</i>	2. 91
<i>usus in quibusdam veterum antidotis</i>	2. 714	<i>Ad Aspidiidum nullum invenitur remedium</i>	2. 829
<i>crudus usus ad gangraena curationem noxius</i>	2. 923	<i>Ataxia quid?</i>	
<i>prava qualitas in quoharent</i>	2. 724	<i>emendanda morbusque profigandus macro & micro-</i>	
<i>preparata ex eo</i>		<i>cosmus tribus classibus subveniunt</i>	1. 194
<i>buiri, fixi magna vis ad venena & maligna ulcera</i>		<i>Athleta unde dicitur</i>	1. 119
		<i>Atrophia unde</i>	1. 170
		<i>Attrahio omnis fit triplici ratione</i>	2. 796
		<i>Auripigmenti & Sandaracha spiritus venenatam</i>	
		<i>arsenicis naturam amulantur</i>	1. 25
		<i>Avarorum diata qualis</i>	2. 130
			AVA-

INDEX RERVM

Boli ormenae preparatio	2. 734	Cadaver quare gravius vivis ac superstiti animalibus	1. 16	
Boreas qualis ventus	1. 88	Calces etiam facillime humorem suum retinent	2. 632	
Borrago	2. 23	Calcinandi ratio aliisque chymicæ operationes veteribus non fuisse incognita	2. 521	
Borrax sal. à Dio coride veneni accusatur	1. 713	Calcinatio facta etiam vehementissima, non procreat salem	2. 535	
Botus barbatus destillatoribus quidam	2. 213	hancidum primigenium in salibus non absorbetur, sed ipsa etiam forma in constanti vitalique principio delitescunt	2. 538. 543	
In bove toto vix sedecim librae alimentum usui usque	2. 631	Calculus unde	1. 116	
Buglossa	2. 23	Calculus a morbo, a causa morbi an vero symtomata	3. 218	
Brantia sive cyprinus lacus	2. 67	D. g. s. & causa	ib. & 229	
Brassica	2. 24	coagulatio non est à calore, sed à principio interno coagulativo	3. 229. 230	
Brugnoles	2. 30	curatio	3. 231	
Bruta quadam, quare pesti tempore in turcorum cadaveribus, alia illis vesici solita, obstruuntur	3. 12	Calendula encemium	2. 146	
Bryonia radix ejusdemq. sacula hyst. sicum s. s. cum	3. 110	Calidum innatu quibus indiget ab H. rmerico nominibus	1. 97	
Bubones pestilentiales ubi oriuntur & quomodo	3. 13	Calor in homine unde	1. 136	
veneris ad maturitatem, si pervenerit, tenendus est alii apertus	3. 220	Calor notivus omnium operum naturalium causa	2. 587	
quinam magis nocivi	3. 95	Calx non fit ex quibusvis lapidibus ac calculis, sed ex his quibus sulphuris distincti & salis fiat in se aliquid coequantur	1. 26	
& apostemata pestifera unde	1. 112	Camphora humido radicali inimica	2. 719	
Bubo pestifer citò aperendus	3. 96	Camphora ex principiorum suorum proprietatibus apparet refrigerandi & narcotici	2. 740. 787	
Budimia causa Hermetica sunt spiritus vitriolati inaurabiles	1. 114. 176	si acolyum	in sol. vitrioli dentium singulari	2. 788
Burulus piscis Gallie creans capere in oceano apud Turdegaleses	2. 57. 58	Canis rabidi signa quaedam	3. 20	
Butyrum aptum homini nutrimentum summèque necessarium	2. 48	Canina appetentia unde	1. 114	
quibus morbis conveniat	2. 851	Cancer morbus unde	1. 116. 218	
ex eo oleum anodynum	2. 851	& Canceri morini remedium contra morsum canis rabidi	2. 39	
Buxi ligni anatomia interna ejusque natura & facultates	3. 150	Cancerorum cineres, oculorum praesertim, magnam habent exiccandi, attenuandi & resolvendi vim	2. 849	
vim continet narcoticam & sulphur possidet saporiferum	2. 774	fluviatilium calcinatorum cinis morsui canis rabidi medetur	2. 536. 832	
olei virtutes	2. 774	Capones	2. 44	
excellens contra omnem virulentiam & terminatio eius remedium	2. 775	Caprae	2. 37	
C. Macassarum vigila vis	2. 103	Capriolus schneideri circulatorum exercitium	1. 116	
C.		Capre aprugnum		
Cachexia unde	1. 170	badinum & agninum		
Cachexia virginea historia	3. 199	Leporum	1. 57	
symptomatum trium facultatum principalem causa	3. 201	Caput purgia	2. 407. 408	
signa pathognomica		Carina & Praefica quales muliercula	3. 35	
Prognostica	3. 306		2. 274	
intentiones curativa	3. 207			
Cadavera quae ratione virtus suo contagio insistant	3. 12			

ET VERBORVM.

Carbonum pestilentialium cause	3. 98	circa eius usum varia auctorum opinionem	
Carbunculi unde	1. 116	non preparata cruditatibus maximè fecerit	2.
Carcinomatium preventus unde	1. 130	817	
Cardialgia unde	1. 170. 3. 206	Cassandri terror unde	2. 188
Cardialgiam pestilentialem comitantia symptomata	3. 25	Cassorei essentia	
Care animalium perfectissimi nutrimentum dat aliis ci-		est opti correctivum	2. 850
bis		Cassoreum remedium in epilepsia egregium	3. 131
Circa carniuum usum observationes		Cassoria, tripudium?	2. 123
varia differentia		Castanea	2. 37
qua optima		Catalepsia quidè	3. 111
vervicina in Gallia optima	2. 39	Catagrica Q.	2. 912
quare ceteris preferenda	2. 39. 41	Catoplasma contra pestilentialia pustulas ne inflam-	
vitulina in Italia optima	2. 39. 41	tio latius servaget	3. 99
bubula in Anglia & Illyria optima	2. 39	emolliens & dolorem fodans in vulncribus sclopeta-	
farina praestat domestica	2. 40	rum	2. 893
agnina	2. 41	ad omnis generis dolores podagricos	3. 259
certis temporibus melior		Cathartica	1. 113. 118
apparatus vari	2. 40	Cathartica à metallicis composita, qua ratione veloci-	
hircina		ter perficiantur	2. 604
caprina		Cautrum nomine quid apud Hermeticos veniat	1.
Hircina		155	
portina		morbiditatum cognitio	2. 184.
succulorum		proxima emendanda indispositionis	1. 196
cervina		impulvra quidè antiqui ex venenatissimo animali	
cornulorum		vipera se tam insignis medi amentum eruat int	2. 829
capreolina		Cautela in curantibus variolu & morbillu observantia	
succuli aprugni		3. 25	
Leporina		Cautela circa carbunculos & anthracis pestiferos	3.
Cuniculi	2. 42	23	
cruda lingua licet & palato sit morose, collio-		Canceriorum primus inventor	3. 68
ne tamen mitescunt ac oris redduntur gratiores	2.	applicandi ratio & tempus	3. 69
747		usus in curatione epilepsia	3. 131
salsamentorum acrem & siccantem vim habet	2.	Centaurium alias felcira febris fugam	2. 340
477		Cepa	2. 25
putida & corrupta spagyrica conducuntia	2. 861	Cephalalgia unde	1. 115
Carpis	2. 61	Cerasa bigaralla vermicationi obnoxia	2. 28
Carolus magnus amore effasciatus	2. 108	unde primum ad Graecis nostras venerint	2. 29
Caryophyllorum ol crassum est partium inter alia a-		Cerevisia in se vim continet alimentojam ac roboran-	
romatum	2. 72	tem	2. 91
olei ejusdem usus	ib.	Ceromatista quinam disti	2. 121
Cassae differentia quintuplex	2. 48	Certamina biguga ac quadrijuga qualia	2. 119
antiqui noxii	2. 50	Chaliriu minus dextre theriaca compositionem ingre-	
Cassia in bilioso temperamento facildibilescit		ditur	2. 460
anatomy		Circa Chaliridem notanda	2. 608
biliosa cum iudicio danda	2. 814	Chalybs ut è ferro fiat	2. 609
incommoda qua infert	ibid.	Chenopodii quidè	2. 59
adoneo decocto diluta felici successu datur agrotis	2.	Chilycotium quidè	2. 61
815		Chirurgi medicamenta principaliter necessaria	2.
		813	

INDEX RERVM

<i>Cholagoga leuistica</i>		<i>sicum</i> & <i>quercus</i> nullo alio presente sanguinis & <i>ruptionem</i> cohibet	
<i>vera</i>	2.135	<i>ficus</i> & <i>rithymalis</i> aeris & dicitur fortius magis esse, superiorum harum arborum cineribus	2.136
<i>Chryssippus</i> propter <i>vescentem</i> sicibus <i>asium</i> repente ridendo mortuus	2.136	<i>Circulatio</i> quid?	
<i>Chylus</i> tribus constat principijs <i>ast impure</i>	2.123	<i>fit beneficio</i> pellicani	2.134
<i>Chylificatio</i> fit igni natura potius formali quam materiali	1.134	omnium operationum ad aduocandas educendasque rerum proprietates optima	2.129
<i>Chyli</i> faeces quid?	1.128	<i>Clareum</i> excellens eiusq. <i>coris</i>	
<i>Chymicum</i> magisterium in <i>pinis</i> confectio observandum	2.119	aliquid omnes corroborans facultates	2.213
<i>Chymicorum</i> tria principia non sunt sal, sulphur & mercurius vulgaris	1.33	utendi modus	2.314
<i>Chymia</i> antiquitas	1.49	varia pro affectuum varietate	ibid.
<i>Chymia</i> unde dicta	2.117	<i>Chysteris</i> vocabulum generale	
<i>Chymicarum</i> operationum diuisione remedium praestantia	2.483	usus & inuentor	2.401
<i>Cibi</i> necessitas	2.9	emollienter	2.402.407
<i>basis</i> panis	2.14	anodynus	2.402.407
<i>car</i> sale moderate condiendi	2.65	<i>carni</i> mativus	2.402
qui a sale duriores ac conciliis diffusiores fiunt	2.66	<i>atrahens</i> in apoplexia	
<i>simplicissimus</i> saluberrimus	2.75.1.189	in morbis capitis	2.406
<i>varietas</i> barbaris exitiosa	2.190	<i>Cobites</i> qualis pisset	2.61
<i>Cichores</i> qualitates	2.23	<i>Caelum</i> iuxta Hermeticos e quibus confect	
<i>Ex Cinabrio</i> Marpurgense copiosius dicitur mercurius quam ex artificiali	2.645	est in terra & terra in ipso	1.61
<i>Cinabrium</i> quid?		eius ignis eo ab Hermetico subst. tut. o	1.70
<i>species</i> alia ad Marpurgum	2.644	a ph. lo. ophis dicitur quarta essentia, quae artium est elementum	1.71
<i>commune</i> nihil aliud, quam mercurius	2.649	virtutes & proprietates	1.72
<i>artificiali</i> quid?		praeter caelum nullum datur aliud ignem elementum, quod quae arti elementi locum obtinent	
<i>eius</i> vires		Hermeticorum	
<i>nativum</i> reperitur in <i>Vngaria</i>		eius substantia tenuissima	1.72
<i>citra</i> preparationem ullam admirandum est virium in <i>epilepsia</i> & <i>vertigine</i>	2.672	in eo astra sunt veluti in microcosmo visera	
<i>Cinamomi</i> vis aperit, va residerit parte eius sulphurea, <i>astrifloria</i> verò in terrestribus fecibus	2.7	Hermeticorum undique per se est complexio	1.73
<i>proprietates</i>	2.7.2.750	essentia eiusq. principia	1.74
quibus affectibus commoda		<i>influentia</i>	
<i>Aqua</i>		<i>purissimum</i> licet, attamen, ex tribus chymicorum principijs constat	
<i>oleum</i> eiusq. qualitates		proprietatum harum: <i>esolatio</i> & <i>demonstratio</i>	1.75
<i>licet</i> sit partium tenuium adiunctum tamen habet facultatem <i>astrifloriam</i>	2.73	non minus ac res alia potentius beneficiis ac magis officii est infertum, quas secundum naturam leges praescriptas etiam in hominem exercet	1.79
<i>antidotus</i> a Myrso describuntur	2.74	<i>Caelum</i> elementaribus spiritualia magis sunt & formalia, haec verò illis magis naturalia ac corpora	3.34
<i>Ex Cinamomo</i> conficitur medicamentum ad <i>abusum</i> in <i>signe</i>	2.771	<i>Cognoscibilia</i> isagogica Medicinica?	
<i>Cini</i> omnis in genere, ut sunt <i>salem</i> in se continet proprium, <i>exiccantis</i> licet sit & <i>detergentis</i> virtutis, aliquando tamen eius res, unde est extractus, proprietatem retinet		quod primario Medico inquirendum obijcit, est factum a humana	1.6
		<i>Caelum</i> quinta essentia ab elementis separata quare dicitur	2.168
		<i>Caelum</i> dicere can/nis sublimarium efficientem ab surditate	

ET VERBORVM.

<i>ditatem olet</i>	ib.	<i>externa</i>	
<i>Cohortatio quid?</i>	2. 234	<i>aliud per contactum, aliud per fomitem, aliud a di-</i>	
<i>Coloethar iuleificatum</i>	2. 709	<i>stans</i>	1. 160, 161
<i>Colica unde?</i>		<i>communicatio per sensum & maxima huius velo-</i>	
<i>Colorum varietates ex spiritibus petenda</i>	2. 53	<i>citae</i>	1. 161
<i>infinita diversitas à spiritibus mercurialibus profici-</i>		<i>solo mediante visu hoc suscipitur</i>	
<i>fitur</i>	1. 49	<i>per odoratum</i>	1. 162
<i>Colica in contracturas degenerans unde producat?</i>		<i>per gustum & tactum</i>	1. 164
<i>III.</i>		<i>ad suscipiendum contagium humiditas maxime pro-</i>	
<i>Colorum analogia</i>	2. 753	<i>clivis</i>	2. 315
<i>Columba</i>		<i>Contentorum tripartitio</i>	
<i>sanguinis oculorum medicina</i>		<i>per Continuitia ac contenta dogmaticorum quid intel-</i>	
<i>per medium disse? a valent in phrenitide</i>		<i>lizant hermetici</i>	1. 28
<i>stercus utile ad apoplexiam & lethargum</i>	2. 44	<i>Contentia quae?</i>	
<i>De Combrustione vulnerum scilicet scilicet</i>		<i>Contenta duplicis sunt generis</i>	1. 117
<i>rum</i>	2. 871	<i>Contraria an contrariis vel similia similibus curen-</i>	
<i>Conchyliorum varia genera</i>	1. 38	<i>tur</i>	1. 207
<i>Concoctio prima & secunda ubi peragatur</i>	1. 123, 36	<i>Contrariorum contraria sunt remedia</i>	1. 208
<i>Concoctiones species tres</i>	2. 236	<i>Contractura unde</i>	1. 316
<i>omnia dulcescunt</i>	2. 238	<i>Contagii ortus</i>	
<i>Condimentorum varia ingredientia</i>	2. 64	<i>Contagium esse & insicere synonyma</i>	3. 9
<i>Conditii vocabulum sumitur dupliciter</i>	2. 428	<i>vox non tantum à philosophis antiquis, verum et-</i>	
<i>Conditura radicum</i>	2. 412	<i>iam medicis historicis, poetis in descriptione pestis fuit</i>	
<i>Conditum ad cordis roborationem</i>	2. 433	<i>usurpata</i>	3. 9, 10
<i>Confectio hamech</i>	2. 367	<i>vox in definitione pestis non existit accidens, verum</i>	
<i>aususim examen</i>		<i>differentiam eius constituit specificam</i>	3. 10
<i>proprietas iuxta vulgarem preparationem</i>	2. 514	<i>tur diuinius soveatur</i>	3. 14
<i>aromatica calida</i>	2. 417	<i>Convulso tribus sit modis</i>	2. 918
<i>frigida</i>		<i>Coturix</i>	2. 45
<i>temperata</i>	2. 418	<i>Coralliorum essentia</i>	2. 120
<i>Contunditionem Saturni & Iovis prima Marti</i>	1. 54	<i>mag. sterium</i>	2. 520, 728
<i>fallam nefandi sunt subiecti fructus</i>	1. 77, 78	<i>ex eisdem aqua procella flamma & incendio subji-</i>	
<i>Conservarum differentia</i>		<i>tur</i>	2. 566
<i>cephalica</i>		<i>stomacho sua ascriptione prodest & sanguinis reje-</i>	
<i>specifica ad apoplexiam</i>		<i>cti oni medetur</i>	2. 728
<i>ad paralyin</i>		<i>tinctura eiusdemq. virtus</i>	2. 729
<i>ad epilepsiam</i>		<i>quid?</i>	
<i>ad affectus oculorum</i>		<i>pra omnibus aliis, quos mare progignit, fructibus,</i>	
<i>cordiales</i>		<i>plus continet salis nitrosi & sulphuris flammam con-</i>	
<i>pectorales</i>		<i>ceptentis</i>	2. 730
<i>stomachica</i>		<i>Ex Coralliorum rite preparati salis libra una spiritus</i>	
<i>hepatica</i>		<i>unc. vii. educi possunt</i>	
<i>spelenica</i>		<i>Coralliorum alia historia ac descriptio</i>	2. 730
<i>traumatica</i>	2. 429	<i>totum eius corpus ferme in salem potest redigi</i>	2. 731
<i>conficiendi vari modi</i>	2. 430	<i>Cor homini est veluti vas circulatorium artificium</i>	
<i>è citris limonis al. scilicet</i>	2. 431	<i>1. 124</i>	
<i>Consistentia quid?</i>	2. 154	<i>Corneo pra caeteris sale abundat</i>	2. 124
<i>Contagii vocabulum ambiguum</i>		<i>C.C. post unctionem lotum dysenteriam, sanguinis spu-</i>	
<i>Definitio & causa interna</i>	1. 159	<i>tum & coeliacæ affectiones sanat</i>	

INDEX RERVM

uile	2. 535	Crocus metallorum in clysteribus	2. 405
Corpora simpliciter firmata quam		Crocus metallicus unde innotuit	
seminum visibilibus aliis	1. 31	maxime utilis in abigendis putrilaginibus virulen-	
humanum	1. 97	tis	1. 103
constat continentibus contentis & impetum facienti-		contra pestem & omnes morbos epidemicos singulare	
bus	1. 117	remedium	
in eodem corpore varia sunt sanguinis genera	1. 153	circa eiusdem usum experimentum auctoris	2. 691
in humano quemodo latet ant. iuxta Hermetico mor-		Cristallum quatuor precipue genera	2. 848
borum semina & radices	1. 168	Cristallum singulare ad febrem quartanam & obstru-	
Corpus quid?	2. 555	tionem viscerum remedium	
Corpora ad contagionem per fomitem producendam		ex eo paratur / al. & oleum	2. 732
quam in omnia	3. 12	tattari vires & dosis	3. 240
Corporis matus, per quos excernenda purgantur va-		Cubandi modus quis optimus	2. 107
rii	2. 142	Cucumeris	
Corpora qua concrescunt, alia id praestant ratione fi-		Cucurbita	2. 31
gura alia ratione caloris	2. 608	Culinaria artis praestantia	2. 75
Correctiva omnium remedium sunt sola purificatio-		Cultura tace humana media	1. 86
nei & coactiones	2. 594	lo Cupro quod principium chymicorum praedominatur	
Corroborantia	1. 196	2. 561	
duplex	1. 197	Cuprum tingitur & flavescit per spiritum calamina-	
Corroborantia fit ope vicula balsami	1. 198	rum & tuta, albescit rursus per spiritum arsenici,	
species	1. 201. 202	auripigmenti & aliorum	2. 862
Corruptio triplex	1. 179	Curatio physico-magica ut fiat	1. 295
in corruptionibus certissima morum indicibus, delite-		Cursus exercitium Vaconibus familiare	
scunt alterius cuiusdam vita seminaria	1. 102	antiquitas	1. 110
Corticis officinarum alterantia	2. 771	Currum usus	2. 129
Cranii humani extractum.	2. 517	Cydoniarum nomen unde	
valepotissimum abundat	2. 518	quibus affectionibus conducibilia	
inbumatum epilepticis prodest	2. 823	lysupus ad ventris fluxum utilis	
ex eo preparata	2. 824. 826	sine saccharo paratus praestat eo, qui cum saccharo	
Circa Cranii humani ad epilepsiam usum, cautela		seminis cucurbitae ad affectus oculorum saluatur	
3. 151		2. 35	
In Cranii humani calcinatione humidum primigenium		Cyminum cum aceto rufum lac in mammillis concre-	
non absumitur	3. 152	tum intra paucos horas dissolvit	2. 733
Crapula repletionis principalis causa	2. 143	Cynara quid?	2. 37
Crimor hordei	2. 99	Cyprianus adhuc ethnicus primus inter hereticos publi-	
tattari	2. 744	cus scholis magiam & artem sortilegiorum ad amo-	
Creta vitrioli	2. 709	rem conciliandum professi sunt	2. 108
Croci qualitates		Cyprinus qui optimus	2. 81
est narcoticus		Cyrenae variationi deditur	2. 131
animo eius usu cavendum	2. 74		
essentia	2. 482		
maria cum aceto			
per reverbationem			
quibus utilis			
aperitivus	2. 639		
acido sulphureo	ibid.		
vtrum hepatis restaurativum			
vitrioli	2. 640		

D.

Deambulationes cum ad ciborum appetitum, tum ad cruditates absumendas multum conferunt

Differentia

  quali destinandus locus

Debitatio spirituum morbificorum quot modis fiat,

  quibus, remediis infringantur

Decollis

ET VERBORVM.

Decocta vulgari modo clarificata necessario sequatur digestio & fermentatio		D. Ambrosii aduersus febres intermittentes	2. 296
Circa Decoctionum preparationem quam obseruan- da		ad quartanam experta	2. 298
Decocta perperam sunt in vase ap- erto	2. 280	ad promovendos menses mirabile	
fiat in pellicano vel alio vase distillatorio		ad sistendam menstrua	
accuratissime sunt vaporoso balneo	2. 281	ad precipitationem uteri	
lenitiva aperitiva refrigerans	2. 282	conceptionem iuvans	
caesfaciens		ad venenatum serpentis ac canis morbili morsum	
carminativa		2. 299	
diuretica	2. 283	ad febres chronicas perniciosa	
preparans bilem nimia adustione inersam, sol- vensq; obstructionem in visceribus, quod in plerisque etiam febribus ardentibus evenire solet		ad verminationem	
pro emendanda bile tenuitatis	2. 284	purgans optimum ad febres intermittentes, quoti- dianam & quartanam	
preparans pituitam		ad hydropem & purgandas aquas	
melancholiam		ad sterilitatem experientum	
preparans atram bilem qualia requirunt simplicia	2. 285	ad duritiam splenis	2. 300
digestivum epialicum		galli veteris ad oppilationem viscerum, colicam do- lorem, calculum, quartanam & omnes chronicos	
preparans ut reddantur pro curu, humoru edu- cendi conditione purgantia	2. 286	affectus	
solutivum catholicum	2. 287	feri lactis	2. 301
purgans pro delicatulis	2. 288	ad dysenteriam & lienteriam	
hydrotica antivenerea		circa hoc decoctum cautela	
Guaiaici		pro communiuendo & expellendo calculo	2. 302
secundarium	2. 289	valde efficax ad expellendum calculum, ischuriam & dyuriam	
emp.		splenis bovum ad duritiam & obstructionem lienis,	
purgativum		specificum ad mensum suppressionem	2. 303
hydroticorum utenditatio	2. 290	Guaiaici solutivum	3. 214
providendi conferendis eligenda aqua stillatitia ci- chor, borrag, bugloss, pomor, curipendulor, fragor, velutiam sumiterra		simplicium fiat, ne spiritus exhalent in vase clauso	
etiam horum unum observationes		2. 353	
hydrotica non usurpanda, nisi praemissis preparanti- bus purgantibus ac V.S.	2. 291	liquor hotii prodest in calculo	2. 775
sarsaparilla		Defensorum magistrale in vulneribus venenatis	2. 609
china cumq; virtutes	2. 291. 293	Deliria	1. 110. 115
sassaparilla	2. 293	Demadiu elegans admonitio ad Philippum Macedonia Regem inter perditos homines saltantem	2. 126
sudoriferum contra lucem veneream catarrhosam & stiles afflicti in venenatos Henrici von Stran Empirici Germani	ibid.	Demonstrationis omnis fundamentum in sensu est po- situm	1. 135
modus utendi		Desperatis non est facienda medicina	1. 184
cephalica		Destillatio quid est	
antepilepticum	2. 294	de hac sententia Arabum	
hydroticorum specificum ad paralyticam		Peripateticorum	2. 230
ad asthma		Hermeticorum	2. 231
ad hydrozem	2. 295	Differentia	
singulare ad vehementem corporis concussionem ex alio quodam & gravi lapsu contractam		in ea observandi quatuor ignis gradus	
		Destillantur alio modo virentia, alio sicca	
		Destillatio per ascensum & per descensum	2. 23
		sub se completitur quinq; partes	ibid.
		qua fit balneo vaporoso tutissima est & optima de- stillanditatio	2. 476
		Divergentia spagyrica	2. 260
		Deus	

ET VERBORVM.

<i>Electuarium d succo rosarum Nic.</i>	2. 365	<i>excellens, quod superpositum nodis & tophi podagri-</i>	
<i>Indum maius</i>	2. 366	<i>cia, eos dissolvit</i>	3. 260
<i>rosatum Mes.</i>		<i>cephalicum optimum</i>	3. 206
<i>de phyllo eiusdem</i>		<i>Endivia sativa qualitas</i>	2. 22
<i>Montagnana</i>	2. 369	<i>Eni deale quid?</i>	
<i>catholicum Q.</i>	2. 369	<i>spirituale sive pargoicum</i>	
<i>aliud Q.</i>		<i>astrale</i>	
<i>Chilagogum Q.</i>	2. 370	<i>naturale</i>	
<i>purgans spiritum Q.</i>		<i>venenatum</i>	1. 156
<i>Dialleborum Q.</i>	2. 371	<i>Epaminondas sobrius & vigilans</i>	2. 100. 1. 191
<i>lenitivum antiniphriticum Q.</i>		<i>pinguis & obesos tanquam inutiles exercitui suo re-</i>	
<i>hystericum Q.</i>	2. 373	<i>legavit</i>	2. 146
<i>Guidonis</i>		<i>Epilepsia origo</i>	1. 115 3. 105
<i>de ovo Maxim. imp.</i>		<i>per consensum</i>	3. 105
<i>cautela circa hoc</i>		<i>paroxysmi origo</i>	
<i>Diascoridius Fracast.</i>	2. 4. 7	<i>causa interna & externa</i>	3. 107. 108
<i>de ovo maius Q.</i>	2. 4. 8	<i>plures habet morbos sibi affines</i>	ibid.
<i>minus</i>	2. 4. 9	<i>varie eisdem nomina</i>	
<i>ex casta</i>	2. 8. 6	<i>definitio</i>	
<i>Elementis res qua comprehenduntur sunt duplicis gene-</i>		<i>differentia</i>	3. 110
<i>raus. &c.</i>	2. 31	<i>sympthica excitatur duobus modis</i>	
<i>corpore visibilia duorum sunt generum</i>	1. 37	<i>signa diagnostica</i>	3. 111
<i>aeris seorsum non potest excipi nec conspici prater-</i>		<i>causa duplices</i>	
<i>quam à veris philosophis</i>	1. 38	<i>de causis diversa opinioniones</i>	3. 112
<i>sola à tribus principiis separata, nihil nisi impuritate-</i>		<i>causa materiam aliqua crassa</i>	
<i>tes, corruptiones & mortificationem minantur</i>	2. 39	<i>spirituali</i>	3. 113
<i>dogmaticorum Hermeticis dicuntur principia ele-</i>		<i>subiectum</i>	
<i>mentalia</i>	1. 70	<i>fames non semper in cerebro</i>	
<i>dogmaticorum quatuor</i>	1. 70	<i>de eius, vertiginis, apoplexia & paralyssi essentia,</i>	
<i>sunt solum tria non quatuor</i>	2. 71	<i>differentia & causis</i>	
<i>non essentialiter aut actu sed potestate in mixtu exi-</i>		<i>Hermeticis est morbus vitriolatus</i>	
<i>stunt</i>	2. 602	<i>insultus rad x</i>	3. 115
<i>Elixatio quid?</i>	2. 137	<i>insultibus cura dogmatica</i>	3. 116
<i>Elixir vita matris</i>	2. 248	<i>curatio du. lex</i>	
<i>correctio</i>	2. 250	<i>circa curationem observationes</i>	3. 117
<i>minus</i>	2. 251	<i>curatio dogmaticorum</i>	3. 118
<i>paratum faciendum</i>	2. 252	<i>paroxysmorum particulares indicationes</i>	3. 122
<i>preparatio Quercetani quare correctio</i>	2. 552	<i>ad epilepticum insanum paroxysmum remedia</i>	
<i>philosophorum virtus ac energia</i>	2. 569	<i>inutilis</i>	
<i>vita mercurialis Paracelsi virtutes</i>	2. 56	<i>catoplasma</i>	
<i>sive lapis vitrioli</i>	2. 708	<i>vomitorium</i>	3. 123
<i>guajaci ex quibus fiat</i>	2. 774	<i>superstitiosa curandis ratio</i>	3. 126
<i>Empulea quid.</i>	3. 123	<i>misericordia symptomata</i>	3. 128
<i>Empiricorum refutatio</i>	3. 140	<i>methodus eandem curandi antiquorum dogmatico-</i>	
<i>commendatio</i>	3. 142	<i>rum</i>	
<i>secta affecta quinam</i>	2. 219	<i>tria eiusdem prophylactica instrumenta</i>	3. 130
<i>Emplastrum contra pestem quibus applicandum</i>	3. 97	<i>in eadem experimenta Scribonij Largi</i>	3. 137
<i>accidentia</i>	2. 642	<i>methodus Arabum</i>	3. 144
		<i>dogmaticorum recentiorum</i>	3. 145
			in 64.

INDEX RERVM

<i>in curatione quare remedia varianda</i>	3. 257	<i>Spontia quid?</i>	2. 6
<i>in curatione dogmatica conveniunt revulsiones & derivaciones</i>		<i>zincus, ei vera unde croci</i>	1. 19
<i>remedia chirurgica</i>		<i>quinta essentia, esse immutabilem in quantum dicitur immortalis</i>	2. 482
<i>usus cauteriorum</i>	3. 150	<i>Ph. lo. ophorum</i>	
<i>corroborantia</i>		<i>etius antiquitas & veritas</i>	2. 567
<i>specifica</i>	3. 151	<i>quando fiat</i>	2. 569
<i>opiata corroborans</i>	3. 159	<i>auri Agerati Medici Veronensis</i>	2. 669, 670
<i>calida & odorata perferam à Galenicis exhibentur</i>		<i>Corallorum</i>	2. 520
<i>eiusdem radicalis fomitis extirpandi ratio</i>		<i>margaritarum</i>	2. 719
<i>eradicatur difficulter</i>	3. 160	<i>albarum gemmarum</i>	2. 710
<i>in eius curatione diaphoretica quam principalia</i>	3. 161	<i>torre locusta & boli armena egregia ad debellandum pestem</i>	
<i>in eadem curanda irrita dogmaticorum data</i>		<i>terrarum preparatio</i>	2. 534
<i>ij ipsi circa hanc ipsam non in omnibus sine suo potantur</i>		<i>rerum omnium tribus constat principis</i>	3. 739
<i>in ea sudores violentius nō plus justo sanguis coalescat</i>	3. 163	<i>exisse C. C.</i>	
<i>cura hermetica</i>		<i>C. C.</i>	
<i>radicationes hermetica</i>	3. 164	<i>Mochi</i>	2. 849
<i>remedia eorundem specifica</i>	3. 166	<i>Zobethi</i>	2. 850
<i>hellebori albi usus noxius</i>	3. 165	<i>casto ei dosi & virtus</i>	2. 850
<i>hermeticorum in ea corroborantia</i>	3. 166, 167	<i>Essentia quid Galienus</i>	2. 85
<i>clysteres dogmaticorum improbantur</i>	3. 166	<i>Estime quid Galienus</i>	2. 82
<i>vomitivum egregium sal vitrioli</i>		<i>Ethiopicorum de frugum inventioni errores reselluntur</i>	2. 15
<i>corroborantia dogmaticorum</i>	3. 167	<i>suorsivisionis in peste varia exempla de perturbationibus animi sensa ac doctrina omnimodo exerciuntur</i>	3. 10
<i>remedium huius & paralysea semper admittendum</i>		<i>Evacuationis, qua repletioni opponitur, diversae generae</i>	2. 110
<i>lignum rhodium</i>	3. 185	<i>duplex</i>	3. 63
<i>adversus eandem hydroticum specificum</i>	3. 194	<i>Evaporatio quid?</i>	1. 211
<i>in ea us & apoplexia, paralyse topica hermeticorum</i>	3. 195	<i>à distillatione ut differat</i>	2. 231
<i>curatio per spiritum vitrioli</i>	2. 766	<i>in quibus peragatur</i>	2. 234
<i>Epithemata cordialia in peste</i>	2. 531, 551	<i>Euphorbii preparatio</i>	2. 338
<i>in vino quid?</i>	2. 237	<i>Evolutio quid</i>	1. 146
<i>Epulotica spagyrica</i>	2. 860	<i>Exercitiorum utilitas & effectus</i>	2. 117
<i>Erasistrati prudentia in dignoscendo causa Antiochi morbifica</i>	2. 170	<i>Definitio</i>	
<i>Errhina pro intentionum diversitate varia</i>	2. 408.	<i>Differentia</i>	
409		<i>Qualitas</i>	
<i>Error vulgaris de carnis vervecina in febribus usus</i>	2. 81.	<i>Tempus</i>	2. 118, 138
<i>eorum, qui absq. discrimine in quarzans aliisque chronicis morbis varia medicamentum genera praescribunt</i>	1. 205	<i>ex urina cognoscendum</i>	2. 138
<i>meditorum in sedandis arthriticorum doloribus</i>	3. 257	<i>veteribus usitata quinq. genera duo principia capita</i>	2. 119
<i>Dioscoridis circa mercurii confectionem</i>	2. 644	<i>generale omnium usus quid?</i>	2. 134
		<i>vicium, mediocre & leve</i>	2. 111
		<i>divor, us finis & applicandi ratio</i>	
		<i>violentorum differentia</i>	

ET VERBORVM.

quibus conveniant	2. 135	cephalici majoris ad antidotum cephalicam perit-	
sint accommodata natura & complexionis utentis	2. 137	nentis preparandi modus	2. 438
siant ante cibum	2. 138	bezoartici preparatio	
regule quibus potissimum prescripta		myrrha	
qua observanda circa eandem illis, qui debilius sunt		mumia	2. 482
ventriculi		ligni guajaci eiusdemq; vires	
abrogatio	2. 139	in eiusdem extracto & similia praeferat pro spiritu	
Excrementa ut à natura expellantur	3. 63	vini sumere hydromel vinosum	2. 490
retentio diversorum morborum causa	3. 64	in eodem menstruum sit. accommodatum agrotanti	
capitis generatio	2. 142	natura ac temperamento	
Excrementitiarum inactionum remedia	2. 148	ex ligno sassafras	
Excrementa aerorum animalium sunt tota nitro sul-		lignis buxi	
phurea		ex ligno & cortice juniperi eiusdemq; vires	
animalium mirificam habent incidendi, utenuandi		ex ligno aloes, rhodio & santalo	
& dissolvendi facultatem		menstrua in hisce conspiciendis scopo praefixo sunt ido-	
coturnicum helleboro vescentium singulari proprie-		nea	
tate epilepsia conferunt	2. 424	ex cortice fraxini cum propria aqua extrahen-	
Exalatio collecta materia ac seminum morbificorum		dum	
1. 170		ex corticibus tamarisci & capparorum	2. 491
Exequiarum Regum & Principum ceremonia apud E-		ex radice buxi pomii summum ad ventris quodcumque	
gyptios quales	2. 194	profluvium remedium	
Exhalationum genera, pro principiorum diversitate,		magis gummosa & sulphurea post menstruum suo-	
diversa		rum separatio cum in aquam injecta statim coag-	
ex humoribus excrementitiis, quos inferunt morbos		lantur, alia non item	
1. 110		quo perfectius & diutius coquitur ad aptius diutur-	
per cutis poros vitio, e se habent quid causet	1. 170	na conservatio con. et variis conficitur	
vitiose administrata in defectu operationes	1. 171	in radium extr. qua consideranda	
diversum quid ab evaporatione juxta Peripateticos		radice angelica	2. 492
2. 130		contra pestem remedium excellens	
Existencia quid?	1. 42. & 1. 6.	ut acucunda illius energia	
triplex	1. 6. 54	Alia putredini ex induratione malis resistens	
eiusdem violatio sit tripliciter	1. 145	rad. poronia, visci quercini, vi ei corylini ad epile-	
macrocosmi triplex		psiam aquis propriis concinnari debent	
contracta	1. 67	Zinziberis sudarivum mirandam	493
explicita		in eisdem radicibus succulentis conficiendis proce-	
retracta	1. 69	dendi modus	
hominis totuplex	1. 142	omnium curio. artificio educitarum rubedo perfectio-	
Experientia una plus valet pluribus rationibus	1. 134	nu in medicina	
Experientia rerum est magistra	2. 223	rad. hyoscyami	
Explanaio verborum creationis	1. 74	rad. esula	
Expositorum varia genera		radicum non unius & idem eductionis modus	
unde fiant		in robora aut insigniter consolidantibus pecu-	
ad ventris profluvium	2. 83	liari in extractione habenda est ratio	2. 494
Extractum mercurialis specificum hystericum	3. 150	symphyticile ad herniam	
preparandi eorundem ratio mulierculi non incogni-		satyrionis eiusdemq; vires	
ta	2. 336	ad huiusmodi & aliorum similitudinem confici-	
cum iisdem aquis ex omni generis purgantibus pa-		possunt extr. & tinctura ex vitico ad tabidos &	
rari possunt	2. 333	helicis	

INDEX RERVM

à quorundam simplicium exor. peti potest causa generationis carnis in corpore humano	2.495	menstruum horum purgantium peti esse aqua rita	2.510
bac. juniperi summum sudorificum bezoarticum contra omnes pestes & venena		ad formam extrahi esula alia quoque continuari possunt. & quantum illa	
bat. arum lauri		bellidori.	
purgans hedera	2.496	serup. j. cum extractione confectio hamech serup.	
granorum ebuli & sambuci		j. mixtum & in pilularum formam redactum excellentissimum purgans contra omnes man. os, epilepsias, abo. q. chronicos morbos	2.511
specificum remedium ad cachexiam & hydropem granorum altes specificis hystericis preparatio utrarum	2.497	purgantia c.	
cerasorum nigrorum singulare & epilepticum		catholicum	2.512
fl. paeoniae rhabdosi. spe. isicum ad pleuresin		chilagogum solutum	2.513
fructuum alchengi contra calculum		phlogozogum	
croci comminissimi sic cum aqua aliqua cardiacae	2.498	mel. azogum	
ex herbis, radicibus & caeteris omnibus earundem partibus parandi modus		spicierum hierapione Gal.	
herbarum tribus sunt modus	2.499	hiera colocyntidos reliquarumq. vulgarium purgantium	2.514
additis propriis suis salubus longe sunt efficaciora		hiera Pachii	2.516. 2.517
chelonii virtutes		conf. hamech	
melissa summe cardiacum		per. ill. signum	2.515
cardus benedicti & ulchario sudorifica & singularia contra pestem		ex animalium familia petita	
cephalicum maius	2.500	cranii humani eiusq. virtus & dosis	2.517. 518
minus		hepatis vituli	
thoracicum maius		pu. moni vulpis	
minus	2.501	& teneribus cervorum cornibus admirabile contra pestem venena, vermes, corruptiones & diversalia mala & symptomata	
cardiacum maj.	2.502	castorei	2.513
minus	2.503	in epilepsia paraly. si apoplexia ad iqueceribri afflicti	
stomachicum maius & minus		bus	2.515
hepaticum maius & minus	2.504	oculorum cancri, testarum ovorum limacum &c.	
spineticum maius	2.505	secundum q. virus	
minus		matrici leporina & secundina mulieris fecunda effica. ssumum ad matricem steriles fecundandas & concepti. on. idem. res. dendas	2.519
neobriticum maius & minus	2.506	mercurii uteri resurg. s. specificum	2.756
hystericum maius singulare matrici mundificanti. vum omnibusque afflicti. a. cau. a. frigida exortis utile		ligni rh. dii cardiacum	2.775
hystericum minus admirabile in provocandis menstruis & roborandis uter. o. eiusq. dosis	2.507	guajacinum sudarivum diureticum & corrupt. on. emendans	2.774
carminativum eiusq. dosis		utilitates	2.794. 817
similia purgantia benigniora	2.508	Scylla	2.780
rhabbari		h. bellidori n. per propriam aquam salis	2.804
fol. sena		per aquam cephalicam in epilepsia singulare ibid.	2.804. & 2.805
fl. purgantium		turp. ubi eiusdemque vires	
purgantia violentiora	2.509	hermodactylorum	
esula summum & excellens purgans omnig. hyd. opt.		lactiarum	2.809
cathoxia vomib. q. aptissimum remedium alius exar. hendi eisdem modus		lathyridis	
		conumeris agriflu	

Zlaterii

ET VERBORVM.

Elaterii	2. 310	quadam dantur venenata quidem ast non propeid	
Colecythidos		pestifera	
Euphorbii	2. 811	pestifera vera indicia	3. 44
Iranomonii	2. 812	Febris unda	1. 116. 147
epoponacis		Febru duplex definitio	1. 147
sarcocolla		Febris hectica	1. 170. 3. 202
sagapeni	2. 814	Synochus	1. 110
agarici		quartana curatio per pil. de sagapeno Camilli	
rhubarb.	2. 819	2. 386	
		cura per medicinam balsamicam	2. 596
		in ardentibus agroti à copioso aqua frigida potu non sunt arcenti	2. 712
		quartanas curant coales quadrati	
		tertianas curant caules triangulares	2. 735
F abrum sal mirum in modum causticum	2. 544	Felquare in propria vesicula in lapillos aut sal fixum	
Fabris sicetis sobrie utendum	2. 27	coagulat	2. 762
Fabri ferrarii, quo carbones amplicius inflammentur ignitos carbones aqua paucissima irrorant	2. 712	Felicitata vitiosa romana in sine constantia exemplum	2. 207
Fabritii Romanorum legum constantia excellens	2. 190	Felix qui sua sorte contentus	2. 209
Facultas potentialis triplex	1. 45	Fermentatio ad panem consiciendum maxime est necessaria	
substanti aliis qualis duae species	1. 17	farina	2. 19
humana tres	1. 106	Fermentum & sal pani consiciendo necessaria	
una aberrante, altera statim etiam vitatur ac pervertitur	1. 133	2. 20	
alterantes à forma seu spiritibus & non à materia promanant	1. 207	Fermentandi ratio in quo sit sita	1. 203
In fama perenni summa Ethnicorum posita fuit felicitas	2. 149	Fermentatio, concilio & digestio pharmaceutico scitu maxime necessaria	2. 134
Fames optimum condimentum	2. 171	utilitas demonstratur exemplo panificii ibid.	
Favamina quibus conveniant	2. 47	235	
Farina erui & crobi incommoda	2. 777	exemplo vini	2. 236
Ex Facibus humanis sal elicitur fixum & volatile		causa omnium rerum naturalium quae?	2. 581
1. 137.		natura	2. 695
Facula bryoniae spec. sicca cauterii medicina	2. 310	Ex Ferro preparata	2. 61. 629
preparatio		Ex Ferro & are egregia educi possunt cathartica	
summum contra omnes matricis suffocationes remedium		1. 218	
radicis iridis egregia contra hydrophosin medicina		ratione sulphuris totum ignescit	
radicis acri virtutes	2. 520	in eo sulphur quantitate superat aia principia	
scelle in trochiscis redigi potest	2. 779	2. 561	
Ex facibus post liquorum primigeniorum ac oleum extrusionem relictae egregiae virtutis elicitur		quod praestantius?	2. 609
post extraham opii tinturam relictae cataplasmata anodyna vel ad aquas hypnoticas utiles	2. 795	sapius in succo raphanorum immersione ac restitutum	
Febris pestifera potest esse sine contagio	3. 11	incredibiliter indurascit	
ephemera pestilentialis		mollescit in succo cicuta, saponis & albae sapius restitutum	2. 828
hectica pestilentialis		Forala & arctiores ligaturae in vniuersibus extremorum interpositiue usurpatae noxia	2. 913
humoralis pestilentialis		Ficedula	2. 45
differt ab aliis quadrupliciter	3. 43	Ficus quae optima	2. 31
		aliis fructibus magis impingant	
		non omni carent noxia	

INDEX RERVM

<i>afferendi modus</i>	2. 33	<i>Fomentum confortii</i> , qua retinaturales in vicem sua affecta	1. 45
<i>Fissuras capitii pilisam veterum explorandi ratio</i>	2.	<i>Fungi varii sunt generis</i>	2. 37
903		<i>eorundem usus nocuus</i>	2. 38
<i>Fixatione venenum omne ex spiritibus extrahitur</i>	2.	<i>Furnus athenorici digestionem comthodissimus</i>	2. 318
725			
<i>Per Flatu quid intellexeri Hippocrates L. de flat.</i>	1.		
158			
<i>Florem Martis</i>			
<i>acris ad pleuritidem utiles</i>	2. 556		
<i>officinales alterantes</i>	2. 769		
<i>antimonii diaphoretici</i>	2. 682		
<i>sulphuris</i>	2. 715		
<i>Floribus elicitur & mercurii & sulphuris minimum</i>			
<i>verò salis</i>			
<i>& salia plurimum de salibus volatilibus participant</i>			
2. 760			
<i>Fuxionum cura</i>	2. 765		
<i>Fruilus officinales</i>	2. 770		
<i>Fecunditas terra & aqua absque calore est nulla</i>	2.		
603			
<i>Fenicul. radix</i>	2. 23		
<i>Factor vulnerata parvis pessimum est signum</i>	2.		
864			
<i>Factor excrementorum in quocunque etiam morbo pessimum signum</i>	2. 21.		
<i>In Folio vegetabilium Mercurius predominatur</i>	2.		
760			
<i>Fomentatio in cachexia virginea</i>	2. 213		
<i>Fomentum emolliens doloremque in vulneribus sclopetorum sedans</i>	2. 893		
<i>Forma naturales duplices</i>	2. 616		
<i>Fossilia unde dicantur</i>	2. 602		
<i>Fraxinorii encomium</i>	1. 159		
<i>Fraga</i>	2. 28		
<i>in initio lepra summe necessaria</i>	ib.		
<i>Framb. sia quid?</i>	2. 28		
<i>Fruilus sporini quid?</i>	ibid.		
<i>condiendi ratio</i>	2. 430		
<i>officinales officinales alterantes</i>	2. 770		
<i>omnis generis conservandi ratio</i>	2. 889		
<i>Fragum inventio unde</i>	2. 14		
<i>Fruentum crudum insalubre</i>	2. 20		
<i>Fruentum quid?</i>	2. 81		
<i>Fuliginum natura differentia</i>			
<i>ut preparantur igni requirunt quartum gradum</i>			
<i>effectus</i>	1. 111		
<i>naturam habentes uapelliosam vel aconitalem qualia inferant accidentia</i>	1. 112		
<i>Fumorum & carbonibus effectus</i>	3. 174		
		G.	
		G Aleazii Mantua duci vesanus amor	2. 166
		G Galenici omnibus suis desit uti remediis ad mineralia confugiunt	2. 130
		<i>eorundem de mineralibus iniqua sententia</i>	2. 736
		<i>ab opinione antiqua difficulter auelluntur</i>	1. 130
		G Galenus contagionis metu Romam discessit	3. 12
		<i>probat chymicas operationes quas alii damnant</i>	2.
		58	
		<i>variaram perigrinationum studiosus</i>	2. 59
		<i>sententia circa mires acci effectum improbat</i>	1.
		129	
		<i>quid eundem ad compositionem medicamentorum commoverit</i>	2. 227
		G Gallus iulicus	2. 45
		G Gallina	2. 44
		<i>aquatica</i>	2. 46
		G agrana & sphaelus	1. 112
		G audium duplex	
		<i>causa diuersa</i>	
		<i>relictissimi Graci uicant Xagau</i>	
		<i>ex morte tyrannorum</i>	2. 185
		<i>extinctorum varia exempla</i>	2. 187
		<i>unde</i>	2. 187
		G austaux Gallorum quid?	2. 77
		G elatina praesantissima	2. 83
		G emmarum syrupi	2. 160
		<i>virtutes generales</i>	2. 72
		<i>speciales</i>	
		<i>Splendor quare ignis ardorem non perdat</i>	
		<i>auri vires amulantur</i>	
		<i>magisterium</i>	
		<i>priusquam ex ipsis purior essentia eliciatur, parum affectibus profunt</i>	
		<i>tribus sunt praesentia principii</i>	
		<i>eadem innata vis est, ut generatim nostro balsamo radicali corroborando ac rescitendo idonei sint</i>	
		<i>& lapidum pretiosorum sulphuris & cinisura eadem partibus, prout ex planetis constant lapides, inferunt</i>	
			2. 733
		G eneratio quid?	1. 41. 1. 142
		<i>membra</i>	1. 41

ET VERBORVM

<i>inter iudicem & perfectionem discrimen</i>	1. 54	<i>Helleborus & thymalum non parum de spiritibus an-</i>	
<i>naturali & spiritali</i>	1. 97	<i>timoni participant</i>	1. 104
<i>Glacies ex spiritu microscopico</i>		<i>ritè preparati usus non usque adè reformidandus</i>	2. 372
<i>singulis ad obstruiones hepatis, lienis, provocatur-</i>		<i>potui datus agris non semper prodest, semper verò sa-</i>	
<i>rinæ & calculum egregiè dissolvit</i>		<i>nia nocet</i>	2. 396
<i>in aquam redacta præcipuum ad inflammationes &</i>		<i>per superiora purgandi virtus ab alio purgante per</i>	
<i>gangrasas, quas subito tollit ac exinguit remedium</i>	2. 705	<i>inferiora omnino retinetur & inhibetur</i>	2. 512
<i>Globuli scilicetorum ut venis no inficiantur</i>	2. 869	<i>ne fieri, quare non iidem respondeat effectibus, quos</i>	
<i>Gonorrhæa</i>	3. 222	<i>eius Hippocrates tribuit</i>	2. 595
<i>Græcorum sobrietatis</i>	1. 190	<i>duplex</i>	
<i>Griue Gallie qualis avie</i>	2. 48	<i>circa eius usum quam consideranda</i>	2. 802
<i>Gula incommoda</i>	2. 144	<i>niger ritè preparatus astralibus morbis præsentissi-</i>	
<i>In Guajaco tres diversa substantia inveniantur non</i>		<i>imum remedium</i>	2. 803
<i>fecum ne in antimonio</i>	2. 679	<i>de eo veterum doctina</i>	2. 802
<i>Guajaci preparatio</i>		<i>recentiorum opinio</i>	2. 803
<i>decoctum</i>		<i>ex nigro preparata</i>	
<i>oleum</i>		<i>non extractum per propriam aquam</i>	
<i>liquor petui inter passas græcissimas</i>	2. 773	<i>per aquas cephalicas</i>	2. 804
<i>in eo tria principia quid oporentur</i>	2. 774	<i>hoc egregium in epilepsia aliisque deploratissimis</i>	
<i>Gummi Arabicum quibus dissolvendum</i>		<i>morbis</i>	2. 805
<i>Sulphurea solvuntur oleis</i>		<i>aliud excellens</i>	2. 807
<i>partim sulphurea partim aquosa & de salu natura</i>		<i>alibi noxa</i>	2. 808
<i>plurimum partim partia solvuntur acida spiritibus</i>	1. 205	<i>felicitè ejus usus successit</i>	ibid.
<i>preparatio</i>	2. 377	<i>Hemiplegia quinquam?</i>	2. 120
<i>ammoniacum unde pilula continentur, detestan-</i>		<i>Hemiplexia quid, ejusque unde petenda causa</i>	3. 183
<i>dum non est</i>	2. 385	<i>Herbarum differentia</i>	221
<i>ammoniaci, ledellii, opopavacis & Calleni virtus</i>	796	<i>officinales</i>	2. 756
<i>Ad Gummata & ulcera maligna venerea excellens</i>		<i>Hercules communis orbis humani alexitæus</i>	2. 165
<i>remedium</i>	2. 773	<i>Hermetici pro diversitate fructuum elementa sua di-</i>	
<i>Custus non de cuiusvis rei qualitate accuratius esse ju-</i>		<i>stinguunt</i>	1. 70
<i>dex potest</i>	2. 719	<i>Hermetica principia Hippocrati non fuisse incognita</i>	1. 174
		<i>ars unde nomen sortita</i>	2. 218
		<i>de mercurio</i>	2. 652
		<i>Hiera Pachi maxime in stomachi vitii usus</i>	1. 214
		<i>2. 377</i>	
		<i>hier a Galeni cum agarico</i>	2. 367
		<i>Hippocomicum quid?</i>	129
		<i>Hippocrates quid per terminos acidissimi, dulcissimi, a-</i>	
		<i>marissimi innuere voluerit</i>	1. 128
		<i>prudencia investigando Perdicca morbo</i>	2. 169
		<i>cum Galeno multa latere, qua nunc sunt manife-</i>	
		<i>stata</i>	2. 232
		<i>lex de celandis artibus ejusque mysteriis</i>	2. 657
		<i>Historia puella ab omni ciborum potuique usu per trien-</i>	
		<i>num abstinentis</i>	2. 11
		<i>Historia ejusdem nasum sibi instar urbe magnitudi-</i>	
		<i>nis falsè sibi imaginantiæ</i>	2. 214
			Home

H.

<i>Hermus quæ loci genus Germanis</i>	2. 18
<i>Habitatio sanitatis proficua qualis eligenda</i>	1. 207
<i>Halius sive vapor alius est ex aqua; alius ex quo me-</i>	
<i>talla conerescunt</i>	2. 603
<i>nitrosi sulphureum & inflammabilem naturam indu-</i>	
<i>centes, inque corde ferus delati humidum inuascen-</i>	
<i>tem aut decrecentem excutiant</i>	1. 110
<i>Hælec & Sarda delicatissimi inter pisces marinos ha-</i>	
<i>bentur horum differentia in quos consistat</i>	2. 56
<i>Harmonia ad sedantes spiritus nimiam vigiliam perur-</i>	
<i>bates maxima efficacia</i>	2. 103

INDEX RERVM

Homo quare circa alimentum aut cibi usum vivere possit	2. 9	Humiditas calore siccata corruptionem inducit	2. 746
In Homine omnia sunt concentrata	1. 90	Humiditas maxime proclivis ad suscipiendum contagium	2. 815
tantum microcosmo latens imperfectorum metallorum sedina	1. 74	Humores duplices	
Innatas maxime est conspicua	1. 95	non minus ac alie res de principis hypostaticis & elementalibus constant	
animarationis quid?	1. 96	trium origo & generatio unde colligenda	1. 111.
Physicus quid		124	
naturalis a supernaturali diversum quid?	1. 98	melancholicus quid?	1. 125
essentia quid?	1. 96	cognitio ex anatomia sanguinis	1. 127
principia	1. 96 1. 99	ex anatomia acetii	1. 128
spiritus quid?		ejus in economia microcosmica usus	ibid.
corpus quid?	ibid.	indispositio in quo consistat	
nutrimentum	1. 161	quomodo in corpore humano peccent	1. 148
quare de mineralibus & vegetabilibus quippiam participet		melancholici affinitas & analogia cum vitriolo non mediocri causa est ut dicatur vitriolicum	1. 149
in eo generari possunt spiritus mali & vitia ejusdem hostes intestini, qui sunt natura mineralis, vegetabilis & animalis		nullus calculus absque admixtione salis produci	
principia hypostatica & elementaria demonstratur ex ejus compositione	1. 105	Simplici aut calori effectum salis sedine tribuere velle, ridiculum	
generati-ve		aduri improvidè dicitur	1. 111
nutritione	1. 106	Humor primi generis sic spiritus sui corpus	2. 632
ex humorum contemplatione	1. 107	Hyacinthi proprietates	2. 728
ex distillatione	1. 108	Hydragyri in peste amulati recommendatio	
quidam nullis obnoxii somnii	2. 109	conficiendi modus	3. 75
in eo nascuntur diversa substantia metallica, succi concreti & diversa sulphuris saliumque differentia	1. 113	Hydro vel quibus noxiis	
principia composita		in se continent spiritum vitæ ardentissimum	
partes	1. 122	ex simplici varia parata romelia	2. 68
ut absque cibo & potu per aliquot tempus vivere possit	1. 134	ejus cum vini proprietatibus maxima affinitas	
in eo triplex mundus perpendendus in tres partes a parte distributus	1. 142	preter qualitates vulgares alias quoque obtinet	2. 69
post lapsum mi errimus	1. 164	antiquè maxime fuit familiare	
seu vitii depravati	1. 165	varietas & usus	2. 90
ex limbo corrupto genitus	1. 167	longè est inferius oxymelite	2. 320
transposita sanitate sua causa vitiosis suis affectionibus	1. 169	componendi ratio	
affiones que & quales	1. 169	vino, cum ejusque vites	2. 329. 310
ut revidantur vitiosa	1. 170	ex eo conficiuntur aqua vitæ ad delicias verum essentius utilis	
prorsus exire homini impossibile	2. 189	officinarum	
nullus ante obitum felix estimandus	2. 210	cum succo terra serum ad sedandam scimm	
& planetarum anatome	2. 742	citri	2. 380
cum planetis analogia	2. 741	antiparaliticum	
Hæmorrhoidum qualis	2. 197	antepilepticum	2. 381
Hordeatum conficiendi ratio		alexipharmacum	2. 332
Semiferum	2. 80	domesticum	2. 338
		contra pestem	2. 334. 358
		usus ejus ad preparandam epilepsia materiam apozematibus praefertur	3. 140
		Hydrops tympaniter unde?	2. 116
		Bypatia	

LET VERBORVM

<i>Hypatia illicitas amoris flammis respicit</i>	2. 172	<i>Infans lac nutritio morbo contagioso infecta bibens ora</i>	
<i>Hypericum caesios à vermiculis defendit</i>	2. 717	<i>contagium recipit</i>	1. 164
<i>Hydrochmata quid?</i>	2. 123	<i>Infantes quare ad epilepsiam proni</i>	3. 116
		<i>Inflammatio spirituum undet</i>	1. 170
		<i>Inflammatione remedium, lap. Prunell.</i>	2. 711
		<i>Inflammatione epatæ & lienis remedium</i>	2. 763
		<i>Defluentiis calis</i>	1. 75
		<i>Influentia existunt vel benigniores vel maligniores</i>	1. 76
		<i>Influentia astrorum causa morborum</i>	1. 76, 77, 80
		<i>Inflatio purgativa catholica</i>	2. 304
		<i>ut pro personarum curandarum temporis varianda</i>	2. 304
		<i>Inspida dantur extrinsecus talia, intrinsecus vero a-</i>	
		<i>cevrina ac mordicantia</i>	2. 749
		<i>contra Insomnia medicamenta simplicia</i>	2. 117
		<i>Instrumenta ad tincturam solis conficiendam quantum</i>	
		<i>necessaria</i>	2. 626
		<i>Intemperies quid?</i>	1. 154
		<i>Intemperantia exempla</i>	
		<i>effusus</i>	1. 191, 192
		<i>Intestina</i>	2. 47
		<i>Intestinorum ardor postquam consequitur</i>	3. 26
		<i>Invidia collatio cum Timone Atheniense</i>	2. 162
		<i>Invidiosus similes Prometheus</i>	ib.
		<i>Invidia nascitur ex improbitate nostræ voluntatis</i>	2.
			162
		<i>Invidia occurrendi remedia</i>	2. 163
		<i>Ira effectus</i>	2. 173
		<i>descriptio</i>	2. 176
		<i>species variæ</i>	2. 176, 177
		<i>ulciscendi instrumenta manus & lingua</i>	1. 177
		<i>Iracundorum nota</i>	2. 178
		<i>Iracundia exempla</i>	2. 179
		<i>Iracundia remedia</i>	2. 180, 181
		<i>Incommoda</i>	3. 882
		<i>Probra moderanda Athenodori consilium Augusti</i>	
		<i>Imperatori datum</i>	2. 184
		<i>Iulep siue tinctura refrigerans pro magnatibus</i>	2. 353
		<i>Iulepi de tinctura rosarum et virtutes</i>	2. 354
		<i>contra pestem aciles</i>	3. 93
		<i>accommodati biliosi</i>	
		<i>melancholicis</i>	
		<i>pituitosis</i>	2. 351
		<i>Iusculum solutivum ex gallo decropito</i>	2. 44
		<i>differentia</i>	2. 81
		<i>Iulianus Augustus parum dormivit</i>	2. 108
		<i>Iurus consulis alchimiam qui approbavit</i>	2. 272
			4
			Kapita-

INDEX RERVM

K.			
K adiosyn Galeno quid?	3. 25		
Kakarnidus quid?	1. 192		
Kogou quid?	2. 123		
L.			
L Atodemoniorum puella nuda exercebantur in palaestra	2. 111		
Lactaria viridis & rubra	2. 661		
Lactis natura & differentia	2. 47		
Lac amygdalorum	2. 80		
in eo tres dicitur a substantia	2. 48. 525		
ejus usus quibus affectibus utilis	2. 90		
multo brevia ulceribus pulmonum omnibus ceteris preferendum	2. 48		
serum utile ad purgandum humorem biliosum, adustum & melancholicum.	ibid.		
optimi nominis			
animalium quoddam multo brevia simulum			
circa ejus usum quamvis consideranda	2. 10		
quoddam preparatio Galii et sennae	2. 8		
in eo reperitur tria principia	2. 105		
viciosa incommoda	3. 131		
sulphuris	2. 715		
Laconicarum mulierum virtutes	2. 207		
Lactuca immoderate usus oculis nocivus	2. 11		
eximia frigidi tati correctio	2. 23		
qualitates	2. 22		
Lampades reperta in agro Patavino ultra centum annis desolata ardentis	2. 568		
Lampreta quando optima	2. 60		
Lactis vitae grana in ocelliori ventriculo integra posita quam comminuta preferuntur	2. 799		
Lapilli e ventre bovis mensa Mayo de vesica fellis mensa Martio collecti in calculo rariissimi remedium	2. 852		
Lapis prunella in peste apprimendus utilis	3. 93		
philosophorum nihil fuit aliud quam quinta essentia	2. 169		
philosophorum quid	2. 559		
operationes	2. 614		
eodem quod aurum fit an sit aurum fucatum	2. 615		
Salsenegi quid?	2. 661		
minus pretiosus	2. 733		
de armeno Hippocr. Gall. & Tralliani sententia	2. 735		
			ad expurgandum humorem atrabilarium gratissimus
			Laxuli
			preparatio
			quicquid rassum sanguini inest purgat
			2. 735
			iusdem doctibus est prae dictum quod lapis armenus ibi
			vite preparatur commodissime exhibetur cum confessione alkerminis ad coris affectus
			2. 736
			Lapilli mense Mayo in ventriculo bovis reperi ad calculum conducibili
			2. 738
			Lavaretus piscis egregii saporis
			2. 66
			Laudanorum nomen unde
			opiatum praestantissimum paraturque facillimum
			2. 480
			proprietas
			alius preparandi modus
			2. 436
			remedia sunt generalia plurimisque affectibus gravissimis etiam quibuscumque corporis nostri partibus inhaerentibus accommodata
			2. 484
			Paracelsi
			2. 689
			polychrestum Montani ex Isnardo
			2. 438
			usus statim post preparationem conteditur, theriac
			non aquam
			2. 796
			opiatum excellens anodynum & quemcumque sanguinis fluxum sistens
			2. 891
			Lentium decoctum variolae excludentis utilis
			2. 27
			Leporum cerebrum gingivis infantum illinendum utilis
			2. 47
			coagulum epilepsiae cum hydremitis potum contumit
			2. 852
			Leprosi duo opo viperarum visus
			2. 835
			Leihargus unde?
			1. 115
			Lex Catonis non generaliter de omnibus feminis, sed libertate accipienda
			2. 114
			lenis obstructionis ejusdemque scirrhus nequaquam ab humore melancholico simpliciter tanquam hujus rei causa dependet
			quibus asserenda
			1. 127. 3. 206.
			Ligna & vises ossi inales
			2. 771
			Limates quibus ut leet
			qui optimi
			eorundem preparatio
			ventriculi calori fervendo maxime conducibilis
			veneream simulane
			testa preparata remedium ad venterum praestantissimum
			2. 64
			Limonium succus quae virtutes per las & corallia dissolvat
			2. 762
			Lingua vitium
			2. 177
			babula

ET VERBORVM

babula bonitas 2. 46
 Linimentum contra pustulam pestilentialem 3. 99
 ad extingue dum pulveris tormentarii empyreum &
 excellens 2. 900
 ad ossium cariem 2. 913
 ad callum & fistulam vulnerum sclopetariorum 2. 915
 Liqueores ac olea animalium terra licet absumentur,
 ossa tamen, salium domi ilia etiamsi exsiccata, fixa
 tamen forma que sola superstant 3. 152
 acidi destillati junipero vel guajaci efficacissimi ad
 dissolvendos pretiosos lapides 2. 380
 acidorum laus in longum produciuntur 2. 719 720 &c.
 ex cranio humano summum antepilepticum 2. 824
 Loca affecta ut cognoscantur 1. 18
 affectus quid? ib.
 differentia
 vocabuli acceptio Hermetica
 diversitas pro rerum differentia & conjunctione
 varia 1. 182
 Looch de alba Q. 2. 414
 passulatum
 El. sulphuris 2. 415
 Lotus cancerorum marinorum speciem referunt 2. 58
 Lucii preparatio in uina omnium optima 2. 60
 Lucta causa 2. 119
 Luctandi modus
 Lucta Lacedaemoniū familiarissima 2. 121
 Luctus quid?
 Aegyptiorum 2. 194
 Græcorum, Romanorum aliorumque
 in eo qualia olim vestimenta
 abusus à Solone reprehenditur verus laudatur
 Sanctorum V. & N. T.
 non omnis damnandi 2. 196
 liciti conditiones quales 2. 197
 Ludus latrunculorum 2. 110
 Lues venerea 1. 78
 quo temporis Gallias infestavit ibid.
 infellorum partes qua inungenda 1. 651
 quosdam quare inficiat, quosdam vero non
 quid? 1. 14
 differentia quatuor 3. 217
 causa externa & interna 3. 218
 in ea prognostica non possunt esse alia nisi dubia &
 iudicii suspensa 3. 220
 circa eiusdem curam que & qualia consideranda
 3. 221
 usus, hydrisicorum in ea, quando suspectum 3.
 222

curatio iuxta methodum vulgarem 3. 223
 in ea qualis requiratur diæta 3. 224
 specificum alexipharmacum nam vero hydr argyrum
 3. 226
 salivariis fluxus sola crisi 3. 227
 Lullius philosophiam suam per literas tractans defen-
 ditur 2. 182
 Luna liquor viridis 2. 637
 oleum
 tinctura elicitur beneficio liquoris sulphuris sativa
 2. 638
 Lupuli virtutum qualitas 2. 22
 Luto inter gradandum qui immergitur, comiti suo
 melioris via incedenda aut sit 2. 165
 Luxus modula famis & abstinentia 2. 171
 Lycurgi lex pro educanda juventute 2. 135
 Lypothymia unde? 3. 203. 205

M.

Macrocosmi essentiam quam constituunt
 In Macrocosmo occurrunt res tam universales
 quam particulares 1. 69
 ætatis ejus partitio
 regiones terre respondentibus microcosmi 1. 60
 sanitati humanae causa est, quatenus sc. ipse transpo-
 situs in microcosmum transponit
 que incommoda homini afferat 1. 157
 Magisterium hexarticum animale 2. 472. 848
 septem preparatio ad thuracum culestem conscien-
 dam 2. 472
 hyacinthi, smaragdæ & rubini
 eorum calcinatio sit cum floribus sulphuris
 hyacinthi specificum contra spasmodum & contra flu-
 ras 2. 121
 margaritarum ejusdemque virtus & dosi 2. 729
 730
 rubini, venenis, pesti omnibusque corporis corruptio-
 nibus ad verjatur
 succurrit epilepsia
 Lapidis Indici & hinc summa remedia ad i-
 schuriam, attritionemque & expulsionem cal-
 culi
 lapides lazuli singulari purgans humoris atrabila-
 rii, præstantque medicamentum contra omnes ma-
 nias & melancholicas affectiones 2. 531
 mercurii ejusque virtus 2. 669
 gemmarum, corallorum & perlarum 2. 728
 Magus potentissimum habet spiritum 1. 24
 d 2 944

INDEX RERVM

quaratione trahat ferrum		eorundem compositio non est a variis aut hemicum	
alio illius spiritus ferri atheralivo privatur.	1.	volus totum inventum.	2. 225
25		compositio causa.	2. 225, 227
propter solum attractivam ferri vinum à summis Philo-		Et venenum quod vomitum citat, non tamen exitia.	2. 674
sophis dicitur animatus	2. 575	le semper esse probatur exemplum	2. 674
preparatio	2. 724	et recipientia licet sint acria ante camis mixtionem	
vinum non solum in attractione ferri vulgari consistit,		aliquoties leso acrimoniari deppant Et redduntur	
sed longius diffunditur	2. 694	epuotica	2. 643
Maonesia philosophorum quid?	2. 165	innotuit quaedam	
Malum persicum in proprio jelo censetur detribis form-		gradus calidarum quatuor	
alio translatum benignum		eorundem qualitates variis sunt insignita proprie-	
duplex est generum	2. 33	tatibus	2. 745
ex parte unum iende dicitur	2. 35	facultates licet simplices sensui appareant, natu-	
tres ejus species		ram tamen habent compositam.	2. 746
ejus usus quibus vocis	2. 36	alimenteria	2. 756
citrii qualitates		ex animalibus plus habent perfectionis, quam qua-	
insigne est cardiacum	2. 38	ex vegetabilibus preparari solent.	2. 821
Manna purgans è mercurio	2. 657	Medici officium quod practicum	2. 4
cruda impuritatibus maxime scaturit	2. 817	boni officium in quo consistat	1. 201, 2. 154
Mandibula lucii piscis anti pleuritica	2. 812	quid et observandum de conditione sci-	1. 58
Maxilla unde	2. 111, 113	deccro. Quaeque non in idem servatur ab antiquitate	2. 218, 219
Mansuetudinaria varia exempla	2. 181, 182, 183	Et necessitate	
Marcus Scaevola arte natandi hostium mandibulae receptae	2. 134	antiqui ex metallis multa deprompserunt medica-	
Margarita sive coenocollum	2. 728	menta interna	2. 638
essentia	2. 729	ut vergeta peste infectos se gerere debeat	3. 96
varii earundem calores proficiuntur à salis spiritui.	2. 731	scopus ejus in peste qualis.	3. 98
2. 731		eorundem cum istis collatio	3. 146
Martis Et Venery sympathia à postu descripta	2. 695	eadem usus Et experientia maxime necessaria	3. 142
de Maslæ Turcarum opinio		à dogmatico Et rationali majori est fructu sive medici-	3. 143
ea utuntur non pro somnolentia inducenda sed ani-		na, quae ab empirico tumido rerum non ignora	3. 143
mofitate comparanda	2. 793	Parisiensis nimis sine liberalitate S. S.	3. 191
Massa pro dealbandis manibus	2. 188	Medicina quid	1. 209
Masticatorium diversum ad paralyticum	2. 412	per nomen quid intelligant dogmatici	1. 1
pro delicatioribus ore a ore suo minus offendens	2. 412	quid Hermetici	ibid. Et 2.
in eorundem usus os semi aertum tenendum	2. 413	ac ars medica dogmaticis unum Et idem, Hermeticis	
Mecenum quid?	2. 791	factus	
Medicamentum ex mercurio pro curanda peste		ut vergeta salis qualem repraesentet medicamentum	1. 203
ex antimonio	3. 90	Medicamentum arcem quare autur nominari dogma-	
quare dicitur munus divinum	2. 220	tico Hermetico	1. 2
Galeno quid?		Medicina quando in partem pharmaceuticam, dia-	
duplex		eticam Et chirurgicam dividit	
ejus oppositum est alimentum		eandem à philosophia studio quia primus distinxerit	2. 219
inter hoc Et alimentum differentia		partes ejus pharmaceutica ut maxime necessaria	
omni vel s. vice.	2. 224	etiam antiquissima	2. 221
simplicia in pharmacopoeia inveniuntur duplicia		universalia non profusa incorruptibilia	2. 570
materia unde petenda		balsamica ex rebus omnibus preparanda Et confi-	
quibus modis in medicum usum aptanda		cienda ratio	2. 592
perfecta cognitio in quibus consistat		virtus hujus Et praestantia	
			balsa-

ET VERBORVM.

balsamum nostrum conseruat & auget	2.490	de lignis	2.490
morbos profligat uniuersaliter		spagyricorum varietas	2.486
habet amicitiam conuinciam cum balsamo nostro		uniuersale ex vitriolo	2.709
radicali		pro dissolvenda gemmis, coralliis & perle	2.728
virtutes eius particulares	2.596	adamantem mollem reddens eundemq, dissolvens	2.729
Melendi cupiditas unde?	1.112	non omnia sunt calida	
Mel purius est saccharo	2.32	pro eliciendo essentia	2.806
cibus est coel. stit.	2.67	ex menstruorum retentione hystericis symptomati	3.104
citra aqum artificium reperitur in variis locis		totum purgant sanguinem	3.106
differentia à plantarum bonitate		Mercurius quid?	1.31
quale optimum		signatura	1.39
preparatum salubrius non preparato		aliquid plus est, quàm aer elementaris	1.38
Mellita quibus conuinciant	2.68	antimonialis infusus spiritibus animalibus	3.41
Mel ad terriacæ compositionem qua quantitate sumen-	2.464	radicali in homine totus est arborus	1.105
ditur		Mercuriales exhalationes exiungunt catarrhis	2.107
licet sit dulce, interuaz amew substantia ratione ita		Mercurius vita sudorificus	2.292.2.400
est aliudum violentumq, ut ex eo paratur auri &		alii	2.656.627.668
argenti accuratissimum dissoluitur	2.749	omnium vomitorum ac purgantium prestantissi-	
Melioratum visum cum multia aromatis paratum		imum	ibid.
cumq, vitis	2.332	felaris mirum contra pestem & luem veneream re-	
Melania Marcelli Consulis Romani uxoris constantia	2.208	medium	2.650
Melancholia analogiam habet cum aceto de vino salto		veneris contra pestem preparationes	2.641.642
salis vitriolati & aluminosi naturam refert		ex nimio non consistit	2.644
humor à proprio phlogmate separatus contra natu-		qua occasione in usum medicum venerit	2.646
ram se habens, omnium gravissima & acerbissima		electio	
excitat symptomata in corpore humano	1.125	adulteratio	2.647
hinc ergo qua talia crassum aut terreste quid dici non		variarum in mineris rerum heterogeniarum ad-	
potest	1.126	mixtionis varie insicitur	
phantastica exempla	2.214.215	probatur Hispanicus	
Melanagoga	2.367	probatio	
Melancholia hypochondriaca unde? i. 11. 113. 115	3.205	preparatio dogmaticorum	
Melancholici quare facile sunt committentes & contra	2.698	purificatio	2.648.689
cur epilepsia obnoxii?	3.118	unguentu & emplastris medici admittentes repre-	
Melones qui optimi		henduntur	ibid.
optimorum nota	2.31	mixtionis ac compositionis ratio	
eorundem in usu maximum requiritur moderamen		emplastru resolventibus ac penetrantibus admixtus	
eorundem immoderato usu extingit variis	2.32	ad nodositate & articulorum topoi prodest	2.650
Mensium obstructio unde?	3.206	vires mixtio in curanda lue venerea	2.651
Mensura ebymia		varia consideratio	
de nitro philosophorum		crudei quas infra noxas	
caeleste		vires preparatus theriaca naturalis	
ex saturno	2.488	vires ac qualitates	
de facibus & crystallis		num calidus vel frigidus	2.652
de calce viva		& soli sympathia	2.653
ex vino		ex eo preparata	
ex aceto	2.489	ex vulgariibus modis reddetur philosophicus	
ex saccharo & melle		essentia eius	
		Paracelsi.	

INDEX RERVM

sublimatione ad supremum perfectionis gradum per-		quare planetarum nomine donati	2. 198
an uir	2. 654	imperfecta quare gustu per. ipsantur amara	2. 599
dulcis		nullum dici potest perfectum, nisi ab ipso fuerit sepa-	
essentificatus		ratum ipsum sulphur	2. 600
preparandi modus aurore preparatiq. virtutes		cetera ratione auri sunt imperfecta	2. 601
1. 656		causa materialis duplex	2. 602
in sublimato qua ratione reperitur malignitas		fusilia	
2. 657		dulcilia	
precipitatio	2. 658	proxima eorundem materia	2. 603
in preparati egregius usus in caruncula colli vesicæ		ma. e. i. a. qua. q. qu. a. l. i. a. j. u. x. t. a. H. e. r. m. e. t. i. c. o. s.	2. 604
a verrucanda aliisq. sanandis ulceribus phagade-		cause efficientes	2. 607
nica	ibid.	concresecunt caloris privationis	2. 608
precipitatus ad sananda sclopotorum vulnera ex-		causa caelestia corpora quo respectu dicantur	
cellentissimus		causa efficiens propinquior est calor	
precipitationes per ignem improbantur	2. 659	transmutatio ut fiat	2. 609
corporum precipitatus		quare Graecudicantur $\mu\sigma\sigma$ $\alpha\delta\delta\alpha$	2. 610
precipitatus diaphoreticus		materia proxima non sunt mercurius & sulphur	
precipitatum huius momentum in dulcificatione est		vulgare	2. 613
positum		genitum usus	2. 621
precipitatus vulgi	2. 662	vita ad nostram adaptatio possibilis	2. 634
balisamus mercurii dictus		primum ens	2. 692
per se		imperfectiorum licet proprium sit crassitium suam	
solaris visusque docti	2. 663	fordeat, vi ignis exure, nihilominus tamen substan-	
cum sole precipitandi ratio		tiam quandam à natura sua alienam imbuunt	2. 863
arte precipitati maxima virtus		Metallica remedia ad arcendum pistem quam aptio-	
v. v. a. preparatiōnes	2. 664	ra	2. 727
solus specificum luis ventrae etiam deplorata reme-		Metapostis duplex	3. 111
diam	2. 666	Meteteororum cognitio Medico necessaria	
vita correctus	2. 669	eorundem differentia	
quo medio congelandus		in aërocosmi cum microcosmi magnam habent simi-	
solidi & instar crystalli lucidissimi preparandi ratio		litudinem	1. 57
solitius congelatus ut spoliatur	2. 765	omnia redolent principia hyssopatica	1. 109
circa eius in lue venerea usum, quam notanda?	3. 227	Methodus faciendi medicina vulgaris	1. 225
Mercurialis succus specificum hystericum	3. 150	Adversus Metum antidotus	2. 191
facinus, facinorum vulvum repurgandis utilis		Microcosmus huius	1. 95
2. 756		constat homini interno sive hystrphysico & externo	
Mergi venter torrefactus & medico sali admixtus co-		sive physico	ib.
nitionem iuvat	2. 535	dividitur in quatuor elementa	1. 144
Mercurius & molva quales pisces		Millepedes pulverisatissime limo ophthalmicum	2. 852
Anglorum, quibus discedat à Gallorum		In Miner alibus omnibus retoriuntur tria principia	2. 89
species aëlium	2. 57	Mineralium medicamentorum praesentia	3. 221
Mirula	2. 45	Mineralogia quid?	
Messilorum ossa medicamen calculi	2. 37	Mineralia quae?	
Metalla qua vita vivunt	1. 21	Mineralium principia de quibus constant	2. 555
ex illorum aliquibus varia aqua vita sive spiritus		Mineralia in usum medicum esse admittenda asseritur	
salutares elici possunt	1. 25	ratione & autoribus	2. 556
nihil aliud quam sal quoddam fusile	2. 577	non nisi preparata in usum medicum vocanda	2. 791
quid?	2. 197	affiones unde?	2. 737
diviso		Minium quid?	2. 644
		nihil	

ET VERBORVM.

nihil aliud quam plumbum calcinatum in rubrum colorem virginis per ductum	2. 563	in acutis iufcula minus nutrientia exhibenda in diuturnis magis	2. 181
per Minimum Dioscoridius quid intelligendum	2. 645	ex iis qua utilitas	2. 190
Mithridates & Adrianus Imperatores venatores	2. 133	spiritualis corporis auxilium non iuvatur	2. 190
Mithridates perire non potuit veneno	2. 451	in melancholicis vis imaginatrix potissimum depravatur & laeditur	2. 214
Mithridatum antecessit theriacam		non eloquentia sed remediis curantur	2. 220
à Mithridate Ponti Rege inventore nomen sortitum	2. 450	tribus de causis fiunt graves	2. 275
Molites Gallie Meusnier qualis piscis	2. 62	acuti sine febre mortem adferre possunt	3. 16
Mora	2. 29	quidam in luem veneream transformantur	3. 70
Morbillus & variolu puerili ferme omnis aetate coinquinatur	2. 104	ad eorundem curationem qua requiruntur, in spirituum potestate omnia continentur	1. 200
Morbi pestilentiales ut de vocabulorum sumitur quae ad tripliciter pro eius vocabuli ambiguitate definitiones varia nomen unde	1. 144	nullus fere est, qui non edomatur salibus viperinis	2. 848
quid?	1. 147	Mors naturalis quid?	1. 102
dum spiritibus inesse dicitur etiam partibus & membris animalis insidere affirmatur	1. 148	Mors Lacedaemoniorum in imperantibus juvenibus suis exercitibus	2. 135
animi, ut corporali causa triplices	2. 152	Motus formales quinam dicantur eorundem maxima diversitas	1. 18
quibus inducitur in medius		quid?	1. 41
de Morborum causis opinionum Dogmaticarum ac Hermeticarum conciliatio causa dogmaticorum		quo vis naturalis moventur est variis	1. 63
Hermeticorum		hominis quid.	1. 142
causarum diversitas dogmaticorum & Hermeticorum in quo consistat	1. 156, 1. 171	lesio duplex	1. 154
femina ut sint in homine	1. 165	incommoda	1. 171
causa antecedentes Dogmaticorum & Hermeticorum	1. 168	Moueronnes quid?	2. 38
fixi plerumque in sobolem propagantur quare quidam ad posterum propagantur, quidam vero secus		in Mucilagibus vigent spiritus & tinctura salium	1. 182
hereditariis quare vocentur proprii	1. 167	Mucharum sive syr. in fusione rosarum	2. 343
propriis sunt permanentes		Mulieres quare arthritidi minus obnoxiae	1. 152
transplantatio		hysteria paroxysmo epileptico correpta ut tractanda	3. 125
omnium ut nunc sit idemque modus	1. 168	constantia celeberrima exempla	2. 207, 208
parentum quare non semper propagantur in liberos	1. 169	Mucus piscis	2. 56
causati ex sulphure		Mienia triplex eiusque vires	
ex mercurio		natura graecis piscis halius	
ex sale		vera natura antiquorum hodierno tempore curam habet sicca preparatio	2. 822
retollit acies chymicis distillat	1. 172	tinctura vires	
specifici sive formales	1. 173	liquida preparatio	
in se quae ipsam derivant	ibid.	in plenilunio sumpta & regium aut epilepticorum recentia preparatio	2. 822
divinatio proxima causa	1. 175	Mundi in duos globos divisio	3. 33
astralis in loca difficilissima cognitio	1. 183	existentia in progressu suo qualis sit futura, obscurissimum	1. 56
curandorum remedia	1. 195, 194	an sit periturus	1. 57
tartareorum generatio sit coagulatione tartari	1. 205	intellectualis supremus est mundus angelicus	1. 44
conveniuntur ex dissilio principiorum	1. 207	renovatio per ignem futura	2. 642
		Muranula piscis delicatissima	2. 60
		Musci concentus facultas	3. 127
		extrema vis in lenoculis animi morbis	2. 211
			ibid.

INDEX RERVM

Mysti conceptionem impedit	2. 157	ad auri generationem dupliciter operatur	2. 612
Mysterion quid?	2. 781	universalis in verum cognitionem nos adducit	2. 744
N.			
N apellus & aconitum qua ratione pestem producant	3. 39	salina basi exsilit vegetabilium ac animalium	2. 759
signatura		defectus arte corrigitur	2. 793
descriptio		Nausea & vomitus perpetui pestis comites	3. 25
ac. nito longè subtilius agit	1. 5. 40	Nausea unde?	3. 205
proprietates		Nepenthes quid?	2. 484
qua inserat symptomata	3. 41	Quercetani	ibid.
Narcotica quid?	3. 267	eius praecipua vñ in quo consistat	2. 484
inter haec minus est noxium diacodium	2. 478	descriptio	2. 485
mixtureis processus duo	2. 481. 482	preparatur cum & sine ambra & muscho	
Nascendi artem docuerit Graeci & Romani	2. 133	Quaecundum Isnardum	
exercitium peratile non solum verum etiam maxime necessarium	ibid.	vires	2. 468
haec arte Iulius Caesar vitam conservavit		Nervus vulnerati conuenientia spagyrica	2. 801
Natatoria Agrigentorum		Nihilum quid?	1. 68
inter miracula mundi huius temporis relata	2. 134	Nihil reperitur in universo mundo ex quo, quocunque etiam tempore, non possit sal extrahi	2. 573
de Natura essentia opinioniones varia		Nitrarius occupatur praecipue circa sal volatile flagrans consiciendum	2. 581
naturans quid?		Nitrum de quo principio participet	1. 32
universali quid?		Nitrum quid?	
sumitur variè	1. 40	ex quibus conficit	
quid Hermetica?		ex preparata	
proprie quid?		spiritus	2. 710
res constituitur à trinus causis		quod spiritum	2. 868
& anima an differant		Nobilis juvenis Gallus amore perit	2. 166
à finitio Aristotelica		Nosocomia pestiferorum quo loco & quomodo edificanda	3. 54
Galenica	1. 11	Nutritio qualis actio	2. 40
Nihil producit nisi per spiritus qui delitescunt in rationibus rerum sensibilibus	1. 18	Nutritio macrocosmi ut peragatur	
omne aversatur nimium	2. 75	eidem qua inser viant	1. 62
qua vati ne dicatur causa secunda	1. 66	quid?	
tota cum sit corrupta, coelum impunè non evasit	1. 79	ut fiat	1. 121
sensitiva & animalis spirituosam suam vaporem aethericam ac balsamicam naturam unde excipiat		microcosmi subservientia	1. 122
substantia hac arte exaltatur ac nobilior redditur	1. 101	& hinc repullulantium humorum vitium ac vitium ex anatomia vini cognitio	1. 124
universa mundi que elementa maledictionis divina poenam ferunt	1. 166	preparationis loca	1. 135
per naturam confortandam quid intelligendum	1. 196	ut ladatur	1. 170
sponte moletur omnis generis evacuationes tam generales quam speciales	2. 394	Nutritum magistrale ad ambusia ex pulvere tormentario	2. 900
ab illa nihil est creatum quod puri & impuri partibus non conficit	2. 567	Nux juglans	2. 34
		oleum inser vit colica flatulenta	ibid.
		pinca qua praefenda	2. 37
		O.	
		Observationes circa panem consiciendum	2. 16
		Octavia Augusti Imperatrix soror indacente Iulio	

ET VERBORVM.

lucii deploravit mortem Marcelli filii sui	2. 200	bedera, arinae mores	
Oculi canrorum calcinati, quare praescribuntur in		myrrba	
quarantia	2. 549	sarcocolla	
conducunt calculo, referantq; viscerum obstructio-		Lacca	
nes	2. 249	styracis	
Odontalgia unde?	2. 201	Benzoini prodest Ischiadicis	2. 547
Olorum discrimina dependent a sulphurum diversita-		Euphorbia	
te	2. 49	Bdellii aliorumq; gummi	
pro sulphuric. varietate, non tamen ex qualitatibus		destillata per descensum	
ortu, variis	2. 51	gargatis ad affectus matricis singulare	
inter odores halituosos, qui cum spiritu animali cere-		colia	
bri ventriculis infuso magnam habent sympathiam		officinarum, vera preparandi methodus pro topicis	2. 548
& analogiam, non omnes ipsi arriant, sed alii aliis		per expressionem	
sunt acceptiores	2. 748	nervina	2. 549 550
Deconomia humana, & exinde genitorum morborum		ex croco. martis ad diarrhoeam & lienteriam	2. 639
ex contemplatione macrocosmi cogitatio	2. 113, 118	martis eiusq; virtutes	2. 640
Oedemata crura	3. 206	sacurni	2. 642, 2. 643
Oleum cardiacum sudorificum ad pestem aliisque venen-		purgans e mercurio	2. 657
atos morbis	2. 38	mercurii dulcis supremum curationis luis venerea	
olivarum varietasq; eiusdem usus		gradum obtinet	
veterum temporibus optima	2. 69	externo usurpatum miranda in ulceribus malignis	
byrrhianis relucet ut patrefallionibus		efficacia	2. 665
ex oleo romoium oira vermes	2. 70	ab amentia praeservat	
simplicium aquae innatant		fragrans eiusdem virtus & usus	2. 666
cinamomi cum aqua propter partium tenuitatem		mercurii sublimati ex phagyrice preparatione	2. 667
convulsivum	2. 276	antimoni	2. 682
caryophyllorum, quia alii gravius fundum petit		salsis	2. 694
2. 277		sulphuris lixiviatum	
diacolocynthidos carminativum purgans		sulphuris vitriolatum	
compositum, urgens		sulphuris acidum in aff. tibus dentium remedium	
contemperat acrem & venenatam colocynthidos		singulare, ulcera etiam cancrosa sanat cetera quae	
qualitatem	2. 403	vuln hemorrhagiar, dysenteriae & fluxus hepatis os	
purgatio in similibus vermibus expellens interne &		utile	
externe usum praedans	2. 404	natura aliarum sulphuris partium desimtu	2. 716
sola preparatio		vitrioli excellentia probatur multa auctoritate	2. 719 720
luna preparatio	2. 487	salsi	2. 733
caryophyllorum nucis & cinamomi qualitates		buxi maximum anodynum	2. 740 775
piperis licet a multis calidum asseratur, biliosus ta-		agnatur sulphuris macedonici vitriolati naturam	2. 740
men febrilibus quous alio syrupo refrigerante conve-		guajaci ad gummacin excellens	2. 773
niuntis		lymi Heracles Rotalardi	2. 775
buxi qualitates, comphora		mellis vulneribus sclopetariorum & phagadenciu	
incommoda	2. 545	ulceribus conducit	2. 810
in essentia eadem reducondinovum inventum		ex buyro anodynum	2. 851
buziri		ad ossum cariem	2. 913
cera eiusq; virtutes	2. 546 2. 851	ferri entis Guayneri contra paralysem egregium	3. 188
massicis stillatitium		visci pomorum egregium anodynum	3. 259
ex terebinthaceis vulnerarium			
terebinthina			
colophonis & picis			

INDEX RERVM

Ophthalmia unct	2.116	de Ovis tria notanda	2.59
Opii verum & genuinum correctum rectum	1.52	Ova omnium saluberrima quae?	
Opiata	2.432	dura, tremula, fortis	
cephalica	ibid.	de ovorum aluminis popularis error refutatur	2.41
ut pro variis curandi scopis varianda	2.433	Ova ut dicantur quid perfectum	
contra pestem	2.433	sunt ultima	2.161
pro frigidis & phlegmaticis	2.434	constant quatuor elementis	2.600
Opi amaritudo dependet ex sale		in eodem tria p. incipit hypostatica	2.219
us fiat purgans	2.750	alvum maverium sive atherinis spiritum generat	
in eo est sal amarum & nitrosum, quod à sulphure		luteum verum est sulphureum	
suo foetido separatim mirifice purgat	2.762	pellicula & corticis tota substantia sal est fixissimum	
unde vocetur γαλιον		2.520	
ubi plurimum antidolorum	2.788	Oxa ius qualitates	2.23
in quanta essentiam redactum longe aliam & me-		Oxymeli ad us tantum in officinis hodierno tempore u-	
lissimum preparationem in laudano quam in thriaca		suavia	
affigitur & obtinet		& hydromelica apud veteres infrequenti fuerit usa	
dum una thriaca fermentationis unica causa		quinam mutarint in syrpos	2.349
eius correctio in quo consistat	2.796	omnibus curandi intentionibus utiliora syrpos	
quid?		2.320	
veri signa		syrpos anteponendum	
ad alteratio		& hydromelica preparationes	
ex papavere educendi ratio	2.791	f. duplex preparandi ratio	2.321
à sulphure suo est inflammabile		f. extemporaneum	
non preparati incommoda	2.792	varia genera	
vis narcotica non dependet à causa frigida sed à		f. scylliticum	
sulphure quodam inflammabili foetente & indige-		cephalicum	2.322
sto, quo plurimum abundat		pechorale	2.323
proprietas unde		dosis & vires	
factor certissimus index copiosi in eo residentis sulphu-		purgantia	
ri & olei	2.793	in horum preparatione observandum ut junger pe-	
vera preparatio	2.794	culiaria partibus affectu corrigentia addantur	
ex papavere nostro demulice eleganti conficiendi ra-		2.324	
tio	2.795	ad serum eiusque vires aperitua egregia	
ex eo substantia elicitur vi purgatrice praeclara	2.797	circa collisionem observanda cautela	2.325
Ophthalmia morbus contagiosus	1.363	benedictum ad lucem veneream singulare	2.326
Opeponox, sagapenum & galbanum sunt natura aquea		eius dosis, utendi ratio & cautela circa huius usum	2.327
& plerumque in se continent impuram terrestremque		Diureticum, eius virtutes alia	2.328
substantiam	2.462		
Oribis totus in duo globos divisus	1.30		
Oryza	2.27		
Ossa tribus modis continentur	3.242		
omnia imprimis humana discussuriam & siccato-			
riam vim habent	2.535		
ex cord. esse essentia	2.849		
corruptis convenientia spagyrica	2.861		
Ossiculorum in prioribus leporis pedibus cum vino albo			
preparatorum pulvis urinae potenter movet	2.852		
252			
		P alastra quale exercitium?	
		Palaeonica arietis autor Theophrastus	1.120
		Palma immunis à senio	
		eius fructus amicus senectutis	2.757
		Palmaris de auro iudicium	2.620
		Palpitatio cordis unde?	3.204
		Palumbus	2.45
		Panatella	

ET VERBORVM.

Panatella pro diebus sarcoticis & atarxi	2. 81	bus ac resolventibus abstinendum	
Pancreas in ioster pugna & in illa excoctum, tertium quoddam	2. 121	in ea, quae ex exhalationum qualitate, ubi stercum cum caliditate infestat quid faciendum	3. 189
inuentor Theophrastus	2. 122	Species, quae à mala complexionis sine materia procreatur	
Pancratici quinquam disti	2. 121	diversa huius ab aliis curandi ratio	
Panis natura	2. 15	anastasia huius interna	
Panis magis nutrit vino		omni non semper calefacientibus & siccantibus succurritur	3. 190
differentia		humorales	
siliginei qualitas		sanguinea cura	
hordeaceus qualitas		in hac non usque adeo largè sanxuit profundendus	
fabacei qualitas		3. 191	
triplex genus ex mille	2. 16	bili se & melancholica curatio	3. 193
à costanti		post epilepsiam & apoplexiam	
avenaceus		in ea hydratica specificis hermeticorum	3. 194
triticeus omnium optimus	2. 17	qualis requiratur diata	
qualis Romanis fuerit optimus		sedulo vitanda ciborum varietas	3. 197
furfuraceus omnium deterius		Paraplexia quid?	3. 182
preparandi modus		Paragorica quid?	3. 166
in eo conficiendo quae requirantur	2. 18	Parentes nos triqua ratione ad tantum pervenerint seminum	2. 568
non bene cocti noxa	2. 19	Partes corporis interna passus lapid scere	2. 110
praeceptum nutritionis secundum Laurentium & primarium vita conservanda somnium	2. 76	carnea quae sanguinis portione gaudens	
martius Gallus dicitur Maquaron		quae adiposa & medulla	
quibus utilis	2. 77	quae articularum	1. 151
& vinum quomodo sint primaria hominis generationis causa	1. 103	Pars medicinae prophylactica tribuitur causa antica	2. 152
fermentatione levior redditur & salubrior	2. 235	dentis	
insulsius ut salis salubrior	2. 523	solularum indistinctio	
Papaveris proprietates	2. 105	violae existentiis	1. 155
Pappa quid?	2. 61	Pari affecta quinq; signa dignoscitur	1. 184
Paracelsus quid per mysterium magnum intelligat	1. 11	principales roborantia spagyrica	2. 861
Paralysis unde	1. 113	disjuncta invicem consolantur opera balsami radicalis & naturalis in quavis parte contenti	2. 865
duplicem habet descriptionem		Parvitas Medicorum pariter sensum iudicio sanguis etiam	
duplex perfecta & imperfecta		felicitate detrahatur	3. 68
in eadem quae interdum motus pereat citra sensus extinctionem	3. 181	Pascua ad bonitatem carnis multum faciunt	2. 9
& stuporis affinitas		Passer & le carlet quales pisces	2. 51
à stupore sola magnitudinis differt		Pastinaca rubra	2. 14
resolventis sic dicta quid?	3. 182	Pasta regales ad phetisim	2. 29
sanis iuxta Hermeticos	3. 183	Pathologia quid?	1. 103
cura Dogmaticorum	3. 184, 185	Patiens accommodatum in actione physica producentia	
in ea an vehementiora remedia conducant		requiritur	3. 11
quae purgantia convulsione		Paticentia varia exempla	2. 181, 182, 183, 184
revellentia, ptarmica, roborantia & remedia externa	1. 106, 107	Pavo	2. 41
Paralyticus ut tractandus post egressum è vaporario ibi		Pavonis excrementa ad vertiginem celebrata	1. 10
ad eandem ciconiarum oleum Gynnerii	3. 188	ex pavore emendata	1. 103
circumspicorum in ea usum observationes		Pentathli quinquam disti	2. 10
in ea cum membris atrophis à nimium calefacienti-		mirarons quid?	1. 103

INDEX RERVM

<i>Perdici pluma conferunt hysterice</i>	2. 44	<i>quale ferendum iudicium</i>	3. 21. 22
<i>Peregrinatio medico pernecessaria</i>	1. 58	<i>Symptomata in facultate animali</i>	3. 28. 29
<i>Perlarum essentia</i>	2. 120	<i>in facultate vitali</i>	3. 24
<i>magisterium</i>	2. 320. 728	<i>in facultate naturali</i>	ibid.
<i>Persicaria maculata ad emittes contusiones egregia</i>	2. 717	<i>exanthemata quam bona quam mala</i>	3. 22
<i>Persarum sobrietus</i>	1. 190	<i>tempore V. quando S.</i>	3. 22
<i>Pertica</i>	2. 60	<i>indicia ac praesagia diversa</i>	3. 22
<i>Perturbationes animi quid?</i>		<i>praeursores</i>	3. 28
<i>causa interna & externa</i>		<i>praesagia exemplis demonstrantur</i>	3. 28. 29
<i>interna duplice corporea & spirituales</i>	2. 196	<i>ut generetur à siccitate</i>	
<i>curandi methodus</i>	1. 152	<i>ut ab humoris distate</i>	3. 29
<i>remedia</i>	2. 153	<i>Et fames idem ferunt</i>	3. 30
<i>praecipua causa</i>	2. 153	<i>praesagitur quandoq; per prodigia</i>	3. 31
<i>Pessus quid?</i>		<i>malignitas & horum maximus</i>	
<i>vana circa eiusdem naturam sententia</i>	3. 4	<i>ab horum aliquando adoriuntur</i>	
<i>adumbrata descriptio</i>	3. 5	<i>multi vobis historia</i>	
<i>stymon</i>		<i>infecti ac restituti aliis consiliati symptomatibus</i>	3. 34
<i>res publica quinam vocentur</i>		<i>diviso in coelestem & elementarem</i>	ibid.
<i>cur dicatur morbus simplex</i>		<i>coelestis unde oriuntur</i>	3. 35
<i>se regnante ceteri morbi in pestem transformantur</i>	3. 6	<i>omnis secundum Galenum ex putrefactione oriuntur</i>	ibid.
<i>quare dicatur Proteus</i>		<i>ex fextore non necess. rid. oritur</i>	
<i>est morbus epidemicus</i>		<i>abigenda mirum consilium</i>	3. 36
<i>morbus perniciosus & venenosus</i>		<i>elementaria propria causa</i>	3. 37
<i>est venenum arsenicale, napollinum, ac aconitale</i>	3. 7	<i>quart. dicatur venenum arsenicale</i>	3. 41
<i>est morbus contagiosus</i>		<i>quodam cerebrum in viciunt, quodam cor, quodam</i>	
<i>in definitione vox contagii non est aliena</i>		<i>secur</i>	
<i>eandem contagiosam Hippocrates ceteriq; veteres</i>		<i>harum dignitio</i>	
<i>medici agnovere</i>	3. 8	<i>febrim ortus & divisio</i>	3. 42
<i>universalis suspensa principia</i>		<i>causa generales unde potenda</i>	3. 45
<i>historia</i>		<i>signa indicantia</i>	
<i>tempore tenetur Magister atus infectarum duntaxat</i>		<i>symptomata varia</i>	
<i>suppelletilium venditionem inhibere</i>	3. 13	<i>signa pathognomonica</i>	3. 46
<i>de eius essentia febris non est</i>		<i>infecti facies aliquando decipit</i>	
<i>veneni tenaci adhuc causa</i>	3. 14	<i>prognostica</i>	3. 47
<i>quoddam genus sine febre esse potest</i>	3. 15	<i>quidam maxime ebrii</i>	3. 48
<i>signa diagnostica generalia</i>	3. 17	<i>praeservatio diabetica</i>	3. 50
<i>specialia</i>	3. 18	<i>per universam Graciam serviens ignibus ab Hippo</i>	
<i>accurata in vobis</i>	3. 17	<i>crace per varia loca exruunt ablegata</i>	3. 51
<i>tempore quid medico ad aegros vocato obser</i>		<i>tempore, praescepta observanda magistratui</i>	3. 52
<i>andum</i>		<i>subditis</i>	3. 54
<i>morbi tertiera indicia</i>		<i>aer ab omni foras sic immunit</i>	3. 52
<i>affecti quare quidam vigilis divexuntur, quidam</i>		<i>quis aer eligendus</i>	
<i>vero somno corripiantur</i>	3. 19	<i>vicia aeris purgandi rationes</i>	3. 53
<i>fitis in eximia causa</i>		<i>exotici Et peregrini non recipiendi</i>	
<i>quare affectorum lingua conspicitur nigra</i>		<i>columbaria in eis dicenda</i>	
<i>unde eorum oris putredo</i>	3. 21	<i>munditia praeservanda</i>	
<i>de anastomatibus ea ipsa infectis supervenientibus,</i>		<i>infectis non adhibenda</i>	

ET VERBORVM

ades infecta obseranda		S. M. quantitas	3. 82
infectorum cura viri pii demandanda	3. 54	V. S. vicaria scarificationes	
quanam domicili ratio inuenda?		ante S. M. cordialis exhibenda potio	3. 82
cuibula & coenacula qualia procuranda?		in eius curatione an purgantia conueniant & quan-	3. 84
fumigationes qualia eligenda?		do?	
aer ut refrigerandus		circa purgantium usum dissentientes opiniones unde,	
indumenta qualia requirantur	3. 55	cur sic dicta?	
contra eandem: suaves odores maxime valent		in ea an conueniant purgantia consilium authoris	
3. 56		in ea purgans Palmarii	3. 83
infecta loca pestis tempore ut reprobanda?		Heurnii	
cuiuslibet obseruanda praecepta secundum sex res non		Gentilis	3. 80
naturales	3. 57. &c.	purgantia mediocria	
faciente quæ etiam indulgendum	3. 58	authoris	3. 87. 88
tempore quibus horis exercitia conueniant		verat occurrendum	
locus ex exercitiis commodus		remedia purgantia de metallis	
qua carnes utilla		circa remedia metalla caute	3. 89
qui pisces		in curatione medicamenta bezoartica	3. 90
sibi diuersi generis fugienda	3. 59	qualia remedia purgantia conueniant	3. 92
cibi secundum diuersam hominum naturam ac		scopus medici curationis quis	3. 93
temperiem iumentis variis		infectis quot horis sudandum	
cibus an parcius conueniat an uerò largius	3. 60	ut inter & post sudandum tractandi	
febricitas maxime necessaria		an sudores siliendi en per mittendi	3. 94
ciborum conformitas obseruanda & uitanda co-		motus natura in ea nunquam inuertendus	
euendens uarietas		purgantia cum bezoarticis conjungenda	
qualia uina conueniant	3. 61	qualia purgantia esse debeant	
quæ paria eligendæ		cucurbituræ & scarificationes non emittendæ	3. 95
quæ herba conducant		contra eam somenta	
si uis quoniam seligendi		cataplasma	3. 96
dulcibus fructibus acidi præferendi	3. 62	in ea bezoartica & cardiaca remedia nunquam	
præsertim ianis Q. V. S.		omittenda	3. 98
qua circa V. S. obseruanda	3. 66	Fistula quæ ratione perficanda	3. 99
menstrua subsistentia commode præseruationis. E.		aduersus eandem quare nulla præsertim occur-	
procedantur		runt Medicinæ remedia	1. 208
fonticuli præseruationis gratia aptissimi	3. 68	remedia quæ uirtute præditæ requirantur	2. 815
remedia præseruatoria albertiana	3. 70	Petroselinum ab apio uulgaris qualitatibus ac uirtuti-	
purgantia & corroborantia	3. 72	bis longè est diuersum	2. 23
præcipua alexiteria & reborantia	3. 73	Pharmacopœa quid?	
non semper ab obstructione & copia humorum pro-		quare ab autore dicta dogmatico restituta	2. 217
cedis	3. 77	obiectum medicamentum	2. 224
circa eiusdem per S. M. curationem autorum diuer-		Pbllonium ualidissimum omnium narcoticorum	
sæ sententia	3. 77. &c.	tharsensis descriptio iuxta Galenum	2. 279
caute in S. V. obseruanda		Romanum	
in ea S. V. secunda aut tertio die faciendæ	3. 79	Persicum	
remedia non procrastinanda		hæc duo posteriora ut ab aliis differant	2. 280
quare Procto comparatur		Philosophorum error de natura morborum animi	
in ea curanda per S. M. cautus sit medicus	3. 80		2. 248
quanam V. S.		Philosophia Christiana uera philosophia	2. 250
non apparente tuberculo		Philosophi de lapide physico & metaphysico metalla	
hora V. S.		transmutante locuti quid uoluerint inquirere	2. 596

INDEX RERVM

inter Philtorum pharmaca praecipuum Hippomanes		usui conueniens aduersus dolores pamaibi ejus-	
2. 167		deoque inflatione	2. 72
Philtorum autou diabolus		Piscium distinctio ratione locorum	
Græci & Latini maxime suere familiaria	2.	marini qui optimi	2. 52
168		fluuiatiles & stagnosus qui optimi	
Phlegmagoga	2. 366	qui omnium deterrimi	
Phrenitis unde	2. 113. 114. 115	diuersitas iuxta apparatus varietatem	2. 54
Phylis unde	1. 155	in illis inueniuntur tria principia hypostatica	2.
Phylicorum factans balneus contagiosus	1. 163	820	
Phytologia quid?	2. 719	Pisa	2. 26
Pila ludus		rubra	2. 27
quatuor genera	2. 139	Pituita acida & mercurialis fermentationi & appe-	
per pilulas medendi ratio antiqua fuit cognita		titici excitando utilis	1. 125
Pilularum differentia varia	2. 374. 375	Placenta pistorum absque fermento cocta noxia	2. 20
alia mirini, alia valentini, alia modicriter euacu-		varia genera	2. 77. 78. 79
antant	ibid.	Planeta aut correspondant partibus microcosmi, opinio	
authoris	2. 377	ab aliorum diuersa	1. 62
catholica Q.	2. 378	Planeta quales sunt in superioribus talia sunt metalla	
cho'logoga de centauro	2. 380	in inferioribus	2. 562
de rhabarbaro monachorum	2. 381	ex eorundem conjunctione elicitur corallaria	2.
phlegmagoga de absinthio Q.		78	
tartarica melanagogoga Q.	2. 382	conjunctiones quamam sanguini mittendo propitia	
polychresta Q.	2. 383	3. 66	
benedicta Q.		Plantas quidam non solum ab externis tueatur inju-	
horum nomen unde		rius, vtrum etiam vtrum individuum	
de ammoniaco	2. 384	continuationem perpetuet, teriget, nutriat & feruat	
de sagapeno camilli		1. 100	
hydragoga Q.	2. 386	Planta sulphurea	2. 739
de euphorbia mirabilis	2. 387	salixa	
contra pestem	2. 389	mercuriales	
contra omnis generis febres chronicos intermittentes		in omni ejus generis omnibusque ejusdem partibus	
atque quartanas nec non contra omnes cachexias,		tria habent principia chymica	2. 740
hydropisim, paralyfin & colicos dolores	2. 388	homio versus	2. 741
mirabilis contra tremorem & spasmus		qua maxime vigeat atque vireat	2. 742
pestilenciales Alberti Ducis Bavariae	2. 389	oculta earundem proprietates ut placcidum ashi-	
de cynoglossa	2. 479	manur ac judicantur signaturum	2. 751
pro curanda hydropici ex precipitate	2. 661	representantes animalia vel eorundem partes, va-	
Catholica Q.	2. 209	lent ad propellendos morbos, qui ab illis animalibus	
Benedicta Q.	3. 214	suboriri possunt	2. 752
Stomache - hepatica ad tartareos humores	3.	representantes diuinos	ibid.
220		gen'alia	
helleborina arthritica	3. 253	ad impingandum	
Pinguedo animalium nimia ventriculo inimica	2. 39	pinguia emaciantes	
Pinguia qualia ratione temperamentis	2. 743	carne generantes	
Piper rotundum & nigrum		vertebrales	
omnia aromata salubritate ac temperie vincit		necitrota	
acumen & acrimonia unde	2. 76	lac generantes	
sicium stillatium contra febres intermittentes e-		quarum succus lac in casum cogit, ha semen quoque	
greginum		argent	

ET VERBORUM.

qua iâa dissolvunt genituram perdunt	2. 783	aliorum omnium metallorum velati prima radix	
colores earundem habent suas signaturas	ib.	est ac primus parens	2. 182
floribus albis conducens morbum pituitosum		anæmia	
coloribus flavis, bilis		calcinaudi modi variis	2. 563
habent succos cum nostri corporis humoribus analogos		ex eodem sunt cerusa & minium	
decoctum sanguineum redolentes sanguinem mundificans		ex eodem ipso concinnata medicamenta potenter sicant absque omni morbo	2. 642
glauco coloris, vinam morient		interior substantia insaturata quidam saccharinus dulcor	2. 749
satrura aut coccinea inflammationibus medentur		licet grave sit, nihil tamen misuerarum est & spongiosum	2. 867
& sanguinem hauriunt		fusum & in succo squilla sapius est inustum molliem	
earundem u. isti colores in floribus habent humores		& nigredinem exiit	2. 868
colorum varietas quare major in floribus quam in foliis	2. 754	Pedagricis quare vinum nocivum	2. 154
ad earundem dignoscendas qualitates ac proprietates signaturarum vixdudum maximi est momenti solares cordiales		Pæonia signaturæ	3. 128
lunares opitulantur cerebro suntque albi flora perforata ad vulnera recencia		et caradice & semen colliganda observationes	3. 153
si hinc	2. 755	Pelichodronii quid?	
lithontriptica	2. 757	Polycrati miserabilis interitus	2. 210
maculata maculis hominum detergendis convenientes	ib. d.	Poma qua optima	
aspectus pulchra quid innuant		convenienter appaata laxant alvum	
quid deformes	2. 758	porriguntur pleuriticis	
earundem pro diversitate salium etiam diversitas	2. 759	qua optima	2. 34
ur revertescant singulis annis	2. 760	curtis anulum vasa cera & gummi Arabico impletum ignique coctum utile ad dysenteriam & lienteriam	2. 304
Platonis vigilantia	2. 100	odoriferum tempore pestis	3. 58
duas fecit animas unam quietam, alteram turbulentam	2. 149	ex Pomis & pyræ per fermentationem in Normandia duplex potus genus conficitur	2. 90
ad iram moderatissimus	2. 180	Pomæus magnanimus & fortis venationibus delectabatur	2. 132
Plethora & cacochymia potissima incommodorum ipsius exitu vulneribus omnibus inferendi	2. 374	Ponero in Hebea quid?	2. 143
in Pleuritide quando Vis.		Porrum	2. 15
an purgandum	3. 101	Portulaca qualitates	2. 22
experimenta		Potus necessitas	2. 13
in qua fieri conveniant	3. 103	Potiuscula cum frustro panis (vulgè der Schlaffe crunck) an conveniat	2. 190
pestilentialis causa	1. 112	Potiones vulneraria	2. 296
ad eandem remedium specificum	2. 754	venenas scilicet variis vulneribus conveniens	
Plinius impostorum fraudes ut detexerit	2. 539	cum fradiosse ab iclu scilicet variis	
in Plumbo quod præveniat principium		esthica	2. 297. 2. 860
Plumbum quare imperfectorum metallorum corpora fuerit eademque in auras dispergat		sanguinem vulneribus erumpentem sistans	
eidem spiritus caloris & frigoris inest à natura		ad renem & vesicæ ulcera	
eius cum Saturno comparatio ne similitudo qua & qualis		ad gonorrhœam virulentam	
		in vulnerariarum usu non intermittenda evocatio necessaria	2. 33
		ingredientia & varia earundem formula	2. 87
		pectorale	

INDEX RERVM

condicens ventri inferiori	2. 860	tria, sal. sulphur. & mercurius separata à se invicem utilia ad medicinam	1. 201
purians vul. eratis confovens	2. 885	rerum triplicia, essentialia, existentialia & elementaria	2. 556
omnibus humoribus malignis expurgandu condicens	2. 885	chymica quæ verè talia	2. 560
sanguinem sistentes	2. 891	tria in celo, aere & aquis repariuntur	2. 560
Pentemica infantibus caute exhibenda	3. 124	ex hypostaticis omnes rerum proprietates qualitatesque virtuales promanant	2. 761
Prisona	2. 91 99	proprietatum potentiam um erigo	1. 45
Perum per se sumpsum est vomitorium	2. 324	rerum oriuntur à virtutibus, quibus substantia benesica natura manum sunt impregnata	2. 156
Præcipitatio fit beneficio spiritus vitrioli & sulphurei	2. 766	quos materia sua philosophi tribuunt sal. potissimum conveniunt	2. 174
Præservativum contra pestem singulare	2. 432	ob Protoplastorum lapsum nihil est in rerum natura, quod moris aculeos devit. & ac fugiat	1. 102
Principia cognoscendi quantum cognitionis media		Proverbium de liberu deploratis Romanorum	2. 134
membra	1. 5	Pruna damascena	
motuum naturalium aut est vita, aut spiritus, aut corpus	1. 11	quæ optima	12 30
vocabulum latè patet		laxativa	3. 64
alia sunt constituentia, alia demonstrantia		P. Scipio ob nimiam somnolentiam à P. R. publico oprobriis & contumeliis fuit affectus	2. 107
de iudicis opinionibus varia	1. 12	Pugilatus quid	
Platonica modo tria modo duo		in Gallia frequentes	
Aristotelica	1. 13	Puyl unde dicitur	2. 121
naturalia duplicia	1. 14	Pulchrorum accessus difficilis	2. 743
primum est vita non accidentalis, sed essentialis, si ve principium spirituale, quod reliqua calore suo vitali vivificat	1. 15	Pulmentum avenacum Germanis familiare	2. 17
pro diversitate, primorum principiorum triplicia	1. 16	Purvis tormentariorum ad ignem concipiendum solo motu beneficio promovetur	1. 177
hypostatica quot & qualia		Purvis digestivum	1. 189
Quæretans duplicia		purganti in diversis	2. 159
per spirituales quid intelligat Q.	1. 30	chologus	
simplicia formalia quantum materialia	1. 31	phlegmagogus	
quibus tribuantur qualitates activæ, quibus passivæ	1. 31	melanogogus	
elementalia quid?	1. 36	acuitur aquila celesti redditurque sic commodiffimus ad inveniendam	2. 390
composita quid?	1. 40	parchymagogi	
formalia & spiritus	1. 60	purgativum ad omnes frigidos capicis morbos	2. 391
hypostatica & elementaria	1. 61	purgans hydroicorum aquas	
elementarium diversantur genera	ibid.	ad expellendos lumbricos, & deturbandum eorum fermentarium	2. 392
macrocismi composita	1. 62	alius ad eisdem	
elementariorum longè sunt crassiora celestibus perfectiora autem mercurii ac sulphuribus aquis terrestribus		eacheiticus Q.	
nerve percipiuntur meteoris	1. 81	basis huius est chalybs rite preparatus	2. 393
microcismi cognitio ex collatione microcismi	1. 109	aliquot sternutatorii	2. 410. 411
chymicorum tria vitalia in tota terra substantia operose continentur & distincta demonstrari possunt	2. 167	ad omnes ventriculi affectus mirabili virtute	2. 421. 422
		giandum artes ad dysenteriam	
		ad tronicum	2. 426
		ad omnes hærneticis & ipsam enterocœcum	2. 427

INDEX RERVM

Regiones in homine tres	1.142	lia vero mercuriales,	2.739
Regina quare olim viduitatis tempore candida vocata	2.195	Respiratio ut vitetur	1.170
Regnum extra mundanum quid?		difficultas pestis comes	3.24
esse tale quid in reru natura probatur exen p'u	1.8.9	cursum intercipitur ob respirationis lesionem	3.
rerum varia	1.9	204	
Regulus troglodites in cineribus daedalus singularis calculi remedium	2.535	inter alias eius difficultatis causas est ressecatio	3.
Remedium pro recuperando visu ab oraculo Cajo & Valerio da:um in somnio		204	
pro cruento sanguinis Spato Iuliano per oraculum revelatum		Resoluzione violentiori senectus anticipatur atrophique inducitur	1.170
tuidam Lucio in pleuritide simili modo revelatum	2.111	Restaurantium varia genera	
Remedium singulari contra dolores colicos & nephriticos contra ichuriam & dyuriam	2.503	ex carnibus distillatis improbantur	
Remedia metallica frustra à quibusdam contemptum:ur	2.188	optimorum verus preparationis modus	2.82
chymicorum multum ab antiquorum formulis & preparacionibus differunt	2.700	Rex quidam Anglia ex nimio murecularum esu mortuus	2.60
antepileptica quasi secundum Paracelsum habere debent proprietates	2.705	Reges medicamentis suis imponere nomina	2.
plurima natura calida, frigida effectum comperiuntur	2.718	122	
pestis praeservatoriorum: è pharmacopoeapitiorum in tres partes diviso	3.69	Rhabdobarium corrigentia	
Repellentia & anguinam cohibentia	2.861	infusum	
Rpletionis praestantissimum remedium evacuatio per eandem quid intelligendum	3.03	extractum	
quid & ubi fiat	2.141	sax	2.818
incommoda		Rhombus qualis piscis	2.33
venarum in morbis pessimum quid remedium	2.142	Rogitans: luxuria maximus inimicus	2.144
principalis causa crapula	ib.	Roma per L porcum capta	2.188
eius monstra	2.145	Romanorum in pestibus caesibus consuetum	3.50
Repullulationes anniverfaria novarum generationum & origines transplantationum arboru?	1.182	Sobrietas	1.190
Requies Nicolai	2.479	quare olim dieti initia à media nocte duxerint	2.
Res naturalis quid?	1.9	108	
duplices	1.59	ex Ro'e elicetur dissolvens corallia & per'as si que id virtute salina	1.576
non naturalis quid?	1.166	Resarum, violarum, aliorumque florum emarcescentium: vivificatio artificialis	1.69
in rebus naturalibus tria consideranda	1.17	Rubellio & coccix pares pisces	2.56
Res acida ad mixta juvant attractionem & proprietates rerum	2.346	Rubinus sulphureus	2.715 716
Rarum crasis forma substantiali ascribenda	1.46	Rusticula quid?	2.46
in rerum omni genere & in omni individuo contraria delitescunt	2.523	Ruta per se vel cum aceto distillato iuncta lac in mamma concretum dissolvit	2.735
Rerum alia quare dicantur sulphurea, alia salina, a-			

S.

Saccharum quo tempore in usum venerit incommoda 2.65
 ab Arabibus primum in medicina inventum juvenibus calidis ac biliosis in primis nocivum
 in ejus candore latet maxima nigredo 2.67
 non exiguo est praeditum calore obstruit & glutinas

ET VERBORVM.

f. cille conuertitur in bilem 2. 320
 ex illo defillatione eliciuntur abominandi factores
 1. 145
 in eo & melle violenta later solidissima metalli ad f.
 solvunt acrimonia ibid.
 Saccharum Saturni 2. 643
 feylitrum 2. 779
 Sacculus cordialis 2. 552
 Sagittandi arte peritissimus Domitianus 2.
 128
 Commodus ibid.
 Sagittas jaculandi, quinam populi peritiores inveniunt
 2. 127
 Sella hypostatici proprietates 1. 20
 metallorum spiritibus abundant tum salutaribus
 tum malignis 2. 26
 quid? 1. 31
 Signatura 2. 30
 varia ac diversa genera
 iuxta Pericliticos sex diversa genera
 armeniacus natura est spiritualis ac omnium ma-
 ximè volutis ac aereus
 omnia ut in aquis dissolvitur 1. 33
 armeniacus, de quo principio participet
 an possit statui principium rerum 1. 34
 errore vel est fixum, vel mediocriter vel volatile
 ex horum triplicitate omnes deducuntur sapes 1.
 49-50
 fixus qualem efficiat saporem
 qualem sal sulphureus
 qualem mercurialis
 fixus omnis corporis mixti, salsuginosus maximè est
 & amarus
 subterreus sapore al. aginoso & dulci stipatur
 mercurialis, sapore acido, acris & igneo 1.
 qua defituntur, linguam nunquam frictus 1. 91
 in solidum humani corporis partibus principium radi-
 cale 1. 105
 mercurialis in massa sanguinea generat ulcera 1.
 107
 armeniacum naturam acidum, vim habet dissolventi
 corpora & c. agulandi spiritus 1. 113
 ex corrosivis quinam oriuntur in corpora humano
 affectus 1. 116
 alkali corrosivum & acre 1. 151
 solum & unicum de principibus hypostaticis est
 fixum & firmum 1. 167
 generale totius natura veluti lixivium atq. mun-

discativum 1. 213
 inter ea quod amarulentius & magis felleum, pro-
 prietatem suam hoc sapore prædit per album & se-
 cessu in purgandi ibid.
 ex cortice arantiorum extractus eisdem cum vi-
 triolo virtutes obtinet 2. 36
 facultates
 de eo conceptus vulgi error revellitur 2. 61
 circa ejus usum quam observanda ibid.
 tria principia 2. 66
 corticum faedatæ negreiarum virtutum in calculo-
 rum renum & urina difficultate 2. 303
 vier oli vomitivum 2. 309
 theriacalium reformatio 2. 471
 Virtutes 2. 477
 corallorum 2. 483
 gemmarum ib.
 usus duplex 2. 521
 in medicina qui usum annihilare conantur refel-
 luntur.
 dulcia ex dulcibus proficiuntur
 pro diversitate collisionis alium atq. alium acqui-
 runt saporem
 ut a viris & conferunt
 jura salita qui post assumpta pharmaca prohibent
 multum errant
 vix post assumpta pharmaca quæ
 proprietates 2. 522 542 575
 divinum quid à Platone dicitur
 usque eorundem medicinalis usque veteribus
 multiplex in medicina usus
 usum non est majorum discernendi vim obtinet
 facultas ex duabus qualitatibus est mixta 2. 524
 laudes de sarris ibid.
 f. s. l. & marinum utrumque si eat
 spuma quid?
 magis est te. alium partium magis que discutit, quam
 salus est 2. 528
 fossile & marini differentia 2. 528
 Pol. tis album emollunt
 compositio do. i. e. i. e. d. i. l. l. a. quid? ejusque vires 3
 usum nocivum judicium anonymus rejicitur 2. 526
 compositi apud varios variis 2. 527 & c.
 Apostolorum virtutes 2. 528
 D. Luca virtutes 2. 529
 f. l. a. cara à vipera demorsu utilis
 aqua ac cineris ex quibus sales extrahuntur veteri-
 bus singulari sarris usui
 f. 2 aqua.

INDEX RERVM

... aquarum utilitates		petra natura in lagotis admiranda	
S al clysteribus additum mirè oclusam alvum (alio- hil iuvantibus) rejerat	2. 530	natura al. a su pburis, qua eius anima, alia mercu- rialis, qua illius spiritus	2. 530
preparationes veteribus fuere cognita	2. 535	in coprate partem sulphuream reperitur etiam spi- ritus quidam et urialis	
ex omnibus vegetabilibus extractorum. encon. in Cratonis	2. 547	quæ accensum eropitum edat	
inpurgando vi tua experientia comprobatur	2. 548	quid ver id intelligant philosophi	2. 581
preparandi modus		proprietas illius a 2m exemplis	2. 582
fixi ut reddendi volatiles	2. 549	petra est clara & jaurior ad durissima etiam cor- ra	2. 583
causalici		ex hoc specificum ad omnes f. bres extinguendas re- medium	
diuretici		basis facultatum omnium medi inarum	2. 583
coriticum fabarum mirum in modum causticus & urens		clara & pura ex omnibus vegetabilium cineribus extrahendi modus	
diuretici		armeni cum phosphorum	
aperitivi		duplici, alius minerali, alius factitius	2. 617
menser provocantes		saturni	2. 642
diaphoretici		armeniaci fixatio	2. 683
stomachici		marini preparatio	2. 692
refrigerans		crystalli dulces	2. 693
mundificativum & deterforium	2. 544	mariori um ex v. triolo	2. 710
in marino licet natura salis a iove in principiorum naturam superet, sulphurea tamen & mercuriali es- sentia non destituitur	2. 559	praxel. unde sic dictum	
saturni rectè preparatum prestantissim. um omnium februm ac inflammationum tam internarum quàm externarum r. medium	2. 563	preparandi ratio	
in internis suis partibus mercurium athergum ac sulphur oleagineum conclusa habet		proprietas excellentes	
fixi preparatio	2. 564	inflammationum. mi. um sedativum	2. 711
primus motor ac balsamus nature universalis esse quippiam animale demonstratur variis ratio- nibus	2. 574	armeniaci virtutes	2. 713
inest animalium excrementis		marini proprietas ex Diosc. ride	2. 721
vegetabilis probatur ex operibus exercitiis	2. 575	à reliquis emeribus tactum, quantum vita à morte distat	2. 740
est natura ignea		Sulfurum & nitrosorum qualitates	
virtutes in terra admiranda		Salis & amara, incisiva, attenuant & putredinem arcent	2. 746
reperitur in omnibus vegetabilibus		secundam Salicem numerum facultatum classes herme- tici constituunt	
esse metallicum quid sive minerale probatur ex mu- tua sympathia, nempe ex fusione ac dissolutione, me- tallorum non diffini	2. 576-577	Salis fixi natura in ralicibus investigandi ratio varia juxta hermeticos genera	
ex omnibus metallis calcinati eliciuntur	ibid.	volatilia duo	
in eo è terra elicto tria rerum principia continen- tur		nitrum de sulphure eos rerum liquore participat armentacum de mercurio fixe humore rerum mer- curialium	2. 759
est quid animale, vegetabile & minerale		nitrosorum principium ad constitutionem & compa- rionem omnium corporum	2. 760
nitrum unde evasur		ut consistat in ligno & ralicibus	
participat cum excrementis atq; urinis animalium		eius multum in succulos & solâ, minimum in fl. r. s & fructibus & spensa ur	
2. 578		magna quantitas ex arborum succo elicitur, ex fl. ri- bus & seminibus ad proprietatem ceterorum quàm minimum	2. 761
tres distinctas habet substantias, unius tamen essentia volatile duplex, sulphureum & mercuriale	2. 579		Ab illo

ET VERBORVM.

ab illa omnia tanquam principio firmo atq; constanti promanant	ibid.	Sanguinis humani cum vino maxima interuenit analogia	1. 135
ex fellibus animalium mirifice purgat		inter Sanguinem humanum & vinum maxima esse analogiam probatur nervosis demonstrationibus	1. 140
alaminofum rei reddidit acerbas		Sanguis symphyti ad herniam & ulcera interna utilis	2. 495
armentiacum rebus conciliat aciditatem	2. 762	Sanguis per somnum in interiorem se partem recipit	2. 882
natura habet vim coagulandi spiritus & dissolvendi corpora		mo u sus, in quo eius vita est posita per obstruccionem inter epirus, statim depravatur	3. 106
aridum natura exhalationes acri nitro sulphureas inflammationis causis coagulat	2. 763	mare microscopii	3. 79
qua ratione dissolvat & coagulet	2. 742	missionis in peste noxa	1. 146
tartari	2. 783	Sanitatis membra	1. 185
fixissimorum proprietates	2. 820	conservanda media quadruplici regula	1. 186
è corticibus & pelliculis ovorum elicitus calculo atterendo ac solvendo summe idoneus	ibid.	quod animi passiones	1. 187
cranii humani etiam praesentibus		quoad aerem	2. 497
qua abundans sale diuturniori vita fruuntur	2. 825	Sapa extractum nivarum	2. 110
theriacales		Sapientes verè qui?	1. 49. 50
preparatio secundum antiquos	2. 842	Sapores pro varietate salium eorundemq; spirituum	1. 51
hac exminatur		& permixtione debiliores fiunt	2. 343
horum secundum antiquos proprietates	2. 845	in sapore & odore rerum omnium virtus ac essentia precipua consistit	2. 745
superiorum dosis	2. 846	Saporum octo genera	2. 746
mellu putridu omnibus confert ulceribus	2. 850	Sapor austerus cum de natura terra participet, asstringit & frigidus est qualitate	2. 749
in pigmentariae offensum spiritibus naturalibus	3. 41	ex Saporibus totius quàm odoribus de verum facultatibus petendum quid eum	2. 713
colcotharis vitrioli extractum ex syr. squibnico ad drachm. j. propinatue egregium vomitorium	3. 115	Sapo u di versitas u do i	2. 728
corticum arantiorum aut citriorum aqua propria extra a cachexia potent. r. d. ut & pica laborantes virgines in ut. grum resitunt	3. 211	Sap. hys virtus	2. 80
Saltus maxime a hiis familiare exercitium		Sarc. tica spagyrica	2. 211
Saltatio: ea artu in v. ueres Or. h. us & Musau		Sarane astutia in deripienda per somnia ethnici	2. 495
Saltandivatio antiquorum qua u		Ex Saturni vel alius alicuius planeta v. l. stellarum horum alium aspectu d. ex canaliculis rediuntur temperatioris	1. 86
Saltatio sine cantu Graeco de xonis dicta cum cantu xonica		Saturus int. vna anatemia	2. 143
illarum principales differentias duplex statuta & motoria	2. 122	Saturionu sanguis quid? eiusq; vires	2. 365
Pyrrhica quid?		Secammonii vulgari preparatio usum ob nimiam calefactionem in febribus tertianis reform. dant	2. 377
et contra differentia		preparatio n. ia	1. 116
& horum in sacris literis approbata encomium	2. 123	Scirrhi viscerum unde?	2. 874
non solum plebei, verum etiam magni viri ac philosophi amarunt ac diuicernunt	2. 124	Scelopitarius globulus veneno infectus quomodo per ignem exloretur	2. 56
approbantur. bon. sta. in honesta verè rejiciuntur	2. 125	Scombrus piscis Maqueraco Gallis dicitur	2. 118
proprie convenit foeminis	2. 133	Scylla vulgata preparanda ratio	2. 118
Sandara ha non preparata exhibitia exitiosa	2. 725		
in Sanguine ut insint tria principia	1. 107		
Sanguinis spiritus suo aethereo priveretur	1. 115		

INDEX RERVM

epile. sua convenient	2. 752	ori & vipera radicali natura balsamo nutriantur	
alia alius perniciosiores		eodemq; perfundantur?	2. 831
hispanica superius bonitate vulgares		quonia statim temporibus suis deponant exuvias	2. 830
colligendi tempus	2. 776	deponendi ratio	2. 831
cirea eandem collectionem observationes		Ex Sexus analogia plantarum virtutum dignotio	2. 755
exquisita preparatione indigens		Signorum diaognosicū tria genera	
absq; preparatione subtilissima etiam sunt venena		quid?	
n. n. preparata exulcerat viscera	2. 777	fontes varii & unde petantur	
malignitatis eius artificiosa correctio	2. 778	kist: via dogmaticorum	1. 183
facula in trochiscos redigi potest	2. 779	prognostica ex tribus fontibus hauriuntur	1. 184
Scythia interemerantia maximè dedit	1. 197	quibus in cognitionem proprietatum medicinalium	
Sella empirica		devenitur	2. 744
methodica	1. 2	Signatura plantarum non frustra sed in hominis fiocm	
Dogmatica		sunt prod: illa	
Spagyrica	1. 3	internas hominis partes representantes	2. 751
Seculo aturnino homines abstinebant carnibus solisque		externas partes representantes	2. 752
vescebantur frugibus ac pomis	2. 144	In Similibus potius quàm in dissimilibus morbos curan-	
in Seminibus ceporum ut auferatur vis germinativa		di ratio querenda	1. 246
1. 19		hac Hermeticorum regula verba solum non verò re	
Semina non potentia sed actu sunt animata	1. 54	ab opinione dogmaticorum differt	ibid.
Sem. n. principium omnium rerū sicut verbum FLAT	1. 68	ut intelligenda	1. 210
animatio unde?	1. 142	Simpl. cum vis medicatrix non à solis qualitatibus pri-	
ma. voc. omni animatio calore sive influentis cele-		mi procedit	3. 147
stibus, aliis animatur	1. 143	Singula creata natura tendunt ad perfectionem	2. 621
d: natura salis participat	1. 167	Singultus unde?	
morbifica	1. 178	in pest. lethalis	3. 108
quatuor sanitatis vim continent, eadem morbo-		ab inanitione periculosior illo, qui à repletione	3. 25
rum radices sibi insitas quosq; habent	1. 181	Sifer	1. 24
Lactuca semen genitae auget	2. 753	Smaragdus qualitas	2. 723
ex Seminibus elicitur plurimum sulphuris fixioris,		Sobrietas Romanorum, Persarum, Grecorum & Ara-	
mercurii verò & salis ferri nihil	2. 760	bum	1. 100
Semina officinalia	2. 760	exempla	ibid. & 2. 144
ex Seminibus albis insita depromuntur purgantia,		efficitus	
prout eius modi spiritibus vigent	1. 219	& f. ugaltas optima hominis medicina	
Sensibus compete exercitium moderatum	2. 57	in eius laudem historia	1. 191
Sensus in genere quid?	1. 41	quid per eandem intelligatur	2. 193
ut in sit terra	1. 64	vitam longam & sanam conservat	2. 144
quid?	1. 141	Socratem à gravissima peste preservavit	3. 61
is quid accidat	ibid.	Socratis mira ira continentia	2. 120
eandem ratione ut morbi excitentur	1. 171	Socratis saltandi arti deditus	2. 124
Serpapici vulgaris, quare dicitur latinis calomarius		maximè frugalis	1. 191
2. 16		Solea sive perdis marina qualis pisci	2. 55
Sopem dormientium historia	2. 108	Solis proprietates	1400
Sepulchra patribus olim honorifica	2. 197	vitriolum	
Sequitrationes nutritioni subservientes pro diversitate		sulphuris virtutes	
officinarum & excrementorū varia ac diver'a	1. 132	mercurii virtutes	
Serapio empiricorum sella primus institutor	2. 219	arcanis virtus	
Serpentes & animantia alia, quare non aquè ac colu-		crocus	

ET VERBORVM.

magisterium	2. 624	Spinachia	2. 24
quinta essentia		Sphacelus quid?	1. 102
elixyr		Spiritus rebus actus insunt	1. 18
Balsamus	1. 625	illorum diversitas unde?	
tinctura	2. 616	vox variè sumitur	1. 19
eidem inesse vim producenda vita ac corroboranda,		actionum sunt autores	ibid.
probatum variis rationibus & auctoritatibus	2. 652	reperiuntur in metallis	1. 21
terrenus & microcosmi eiusdem sunt natura ac		qua ratione è suis corporibus eliciantur	1. 26
stantia accidente tantum differentes	2. 635	vegetabilium duorum sunt generum	1. 28
in eo cur vires potentioris quam in plantis & anima-		macrocosmici	1. 29
libus?	2. 636	venenosi ac pestiferi in quibus sedem suam habent	
tinctura elicitur beneficio liquoris sulphurei junite-		Spiritualia corpora et elollacea	1. 102
rini	2. 638	Spiritus mali & boni in homine possunt generari	1. 103
menstruum	2. 693	triplices	1. 117
& luna vera menstrua	2. 731	sunt puri vel impuri	ibid.
Somni mod. rati commoda	2. 104 105	animalis unde proveniat & ubi nascatur	
refrigerium & solamen spirituum causa		anima praeipuum instrumentum	1. 124
causa genuina male statuitur frigus	1. 141	in spiritu vini tria principia	1. 137
encomium iuxta Poetas		in eis duo consideranda	1. 147
varia ab Ethnicis eidem imposta nomina	2. 105	in pathologia consideratur dupliciter	1. 154
diurnus quibus & quando concedendus, quibusque		Morbifici quinam	1. 175
interdicendus	2. 106	malefici ut balsamum nativum infusent	
Endymionis dormire quid?		pro diversa, quam vel metallorum, vel vegetabi-	
Somnolentia exempla	2. 107	lium gerunt, idem, diversos tam internos quam ex-	
Somni incredibilis ac diuturni nimis exempla	2. 108	ternos generant morbos	
Somni tres ministri		formicantes quid?	1. 176
accidentia sunt insomnia & visiones nocturna	2. 109	eorundem qualitates acres ac pungentes participant	
generatio		de similitudine salis alkali vel arenis	
placidus unde?	3. 205	facultas eorundem inflammatoria de quibus parti-	
Somnia qualia proveniant ex vaporibus mercuriali-		cipit	
bis	1. 109	amara de sale gemma & aloe	
qualia à vapore sulphureo		vomitiva facultates & pestifera de quibus	1. 177
qualia à sul. no	1. 110	à morbificis venenatis scilicet & pestiferis, quare alii	
naturalia		aliis citius ac facilius inficiantur, alii secus	ibid.
causa externa varia		vegetabilium ex mineralium ortum trahunt	1. 210
interna	1. 116. 170	mercurialis alios in purgando agendi promptitudine	
turbulenta unde?	3. 205	supravit	
diabolica		arsenicales medio modo se habent	1. 217
duplicia		antimonialia quid praestent	1. 217
accersendorum loca Ethnici dicata primaria qua		in antitorum remedia	2. 147
& qualia	2. 111	non seorsim manent, sed aliorum metallicorum con-	
Differentia tres	2. 110	jugio sociantur	1. 218
vis maxima	2. 113	metallici semiminetrales oriuntur ex mercurialibus,	
varia exempla	2. 114	antimonialibus & arsenicalibus	1. 219
ad Somnia molesta & inquietas remedia	2. 116. 117	à vegetabilibus eliciendi ratio	2. 240
Sorba	2. 37	rosarum reificatio	2. 241
Speculum solo aspectu mulieris menstrua contamina-		elaciati caruoli	2. 489
tur	1. 163	quid?	2. 515
			mircu-

INDEX RERVM

<i>mercurialis acidus in sale potra non est calidus sed potius frigidus</i>	2.581	<i>Stafusa quid?</i>	2.423
<i>viridius ad asthma admiranda est virtutis</i>	2.637	<i>Stellata quibus partibus microcosmi respondent</i>	4.02
<i>viridius al q'or gustu cum conserva cicorei mixta egr-gium sitis allevamentum</i>		<i>in hamino peculiare non sunt adepta officina</i>	1.123
<i>dulcoratio</i>		<i>Sternutatoria in defluxionibus magnis suffocantur</i>	2.411
<i>viri is</i>		<i>commode & feliciter usurpantur</i>	2.411
<i>an epilepticus</i>	2.702	<i>ujus eorundem felix in uteri suffocatione, partu diffi-</i>	ibid.
<i>nota circa hunc spiritum observanda</i>	2.703	<i>cili & retentione secundarum</i>	ibid.
<i>mercurialis</i>		<i>Stercus anjerinum contra uterum melala</i>	2.43-44
<i>microcosmicus</i>		<i>pavonis ad vertiginem remedium</i>	2.43
<i>efficacia huius varia</i>	2.704	<i>etue facili preparatio</i>	2.421
<i>antepileptica Paracelsi</i>	2.705.706	<i>animalium sale nitroso quam referta</i>	2.524
<i>antiviscaria Paracelsi</i>	2.706	<i>Stibium an metallum</i>	2.598
<i>efficacia</i>	2.722	<i>Stiptica extrinsecus, colorem viridem cum interna a-</i>	
<i>eadem, qua aqua sponges praeeditus est qualitate</i>	2.724	<i>ciditate & rubore quodam habentia sunt de natura</i>	
<i>mercurialis coralliorum & gemmarum &c.</i>	2.730	<i>viridius ac salis armeniaci</i>	2.762
<i>mercurialis apparet in fructibus & foliis</i>		<i>in Stirpibus sexus distinctio</i>	2.743
<i>sulphurei in floribus, seminibus & nucleis</i>		<i>Stoicorum error circa affectus radicatus tollendos resu-</i>	
<i>salini in lignis, corticibus & radicibus</i>	2.739	<i>tatur</i>	2.154
<i>mercuriales vegetabilium sulphureus sapenunero</i>		<i>Stomachus dolium natura</i>	1.136
<i>sunt continendi</i>	2.741	<i>Stomachi post sumptos cibos sigillum</i>	1.189
<i>acidus ex clo nitro aut sulphure elicitus cuiusq' ge-</i>		<i>Sturgus pisces optimus</i>	2.60
<i>neris febres extinguit vis sua coagulativa, qua sul-</i>		<i>fluviatilis suavior marino</i>	ibid.
<i>phureos nostri corporis spiritus domant atq; coagu-</i>		<i>Sublimatio à distillatione diversus est gradus</i>	2.230
<i>lant</i>	2.764	<i>Succi acetosi ac acidi quo perfectius sunt depurati è a-</i>	
<i>ligni juniperini solvit corallia & perlas</i>		<i>prioribus sunt ad dissolvendum corallium et ase mido</i>	
<i>ligni quercini solvit eadem</i>	2.775	<i>pulverisatum</i>	2.358
<i>vitalium, animalium ac naturalium maxima con-</i>		<i>Succulorum parenchymata</i>	2.47
<i>tinatio</i>	3.42	<i>Sudorem & alvum simul & eodem remedio movere,</i>	
<i>vocabulum ambiguum</i>		<i>non est absurdum</i>	2.291
<i>nomin. quid proprii hermetici innuant</i>		<i>qui eliciuntur applicito Emplastro Vigonis cum mer-</i>	
<i>metu preoccupati ad usum ipiendum pestis contagium</i>		<i>curio, noxii</i>	2.610
<i>maximè proclives</i>	3.58	<i>Suida libri quare à Diocletiano exusti</i>	2.571
<i>arsenicalem, antimonialium & mercurialium di-</i>		<i>in Suffocant uteri & syncope cor potissimum non ce-</i>	
<i>verse proclives</i>	3.89	<i>rebrum inficitur</i>	3.171
<i>virio i epilepsia est arcantum specificum</i>	1.149	<i>Sulphuris proprietates hypostatica</i>	2.21
<i>Splenboris specificum ad suppressos menses remedium</i>	2.304	<i>Sulphur quid?</i>	1.31
<i>Spongia cineres ex vino albo propinati toto luna curri-</i>		<i>signatura</i>	1.30
<i>culo ad b oncho:elan certissimum remedium</i>	2.335	<i>est salis & mercurii mediator</i>	1.34
<i>Squama stomomatis in pulvere em reddacta per se lientio-</i>		<i>in massa sanguinea existat inflammationes & fi-</i>	
<i>ricis exhibetur</i>	2.628	<i>bres</i>	1.107
<i>Squamam ferri & axii essentia consistencia crassa</i>	2.639	<i>dissolvitur ab oleo</i>	2.204
<i>Stannum insusum & in succo squilla sapius resinum</i>		<i>vires</i>	2.415
<i>stridorem omnem exuit</i>	2.868	<i>quia acido spiritum & viridico praeitum, non solum</i>	
		<i>valde refrigerat & corruptionibus resistit, verum</i>	
		<i>etiam sopit omnes inflammationes internas</i>	
		<i>calidissima qualitate caret</i>	2.434
		<i>narcoticum viridius & luna parandi modus</i>	2.486
			nota

ET VERBORVM.

note circa hanc preparationem	2.487	bilem nimio calore incrassatam attenuatam	
menstruum salina in dissolvendo auro preferendum		in succis digestionem depravatam conficiendi rignorem	
ibid.		requirunt sacchari quantitatem	
in eo tria reperuntur principia chymica	2.560	in succo rosarum pallidarum conficiendi rasio qualis	
in eo reperitur spiritus acidus	2.581	requiratur	2.338
balsamicum unica est via ac materia ad animan-		bilem nimio tenuem incrassantes	
dum aurum	2.588	specifici & appropriati	2.339
causa naturalis metallorum, quod & quale	2.607	multi sunt in officinis supervacanei, passim obsoleti	
antimonii		& minus necessarii	
auratum	2.680	in pharmacopoliis praeter ceteris necessarium catalo-	
narcoticum ex vitriolo	2.710	gus	2.340
pradisum est siccitate & aciditate interiori		aromatatum & verum odoratarum	2.341
omnis acrimonia est exers		authenticae preparationes eorundem preparationis &	
etius usus à veteribus non improbat		usus	2.342
an frigidum sit vel calidum	2.713	preparandi modus, ut retineant simplicium suorum	
quas ingrediatur compositiones	2.714	saporem & odorem interdum etiam calorem	
etius fl. butyr. & bals. proprietates	ibid.	violati à aliquot preparationis modi	
aciditas calorem febrilem penitus extinguit		violatus violaceus	2.342
fl. praestantissimi asthmaticis, phthisicis & omni pu-		digestio	2.343
trifascioni		ut diu conserventur	
Lac germanum pulmonum balsamum, prodest etiam		iisdem aciditatis E. addi possunt spiritus vitri. li vel	
ad ver. ut febris pestilentialis & morbos epidemios		sulphuris	2.344
balsamum	2.715	cydoniorum sine saccharo	2.345
proprietates ex Dioscoride	2.721	de pomis cum sena	ibid.
Suppurantia spagyrica	2.860	calendula	2.346
& mollientia in vulneribus icthu scelopeti factis cum		primula veris	ibid.
gravi adhibenda iudicio	2.863	lavendula, florum lilia & lilium convallium	
Sulphur arsenicale cordi & spiritus vitalibus infusum	3.41	de peto simplex & cautio circa huius preparatio-	
		nem	
Sulphurei habitus in ventriculo aliisque partibus adja-		de peto compositus	2.347
centibus contenti causa vortiginis	3.178	de succo hederæ terrostris	
Suis unguentum cineres coctis doloribus sunt utiles	2.535	papa veris rheados	
circa Sydenhami aspectum Aristotelis sententia	1.78	scordii & scorzanera s.	
Syrupus quid?	2.314	c.	2.348
duplex s. & c.		fl. hyperici & centaurei minoris	
simplex duobus dicitur modis		fl. chamomillæ & sambuci	
in eorundem doctrina quid reformandum		fl. ebuli & sambuci	
calefacientes		granorum hederæ	
refrigerantes		fl. geniste s.	
temperati	2.336	c. multo efficacior prior	2.349
preparantes pituitam cum quibus aqua exhiben-		in melancholici & hypochondriaci singularis	2.350
ta		seleno: unguentum fructuum paliuri s. Ad calcium sin-	
digerentes succum melancholicum cum quibus aqua		gularis Q	ibid.
offerenda		c. Q	
bilem flavam concoquentes	2.737	de succo plantaginis, sanicula	
aqua accommodata		mercuriali & rad. bryonia	
alii adis potentes		helleboracis minor Q	2.351
bili feriores attemperantes		major Q	

INDEX RERVM

cinamomi ex propria aqua	2. 352	ex illo speciatim produciuntur arthritidis & cal-
cum aqua anisi		culm
cum vino f.		Differentia
nucis moschata pro ventriculo	2. 355	humorum vasa opplentem incommoda qualia cau-
pijeru confert febribus quartanis	ibid.	sent
caryos hyll. rum conducit ad liporhymiam, cordis de-		curatio
liquia & affectus lethargicos		pro eorum diversitate, diversa etiam sunt dissolven-
anisi f. ad tormina ventris & colicam		tia
faemeli ad flatu lentini & virinum imbecillitatem		crystallini virtutes
ex seminibus coconia		vini
baccu juniperi.		vitriolatum
lauri		Taxia humida duplici culentia
ex seminibus saxifragia.		Tela aeris pulvis ita ignescere ut p. umbum etiam colli-
miliis solis		quet falsum
ex radice argetica.		Temporantia ro. a. servanda ac proroganda vitama-
Zedoaria		ximè necessaria
thymi		Temperamentum triplex
hyssopi		Tempus, quo venus circa solem movetur ac curatè re-
f. roris vini f. cum vino		spondet tempori, quod gestatio in utero convenit
ex vinis medicatis		1. 62
possunt confici ex vinis medicatis addita justa sac-		quo vitis floret, com. movetur vinum in dolio, ergo &
chari quantitate		sa. guis & tartarum ex vino in homine progenerit
ex solo vino generoso Villano vini	2. 354	1. 157
purgans cum vino & aqua simul		vernali, quare homines crebrioribus tententur de-
virtus eius in morbis chronicis egregia		fluxionibus
ex aromacibus & seminibus calidis		Tanquam undet
cinamomi f. cum aqua vita.	2. 355	Tenne quod est, non ilico etiam est calidum
antepelapricae extractae	2. 356	Terra quale principium?
alexicaeus frigidus ex Alexic.		ut cor respondet ventriculo & utero
de ruta capraria	2. 357	quid?
magistrali contra pestem purgans		ut sumatur
et gemmis & corallo Q.	1. 358	referta omnigeni de celo h. anstis spiritibus
perlarum pro phibiscis	2. 360	donata est spiritibus hypostaticis
ex fl. tinclurii	ibid.	foliata phosphorum?
à rosis sicis h. aud. vulgari ratione compositus	2. 361	in omni pluribus a qua nequaquam diluta ac tota pin-
conficiendi ratio	2. 362	guiritia & hymicorum principia in una eademq. sub-
		stantia reperiuntur
		earundem essentia
		sigillata praesens contra pestem remedium
		motus quare pestem praesagias
		In terrestribus inveniuntur tria principia hypostatica
		& quidem, quare in vegetabilibus perfectiora 1.
		820
		Terror panicus quid?
		varia species & causa
		Tstitutines aquatica & nemorosa
		Therapia quid?
		Theriaca Germanica pro gregariis
		Theriacarum duo genera
		Theriac

Ti.

Tabella contra pestem Q.	2. 434
tarinica contra pestem	3. 94
Tabula Sm. aragidina unda	2. 218
Tales oleum	2. 733
Tartarus sanguinis est eiusdem viscus, qui vasis visce-	
rum adhaere scit	1. 138
quid?	
nomen eius unde?	1. 149
quid per vini tartarum intelligendum	
in nostro sanguine etiam purissimo reperitur	

ET VERBORVM.

<i>Theriaca nomen solum quibusdam simpli. ibus olim con-</i> <i>petebat</i>		<i>Thynnus piscis Gallie Torine in mari orientali capitur</i>	
<i>ti, qui eandem ab animali thiro nomen sumpsisse au-</i> <i>tumant, erroris aemulatur</i>	2. 451	2. 57	
<i>error hic unde?</i>	2. 452	<i>Tumor perpetuus avaritia & ambitionis comes</i>	2. 187
<i>Diateffaron Mis.</i>		<i>Tinctura seminales substantia qualitatibus efficacibus</i>	
<i>Democriti</i>		<i>donata</i>	1. 175
<i>ex bryonia Oribasii</i>	2. 454	<i>extrahendi ex omnibus rebus modus</i>	2. 261
<i>Esdras formatione indiget</i>		<i>solis</i>	2. 626
<i>magna Andromachi descriptio vulgaris</i>		<i>modus preparandi eademq; utendi ratio</i>	2. 616
<i>inter hanc & Mithridaticum Damocriti exceptis</i> <i>erochiscis viperinis non usq; adeo magnum discri-</i> <i>men</i>	2. 455	<i>Q</i>	2. 628
<i>preparatio Theriaca</i>	2. 456	<i>alis</i>	2. 629. 630
<i>virtus eius praestat integra ad modicum usq; hominis</i> <i>etatem</i>		<i>veneris</i>	
<i>Avicenna eadem tribuit singularum aetatum condi-</i> <i>tiones</i>		<i>cum butyro mixta prodest ad ulcera cacochen-</i> <i>2. 641</i>	
<i>à neotericis reformata</i>	2. 457	<i>antimonii</i>	2. 682
<i>eius simplicia in certas classes redacta</i>	2. 458	<i>vegetabilium origo</i>	2. 695
<i>in eius compositionem minus opposita recipiuntur</i> <i>rhabarbarum, agaricus & chalc. su</i>	2. 460	<i>virrioli Q eiusq; vires</i>	2. 707 708
<i>varia formula</i>		<i>sulphuris, eius virtus & dosis</i>	2. 715. 716
<i>reformatio vulgari proxime respondens & eadem i-</i> <i>psa paratu facilior</i>	2. 464	<i>corallorum & gemmarum aliorumq; lapidum pre-</i> <i>ti-forum</i>	2. 729
<i>Benedicta</i>		<i>adamantis</i>	
<i>vulgaris proprietates secundum antiquos</i>		<i>carbunculi & rubini</i>	
<i>magis atotum arcanum consistit in radia viperarum</i> <i>& opii preparatione</i>	2. 468	<i>Smaragdii & rubini prodest epilepticis & verti-</i> <i>g mor</i>	
<i>benedicta à vulgari differentia qua & qualu</i> <i>ea in caelestem & sublimiorem redacta essentiam</i>	2. 470	<i>hyacinthorum paralysis & contracturis</i>	2. 733
<i>circa hanc ipsam cautela</i>	2. 471	<i>Sapphyri pendet à luna</i>	
<i>ad pestis preservationem Vasconia</i>	2. 472	<i>Smaragd. à venere</i>	
<i>caelestis dista tempus exhibendi</i>	2. 471. 472	<i>hya. inibi à maris</i>	
<i>diateffaron antiquorum</i>	2. 473	<i>opale à love</i>	2. 733
<i>Regia Q</i>	2. 474	<i>mumis earundemq; vires</i>	2. 823
<i>componenda tempus vernum optimum</i>	2. 777	<i>in registerio viperarum</i>	2. 848
<i>in usum olim contra pestem observata</i>	3. 91	<i>lena laxativa</i>	3. 65
<i>Thelyphonii folia viginti quatuor horarum spacio resti-</i> <i>tutis animantium applicata ea interimunt</i>	2. 40	<i>Tinea piscis praebet remedium ad quartanam intermit-</i> <i>tentem</i>	2. 62
<i>Thermarum & aquarum mineralium aliarum effe-</i> <i>ctus</i>	2. 736	<i>Tragea ad frigidum capitis affectum</i>	2. 419
<i>Thyaces ex assis sunt cerebri</i>	1. 90	<i>capitulis Langii contra vertiginem & apoplexiam</i>	
<i>quare sapientes habiti</i>		<i>ad vertiginem experimentum Cratonu</i>	2. 420
<i>infantum ortum lucilibus, obitum gaudii profecuti</i>		<i>antepileptica Q</i>	
2. 195		<i>ad omnes peccatorum affectus</i>	2. 421
<i>Thus & massix quibus dissolvatur</i>	1. 205	<i>antipleuridica</i>	2. 423
		<i>ad affectum hepaticum</i>	2. 424
		<i>ad icterum</i>	
		<i>spinetica</i>	
		<i>antinephritica & ad colicam passionem</i>	2. 425
		<i>hysterica</i>	
		<i>per Transmutationem in egyptia quid intelligendum</i>	2. 218
		<i>Transplantationis & cultura maxima utilitas</i>	2. 791
		2. 218	Transpo-

INDEX RERVM

<i>Transpositio fit duplici modo</i>	1.157	notis generatio diversitate quique nos afficit	3.205
<i>Tremor in remedia</i>	2.190		
<i>Triticum duplex</i>	2.192.193	<i>Variola quaedam post longos annos recrudescunt</i>	1.177
<i>causa</i>	2.195	<i>Vegetabilium spirituum tripartitio Hermetica</i>	1.28
<i>species diversa</i>	2.199	<i>de causa mineralium quippe quod participans</i>	1.104
<i>ex nimia mortis subitanea varia exemplar</i>	2.200	<i>alterantia secundaria</i>	2.733
<i>eius curatio duplex</i>	2.202	<i>eorundem principia essentialia</i>	
<i>remedia ethica</i>	2.210	<i>hypostatica</i>	
<i>medica</i>	2.213	<i>elementaria</i>	2.739
<i>Tritici quatuor sunt species</i>	2.17	<i>eorundem essentia quodammodo est animalium ana-</i>	
<i>Trochisci astringentes</i>		<i>loga</i>	2.743
<i>cephalici</i>		<i>sympathia & antipathia</i>	
<i>pectorales</i>		<i>armata</i>	2.749
<i>stomachales frigidi</i>		<i>In Vegetabili regno, quare alia citius folia, alia flores</i>	
<i>hepatici deobstruentes</i>		<i>alia folia & flores simul & una preferant</i>	2.760
<i>spelenici</i>		<i>In Vegetabilibus nullum ex tribus principis reperit ut</i>	
<i>renum deopulativi</i>		<i>simplex atq; solum, quod non participet quoq; de alio</i>	2.761
<i>uterini</i>	2.428	<i>Vegetabilia alterantia primaria</i>	2.766
<i>scylliticorum consideratio</i>		<i>Vena sectio & purgatio potissima omnium morborum</i>	
<i>hedychros</i>		<i>remedia</i>	3.76
<i>de viperis</i>	2.461.827	<i>Venerationis utilitas & necessitas</i>	2.131
<i>correctio</i>	2.833	<i>proprie viris competis</i>	2.133
<i>iidem solis non exponendi radiis</i>	2.834	<i>Venefici verissime venena miscant</i>	
<i>scyllitici quando & quomodo consueti</i>	2.776	<i>Veneficorum venenarum basis napellus & atonitum</i>	3.39
<i>fecula scylla</i>	2.779	<i>Venefici à Christianis aliquando approbati</i>	3.58
<i>Troglotides laudatissimum antiquorum medicamen-</i>		<i>Venena quaedam quare aliquandiu in corpore delite-</i>	
<i>sum ad affectionem tartaream</i>	2.849	<i>scant</i>	2.177
<i>Truffa difficilis consueti</i>	2.37	<i>ad Venena remedia spagyrica</i>	2.861
<i>Trutta</i>	2.60	<i>pestiferum ut arsenicis aliisq; comparatur</i>	
<i>Tryphera persica</i>	2.367	<i>quare quaedam dicuntur acenitalia & napellina</i>	3.40
<i>Tunica interiori ventriculi gallinacei corroborans</i>		<i>varia inter se ipsa comparatio</i>	
<i>ventriculum</i>	2.44	<i>pro varietate varios corporis partes adornantur</i>	
<i>Turdus</i>	2.45	<i>cum quibusdam morbis relatio</i>	3.41
<i>Turpethum minerale</i>	2.619	<i>differentia</i>	3.44
<i>preparandi ratio</i>	2.60	<i>Ventus quid</i>	
<i>dosis in lue venerea</i>		<i>motuum inchoatio</i>	2.89
<i>ex eo mixtura antipodagrica</i>	2.681	<i>numerus & species</i>	1.80
<i>Turpethi extractum</i>	2.809	<i>qui è directis inter se opponuntur nunquam eodem</i>	
<i>Tuxur</i>	2.145	<i>tempore simul sub eadem spiranti horizonis</i>	
		<i>qui alubriores, qui secus</i>	1.80
		<i>Ventis pro qualitate diversitate diversos edunt effectus</i>	
		<i>maximorum incommodorum sunt causa</i>	
		<i>de eorum namque praesagio</i>	1.89

V.

Vaporum & exhalationum ad cerebrum variis effectibus pro temperamento una varietate 1.110
 feliginosorum in comoda
 Vaporosa substantia ut ab odorabilibus corporibus flantibus variè nos afficiant, ita assidue habitum in

ARTEM:

ET VERBORVM

<i>areua in omni corpore conclusus virum leuius ac agilius reddis mortuo cadauere</i>	1.106	<i>differentia varia</i>	2.85
<i>eorundem virtutes qui sola caliditate ac frigiditate definiunt falluntur</i>	1.158	<i>probandi ratio</i>	286
<i>Vermium remedium ex oleo oliuarum</i>	2.70	<i>quodnam in Germania praesertim quibus interdictum</i>	
<i>quos infantes per annum deiciunt, recte preparati egregius ad vermes remedium</i>	2.397	<i>de eodem Aretai iudicium</i>	
<i>productiua, eisdemque necantia</i>	2.757	<i>magis necessarium alimentum quam aqua</i>	2.88
<i>Vermium origo ex dulcibus radicibus & fructibus pro- manat</i>	2.523	<i>quando dandum in febribus</i>	
<i>Vermium terrestrium aqua confert hydropi</i>	3.851	<i>quando hreneticis</i>	2.89
<i>viri in impostis panaritio profunt</i>	2.852	<i>quando eiusdem usus concedendus in gravissimo morbo, quando non?</i>	
<i>in inferiori ventre delitentes pleuritidam interdum sunt causa</i>	3.102	<i>venenis omnibus resistit</i>	
<i>Vertigo unde</i>	3.201	<i>summa senectutis medicina</i>	
<i>Vertiginis causa dogmaticorum externa</i>	3.176	<i>optimum mentis medicamentum</i>	2.90
<i>antecedentes & conjuncta</i>	3.177	<i>in quibus affectibus aqua praesertim</i>	
<i>Hermeticorum</i>	3.198	<i>quam praesertim & salubria</i>	2.97
<i>cura iuxta recentiores</i>	3.179	<i>quale agris commodum</i>	
<i>V. S. quando conueniat & qua circa eandem obser- uanda</i>	3.180	<i>correctiones vulgares</i>	
<i>in eadem an conueniat arteriotomia</i>		<i>glacie in frigidatum nocuum</i>	2.98
<i>haemorrhoidum & mensium provocatio utilia</i>	3.180	<i>eiusdem & carniuum usus quando introductus</i>	2.144
<i>cauteria conueniunt sutura coronali imposta</i>	3.181	<i>non bene fermentati saxa</i>	2.239
<i>Vesicatorium contra pestem Heluicium</i>	3.97	<i>duplex, simplicia & composita</i>	2.305
<i>Veteri, privatim non publice in officinis medicamenta preparantur</i>	2.228	<i>artificialia</i>	2.306
<i>eadem circa desillatoriam artem multa sunt inco- gnita</i>	2.231	<i>alicerantia & laxatiua</i>	
<i>eorundem de auro epinis</i>	2.618.619	<i>ab synthetis ad expellendos vermes</i>	2.307
<i>de mercurio sententia</i>	2.615	<i>partibus singulis accommodata</i>	ibid.
<i>mercureum precipitatum in colicis & bilis dolori- bus exhibuerunt</i>	2.645	<i>seminum ebulli & sambuci parandi modus ab aliis discrepans</i>	
<i>simplicissimi usi sunt rebus</i>	2.744	<i>artificialia ut gustui grata reddenda</i>	
<i>Vesicae ratio alia requiritur in acuta, alia in chronica</i>	2.873	<i>composita purgantia</i>	2.309.310.311. & ultra
<i>Vigilia nimis unde</i>	2.113.114	<i>corroborantia</i>	2.313
<i>longe anteponenda somno</i>	2.99	<i>antepilepticum</i>	2.314
<i>earundem occasio</i>	2.100	<i>antepoplepticum, antiparalyticum & Zedaira com- positum</i>	2.315
<i>moderata cum commoda</i>		<i>ophthalmica & chalybeatica</i>	2.316
<i>effectus & incommoda</i>	2.101	<i>antiepilepticum</i>	2.317
<i>in moderatissimi causa</i>		<i>ex eodem potest parari menstruum ut ex vitriolo</i>	2.515
<i>remedia</i>		<i>quare ex una eademque rinea, uno quam alio anno maturiora ac generosiora naturaque magis con- uenientia respiciantur</i>	2.94
<i>eisdem causa & recentior</i>	2.102	<i>interdum vegetabilia prima tenet</i>	
<i>Vigilare morose Heliano quid?</i>	2.107	<i>praesertim vegetabilibus plurimum ut natura vi- trioli praesertim</i>	
<i>Vini natura & qualitates</i>	2.84	<i>unde eiusdem cuius natura in aliorum conseruati- one</i>	2.318
<i>primum spirituum nostrorum instauratum</i>	ibid.	<i>alibi rubris habentur frigidiora, ad quae ratio in colore</i>	2.740

ET VERBORVM

plurimum continet de sale acido vitrioli	1. 763	respiritus haurit & depascit	1. 741
Vini corruptio unde	1. 118	Vitalis balsamus vera morborum medicina variis d- natur nominibus	1. 128
vis no tempore a facibus suis conturbatur, non nun- quam etiam corrumpitur	1. 139	Vitales rerum proprietates unde proficiantur	1. 143
circa distillationem mira	1. 138	in vitriolo reperiuntur tria principia chymica	1. 160
corruptio assatu tempore undet	1. 139	Vitriolum visceris	2. 641
pro solis & soli dispositione varia	1. 152	de vitriolo Galeni sententia	
purgantia in modum hydromeliticæ possunt confici	2. 358	pra omnibus aliis salibus acerrimæ terrestræ possides	
contra pestem	2. 358	multa species	2. 695
à vino alicuius duo menstrua omnium rerum essu- ria facile extrahuntur	2. 783	quod prestantissimum	
Vipera quid		examen	
trochisci		ex cypris menstruum utriusq; luminaris magnè alicuius naturæ metallicæ primæ materia ensque primum	
& non alia quavis serpentum species primarium		est sedes omnium spirituum metallicorum	2. 694
in theriaca ingrediens		spirituum proprietate	ibid.
ad theriacam conficiendam foemina præ maribus eligenda		virtutes specifica unde	
foeminarum à maribus discrimen		spiritus subitè cerebrum & cor subitè	
utero gerentem in theriaca compositionem ne veniant		inmaximè subtilitas	
2. 827		fi. viscentes coagulat spiritus	2. 697
captandi tempus		crassa incidit, attenuat & dissolvit	
earundem ut & aliorum serpentum usus longe ante theriaca inventionem in medicina extitit	2. 828	vis magnetica spiritus melancholicos attrahit, domat & evincit	
rite preparatarum usus vitæ reddit longævam	2. 829	ex eo omnis generis remedia educuntur:	
preparations quare a djectis panis	2. 830	encomia chymicorum varia	2. 698
quo tempore optima	2. 830	Paracelsi	
singulari pollent sepram nullu aliis remediis medi- abilem sanandi potestate	2. 831	magisterium unde fiat	2. 699
licet neque sint colla neque in trochiscos redacta, ni- hilo minus viros in medicina edunt effectus		ut veteres preparaverint & quomodo usfurine preparate	
ponunt ad concinnandam theriacam olim occur- ebatur tormentilla & distamno		usum vix alia quæ externè veteres agnovere	2. 700
earundem trochiscorum preparatio consistit in vna		ex eo preparata	
cardium illarum preparatione	2. 836	phlegma	2. 701
triplex correctio		oleum	2. 702
confectio aromatica	2. 837	tria principia	2. 705
saccharina & juniperina	2. 839	ex eo menstruum universale	
sint grausta malignam vim per exusionem deponunt, temperamentum vero auxiliare & symmetriam ab i- gne sumunt	2. 844	Leo viridis est Rici proprietates ex Dioscoride	2. 709
essentia	2. 842	preparati virtus	2. 711
ex illarum magisterie tintura	2. 848	spiritus efficacia	2. 712
Virtutes omnium rerum à forma substantiali procedentes non pereunt sum vi vegetativa, quæ sibi ad tempus operis fuit, sed manent dum id, ad quod vocata sunt, compleverint	1. 148	cum Marte consortium	2. 717
esius ut & vitæ pictura	2. 150	res reddit adstrictorius	2. 762
corporis humani in quo consistat	2. 10	alia omnia mineralia sulphure narcotica superat	2. 774
Vita macrocosmica quid?	1. 59	774	
Vitis plus quàm solum aliud vegetabile, metallicos ter- restris		phlegma proprio suo sale & sulphure narcotico im- pregnatum singulare ac specificum podagra remis- sivum	2. 761
		Vitrum & spongia calcinata ac in cinerem redacta ad calicum profunt	2. 125
		viscus corpus humani quæ facultate præcellit, eadem humorem ambuit	2. 135
			2. 135

ET VERBORVM.

<i>Vitrum inflammatio quare in peste ingens</i>	3.26	<i>Urina quid?</i>	12.578
<i>in visci querni collectione quamam observanda?</i>	3.353	<i>humana sal efficacissimum ad dissolvendum solum &</i>	
<i>Uva s. draco marinus piscis</i>	2.55	<i>lunam</i>	2.575
<i>ejusdem dorsalis spina venenosa?</i>	2.10	<i>in Urina hominis repertiuntur de stillatione tria princi-</i>	
<i>Vivificatio qualis actio ejusq. precipuum requisitū</i>	1.40	<i>pia</i>	
<i>macrocosmi ut fiat vita microcosmi</i>	1.62	<i>ex eadem eliciuntur dissolventia fortissima</i>	1.108
<i>ut fiat, quaque eadem inseruiant</i>	1.131	<i>Urina cati destillata prodest surditati</i>	2.852
<i>Vlcera unde</i>	1.110	<i>in Volatilibus repertiuntur etia principia & quidem,</i>	
<i>Vnguenta as recipientia</i>	2.641	<i>quā in aquatilibus subditiora</i>	2.820
<i>mercurialia perperam ingrediuntur olea calidissima</i>	2.631	<i>Volucrum olea sustantia semper est tenuium partium</i>	
<i>ad scabiem</i>	2.631	<i>magis quā piscium aut animalium terrestrium</i>	
<i>magistrale ad sceloporum vulnera & in hisce de-</i>		<i>ibid.</i>	
<i>fensivum</i>	2.890	<i>Ufus facit artem</i>	3.141
<i>in vulneribus sanguinem cohibentia</i>	2.891	<i>Uisiones in vulneribus complicata signa</i>	2.875
<i>vulneribus venenatis conducentia</i>	2.898	<i>Uva laxativa</i>	3.64
<i>venenatis in vulneribus venenatis attrahentia</i>	2.898	<i>non omni carent noxia</i>	2.33
<i>Vinitis perfectio</i>	2.567	<i>Vulnerum essentia quamam</i>	2.862.865
<i>Vnguenta suppurantia</i>	2.854.856	<i>in curandis non solum ipsum vulnus sed etiam con-</i>	
<i>detergentia</i>		<i>stitutio corporis aerisq. qualitas, partium item affe-</i>	
<i>sarcotica</i>	ibid.	<i>ctū & status consideranda</i>	2.863
<i>epulotica</i>		<i>sceloporum venenositatis & uredine plerunque sunt</i>	
<i>Venenum & res extraneas attrahentia</i>		<i>implicata</i>	2.865
<i>ad ambusia</i>		<i>ut veneno sint complicata</i>	2.870
<i>repellentia & astringentia</i>	2.855.856.857. & 858	<i>uredine ut sint conjuncta</i>	2.871
<i>de peto</i>	2.857	<i>complicata veneni signa in globulo</i>	2.874
<i>suppurantia</i>		<i>complicata ustionis signa</i>	2.875
<i>magistrale ad vulnera sceloporum</i>		<i>de vulneribus iudicium</i>	21
<i>defensiva</i>	2.890.894	<i>tripliciter periculosa</i>	
<i>in vulneribus sanguinem cohibentia</i>	2.891	<i>in sceloporum discretio qualis observanda</i>	2.878.
<i>suppurantia cum mercurio precipitato</i>	2.892	879.880.882.	
<i>detergentia</i>	2.894	<i>capitis omnia quare Florentia pestifera</i>	
<i>vulneribus venenatis conducentia</i>		<i>sibiavum quare Ferraria immedicabilia</i>	2.880
<i>venenum in vulneribus attrahentia</i>	2.898	<i>omnibus vulneratis quies utiles labor noxius</i>	2.
<i>contra empyreuma in vulneribus sceloporum</i>		882. ibid.	
<i>pusillans simul prohibent</i>	2.900	<i>in opposito loco frictions utiles</i>	ibid.
<i>faciem ambustam lenientia</i>	2.908	<i>in sceloporum V. S. utilis, quando facienda & qua</i>	
<i>circa unguentum in epilepsia usui observationes</i>	3.131	<i>circa eundem observanda</i>	
<i>Vnicornu mensuram verum est alcohol melissa</i>	2.849	<i>in his purgationes duabus de causis utiles & neces-</i>	
<i>Vniuersalis natura quare à Deo creata</i>	1.99	<i>ria</i>	2.883
<i>circa Vomitoria cautela</i>	2.194	<i>adhibenda post V.S.</i>	
<i>Vomitoriorum differentia</i>		<i>qualia ligenda</i>	2.874
<i>maeria triplex</i>		<i>in hisce deligatio quomodo peragenda</i>	
<i>benigna & mediocria</i>	2.395	<i>si iuvantur aqua frigida</i>	
<i>quando hac usurpanda</i>		<i>circa deligationem chirurgorum error vulgaris</i>	2.888
<i>violenta periculosa à veteribus improbatū</i>		<i>sceloporum an statim per initia conmodum sit oleum</i>	2.890
<i>ante usum quid faciendum</i>		<i>ut ei pomorum c.</i>	2.890
<i>no vna à recentioribus inventa</i>	2.396	<i>suppurantia</i>	2.892
<i>Rulandi</i>	2.397	<i>in profundis injectiones deterforia</i>	294
<i>Vomitūs causa</i>	2.395	<i>venenatis sceloporum illati signa</i>	2.895
<i>Vomitūs à quolibet veneni genere causatus?</i>	3.25	<i>ut tractandum?</i>	in

INDEX RERVM ET VERBORVM

in hujusmodi conveniunt alexipharmaca interna & externa	2.896	ex ictibus scelopeti brachii aut tibia cum ossium ru- ptura infusorum cura	2.909
venenata duplex curandi intentio	2.897	remedia	2.902
in eo attrahens specificum vulpae lingua defensivum		scelopetariorum pectus sine fractura ingradientium curatio & qua circa eandem observanda	2.914
in scelopetariorum ambusione frigida in principio nocturna	2.899	scelopetaria ventri inferiori	2.915
qua conveniant defensivum	2.900	symptomazibus variis occurrendi ratio	2.916. &c.
capitiseum fractura cranii ut tractanda	2.902.903	Vitruvii affectus	1.170. 3.203
in iisdem medicamenta convenientia	2.905		Z.
commisurarum capitis quam periculosiora	2.906	Zelocypia maxima vis	2.103
capitis lethalius signa	2.907	Zeno Citiavi maxime febrius	1.190
faciei cum ossis contritione ex scelopetis fallorum re- media	2.907.908	Zinziber crassioris substantia piptra	2.72

FINIS

Errata corrigenda graviora.

Numerus paginam notat lit. a & b columnas.

Tom. I. p. 3. b lege & (si lubet illud) 5. a-
cturil. aditur i b Sexten. l. Septenarius 7.
b secundum gratiam & 13. a effluxus l. efflu-
vus b nacla 14. ignis l. lignum. b l. proximè
15. a (adcoq. eorum copula) 16. a introducta.
28. a non multum. 30. a qua sensus 32. a in-
structis; ex 34. b ab alio. it. & hac tria. it.
lam alibi 50. a apto l. apte. b ditati 52. a
digressi. 54. a determinatum. 60. b vivifica-
tivus l. va 62. a ea l. ea b supral. superq. 63.
b respondentib. l. ntia 55. b Qua l. quas. 66. a
cum amat. 81. a marinis l. mannis. 82. b mo-
dus l. motus. ita variat ut in. 91. b aliquando
ex loc. 92. a potissunt l. possunt. b elementale.
Hic enim qualis actu. 97. a principium cor-
poris l. hominis. 98. a extincta 103. a Indoles
l. indolis. 119. alii l. illi 120. b transiunt l.
nsit & c. vel morbi mercuriales vel sulphurei.
123. dicata 115. satis l. salis 127. describi-
mus l. reperimus 128. a de statu dejic. 131. b
cayam chymus. & 133. & sicibund. 134. b
videri & palpari 137. a ass l. absumpt. ab san-
guine possunt & 143. b assentitus l. assensus.
146. a collocata l. collata. 156. b l. redundat
ac colligitur 177. a emanentis l. antes 196. b
capta l. ti. 194. a l. utpote illo miores l. pru-
dentia ac iustitia emic. b ad curam morbo-
rum 195. cera it. prodisse possunt. b. fissi. l. fissam
it. fissura illa. it. Sic arthrit. it. & similibus.
202. l. homogenea. nulla exc. 203. a. quae ceu l.
qui 204. b. & fermentatione asiditanti acce-
ptam 207. a & integra mauet in 208. a vi-
ginti l. vigent. Asserit cur l. asseritur 219.
a Spiritus semini.

Tom. II. 4. bl. aliusve locis incl. 5. bl. fi-
ant ventilaciones 7. a intendeb. l. incendeb. a-
tur. b Sacerdotes 9. a prestare l. prestare. 11.
bl. Galz. dicto 17. a alii l. atque addito 21. a

membrorum l. morborum 39. b censui 69. a
Habet enim in se. 71. b incedens 73. cancella
l. canella. Creamus l. careamus 79. panidio-
rum l. pen. 80. a corallus. 90. b Similes pro-
prietates sec. 177. a Na. l. ni 178. b amantur
l. arm. 188. a vagitus. 220. a morbus l. mor-
bus ref. b ingenium, facund. 225. b & l ut
affectib. propter vi l. sui 235. b mobili l. nobi-
li 238. b nascitur l. turi. 239. b pro destillan-
di loco l. destillamus. it. unica l. uncia. it. de-
terrendum l. desistendum 241. b destillas l. la-
248. b mineratis l. in ciner. it. fragrantiam
264. bl. myrrha an. 266. b reuenu. adde-
vocant. 272. bl. spec. Diatrag. it. Sem. pap.
alb. 288. b l. supersederent it. aliq. Sim.
195. l. l. Raf. Ebor 296. al. Mumia Ver-
297. bl. 309. bl. altisque rad. 312. a quol. duo
315. a. septentrio l. septenario 316. b ut l. vi-
319. a l. ut jam seq. it. l. scilicet andia 323. b l.
265. per 335. a l. remissioem. b tuic. Hinc
341. a l. granati. it. & (adde) rerum odorat.
344. al. separatum 345. b virtutis l. vir-
tutis l. virtus 355. b anguentium l. lang.
364. a edunt l. educunt b l. ob quam c. 392. a
corallin. l. corall. 393. b l. fecularum Aro-
nis 407. Til. alb. l. Lil. 454. b l. Sem. rut.
Sylvestr. an. 479. b l. Sem. Hyoscyam
200. 486. l. defluxiones. 520. b lin. 6. dele-
minus Vulgares 533. a rex l. vox 536. b Ori-
basius separationem facit: adiri & c. 544. a
l. lithospermi b fulgol. fuligo 546. a redditur
l. reddidit 555. a pro Principia mineralium
l. Mineralia non minus & c. item l. proximus
ramus 568. l. b. ne atting. 569. b omnem l. o-
mne 573. b l. immutari in aliam 575. b l. ex-
spuma 579. a volunt q. l. voluit q. 581. a flu-
dium l. fluidum 582. a l. & responsionib. eni-
gmaticis 585. a l. comminuent. 587. a l. mu-
nere.

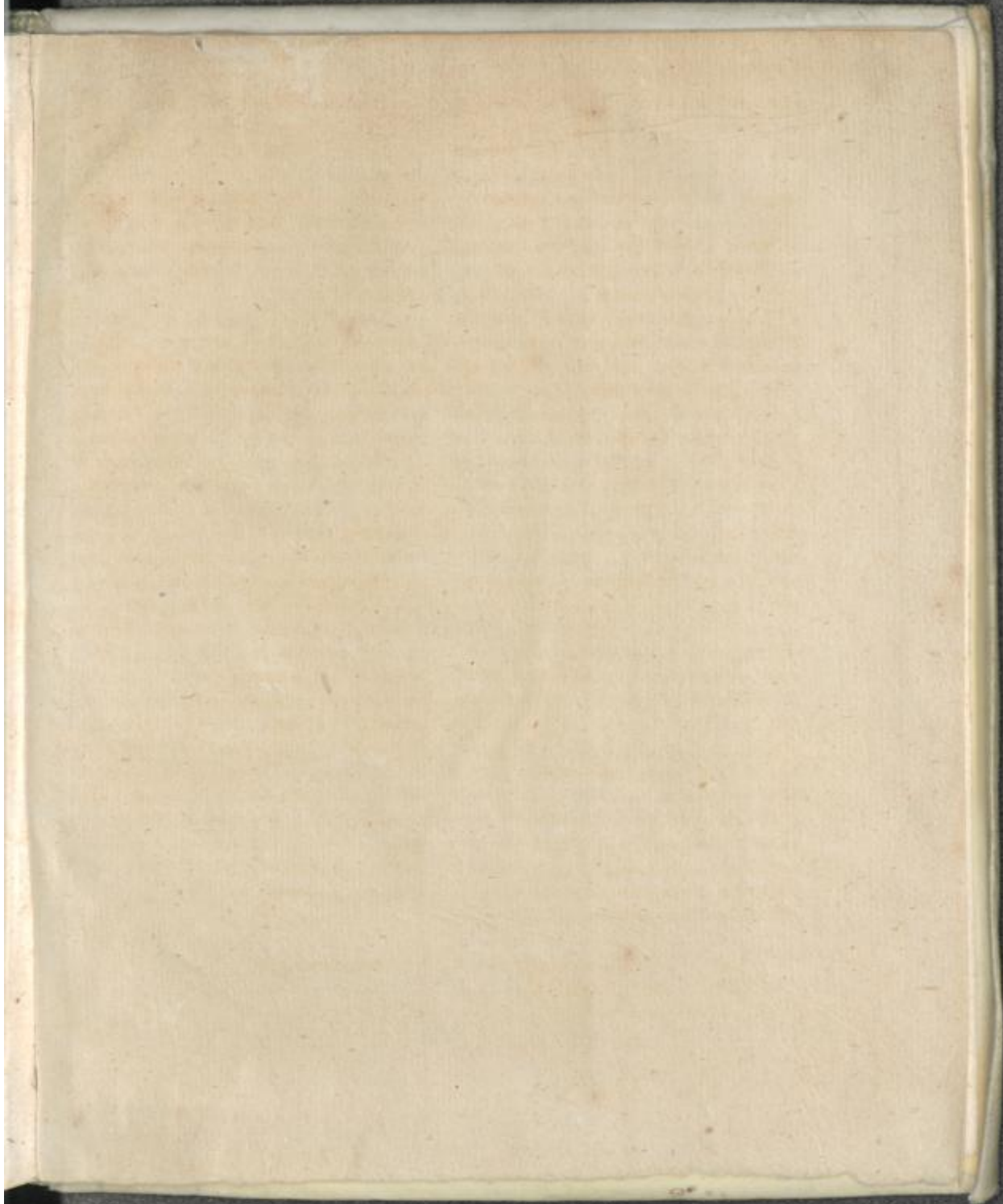
uere. 597. a pro vel l. Ius gelidiff. 604. b.
sec. Hermeticos. 605. a quo l. quod 609.
a l. efficaciore 610. a l. indi formam
627. a l. aqua. l. (a) qua 629. a l. ut ad
innumer. it. l. videantur 630. a comment. l.
aementatione b solus l. solis 631. a qui l. qua.
it. eruend. b solus l. solos. 636. b non l. nos. 637
a l. El. de gem. it. fore l. fere 646. b. l. Dein,
inde Emplastriconcinn. 647. l. imperitorum
633. a l. mirabilibus eff. 655. a l. clariore. it.
studiosis 656. a arcana l. no. 662. a l. praeipi-
tati 663. b (dele) concinnantur. 666. a Sine l.
Spir. it. frixon. l. frictionum, 669. b ornato
l. ra 670. versari l. sara. 672. b illam l. ullam
679 a accesserunt l. arcesitur 700 b constat l. de-
prehendisser 701. existit l. exhibit 702. a l. Fit
etiam ex simpl. it. qui l. quod 704. a evomet l.
exornat. 705. b antimonia l. anatomia it. af-
fectus l. eff. 708. a ut l. sed apopl. 709. b to-
rang. l. tot rang. 711. b (adde) uti conspe-
xim. 712. a rediit l. reddidit. 717. a excutia-
mus l. excusimus. b addemus l. adderemus
720. a ad integram l. ad spiritus 729. b l. in
matratium it. b solus pulvis potest. 730. b l.
citracalcinationem 731. a l. essentia it. (dele)
fit redacturum 734. conficiunt l. conveniunt
735. a res l. tres 739. b aqua l. qua 743. b ex
l. & 746. & l. ex b illius l. illuc 752. b l. tran-
sis instar fungi 759. a basin habent, quam b
interim l. internis. Solus l. salis 760. b Horum
l. Florum v. 766 a acidu b. do it. esse in Mer-
curium. it. argumentis l. argentum viv. 773.
a ejic l. elic. ac b. ad. it. pluviosum. b scobe l.
scobe 774. a attestatur. it. attinet l. obtinet
776. a decoctione l. elect. 798. a l. dosis obser-

vetur. 809. a adduceret l. educ. 810. b an l.
onc. 811. b Postquam l. pulpam 815. b unicanus
l. unciam 817 b restem l. bil. m 818. a variam-
do l. vacuando it. depuratur l. ata 819. b l. po-
morum. & sim. qua. it. ulteriore l. ora. 825.
b quo id l. quod 850. a l. in vitreum 853. lu-
vasser l. visser 863. a l. factam it. Eschara 885.
a Vng. l. v. g. a 894 a l. 3ij. 903. b cosque l.
eouf. 905. a an. l. 3j.

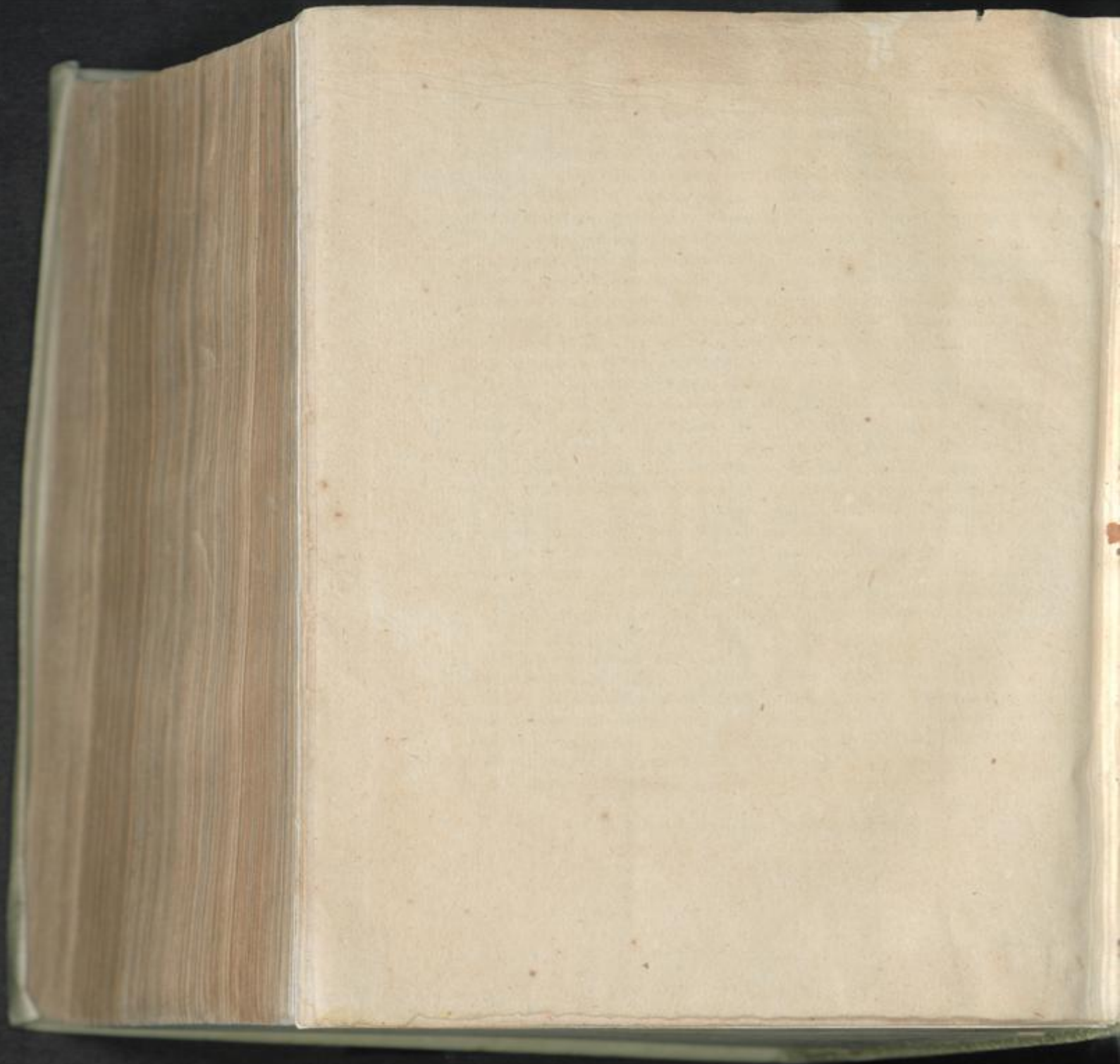
Tom. III. p. 7. a fatefiant l. laceffant 18.
a digna l. signa 42. b est l. sunt per q. 48. b lu-
dicia l. cij 49. b l. in am hiece malis suspicari &
ad 58. b tenent l. tenuem 72. a enim l. cum
corr. 81. a l. prout fieri. it. misil. fio b morte
l. more 89. b post l. potest. 90 a antidotos l. ti.
91. a phlegmatibus l. phlegmonis 6. a l. eo quod
it. probandi l. provocandi 100. a l. punctorio.
it. est ex sp. 102. difficultate l. itas 124. a
cuis l. eius modum 125. Descriptio. l. pra 165.
b alius l. albus 166. a l. Hermetici b l. usum fri-
ctionum. fortium ligaturarum 170. a qua l.
qua 186. a ex l. ea 187. a Idem l. item. it. l.
preparationes Guaiaci 191. a dolent l. delent-
que 209. b l. Succ. fl. Violar. 213. b l. Ab-
synth. pont. 215. a aut l. ad qua 216. Vulvam
l. uvulum 224. a Iudicio l. ico 226. b huic l.
in qua. 227. a Nempe l. non. prudenter l. tia
b l. Mercurii 229. a ordinariis statuunt. 242
b sepes l. species 246. b qua l. vna arth. 248 b
puita l. pituita. it. de coloc. 250. a dele ei. 254
a l. massa 259. a l. ranularum. it. gurgitib. it.
vino aq. l. fimo eq. 262. b gemina l. genuina
263 b l. astralium 266. b dare l. sedare 267
b similib. l. seminibus.

Mendas leviores ipse lector xquus corrigat.

220,-

